BOEKENSCHOUW

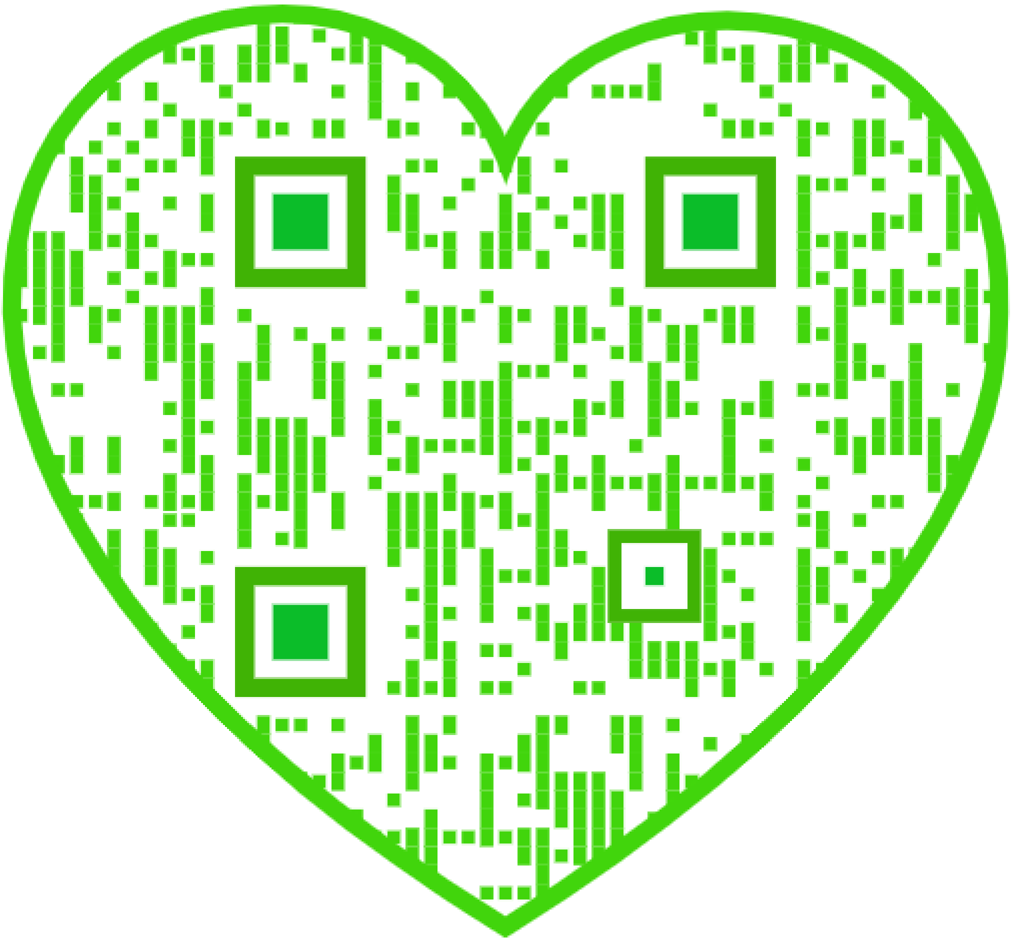

BOEKENSCHOUW

GEILLUSTREERD LETTERKUNDIG MAANDSCHRIFT

HOOFDREDACTIE J. v. HEUGTEN S. J.
SINGEL 448 — AMSTERDAM

VIER EN TWINTIGSTE JAARGANG
— — 1930 — 1931 — —

UITGEVERIJ „FOREHOLTE" VOORHOUT

Sara Alelia

door J. v. H.

Wanneer wij ministeries hadden van *Binnen- en Buitenlandsche Litteraire Zaken*, dan zou de minister van laatstgenoemd departement terstond een commissie moeten benoemen van oordeelkundigen, die uit te maken kregen welke boeken er in 't Nederlandsch mochten vertaald worden. Het is een ten-hemelschreiend euvel dat er zooveel ergerlijk bocht geimporteerd wordt, waardelooze leesrommel die uit de litteraire, of juister niet-litteraire vaalten van vele landen wordt bijeengegaard.

Wij willen een oogenblik onzen katholieken maatstaf ter zijde leggen en vanuit natuurlijk menschenstandpunt de zaak beschouwen. Aan elk vertaler en uitgever mogen wij toch als aan eerlijke staatsburgers den minimum-eisch stellen dat zij met een vertaling niet enkel en uitsluitend de mercantiele zijde beoogen, maar dat zij zich tevens afvragen: bezorg ik den lezers werkelijk *eenig* ideëel goed?

Dit is een quaestie van weldenkende menschelijkheid. Wie deze vraag voorbijgaat en boeken verhandelt als lucifers of schoenveters, handelt gewetenloos in den ruimsten zin. Dit „ideëele" is rekbaar; het kunnen werken zijn van zuivere schoonheid, van zuivere nuttigheid of ook van beide te samen. Een schadelooze ontspanningsroman heeft zijn recht van bestaan; een sentimenteel feuilleton is onschuldig krantenvulsel. Maar wie aan 't vertalen slaat en zoowel het betere als het minder goede ter keuze voor zich ziet, mag dit betere niet straffeloos voorbijgaan. En dit is „la grande pitié" der Nederlandsche vertalingen, dat er tientallen betere werken gepasseerd worden voor ééndagsprullen, die hoogstens in één taal het licht hadden mogen zien. Er zijn eerste-rangsschrijvers in Europa, van wie geen enkele regel vertaald is, terwijl de Oppenheims, de Wallace's, de Ruby Ayres, de Decobra's, de Eschtruths en Courths-Mahlers alle bibliotheken vullen.

Een schrijver als Jacob Wassermann, die lang niet meer bij de eerste Duitsche auteurs behoort, wordt hier in vijf, zes, vertalingen gelezen, terwijl grooteren dan hij niet geintroduceerd zijn. En toch kan men met Wassermann nog vrede nemen!

Nogmaals! de Oppenheims, de Wallace's en Eschtruths hebben hun bestaansrecht, maar waarom niet het betere gekozen? Voorzoover ik vergelijken kan, is men in Frankrijk, in Engeland en zelfs in Duitschland veel kieskeuriger dan in Holland. Overziet men de latere Nederlandsche schrijvers, die in 't buitenland vertaald en gelezen worden, dan is de verhouding, daar veel gunstiger dan hier. Couperus, Frederik van Eeden, Streuvels, Felix Timmermans, Jo van Ammers-Küler zijn wel de gelukkige Nederlanders, die ook in andere talen worden gelezen. De representatie kón toch slechter zijn! In Frankrijk en Engeland is men heel zuinig met vertalingen, heel wat

zuiniger dan in Nederland en Duitschland; doch ook in dit land, dat een ware brouwketel is van geestelijke importgoederen, is de keuze serieuzer dan bij ons. Wat heeft 't voor zin een boek als „Vijftig jaren Gevangenis" van Eddie Guérin te vertalen, waarin een rasechte gevangenisboef zijn waardelooze mémoires wereldkundig maakt?

Dit is onverantwoordelijke wansmaak. Welk ideëel goed (in den wijdsten zin) brengen ons perverse monstruositeiten als de boeken van Hans Heinz Ewers? Ik noem slechts enkele voorbeelden. Er zijn uitgevers en ook vertalers, die zich zelf en hun publiek respecteeren, die geen andere dan waardevolle werken op de markt brengen en dezen verdienen allen lof. Wel moet erkend dat de verhoudingen hier anders geaard zijn dan elders. De ontwikkelde Nederlander kan en zal een superieur werk liever in 't oorspronkelijke genieten, zoodat de behoefte aan een vertaling juist van betere werken niet zoo groot is. De minder geletterde, die zich om litteratuur niet bekommert, heeft 't meest behoefte aan vertalingen. Anderzijds is het feit, dat iedereen in Holland die meer dan lager-onderwijs heeft genoten, boeken vertalen kan, althans meent te kunnen, een nationale ramp geworden. Elke kantoorklerk die wat bij-verdienen wil, elke dame, die meer vrijen tijd heeft dan inkomsten, gaat boeken vertalen. Er heerscht een ware vertaalmanie en het gevolg is dat de Nederlandsche schrijvers haast verdrongen worden door de vaak vodderig en flodderig verhollandschte scribentjes van buiten de grenzen. Zou een remmend toezicht op vertalingen niet een werk van nationale opvoeding en vorming zijn? De doorsnee-Hollander leest wellicht meer vertaalds dan oorspronkelijks. Is het dan niet van allerhoogst belang te zorgen dat slechts boeken van beteekenis, boeken die werkelijk eenig ideëel goed vertegenwoordigen, vertaald worden? De Maatschappij van Goede en Goedkoope Lectuur is reeds jaren werkzaam in die richting en heeft haar normen (al kunnen Katholieken deze niet altijd goedkeuren!) gehandhaafd; doch de waardelooze prulleboel heeft zij niet kunnen weren.

Naar Christelijke beginselen hebben wij natuurlijk nog strengere selectie toe te passen en niet alleen de ideëele, de geesteswaarde van een boek te schouwen, maar die waarde aan het zuiver bovennatuurlijk beginsel te toetsen. Zoo hebben wij veel te verwerpen of voor te behouden, wat van natuurlijk humaan gezichtspunt uit, zijn waarde zou hebben.

Deze beschouwingen moeten leiden naar het prachtige boek van Hildur Dixelius „Sara Alelia"[1]), dat ik in Duitsche vertaling gelezen heb. De schrijfster is een Zweedsche en, voor zoover ik weet, een nog weinig bekende. Mijn innige wensch is, dat dit boek van

---

1) *Sara Alelia.* Roman von Hildur Dixelius. C. H. Beck'sche Verlagshandlung. München. (508) 1930. 6 en 8.50 M.

Dixelius spoedig in Nederlandsche vertaling moge verschijnen. „Sara Alelia" is een lange roman van vijf-honderd-acht bladzijden en er staat niet één bladzijde in, die niet door de natuur zelf gedicteerd lijkt. Als de bergen, de bosschen, en de meren een stem hadden en vertellen konden, dan zouden ze zoo vertellen als Hildur Dixelius dit doet. De dichteres bezit de visionaire zekerheid der groote schrijvers; geen oogenblik heeft men het gevoel, dat zij weifelt of zoekt, dat zij een minder gelukkigen greep doet. Zij beweegt zich in haar wereld, of zij alle geheimen weet van menschenziel en noodlot. Wat zij verzint en zegt, is het beste: zij is als Prospero uit Shakespeares „Storm" souverein gebiedend over de geesten, over de machten der natuur. Alles is gestegen uit het hart der natuur zelf. Hildur Dixelius is de toevallige genius, die dit werk schreef; maar men vergeet haar om slechts mee te leven met haar menschen, om te ademen in haar boschen, in haar heete zomers en koude winters. Heel dit wonderlijke boek is voor U neergetooverd en men vergeet het tooverwerk, men verwondert zich niet over den toovenaar. Het is alles zoo natuurlijk, zoo vanzelf opwellend uit de bronnen der echte menschelijkheid, dat 't den schijn heeft of 't niet anders zijn kon. Er moèt daar ginds in het Noorden van Zweden een Domineesdochter, Domineesvrouw en Domineesmoeder geleefd hebben, die Sara Alelia heette, die zòò dacht en voelde en deed als Hildur Dixelius dat neerschrijft. Zij had niet wezensechter in de werkelijkheid kunnen leven dan zij leeft in dit boek. Het is geen roman meer, wat hier geboden wordt, het is een „saga", een groot-epische verbeelding; de helden schrijden grootsch en machtig door uw geestelijk gezichtsveld, onvergetelijk en voor altijd herkenbaar als Anna Karenina, als de heroën van Dostojefski, als Kristin en Lavrans.

HILDUR DIXELIUS

Hildur Dixelius is een groot schrijfster, met uitgesproken begaafdheid voor het epische: haar dramatische kracht is opvallend geringer. En wegens dit ontbreken grijpt haar boek niet zoo aan als vele andere. Het episch talent is niet warm en hartstochtelijk als het dramatische: zijn kracht is de minder bewogen plastiek. Zijn terrein is

opeenvolging van gebeurlijkheden, het eeuwig fluïde van den tijd: het ziet alles in opeenvolging, terwijl het dramatisch talent zich concentreert in een conflict. Botsing en explosie van hartstochten, verwikkeling tot in het onoplosbare, onverzoenbare tegenstrijdigheden: dit alles vormt het element voor den dramaticus. Het epische talent is het talent der eenheid en der orde: het dramatische dat der veelheid en der verwarring. Een episch begaafde kan zelfs koud zijn als marmer: hij ordent zijn marmeren verbeeldingen tot een statige „Siegesallée".

Menig lezer zal „Sara Alelia" onbevredigd en onuitgelezen ter zijde leggen: het boek is niet aldoor boeiend in den gangbaren zin van het woord, niet beklemmend van avontuurlijkheid. Misschien heeft ook de atmosfeer daaraan schuld: het wemelt er van Dominees en wellicht is het gezelschap van Dominees wat saai; ofschoon de schrijfster nog al variatie brengt in deze verzameling. Maar hoe majesteitelijk beschrijft zij dit armoedige land met zijn nooit eindigende winters, zijn schaarsche, behoeftige bevolking, een mengsel van Zweden en Lappen en Finnen. Het is een dor land, dat noordelijke Zweden, waar de Predikanten hèt cachet aan de bevolking geven, waar zij heroïek hun ambt uitoefenen of aan den drank verslaven, waar in zich zelf opgesloten menschen in een bar klimaat zich aan den Bijbel troosten of hun serieuste daden naar een allerdwaast bijgeloof regelen. Zooals bosschen en meren en sneeuw den achtergrond vormen van hun bestaan, zoo zijn het woord Gods en een plat fetichisme de krachten, waarop hun geestesleven drijft.

Zoo is het niet bij Sara Alelia. Zij was een zachte buigende vrouw in haar jeugd, die éens zwak was in haar huwelijk, maar die, zich herstellende, uitgroeit tot een oud-bijbelsche verschijning, met een wonderlijken glans over zich van menschelijke grootheid en eenvoudige geloofskracht. Het Zweedsche Lutheranisme van honderd jaar terug schiet wortel in haar, na haar misstap vooral; in haar, wel zeer subjectieve geloofsbeleving wordt zij een groote Christin, een macht in haar omgeving, zonder iets van het bekorend vrouwelijke van haar wezen te verliezen. Onbewust kneedt zij haar omgeving in de kracht harer prachtige geestelijkheid naar zich om. Als een vroeger dienstmeisje, een half idioot instinctwezen, ter dood veroordeeld wordt wegens kindermoord, staat zij haar bij, tot het uiterste. Op haar zoon en haar zoonskinderen oefent zij een vanzelfsprekenden invloed: zij is de ziel der familie. Dit werk is een volmaakt Christelijke roman in den besten zin: Christelijk is de polsslag, is het rythme van het boek. Het religieuze, het protestantschreligieuze in zijn beste gedaante is in de leidende figuren beleving geworden tot in de minst bewuste vertakkingen van gedachte en gevoel. De bovennatuur is natuur geworden of liever omgekeerd, de natuur is harmonisch in bovennatuur opgeheven en vervolmaakt. God is de ongeziene en onbeschreven hoofdpersoon van den ro-

man, zooals Hij dit is van den Bijbel, zooals Hij dit van een volmaakt Katholieken roman wezen moet.

Wel wordt er gezondigd in dit boek, soms krachtig en wild gezondigd. Hildur Dixelius schept menschen en geen engelen. Hoe wondermenschelijk is de zwervende Predikant Norrenius, een allerheftigst temperament, dronkaard en verschoppeling, een verbitterde hongerlijder, die doodbloedt aan het sterven van zijn bovenmenschelijk bemind dochtertje. Heel deze menschenwereld is een wereld van ongewone afmetingen: de menschen bewonen er een hoogere étage dan het gelijkvloersche slag, dat we elken dag ontmoeten, evenals de helden van Dostojefski. Deze menschen leven met een felheid, met een gedecideerdheid tot het uiterste, die de spanning van het boek voor een goed deel uitmaakt. Per Olaf, Sara Alelia's kleinzoon, Dominee als zijn voorvaderen, een man van hooge gaven, besluit, om een ongelukkige liefde te vergeten, zich heldhaftig te gaan begraven in een der armste districten van het hooge Noorden: later verwart hij in de strikken eener jonge vrouw, maar Sara Alelia wordt zijn redding. Zijn teerzielige vrouw vervalt tot waanzin uit gewetenskwelling om het feit dat hij vroeger met haar moeder gehuwd geweest is, echter zoo, dat er nimmer gemeenschap heeft plaats gehad.

In het dorre Noorden lijken de menschen mysterieuzer dan in zonniger streken, toegankelijker voor geheimzinnige, irrationeele invloeden. Vandaar het fetichistisch bijgeloof bij de lagere gemeente. Heel het leven wordt doorkruist van voorteekenen, beïnvloedingen, waarzeggerijen enz.; als een onverklaard noorderlicht doorstralen allerlei geheimzinnigheden de nachten en dagen dezer menschen.

Zoo heeft deze Zweedsche schrijfster uit dit arme stuk aarde en uit dit grootendeels arme stuk menschheid een wondermooi boek gedicht, een epos van menschenleed en menschenvreugde, dat den lezer overrompelt als een natuurkracht. Als boomen of veldbloemen groeien die menschen om U heen, met de grillige en geweldige onberekenbaarheid van het noodlot, met de vanzelfsprekendheid der natuur. Als eenzame berken staan zij geworteld, stormvast in den mageren bodem; als stille meren spiegelen zij het eeuwige hemelheimwee in hun vlak. Wonderlijk moet het land zijn, waar de menschen zoo dichten kunnen, waar de scheppende verbeelding zoo rijk en vruchtbaar is, dat zij spelend bijna menschen oproept, die ontstellen van bloedwarme innigheid. Scandinavië blijft het land der Edda's en der saga's, het land der epische schepping, waar menschendaad en menschenlot door den genius der poëzie binnen zijn cirkels worden gebannen. Onwillekeurig roept Hildur Dixelius de herinnering wakker aan Selma Lagerlöf en Sigrid Undset. Deze vrouwen hebben gestalten geschapen, die majestueus als Bijbelfiguren langs den einder onzer herinnering wandelen, die een eigen leven blijven leiden in de verbeelding van ieder die ze leerde kennen. Gösta Berling,

Kristin Lavrans en Olav: wij kennen ze van nabij, beter dan menschen die we dagelijks ontmoeten en toch staan ze weer raadselachtig, als sfinxen, voor ons. Neen! wij kennen ze niet! Hoe zou hun houding wezen, hun gebaar, hun woord, wanneer ze plotseling, in levende lijve voor ons optraden? O, eeuwig raadsel der kunst! Wij kennen en beminnen of haten de groote figuren der dichting: zij hebben de irrëeele zaligheid van een schoonen droom. Zij hebben iets onaardschs over zich, iets uit een andere wereld; als Afrodite die uit de golven geboren werd, zijn zij gestegen uit den geest hunner scheppers en het blinkend-vochtige waas der poëzie, dat hen oversluiert, geeft hun den glans eener niet-rëeele, hoogere werkelijkheid.

De heldin van dit boek, Sara Alelia, te hebben leeren kennen, is een blij te herinneren ervaring, waarvoor wij Hildur Dixelius dankbaar blijven.

Het werk kan door ieder volwassene veilig gelezen worden.

Theodore Dreiser

door P. W. ASSMANN.

In zijn *A Book about Myself* schrijft Theodore Dreiser (geb. 1871): „A great deal of American fiction, when I was a young man was sweet and gay and delicate and perfectly respectable. I was convinced that a little truth-telling was more desirable in the circumstances than anything else."

Deze overtuiging verklaart niet alleen voor een groot deel het karakter van Dreiser's kunst, zij bevat ook de verklaring waarom het naturalisme — verlaat — zijn intrede heeft gedaan in de Amerikaansche letteren. En daar het de talentvolste auteurs heeft aangesproken, is het zelfs een zeer belangrijke plaats gaan innemen. Als reactie op het van de waarheid afgekeerde, zoetelijk-sentimenteele dat typeerend was — en, voor een groot deel, nog is — voor de Amerikaansche romans. Zij plaatsen daartegenover het onmiddellijk uit de werkelijkheid waargenomene, dat, met terzijdestelling van ethische, en meestal ook van aesthetische overwegingen, zich vrijwel bepaalt tot de animale aspecten van het leven. Als zoodanig weinig oorspronkelijk, want Zola was hen voorgegaan. Maar dat zij de, uit de Oude Wereld geïmporteerde motieven hebben getransponeerd in een absoluut eigen kunst, moet daarbij dadelijk vastgesteld worden.

Wel een zeer dankbare stof heeft dat naturalisme gevonden in het gecompliceerde Amerikaansche leven, waar de „struggle for life", de hardheid van het industrieregime, de vermechaniseering van het leven, en daardoor diens contrasten en liefdeloosheid, gigantischer, grotesker en weerzinwekkender zijn dan in Europa.

Onder deze Amerikaansche auteurs moet Theodore Dreiser op de eerste plaats gesteld worden. Geen schrijver heeft langer op erkenning moeten wachten, — hij sprak het Amerikaansch lezend publiek immers niet aan — maar geen ook die thans zoo vrijwel onbetwist een voorname positie inneemt.

Het eigenaardige bij dezen schrijver is, dat men massa's aanmerkingen op zijn kunst kan maken — om er tenslotte toch met diepe bewondering voor vervuld te worden.

Terwijl het opvallend is dat de Amerikanen, over 't algemeen, hun stijl niet zoo verzorgen als de Britsche auteurs, slaat Dreiser hierin, geloof ik, wel het record. Zijn stijl is meestal stroef, onbeholpen, niet zelden vlakaf leelijk; de zinnen zijn dikwijls hoekig, „awkward, common"; de woordenkeus is alledaagsch en hij schijnt een afkeer te hebben van het frissche, oorspronkelijke beeld. Als voorbeeld van zijn „clumsy language" haal ik de volgende passages aan uit zijn auto-biografie *A Book about myself*; — zij geven tevens aan hoe Dreiser zich voelde toen hij omstreeks 1890 „was employed in collecting for an easy-payment furniture company", om kort daarna in de journalistiek over te gaan:

THEODORE DREISER

„As I walked from place to place collecting I began betimes to improvise rhythmic, vaguely formulated word-pictures or rhapsodies anent these same and many other things — free verse, I suppose we should call it now — which concerned everything and nothing but somehow expressed the seething poetry of my soul and this thing to me. Indeed I was crazy with life, a little demented or frenzied with romance and hope. I wanted to sing, to dance, to eat, to love. My word-dreams and maunderings concerned my day, my age, poverty, hope, beauty, which I mouthed to myself, chanting aloud at times."

Vervolgens kent Dreiser absoluut geen onderscheid tusschen het belangrijke en onbelangrijke detail. Hier blijkt vooral van hoe grooten invloed zijn journalistieke werkzaamheid is geweest op zijn

kunst. Allerlei feiten, bijzonderheden, beschrijvingen, — ter zake dienstige en vrijwel overbodige — heeft hij in zijn boeken verzameld, — geregistreerd, mag men wel zeggen —; — woorden, woorden, een waarlijk onuitputtelijke en steeds maar klaterende stroom van woorden verbijsteren den lezer en schrikken hem aanvankelijk af. Belangrijke gebeurtenissen in zijn romans gaan er, als 't ware, onder schuil.

Een groote grief tegen Theodore Dreiser is verder dat zijn visie op het leven zeer beperkt is. De naturalisten bekijken het leven door een zwarte bril; maar Dreiser's blik op het leven is wel zeer grimmig. Het is bij hem bijzonder opmerkelijk dat hij een enkele zijde van het leven slechts kent — die buitengewoon goed kent; maar daartegenover blijk geeft van een bijna ongelooflijke onkunde der andere, meer lichtere facetten. Voor hem bestaat geen geluk, hij ziet uitsluitend de ellende, de tragedie van het leven, en waar veel andere auteurs in dit genre een zekeren troost vinden voor hun wanhopig levensinzicht in de beschouwing eener bepaalde schoonheid, als die der natuur, blijkt deze Amerikaan daar blind voor te zijn. Voor hem bestaat geen „beauty of nature"; waar hij een enkele maal schoonheid tracht uit te beelden, doet hij dat bijkans onbeholpen en verraden dergelijke schilderingen zijn gebrek aan smaak. Door dit gemis worden de accenten van zijn onderwerpen nog ruwer, nog harder, nog schrijnender, nog eindeloos-droefgeestiger. Hij heeft het grauwste, het zwartste uit het menschenleven naar boven gehaald, en dat vereeuwigd.

Dergelijke feiten en gebreken, als hierboven vastgesteld, zijn, op zich, van zoo ingrijpenden aard, dat men zich moeilijk eigenschappen kan indenken welke deze weer goedmaken. Toch zijn deze in Dreiser's werk aanwezig; zelfs zoodanig dat de gebreken, daartegenover, feitelijk hun beteekenis verliezen; — de lezer merkt ze tenslotte haast niet meer op. Dreiser heeft een „awkward style" schreef ik bij het opmaken der debet-zijde; zijn zinnen zijn hoekig, onbeholpen soms, en stuntelig zelfs; — zeker, — maar zijn woorden zijn niet ledig, de de door den auteur gewilde gedachte drukken zij uit, zoo goed zelfs dat de zin ervan diep binnen dringt, en schrijnt — schrijnt.

Woorden, woorden, een waarlijk onuitputtelijke en steeds maar klaterende stroom van woorden, — maar de lezer, die zich niet dadelijk laat verbijsteren, constateert al spoedig dat Dreiser zijn onderwerp daarom toch niet minder stevig vasthoudt. Ondanks dien enormen woordenvloed heeft zijn proza waarlijk inhoud, en al volgt hij, schijnbaar als vanzelf, elke losse, willekeurige gedachte-afdwaling, daar is toch verband, samenhang; en diep, heel diep dringt hij door in het zieleleven van zijn personages. Veel woorden schijnen „superfluous", maar neen, moet men tenslotte besluiten, daar kan toch geen woord van gemist worden.

Een groote grief tegen Dreiser is, staat op dezelfde debetzijde, dat hij het leven zoo beperkt ziet. Maar wat hij er van ziet, heeft hij bijna volmaakt weergegeven. Geen enkele andere auteur heeft zich zoo diep weten in te werken in het gedachtenleven van den zwakkeling. Daarin bereikt hij het ongeloofelijke. Het beste voorbeeld daarvan levert het werk dat zijn succes bekroonde en zijn naam voor goed vestigde: *An American Tragedy*. De hoofdpersoon, Clyde Griffiths, is het karakter, dat Dreiser met meesterhand behandelt: een jongeman van een weeken, zwakken aard, in den grond niet kwaad, ondanks zijn verachtelijke zwakheid, maar door een samenloop van volstrekt niet gezocht-toevallige omstandigheden, en bijna ondanks zichzelf, tot misdaad en een tragisch einde gebracht.

Als afdeelingschef van een groote onderneming, die zijn oom toebehoort, maakt hij kennis met een eenvoudig meisje; — Roberta —, een van zijn ondergeschikten, en verleidt haar. In den tijd, dat blijkt dat Roberta de gevolgen ondervindt, wordt hij verliefd op een ander meisje, — Sondra, — meer tot zijn eigen stand behoorend, — dat zijn liefde beantwoordt. Hij kan het eerste meisje nu niet in den steek laten uit vrees voor opspraak en schande, en vervalt in razende en laffe wanhoop. Tot hij op een avond in een courant een bericht leest, dat op een meer in de nabijheid van Pittsfield een omgekeerde cano gevonden is. Een onderzoek wees uit, dat een dame en een heer, beiden onbekend, uit roeien gegaan waren en klaarblijkelijk een ongeluk hadden gekregen en verdronken waren. En dan komt plotseling in zijn, zoo lang reeds angstigen, geest de gedachte op: als Roberta en hij eens uit roeien gingen, als dan eens een ongeluk gebeurde — wie zou kunnen bewijzen dat het geen ongeluk was? — en Roberta —? In ontzetting verdrijft hij de vreeselijke gedachte, maar telkens keert ze terug, iederen keer sterker, tenslotte onweerstaanbaar.

Na het eerste opkomen der gedachte:

„But the mere thinking of such a thing in connection with Roberta at this time — (why was it that his mind persisted in identifying her with it?) was terrible, and he must not, he must not allow such a thought to enter his mind. Never, never, never! He must not. It was horrible! Terrible! A thought of murder, no less!

Murder?!!! Yet so wrought up had he been, and still was, by the letter which Roberta had written him, as contrasted with the one from Sondra — so delightful and enticing was the picture of her life and his as she now described it, that he could not for the life of him quite expel that other and seemingly easy and so natural a solution of all his problem — if only such an accident could occur to him and Roberta. For after all he was not planning any crime, was he? Was he not merely thinking of an accident that, had it occurred or could it but occur in his case...... Ah — but

that *„could it but occur"*. There was the dark and evil thought about which he must not, *he must not think. He must not.* And yet — and yet...... He was an excellent swimmer and could swim ashore, no doubt — whatever the distance. Whereas Roberta, as he knew from swimming with her at one beach and another the previous summer, could not swim. And then — and then — well and then, unless he chose to help her, of course........"

Tenslotte pleegt hij inderdaad den moord.

Dit geweldig-tragische, maar ook de meest alledaagsche dingen vertelt Dreiser in de meest alledaagsche woorden, maar toch anders dan men het ooit las. Dat gedeelte, bv., waar verhaald wordt, hoe Clyde, wanneer hij Roberta voor het eerst gezien heeft, haar een aardig meisje vindt en haar kennismaking zoekt; — iets dergelijks is al duizend maal verteld in duizend romans, — maar niet zoo.

In zijn hard, soms stuntelig proza, — maar de lezer merkt dat dan niet meer op —, dringt Dreiser door tot in de meest verborgen diepten van Clyde's gedachtenleven; elke vezel komt bloot, elk motief wordt, met de grootst denkbare eerlijkheid, verklaard. Door de uiterlijke stroefheid van uitbeelden grijpt de tragedie te meer aan.

Daar is geen spoor van overgevoeligheid in het heele boek, maar de verslagen van een menschenziel in nood en wanhoop zijn huiveringwekkend. Een roman, waarbij men op bijkans elke bladzijde voelt, — voelt, dat een ontzettend onheil onafwendbaar zeker moet gaan gebeuren. Tenslotte leest men het niet meer als een roman, als een verhaal; men wordt eenvoudig geplaatst tegenover een stuk leven, dat men van zeer nabij zich ziet ontwikkelen. Men ziet niet meer *een* zwak mensch, men leert *den* zwakken mensch kennen.

Dreiser schept het universeele.

Tenslotte, — het zal wel haast overbodig zijn dit uitdrukkelijk vast te leggen —, Dreiser's realistische kunst, ontstaan uit wanhoop over de levensellende, en uit absolute ontkenning van 't bestaan van geluk, is sterk voorbehouden, en kan slechts gewaardeerd worden door volwassenen met diepe levenservaring.

Titels der voornaamste werken van Theodore Dreiser (Engelsche uitgave van Constable & Company Ltd. London. 10 s. ieder): *Sister Carrie; Jennie Gerhardt; The Financier; The Titan; The Genius; Twelve Men; An American Tragedy; A Book about Myself; A Gallery of Women.*

Sint Jan van het Kruis

door J. v. H.

Om meer dan één reden is Sint Jan van het Kruis een Heilige, die de bewondering en de sympathie bijzonder van dézen tijd ondervindt. Zijn mystieke werken, waarvan „De Opgang tot den Carmel", „Donkere Nacht" en „Levende Vlam", de voornaamste zijn,

SINT JAN VAN HET KRUIS

hebben het „rücksichtslose", doelbewuste en absolute, dat de hedendaagsche mentaliteit kenmerkt. Zijn karakter heeft ondanks al de teerheid zijner ziel, iets brandends en geweldigs, een felle hemelzucht, een rustelooze trek naar het Goddelijke, zóó onstuimig, zóó martelend bijna, als wij het bij weinig Heiligen aantreffen. Sint Jan van het Kruis is wel dè Heilige om het binnensluipende dwaalidee te weerleggen, dat de Heiligen toch eigenlijk maar gewone men-

schen zijn, op gelijk niveau staande met ons en met ongeveer gelijke menschelijkheden behept als wij allen.

Neen! De Heiligen zijn waarachtig geen gewone menschen! De Heiligen zijn fanatieke stormers naar een ideaal, dat wij niet aandurven. Jacques Maritain zegt het zoo juist in zijn „Préface" tot het recente boek *„Saint Jean de la Croix"*[1]) van *P. Fr. Bruno*, dat bij Plon te Parijs onlangs is uitgekomen.

„Qu'on nous les montre humains sans les diminuer. . . .mais par pitié pour nos âmes, qu'on ne les humanise pas, selon le voeu de toute une littérature d'aujourd'hui. Nous mourons de fadeur et de complaisance, de vérités diminuées et embourgeoiseés, d'une religion qui descend à notre mesure. „Plutôt mourir et crever que de pécher", nous crie Saint Jean de la Croix. Ce que nous mendions de lui, c'est sa doctrine la plus intraitable, c'est l'exemple de ce total renoncement à soi, de ce courage, de cette formidable patience, de cet acharnement tranquille à souffrir, de cette entrée dans un monde surhumain, tout disproportionné à nos mesures, où comme l'atome brisé libère d'énormes énergies physiques et des rayons merveilleux, l'âme brisée dans l'amour et rayonnante, au comble de la concentration spirituelle libère de pures énergies divines." Het markante van dezen Heilige zal ten eeuwigen dage blijven zijn brandende dorst naar zelfkruisiging en al heeft het staren op deze karakteristiek zijn historisch beeld eenigszins verminkt en vereenzijdigd, zoodat Pater Bruno voortdurend en uitdrukkelijk op de teedere meevoelendheid zijns harten wijst, toch laat ook hij het sterkste licht op Sint Jans „acharnement tranquille" vallen. „Hij heeft moed", zeide Sinte Teresia van hem en dit woord is hem blijven vergezellen door de geschiedenis.

De schrijver van dit uitvoerige, streng historische en rijk gedocumenteerde leven had meerdere gangbare opvattingen te rectificeeren; hij had nog moeilijker werk te doen. Hij moest delicate quaesties aanraken, herzien en oplossen en hij deed het goed, met helderziend oordeel en onpartijdig. De opsluiting van den Heilige in het klooster der Geschoeide Carmelieten te Toledo is een epineus geval, maar Pater Bruno heeft er nieuw licht over ontstoken. Ziehier de feiten! Als Visitator der Geschoeiden van Andalusië was de Dominicaan Vargas aangesteld, die op zijn beurt den pas geprofesten jeugdigen Hieronymus Gratianus, Carmeliet der Hervorming, subdelegeerde. Groote verontwaardiging onder de Geschoeide Carmelieten!

Het werd een conflict tusschen het ordebestuur te Rome en Philips II met op zijn hand den Nuntius Ormaneto, die de Hervorming was toegedaan. Ormaneto kwam te sterven en de kansen der Ge-

---

[1]) *P. Fr. Bruno de J. M.* Carme Déchaux. *Saint Jean de la Croix.* Préface de *Jacques Maritain.* Paris. Plon. 1929 (482) 36 frs.

schoeiden stegen. Het ordeskapittel van Piazenza had heftige decreten uitgevaardigd tegen alle „ontschoeiing" en nieuwlichterij. Sint Jan van 't Kruis was in dien tijd biechtvader van het klooster der Menschwording te Avila, het intree-klooster van Teresia, dat zij verlaten had en waar zij intusschen weer een jaar priorin was geweest. Nu moest er een nieuwe priorin gekozen worden en Pater Guttierez, Geschoeide en gevolmachtigde van den Vicaris-Generaal Tostado, had de keuze te leiden. Een aanzienlijke groep Zusters wenschte Teresia terug, waarvoor zij door Guttierez met den ban bedreigd werden. De Zusters bleven bij haar besluit en achter dit alles vermoedde men de werkzaamheid, om niet te zeggen, de ophitsing van Jan van 't Kruis. Dit was de reden, waarom de „wereldlijke arm" ingreep. De Heilige werd naar Toledo gevoerd en bleef daar tien maanden in harde gevangenschap. Toledo is de stad van El Greco, de dorre rotsstad; het is, zegt Barrès, „un cri dans le désert".

St. Jan van 't Kruis steeg hier tot de steilste hoogten der mystieke vereeniging. Zijn bewakers, die in hem een opstandige zagen tegen de ordedecreten van Piazenza, boden hem een eervol prioraat aan, indien hij de Hervorming vaarwel wilde zeggen. Doch de Heilige hield vast aan den geest van Teresia en droeg heldhaftig de ergste vernederingen. Op het eind van Augustus 1578 weet hij op wonderbare wijze, zichtbaar door de H. Maagd geholpen, te ontsnappen. Hij maakt de aaneengebonden stukken van zijn beddelakens aan een balcon vast, laat zich naar beneden en ontkomt in den donkeren nacht. Men hoeft de Geschoeide Carmelieten van Toledo volstrekt geen inquisitoriale folteraars te achten om hun handelwijze te verklaren. Men heeft alles te zien in zijn tijd en zijn omstandigheden. Het was de tijd der „Allumbrados", der „verlichten" en van den kant der Ongeschoeiden waren er wezenlijke indiscreties begaan. De Generaal der orde zelf, Rubeo, die Teresia zoo sympathiek tegemoet getreden was, begon zijn welwillendheid te berouwen. Niet alle Hervormingsgezinden bezaten de wijsheid van Sint Jan van 't Kruis.

Na deze episode hervat de Heilige weer met krachtige hand het werk der Hervorming. Eenige jaren is hij prior van het klooster de los Martyres te Grenada, waar het Moorsche leven zich nog kleurig ontvouwt. Hier schrijft hij zijn laatste mystieke werken. De vrede van dit schouwende leven moest nog eenmaal bitter verstoord worden. Den eersten ordesoverste der Hervorming, den charmanten Hieronymus Gratianus, den lieveling, mogen we bijna zeggen, der H. Teresia, was Nicolaas Doria opgevolgd, een strakke regelfanaticus, een decretenmaker, die al te zware lasten op de zwakke schouders zijner onderdanen legde. Waar was de geest der gestorven moeder gebleven? Er broeide verzet onder de Carmelietessen. Jan van 't Kruis was eerste consultor en de eenige, die in de koninklijke onafhankelijkheid van zijn geest, niet meewerkte in den geest van Do-

ria. Doria was een man van onthechting en deugd; hij had het aartsbisdom Genua en het kardinalaat geofferd aan zijn roeping. Maar hij had zijn ziel niet ontstoken aan den zachten gloed van Teresia; hij zag een gevaarlijke macht in den ouden vriend van Gratianus, onthief hem van zijn functie en zond hem tot boete naar de eenzaamheid van Penuela. Zelfs een Heilige mocht niet straffeloos den in ongenade gevallen Gratianus en de moedertrouwe Carmelietessen verdedigen. Zelfs tegen Sint Jan van 't Kruis begon men een proces. Overal werden onderzoekingen ingesteld en op hatelijke wijze werd alles wat tegen hem scheen te pleiten, verzameld met de bedoeling om hem, zoo mogelijk, wellicht het kleed te ontnemen. Maar de dood verhinderde dit plan. In 1591 is de Heilige te Ubeda in Andalusië gestorven, negen en veertig jaar oud. Sint Jan van 't Kruis: hij heeft zijn naam met eere gedragen. Hij heeft het lijden bemind, niet met de ziekelijke overspanning van een neuropaath, maar met het genereus élan van een „gegrepene" door den Heer.

„Toi qui lis ce drame", schrijft Pater Bruno naar aanleiding van Sint Jans boetetocht naar Penuela „ne te scandalise pas. Le Saint du Carmel t'en prie. Ecoute ce qu'il écrivait au milieu de ses peines:

„......Ces choses, ce ne sont pas les hommes qui les font, c'est Dieu qui sait ce qu'il nous faut, et les ordonne pour notre bien.... Là où il n'y a pas d'amour, mettez l'amour et vous extrairez l'amour......"

Als hij in zijn laatste ziekte zijn vreeselijke beenwonde ziet, zegt hij: „Dit hebt Gij gedaan, Jesus!" „Hij is verzadigd van lijden", schrijft de Heilige Teresia van hem. Liefde en lijden, lijden en liefde: dit is de hartstocht van dit bewonderenswaardige leven geweest. De liefde dicteert hem zijn werken; de liefde doet hem dichten:

A donde te escondiste
Amado, y me dejaste con gemido?
Como el ciervo huiste,
Habiéndome herido.

Waar hebt Gij U verborgen,
Beminde, en mij gelaten in droefheid?
Als een hert zijt Gij gevlucht
Na mij gewond te hebben.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

CLAUDEL (Paul) LE SOULIER DE SATIN. 27 frs. II vol. Gallimard. 1929.

PAUL CLAUDEL

Op het eind van '29 is dit omvangrijke oeuvre van Claudel, waaraan hij jaren en jaren gewerkt heeft, in boekvorm verschenen. Zijn titel ontleent het aan een daad van Dona Prouhèze, die vreezend, dat haar hartstocht haar de goddelijke orde zal doen overschrijden, haar satijnen schoentje in de handen van het Madonnabeeld neerlegt. En de Madonna beschermt haar. In het beslissende oogenblik wint het haar geweten en inzicht op de kwellende, jarenlang gekoesterde liefde voor den geweldigen Don Rodrigue. Deze Don Rodrigue is de hoofdfiguur van dit hemel en aarde omspannende drama. Hij doorschrijdt alle hoogten en laagten van het menschenlot, is onderkoning der West-Indiën en wordt ten laatste, verminkt naar het lichaam, voor oud vuil meegegeven aan een arme non, die versleten kleeren komt opkoopen.

Het is een wonderlijk boek, waar men aanvankelijk raadselachtig en eigenaardig bekoord tegenover staat. Het is een reusachtige greep in het goddelijke en menschelijke, in de verwarde dolingen van het menschenhart en in de wondere werkingen van Gods liefde. De groote heerlijkheden van het Katholicisme bezielen en doorwaaien dit boek met een levenden adem. De Majesteit Gods doorhuivert het: zij is de onzichtbare leider van deze handeling, die speelt omstreeks het jaar 1600. Rijk en warm is er de zuidelijke kleur, zooals

in vele van Shakespeare's stukken, de geheimnisvolle, aarde en hemel verbindende en diepe achtergronden scheppende katholieke atmosfeer. Het is een werk, dat bij eenmalige lezing zijn sfinxachtige schoonheid niet ten halve ontvouwt. Het wil herlezen en herlezen worden. En toch! ook dan nog hoeveel raadsels! Hoeveel onbegrepen, misschien onbegrijpelijke symboliek! Hoeveel werkelijke of schijnbare grilligheid! Hoe weinig persoonlijk en individueel, hoe vaag menschelijk treden de handelenden voor ons op, als schimmige dragers eener idee, eener waarheid. Neen! onbeperkt bewonderen kunnen wij dit boek van Claudel niet. Hoe breed van verbeelding en grootsch van gebaar, hoe warm, hoe bloedend van menschelijkheid het ook is, het raadselachtige, grillige, gewilde laat zich niet wegbewonderen.

GYP. LE COUP DU LAPIN. 12 frs. Flammarion. 1929.

Van bladzijde 1 tot bladzijde 332 handelt deze roman over de *Action Française*. Gyp (Sibylle - Gabrielle - Marie - Antoinette de Riquetti Mirabeau, comtesse de Martel de Janville [excusez du peu) is een gezworen vijandin van de Action Française. Op tachtigjarigen leeftijd heeft deze veelschrijfster, die op een zestigtal boekdeelen haar naam heeft staan, nog een fellen aanval gewaagd op Daudet en Maurras met hun volgelingen. De woelige gebeurtenissen, die de laatste jaren zich in en om deze royalistische beweging hebben afgespeeld, vindt men hier alle roman-technisch beschreven. Het standpunt der schrijfster bepaalt natuurlijk licht en kleur, waarin de figuren optreden. Daudet en Maurras zijn groteske clowns, die een belachelijke maskerade organiseeren. Heel de Action Française drijft op de agitatielust van een handjevol domme schreeuwerige reclamemakers. Gyp — en dit verwondert een beetje! — breekt een lans voor de rechten van Rome. Om den titel van haar boek „roman" te rechtvaardigen, is er door het verhaal sprake van liefde en verloven.

Litterair is deze roman waardeloos. Het pikante ervan ligt in zijn pamflettistisch karakter.

BAUMANN (Emile) LES DOUZE COLLINES. 12 frs. Grasset. 1929.

Les Douze Collines noemt de Fransche katholieke schrijver, Emile Baumann, een bloemlezing uit zijn eigen werken, die hij samenstelde voor den uitgever Bernard Grasset. Emile Baumann, die in '68 geboren is, heeft zijn besten tijd gehad en zijn litteraire roem is aan het tanen. Hij heeft eenige romans geschreven, die even goed of beter waren, als vijf en twintig gelijktijdige en door een zuiver Katholicisme waren geïnspireerd. *L'Immolé, Job le Prédestiné, Le Fer sur l'enclume, Le Baptême de Pauline Ardel* zijn de werken

uit zijn vruchtbaarste periode. Men heeft hem wel eens lastig gevallen om zijn uitvoerige beschrijving der zonde, doch nooit zijn geloof en zijn overtuiging in twijfel getrokken. In *Saint Paul* heeft hij met groot talent den geweldigen Apostel geschilderd.

In deze zelf-selectie kiest hij uit twaalf zijner werken (zijn laatste boek *Bossuet* is niet vertegenwoordigd) datgene uit, wat hij het waardevolste en beste daarin acht. Vandaar de titel: Douze Collines.

Uit den aard der zaak laat dit fragmentarische werk eenigszins onbevredigd. Ter kennismaking met een onbekende is het te onvolledig. Voor vertrouwden met en vereerders van zijn werken heeft het 't voordeel eener aangename reminiscentie. Voor ieder volwassene.

Duitsch

GINZKEY (Franz Karl) DER WUNDERVOGEL. (259) 5 M. Staackmann. Leipzig. 1929.

Een tijdssatyre van de beste soort is dit boek van den onvermoeibaren verteller Karl Ginzkey, een satyre zonder bitterheid, vol fijnen humor en allerorigineelst van vinding. Een Oostenrijksche „Doppeladler", die voor ouden rommel ergens op zolder geborgen ligt, begint te leven, vliegt het venster uit en vestigt zich in het hooggebergte in de omgeving van een echten adelaar. Guru, de echte adelaar, is werkelijk de koning der lucht; hij voelt zijn rijk bedreigd door de vliegondernemingen der menschen. Een vliegtuig noodlandt in zijn nabijheid; een officier en een dame zijn de reizigers en we zitten volop in den roman. Guru wordt daarna gevangen en gedrild om op te treden in een circus. Dieren en menschen mengen zich in dit verhaal en Ginzkey lucht zijn hart over al wat hem niet bevalt in dezen tijd. De Doppeladler representeert de oude tradities uit de „königlich-kaiserliche" monarchie. Guru is de vertegenwoordiger van het hooge, reine ideaal, de vorst van het hooggebergte. — De verdienste van dit wonderlijke boek is de gelukkige inventie, dieren en menschen op Reinaard-manier dooreen te laten optreden en zoo de zwakheden der menschen scherp te kunnen geeselen. Voor ieder volwassene.

BRüNDL (Georg) BEN HUR IN ROM. Erzählung aus der Zeit des Caligula. (141) 4 M. Kösel & Pustet. München. 1929.

Ben Hur in Rom is ontspanningslectuur van de goede soort. Het is een vervolg op den bekenden roman van Wallace. Na de door Wallace beschreven lotgevallen laat Bründl zijn held te Rome leven als schatrijk koopman. Door Caligula wordt hij nog eenmaal gedwongen in het circus als wagenmenner op te treden, waarbij hij wederom overwint. Er is gezorgd voor spanning in het verhaal; verraders en edele zielen treden erop. Kortom het is ideale ontspan-

ningsromantiek. De Fabiola-atmosfeer herleeft: tyrannieke keizers, vurige Christenen enz. Allen die geen te hooge eischen stellen, bevelen we dit boek aan.

VON EEKEL (Anna Hilaria) DIE KöNIGREICHE DER TRINE HANSEN. Roman. Bergstadt - Verlag, Breslau. Geb. R.M. 7.

Een mooie familieroman. Doorgaans in verhoogde stemming geschreven, met warm Duitsch gevoel, dat een enkele maal een tikje overslaat in gevoelerigheid, verhaalt hij lief en leed van een in de Irredenta gevestigde Oostenrijksche familie, wier leuzen zijn: „die Treue zum Hause Oesterreichs und die Ehre der Firma". Deze twee moesten van zelf tot tragische konflikten leiden, evenals de eer der firma alleen, niet alle leden der familie evenzeer kan enthusiasmeeren. De hier verdedigde soort van levenshouding is wel wat snel verouderd sinds den grooten oorlog, maar het zal onze generatie toch nog tot eer strekken, als ze in staat is, deze opvattingen te waardeeren. De schrijfster zelf heeft den weg in de nieuwe wereld verloren: het einde, dat na den oorlog valt, is erg fatalistisch en, geloof ik, ook erg onwaar. Daarom hoopt ze dat de oude wereld in de nieuwe weer zal herbouwd worden. Maar dan toch op een andere manier! Voor volwassenen.

Engelsch

SULLIVAN (Alan) MR. ABSALOM (316) 7/6 John Murray, London. 1930.

Wanneer deze roman niet anders inhield, dan het verhaal der onmogelijke successen van Mr. Absalom's onderzoekingen: — Mr. Absalom was er nl. in geslaagd een middel te vinden het menschelijk leven naar believen te verlengen, — zou het wellicht een prul zijn. Maar nu de auteur er in geslaagd is, de uitwerking van dit sprookjesachtige gegeven handig en talentvol te vermengen met de realiteit van het gewone leven, is het geheel een knap geschreven, boeiende amusementsroman geworden. Zelfs een zekere mate van karakterbeschrijving ontbreekt niet in de uitbeelding van Mr. Absalom, die reeds honderd jaar geworden was; in die van zijn secretaris, Hector Court; van zijn stiefdochter, Anthea; en vooral in die van Absalom's „cliënten", die voor veel geld telkens een verlenging van hun bestaan zochten. Het verband tusschen Absalom's bedoelingen en de liefdesgeschiedenis van Hector en Anthea vooral is knap uitgewerkt; telkens die afwisseling van werkelijkheid en fantasie, waarvan het resultaat is, dat de aandacht van den lezer tot het einde van den roman gespannen blijft.

Aanbevolen.

BROOKE (Hugh) THE MAD SHEPHERDESS (345) 7/6 Longmans, Green & Co., New York, 1930.

Brooke heeft als hoofdpersoon voor zijn roman, een zeer moeilijk uit te beelden figuur gekozen: Quartilla, een bijzonder mooie vrouw, die behoorlijke studies gemaakt heeft, artistiek is aangelegd, maar wier geest die van een kind gebleven is. Een zonderling onevenwichtig schepsel, waarover de meeningen uiteenloopen tusschen Lucy's „faith in Quartilla not meaning things, not realizing what she was doing", en Philip's overtuiging dat „she is not right in the head". Haar grillen en zonderlinge gedragingen brengen haar familieleden, bij wie zij inwoont in opspraak en produceeren ruimschoots stof voor kletspraatjes in het kalme Engelsche dorpje, waar de gebeurtenissen zich voornamelijk afspelen. Al vermoeit de auteur door de iets te lange inleiding, het eigenlijke verhaal is met talent geschreven en de psychologische verantwoording van Quartilla is, over 't algemeen, aannemelijk.

Een, door zijn onderwerp, geheel apart staande roman.

SIMONS (Eric) DEAR ENGLAND — PORTRAIT OF AN ENGLISHMAN. (312) 7/6. Hodder and Stoughton. Ltd. London, 1930.

Een chauvinist is over 't algemeen een onverdraaglijk mensch; een Britsch chauvinist is het in dubbele mate. Dat deze auteur een roman heeft weten te schrijven, welke voor een deel een patriottische beschouwing is van zijn vaderland, maar vrij van onhebbelijk chauvinisme, pleit voor hem en zijn boek. Men moet het boek zelfs bewonderen daar het een goedgeslaagde combinatie is van essay en roman, waarvan het eigenlijke verhaal toch het hoofdbestanddeel uitmaakt. De hoofdpersoon daarvan is Peter Halliday, mede directeur van een groote metaalfabriek. Zelf in gegoede omstandigheden levend, beschouwt hij het vaderland, dat hem een rijk bestaan bezorgt, als een in alle opzichten voorspoedig en gelukkig land, en sluit feitelijk moedwillig het oog voor de ellende, die zich toch soms aan hem opdringt. Tot verschillende, min of meer dramatische gebeurtenissen hem een juister inzicht bezorgen en hem de overtuiging bijbrengen dat het ware patriotisme heel wat meer beteekent dan een simpel geloof in Engeland's mogelijkheden, en vrij wat meer eischt dan een gemoedelijk wandelen langs zijn eigen glad geplaveiden levensweg.

Dit zich verdiepen van inzichten heeft de auteur goed in verband gebracht met het eigenlijke verhaal, waarin zich, dan ook de persoonlijkheid van den held geleidelijk ontwikkelt.

Al hanteert Eric Simons bij zijn karakteruitbeelding niet het fijnste ontleedmes, de personen leven toch, terwijl de stijl opvalt door duidelijkheid en eenvoud, hetgeen de lezing van het verhaal bijzonder prettig maakt.

Een interessant boek, dat wij gaarne aanbevelen.

DASHWOOD (Jane) THREE DAUGHTERS. (320) 7/6. John Murray, London.

Behoudens de laatste drie hoofdstukken speelt *Three Daughters* in het latere gedeelte van den Victoriaanschen tijd, de tachtiger jaren. Het is inderdaad het Victoriaansche familieleven dat de schrijfster ons uitbeeldt, de Victoriaansche omgangsvormen, het Victoriaansche Londen. Alleen hierdoor reeds is dit een lezenswaardig boek. Maar het is ook, door de liefdesgeschiedenissen der drie dochters Pomfret — Judy, Miranda en Lydia, — een boeiende roman geworden: de lezer volgt met belangstelling het verhaal der lotgevallen van de drie meisjes, wier karakters zich zoo scherp van elkaar onderscheiden en wier ervaringen dan ook geheel verschillend zijn.

Een aanbevolen roman.

WODEHOUSE (P. G.) MONEY FOR NOTHING. (312) 2/6. Herbert Jenkins. London.

Nu een der beste werken van den beroemden Engelschen humorist in een goedkoope uitgave is verschenen, maken wij gaarne van deze gelegenheid gebruik er de aandacht onzer lezers op te vestigen.

Het is een bijzonder vermakelijk verhaal, en het beste middel, wanneer men in „low spirits" is, om weer op een behoorlijk peil te komen.

Romans en Verhalen

SWALVE (Wilko) DE HEILIGE PLICHT. (181) f 1,75. N.V. Boissevain & Co., Haarlem.

Een jongeman, pas ontslagen uit de gevangenis, komt even naar huis om zijn vader ettelijke grove verwijten naar het hoofd te slingeren — waarom precies, is niet erg duidelijk — om zich daarna elders te vestigen, en te trachten zich weer met het leven te verzoenen. Hij scharrelt een paar jaar door, met wat ongare filosofie en dito bespiegelingen tot plots, in het laatste hoofdstuk wordt verteld: „z'n geest lag uitgespreid over de gansche wereld, en omvatte het menschdom in één groote wijde liefde."

Een hopeloos onrijp product, waarin quasi-gewichtig en zielig-bombastisch zoo wat groote levensgedachten en problemen even bewerkt worden.

Het proza verrukt bijzonder door z'n mooie beelden: „De hijgende strijd", „de gingantische deiningen van de volksziel", „een windende ontzetting", enz.

Een roman — het woord „Roman" staat apart gedrukt onder den titel, — waarvan we ieder adviseeren zich de lezing te besparen.

OMMEN (Carla van) WENNIE EN VICTOR. (272) f 2.90. Uitg. Logon. Amersfoort.

Vooral de sympathieke figuur van Wennie is goed geteekend

in dezen roman. Een open, eerlijk karakter, wars van kuiperij en gekonkel, waarvan de schrijfster aannemelijk maakt dat zij handelt gelijk zij doet, — de bijzonderheden zullen wij niet vertellen teneinde de belangstelling der lezers niet te verminderen — al kost haar dit veel smart.

Het gelukkige einde is gevonden, zonder het logisch verloop der gebeurtenissen geweld aan te doen.

Aanbevolen roman voor volwassenen.

PLANTENBERG-MARRES (P.) DODA'S GOUDEN LEED. (307) f 2.90. N.V. Hollandia-Drukkerij. Baarn.

Een historische roman uit den tijd van Lodewijk de Vrome. De tijd, zoowel als de persoonlijkheden, zijn een dankbaar onderwerp ter historisch-romantische bewerking: de intredende ontbinding van het rijk van Karel de Groote, en de familietwisten der vorstelijke erfgenamen. De schrijfster heeft er een roman van gemaakt, waarin de Geschiedenis behoorlijk verantwoord is, en ook de personen, — van binnen uit, — werkelijk leven. Dit laatste vooral is de groote verdienste van het boek; de lezer maakt kennis met de personages, niet zoozeer als starre historische figuren, maar als werkelijke menschen, waardoor ook het tragische element behoorlijk tot zijn recht kon komen. Daardoor is *Doda's Gouden Leed* een historisch werk geworden, dat men ook als een boeienden roman leest.

STREETER ALDRICK (Bes) EEN FAKKEL IN HAAR HAND. (367) f 2,90. Tjeenk Willink & Zoon. Haarlem.

Aanbevolen amusementslectuur.

BROEDELET (J. W.) HET LATE LEVEN VAN JOHANNES ROZEBOOM. (172) f 2,50. Ned. Uitg. Mij., A'dam.

„Toen de heer Johannes Rozeboom na langdurig doch geduldig lijden, zooals in de krant stond, overleden was, voelde hij zich allesbehalve behagelijk.”

Zoo begint dit eigenaardige boek, waarin wij als een tweede Peter Grimn, de heer Johannes Rozeboom als geest door het leven zien wandelen om tot uitboeting van zijn eigen fouten getuige te zijn van de verkeerde dingen welke zijn vrouw en anderen uithalen en ook om te zien hoeveel hij zelf nog goed te maken heeft. Hij hoort tot zijn straf en verbazing, wanneer hij onzichtbaar tegenwoordig is, bij een gesprek van zijn vrouw en een vriend, dat zij reeds een verhouding hebben gehad tijdens zijn leven. Hij is er getuige van hoezeer zijn maitresse er onder lijdt dat hij niet voor haar gezorgd heeft in zijn testament. En het ergste is nog dat hij kennis maakt met een ongeboren kindje dat als geest hem steeds volgt en hem vader noemt. Dit geestesleven van den heer Johannes Rozeboom

neemt een einde wanneer de moeder van dit kindje in haar tweede leven een kind het leven schenkt.

Een zeer fantastisch boek, dat wij zeer voorbehouden moeten verklaren, alleen voor ontwikkelde rijpere lezers.

LUBER (Jet) HET GEZIN. (314) f 4,25. Mij. Voor Goede & Goedkoope Lectuur. A'dam.

Op het laboratorium, waar zij voor „den broode" werkt, heeft Ernie het niet geheel en al naar haar zin. Zij hunkert naar liefde en meent dat haar levenshonger bevredigd zal worden, wanneer zij het aanzoek aanneemt van een jongen kantoorbediende, Dolf. Tijdens hun verloving behooren zij elkander reeds toe als man en vrouw, zonder eenig gewetensbezwaar, maar Ernie zet ten slotte door dat zij trouwen, ofschoon Dolf nog niet genoeg verdient. Zij blijft op het laboratorium werken tot haar eerste kind geboren wordt. Dolf is bij vlagen hevig verliefd op zijn vrouw en stelt eigen begeeren en verlangen naar een groot gezin boven de zwakke persoonlijkheid van Ernie die volkomen uitgeput geraakt door het zwoegen voor het gezin op het kleine bekrompen bovenhuis. Ernie heeft reeds lang begrepen dat haar huwelijk een vergissing was en wordt hoe langer, hoe meer tegen hem ingenomen. Zij heeft veel talent voor teekenen en beklaagt zich dat zij er niets meer aan doen kan, omdat dan haar huishouden in de war loopt. Toch probeert zij eens een prentenboek te illustreeren, waardoor zij kennismaakt met een uitgever, die aandringt op een meer intiemere verhouding. Ernie geeft bijna toe, maar trekt zich nog net bijtijds terug. Bij de geboorte van haar vierde kind wordt Ernie ernstig ongesteld, zij moet naar buiten om op te knappen, en keert na eenigen tijd met wrok in 't hart naar haar man terug, om de kinderen. De begrippen over het huwelijk welke dit boek vergiftigen, staan zoover af van de onze, dat wij dit huwelijk gerust een caricatuur kunnen noemen, en medelijden met de stumpers hebben die zoo troosteloos in het leven staan. Het boek is met talent geschreven maar voor ons is het onbruikbaar.

HILLE-GAERTHE (C. M. van) KOOL EN ROZEN. (314) Van Nijgh en Van Ditmar. Rotterdam.

Al een paar jaren is Ruth onderwijzeres aan de dorpsschool, tot zij eens solliciteert naar een betere betrekking aan een particuliere school in de stad, waar zij meer verdienen kan voor haar ouders. Het leven is daar niet gemakkelijk voor haar, want zij is een echt buitenkind. Op een dag maakt zij onder een wandeling kennis met een jong moedertje, dat moeizaam een kinderwagen, waarin een gezonde tweeling zit, voortduwt. In dit gezin ontmoet zij in het afgetobde vrouwtje een kennis uit vroeger jaren, van „Onder Het Stroodak" en de aangename omgang met deze hard werkende, maar ontwikkelde menschen, even buiten de drukke stad, geeft Ruth het tegen-

wicht dat zij noodig heeft bij haar moeilijk en eentonig werken. Zij ontmoet daar een bloemenkweeker, die reeds jaren lang weduwnaar is, hetgeen Ruth niet weet, want zij denkt dat de knorrige, ontevreden vrouw, welke zijn huishouden waarneemt, zijn echtgenoote is. Ruth brengt een moeilijken tijd door, want zij heeft Koen Binnenwoudt van harte lief gekregen, totdat op een goeden dag het misverstand wordt opgelost en zij de school verwisselt voor het gezellige oude huis bij de kweekerij. Op haar bekende fijne manier heeft de schrijfster dit thema voor ons uitgewerkt en het tot een zeer mooi boek gemaakt, voor iedereen geschikt.

HARBOU (Thea van) METROPOLIS. (208) f 2,25. Vertaald door Maurits de Vries. Ned. Uitg. Mij., A'dam.

Metropolis is de onderaardsche stad der machines waar de hand van één mensch, bestuurd door het machtig brein van Joh. Fredersen, hefboomen neerdrukt en daardoor duizenden en duizenden menschen als slaven aan het werk zet. De arbeiders zijn niet meer dan nummers, die aan hun machines vastzitten alsof zij er op geschilderd waren. Fredersen heeft een zoon die ontevreden is met het leven dat hij leidt, nadat hij eens een jong meisje gezien heeft, dat de arme kinderen der arbeiders om zich heen verzameld had en ze aan de rijke jongens in de „Club der Zonen" had getoond als hun broeders en zusters. Zijn ontevredenheid laat hem geen rust en hij gaat zoeken naar het meisje, dat hij vindt in de vergeten gewelven onder de stad waar zij de arbeiders toespreekt. Zijn vader komt er achter hoe het met hem gesteld is en draagt zijn aartsvijand, ingenieur Rohtwang op om die twee te scheiden, hetgeen Rohtwang maar al te graag doet. Rohtwang is bezig met het maken van een kunstmensch, dien hij alleen nog maar de trekken van een echt mensch moet geven om er mee klaar te zijn. Hij lokt dan Maria, het meisje, bij zich aan huis en brengt langs electrischen weg, haar wezen over op zijn kunstmensch. Maria blijft bij hem gevangen en het kunstmeisje is een satanisch wezen geworden dat de haat en afkeer van Rohtwang voor Fredersen geheel en al bevredigt. Zij hitst de arbeiders op, maakt Fredersen verliefd op haar zelf, doet niets dan wanorde en beroering stichten. De jonge Fredersen gaat echter op zoek naar de ware Maria, welke hij gevangen vindt in het huis van Rohtwang. Bij een oproer wordt de valsche vrouw vernietigd en vinden de twee jonge menschen elkaar om een betere Metropolis te stichten, want ook de vader heeft gezien dat hij tot dusver een verkeerd leven heeft geleid. Voorbehouden.

CARRA (Bruno) SANIJA, DE EGYPTISCHE VROUW. Vert. door Ellen Forest. S. W. Melchior. Amersfoort.

Ronald Freeman is lang vrijgezel gebleven en heeft toen de grootste fout van zijn leven begaan door te trouwen met de dochter van

een Egyptischen vader en naar hij meent van een Turksche moeder, Sanija. Met zijn schoonouders reist hij naar Egypte waar zijn vrouw al heel spoedig verward raakt in een kluwen van fijn gesponnen intriges, welke ten doel hebben om haar weer tot een echt Egyptische vrouw te maken. Ronald heeft er geen erg in, hoe het met zijn vrouw gesteld is, maar Sanija onderwerpt zich zelfs aan het duivelbezweren, waardoor zij van haar booze geesten verlost zal worden. Dit is een huiveringwekkende en vieze historie, welke in details beschreven wordt. Zijn schoonvader haat hem, want door het huwelijk van zijn dochter met een ongeloovige is hij bij de echte Mahomedanen in den ban. Sanija komt te weten dat zij de dochter is van de eerste vrouw van haar vader en niet van de Turksche. Dit alles werkt samen om haar een hekel aan haar echtgenoot te doen krijgen, welke zij geen echten man vindt en het einde van de geschiedenis is, dat Freemann alleen naar Engeland terugkeert en Sanija achter blijft om te huwen met een onvervalscht Egyptenaar.

Dit boek geeft wel een uitstekend beeld van het verwrongen zieleleven der Egyptische vrouw in den modernen tijd, welke ondanks haar Westersche opvoeding en beschaving en haar dragen van modieuse kleeding in haar hart toch niet tevreden is zonder de geheimzinnigheden en de intriges van haar vaderland.

Voor *rijpere lezers.*

OPPENHEIM (E. Ph.) PETER RUFF, DE KONING DER DETECTIVEN. (225) f 1.20. Vert. door G. C. Bender. Seyffardt, Amsterdam.

Peter Ruff is feitelijk niemand anders dan een heel handige oplichter, die slimmer is dan de slimste inbreker. Zijn verschillende avonturen vormen een spannend verhaal, dat men niet uit handen legt voor men het heeft uitgelezen.

MARSH (George) VAN DE GRENZEN DES DOODS. (207) f 2,25. Vertaald door Mr. Servaas. „De Combinatie", Rotterdam.

Brock Mc. Cain en Caspard Lecroix gaan met een kano op reis om den oorsprong te ontdekken van de Geelbeen-rivier en tegelijk vallen te zetten om hun pelsenvoorraad te vermeerderen. Het vorig jaar is de vader van Caspard dien zelfden kant uitgegaan en niet meer teruggekomen. De wakkere jongens leggen het er nu op aan te weten te komen, waar de oude Lecroix gebleven is. Zij doorstaan dappr alle moeilijkheden, kijken er niet op of zij soms in de gauwigheid een Indiaan doodslaan en aan het eind vinden zij tot hun groote vreugde den vermiste gezond en wel terug.

Een boek voor grootere jongens en voor wie van zulke lectuur houden.

BRAND (Max) DAN BARRY'S DOCHTER. (182) f 2,25. Vert. door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. „De Combinatie", Rotterdam.

Hetzelfde verlangen naar het vrije leven in de woestijn en dezelfde

macht over paarden en andere dieren, welke Dan Barry bezat, is op zijn dochter overgegaan. Na den dood van haar moeder is zij opgevoed door Buck Daniels in de meest volstrekte eenzaamheid en heeft nooit iets gehoord van de geschiedenis van haar vader, tot zij daar op een goeden dag achterkomt, tegelijk met haar kennismaking met een dapper man, welke buiten zijn schuld voor een misdaad vervolgd wordt. Zij krijgt hem lief, maar kan er toch niet toe besluiten om haar woord te geven, omdat haar verlangen naar vrijheid haar geen rust laat. Maar als hij eens, uit een doodsgevaar gered, bij haar komt, offert zij haar verlangens op en is zij bereid zijn vrouw te worden. Fantastisch en boeiend, maar niet kwaad en geschikt voor volwassenen.

PHILLIPS OPPENHEIM (E.) DE VALSCHE GETUIGENIS. (225) f 1,20. Vertaald door C. C. Bender. N.V. Seijffardt, A'dam.

Beschuldigd van lafheid bij een aanval in een gevecht in Afrika, komt Herbert Devereux bij zijn vader terug, welke hem vervloekt. De beschuldiging berust op een onwaarheid, want hij heeft zich integendeel zeer dapper gedragen en zijn stiefbroer Rupert het leven gered. Deze ziet er echter voordeel in Herbert onder die valsche beschuldiging te laten lijden, omdat hij dan zelf de erfgenaam van hun vader zal worden. In latere jaren komt de zoon van Herbert te staan tegenover de dochter van Rupert. De jongen weet alles en hij heeft op zich genomen zijns vaders naam van alle blaam te zuiveren en te maken, dat zijn grootvader inziet, dat hij verkeerd geoordeeld heeft. Dit gelukt hem tenslotte, want Rupert legt een volledige bekentenis af. Een echt spannende Oppenheim van de goede soort.

EJE (Anders) EEN MILLIOEN MOEILIJKHEDEN OM EEN MILLIOEN DOLLAR. (233) Andries Blitz. A'dam.

Een verwisseling van personen, een verloving, een erfenis van een millioen, die uit de lucht (Amerika) komt vallen en een ondergeschoven kind zijn de bestanddeelen, waaruit de moeilijkheden over het millioen dollars zijn samengesteld. Daarbij bevat deze humoristische roman eenige minder gewenschte situaties die zelfs grof zijn, waarom het boek ondanks de humor, die er wel in te vinden is, uit handen van jongeren moet blijven. *Zeer voorbehouden.*

KINGMANS (Hugo) DAVID GWIJN. (192) f 1.75. La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.

Een verhaal — uit het begin van den tachtigjarigen oorlog — van een Engelsch matroos, die aanvankelijk op de Geuzenvloot diende, en later jarenlang in Spaansche gevangenschap verbleef. Ofschoon een enkele persoon uit het boek een lans breekt voor het goed recht der Katholieken op godsdienstvrijheid in de Nederlanden, is deze roman toch door zijn Protestantsche strekking en eenzijdig-

heid — onder de Spanjaarden zijn beduidend meer schurken dan fatsoenlijke menschen, bij de Geuzen precies omgekeerd — voor onze grootere jeugd nu juist niet de gewenschte lectuur.

VRIES (Albert de) VERWONDERING. (136) W. L. & J. Brusse's U. Mij., Rotterdam.

Dit is het boek van een mijnheer die brieven schrijft. Die mijnheer is bovendien een groot denker, — tenminste, de auteur wil ons dat wijs maken — en dus worden alle groote levensvragen aangesneden; de stakkerd schrijft daarom in zijn brieven de woorden: stilte, onwezenlijkheid, chaos, niet, leegte, enz. met hoofdletters. Via dergelijke woorden keert hij zijn ziel binnenst buiten voor het meisje, dat al die brieven ontvangt. Dat moet een bijzonder geduldig meisje geweest zijn.

Wat de brievenschrijver precies bedoelt heb ik niet kunnen ontdekken; hij zelf waarschijnlijk ook niet, want in den laatsten brief voelt hij zich „duizelend licht en vrij" — en tippelt dan in een sloot. Had hij het maar 136 bladzijden eerder gedaan.

Uit mijn militairen diensttijd herinner ik me een uitdrukking, die den inhoud van deze brieven niet kwaad typeert: gezwam in de ruimte.

VAN MERLET (Herluf) DE SOUTANE. (104) f 1.75 en f 2.50. Brand's Uitg. Hilversum 1930.

Deze novelle lijkt mij veruit het beste wat Van Merlet tot nu toe gepubliceerd heeft. Zij getuigt ongetwijfeld van talent. Mauriac kon ze geschreven hebben. Er zijn détails die niet volkomen bevredigen. Niet overtuigend bijv. is Lola Delmonte's houding: is het haar ernst of aanstellerij? De diepe val van Armand na de overwinning, die voorafging, kon wellicht scherper gemotiveerd zijn. Maar dergelijke indrukken zijn altijd min of meer subjectief. Feit is dat van Merlet je vasthoudt tot het einde, dat hij een stuk menschenleven weet uit te beelden. Hij bezit het talent om een meer dan alledaagsch werk te schrijven.

„De Soutane" behandelt het zeer delicate geval van een priester, die bezwijkt voor de verlokking des vleesches. Het is geen lectuur voor de goe-gemeente. Slechts *ontwikkelde volwassenen* dienen dit boekje te lezen.

PHILLIPS OPPENHEIM (E.) DE REPUBLIEK VAN SAN MARINO. (232) f 1.20. Vert. door N. B. Elvé. Seyffardt, Amsterdam.

Dicht bij de Republiek San Marino heeft Gregory Dene, een schatrijke Engelschman, een toevluchtsoord voor ongelukkigen, ontevredenen en zoekende stakkers gesticht: Beau-Désir. Iedereen, die daar komt, moet werken om in zijn onderhoud te voorzien en allen vormen een groot gezin. Dene komt van een lange reis terug,

ontmoet aan boord een jong meisje, dat haar naam geheim houdt en later bij hem komt om als onderwijzeres in de school van de nederzetting dienst te doen. Zij is gekomen om een man te redden, die in de gevangenis van San Marino opgesloten en verdacht is van samenzwering tegen den President. Haar geschiedenis en die van het oproerige republiekje, waarin Senor Dene en de dochter van den President groote rollen spelen, vormen te samen schering en inslag van het weefsel van dezen ontspanningsroman voor volwassenen.

BORGIA (Klabund) HET VERVLOEKTE GESLACHT. Vert. door Casper de Jong. Querido, Amsterdam. 1930.

In dit boek wordt met zeer onzachte hand de geschiedenis der Borgias, onzaliger gedachtenis, beschreven. Het is een werk, dat wij iedereen *ten strengste* ontraden.

AYRES (Ruby M.) HET LIDTEEKEN. Vert. door Henr. Rappard. (281) f 2.25. „De Combinatie", Rotterdam.

Mark Hellabay heeft een troostelooze jeugd gehad bij een vader, die zich niet om hem bekommerde en een oude tante, welke hij haatte. Hij heeft in zijn jeugd het ongeluk gehad te vallen, waardoor hij een lidteeken op zijn pols houdt. Als jongeman komt hij onder invloed van een slechten vriend, en doet allerlei verkeerde dingen, waarbij ook een alles behalve fatsoenlijke jonge vrouw in zijn leven komt, waardoor hij nog meer den verkeerden kant op gaat.

Hij trouwt die vrouw, terwijl hij een ander lief heeft. Een spoorwegongeluk, dat juist op tijd geschiedt, maakt een einde aan de verwikkelingen en doet hem ook het lidteeken verliezen, want zijn arm wordt afgezet. Dan komt alles voor hem nog goed in orde. Een verward verhaal, waarvan niemand beter zal worden als hij het leest en dat wij ondanks zijn onbeduidendheid *zeer voorbehouden* achten.

PATTERSON WHITE (William) DE COWBOY-DETECTIVE. Vert. door Henr. Rappard. (206) f 2.25. „De Combinatie", Rotterdam.

Wanneer onze grootmoeders hun gasten wilden trakteeren op warmen wijn, dan namen ze een sinaasappel, welke zij met kruidnagelen doorprikten, in suikerwater op een zacht vuurtje te trekken zetten, waardoor zij 's avonds onder toevoeging van den wijn een heerlijk brouwsel konden opdischen. Bij de tegenwoordige cowboyverhalen is het recept eenigszins anders. Men neemt een cowboy, snel als de bliksem met zijn revolver, in plaats van den sinaasappel. een knap jong meisje voor het suikerwater en eenige schurken in de omgeving om het geheel wat pikant te maken, als kruidnagelen. Maar de uitslag is het zelfde, want even als warme wijn, bezorgen deze verhalen ons een aangename opwinding.

De cowboy-detective is er een van dit goede recept, dus aanbevolen voor een vervelenden regenmiddag.

HILST (M. van der) DE ERFENIS DER WINTERFELDS. (215) f 2.25. E. J. Bosch. Jbzn. Amsterdam.

In een hotelletje aan den Rijn sterft een Hollander, die met zijn in Amerika verdiend geld voor een rustigen ouden dag naar huis terugkeerde. Jaren later komt een oppassend kantoorbediende, die voor zijn firma een ernstige zaak in Parijs in orde moet brengen, door kennismaking met een makelaar, die in erfeniskwesties doet, er achter, dat zijn familie naaste erfgenamen zijn.
Uit dit gegeven is een onderhoudende roman samengesteld, die, hoewel Protestantsch, voor volwassenen geschikt is.

AYRES (Ruby M.) DE TWEEDE HUWELIJKSREIS. Vert. door A. Vuerhard-Berkhout. (324) f 1.25. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

James Chalonner is een jongeman, met heel zijn hart verliefd op een actrice, die hem den bons geeft. Uit dépit vraagt hij zijn jeugdvriendinnetje, Christine, tot vrouw. Sedert haar kindertijd is Jimmy de held harer droomen geweest en heeft Christine hem lief gehad. Korten tijd na haar huwelijk komt zij er achter dat hij met een actrice verloofd was en nog van haar hield en zij gaat van hem weg naar haar rustig buitenhuis. Jimmy bemerkt dan dat hij niets meer om de, inmiddels door een ongeluk overleden, actrice geeft, maar dat hij Christine bemint. Om zijn verdriet te vergeten drinkt hij meer dan goed voor hem is, tot een goede vriend van hem, de twee kibbelende kinderen weer te samen brengt. Voor rijpere lezers een niemandalletje voor verloren oogenblikken.

WEIJMAN (Stanley) DE MAN MET DEN PELS. (475) f 1.25. Jacob van Campen, Amsterdam.

In het begin van de 19de eeuw, moesten de Engelsche gezant en zijn secretaris, door het in volle oorlog zijnde Duitschland reizen, met gewichtige documenten. De gezant, een nogal verwaande kwast, krijgt ruzie met den secretaris, waarna zij elk apart hun weg gaan. De secretaris komt in Hamburg aan en hoort dat de gezant verdwenen is, de documenten evenzoo. Hij doet zich dan de hevigste verwijten dat hij zijn post verlaten heeft en besluit hem te gaan zoeken. Hij overwint vele moeilijkheden om te weten te komen wat er van zijn superieur geworden is en schiet er bijna zelf het leven bij in. Maar het gelukt hem, waarbij hij tevens een beminnelijk jong meisje uit de handen van eenige schurken redt. Een tikje langdradig, maar overigens wel boeiend voor volwassenen.

CULLUM (Ridgwell) DE NOODLOTTIGE OVEREENKOMST. (308) f 2.25. Vert. door Henr. Rappard. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een jonge man neemt afscheid van zijn verloofde, omdat hij bij het begin van den oorlog naar Zuid-Afrika wil gaan om geld te maken. Hij spreekt met haar af, dat hij haar binnen drie jaar zal trouwen. Het meisje wacht geduldig drie jaar, maar van haar verloofde hoort zij niets meer. Dan neemt zij een aanzoek aan van een veel ouderen man, die naar Afrika vertrekt, waar zij na eenigen tijd haar vroegeren verloofde ontmoet. De beide mannen sluiten een overeenkomst, wanneer zij elkander ontmoeten, dat degene welke in staat is de liefde van het jonge meisje blijvend te winnen, haar echtgenoot blijft of wordt, terwijl de ander zich in het Wondergat zal werpen, een onpeilbaar diepen bergkloof. Gelukkig voor het meisje blijft zij trouw aan haar echtgenoot, waarna de ander zich aan de afspraak houdt. Uit dit gegeven blijkt voldoende dat dit boek lang niet voor iedereen geschikt is en bij de voorbehouden lectuur behoort.

RUTTER (Owen) GOUDEN REGEN. (342) f 1.50. Vert. door Jean H. P. Jacobs, Ned. Boekhuis, Tilburg.

Een assistent-resident vertelt zijn wederwaardigheden en de vele moeilijkheden welke hij overwonnen heeft, bij het tot onderwerping dwingen van opstandige inboorlingen onder leiding van een begaafden maleischen vorst.

Het verhaal is ietwat langdradig, maar voor iedereen geschikt.

SKOLASTER (Hermann) IN DE MACHT DER TOOVENAARS. (254) f 1.90. Van Munster, Amsterdam.

Ntonga is een neger, die eenigen tijd op een groote steamer als bediende gewerkt heeft, door een missionaris in de christelijke leer is onderwezen en, ofschoon nog niet gedoopt, als christen in zijn hart naar zijn geboortedorp terugkeert, waar hij Elesa, die hij liefheeft, weerziet. Zijn volk zucht nog onder de macht der toovenaars, die met hun duistere plechtigheden, waarbij zij zelfs menschenoffers brengen, de eenvoudige negers tot allerlei verkeerde dingen brengen, vooral tot oorlog met de naburige stammen, als dit in hun sluwe politiek te pas komt. Ntonga tracht met een paar vrienden de macht der toovenaars te breken en slaagt daarin na hevigen strijd.

Een „griezel-verhaal" van de goede soort, dat voor volwassenen is aan te bevelen.

PHILLIPS OPPENHEIM (E.) DE GEHEIMZINNIGE MOORD VAN GLENLITTEN. (224) f 1.— Vert. door Dicky Wafelbakker. A. W. Bruna & Zn. Utrecht.

Glenlitten is een oud, statig huis en de bezitter ervan rijk met aardsche goederen gezegend, terwijl een mooi jong vrouwtje van

Russische afkomst zijn geluk uitmaakt. Op een avond, dat er veel gasten zijn, wordt een van hen vermoord in de slaapkamer van Mylady......van den dader geen spoor!...... Een oude vriend der familie, een scherpzinnig advocaat vermoedt dat de jonge vrouw des huizes meer weet, dan zij bij het politie-verhoor heeft verteld, en later blijkt dat hij het bij het rechte eind had, maar is de ontknooping ook voor hem, zooals voor den geboeiden lezer een volkomen verrassing. Voor volwassenen.

DUNCKER (J. C. W.) DE GROOTE VERGISSING. (200) f 1.60 en f 2.75. P. D. Bolle, Rotterdam.

De overtuiging toegedaan, dat de Nederlandsche regeering honderd jaar geleden een groote vergissing begaan heeft, door met de Fransch sprekende provinciën ook de Vlaamsche prijs te geven, heeft de schrijver van dit geschiedkundig verhaal zijn ideeën in dezen geschiedkundigen roman in een aangename en aantrekkelijke vorm gegoten. Reeds bij den aanvang wordt de lezer bij het verlovingsdiner van een Gentsche patriciërsdochter met een Hollandschen officier midden in den strijd geplaatst, want de meeningen der verschillende gasten, waaronder Waalsch- en Vlaamschgezinden zijn, loopen al spoedig uiteen, zoodat het feest een mislukking wordt. De verloofden gaan een onaangenamen tijd tegemoet: de jonge officier moet aan verschillende gevechten deelnemen en zijn meisje leeft in vreezen en beven in het brandpunt van de geschillen. Fransche spionnen ruien het volk op, en de Vlaamschen doen de leus: wat Walsch is, valsch is, alom weerklinken. Tusschen dit alles door reist de moedige Hollandsche vrouw: Helena Mijnckema, door de roerige provinciën vergezeld van een ridderlijken Vlaamschen jongeman: Gaston Blookx, om haar man te zoeken, die volgens haar meening door de Franschen wordt vastgehouden. De man amuseert zich in het gezelschap van andere vrouwen en heeft geen haast om naar huis terug te gaan. Blookx krijgt de dappere vrouw lief, maar onderdrukt zijn gevoelens totdat de dood van haar echtgenoot onder zeer tragische omstandigheden haar vrij maakt. Een boek dat velen, die belangstellen in de Vlaamsche kwestie, gaarne ter hand zullen nemen.

IVANS. DUBBEL SPEL. (191) f 1.25. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

De directeur van Heerfeld's bank is een man met een in de oogen der wereld ongerepte reputatie, maar in werkelijkheid een schurk, die voor niets terugdeinst om zich te verrijken en zich te handhaven. Een zijner vroegere makkers komt hem bedreigen en wil hem voor zijn stilzwijgen een groote som gelds afpersen, hij laat zich dit zoo maar niet welgevallen, gebruikt een leelijke truc om den man onschadelijk te maken, maar schrijft daarmede zijn eigen vonnis. Een knap jong advocaat wordt door den bedrogen man

in den arm genomen, die er in slaagt Heerfeld te ontmaskeren. Bij dit succes mag hij een groot geluk boeken, want hij verwerft de hand van een lieftallige jongedame, de dochter van iemand, die vroeger een slachtoffer van de hebzucht van Heerfeld geweest is. Geschikt.

PHILLIPS OPPENHEIM (E.) DE LANDVERRADER. (250) f 1.20. Nederl. Bewerking van J. M. Merkus Makkink. Seyffardt, Amsterdam.

Dit is een van de in den tijd van den grooten oorlog zoozeer in den smaak vallende verhalen van Oppenheim, waarin de Duitsche spionnen sluw zijn als de duivel zelf, en de Engelschen van een hemelsche loyaliteit. Toch is hij daarin de echte „story-teller" die zijn lezers weet te boeien tot het pakkende einde. Wij zullen niet uit de school klappen, maar het aan degenen, die van dit genre houden overlaten om zelf te ontdekken, wie de landverrader is uit de society-kringen, welke de schrijver voor ons laat optreden. Voor volwassenen.

GOODWIN (John) ROOFVOGELS (320) f 0.90. Weekblad „Het Leven".

Bij een spoorwegongeluk heeft Joyce Nesbit haar man verloren en bewoont nu als jonge weduwe een Engelsch landhuis, dat zij van den eigenaar gekocht heeft, zonder deze te kennen. Een paar schurken hebben zich bij haar ingedrongen, terwijl zij voorgeven familie van haar man te zijn. Onverwachts maakt zij kennis met Jeff Ballard, die zeer in haar smaak valt en in wien zij den vroegeren eigenaar van haar huis ontdekt. De gevangenis van Dartmoor is dicht in de buurt en Joyce helpt een der gevangenen, die ontvlucht is, door hem in haar huis, de plaats, van den niet gekomen butler te geven. Zij weet niet, dat zij zich daardoor strafschuldig maakt. De twee schurken die bij haar in huis logeeren, maken haar het leven hoe langer hoe moeilijker en tot overmaat van ramp, vertellen zij haar dat haar man nog leeft in Amerika, en dat nog wel, nu zij Jeff begint lief te krijgen. Maar elke goede daad krijgt haar belooning: de ontsnapte gevangene met Jeff samen helpen haar uit alle moeilijkheden, ontdekken het bedrog van de twee pseudo-familieleden en alles komt voor Joyce tot een goed einde. Oudere lezers.

WALLACE (Edgar) HINDERNISSEN. (196) f 1.50. Vert. door J. van Gelder. Nederl. Uitg. Mij., Amsterdam.

Op een morgen ontvangt de heer Callander tot zijn groote schrik en verontwaardiging een schrijven van zijn neef, dien hij op de Mookerhei wenscht, dat deze van plan is hem een bezoek te brengen. Hij antwoordt per keerende post, dat hij hem niet ontvangen wil, maar Brian Pallard is gewend zijn eigen zin te doen en komt toch. De kennismaking met zijn nichtje valt zoo mee, dat hij direct verliefd op haar wordt, terwijl de jongedame zijn gevoelens volkomen beantwoordt. Om harentwil redt hij haar vader, ondanks diens

onhebbelijke houding tegenover hem, uit een warboel van moeilijkheden, waarin de oude heer door naar slechte raadgevers te luisteren, geraakt is, en ontmaskert een paar schurken bij de wedrennen: de paardensport is een van Brian's stokpaardjes; daar is hij in thuis als in zijn eigen kleerkast. Gelukkig aarzelt zijn lieftallig nichtje niet om haar voortvarenden neef te beloonen, als de zaken weer in orde zijn. Boeiend voor volwassenen.

KLOERSS (Sophie) HET RECHT VAN DE SPADE. (210) f 2.50. Uit het Duitsch door Ben Onie. Elsevier, Amsterdam.

In Friesland heerscht de aloude wet, dat elke boer moet zorgen voor het onderhoud der dijken, die het land moeten beschermen tegen het geweld der altijd op de loer liggende, wreede zee. Mocht een Friesche boer nalatig zijn om die plicht te vervullen, dan wordt volgens oud recht de spade in zijn grond gestoken en wordt degene die deze daaruit trekt, de opvolger op de hoeve. De boer van de Thedingshof moest dit harde vonnis ervaren. Gekrenkt in zijn verstandelijke vermogens, weigert hij hardnekkig iets te doen tot onderhoud der dijken. Zijn opvolger wordt, door Gods bestier, een door Tilly's troepen uit zijn land verdreven predikant, die door zijn eenvoud en waakzaamheid, zijn meeleven met de belangen zijner buren, doet vergeten dat hij geen Fries is. Hij huwt de dochter van den Thedingsboer, gebruikt al zijn krachten om de Thedingshof onbereikbaar voor de dreigende zee te maken, maar moet toch in zijn lang leven heel wat offers brengen aan de woeste elementen.

Een zeer mooi boek voor ernstige lezers.

BLAKE (H. J.) HET GENOOTSCHAP VAN DEN BEDELZAK (93) f 0.25.

STEFFERS (L. A) (Jules van Dam) DE MOORD IN CLARINGTON-STREET. (94) f 0.25.

DAVIS (L. H.) OM EEN TROON. (124) f 0.25.

Deze drie deeltjes van de Stella-Editie zijn voor volwassenen geschikte lectuur.

BLAKE (H. J.) HET GENOOTSCHAP VAN DEN BEDELZAK. (93) der Feer. (297) f 2.25. Hollandia, Baarn.

Mevrouw Claybourne is door omstandigheden gedwongen om haar ruim, groot buitenhuis in Virginia te verlaten en op een klein bovenhuis in Washington te gaan wonen met haar tweeling, Sandra en Dody. Zij moeten zich daar zeer met de ruimte behelpen en ook financieel is alles voor hen even bekrompen. Dody, de meest ondernemende van de zusjes, zoekt een betrekking en vindt die weldra in den antiquarischen kunsthandel van Maulsby. Zij gaat weldra met hart en ziel in haar werk op en maakt zich onmisbaar. Sandra heeft kennis gemaakt met een jong mensch, den schrij-

Pag. 32, 11de regel van onderen staat:

BLAKE (H. J.) HET GENOOTSCHAP VAN DEN BEDELZAK (93)

moet zijn:

BAILEY (Temple) MUURBLOEMETJES. Vert. door R. de Ruijter van

ver Rufus Fiske. Rufus heeft een stiefmoeder, die de schurkenrol in dit boek speelt. Dody heeft ondertusschen ook kennis gemaakt met een sympathiek jongmensch. Na allerlei verwikkelingen stapt Rufus met Sandra in het huwelijksbootje, waarna ook Dody en haar vriend zich verloven.

Een sympathiek boek, waarin de verschillende figuren goed geteekend zijn, dat wij volwassenen van harte kunnen aanbevelen.

CROLS Pr. (Fr.) HEEROOM'S NICHTJE EN HAAR GEZIN. (159) 16 fr. N.V. Leeslust, Antwerpen.

In haar brieven geven de zusters Lena en Lisa haar hart lucht over alles wat er in haar leven gebeurt. Wij kunnen al lezende ons een goed denkbeeld vormen van deze beide echt Katholieke huismoeders, die in Heeroom's school gevormd zijn, en haar lief en leed meevoelen. Een keurig boekje dat wij van harte aan onze moeders en meisjes aanbevelen.

HAUGEN (Christian) DE REIS NAAR PLANEET KEN. (163) f 1.50. Ned. Boekhuis, Tilburg.

Twee vrienden gaan met een vreemdeling, welke van de planeet „Ken" gekomen blijkt te zijn, in een vliegtuig daarheen. De man van „Ken" is naar de aarde gevlogen om hulp te zoeken tegen de geweldige monsters welke op de planeet het leven van alle menschen bedreigen. „Vampirexen" noemt hij dit ontuig. Zij nemen kanonnen, ammunitie en mitrailleurs mee aan boord van de groote vliegmachine en komen, na zes weken met de grootst mogelijke snelheid gevlogen te hebben, op „Ken" aan, waar zij door den vorst met eerbewijzen overladen worden, nadat zij de ontzettende monsters gedood hebben. De eene vriend, Taversham, blijft op „Ken" en huwt met de dochter des konings. De ander, Wynne, keert naar de aarde terug, daar de lucht op de planeet schadelijk voor zijn gezondheid is. Boeiend en voor iedereen geschikt.

HORNUNY (E. W.) EEN LIEFDE IN DE WILDERNIS. (96) f 0.25.

BLAKE (H. J.) DE WREKENDE HAND UIT HET OOSTEN. (96) f 0.25.

BLAKE (H. J.) HET GEHEIM VAN HET KASTEEL HOBBEMONT. (96) f 0.25.

ROSENHAYN (Paul) HET FOTO-MYSTERIE. f 0.25. Stelle-Editie, Amsterdam.

Onderhoudende verhalen voor een verloren half uurtje, waarop niets valt aan te merken.

Nederlandsch Tooneel

door Nor. Heerkens.

In zijn beste na-oorlogsche openbaringen staat het Nederlandsche tooneel nog op een peil, dat niet te vergelijken is met een doorsnee moderne openbaring in het buitenland. Wij doelen hiermee op de stukken — de Nederlandsche, oorspronkelijke stukken in zoo verre die aanwezig zijn. Wat de wijze van opvoering betreft: hierin zijn meerdere moderne elementen te bespeuren, modern in de beteekenis van buitenlandsch. Bedrijvigheid heerscht in het Nederlandsch tooneel meer dan genoeg. Er heerscht een overmaat van bedrijvigheid, een samenstooting van opvoeringen, zonder kritischen zin geleid, door geen enkelen maatstaf geregeld: als alleen door den grooten scheidsrechter, de magneet waarheen zich iedere schouwburgdirectie automatisch richt: het publiek: Jan, Piet en Klaas.

Het is deze leuze, het „Elck wat wils", waarin voornamelijk het symptoon ligt van de ziekte, waaraan ons tooneel lijdt. Er is geen eenheid, er is geen synthese.

Het tooneel-als-bedrijf zit onverbreekbaar verbonden aan het tooneel als kunst. Het tooneel als bedrijf, als vermaak heeft zijn stempel gekregen in den stempel van de belasting op de openbare vermakelijkheid. Vermaak dan beschouwd als een uitgang van het betere publiek na een overheerlijken maaltijd en een stevig glas wijn, als een bevrediging van de sensatiezucht en de lagere nieuwsgierigheid. De tooneelspeler is verlaagd tot het verschaffen van pleizier. Het spook van den honger, van de broodeloosheid hangt donker en dreigend over iedere schouwburgdirectie, over iederen kunstenaar.

Er is een tooneel-ideaal, dat door iederen tooneelspeler in zijn beste momenten wordt bestreefd, maar dat zelden bereikt wordt, omdat de tooneelspeler er is toe moeten komen ook in zijn eigenlijke kunstuitingen zich in te stellen op het publiek. In plaats van het publiek op te heffen tot het hoogere plan van zijn spel, is hij afgedaald tot de onderste lagen; het is een kunst van vermaak, die aan commercieele oogmerken haar bestaan dankt.

Daarnaast staan dan de zuivere, artistieke uitingen, de hoogste droomen van den tooneelspeler, die in enkele opvoeringen hun verwerkelijking vinden. Een bewijs hunner zeldzaamheid is wel het feit, dat zij, indien ze plaats vinden, onder enormen ophef in dagblad en tijdschrift worden besproken.

Onder de verschijnselen op het gebied van tooneel, die in de laatste jaren de aandacht vragen, is wel het eerst te noemen: het bewerken voor het tooneel van romans, die onder het publiek zijn ingeslagen. Deze nieuwe methode is in zwang gebracht onder aandrang van tooneeldirecties, die in deze bewerkingen een uitmuntend lokmiddel zagen voor het publiek. Het is een verschijnsel in het tooneelleven, dat zijn bestaan regelrecht te danken heeft aan de winzucht. Of de dramatische kunst met die bewerkingen gebaat is,

wordt niet bedacht. Dat komt op de allerlaatste plaats. Nu is een bewerking voor het tooneel van een romanstof op zich zelf niet persé a-dramatisch. Het is alleen maar de kwestie hoe deze bewerking geschiedt.

Een roman, hoe dramatisch en hoe levendig van handeling en bewogenheid hij ook is, is geen tooneelstuk, geen drama. Er ligt een klove tusschen beide, een klove, die wordt gevormd door technische uiterlijkheden en door de innerlijke structuür. Een roman verhaalt, kan uitbeelden, een tooneelstuk handelt. Die klove te overbruggen is niet mogelijk zonder daarbij de twee verschillende kunstuitingen in hun essentie te schaden.

Omdat een tooneelstuk andere voorwaarden te vervullen heeft dan een roman, zal iedere romanbewerking voor het tooneel uit den aard van de zaak een scheeve voorstelling geven van inhoud en strekking. Een roman zal, in het algemeen over al de behandelde gegevens en ideeën, een uitvoeriger en breeder licht laten vallen, dan een tooneelstuk. Het tooneelstuk is gebonden aan een zekere ruimte, het is een concentratie, een samentrekking van de handeling op één punt, terwijl de romankunst, tot op zekere hoogte, de kunst is der deconcentratie, der uiteenzetting, het uiteenvallen van glinsterende facetten.

Waar deze twee kunstuitingen zoo wezenlijk verschillen, is iedere poging tot overbruggen dezer klove op zich zelf reeds een hachelijke onderneming. Het wordt nog hachelijker indien daarachter geen andere motieven zitten dan succesbejag van tooneeldirecties. Van idealistische of artistieke bedoelingen is bij deze bewerkingen al zeer weinig sprake. Vaak zijn ze slechts een greep uit den roman, waarin de geest van het boek op uiterst kreupele wijze belicht wordt. Zoo bijvoorbeeld de tooneelbewerking van „De Opstandigen" door A. Defresne. (Uitgave Meulenhoff, Amsterdam.) De grootste moeilijkheid bij zulk een bewerking is en blijft wel: de gebondenheid: het gebonden zijn aan de gegeven personen, waarvan hij niet dan in noodzaak afwijken mag. *Niet de dramatische, de tragische idee van een roman mag worden bewerkt,* maar het moet een zuivere naastelkaar-stelling zijn van de typische gesteldheden der hoofdpersonen. Als Shakespeare of Vondel een gegeven uit de oudheid, uit de sagen of den Bijbel bewerkten, dan waren zij zeer zeker geinspireerd door het dramatisch gegeven van de te bewerken stof; maar de uitvoering, de dramatiseering van dit gegeven stond hen vrij. Zoo is er een grondig verschil tusschen de wijze waarop Shakespeare, om den grootsten nu maar te noemen, zijn gegevens dramatiseerde en de wijze waarop een hedendaagsche roman-tooneel-bewerker dit doet.

Shakespeare was gebonden aan het gegeven, maar niet aan de wijze waarop hij de dramatiseering van dit gegeven tot stand bracht. Hij kon zijn personen laten handelen en doen optreden naar eigen onfeilbaar inzicht als dramaturg. Maar de dramaturg, die een

roman te bewerken krijgt, ziet zich van het begin tot het einde gebonden en moet zijn publiek een tooneelstuk voorleggen, dat den bewerkten roman voet voor voet in iedere situatie volgt. Van vrijheid van inzicht, van vrijheid in dramatische visie is geen sprake.

Dat dit nieuwe verschijnsel in onze Nederlandsche tooneelkunst een niet te onderschatten gevaar is, moge duidelijk worden, als wij zoo in het wilde weg eens een greep doen, naar wat er den laatsten tijd is gepresteerd. Daar zijn onder anderen de bewerkingen „Als de sterre bleef stil staan", „Leontientje", „De Opstandigen", „Merijntje Gijzen's Jeugd", „Flierefluiters Oponthoud", „Manus Peet", „De familie Stastok", „De familie Kegge". Allemaal tooneelbewerkingen, waarvan de eene nog erbarmelijker is dan de andere en die alleen maar hun recht — hun betwistbaar recht — van bestaan hebben, doordat zij zijn voortgesproten uit commercieele bezorgdheid van directies. De ziekte van het tooneel wordt op deze wijze niet genezen, maar verergerd.

Een ander euvel, dat de oorspronkelijke stukken, die ondanks alles toch nog verschijnen, aankleeft, is het onbeduidende van den inhoud, het onbelangrijke der problemen. Wij ontvingen den laatsten tijd aan oorspronkelijke stukken: van den tooneeluitgever Heinisz te Zaandijk: Jos Panhuysen Jr. „De Dag". Onwaarschijnlijke comedie in drie bedrijven, die van opbouw het meest logische, van inhoud het meest subtiele is. A. Boode „De Sneeuwkoningin". Zonder innerlijke waarde. Zonder dramatische spanning. D. H. Scheffer „Het Oostersche gevaar". Een spel van rassenhaat, dat gedragen wordt door de idee het Westen contra het Oosten en dat in zijn uitwerking dramatisch aanneembaar is. Anna van Gogh-Kaulbach „Zie, hier ben ik". Technisch knap gebouwd. Inhoud waardeloos. Van A. den Hertog een schitterend blijspel „De Brievenbus" en een minder goed tooneelspel „Santa Lucia". Verder een middelmatig blijspel van J. W. v. d. Heiden Jr. en H. Bakker „Haar laatste wil". Van J. van der Poel „Er staat geschreven", een onverdienstelijk oorlogsspel. Bij den uitgever L. J. Veen, Amsterdam verscheen van Henri van Wermeskerken „Het handschoentje". Vroolijk spel van de zee, maar van geestelijken inhoud waardeloos. „De Oceaanvlucht". Van geestelijken inhoud waardeloos. „Het Spookhuis", van geestelijken inhoud waardeloos. „De armen van geest", van geestelijken inhoud waardeloos. Bovendien zijn enkele van deze tooneelstukken van den heer van Wermeskerken bewerkingen naar romans van hem zelf. Bij de N.V. Leidsche Uitg. Mij. verschenen: Th. van de Velde „Ananke", dat zeer delicate-geboorte- en moederschapsproblemen openlijk op het tooneel brengt. Verder van T. J. C. Gerritsen „De Schijnwerper", dat een zoutelooze persiflage is op de Vredesbondbeweging. Alles bij elkaar vertegenwoordigen deze stukken een zeer poovere waarde. Boven het middelmatige uit

komen alleen „De Dag" van Jos Panhuysen en „De Brievenbus" van den Hertog. Het overige is vlot, middelmatig werk of blijft mijlen ver daaronder.

Maar aan al deze stukken, zoo goed als aan ons heele hedendaagsche Nederlandsche tooneel is de ernstige, de edele en de dramatische idee volslagen vreemd. Er is geen vastberaden willen, geen bezinning, geen dramatisch begrip. Er is geen ernstige poging bij de schrijvers om op het tooneel te jagen de poovere aardmensch, die zijn leven uitvecht in een eeuwige tweespalt met God en duivel. Er zijn niet meer te bespeuren de grimmige contrasten van wit en zwart, niet meer de halstarrige bedreiging, de beklemmende angst, de schrijnende weemoed van een mensch in zijn gevecht met aarde en eeuwigheid. De milieus, waarin deze en de meeste andere opgevoerde stukken ons voeren, zijn flirtende societykringen of zij hebben maatschappelijke tendenzen, die door hun propagandistische opvattingen verbasterd zijn tot een enge, benepen dramatiek. Aan al deze stukken is het onvermijdelijke bestanddeel, „het Christelijke schuldbesef" volslagen vreemd. De eeuwigheid is niet meer de koele, geheimvolle achtergrond, waartegen de stukken geplaatst zijn. Zij zijn verlegd naar een anderen, dramatisch onbelangrijken achtergrond: de wisselvalligheid, de tijdelijkheid van de aarde. De twee groote, centrale middelpunten, waaromheen het leven van ieder mensch wordt geleefd, zijn vergeten. Het hemelsche of demonische karakter van iedere handeling is in deze stukken geschrapt. De keus van den mensch tusschen goed en kwaad en zijn beslissing, wier uiteindelijke draagkracht in de eeuwigheid reikt is onherkenbaar vervaagd. Er zijn geen conflicten, geen krachten, die wanordelijk en chaotisch opbotsen tegen elkaar, het is alles kalmer, oppervlakkiger, minder bitter, minder hard. Het is de groote, a-dramatische vervlakking, de verslapping, die het gansche moderne leven kenmerkt. Het is de geest van onzen ondramatischen tijd. Het is poover. Middelmatig. Het is triest. Voor heel deze ziekelijke en karakterlooze bedrijvigheid is geen ander woord, dan de „kunst" van vermaak. De toestand van het Nederlandsche tooneel is meer dan ernstig. De inzinking is diep, alomvattend en groot. En voor zoo ver te zien is, zijn er geen krachten, die het uit dien verziekten toestand zullen opheffen tot levensvatbaarheid. Want de oorzaak van alle ellende, die diende te worden uitgeroeid, is onuitroeibaar: het is de naamlooze massa, het is het publiek, het vermaak.

Varia

Frederik van Eeden. De „Literarische Welt" van 11 April schrijft over van Eeden.

Dieser Holländer ist der Erbe Multatulis und 1886 von ihm

noch begrüszt worden. Seltener Fall eines Lebens und Wirkens, das, als hätte nie das Gift des Weltkriegs Europa zerstört, ungebrochen zurückreicht bis in die apostolische Zeit des Sozialismus. Der Arzt Frederik van Eeden ist in Amsterdam Psychiater und gründet 1898 in Bussum ein Unternehmen der Zusammenarbeit, 1902 einen Verein „Gemeinschaftlicher Grundbesitz", der lange besteht, und

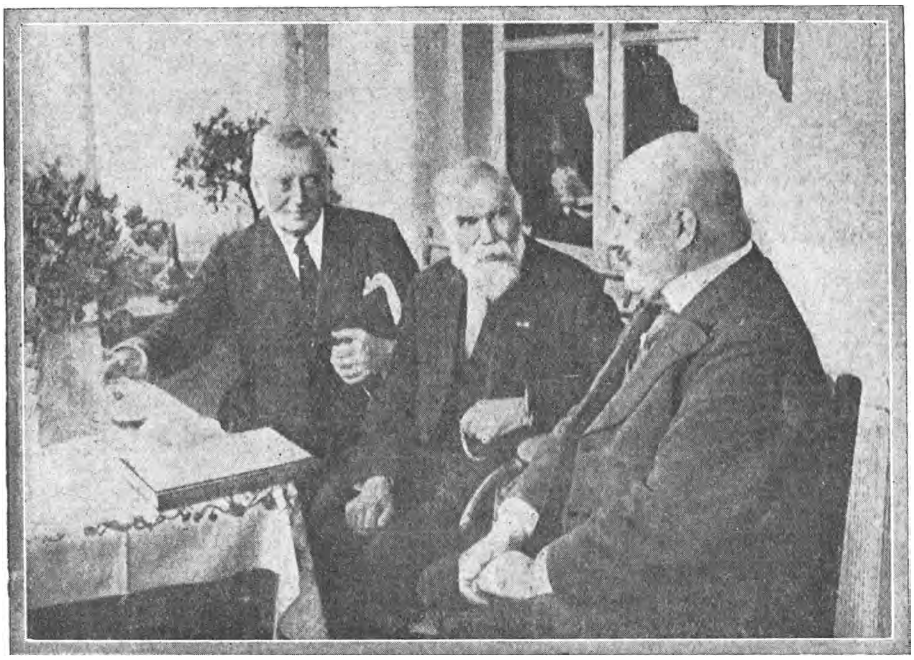

LOD. VAN DEIJSSEL EN H. BOREL OP BEZOEK BIJ VAN EEDEN (N. R. CT.)

eine Zeitschrift „Der Pionier", 1903 für die im Streik geschlagenen Eisenbahner eine Konsumgenossenschaft „Eintracht", die blüht, 60.000 Mitglieder hat, aber durch zu rasches Wachstum und Mangel an Kräften finanziellen Ruin erleidet. Das ganze Vermögen Eedens geht darauf, und die Kolonie Walden in Bussum ist schwer bedroht. Er hält Vorträge über die Menschheit, die er dann nennt „Die freudige Welt". Hält Vorträge über Kunst, Literatur, wissenschaftliche Psychologie und ist Dichter. Aber immer ein Menschensucher, der da sagen darf: „Ich habe gefunden, dasz es nur eine Tätigkeit gibt, die Befriedigung gewährt; diese Tätigkeit liegt in dem, was wir für Gott tun."

Hedendaagsche Ketterijen. Van Duinkerkens *Hedendaagsche Ketterijen* hebben nog al uiteenloopende critieken wakker geroepen. In „Roeping" werd het boek beoordeeld, als bestrijdende meer de ketterijen van gisteren dan van heden, in „De Paal" werd van Duinkerkens orthodoxie in twijfel getrokken; in „De Vrije Bladen" doet Menno ter Braak een geharnasten aanval op het werk. Dit vinnige artikel bewijst, dat van Duinkerken doel trof.

„Van Duinkerken is de ware, de geniale apologeet. Als er één is onder de jong-katholieken, die zijn onderwerp en zijn materiaal beheerscht, is het Van Duinkerken. Hij bezit eigenlijk alle eigenschappen, die den waren apologeet maken, apologeet derhalve niet in den zin van één of anderen pater Cajetanus, die met het bisschoppelijk imprimatur de goe-gemeente mag oplichten door vragen als: „Bestaat er een rechtvaardig God? Zoo ja, waarom is Hij dan roomsch-katholiek?", apologeet niet in den zin van cursushouder voor niet-katholieken met maximumrecords in zondaarsbekeering, maar apologeet in den besten, den onaangenaamsten, den zondigsten vorm. Het is geen kunst, de burgerij met goede bedoelingen op te lichten, maar het is een groote, edele en zware kunst, den intellectueel van onzen tijd, die zwanger gaat van V.U.-ontwikkeling, zoo op te lichten, dat hij geleidelijk aan zich verstrikt, gekneveld, geplunderd en onterfd voelt. Dàt is de kunst, die Anton van Duinkerken meesterlijk verstaat. Begaafd met een boersche oprechtheid van geloofsverzekerdheid, maar ook met een verbluffende kennis van den scholastieken redeneertrant, verengd en bekrompen in zijn katholieke superbia, maar tegelijk alziend en dóórziend in zijn bewonderenswaardige belezenheid, is hij de geboren ketterjager op hedendaagsche intellectueelen, die onwillekeurig de oprechte heftigheid van zijn geloof adoreerend verbinden met de sluwe tactiek van zijn methode. De oude inquisitie begreep uitstekend, wat de kwetsbaarheid van den toenmaligen ketter was: zijn gevoeligheid voor de verterende vlammen van het auto da fé. De hedendaagsche Van Duinkerken begrijpt al even uitstekend, wat de Achilleshiel is van den modernen ketter: zijn vaagheid in het redeneeren, zijn ongeschooldheid in de philosophische denkwijze, zijn bereidvaardigheid, maar tevens zijn onmacht tot het formuleeren van zijn wereldvisie. En dit is één der hoofdverdiensten van Van Duinkerken: hij is niet ouderwetsch, hij opereert niet met middelen, die in de epoche van den gasoorlog verouderd zijn, hij doet de inquisitie geen concurrentie aan in methoden, maar hij werkt met de middelen van den dag. Hij kent de wijsheid van Thomas van Aquino van buiten, maar heeft niet de domheid, die in haar middeleeuwsche verstijving voor te dragen; hij beschikt over syllogismen, die men op zondagmorgen door den radiotrechter van den K.R.O.-kansel kan hooren verkondigen, maar hij wacht wel, bij de formuleering den onnoozelen vorm te kiezen, die daarbij gebruikelijk is. De kracht van Van Duinkerken

is niet zijn geloof, want met dit geloof hebben wij niets uitstaande, ook al is het voor hemzelf een groote kracht; maar zijn kracht, zijn demonische kracht, is zijn listige subtiliteit, zijn handig intrigeeren, zijn schitterend taalmisbruik. Daardoor zou men soms bijna vergeten, dat men hier te doen heeft met een ras-inquisiteur, een volstrekten keisteen-vereerder, voor wien woorden al de bekoorlijkheid hebben van vlammen en al de onbehouwenheid van projectielen. Zooals de Antichrist wordt voorspeld: „ostendens se tamquam sit Deus", zoo komt Van Duinkerken met zijn „Hedendaagsche Ketterijen", zich voordoend als de zuivere wijsgeer, gemaskerd met vertrouwbare moderne woorden en begrippen, om de keisteenen van zijn katholicisme onder de menigte te dragen. En daarom is het niet overbodig, te waarschuwen voor zijn zekerheden door zijn methode behoedzaam te bewonderen.

Voor zijn sophismen zou men geen belangstelling hebben, wanneer zij niet gevoed werden door de „moderne gevoeligheid" der hedendaagsche, door en door verketterde taal; zijn pathos zou vergeefs geuit zijn, als het niet bevrucht was door de onnaspeurlijke associatieve schakeeringen van hedendaagsche en kettersche woorden. Langs de scholastiek-van-professie gaat men als een interessante en bewonderendswaardige curiositeit; met het strijdbare woord van Van Duinkerken vergaat men nog eens aan het wonder der onuitputtelijke vitaliteit. Wat raakt mij Augustinus met zijn historisch geworden woorden en waarden, wat raakt mij zelfs de leugen van deze „katholieke renaissance" der jongeren, als zij nog een Van Duinkerken hebben, om hartstochtelijk en scherpzinnig dezen leugen te verdedigen! Is het niet het grootste wonder van den geest, dat hij ook langs deze banen nog woord wordt onder ons? . . . . Dat alles dankt Van Duinkerken aan het gesmade vitalisme der heidenen; en zoodra hij naar het doode woord der theologie, naar de „causa efficiens" en de „causa finalis" grijpt, sterft zijn klemmend pathos af, omdat pathos en dood elkaar niet verdragen. Zoodra hij positief wordt, sterft hij, maar in zijn negativiteit leeft hij, vitaal, vitaal, mèt scherpe grenzen, zònder den thomistischen ballast, een kind van zijn tijd, zooals Luther een kind was van zijn tijd, een ketter, ja een ketter, zooals wij allen!"

Merkwaardig! Menno ter Braak en Ton Kerssemakers, de bewuste heiden en de hyper-katholicissimus van de Paal vinden Van Duinkerken een ketter. Straks wordt de Paal nog tot brandstapel verhouwen. Arme Van Duinkerken!

Het Vaderland. — Gerard Wijdeveld is een zinner en zanger van teere schoonheden. Zijn woorden en rythmen zijn als brooze vazen, waarin hij de simpelvrome ontroeringen van zijn peinzend gemoed houdt gevangen. Het geweldige, cosmische, eruptieve, getor-

queerde, dat de beginperiode van R o e p i n g kenmerkte, is hem vreemd. Hij dicht in de stilte van zijn hart en van zijn cel; soms verrast hij door den zuiveren middeleeuwschen hymnentoon. Had hij zes eeuwen vroeger geleefd, dan had men hem in het gezelschap van Jacopone da Todi moeten zoeken! Haast in elk zijner gedichten treft men enkele verzen, die opvallen door Wijdeveldsche directheid, die geladen zijn van ziel.

Sint Maarten: Geen van twee heeft een woord gezegd.
Jezus zag Maarten aan,
Maarten zag Jezus aan
en is sprakeloos, schreiende, schreiende,
verder gegaan.

Kerstmis: Een Kind, dat ootmoedig en stil
tusschen een os en een ezel ligt,
zijn oogen groot en open
naar een ver, diep roerend gezicht.
De Moeder is, na 't wonder van haar schoot,
niet wetend, wat zij moest, geknield.
— — — — — — — — — — —

Ik heb niets meer te zeggen
mijn leven lang niet meer.

De Veertig Martelaren: Een dun en aarzelend sneeuwen ving aan
in 't scheemrend begin van die winternacht
wies bij het duisteren stormachtig aan,
door 't donker een vlijmwit vliegende jacht.

Madonna: Moeder en Kind, onder luchts regenboog.
die zit
zoo ver en huiverhoog en wit........

Visitatie: De lucht van deze vroegmorgen, een hémel,
smetteloos hoog, koel van lente nog, teeder,
teeder gehuifd rond het dorp. Rond het dorp?

Zie, Maria, die bij een deur uitgaat,
die, haastend, de huizen achter zich laat,
en de smalle weg naar de bergen inslaat.
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
Zien zoo d'eerste sterren haar kleine pracht
Verdwijnen in den diepen flonkernacht?

Lied: Er is een Lam, dat bloedt .
Er is een Lam, dat bloedt —
en ik, die Hem aanschouwen moet
en van mij zelven zeggen moet:
ik ben het, die U bloeden doet.
(*Uitg. De Gemeenschap, Utrecht. 1930*)

De Paal. Het schijnt in de onderbewuste bedoeling der Paalredactie: Dmitri Bruning, Iwan Michel en Alioscha Karamazof (in 't Nederlandsch: Kerssemakers) te liggen, op het Museumplein te Amsterdam de „Legende van den Groot-Inquisiteur" op te voeren, teneinde alle weekdieren en slaapmutsen in den lande wakker te schud-

den. Slechts leden der „overtuigde Catholieke Kernbeweging" zullen actief aan de opvoering deelnemen. Een aantal „Doode Zielen" zullen gerequireerd worden om de zitplaatsen te vullen: de slaapmutsen zullen geplaatst worden op palen, de weekdieren op paddestoelen. Ook vanuit het gebouw „De Christophore" (Jan-Luykenstraat) is de voorstelling te volgen voor een uiterst beperkt aantal toeschouwers; naast het bedrijfspersoneel zal ook de eerste nieuwe Paal-abonné, zoo mogelijk, hier een vrije plaats ontvangen. Om des te meer slaap- en weekdieren te bereiken looft de redactie een prijs (een steen uit haar martelkroon!) uit voor de rijkste inzending krachttermen, waarmee het stuk zal gepeperd worden (deze te zenden aan „De Christophore", Jan Luykenstraat 24, Amsterdam.) (Terloops zij vermeld dat de gemeenteraad deze straat in Triglandstraat denkt te herdoopen).

De brandstapel zal gestookt worden met de resteerende werken van Iwan Michel en de gedroogde martelaarspalmen van Alioscha Karamazof. De rijen zullen bestaan uit een vrije bewerking van het „Canticum trium puerorum", het lied der drie jongelingen in den vuuroven. Na afloop wordt er een steekspel gehouden om de wapenrusting van Gerard Bruning.

D. H. Lawrence. Onlangs is de in zijn vaderland meer beruchte dan beroemde Engelsche schrijver *D. H. Lawrence* gestorven. Met den Duitsch-Italiaan *Italo Svevo* en den Ier *James Joyce* deelt hij de reputatie alle moreele grenzen doorbroken en alle physieke realiteit, ook de weerzinwekkendste, in zijn romans beschreven te hebben. Hij was de zoon van een mijnwerker, trouwde met een Duitsche barones en leefde de laatste jaren meestal in Italië. Meerdere zijner werken werden in Engeland verboden.

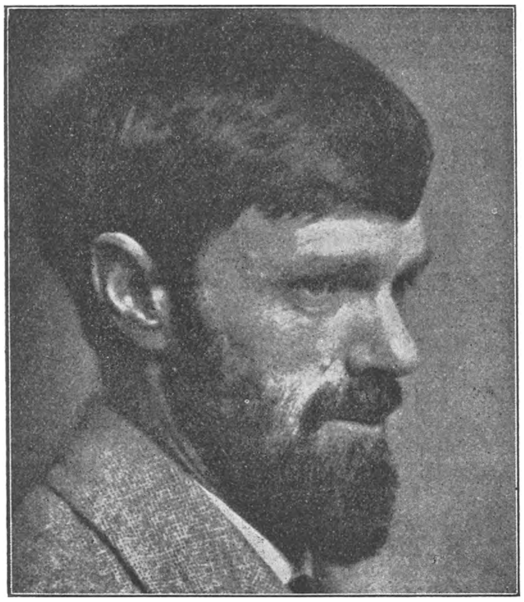

DAVID HERBERT LAWRENCE

Van diverse Pluimage

VERHOEVEN (Bernard) GUIDO GEZELLE. (121) f 1.90 en f 2.90. De Gemeenschap. 1930.

Dit boekje van 120 bladzijden is misschien het beste en mooiste, het fijnzinnigste werk dat over den vereerden Vlaming tot nu geschreven is en wij begrijpen, dat het in Vlaanderen met een zekere geestdrift bekroond werd. Het vertelt ons niet zoo zeer Gezelles' leven en beschouwt ook niet uitsluitend Gezelles' dichtwerk, maar spreekt over beiden in hun innig verband: het is een vrijwel alomvattend essay over den dichter in Rembrandtieke belichting. Scherp licht valt op al het essentieele; het belangelooze of minder belangrijke blijft heel of half in 't duister.

Gezelles' leeraarsperiode en zijn verwijdering van Roesselare heeft Bernard Verhoeven zeer juist beoordeeld, zonder het gebruikelijke pathos over de schoolsche starheid van het seminarie-onderwijs. Er waren wezenlijke bezwaren. Wat dit boekje zijn bekoring geeft, is: de zuivere invoeling, het fijne „Verständnis" voor de dichterziel Gezelle. Slechts de eerste zin van het werkje bevalt mij niet. „Dit boekje", zegt B. V. vooraf, „heeft geen pretentie dan...... eenvoudig te zijn." B. V. schrijft te brillant, te verblindend vaak om „eenvoudig" genoemd te worden.

WAHLEN (Frans J.) AUGUSTINUS OP ZOEK NAAR DE WAARHEID. (151) f 1.90 en f 2.25. Brusse, Rotterdam. 1930.

Frans J. Wahlen heeft zich de uiterst moeilijke taak opgelegd een „Kleinen Bertrand", een „Augustinus voor de Jeugd" ongeveer te schrijven en het is hem gelukt. Onder de Jeugd versta men hier: de rijpere Jeugd. De zwaar doorstormde, liefde-hongerige, ideëen-jagende ziel van Augustinus, die teervoelende ziel, jonge menschen nader te brengen is een delicate onderneming. Wahlens boek kunnen wij ieder aanbevelen; ook volwassenen, voor wie boeken lezen geen dagelijksch werk is, zullen met genoegen dit boek na eerste kennismaking, weer ter hand nemen.

Het is frisch en levendig van schrijftrant en voorstelling. Er moest hier een en ander voorbijgegaan worden, wat in de „groote Bertrand" uitvoeriger beschreven staat. „Tel autre" zou dit misschien anders behandeld wenschen: Wahlen heeft dezen weg gekozen en de weg is goed.

Dit niet dure boek is met zorg uitgegeven; een elftal goede illustraties sieren den tekst. Aanbevolen.

JAN TOOROP-HERDENKING. 49 Reproducties met artikelen van Kees van Hoek en Alb. Plasschaert. f 17.50. Anno 1930. Vorst en Tas Amsterdam.

Dit album is een vervolg op 't vorig jaar uitgegeven gedenkboek en het plan is om ook de volgende jaren zulk een album uit te geven. Voor de vele Toorop-bewonderaars in den lande is deze zorgvuldige en kostbare uitgave een gewenschte gelegenheid zich in 't bezit van zijn werken te stellen. Een vergissing is wel het onderschrift op bldz. 23 „Sint Dominicus", waar Pater Dominicus, de Passionist, de vriend van Newman, staat afgebeeld.

PAULSEN (Alexis) HET ONVERZWIJGBAAR GEHEIM. (107) f 2.— Gianotten, Tilburg, 1930.

Ik twijfel er aan of Alexis Paulsen verstandig gedaan heeft met deze opstellen in boekvorm uit te geven. Het groepje lezers, dat ze genieten zal, dunkt mij niet bijster groot. Paulsen's inzichten en Paulsen's proza zijn donker en zwaar van ernst, van een te grooten ernst. Hij mist tot nog toe alle zweem van lichte bevalligheid. Het is de schaduw van Dirk Coster op zijn zwaarst en zijn diepzinnigst.

Schrijven kan Paulsen ongetwijfeld maar zijn denken schrijdt nog in de te zware wapenrusting van Saul. Tien jaar ouder geworden zou Paulsen dit boekje niet meer, althans niet zóó, hebben uitgegeven. Voor liefhebbers der Russische litteratuur is hier een en ander van hun gading.

ASHMANN (Dr. H. P. J. M.) LA CULTE DE LA SAINTE VIERGE ET DE LA LITTERATURE FRANCAISE PROFANE DU MOYEN AGE. (158) N.V. Dekker & v. d. Vegt en J. W. v. Leeuwen, Nijmegen.

Het boek van Ant. van Duinkerken over Moderne Ketterijen is geprezen als een apologie, een frissche geestige apologie in nieuwen vorm. Dit proefschrift over O. L. Vrouw en Haar vereering met betrekking tot de Middeleeuwsche Fransche litteratuur is er ook een; want het heeft, naast andere verdiensten, belangrijke apologetische waarde vooral omdat dit Katholieke wetenschappelijke werk van den priester-doctor niet direct bedoeld is als apologie.

Dr. Ashmann heeft, zooals hij in zijn inleiding aangeeft, — nu er reeds vele geschriften over Maria in de litteratuur bestaan, — een samenvattende studie willen geven over de plaats, die O. L. Vrouw inneemt in de profane Fransche letterkunde der Middeleeuwen, waarbij „profaan" in zeer ruimen zin is genomen, om aldus een oordeel te kunnen vormen van de beteekenis der Maria-vereering. Het proefschrift is daartoe verdeeld in twee hoofd-stukken; het eerste behandelt de vereering van de Moeder Gods in de Middeleeuwen, het tweede geeft antwoord op de vraag in hoeverre men deze terugvindt in de litteratuur. Bij de keuze der te behandelen werken heeft de schrijver zich laten leiden door de letterkundige beteekenis en door een kenmerkende uiting van Maria-vereering, welke men er in vindt. Fabels, hekelende en didactische litteratuur e.d. zijn dus niet behandeld.

Het boek van Dr. Ashmann, (Thijm zou indertijd gejuicht hebben over de verschijning), waarvan bij de promotie de wetenschappelijke waarde geroemd werd, behoeft niet beperkt te blijven tot priesters en vak-studenten; ook voor anderen en voor iedere bibliotheek van eenige beteekenis heeft het groote waarde, o.a. als gids in de behandelde litteratuur.

REYMERSWAEL (Willem van) HAAGSCHE SATYREN. (134) f 1.50. Uitgave van De Haagsche Post, Den Haag.

Al zijn deze rijmelarijen hoofdzakelijk geschreven naar aanleiding van specifiek Haagsche belachelijkheden, daar zijn er toch ook verscheidene onder, die een meer algemeene satyre uitdrukken; en dikwijls verrassend van visie en geestige scherpte.

In enkele heeft de dichter gemeend ook wat te moeten badineeren over opvattingen van moreelen aard. Daarom volwassenen.

HONING (Dr.) en TAZELAAR (Dr.) HET HUWELIJKSPROBLEEM IN LEVEN EN LITTERATUUR. (242) f 2.90 en f 3.90. Uitg. Mij. Holland, Amsterdam.

De medicus Dr. Honing bespreekt in dit boek vanuit Christelijk standpunt de moderne heidensche huwelijkstheorieën en -practijken en wijst als het eenig houdbare en reddingbrengende aan, de zuiver Christelijke huwelijksopvatting.

Dr. Tazelaar beschouwt het huwelijksprobleem in de litteratuur aan de hand van een aantal romans. Zijn conclusie is frappant van juistheid: als de roman *naar waarheid* handelt over het huwelijksprobleem en wat daaraan vastzit, dan wordt dit gevoeld als een weerzinwekkend uitventen van allerlei levensintimiteiten op de wereldmarkt. Is dit laatste niet het geval, gaat de sympathie van den lezer uit naar oplossingen en situaties, die in strijd zijn met de huwelijksbasis, dan is de voorstelling doorgaans valsch en kunstmatig opgesmukt. Het boek is uitsluitend voor ontwikkelde volwassenen.

MICHEL (Ernest) ANTI-HOMO. Een geschrift tegen de weekdieren onzer samenleving. f 1.90.

BRUNING (Henri), KERSSEMAKERS (Ton), MICHEL (Ernest) EERHERSTEL VOOR DE JONGERE GEDACHTE. Beide Uitgeverij „De Christophore", Amsterdam, 1930.

De eerste dezer twee Christophore-uitgaven is een ongeboord felle uitval

tegen.... ja, tegen de weekdieren der samenleving! Ernest Michel bezit temperament, juister gezegd, het temperament bezit hem: hij spat uiteen in scheldwoorden en krachtpatserijen. Hij schiet over het doel heen. Na aankweeking van wat simpel zelfbeheer zal hij meer dan meetellen.

Het tweede boekje is een program-ontvouwing; een vinnig persoonlijke uiteenzetting van Henri Bruning, een explosie van Katholicisme van Ernest Michel en een gematigder politieke verklaring van Ton Kerssemakers vormen den inhoud. Volgt nog „een oproep tot medewerking aan de geloofsovertuigde Catholieke kernbeweging".

De „Centrale Kern" is gevestigd te Amsterdam, Jan-Luykenstraat 24.

CASTIGLIONE (Baldassare) DE HOVELING. Uit het Italiaans door Dr. J. Hoekstra en Dr. A. Zijdeveld. Thieme & Cie., Zutphen. 1930.

Het beroemde boek *Il Cortegiano* van Baldassare Castigliano is door Dr. Hoekstra en Dr. Zijdeveld met zorg en vakkennis in het Nederlandsch overgezet. Een leven van Castiglione en een beschouwing over de Renaissance gaan vooraf. *Il Cortegiano* is op-en-top een Renaissance-boek, een boek uit den noodlottigsten tijd van het Katholicisme, toen een niet te stuiten doorbraak van vitalisme en „naturisme" de bovennatuurlijke oriënteering der kerk dreigde te overweldigen. *Il Cortegiano* ademt overal den geest van een vervlakt Christendom, en van een zwakjes verchristelijkt heidendom. Om die reden werd het boek in 1618, bij decreet van 3 Juli, op den Index der verboden boeken geplaatst, mét de annotatie „permittitur editio veneta anni 1584". Bovengenoemde vertaling is niet een overzetting der geoorloofde editie van 1584, maar der authentieke van den schrijver.

DE RAAF (Dr. K. H.) PROBLEMEN DER POEZIE. (110) Brusse, Rotterdam. 1930.

Een bundel „Beschouwingen over de beginselen der Dichtkunst en het Nederlandsche vers van dezen tijd". De Raaf's beschouwingen hebben hun waarde; het zijn bespiegelingen en gedachten van een dichterlijk mensch over het wezen der lyriek vooral, waarbij de opvattingen en discussies van Brémond en Valéry hoofdzakelijk het punt van uitgang vormen. Maar het geheel is te onvolledig, te los van verband; de Raaf beheerscht te weinig het geheele gebied om iets belangrijks te leveren, hoewel hij in afzonderlijke opmerkingen hier en daar zeer juiste dingen zegt.

JANSSENS (Al.) Prof. Theol. Dogm. HET HEDENDAAGSCHE ANGLICANISME. (No. 2 der Serie: Leerboeken der Dogmatica en der Apologetica.) Deel I. (232) 1930. Standaardboekhandel Antwerpen - Brussel - Leuven. f 1,60.

In dit eerste deel van „Het Hedendaagsche Anglicanisme" geeft Prof. Al. Janssens een uiteenzetting van de Anglicaansche mentaliteit en behandelt daarna breedvoerig High, Low en Broad Church, waarbij ook het Oxford-movement zijn bespreking vindt. Voor belangstellenden een welkom boek.

ROGGEVEEN-BAUSCH (Liesbeth S.) GODS-BEELDING ASTROLOGIE. Wed van Soest, Amsterdam. 1930. (164) f 4,90.

Dit is een wonderlijk boek. Liesbeth Roggeveen-Bausch is een diep godsdienstig mensch, die vol is van geloof en liefde en treffende dingen daarover weet te zeggen, maar zij had de planeten en de sterren buiten haar theologie moeten laten. Zij legt de vreemdste combinaties tusschen transcendente dingen en hemellichamen. Wij zouden niemand dit boek durven aanraden, vreezend dat hij bij lezing zijn geestelijk evenwicht zou verliezen. Merkwaardig is, dat de schrijfster dit in de lucht zwevend gefantaseer geen oogenblik meent te moeten bewijzen. De wonderbaarlijkste dingen schrijft zij neer met een Unverfrorenheit, of het koeienwaar-

heden gold. Mocht Liesbeth Roggeveen-Bausch nog eens tot de erkenning geraken, dat zij nuttiger dingen kan doen dan astrologische boeken schrijven.

SPRANGER (E.) PSYCHOLOGIE DER JEUGD. Vert. door Mr. J. L. Gunning. (416) Kluwer, Deventer. f 6,— en f 7,25.

De schrijver, bekend Duitsch psycholoog, heeft met dit boek grooten naam gemaakt. Van de Duitsche editie alleen werden tot nu toe vijftig duizend exemplaren verkocht. Een bewijs, dat het onderwerp dat hij behandelt — de puberteitsjeugd — de volle belangstelling geniet. Sommige hoofdstukken zijn inderdaad belangwekkend, maar den Katholieken lezer moet dit boek onbevredigd laten. Voor studeerenden kunnen wij het aanbevelen; als handboek voor onze jeugdleid(st)ers en sociale werkers heeft het geringe waarde.

TAFEL (Dipl. Ing. G.) DIE HEBEZEUGE: II FOERDERMITTEL IM BETRIEB. (143) 150 fig. R.M. 1,50. De Gruyter & Co., Berlin. 1928. (Sammlung Göschen No. 417)

Voor hen die niet op de hoogte zijn van het transportwezen moet dit boekje een openbaring zijn. In al zijn kortheid geeft het ons een voortreffelijk overzicht van de middelen, die het technisch vernuft heeft uitgedacht om voorwerpen van den meest uiteenloopenden aard en van allerlei gewicht op de handigste en goedkoopste wijze te vervoeren. Vervoer in vertikale, vervoer in horizontale richting, draaischijven, kranen, hefboomen enz. Vervoer voor buitenverkeer en in gebouwen. Vervoer van vaste goederen en vloeistoffen. De teekeningen zijn klein maar goed begrijpelijk. Interessant voor iedereen.

BRICARD (R.) LE CALCUL VECTORIEL. (199) 27 fig. 9,— fr. A. Colin. Paris. 1929. (Collection Armand Colin No. 112)

De vectoranalyse neemt niet alleen in de wiskunde maar ook in de natuurkunde meer en meer een belangrijke plaats in. Het boekje geeft een gemakkelijke inleiding. De voorstelling is helder en wordt steeds begeleid door practische toepassingen, bijv. op de hydrodynamica en de Newtonsche velden. Geschikt voor hen, die zich van de nieuwere mathematische hulpmiddelen op de hoogte willen stellen.

GERBAULT (Alain) MET MIJN ZEILBOOT DEN AARDBOL ROND. Vert. door Arthur Tervooren. (256) f 4.50. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Dit boek beschrijft ons de vele wederwaardigheden, moeilijkheden, maar ook verrassingen, welke Gerbault tegenkwam op zijn interessante zeiltocht met zijn „Firecrest" om de wereld.

Vele mooie foto's verrijken dit boek, dat wij gaarne aan ieder ter lezing aanbevelen.

FOREST (Ellen) EEN KILOMETERREIS VAN 23000 KILOMETER. (162) f 2,90. Melchior, Amersfoort.

De geschiedenis van een cross-country in den letterlijken zin des woords. Eerst naar Hongarije, door Zwitserland naar Frankrijk — van Bretagne naar Italië — terug over Parijs. 'n „Williamson", maar zonder den roman. 'n Belezen en begaafde vrouw geeft haar indrukken. Zij vertelt gezellig en vlot van wat ze genoten heeft. Mooie foto's lichten het toe. Het boek is wat vluchtig, wat filmachtig. Van een lugubere misdaad brengt het ons zonder overgang naar heerlijke volle artisjokken met een vinaigrette. Maar zoo is het leven...... althans op reis. De indrukken van het bezoek der schrijfster aan Mussulini verhoogen het interressante.

Eén vraag...... zijn alle andere Hollandsche toeristen, tot zelfs in Rome, onvervalschte Jordaners?

SOENDAR SINGH. MET EN ZONDER CHRISTUS. (128) Voorhoeve. Den Haag. 1930.

Soendar Singh is de Indische bekeerling, die als evangelieprediker rondtrok en een Apostolisch leven leidde. Droevig zijn de klachten in dit boekje over het beginsellooze leven der Europeesche Christenen. Onjuist is Soendar Singh's aanprijzing van een vrij, buitenkerkelijk Christendom. Daarom kunnen wij dit werkje niet iedereen in handen geven.

Jeugdboeken

MARJOE. JONGE JAREN. Geillustreerd door Miep de Feijter. (207) f 1.90. G. B. van Goor & Zonen. Den Haag.

Aardig jongemeisjesboek voor 15-18 jaar.

BIEGER (N. K.) HET GEHEIM VAN DEN KRIEMELSBERG. Geillustreerd door Pol Dom. (190) f 1.75. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Geschikt verhaal voor jongens van een jaar of 14.

VLIJMEN (Frits van) DE CLUB VAN 4 EN 5. Geillustreerd door C. W. Mandersloot. (190) f 1,90. Van Goor Zonen, Den Haag.

Een heel goed boek voor jongens van 12-16 jaar.

SCHELLEKENS (Nelly) IN HET LAND VAN DEN VREDE. Geillustreerd door Miep de Feijter. (175) f 1,90. Van Goor Zonen, Den Haag.

Goede lectuur voor meisjes van 10-14 jaar.

KRAMER (M.) FERNANDO MALINI. DE JONGEN UIT DEN WOONWAGEN. Geillustreerd door O. Verhagen. (190) f 1,90. Van Goor Zonen. Den Den Haag.

Voor jongens van een jaar of 13-14.

DANIELS (René) DE PENGE. (119) f 1.—. Euch. Bureau. Tongerloo.

Een goed boekje voor jongens en ouderen.

VEMOR (Ella) UIT EEN GEZIN. Geillustreerd door H. Pieck. (189) f 1.60. Valkhoff & Co., Amersfoort.

Voor jongens en meisjes van 14-17 jaar.

LAMERS (Jan) DE RIDDERS UIT DEN GEHEIMEN KELDER. Geillustreerd door O. Verhagen. (197) f 1,90. Van Goor Zonen, Den Haag.

Amusant jongensboek.

PETILLON (Willy) BEATRIX VAN ELDRINGEN. (227) f 2.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Voor meisjes van 16-18 jaar.

DORHOUT (U. G.) PETRO DE ACROBAAT. Geillustreerd door J. G. Kesler. (204) f 1.75. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Een spannend en prettig jongensboek.

BROOMBERG (Paul) HANNIE HELMER. (224) f 2.90. Geillustreerd door Frida Halleman. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Boeiend en onderhoudend voor onze jonge meisjes.

HEIJERMANS-JURGENS (Annie) DE CLUB DER ONAFSCHEIDELIJKEN. Geillustreerd door Ank Vermaes. (262) f 2.90. Van Holkema & Warendorf Amsterdam.

Voor jongemeisjes van 16-18 jaar. Wat ruw.

LAAR (Otto de) BOUTJE. f 1,35. De Spaarnestad, Haarlem.

Aardig jongensboek.

NUYENS (P. J. J.) DE RAKKER. f 1,35. De Spaarnestad, Haarlem.

Een fijn boek, voor jongens van 12-15 jaar.

WEERDEN (Ina) SPARRENHEUVEL. f 1,35. De Spaarnestad, Haarlem.

Een goed meisjesboek; 12-15 jaar.

HOE ONZE-LIEVE-HEER LEEFDE door „Bethanië", Bloemendaal. Met prentjes van Jan Wiegman. van Munster, Amsterdam.

Het leven van Jezus op treffende en aanschouwelijke wijze voor kinderen verteld.

Stefan George. De Dichter en Profeet

door JOHANNES MUMBAUER.

Het scherpste contrast en het markantste verzet tegen het door de Duitsche dichters op 't einde der 19de eeuw maar al te gewillig en slaafs overgenomen naturalisme met zijn vorm- en tuchteloosheid, met zijn nuchteren voorgewenden werkelijkheidszin, zijn lou-

STEFAN GEORGE

ter natuurwetenschappelijk georiënteerde zedelijke relativiteit, met zijn God-onttroonende volstrekte aarde-gekeerdheid vormt Stefan George (geboren 12 Juli 1868 in Büdesheim bij Bingen a.d. Rijn) en zijn kring, die zich om de „Blätter für die Kunst" concentreerde.

Deze eigenaardige dichter, die een nieuwe mythe, een nieuwe religie der schoonheid wilde stichten, is slechts te verstaan uit dezen afkeer van de naturalistisch-impressionistische tendensen tot ontbinding van den vorm en van de innerlijke wetten, alsook uit den

afkeer van de naturalistische wending der kunst tot de massa en haar daaruit volgende vervlakking. Tegenover deze verlaging der kunst en des levens stelde George een sterk gevoel voor de waardigheid en verantwoordelijkheid van den dichter, een heroïeken wil tot grootheid, levenshouding en stijl, de noodzakelijkheid eener levensvernieuwing door den invloed van ethos en religie; heel zijn leven en dichten is een oproep tot verweer tegen de machten der ontbinding, die zich aan hem voordeden in den vorm van mechaniseering, van verstoffelijking aller cultuurwaarden. Als kunstenaar van den bloede gevoelde hij de analyseerende werking van het naturalisme en van zijn uitwas, het impressionisme, den cultus van het leelijke, de voorliefde voor de nachtzijden des levens als perversiteiten en decadentieverschijnselen. Bijzonder pijnlijk gevoelde hij de onteering en verkrachting der taal, dat lichaam, waarin zich de genius van een volk het reinst en het rijpst openbaart, waaraan echter ook elke ziekte der volksziel het duidelijkst zichtbaar wordt. Het gold de verloren gegane levens- en kunstwaarden, tucht, ascese en geestesautoriteit terug te winnen. De schoonheid, de transparante klaarheid der klassieke tijden waren in het grauwe pessimisme van een in massa, routine en geesteloosheid zich ontbindend volk ondergegaan; zij moesten met een geweldige spanning van den wil worden teruggeveroverd. Zedelijke waarden en religieuze verplichtingen waren vervluchtigd onder de analyse van een al het heilige nieuwsgierig doorzoekend verstand, onder den aanval van een alles ondermijnend nihilisme; deze wilde de dichter in de ziel van zijn volk weer doen herleven met al de macht, die het levenwekkende woord, de heroïeke houding eener persoonlijkheid, de magie van het idee verleent.

Men heeft daarin de vernieuwing der romantische tendensen willen zien, vergeet echter, dat de ware Romantiek de erkenning der metaphysica en der positieve religie in zich sluit, terwijl alle streven van Stefan George volkomen immanentistisch blijft en zich tot een veredeling van het zuiver menschelijke in en buiten zich zelf beperkt. Zijn doel is tenslotte: l'art pour l'art, de cultus der antieke en der renaissancistische schoonheid, de sublimeering van het bloed, van den „Rausch" en den droom, het is de vergoding van den kunstenaar, de dictatuur der kunst over den geheelen levensstijl, het is, zooals de George-kring dit graag uitdrukt, „de verlichaming Gods en de vergoding des lichaams" — met andere woorden de kunst, de schoonheid wordt God en God wordt kunst. Daarmede is het diep innerlijke wezenscontrast van George's geesteswereld tegenover het Christendom voldoende verklaard, al ontkennen wij niet, dat sommige elementen aan de katholieke afstamming des dichters ontleend zijn, doch alleen als ingrediënten, niet als de grondvorm bepalend en tesamen met antieke, germaansch-middeleeuwsche en oostersche invloeden willekeurig aan zijn eigen systeem dienstbaar gemaakt.

Met bijna priesterlijke waardigheid werd in de „Blätter für die Kunst" de kunst, werden vorm en stijl beoefend en bediend als een tempelheiligdom, vooreerst voor een zeer beperkten kring, die vrijwel gesloten bleef; eerst sinds ongeveer 1900 stelde Stefan George zijn gedichten voor ieder toegankelijk. Zoo werd het begrip dichter en zijn taak van een soort nieuwe heiligheid voorzien, het werd verantwoordelijker en ontving een hoogere waardigheid. „Met ernst en heiligheid naderen tot de kunst, dat was het geheele ons voorafgaande geslacht onbekend...... Geen enkele der „epigonen" is vrij van de stuitende, welgedane braafheid en dit overblijfsel van barbaarschheid, die van Goethe tot Nietsche alle groote Duitschers gewraakt hebben." Voor George is de poëzie een „Kunst voor de Kunst", de drang tot denken moet geremd worden, de wil om te werken in de breedte moet zwijgen, alle politiek en al het sociale is uit den booze. „Wereldverbeteringen en droomen van gelukkigmakerij" hooren „tot een ander gebied dan dat der poëzie"; ook wereldbeschouwing heeft met poëzie niets te maken, want er ligt een „zedelijke dekmantel" over, die ze „burgerlijk, platvloersch en tendentieus" maakt. „Men verwisselt tegenwoordig kunst (litteratuur) met verslaggeverij (reportage), tot welk laatste soort de meeste onzer vertellingen (zoogenaamde romans) behooren." De ware poëzie wil „slechts oproepen en influisteren met behulp van wezenlijke woorden": haar rijk is het stemmingsrijk der diepe droomen. Niet op stof en inhoud komt het aan, maar op nieuwe levenskracht in het uitputten van het leven met zijn prikkels. De verhooging van het levensgevoel, die kunst heet en kunst geeft, wordt niet bereikt door iets stoffelijks, door een denkproces, maar door „keuze, maat en klank" — niet volgens regels, maar volgens de heilige innerlijke wet van den vorm. Om dezen plechtigen, hiëratischen, haast liturgischen vorm te bereiken maakt George gebruik van allerlei singularitieten als het vermijden van hoofdletters (als in 't Nederlandsch), het weglaten van haast alle leesteekens, aparte slechts voor hem bestemde drukletters, kostbare uitvoering en in 't algemeen een zekere pretentieuze esoterische houding, die men hem als malligheden aanrekende, maar die uit zijn vormcultus te verklaren zijn en in ieder geval voor de artistieke beoordeeling van zijn werk niet den doorslag geven.

George's poëzie is dus allereerst als waardekunstwerk op te vatten: en op grond zijner kort geschetste kunstleer begon Stefan George als artiest met een hervorming der taal, met een zich afwenden van de stilistische vormelementen van het naturalisme, met een protest tegen de louter temperaments- of persoonlijkheidsopenbaring naar de wijze der meeste naturalisten. Daartegenover stelde hij zijn scherp gebeitelde, door en door geacheveerde versvormen, die een gedroomde cultuuratmosfeer gestalte en werkelijkheid te geven trachtten. Lang voorbije Aziatische culturen werden bezworen,

Griekenland vierde zijn opstanding in de fantazie, Rome's machtige wilscultuur straalde haar licht uit, de geheimen van den Katholieken eeredienst werden tot betooverende effecten aangewend. Maar dit alles bleef voorloopig, bewust en opzettelijk, ver van het leven des tijds bij den keer der eeuwen, een romantische vlucht in het verre en vreemde — zoo reeds in de eerste gedichten van „Die Fibel" (1886-'87), waarin het bewustzijn zijner roeping zich duidelijk uitspreekt; zoo in de „Hymnen" (1890), die den mensch, den met het bewustzijn zijner „wijding" begenadigden dichter, als drager van het goddelijke voorstellen; zoo in de „Pilgerfahrten" (1891) vooral naar de Fransche dichters der stervensmoede schoon-

Stefan George

Titelblatt gezeichnet von Melchior Lechter Original 30×30 cm

TITELBLAD VAN EEN VAN GEORGE'S BUNDELS

heid van het verval, Villiers, Baudelaire, Verlaine en Mallarmé; zoo met name in „Algabal" (1892), een verheerlijking van den liederlijken „Herrenmensch" in het masker van priester-keizer, in wien hij de schoonheid met alle mannelijke deugden vereenigd ziet.

In dit alles is nog veel onnatuur en artiesterij:

Mein garten bedarf nicht luft und nicht wärme
Den garten den ich mir selber erbaut
Und seiner vögel leblose schwärme
Haben noch nie einen frühling erschaut.

Maar „im taumel aller dinge" en in den roes over de artistieke verovering der wereld vergeet hij niet het verlangen naar zuiverder symbolen der schoonheid en het verlangen naar zelfzucht, dat hij in „Die Spange" uitspreekt:

Ich wollte sie aus kühlem eisen
Und wie ein glatter fester streif,
Doch war im schacht auf allen gleisen
So kein metall zum gusse reif.

Nun aber soll sie also sein:
Wie eine grosze fremde dolde
Geformt aus feuerrotem golde
Und reichem blitzenden gestein.

Uit de kunstige tuinen van Algabal keerde George daarom met de „Bücher der Hirten - und Preisgedichte, der Sagen und Sänge und der Hängenden Gärten" (1895) tot natuur, geboortegrond en geschiedenis terug. Daarmee was het nagestreefde werkelijk bereikt: de taal kreeg een nieuwe waardigheid en houding, een nieuwe verhevenheid, plastiek, bepaaldheid en transparence. De kunstwil van George en zijn kring schiep boven het banale leven der omgeving een rijk van schoonheid, dat aan de verwardheid van den tijd zin scheen te geven. „Das Jahr der Seele" (1897) sluit dezen ontwikkelingskring af doordat het den scheppenden mensch in de natuur als in het symbool van ziel en noodlot doet rusten — maar in een reeds herfstachtige stemming:

Wir fühlen dankbar wie zu leisem brausen
Von wipfeln strahlenspuren auf uns tropfen
Und blicken nur und horchen wenn in pausen
Die reifen früchte an den boden klopfen.

Zu meinen träumen floh ich vor dem volke
Mit heiszen händen tastend nach der weite
Und sprach allein und rein mit stern und wolke
Von meinem ersten jugendlichen streite......
Und führer sind in meinen finsternissen
Die lichter die aus deinen wunden strahlen.

Langzamerhand echter bleek de l'art - pour - l'art-stemming niet breed en sterk genoeg voor den reformatorischen wil van George. Hij wendde zich tot metaphysieke werkelijkheden, die onder of boven deze wereld van den schoonen schijn liggen. Niet meer de bekoorlijkheden van kunst en taal, maar de heerlijkheden van een heroïek leven traden op den voorgrond van zijn dichten en denken.

Hij benutte de verworven middelen der geacheveerde en klare expressie om diepere ontroeringen en tendensen der ziel tot uitdrukking te brengen. „Der Teppich des Lebens und die Lieder von Traum und Tod" (1900) kenmerken deze periode; bijzonder ka-

rakteristiek is „Der Kampf mit dem Engel". Als proeve van vormbeheersching diene de volgende hymne:

Glanz und ruhm! So erwacht unsere welt
Heldengleich bannen wir berg und belt
Jung und grosz schaut der geist ohne vogt
Auf die flur auf die flut die umwogt.
Da am weg bricht ein schein fliegt ein bild
Und der rausch mit der qual schüttelt wild.
Der gebot, weint und sinnt beugt sich gern
„Du mir heil du mir ruhm du mir stern."
Dann der traum höchster stolz steigt empor
Er bezwingt kühn den gott der ihn kor......
Bis ein ruf weit hinab uns verstöszt
Uns so klein vor dem tod so entblöszt!
All dies stürmt reiszt und schlägt blitzt und brennt
Eh' für uns spät am nacht-firmament
Sich vereint schimmernd still licht-kleinod:
Glanz und ruhm rausch und qual traum und tod.

In dezen tijd valt de ontmoeting met den schoonen jongeling „Maximin", in wien de dichter de vervulling zijner droomen van den menschgeworden „God" der schoonheid zag; toen de geliefde hem spoedig door den dood ontrukt werd, wijdde hij hem in samenwerking met den vriendenkring het „Gedenkbuch Maximin" (1906) en de in den „Siebenten Ring" opgenomen gedichten. Met de „Maximin"-ervaringen begint een nieuw hoofdstuk van George's werkzaamheid, die haar neerslag heeft gevonden in den „Siebenten Ring" (1907) en in de „Stern des Bundes" (1914): aanvankelijk slechts een vernieuwer der taal en der kunst, dan mystiek denker, wordt Stefan George nu de profeet van een nieuwen tijd en wekker der Duitsche volkskracht. De artiest en metaphysicus verandert zich in den politicus; daaraan beantwoordt ook zijn vaker naar buiten treden voor de groote massa als leider eener geestelijke beweging, die naar vooropgezet plan de openbare meening tracht te winnen. In het „Zeitgedicht" verklaart hij niet meer voor „salbentrunkener prinz" te willen gelden, „der sanft geschaukelt seine takte zählte", en hij vergelijkt zijn profetenzending met die van Dante. Zijn levenswerk moet dit beteekenen: aan een aristocratische groep een cultuurreligie te verschaffen, waarin zich elementen der Romeinsch-Grieksche cultuurwereld met Katholiek-Christelijke energieën en Oostersch-mystieke motieven versmelten om den rationalistisch-analytischen geest tegen te werken. Het is de volkomen hybris, wanneer deze Godzoeker en gewaande Godvinder of liever Goduitvinder geheimzinnig van zich zelf verkondigt:

Ich bin der Eine und bin Beide
Ich bin der zeuger bin der schosz
Ich bin der degen und die scheide
Ich bin das opfer bin der stosz
Ich bin die sicht und bin der seher

Ich bin der bogen bin der holz
Ich bin der altar und der fleher
Ich bin das feuer und das holz
Ich bin der reiche bin der bare
Ich bin das zeichen bin der sinn
Ich bin der schatten bin der wahre
Ich bin ein end und ein beginn.

Men moet zich afvragen: wie is degene, van wien hij „rückgekehrt vom land des rausches" zingt: „du bist ein gott der *nähe*. . . . . ja du bist ein gott der *frühe*"? Is het niet de „diesseitigkeit" Gods en de Godsbevatting der wereld, de „goddelijke mensch"?

Is het ten slotte niet Stefan George zelf, die door zijn discipelen overmatig bewierookt is? Slechts zoo kan de „God" van den George-kring verstaan worden, van wien het in het „slotkoor" heet:

Gottes pfad ist uns geweitet
Gottes land ist uns bestimmt
Gottes krieg ist uns entzündet
Gottes kranz ist uns erkannt
Gottes ruh in unseren herzen
Gottes kraft in unsrer brust
Gottes zorn auf unsren stirnen
Gottes brunst auf unsrem mund.
Gottes band hat uns umschlossen
Gottes blitz hat uns durchglüht
Gottes heil ist uns ergossen
Gottes glück ist uns erblüht.

De George-religie zal als al dergelijke ersatz-pogingen, het heil niet brengen. Zij zal en kan niet bestaan, want, afgezien van haar hoogmoedig-aristocratische afgekeerdheid van het volk, haàr ontbreken tengevolge van haar afwijzen van het christendom de in het eeuwige dringende wortels. Een niet-katholiek litteratuurhistoricus onzer dagen vraagt tegenover deze schoonheidsreligie met recht: „Wat zou het Christendom, wat zou onze toekomst zijn, als wij wegens de vergoding des lichaams ooit de vergoddelijking van de ziel vergaten en van al die liefde, die zich voor den ander offert en voor hem leeft?" Slechts uit de eeuwige kern aller krachten, die in den mensch leven, de nationale en sociale, de artistieke en geestelijke, de heroïeke en religieuze, zal onze toekomst opbloeien.

De George-bond is daarom over een engen kring van adepten niet heengegroeid; maar de ideeën, die daarin leven hebben in de Duitsche jeugd reeds veel geestelijke verwarring aangericht.

De wezenlijke verdienste van Stefan George ligt op het gebied der zuivere poëzie. Wat hij ten opzichte van vorm, maat en verstucht bereikt heeft, is zonder vergelijking in onzen tijd: hij heeft de Duitsche poëzie haar adel en haar waardegevoel teruggeschonken; zijn gedichten zijn zonder uitzondering kuisch, rein en hoog, het scherpste contrast met de perverse erotische litteratuur van

een bepaalde groep modernen. Hij was een der weinige Duitsche poëten, die den grooten oorlog met waardigheid begeleidden; reeds in 1917 (in zijn dichtwerk „Der Krieg") riep hij waarschuwend:

„Zu jubeln ziemt nicht: kein triumf wird sein
Nur viele untergänge ohne würde........"

maar ook: „Die jugend ruft die götter auf"; hij troost de zegeloos terugkeerenden in de wondervolle verzen „Einem jungen führer im weltkrieg"; hij bezweert de doode helden in „An die toten" — dit alles is verzameld in den bundel „Das neue reich" (1927).Niemand heeft in deze periode zoo stille, teere en schoone tonen gevonden voor het leed der menschenziel in een vermechaniseerden tijd, voor het geluk der menschen in de natuur, voor de bittere zaligheid van hooggestemde geesten onder de chaotische bedwelming der onderaardsche machten, als hij; niemand heeft zoo sonore, klankrijke hymnen, waarin het geloof eener aristocratie van den geest zich uitspreekt, geschapen als hij. Zijn natuurlyriek staat weliswaar ver van het volkslied en van Goethe's of Mörike's trant, maar zij is aangrijpend van ingehouden weemoed, zij is vol van voorname geresigneerdheid en tevens zeer aanschouwelijk. Men leze eens luid de volgende verzen om het samenstemmen van melodie en rythme te gevoelen:

Blumen des sommers duftet ihr noch so reich:
Ackerwinde im herben Saatgeruch.
Du ziehst mich nach am dornenden geländer,
Mir ward der stolzen gärten sesam fremd.
Aus dem vergessen lockst du träume: das kind
Auf keuscher scholle rastend des ährengefildes
In erntegluten neben nackten schnittern
Bei blanker sichel und versiegtem krug.
Schläfrig schaukelten wespen im mittagslied
Und ihm träufelte auf die gerötete stirn
Durch schwachen schutz der halmeschatten
Des mohnes blätter: breite tropfen blut.
Nichts was je mir ward raubt die Vergänglichkeit.
Schmachtend wie damals lieg ich in schmachtender flur.
Aus mattem munde murmelt es: wie bin ich
Der blumen müd, der schönen blumen müd.

Zijn breede hymnische kunst bant de laatste diepten der oergeheimenissen in tooverachtige formuuls, waarin rythme en woord, klank en rijm, taalmuziek en gedachtengang bezwerend samenwerken om het onzegbare te doen aanvoelen. George's poëzie klinkt weg in den metalen klank der vermanende en bedreigende profetie aan zijn volk — daarin slechts met Hölderlin te vergelijken.

Der warner ging — dem rad das niederrollt
Zur leere greift kein arm mehr in die speiche.
Weltabend lohte...... wieder ging der herr
Hinein zur reichen stadt mit tor und tempel.

Er arm verlacht der all dies stürzen wird
Er wuszte: kein gefügter stein darf stehn,
Wenn nicht der grund das ganze sinken soll.
Die sich bestritten nach dem gleichen trachtend:
Unzahl von händen rührte sich und unzahl
Gewichtiger worte fiel und eins war not.
Weltabend lohte — rings war spiel und sang
Sie alle sahen rechts — nur Er sah links.

Hoe jammer, dat deze verheven ziener en zanger de Christelijke ootmoed van het geloof aan den buitenwereldlijken persoonlijken God niet vond en zoo — misschien tegen zijn wil — met Nietsche de antichrist onzer dagen werd.

Macht en Geheim der Jezuïeten

door. J. v. H.

De revelatorische titel van dit werk[1]) doet ons even, misschien „überlegen", glimlachen. Zou Fülöp-Miller in staat zijn ons het geheim van de zoogenaamde macht der Jezuïeten te ontsluieren?

Wij twijfelen reeds a-priori. Dit geheim is wel niets anders dan het geheim der kerk, het geheim der Heiligen, het geheim van ieder goed Katholiek. Een buitenstaander heeft ons niet veel daarover te zeggen. Fülöp-Millers boek handelt dan ook niet of nauwelijks over het geheim, wel over de macht der Jezuïeten: het is een grootlijnige schets over den geest, de geschiedenis en de werkzaamheid der orde, gezien door een bewonderend maar gereserveerd toeschouwer, die veel détails met scherpte geobserveerd, andere onbegrepen aangestaard heeft.

Bij het verschijnen van dit boek in Duitschland in '29 hebben de Katholieken op verschillende wijze gereageerd. In de „Bücherwelt" schreef Johannes Peters (Bonn) een niet zeer gunstige beschouwing, waarin hij den schrijver herhaaldelijk blijkende oppervlakkigheid verweet en hem te „journalistisch" vond. De „Stimmen der Zeit", het Duitsche Jezuïetentijdschrift, legde de critiek het zwijgen op en begroette het boek met welwillendheid. De redactie was blijkbaar zoo weinig gewend aan wierook van den overkant, dat zij nu over alle bezwaren heenstapte en den schrijver de hand reikte. Deze houding lijkt mij in dit geval de gelukkigste. Met een volstrekt materialist kan men onmogelijk op juiste basis over de eigenschappen der ziel discussieeren; met een heiden evenmin over de vruchten eener communie en met een blindgeborene niet over kleuren. Fülöp-Miller staat te ver van het Katholicisme om den geest eener religieuze orde in het zuivere licht te zien. Het werke-

[1]) *René Fülöp-Miller.* Macht en Geheim der Jezuïeten. Uit het Duitsch vertaald en bewerkt door *Annie de Beyer.* Amsterdam. Allert de Lange.

lijke geheim van het Jezuïetisme kan niet ver van de genade Gods liggen, maar de genade Gods is voor Fülöp-Miller een vierde dimensie. Hij ziet het Jezuïetisme door de natuurlijke lens en zijn oordeel over het verschijnsel is dat van een natuurlijk ingestelden geest. Dit in aanmerking genomen, is zijn studie zoo onbevooroordeeld mogelijk. Hij waardeert in de Jezuïetenorde wat door zoo iemand maar kan gewaardeerd worden. Onder zijn geestverwanten heeft men hem zelfs te groote sympathie verweten.

SINT IGNATIUS

Fülöp-Miller heeft zich stevig ingewerkt in zijn stof: de lijst der bestudeerde of geraadpleegde werken beslaat vier-en-twintig bladzijden, een heele bibliotheek op zich zelf. Voor een schrijver die reeds omvangrijke boeken over het Bolsjewisme, over Lenin en Gandhi, over Raspoetien schreef, is dit een verbazende prestatie. Toch laat zijn harmonische ordening te wenschen over: sommige onderwerpen zijn onredelijk lang, andere te vluchtig behandeld. Wat een sterken glans naar buiten werpt, heeft te vaak zijn hooge bewondering: verborgen werkzaamheden der orde, die niet mochten vergeten worden, zijn zwijgend of onopgemerkt gepasseerd. De hofbiechtvaders der 17de en 18de eeuw vertegenwoordigen voor Fülöp-Miller natuurlijk een der hoogste machtsexponenten der Jezuïeten, waarbij dezer activiteit weer te persoonlijk gezien wordt, te weinig als gebaseerd op de algemeene beginselen en de geestelijke macht der kerk. In elk hoofdstuk, in elken zin, elken regel voelt men een buitenstaander aan het woord, iemand die ernstige dingen niet altijd zoo beschouwt en bespreekt als wij dit zouden wenschen.

Wanneer hij zegt dat Madame de Maintenon na de opheffing van het edict van Nantes „geloofde dat zij nu rustig gearmd met den allerchristelijksten koning het hemelrijk binnen zou kunnen stappen", dan is dit misplaatste grappigheid. Den niet-Katholieken auteur verraden onjuistheden als deze: dat de Katholieke Kerk een leugen altijd als doodzonde beschouwd heeft, dat het bijzonder Jezuïetisch is het geweten aan een verstandelijken norm te binden, dat de Jezuïeten den keizer van China met miswijn genazen, verklarend dat dit het bloed van Christus was.

Een wonderlijke puzzle staat er op bldz. 217 van de Nederlandsche uitgaaf. Daar wordt gesproken over „het door den Engelschen dominee More gestichte eiland Utopia". Heeft er ooit een Engelsche dominee More het eiland Utopia gesticht? Of wordt hier het boek Utopia van den katholieken martelaar en humanist Thomas Morus bedoeld? Ik heb helaas! het Duitsche boek, dat ik een paar maanden geleden doorlas, niet meer bij de hand om te vergelijken, maar ik vrees dat de vertaalster Annie de Beyer, met More's Utopia geen raad wetend, er maar wat van gemaakt heeft. De uitgever, Allert de Lange, heeft geen gelukkige keuze gedaan met iemand de vertaling en bewerking van dit boek toe te vertrouwen, die niet voor haar taak berekend was. Vooreerst de bewerking! Het is een verminking geworden. Het Duitsche werk telt meer dan zeshonderd bladzijden, het Nederlandsche slechts drie-honderd-twintig. Er ontbreekt niet slechts een naamregister, maar zelfs een inhoudsopgaaf, zelf de voorrede. Zeer belangrijke gedeelten, die moeilijk konden gemist worden, zijn verkort of weggelaten.

Al lezend krijgt men medelijden met de arme vertaalster, die wanhopig zit te worstelen met allerlei barokke Jezuïetennamen uit Oost en West, met dingen en toestanden die Hottentotsch voor haar zijn, hetgeen blijkt op elke bladzijde. Wat voor Fülöp-Miller een vertrouwde omgeving was geworden, blijft een ondoorvorscht Indianenkamp voor Annie de Beyer. Zij krijgt kapittels te verwerken over „De geestelijke Oefeningen" van Ignatius, over theologie en moraal, over probabilisme en vrijen wil, over biecht en reservatio mentalis, allemaal schrikkelijke middeleeuwsche dingen, waarover zij 's nachts wel moet gedroomd hebben. Het doodenmasker van Sint Ignatius moet wel met giftbeker en dolk tot een nachtmerrie voor haar zijn uitgegroeid. Als Annie de Beyer de heldendaden van Pater Barzäus in Ormuzd verhaalt, vermoedt zij wel niet met den stamverwanten Zeeuw Casper Berse te doen hebben. Dat Lignori (het staat er zoo!) en Bannez geen Jezuïeten zijn, hoeft Annie de Beyer niet te weten, maar Fulöp-Miller mag dit niet ignoreeren. Dat de Kerk het huwelijk van Hendrik IV van Frankrijk gaarne ontbond, terwijl zij weigerde dit te doen met Hendrik VIII van Engeland, is in deze voorstelling niet juist. Op bldz. 269, waar de afwijzende houding der Jezuïeten tegenover Madame de Pom-

padour besproken wordt, lezen wij tot onze verbazing, dat „deze ook politiek gezien, zoo verkeerde strengheid van zeden" zich later wreken zou. Volgens welke norm was het wel verkeerd dat de Jezuïeten haar de absolutie weigerden?

Was Annie de Beyer de geroepene geweest om dit boek te vertalen, dan had zij niet overal van „de broederschap van Jezus" gesproken, maar de gangbare term „het gezelschap" of „de sociëteit" van Jezus gebruikt. Een enkele maal wisselt de „broederschap" met de „order" van Jezus, wederom een woord dat haar als vreemdeling in Rome verraadt. Het Duitsche meervoud „Patres" wordt niet met „patres" vernederlandscht, maar met „paters". Ook spreken wij niet van de „physiek van Aristoteles", maar van „physica". Op bldz. 206 ontdekken de Jezuïeten, dat de Indianen „vatbaar zijn voor lezen en schrijven" en bewijst Annie de Beyer dat zij voor schrijven niet bijzonder „vatbaar" is. Misschien heeft de mannelijke geest der broederschap de vertaalster zoo gefascineerd, dat zij alle mogelijke woorden mannelijk is gaan maken. Zij spreekt van „*den* orde der Lazaristen", waarvan „Vincentius van *Paul*!" de stichter is, verder van *den* vrees, *den* opdracht, *den* stof enz. enz., alles kleine beleedigingen voor een Zuidelijk oor of oog.

Wij zijn eenigszins afgeweken van de houding, die wij tegenover dit werk als de gelukkigste aanprezen, een houding van tegemoetkomende waardeering. Thans willen wij ertoe terugkeeren. In zijn geheel is dit boek een daad van groote bewondering en sympathie.

Fülöp-Miller heeft gebroken met den hautainen weerzin, waarmee niet-katholieken gewoonlijk op het Jezuïetisme neerzagen en het veroordeelden als een stelsel van intrigeerend bedrog en onedel machtsbejag. Hij is het gaan zien in zijn verband met de eeuwige tendensen en beginselen der kerk, al ontgaat ook hèm nog al te vaak dit verband in de détails. Hij bewondert de energie en de heroïeke opoffering der Jezuïeten, zooals die tot hem spreken in de missioneering van Amerika en Azië; het Europeesche Jezuïetisme bekoort hem minder. Voor ons is het verschil niet zoo groot als voor Fülöp-Miller. Xaverius en Petrus Claver staan voor ons op gelijke lijn met Canisius en Bellarminus. Dit boek zal helaas de groeiende meening in de hand werken, dat er moet onderscheiden worden tusschen twee soorten van Jezuïetisme, een heroïek buiten-Europeesch missie-Jezuïetisme en een sluw spitsvondig school- en hof-Jezuïetisme.

Toch willen wij het werk van den vruchtbaren schrijver gaarne erkennen als een geslaagde poging om een katholiek verschijnsel als de Jezuïetenorde onbevooroordeeld, zoo niet te verklaren, dan toch te beschrijven. Het is echter geen boek voor weinig ontwikkelde menschen: de vele on- of minder-juistheden zullen bij dezen verwarring stichten. Bij ontelbare hoofdstukken, als die over „Mystieke verrukking en natuurlijke weg", over Ignatius' bekeering, over

„De wereldheerschappij", over Trente, over den vrijen wil en de genade, over het Jansenisme, over „Het ontzondigingswerk der Jezuïeten", over de biecht en het probabilisme, en bij heel veel andere zouden wij een commentaar willen schrijven. Het werk dient gelezen te worden met waakzaam oordeel: voor ontwikkelde lezers is het een boek van waarde.

De nieuwste Dichtwerken van Henriette Roland Holst

door LIDW. DIEPENBROCK.

De titels der laatste bundels van onze grootste Nederlandse dichteres[1]), wijzen reeds op een ommekeer, welke zich in haar gedachte- en gevoelsleven voltrok. Deze hoogbegaafde vrouw heeft immer eerbied afgedwongen, omdat haar kunst — trots alle verschil, dat haar leer van de onze onderscheidt — de weg wist te vinden naar veler hart.

Immers, dit is het grote geheim van Henriette Roland Holst. Zij beleed steeds, met gewetensvolle oprechtheid, iedere phase, welke haar strijdend, doch ook haar lijdend gemoed doorstond. Wanneer haar lied oplaaide met geestdrift; haar stem soms hees werd van haat; als 't opstandige bloed haar met fanatiese stuwingen drong om, lijk een rode wapperende vaan, de dichten uit haar pen te slingeren, — dàn werd 't weer plotseling stil in haar ziel en. als een zieke, bij wie de koorts is uitgewoed, zodat hij uitgeput neerligt, droomt en haakt naar rust en koele handen op zijn brandend hoofd, zó zong zij soms zacht voor zich uit haar heimwee en verlangen. Nù weer is 't de wreed-ontgochelde, die toch zoveel veil had voor 't grootse ideaal, maar zien moet, hoe 't haar ontvliedt; dàn weer is 't de vrouw met het warme hart, dat hunkert naar de verrukkingen der liefde. Hoe vaak schoot zij niet het harnas aan, omgordde zij zich met 't zwaard; doch als de krijgstrompetten zwijgen en de vredige avond valt, trekt zij zich terug in haar tent en snikt, omdat zij zich zo eenzaam voelt; dan belijdt zij openlik, hoezeer haar vrouwelike natuur de bloedige strijd verfoeit, en hoe zij haar tederste verlangens ten offer brengt aan de gemeenschap, welke zij haar trouw verpandde.

Een andere reden, waarom Henriette Roland Holst ons altijd weer weet te boeien, is 't feit, dat zij de sleutel vond der zeer zeldzame kunst, om de s t r e k k i n g welke zij ongetwijfeld met haar dicht beoogt, te huwen aan een wonderschone, soms volmaakte poëtiese uiting.

---

[1]) *Verworvenheden* en *Vernieuwingen*. Brusse, Rotterdam.

En hiermee bedoelen wij niet, dat haar verzen een lyries karakter vertonen, neen; zij zijn gehouwen uit de harde steenrots, gebeiteld met fors gespierde hand uit 't onwrikbare arduin. Zij bezitten zelden iets van de weekheid en gevoeligheden van de vrouwelike aard, tenzij dan in die verstilde momenten, wanneer de dichteres bij haar gemoed te rade gaat en, teruggekeerd uit 't strijdgewoel, 't oor te luisteren legt aan haar eigen hart.

HENRIETTE ROLAND HOLST

Toen in 't jaar 1928, de dichtbundel „Verworvenheden" verscheen, openbaarde zich, feitelik voor 't eerst, een timbre in haar stem, dat wij nog niet kenden, althans niet omfloersd met zulk een tedere schroom. 't Was de expressie ener ootmoedige gezindheid, zó zuiver en ontroerend, dat 't wel scheen of daar plotseling een bescheiden bedelares stond, die dringend om een geestelike aalmoes smeekte:

„Gedenkt mij in uw gebeden!
Gebeden hebben kracht:
Zij komen als stralen gegleden
door onze nacht.

Gebeden zijn gedachten
gedrenkt met innigheid,
gevormd in zuivere zachte
ootmoedigheid.

Hun mild-bewogene vrede
geneest de eenzame pijn; —
gedenkt mij in uw gebeden,
opdat ik geheeld moge zijn."

Door 't leven beproefd en gestaald, is er nu niet meer die onstuimigheid, gelijk aan de steigerende sprongen van 't ros dat de tirannie voelt in de toom. Ontgocheling leerde berusten:

„Maar zij, wien de wette' en de gronden
der dingen werden onthuld,
doorstaan de ontluisterde stonden
met ongebogen geduld." - - -

De dichteres vraagt zich af, wat zij thans verworven heeft in ruil voor al het dappere werken. O, dit alles moest de ziel immers leren „niet vast te kleve' aan eigen bevrediging" en „zich los te maken uit armen die omklemme' eer zij wordt ópgezogen geheel......"

En zou 't „rust" zijn, haar te weten verankerd; en is die rust al het geluk der laatre jaren?

„Is zij na 't bittre zwerve' en de gevaren,
wat de wal voor den ouden zeeman is?"

Ook dìt inzicht werd verworven: dat „alle dingen spieg'len de verborgene bewegingen van het hart altijd". Daarom moet men inkeren tot de eigen ziel, tot haar duisternissen en haar verborgen pracht. Het lichtje van vreugde brandt nu gestaag in het hart der dichteres om één verworvene zekerheid:

„Ik heb den duisteren en harden waan
Gelijk een keten achter mij gelaten
En als een kind gaat door de morgenstraten,
ga ik, met lichte kleeren aangedaan."

Genezen, van de waan die lochent, dat het leven mysterie is, zal de ziel nu ook „deemoed" hervinden.

Hoe prachtig gevonden is die diepe symboliek, neergelegd in „De Vreemdeling"; ook het daarop volgende „De Afgezant" zal tot de meest-aangrijpende gedichten blijven behoren:

„Als uit een nevel scheen hij aangedreven
en was zelf als een nevel grijs,
Toen ik hem vond zittend in avondschemer
bij mijn haardvuur. Mild leek hij en wijs,

niet blij en ook niet droef maar gelaten.
Een zweem van een glimlach plooide zijn mond
toen hij zei: „nu zal ik u niet meer verlaten
tot de Meester zelf verschijnt, die mij zond."

„Wie is uw Meester", vroeg 'k. De naam verstierf
onhoorbaar, maar ik zag zijn grijze lippen
't woord vormen dat zij niet lieten ontglippen
en 'k voelde hoe mijn blik van hem wegzwierf.

naar een groot're dan hij. Zacht vroeg 'k: „Wanneer
komt de Meester?" — Ik zag zijn handen maken
het gebaar dat beteekent: „deze zaken
zijn mij niet bekend." Toen was alles weer

lijk het geweest was, enkel dacht ik dat
zoo hij in één ding mij wilde inwijden,
ik in vrede den hoogen Meester beiden
zou die hem zond. En daarom bad

ik tot hem: „vriend, zoo ge mijn vriend wilt wezen,
zeg mij dan dit ééne, o zeg mij:
wat kàn ik doen om hem te wachten, vrij
van angst en te zien nad'ren zonder vreezen?

Vele' als zij denken dat hij komen gaat,
sluiten hun oogen en stoppen hun ooren
stijf dicht om zijn vleugelslag niet te hooren,
maar ik zou willen wachten, het gelaat

hem toegewend, kalm gelijk dat betaamt,
vol eerbied en vol schroom en vol vertrouwen."
Toen sloeg ik mijn blik neer en hoorde beschaamd
zijn effen stem deze waarheid m'ontvouwen:

„Zuiver uw huis van alle ijdelheden;
wat ijdel is kan voor hem niet bestaan;
laat een hooge wind door uw kam'ren gaan
en ge zult hem zien naderen in vrede."
— — — — — — — — — — — — —

In „Voorzang" van de dichtbundel „Vernieuwingen" toont Henriette Roland Holst overtuigend aan, hoezeer degenen dwalen, die zeggen, dat de kans op bevrijding voor dit geslacht onherroepelik verloren is. Haar inzicht, haar verworvenheid werd: dat „de dagen zijn wat wij ze maken". Men moet zich niet blind staren op de toekomst, maar „Vandaag" nemen in de kloppende handen; mengen door zijn vaalte een druppel hemelsblauw; meer broederlike gerechtigheid, liefde en zekerheid hem bereiden. En als met een gulden spreuk onderschrijft zij haar woorden:

„dat elke morge' op zijn vleugels heeft geschreven
iets schoons, als wij gistren goed zijn geweest,
dat elke arbeid aan 't kleinste stukje leven
feestlijker maakt het komend levensfeest."

Op meesterlijke wijze schildert zij ons voorts, hoe men ééns met jonge overmoed de grote, zware tochten ondernam, vertrouwend als zeelui op 't kompas. Hoe de raad der ouderen, ervaring-rijken, glimlachend werd versmaad. Maar toen eindelijk de morgen daagde, en 't geluk wel scheen te schemeren, kwam ook de eerste twijfel het hart koortsachtig bestoken.

De verwerkelijking van het ideaal, dat aanvankelik zo nabij geleek, meenden de makkers tenslotte slechts door 't zwaard te kunnen bereiken. Hun revolutionnaire leuzen laaiden op, en de aarde werd „tot een smidse". Doch bittere ontgocheling bleef niet uit:

„Waar bleef op aard' de eenheid der geknechten,
waar bleef haar gedroomde broederschap?"

In een heroïek moment van zelfkennis en zelfbeschuldiging weerklinkt weldra een der schoonste sonnetten, waarmee de Nederlandse literatuur ooit werd verrijkt. Hierin belijdt de dichteres, hoe zij de broeders en zusters dikwels stenen gaf voor brood en hoe zij soms de zuivere liefdevonken achteloos heeft vertrapt:

— — — — — „Ik droeg uw kleed

o liefde, ik kende al uw namen,
maar uw wezen had ik nog niet verstaan;
ik dacht dat ge kondt wone' in 't hart te samen
met haat, met hem in één gespan kondt gaan."

Doch de kracht der liefde was aanwezig en „een druppel van den geest die heel de menschheid omsluit".

— — — — „onze zuiverste kracht kwam uit een sfeer
die wij niet erkenden, zij kwam uit God."

Zelfzucht moet vernietigd worden bij 't eigen ik, en bij anderen. Echter niet door wraak. Want, zo spreekt de dichteres, degenen die door wraak zijn vernield, of neergeslagen door haat, dromen enkel van weerwraak. Alléén door en met liefde moet er gestreden worden en met grote vergevensgezindheid.

Wijzend op de arbeid, „het kleurige perk", merkt Henriette Roland Holst zo juist op, dat zij „in wien Liefde-tot-d'Arbeid gestorven was, Vreugde-van-den-arbeid hebben vermoord". En dan maant zij herhaaldelik de makkers, die strijden tegen de overmacht van 't kapitaal, om toch vooral niet zèlf tot zijn lage zonden te vervallen, maar 't meest te denken aan hun „menschenwaarde".

Hoe mooi is dan ook de conclusie, getrokken uit 't voorafgaande, in een verder volgend gedicht:

„Zelf doel te zijn, omdat men is een mensch;
en saam te streven met alle mensch-makkers
naar 't hooge doel, dat geeft aan 't leven waarde; —
samen te ploegen d'oneindige akkers
der ziel, allen één in den zuivren wensch
het Godsrijk nader te brengen op aarde."

Prachtig klinkt, onmiddellijk daarop, het lied: „O Liefde, als gij hel brandt binnen de wanden van 't hart, dan kent het geen verdrotenheid."

„Vernieuwingen" wil de dichteres, ook van het Socialisme; ze roept dit de partijgenoten toe op profetiese toon: gerechtigheid moet geëist worden „in naam van het goddelijk erbarmen".

En ziet, de arbeid stelt zij in een vernieuwd, heerlik licht:

„De heuv'len onzer dagen zijn bezond
wanneer arbeid is onze metgezel;
hij is de bron, hij is de eeuwige wel,
waaruit te drinken het lijf maakt gezond
en de ziel frisch gelijk een morgenweide."

Nadat nu Henriette Roland Holst, aan 't slot van haar dichtbundel, nog eens gewezen heeft op de noden van de arbeider, vooral in mijnen en fabrieken; op die der kinderen en vrouwen welke kwijnen, „samengeperst in de benauwde wijken"; en nadat zij de arbeidende makkers nog eens maande de sterke handen te verstrengelen, richt zij een dringende waarschuwing — op de haar eigen suggestieve wijze — tot allen, die al hun levensdagen „den room der dingen afscheppen voor hun maal", om hen te doen beseffen, hoe groot hun verantwoordelikheid is, en hoe vèr zij nog verwijderd zijn van de ware broederschap. De boodschap, welke zij te melden heeft, is niet die van de haat, maar van „reedlijkheid en liefde en àl hun ranken". Smekend, ja soms vizionair, ruisen haar laatste zangen omhoog:

„Kom Geest; blaas uwen wil, uw adem in
enklen van ons, al is het er maar één."
— — — — — — — — — — —

„Wij zijn een verzwakt en verarmd geslacht,
maak al ons klein gemurmel voor hem stil,
Schenk hem Heer, schenk hem van uw overvloed."
— — — — — — — — — — —

„Wij weiflen nog, wij zien somtijds nog om,
wij verbrandden nog niet àl onze schepen,
wij drijve' als zwanen in een stille kom......

O Geest van liefde, Geest van kracht en moed,
spoor ons aarzlenden aan met uwe zweepen,
spuit uw staal in ons bleekgeworden bloed."

Hier staat dan Henriette Roland Holst weer vóór ons in haar grote, verjongde, vernieuwde kracht! Zij is de vrouw met het moederlike hart, dat ruim en diep is als de zee, het hart dat nooit zal ophouden te kloppen voor de gemeenschap. Wij bewonderen haar in sterke, doch ook in zwakke oogenblikken. Want haar opene, eerlike ziel bekoort ons allen; wij voelen, wat haar mooie, vrouwelike natuur te lijden heeft onder 't sterke staal, dat haar broze gestalte omhult. Slechts zouden wij wenschen, dat een nòg hooger vrede haar nieuwste verworvenheid werd.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

MARTIN DU GARD (Roger) LES THIBAULT. Gallimard, Paris. (Tot nu VI boekdeelen, 12 frs. per deel.)

Naar het voorbeeld van Romain Roland's „Jean Christoffe" en Marcel Proust's „A la recherche du temps perdu" schrijft Roger Martin du Gard een vervolgroman onder den gezamenlijken titel „Les Thibault".

Les Thibault: dat zijn vader en de zoons, Antoine en Jacques; deze drie domineeren het geheel. Het hoofdconflict is de strijd tusschen Katholicisme en ongeloof, een conflict dat de schrijver zelf blijkbaar doorleefd heeft. De sympathie van den schrijver voor het Katholicisme is niet zeer groot, hoe onpartijdig hij de vertegenwoordigers der beide richtingen ook tracht voor te stellen. Le père Thibault is een Katholiek van het type „Vincentius-voorzitter"; hij is katholiek, omdat dit bij zijn geestesstatuur past. Hij is een halve, onbewuste huichelaar. Zijn twee zoons, van wie de oudste, Antoine, alle aanleg heeft om een gezeten burger te worden en Jacques gedreven wordt door allerlei onburgerlijke rebellische instincten, verliezen hun geloof al vrij jong. Antoine vindt een drukke doktersprak-tijk en daarin geraakt hij in pijnlijke gewetensconflicten. De normen der Kerk gelden niet meer voor hem: hij volgt zijn humane inzichten. Is het nu een geoorloofde daad een zwaar lijdende, die ongeneeslijk is, het sterven te vergemakkelijken en te bespoedigen, ook wanneer die lijder zijn eigen vader is? Antoine stelt die daad, echter niet zonder innerlijke kwelling: zijn moreel leven heeft hij eveneens aan alle geloofsnormen onttrokken; hij is het type van een humaan vrijdenker.

Jacques, de jongste, is een van die moeilijke naturen, die de wanhoop van veel ouders uitmaken, een onbegrepene en onbegrijpelijke; hij is trotsch, gesloten, maakt gedichten, dweept met het zuivere ideaal, studeert niet, sluit een hartstochtelijke vriendschap met een protestantschen jongen en wordt hoe langer hoe recalcitranter. Na velerlei botsingen met zijn juridisch-gerechten vader neemt hij de vlucht en zoekt te Lausanne een bestaan als journalist. Rond deze drie hoofdfiguren groepeeren zich tal van personages die middellijk of onmiddellijk in den levensloop der Thibaults betrokken zijn. Het voorbeeld van Proust en Gide is merkbaar in het werk. Proust besteedt honderd en meer bladzijden om een enkel feit, een enkele situatie, een enkele gewaarwording te beschrijven. In de Thibaults wordt een heel boekdeel gevuld met het spreekuur van Antoine, waarin de verschillende patienten beschreven worden: „La Consultation". In het laatst verschenen deel wordt niet veel meer dan het afsterven van den ouden heer Thibault beschreven: „La Mort du Père". Volkomen Gideaansch is heel de figuur van Jacques, deze opstandige zoekende geest, die breekt met heel

het verleden der familie. Als Antoine een novelle van hem vindt, waarin onder andere namen heel hun omgeving beschreven staat, wordt die van a tot z in den roman ingelascht, een echt Gideaansch procédé. Roger Martin du Gard heeft niet het hallucinatorische talent van Proust of het analyseervermogen van Gide; ook is zijn geesteshouding conservatiever, traditie-getrouwer. Hij heeft niet dien zin voor het perverse, die onder invloed van Proust en Gide in de huidige litteratuur mode is geworden; maar een katholiek schrijver is hij allerminst.

Of Antoine en Jacques, of een hunner, later nog tot het Katholicisme zullen terugkeeren, is nog niet te voorzien; tot nu toe kunnen wij met du Gard's voorstelling van het Katholicisme geen vrede nemen. Hij gunt zich een ruime vrijheid in het beschrijven van den erotischen hartstocht, zoodat de lectuur van dit werk *voorbehouden* is voor *rijpe, ontwikkelde* lezers.

Een Hollandsche vertaling van het werk door Constant van Wessem verschijnt bij „De Spieghel" te Amsterdam. De eerste twee deelen zijn reeds vertaald.

CHARDONNE (Jacques) EVA OU LE JOURNAL INTERROMPU. Grasset, Paris. 1930. 15 frs.

Jacques Chardonne schijnt 't van Gide's *Ecole des Femmes* te hebben afgekeken, wanneer hij met Eva een dagboekroman schrijft.

JACQUES CHARDONNE

Het werken met dagboeken is niet nieuw, maar de methode om in het dagboek van een ander een bepaalde figuur te typeeren is toch wel Gideaansch. *Eva* is het dagboek van Eva's echtgenoot en niet meer dan dat. Het is een fijne, quasi-onbewuste analyse van een huwelijksverhouding, duidelijk voor den lezer, ondoorzichtig voor den schrijvenden man. Deze is een zachte, inschikkelijke natuur, die zijn vrouw aanbidt en alles, alles ter zijde schuift om den zwaksten harer grillen te voldoen. Hij vervreemdt van zijn vrienden, bouwt een villa, verhuist zelfs naar 't buitenland op een wensch van Eva. Hij meent gelukkig te zijn en een ideaal huwelijk te beleven; zonder 't te beseffen heeft hij echter Eva hoe langer hoe veeleischender gemaakt. Zijn kinderen zelfs zijn van hem vervreemd om wille van zijn vrouw. Langzaamaan druppelt de twijfel door in zijn dagboek, tot hij plots voor de erkenning staat, dat Eva hem

nooit bemind heeft. Zij laat hem in den steek en vertrekt met een ander...... Het dagboek wordt onderbroken.

De verdienste van dit niet zeer schokkende boek is de fijne schildering der wonderlijke verhouding tusschen man en vrouw, de omsluierde ontleding van beider karakters. 't Is een teere studie van een overigens weinig belangrijk geval.

LA ROCHELLE (Drieu) UNE FEMME A SA FENETRE. Gallimard. Paris. 1929. 13,50 frs.

Het is een triest gezelschap, waar de schrijver van dezen roman ons binnenvoert, een gezelschap van futlooze moraallooze wereldlingen, over wie men zich afvraagt: waarom en waarvoor leven deze menschen toch? Als de landsbelangen door zulke ambassadeurs, als Drieu la Rochelle ze te Athene schildert, moeten waargenomen worden, dan vreezen wij voor die landsbelangen. Het sympathiekste personage uit dit wereldje is nog de „femme à sa fenêtre", Margot, die een communist uit de handen der politie redt, op hem verliefd wordt en om zijnentwil echtgenoot, positie en alles in den steek laat. Dit boek is een verderfelijk specimen van de hoogontwikkelde Fransche romankunst. Er wordt wanhopig verfijnd en spitsvondig geredeneerd over de liefde, maar steeds van de terrestere zijde der liefde: alle ideaal, of zelfs alle hooger en edeler kijk op de liefde ontbreekt volslagen. Het is een immoreel boek van zuiver heidensche inspiratie, van zuiver heidensch pessimisme ook. Deze menschen huldigen de wet van het absolute egoïsme. Dit kunstig gepsychologiseer en uiteengerafel van het gemoedsleven is ten slotte het werk van een zeer vlak talent, dat nooit of nergens den glans van het eeuwige ziet. Een verderfelijk boek.

Duitsch

DOEBLIN (Alfred) BERLIN ALEXANDERPLATZ. Die Geschichte von Franz Biberkopf. (529) 1930. Fisscher, Berlin. 7 M.

Er is in Duitschland en daarbuiten reeds heel wat geschreven over dezen eigenaardigen roman sinds zijn verschijnen in de „Frankfurter Zeitung" en later in boekvorm. De ruggegraat vormt de geschiedenis van Franz Biberkopf, een pas uit de gevangenis ontslagene, die verder zich „anständig" gedragen wil, maar ondanks zich zelf telkens in de misdaad betrokken wordt. Daaromheen schrijft Döblin het epos van Berlijn, van het jachtende, wonderlijk verweven groote-stadsleven. Een kleurige film van indrukken schuift langs den lezer: sensaties, gedachten, indrukken, alles staat hier ordeloos dooreen, zoodat men het spoor telkens meent kwijt te raken. Doch van dien ordeloozen stroom van indrukken, die u dreigt mee te sleuren, gaat een sterke ontroering uit om de menschen die in die wilde wereld omdrijven. Het is ongetwijfeld een boek van groote kracht. Aangrijpend is de strijd van Biberkopfs

doffe ziel met het kwaad, met de machten die hem in duisternis en ondergang lokken. Diep religieuze motieven zijn er voelbaar in het werk, maar Döblin volgt helaas! de door Joyce geinaugureerde methode om alles, ook het erotische, realistisch te beschrijven. Zoodoende is dit slechts een boek voor *enkelen*: *de gewone lezers* moeten wij het sterk ontraden. Trouwens zeer weinigen zullen zich door dezen chaos van impressies heenwerken.

FERNHOLZ (Henriette) BEDRAENGTE JUGEND. Kösel und Pustet, München. 1929.

De uitgever meent ook zijn opvatting over dit boek mee te moeten geven en verkondigt daarbij o.a.: „Dieser Roman führt mit groszer dichterischer Kraft in das „Helfer-Problem" unserer Zeit".

Dat 't niet over 't „Helfer-Problem" gaat, zal niemand durven beweren, maar dat er hier groote dichterlijke kracht aan 't werk geweest is, zal menigeen toch alleen uit de mededeeling des uitgevers te weten komen.

Het tegendeel is waar! Er wordt over enorm veel dingen gesproken, over sexueele nood der jeugd, psychoanalyse, jeugdbeweging, geloofscrisis, nood der studenten na den oorlog; de richtinggevende personen worden met den naam en toenaam genoemd: Guardini, Freud, Sonnenschein, Allers, Kretschmer enz.

Maar in heel die feitenmassa is slechts een zeer klein beetje dichterlijke kracht verborgen, die in het begin vrij dapper uitbreekt en nog een tijdje onder het droge zand te zien is, maar dan ook onherroepelijk verdwenen is.

Wil iemand „weten", hoe de geestesgesteldheid in de eerste jaren na den oorlog was, dan moet hij dit boek lezen, dat bovendien sterk autobiographisch schijnt te zijn (De laatste bladzijden kunnen dit bevestigen).

Wil iemand echter ontroering, dan kan hij 't ongelezen laten.

Het boek is interessant, ja hartstochtelijk (de schrijfster is *niet* tot rust gekomen), maar er is geen vorm, geen muziek en geen werkelijke warmte in.

HANHART (Dorett) DAS SPAETE SCHIFF. (192) Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart. Geb. 5,50 M.

Dorett Hanhart is een Zwitsersche jonge dame, die talent heeft om romans te schrijven. Deze eersteling bewijst het. In Duitsche bladen is dit boekje, vooral door dames (misschien bevriende mogendheden), hemelhoog geprezen als een „rijpe vrucht", een „schlackenlose Geschichte", als „etwas Bezauberndes" enz. Het is inderdaad goed geschreven, ofschoon het hoofdthema niet veel nieuws brengt. Een singulier jongmensch, die zeer eenzaam leeft en denkt, maakt kennis met een geëmancipeerde studente en trouwt met haar. Maar het is niet dàt: zij leven langs elkaar heen. In een

zomervacantie, die hij doorbrengt aan de Rivièra (zijn vrouw reist intusschen door Italië), leert hij een andere jonge vrouw kennen en nu ontbloeit de ware liefde. De pret duurt echter kort: de vrouw moet weer terug naar Lille, waar haar man en twee kinderen haar verwachten. Ontdaan van alle poëtische opsmuk en gevoelsopvijzelarij, is het een doodgewone echtbreukroman, die spot met de elementaire moraalwetten. Hoe juist de eigenaardige zieletoestanden van den held ook beschreven worden, er blijft iets valsch in heel de opzet en de uitwerking. De zonde wordt hier iets moois zonder eenige schaduw. Een afkeurenswaardig boek.

NIGGLI (Martha) ZWISCHEN ZWANZIG UND DREISZIG. Herder. Freiburg. 1930. (263) Geb. 4,80 M.

Een jonge Zwitsersche leerares verhaalt hier op boeiende wijze het tijdperk harer jeugd tot aan haar huwelijk. Zij beschrijft het lief en leed van haar beroep vooral in haar eerste betrekking, haar strijd met onwetendheid en vooroordeel. En verder de gebeurtenissen die haar huwelijk voorafgaan.

Litterair is het boek pretentieloos. De levenservaringen der schrijfster zijn niet wereldschokkend, maar haar fijn gemoed weet een zekeren glans te verleenen aan het alledaagsche. Het is onderhoudende lectuur voor iedereen.

Engelsch

GOODIER S. J. (Alban, Archbishop of Hierapolis) SAINTS FOR SINNERS. (223) 7/6. Sheed & Ward, London.

Doel en beteekenis van dit werk kunnen niet beter aangeduid worden, dan door aanhaling van een gedeelte van des schrijvers eigen inleiding: „We have called this book *Saints for Sinners* and in doing so we would take the word „Sinners" in a broad sense. For beside the actual consciousness of sin, and the sense of weakness that comes of it, there is also a kindred consciousness of failure, and ineffectualness, and other hard things in the spiritual life which makes us realise our utter nothingness, and compels us something to wonder whether we are not ourselves their cause. When these hard things oppress us, and tempt us to despair or resent, it is well to bear in mind that they were the lot of all the saints, that 'virtue is made perfect in infirmity', and that the life of the Cross is an ideal above every other, however human nature may stumble or be scandalised. For this reason, in these chapters, the human element has been more considered than the sanctity that has been built upon it; the latter rises in proportion to the depth of the foundation".

Negen figuren heeft de auteur zich gekozen voor zijn beschouwingen, waaronder St. Augustine of Hippo, St. Margaret of Cortona, St. John of the Cross en St. Benedict Joseph Labre. Inder-

daad laat hij in deze levens scherp uitkomen het menschelijke element, altijd en overal weer dienstbaar gemaakt aan het streven naar heiligheid en vervolmaking. Den gewonen mensch worden deze heiligen nader gebracht, de lezing en overweging hunner levens, op deze wijze beschouwd, zullen hem sterker maken voor den dagelijkschen strijd.

Dit boek, dat het resultaat moet zijn van diepgaande studie en groote menschenkennis, en dat geschreven is in bijzonder eenvoudig en klaar Engelsch, zij iederen ontwikkelde dan ook ten zeerste aanbevolen.

COLLINS (Dale) THE FIFTH VICTIM. 1930. (240) 3/6. Harrap & Co. Ltd., London.

De Britsche ontspanningslectuur is rijk aan misdadigersromans; als zoodanig is de daartoe behoorende *The Fifth Victim* geen bijzonder verschijnsel. Toch staat deze roman in zijn genre geheel apart. Gewoonlijk wordt hierin de spanning uitsluitend opgewekt door het niet weten hoe het afloopt, door het aanvankelijk onbegrijpelijk verloopen der gebeurtenissen. In dit boek wordt zij buitendien veroorzaakt en gaande gehouden door de psychologische weergave van den hoofdpersoon. Als zoodanig is *The Fifth Victim* een unieke „mystery novel".

Den O'Dare pleegt de, naar zijn meening „perfect crime". Waarom? Gedeeltelijk uit ijdelheid — wijl hij in 't gewone leven door iedereen, ook door zijn vrouw voor een onbeteekenenden sul werd versleten, en hij toch een reputatie wilde vestigen —; gedeeltelijk, grootendeels zelfs, — en hier komt het eenigszins psychologisch-ontroerende, „the human element", tot zijn recht —, omdat zijn vrouw hem minacht en hij haar liefde wilde terugwinnen.

„A grim tale, told in a grim fashion". Uitsluitend volwassenen.

LONDRES (Albert) THE ROAD TO BUENOS AYRES (Mei 1930) with an introduction by Theodore Dreiser; translation by Eric Sulton. (175) 3/6. Constable & Co. Ltd., London.

Van den correspondent van *Le Petit Parisien* kenden we reeds *Terre d'Ebène*, een boek over Fransch Midden-Afrika, dat o.m. een felle critiek inhoudt op het Fransche bestuur en het optreden der blanken. Thans maakten wij kennis met bovengenoemde Engelsche vertaling waarin een andere vunze plek van het moderne leven opengesneden wordt: de handel in blanke slavinnen.

Londres heeft studie gemaakt van zijn onderwerp: maandenlang heeft hij van zeer nabij verkeerd met de benden der handelaars, hun methode bestudeerd, een reis naar Buenos Ayres — het brandpunt van dit ontuchtig bedrijf — gemaakt, de bordeelen bezocht, de slachtoffers gesproken, de politie geinterviewd; hij heeft achter de schermen gekeken.

Allereerst zij dan tot zijn eer geconstateerd dat zijn boek geen prikkelende sensatie is geworden; het bevat zelfs heelemaal geen sensatie. In levendige taal — in de Engelsche vertaling bleef de typeerende levendigheid van het Fransch behouden — beschrijft hij zijn indrukken en ervaringen, levendig en geestig, dikwijls zelfs sarcastisch. Indien zijn verslag waarheidgetrouw is — en het maakt den indruk dat te zijn — blijft van het gewoonlijk gevormde denkbeeld: het met geweld ontvoeren van meisjes niet veel over; velen weten met welk doel zij naar Zuid-Amerika vertrekken, de meeste der overigen, wie dit op 't laatste oogenblik blijkt, wenschen niet meer terug te keeren. Het boek vertelt voorts van de omkoopbaarheid der Argentijnsche politie, de lage hartstochten van een zeker publiek, waardoor dit luguber bedrijf mogelijk wordt gemaakt en bloeit, de slechte economische toestanden onder de werkende meisjes, vooral in Frankrijk, waardoor zij zich makkelijker tot een finantieel onbezorgd leven laten overhalen. Vandaar des schrijvers sarcasme. Voorts een uitstekende beschrijving van het Argentijnsche leven in 't algemeen, en een verhaal van de wijze waarop de handelaars onderling met elkaar omgaan. —

Een, ongetwijfeld, brilliant geschreven boek, dat wij echter in zooverre in zijn geheel moeten veroordeelen, wijl het standpunt, waarop de auteur zich plaatst, absoluut anti-christelijk is. Geen enkele veroordeeling van dit bedrijf uit moreele overwegingen, de zondigheid ervan blijft buiten beschouwing.

Ook hierdoor, afgezien nog van den aard van het onderwerp zelf, is *The Road to Buenos Ayres* een streng voorbehouden boek.

Tusschen de Coulissen

door J. STRAELEN.

Het is bekend dat de Nederlandsche tooneelschrijfkunst momenteel vrij armtierig is; in de vorige aflevering van dit tijdschrift is er over geschreven, en op het einde van het seizoen heeft A. den Hertog met zijn *Stille Kracht* (gespeeld te Amsterdam door het Vereenigd Tooneel) nog eens bewezen, dat ondanks de felle schrijverij van zekere organisatie de vaderlandsche dramatiek op een laag peil staat. Kan er, waar de zaken zoo staan, moeilijk van een richting in onze tooneelliteratuur gesproken worden, leerzaam was in dit opzicht het vertaalde tooneel, dat het seizoen 1929-'30 bracht.

Onder de belangrijke stukken moeten genoemd worden de *Drie Stuivers Opera*, dat als een der rijpste producten der moderne school in Duitschland wordt beschouwd, en *Liefde onder de Olmen* van O'Neill. Deze Amerikaan is realistisch en modern, maar verliest zich niet in allerlei experimenten van techniek en uitbeelding; hij is eenvoudig, sterk en rauw, forsch maar ook soms deprimeerend, vitaal

als een zoon der uitgestrektheden van het jonge land Amerika. Hij dramatiseert de oer-instincten, de uitbarstingen van primitieve hartstochten, zonder eenige beperking of beheersching, van den mensch in de beklemming van de wildernis of de eenzaamheid. Zijn *Emperor Jones* is van zulk een felle, suggestieve kracht en maakt zoo'n beangstigenden indruk, dat tijdens de vertooning verschillende dames een zenuw-aanval kregen. Hij was een der eerste buitenlanders, die in Rusland gespeeld werden.

In verschillende buitenlandsche stukken, welke hier van September tot Juni gespeeld werden, onderkende men dezelfde richting — wanneer dit woord niet te gewichtig voor het geval is — als in een groot deel der tegenwoordige romanliteratuur.

Tentoonstelling van gevolgen en uitwassen eener minder of meer ziekelijke theorie omtrent het huwelijk schijnt men nog steeds ijselijk belangrijk te vinden, zoo belangrijk, dat men er allerlei stellinkjes en leerinkjes over opzet. Iedere schrijver stelt op zijn manier het conflict, verdedigt met veel gepraat zijn eigenaardige opvattingen over de menschelijke natuur, scheeve, soms geexalteerde theorieën over huwelijk en huwelijksplichten, en geeft zijn oplossing, die geen oplossing is. Tot welke krankzinnige, wankele, subjectieve stellingen voor het beoordeelen van goed en kwaad dit moet leiden, werd gedemonstreerd in *De Heilige Vlam* (door het Ver. Tooneel gespeeld) van den Engelschen geneesheer-auteur W. Somerset Maugham; in dit stuk vertelde een moeder, kalm en koud als een ijskast, haar zieken zoon te hebben vermoord, nadat zij eerst echtbreuk in haar eigen huis had aangemoedigd, en had toegelaten, dat haar tweede zoon het geluk van haar invaliede kind egoïstisch vernietigde. Ook in de critiek der liberale en neutrale bladen werden bedenkingen gemaakt tegen dergelijke noodlottige moraal. In een ander modern blijspel (*Kletspraatjes* van Noël Coward) trachtte de schrijver ons te suggereeren dat, wanneer een kat in de provisiekast wordt betrapt, het nog zeer goed mogelijk is, dat het dier er „zoomaar" was; wie er anders over denkt, handelt bekrompen en kransjes-achtig en verkoopt kletspraatjes.

Evenals in de literatuur dus bleek het vraagstuk van het moderne huwelijk aantrekkingskracht uit te oefenen op de tooneelschrijvers. Sommigen behandelen het onderwerp „grappig" en meesmuilend, (vooral) niet afkeurend; anderen omgeven het met gewichtige dialogen, waarin men zelden een in ernstig willen gezocht geneesmiddel verneemt tegen het noodlottig verschijnsel. Telkens opnieuw wordt men wrevelig gestemd tegen deze tooneelmenschen, die hun vreemdsoortigen gedachtengang voor het publiek openbaren, die veel zware woorden gebruiken en hun zwakheid en slapheid verdedigen; die dwalen en vallen, zonder te willen erkennen dat zij dwalen en vallen, die cynisch doen en hun eigen mislukking-door-zwakheid gebruiken als argument om liefde en geloof in

geluk bij jongere menschen te dooden, maar die tenslotte slechts blijk geven van een der verachtelijkste ondeugden: egoïsme. Dat is tenslotte de formule waartoe alles in deze moderniteiten te herleiden is. Dit is de richting, het leitmotiv, de donkere draad, die ze stempelt tot stukken, welke het moderne leven weergeven. Aldus zijn ze au fond pessimistischer dan het werk van Ibsen of Dostojewsky.

CARICATUUR VAN G. BERNARD SHAW

De liefde ontbreekt, de liefde die sterk is, bekoring kan weerstaan en lijden wil voor het beminde. Hier voelen wij iets nog sterker dan het gemis aan een eigentijdsche Nederlandsche tooneelliteratuur: een katholieke dramatiek. Het werk van Alph. Laudy is niet gevolgd door meer, noch van hem noch van anderen[1]). De jongeren schrijven niet voor het tooneel — gelukkig misschien —,

[1]) Intusschen is van Laudy onlangs *Bethlehem* uitgekomen, dat wij nog niet konden lezen of zien.

we bezitten de bijbelsche drama's van Fel. Rutten en van enkele priester-schrijvers als W. Smulders (De verloren zoon), Ant. v. Delft (Saul en David), prof. Frencken (Pilatus), Chr. Mertz, doch dit is, wat de literaire waarde er van zij, niet wat nu noodig is. Want nu zou noodig zijn: een krachtige, levensechte dramatiek, niet exclusivistisch en uitgaande van een ireëel idealisme, maar geïnspireerd op het hooge optimisme, het glanzende licht en de sterkende liefde van het Katholicisme. Helaas brengen de Katholieken, die de oudste tooneelrechten hebben, de tooneelschrijvers welke wij nu noodig hebben, op het oogenblik niet voort.

De halfslachtige mixture van het inderdaad „moderne" repertoire is oorzaak, dat men vrijer ademt, wanneer een schrijver verschijnt, die eens in tegengestelde richting wijst. Behalve dat, is het reeds aangenaam als variatie op het menu, dat spoedig verveelt.

Saalborn met zijn gezelschap gaf zulk een variatie met *De eerste mevrouw Fraser* van John Ervine, een hekeling op de te spoedig als oplossing gebruikte echtscheiding en op waanwijsheid en egoïsme van het jongere geslacht. Een verfrissching was ook een Spaansch product, *De Groene Pleureuse* van P. Muno Seca en P. Perez Fernandes; het bood een stevig houvast in gezonde satyre en stevige menschen, in wie de liefde tot iets anders dan lafheid en egoïsme voerde.

Intussschen verminderen stukken, waarin iets te beluisteren is dat op katholieke snaar kan meetrillen, ook al waren ze minder zeldzaam, niet de behoefte aan een alleszins positief-goede, dus katholieke dramatiek. Henri Ghéon werd sinds het begin van zijn tooneelwerk in dit verband door sommigen begroet als een baanbreker; hij zou nieuwe wegen openen en ook wijzen, hoe wij deze wegen moesten bewandelen. Zonder echter iets te kort te doen aan het werk van dezen fijnen geest, vragen we ons af, of zijn beteekenis niet is overschat. Zijn verdiensten voor het patronaats- en dillettantentooneel zijn zeer groot; zijn invloed kon zich zelfs doen gelden op de bezoekers van het beroepstooneel (Verkade gaf Ghéon's *Genesius*), maar dit beteekent niet dat de weg, dien hij insloeg, zal voeren tot verrijking van ons tooneel en onze tooneelliteratuur in Katholieken zin. Want een tooneelgezelschap kan niet avond na avond Shakespeare, Ibsen en Corneille geven, ook niet Vondel, en ook niet Mariken van Nimweghen. De philologische en letterkundige waarde van het laatste neemt bijv. niet weg, dat het publiek van 1930 aan dit genre ontgroeid is.

Als voorbeeld en illustratie: in het afgeloopen seizoen werden o.a. twee stukken van Ghéon gegeven, *De Goede Tuinman* en *De Duivelsbrug*. Het eerste is een dier fijne, vooral door hun eenvoud mooie en treffende legenden uit de vroegste literatuur, bewerkt in een drie-bedrijvig tooneelstukje. Gelukkig en mooi was de allegorie van Christus, die de hemelsche bloemen der drie Goddelijke deug-

den in de menschenziel plant terwijl de vertooning nog meer waarde verkreeg, door een eenvoudige en waardige uitbeelding der Christusfiguur, zooals wij het zelden zagen. Het was echter merkwaardig te constateeren, hoe het publiek (dat niettemin mocht worden beschouwd als niet het minst intellectueele deel der schouwburgbezoekers) reageerde: weinig of geen belangstelling, weinig of geen waardeering, omdat de eigen-aardigheid van het stuk niet werd begrepen. Te merkwaardiger werd het, toen na de pauze *De Duivelsbrug* werd gespeeld; nu was er contact tusschen zaal en tooneel, omdat de intrige van een legende werd getransporteerd in blijspelhumor, welke duidelijker tot ons spreekt, omdat er naar vorm en inhoud meer is dat wij kunnen aanvoelen. Aan simpele, naieve, hoewel nog zoo mooie dramatiek van vier eeuwen geleden zijn wij ontgroeid; wij kunnen dit niet meer aanvoelen. Men moge het betreuren, men moge het een vergroving van geestelijke beschaving noemen, maar men brengt geen verbetering door er in artikelen en lezingen op te wijzen, dat bedoelde literatuur toch werkelijk o zoo mooi en rijk is. Want enkele eeuwen brengen ook wel eenige verandering in mentaliteit en appreciatie.

Daarom overschatte men de beteekenis van Henri Ghéon niet. Hoe groot en vele de verdiensten zijn van dezen katholieken Franschman — men moet van zijn werk niet meer verwachten dan het geven kan. Zeker is, dat auteurs als hij nooit vasten voet in den schouwburg zullen krijgen. Dat mogen wij bedenken, wanneer wij de Bühne tot spreektribune willen maken.

En de hemel beware ons voor blamage en fiasco op het tooneel die het resultaat waren van erg goed bedoelde maar armzalige en weltfremde pogingen tot positief (!) werk op het witte scherm.

Shaw zal niet spoedig geheel uit het repertoire verdwijnen. Daartoe steekt zijn techniek en dialoog te gunstig bij veel van jongere productie af. Maar toch zal hij, ondanks techniek, ondanks geestigheid en ondanks zijn capaciteiten voor het moderne beroep, dat van reclamekunstenaar, steeds minder op de affiches prijken. Ibsen bijv. zal langer stand houden dan Shaw, omdat de laatste de diepte van den eerste mist. De troosteloosheid van het negatieve wordt in het werk van den opzettelijken, excentrieken Engelschman te schril belicht, ook al glanst naast dit afmattende schijnsel een licht van kostelijke geestigheid. Een nog zeer jong werk van George Bernard, *The Applecart* dat hij schreef in 1928, en dat als *De Keizer van Amerika* tijdens het afgeloopen seizoen door het Rotterdamsch Hofstad Tooneel werd gebracht, heeft duidelijker dan welk ander tooneelstuk uitgewezen, dat Shaw tenslotte een treurige figuur in de literatuur is, een soort van geestelijke deserteur, die het eene strijdperk na het andere verlaat, die in *The Applecart* een van zijn personen laat toornen tegen „De Slooperstrust" en zelf een slooper is. Na al zijn hekelingen, na al zijn verontwaardiging, na al

zijn als positief bedoeld werk o.a. als salon-socialist, kon hij in 1928 niets beters geven dan een satyre op de democratie, o, heel geestig, maar ook heel bits en heel goedkoop. Bovendien bezat de satyre van *The Applecart* geen overdaad aan actie en was gebaseerd op zeer goedkoope en grove tegenstellingen, hetgeen zelfs de geestigheid van Shaw niet kon verbergen. Daarom zal de Shaw van dit seizoen, evenals zijn uit-den-tijdsch *Helden*, tenslotte geen succes voor hem zijn, al was *De Keizer* wel een succes voor het R'damsch Hofstad Tooneel, hetgeen te danken was aan de tintelende vertooning met geraffineerde acteurs en de heerlijke, laconieke creatie van Cor v. d. Lugt Melsert als koning Magnus.

Andere buitenlanders gaven meer wezenlijke artistieke voldoening, al waren daarbij pessimisten als Ibsen en Tsjechov. Wanneer men denkt aan de vertooningen van deze auteurs — *De Meeuw* en *Hedda Gabler* — aan het werk van Alb. v. Dalsum met zijn Oost Nederl. Tooneel, aan een nieuwe *Gijsbrecht* van Verkade, *Lucifer*, aan enkele stukken van het Schouwtooneel, een interessante charge van Joh. de Meester Jr. met *Het Hoedje uit Florence*, het nobele tooneelspel *De Groene Pleureuse*, stukken van Heyermans, aan de curieuse *Siegfried* van Jean Giraudoux, aan *Julius Caesar*, *De Storm*, *Veel Leven om Niets*, — wanneer men hieraan terugdenkt, dan zal het tegelijk duidelijk worden, dat er niet te veel reden is om te klagen over de artistieke leegheid van het seizoen „zonder een enkele belangrijke tooneeldaad", hetgeen langzamerhand een gewoonte was geworden.

Een enkel woord over de tooneelcritiek. In 't algemeen oordeelt het publiek tegenwoordig zelfstandiger dan vroeger: een stuk met een slechte pers kan een succes worden. De fout der tooneelcritiek is vaak, dat zij te weinig *critiek* is: zij is meer verslag, dan beoordeeling. En toch heeft deze lààtste slechts waarde voor den aspirant-bezoeker, en ook voor den speler.

De tooneelrubriek in onze bladen is niet gedaald tot het peil als in enkele landen, waar zij meer publiciteitswaarde heeft (en waar de verhoudingen ook geheel verschillend zijn), maar ook ten onzent leest men zelden een belangwekkende beschouwing over stuk en schrijver, spel, regie. Willem Nieuwenhuis, die het Amsterdamsche tooneel in *De Maasbode* bespreekt, mag hier zeker als een gunstige uitzondering genoemd worden; hij treft dikwijls door oorspronkelijke visie en frissche opmerkingen over de beteekenis van een schrijver en een première. (Werumeus Buning is niet meer werkzaam als tooneelcriticus, in verband met zijn benoeming tot Commissaris van de Kon. Vereeniging *Het Nederlandsch Tooneel*.)

Leest men aldus in een zelfde blad vandaag een ernstige en gemotiveerde beschouwing over de waarde van stuk en spel, en den volgenden dag een pitlooze „recensie" met algemeenheden — erger is, dat af en toe sporen van vooroordeel en partijdigheid te onder-

kennen waren. Het belang van het publiek en van het tooneel wordt hiermede allerminst gediend, en voor het prestige van de krant is het ook niet zeer bevorderlijk. Vooral in verband met de bespelings-kwestie van den Amsterdamschen Stadsschouwburg heeft dit euvel zich geopenbaard. Men aarzelde niet, artistieke nonsens onder de aandacht der lezers te brengen, om te trachten invloed uit te oefenen ten gunste van den favorieten candidaat. Het is hartelijk te hopen, dat deze practijken niet algemeen worden, noch bij tooneelkwesties, noch bij iets anders; de goede naam van de Nederlandsche pers, zoo gunstig afstekend bij die van verschillende andere landen, wordt er ernstig door in gevaar gebracht.

Romans en Verhalen

SUESKIND (W. E.) HET HELLEND VLAK. Nederl. bewerking door C. F. van der Horst. (322) De Haan, Utrecht. f 2,50 en f 3,50.

„Het hellend vlak" is een vertaling van den onlangs verschenen Duitschen roman „Jugend". Het is een roman der jeugd en tevens een tijdsroman. Sueskind beschrijft ons de jeugd, de intellectueele jeugd van onmiddellijk na den oorlog. Hij voert ons binnen in een gymnasiumklas, die voor het eindexamen staat. Deze jonge menschen worden gekweld door hemel-en-aarde schokkende problemen en, waar het probleem is opgelost, hebben zij radicale opinies, die voor niets terugdeinzen. Het onervaren idealisme, het vertrouwvol in de toekomst zien en daarnaast het levensmoede van anderen onder deze achttienjarigen is met talent beschreven. 't Is het begin eener zeer gedifferentieerde wereld: het zijn artiesten, zakenlui, aestheten en athleten in den dop.

In het tweede gedeelte staan de oud-gymnasiasten in een nieuwe periode. Het is de tijd der inflatie, een tijd van waanzinnig speculeeren. De besten zelfs laten zich meesleepen door den roes der genotzucht. Dit alles beschrijft Sueskind met zekere hand in de lotgevallen van Fleming, den dichter, van Ralph Mayer, den practicus, van Frank, den schilder. Het is geen boek van verpletterende kracht, maar van evenwichtige, kalme verhaalkunst. Het is geen ontspanningslectuur: *ontwikkelde volwassenen* zien en tasten in dit boek de bittere zielenood eener volkomen van Christus vervreemde jeugd.

MANN (Thomas) DE DOOD IN VENETIE. Bewerkt door W. J. A. Roldanus. Leopold, Den Haag. (161) f 1,75 en f 2,50.

Het aristocratische talent van Thomas Mann komt in deze lange novelle uitstekend tot zijn recht. De inhoud stemt met Mann's schrijftrant en zienswijze volkomen overeen. Even delicaat en verfijnd, even smachtend en schoonheidsdorstig als Thomas Mann

zelf is de held van het verhaal. Gustav von Aschenbach, schrijver en aestheticus, reist naar Venetië en logeert daar met een Poolsche familie in één hotel. Onder de kinderen is een jongen, Tadzio, die den aestheticus treft door zijn voorname schoonheid. Dagelijks ziet hij hem en de bewondering groeit uit tot hartstocht. Tegelijk is er een gevaarlijke epidemie in de stad uitgebroken, wat het stadsbestuur geheim tracht te houden. Aschenbach komt achter het geheim, maar hij kán de plaats niet verlaten, geboeid als hij is door Tadzio, dien hij van verre blijft gadeslaan. Ook hij wordt door de ziekte aangetast en men vindt hem dood in zijn stoel.

Met fijne hand heeft Thomas Mann dit gegeven gestyleerd tot een kunstige novelle, beheerscht en observeerend uit eerbiedige verte. Het is een boek voor *ontwikkelde volwassen* lezers.

WALSCHAP (Gerard) VOLK. Het Kompas, Mechelen - De Spieghel, Amsterdam. 1930. (136) f 2,10 en f 2,90.

Gerard Walschap bezit een sterk talent voor het uitbeelden van het dorpsleven in zijn somberste openbaringen. Zijn talent is verwant aan dat van Antoon Coolen, maar het is vreugdeloozer, pessimistischer. Van een katholiek schrijver als Walschap verbaast het, dat hij een zoo donkeren, lichtloozen kijk op het leven heeft, dat zijn werk van zijn levensbeschouwing zoo onberoerd blijft. In deze vier verhalen heerscht meer de triomf der instincten, dan de triomf der genade.

Walschap is wel de aangewezene om de traditie van Streuvels en Buysse voort te zetten. Moge hij uit zijn pessimisme uitgroeien.

Deze bundel kan door elk *ontwikkeld volwassene* gelezen worden.

DOSTOJEWSKIE (F. M.) HERINNERINGEN UIT HET ONDERGRONDSCHE. Uit het Russisch vertaald door S. van Praag. De Gulden Ster, Amsterdam. (211)

Deze Herinneringen uit het Ondergrondsche zijn een der kenmerkendste werken van den grooten schrijver. Een eenzaam kelderbewoner, een abnormale, een gekwelde, die geen weg vindt in de maatschappij, schrijft hier over zich zelf, over zijn leven, zijn ervaringen, zijn kwellingen, zijn levensinzichten. Alleen Dostojewskie kan zulk een werk schrijven. Honderden lezers zullen dit boekje als de herinneringen van een half waanzinnige ter zijde leggen. En toch! hoe diep moet de schrijver in de menschenziel geschouwd hebben om dit boekje te kunnen schrijven. Hoe dicht bij elkaar huizen in dezen kelderbewoner de vereering van het „schoone en verhevene" en de drang tot perversiteiten, de zuivere liefde en de demonische haat; het goede schijnt een parodie op het kwade, en het kwade op het goede. Hoeveel menschelijkheid heeft Dostojewskie in dezen grilligen psychopaath opeengehoopt, die door zijn ontroe-

rende toespraken het gevallen meisje in zijn kelder lokt en hoop op redding in haar wekt en ze daarna door zijn cynisme weer wegjaagt.

Het is geen idyllische treinlectuur; het is een boek voor *ervaren, rijpe* lezers.

EHRENBURG (Ieja) DE STEEG AAN DE MOSKWA. Vertaald uit het Russisch door J. C. van Wageningen. De Haan, Utrecht. (311) f 2,50 en f 3,50.

Het is een wonderlijk wereldje, waar deze roman van Ehrenburg ons binnenvoert. In de steeg aan de Moskwa, het Moskousche achterbuurtje, staat het beruchte huis „Iwanowka"; daarin woont allerhand gespuis, inbrekers, zakkenrollers, helers, enz. In de aangrenzende huizen vinden allerlei even „naamlooze" lieden hun onderdak, kooplui, Perzische handelaars, aristocraten, een harmonica-virtuoos etc. etc. De hoofdfiguren uit den roman vormen het gezin van Pancratof, een Nepman (kleinhandelaar), het gezin van Sarachof met zijn vrouw, een vroegere barones, de gebochelde Joeziek en enkele bijfiguren. De Dictatuur van het Proletariaat doet zich ook in de steeg aan de Moskwa gevoelen; maar veel geestdrift voor het nieuwe regiem heerscht er niet. De nieuwe moraal wordt er onbeperkt gevolgd: de mannen achten zich door God noch gebod beperkt in den drang hunner instincten en de meeste vrouwen evenmin. Alleen Joeziek in zijn eenvoudige goedheid en reinheid, de gebochelde muzikant, steekt weldadig af op deze rotte omgeving.

Al dit menschenleed heeft Ehrenburg met vlotte pen beschreven. Een fijne humor verscherpt nog de bittere ellende dezer menschenlevens. Wegens de vrije, gewetenlooze moraal die er heerscht in de steeg aan de Moskwa, blijft dit boek voorbehouden voor *rijpe, ervaren* lezers.

ASHTON-WOLFE (H.) HET ONZICHTBARE WEB. Kruseman. Den Haag. (304) f 3,75 en f 4,90.

Ashton-Wolfe is een expert in politiezaken en in „Het Onzichtbare Web" heeft hij een tiental gevallen, waarin hij als beambte bij de geheime politie betrokken was, beschreven. Voor liefhebbers van Detective- en soortgelijke litteratuur is dit boek een buitenkansje. Men rilt er van de inbraken, aanslagen en moorden, die alle door de wondere scherpzinnigheid der politie ontdekt en achterhaald worden. „Het Onzichtbare Web" is dat geheimzinnig web, door de internationale politie over heel Europa gespannen. Een groot aantal illustraties maken het boek nog appetijtelijker en geloofwaardiger.

Groote bewonderaars van dergelijke boeken zijn wij niet en eenige hoogere waarde kunnen wij er niet in vinden. Het blijft griezellectuur, avontuurbeleving van het niet gelukkigste soort.

Het boek is hoogstens geschikt voor *volwassenen*.

HET WIJDE LAND. Hollandia, Baarn. 1929. (277) f 2,40 en f 3,25.

„Het wijde Land" is een verzameling novellen en uittreksels uit het werk van een zestiental hedendaagsche Russische schrijvers. Vele dezer fragmenten en short-stories voeren ons midden in den strijd om 't bestaan van het Bolsjewisme. Er is nogal verschil van beteekenis en waarde in de gekozen stukken. Sommige zijn te kort om een diepen indruk achter te laten. De nieuwere Russische schrijvers reiken niet aan de hoogte der groote negentiende-eeuwsche voorgangers: het is vaak goed realisme zooals het overal in Europa in overvloed geschreven wordt. In Rusland is dit realisme scherper, met grooter contrasten, met die eigenaardige Russische lijdens-geresigneerdheid, die het volkskarakter kenmerkt. Wegens de ruwe scenes die in dit boek voorkomen, moeten wij de lezing voorbehouden voor *oudere, ervaren* lezers.

LUCAS (H.) DE MYSTERIEUZE APACHE. Vert. door H. Houben. Bolle, Rotterdam. (279) f 2,50 en f 3,25.

Dit boek stort den lezer in een wervelwind van avonturen. Een rijke Amerikaansche jonge dame, van een verblindende schoonheid natuurlijk, op de handen gedragen door haar vader en verdere familie — een Apachenhoofdman, schoon, dapper, edel en grootmoedig, geen bandiet, maar een wreker van onrecht — een jaloersch Apachenmeisje, niet minder schoon dan wreed en sluw — messen, dolken, revolvers, parelsnoeren, handlangers, grijze auto's, roekelooze chauffeurs — verder nachtelijke overvallen, inbraken, dreigbrieven, fonkelende oogen, maskers, witte tanden: al deze ingrediënten geordend tot een sluitend verhaal, ziedaar de „roman uit de Parijsche onderwereld". Een huwelijk besluit deze nachtmerrie van avonturen en brengt den geschokten lezer weer in een idyllische stemming. Voor *volwassenen.*

PANAIT ISTRATI. DE SPONZENVISSCHER. Vert. door A. M. de Jong. V. Loghum Slaterus, Arnhem. 1930. (26) f 1,20 en f 1,95.

Panaït Istrati — het blijkt weer uit deze novelle — is een groot schrijver, een meesterlijk verteller, die weet te componeeren en kleurig, pakkend te beschrijven. Maar de namen Istrati en de Jong klinken zoo opstandig, dat men te voren reeds iets gepeperds, iets anti-maatschappelijks en anti-godsdienstigs verwachten kan. De Sponzenvisscher is een felle aanklacht niet slechts tegen de menschelijke, maar ook tegen de goddelijke gerechtigheid. Deze novelle is een bittere lastering Gods en daarom onmogelijk aan te bevelen.

WHARTON (Edith) LEVENSDROESEM. Vert. door Mevr. R. de Ruyter-van der Feer. (300) f 2,90 en f 3,75. Hollandia, Baarn.

Het is verrassend op te merken in hoeveel opzichten, — en lang niet oppervlakkig, — de kunst van *Edith Wharton* overeenkomt

met die van Henry James. Haar levens- en kunstinzichten loopen in hoofdzaak parallel met de zijne, waartoe ook heeft bijgedragen de jarenlange vriendschap tusschen beiden. Ook *Mrs. Wharton* behandelt bij voorkeur de lotgevallen van Amerikanen, uit de hoogere standen, in de Oude en in de Nieuwe Wereld; zij heeft, evenals James, een afkeer van het banale en vulgaire; zij is uiterst gevoelig voor elke bewogenheid aan de oppervlakte van het leven, dat zij beziet zonder positief religieus gevoel, en waarin zij daardoor, alsmede wegens een meer impressionistische kunstopvatting, niet diep binnendringt.

Men vergelijke daartoe eens *Mrs. Wharton's The Custom of the Country*, of *Madame de Treymes*, met James' *Portrait of a Lady*, of *The Ambassadors*.

Natuurlijk bestaan er verschillen. De toon in haar boeken is ietwat hartstochtelijker, zij mist iets van de koude schoonheid. typeerend voor James's kunst — *Mrs. Wharton* is dan ook populairder — en zij geeft, door haar ironie, blijk van een zekere partijdigheid.

James staat hooger, maar *Mrs. Wharton* zal wel meer en langer gelezen worden.

Het bovenvermelde vertaalde werk behandelt het leven van enkele Amerikanen in Europa en in Amerika, is een goed specimen van haar kunst, en is uiteraard slechts lectuur voor volwassenen.

WALSCHAP (Gerard) ADELAIDE. (179) Nygh en van Ditmar, Rotterdam.

Aan het einde van zijn romannetje belooft de auteur nog twee boeken op de markt te zullen brengen, één over den zoon, en één over de kleindochter van Adelaïde. Wanneer die twee aarden naar hun moeder en grootmoeder, hopen wij hartelijk dat de boeken nooit zullen verschijnen. Evenmin als op onmogelijke pastoors van A. M. de Jong, of gewichtige peinzers als Francesco Campana van de Italiaansche Hollanders Scharten-Antink, zijn we gesteld op menschen, gelijk die voorkomen in dit boekje van *Walschap*.

Het gevaarlijke is hier, dat het gevaar zoo onschuldig verstoppertje speelt; zeker is, dat *Adelaïde* niet bepaald vies kan genoemd worden en dat het niet valt onder wat officiëel prikkellectuur wordt genoemd, maar wel prikkelt; het fatale is dat de katholieken van Walschap geen katholieken zijn.

Walschap, die blijkens gestes in andere geschriften, eigenaardige ideeën huldigt over leven en levenslust, moet niet zulke gekke dingen vertellen over rare menschjes, die hij als katholieken voorstelt. En hij kan in ieder handboek van godsdienstleer vinden dat het Katholicisme geen fatalisme kent. Hij schijnt ook niet te begrijpen, dat er veel bezwaren zijn — ook aesthetische! — tegen zeker soort uitpluizerij, tegen soms oppervlakkig, soms hysterisch,

soms pijnlijk en altijd ongewenscht gepraat over onderwerpen, die alleen op uiterst kiesche manier behandeld kunnen worden. —

Edoch, een mensch is nooit te oud om te leeren. De auteur *Gerard Walschap* waarschijnlijk dus ook niet. Misschien leert hij nog inzien, dat hij zijn groot talent beter kan gebruiken.

DEKKER (Maurits) DE AARDE SPLIJT. (212) f 2,90 en f 3,90. Nederl. U. M., Amsterdam.

Het onderwerp is, wat den aard betreft, niet nieuw voor dezen schrijver: ook in dit boek gaat hij zich te buiten aan de zonderlingste fantasterijen.

Ditmaal zijn het twee geleerden die een nieuwen, geweldigen oorlog tusschen Noord-Amerika en Japan trachten te voorkomen door toepassing op groote schaal in de praktijk van hun uitvindingen: het tijdelijk onschadelijk verdooven der menschen met een bedwelmend gas; en, daarna drastischer, het splijten van de wereldbol in twee gedeelten. Gelukkig maakt de auteur zelf, — het is een roman in den ik-vorm — dat we dit alles niet te serieus opvatten, daar hij zijn geschiedenis kruidt met het verhaal van zijn eigen levensloop, die wemelt van snakerijen.

Het boek is op verschillende plaatsen humoristisch, waarbij het echter jammer is dat de humor hier en daar zoo aangedikt wordt, dat deze daardoor aan gehalte inboet. Volwassenen.

ROMEIN (Jan) DE DOOD VAN NIKEPHOROS PHOKAS. Met drie linoleumsneden van J. J. Voskuil. (81) f 0,90. Seyffardt, Amsterdam.

Een enkele episode uit de geschiedenis der heerschers over het Oost-Romeinsche Rijk werd in dit boekje vastgelegd: de moord op keizer Nikephoros Phokas door zijn vroegeren gunsteling Tzimiskes, daarin bijgestaan door de keizerin Theophano, zijn minnares, waarna Tzimiskes den troon beklimt. Intrige, wreedheid, wellust en verraad zijn aan de orde van den dag aan dit Byzantijnsche hof. Romein beschrijft dit alles in mooi, schilderachtig proza.

De linoleumsneden verdienen wel een afzonderlijk woord van lof. Lectuur, uitsluitend voor rijpere volwassenen.

WHITE (Grace Miller) HET GEHEIM VAN HET STORMLAND. (340) f 2,25 en f 3,25. Philip Kruseman, Den Haag.

Op pagina 188 van den vorigen jaargang hebben wij de recensie opgenomen van *Tess uit het Stormland*. De daarin uitgedrukte beoordeeling geldt ook voor dit, het tweede, en gelukkig laatste, deel. Er zijn waarlijk nog wel hooger staande werken — ook in het amusementsgenre — te vinden ter vertaling, dan dergelijke prullen.

Laten we die asjeblieft in het land van herkomst laten. Dat 't daar — in Amerika — niet direct bij de geboorte gesmoord werd,

maar inplaats daarvan het tot 't 150ste duizendtal bracht, is al treurig genoeg.

De avonturen van Tess, het kolonistenmeisje, zijn nog onmogelijker en idioter geworden; het nergens bij onder te brengen zoogenaamde boerentaaltje — vinding der vertaalster? — is al weinig gelukkiger.

Wie zijn smaak liefheeft, late het boek ongelezen.

BERNDORFF (H. R.) SPIONNAGE. Vert. door C. F. v. d. Horst. De Haan, Utrecht. (223)

Men herinnert zich uit den oorlogstijd de geschiedenis van bekende spionnen, als de Duitsche marine-officier Karl Hans Lody, de van afkomst Hollandsche danseres Mata Hari, de Engelsche verpleegster Edith Cavell. Behalve hun historie en die der Duitsche spionne Annemarie Lesser, bijgenaamd Mademoiselle Docteur, verhaalt de schrijver, die den indruk wekt in deze stof deskundig te zijn, van de verschillende spionnage-stelsels, welke in de diverse Europeesche rijken vóór, tijdens en zelfs onmiddellijk na den Grooten Oorlog op bijna wetenschappelijke wijze in praktijk gebracht werden. Het is een interessant boek, dat een goed overzicht geeft over de geraffineerde kuiperijen der „inlichtingsdiensten" van de verschillende staten, en hetwelk de schrijver tamelijk vrij heeft weten te houden van prikkelende sensatie. Geschikt voor volwassenen.

KETCHIVA (Paul de) BEKENTENISSEN VAN EEN CROUPIER. (259) f 3,75 en f 4,90. Philip Kruseman, Den Haag.

De titel riekt naar sensatie, en deze is inderdaad ruimschoots aanwezig in de memoires van *de Ketchiva*. Uit zijn geruimen voorraad herinneringen vertelt hij de meest interessante voorvallen, beleefd rondom het groene laken. Goed beschouwd vormen zij een bedroevend verslag van menschelijke hartstocht en ongebondenheid.

Wel een tikje zonderling doet het aan te lezen hoe de ex-croupier meerdere malen afgeeft op het dobbelspel, er tegen waarschuwt, om er elders heel smakelijk en aantrekkelijk van te vertellen. Toch werkt zijn boek wel afschrikwekkend. De meest verscheiden avonturen heeft hij van nabij aanschouwd, of zelf beleefd.

Eventjes moet men hier of daar glimlachen wanneer blijkt hoe de schrijver kinderlijk groot gaat op zijn, van nabij, kennis maken met vorstelijke of mondaine grootheid. Waar hij onjuist is in zijn verslagen, tikt de vertaler hem meest zelf op de vingers. Een voorbehouden werk; uitsluitend volwassenen.

SUTHERLAND (J. van) OMDAT VADER MISDEED ...... (366) f 2,25 en f 2,85. Van Waesberge en Zn., Rotterdam.

Een echt Engelsche amusementsroman. Veel liefde, veel avon-

turen, — ditmaal hoofdzakelijk in Afrika, — wat deugd, ondeugd en zelfopoffering, een gelukkig slot, — en dit alles in de kringen van den adel en de „fashionable circles", want anders kan het een gemiddelden Brit niet interesseeren. Een roman waar overigens geen kwaad in steekt, die tamelijk spannend is, en die zonder bezwaar aanbevolen kan worden.

LEBBE (Pater) KRUISWEELDE. (90) f 0.80. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Het werk van Pater Lebbe is: liefde kweeken voor China. Dat doel wordt zeker bereikt met dezen bundel waarin enkele der Chineesche vertellingen zijn opgenomen, waarmede de Chineesche missionaris zich bij zijn hoorders — hij placht die verhalen in zijn preeken in te lasschen — grooten naam heeft verworven. Een mooi boekje, geïnspireerd door geloof en liefde, levendig geschreven, dat wij gaarne aanbevelen.

FEUVRE (Amy le) HAAR EIGEN KEUZE. (263) Voorhoeve, Den Haag.

Dit boek van de Protestantsche Engelsche schrijfster, prettig verteld, kunnen wij aanbevelen als een geschikte roman voor hen, die van niet al te zware amusementslectuur houden.

WALLACE (Edgar) EEN GEVAARLIJK GEHEIM. (224) f 1,75. Vert. door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. „De Combinatie", Rotterdam.

Olivia Cresswell is de eenige erfgenaam van het groote fortuin van haar grootvader, hetgeen zij volgens de bepalingen van het testament pas te weten mag komen, wanneer zij gelukkig getrouwd is, omdat de oude heer zijn kleindochter voor fortuinjagers heeft willen beveiligen. Een gewetenlooze schurk heeft dit geheim weten te achterhalen, een Duitscher die voor een uitvinding, waardoor in oorlogstijd binnen 24 uur al het graan der wereld verwoest zou kunnen worden, geld noodig heeft. Hij besluit het meisje te trouwen om zich daardoor de helft van het haar toekomende fortuin te kunnen toeeigenen. Een snood opzet dat door een knappen Amerikaanschen detective, Deale na veel moeite en teleurstellingen verhinderd wordt. Hoewel wij niet sympathiseeren met verhalen die oude oorlogsmisstanden weer oprakelen, moeten wij toch zeggen dat Wallace het verstaat zijn lezers tot het einde te boeien. Volwassenen.

SEVESTRE (Norbert) IN DE KLAUWEN VAN HET MYSTERIE. (95)
BERTRAND (Louis) DE BOERDERIJ IN HET BOSCH. (125)
STEFFERS (L. A.) EEN NOODLOTTIG SIERAAD. (94)
STEFFERS (L. A.) VERRAAD EN VERRADERS. (95)
STEFFERS (L. A.) DE STILLE VIJVER IN HET BOSCH. (95)
BOWER (M. A.) HET EENZAME PAD. (93)

BLAKE (H. J.) DE OUD-PRESIDENT VAN COSTABELLA. (96)
BLAKE (H. J.) DE WREKENDE HAND UIT HET OOSTEN. (96)
Stella-editie, Amsterdam. Alle f 0.25.

Deze deeltjes der Stella-editie kunnen wij zonder voorbehoud voor volwassenen aanbevelen als ontspanningslectuur.

BIGGERS (Earl Derr) EN EEN VROUW VERDWIJNT. (245) f 1.90 en f 2,50. Vert. door L. v. Leeuwen Boomkamp-Belinfante. Blitz, Amsterdam.

Charlie Chan heeft een zaakje opgehelderd en verlangt er naar zich weer in den schoot zijner familie te begeven om tot rust te komen. Zijn gezin zal binnen weinige dagen vermeerderd worden en bij deze blijde gebeurtenis moet het hoofd des huizes toch thuis zijn. Maar een zeer geheimzinnige zaak komt zoo dicht in aanraking met den speurdersgeest van Charlie dat hij aan de bekoring geen weerstand kan bieden, het schip waarop hij zich reeds voor zijn thuisreis bevond, verlaat en zich met al zijn oostersche geslepenheid gaat verdiepen in de zaak van de drie verdwenen vrouwen. De lezer zal zich evenzoo geheel en al weg voelen in dit uiterst boeiende boek en Charlie bewonderen dat hij dadelijk in de goede richting zijn fijne voelhorens heeft uitgestrekt. De keurige vertaling maakt het tot een echt genoegen dit pakkende verhaal ter hand te nemen.

BRAND (Max) OP HET SPOOR (198) f 2.25. Vert. van J. G. H. v. d. Bovenkamp. „De Combinatie", Rotterdam.

De groote rijke aantrekkelijke man, die hij zijn leven lang als zijn vader heeft gehoorzaamd en geeerbiedigd, wil van Anthony Woodbury een echten salonheld maken, terwijl de jongen niets liever doet dan wilde paarden temmen, met revolvers spelen. . . . kortom zichzelf traint tot een echte wilde cowboy. Zijn vereerde vader sterft door een revolverschot, en Anthony trekt er op uit om den man die dit schot gelost heeft te zoeken om hem dan op zijn beurt in het stof te doen bijten. Dan komt Anthony voor verrassende onthullingen te staan en de lezer met hem. Echte ontspanningslectuur voor volwassenen.

WALLACE (Edgar) DOODSVIJANDEN. (206) f 1.75. Vert. van J. G. H. v. d. Bovenkamp. „De Combinatie", Rotterdam.

Om zijn geld te bewaren dat hij op de meest onrechtvaardige manieren verkregen heeft, laat Reale midden in Londen een zonderling huis bouwen, vol valluiken en andere griezeligheden. Midden in de hal staat op een hooge zuil zijn brandkast, alleen te bereiken langs een smal ijzeren trapje dat voor oningewijden op vernuftige wijze onveilig gemaakt is. Toch wordt Reale vermoord door een zijner handlangers en zijn testament is even vreemd als zijn leven was. In een raadsel heeft hij het woord verborgen dat het zware slot van zijn brandkast kan openen. Zijn erfgenamen zijn

z'n vroegere medewerkers en een jong meisje, dochter van een man die vroeger door de bende in een speelhol geheel en al werd uitgekleed. Meer van dit boek vertellen wij niet, de lezer die van griezels houdt kan er zijn hart aan ophalen.

BURGER (Lisbeth) ALS DE OOIEVAAR KOMT (206). Met medewerking van S. Sievertsen-Buvig Adj. Dir. aan de Rijkskweekschool voor Vroedvrouwen te Amsterdam voor Nederland bewerkt door L. van Leeuwen-Boomkamp-Belinfante. Andries Blitz, Amsterdam. Het Ned. Boekhuis, Tilburg.

Veertig jaren lang is de schrijfster van dit boek vroedvrouw geweest in een groote provincieplaats in Duitschland, waar zij haar hulp verleend heeft bij de geboorte van 2283 kinderen. Door den Pastoor van haar parochie werd zij uitgekozen om den cursus voor vroedvrouwen in de groote stad te gaan volgen, iets waaraan zij nooit te voren gedacht had. Haar moeder verzette er zich eerst tegen want het paste niet dat een ongehuwde jonge vrouw zulk een beroep zou kiezen. Een fatsoenlijk jong meisje mocht voor haar huwelijk niets weten van „zulke dingen". Hoe vaak heeft Lisbeth Burger in haar lang, nuttig leven niet ondervonden dat dit ouderwetsche struisvogel-stelsel allerverderfelijkst is; zij schroomt dan ook niet daarop herhaaldelijk met eenvoudige vrijmoedigheid te wijzen.
Heel dit onopgesmukt relaas van haar ondervindingen bij bevallingen van allerlei aard, bij rijken en armen, bij gehuwden en bij de arme stakkers, die den last harer zonde zoo dikwijls haar leven lang moeten dragen, ademt een geest van oprecht geloof en vooral van een heel groote liefde. Een boek dat wij warm kunnen aanbevelen voor gehuwden en ook voor hen die van plan zijn in het huwelijksbootje de levensreis te maken. Volwassen lezers dus.

WALLACE (Edgar) HET GEHEIMZINNIGE EILAND. (202) f 2.25. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. „De Combinatie", Rotterdam.

Dit is de ongeloofelijke levensgeschiedenis van Edward G. Tatham, in Virginia geboren, die de wereld verbaasd heeft door zijn geweldige energie, welke het hem mogelijk gemaakt heeft om zonder andere middelen, heer van het geheimzinnige eiland te worden en aan de groote mogendheden van Europa het hoofd te bieden.
Avontuurlijk verhaal voor volwassenen.

HELLER (Frank) MARCO POLO'S MILLIOENEN (209) f 1.25. Jacob van Campen, Amsterdam.

Dr. Joseph Kamerdeur maakt in het badhuis op de Heiligenweg kennis met een Astroloog. Hij zelf is psycho-analyticus en de beide heeren raken weldra in een hevig dispuut gewikkeld over het gewicht en het practisch belang hunner wetenschappen. Zij maken de afspraak dat zij hun eersten patient wederkeerig naar elkander toe zullen zenden en dan hun resultaten zullen vergelijken. De eerste

patient, welke den volgenden dag bij Dr. Kamerdeur komt is een beeldschoone jonge dame, die den dokter komt raadplegen over een telkens terugkeerenden droom. Deze droom wordt de aanleiding van vele avonturen waarin Dr. Kamerdeur gewikkeld wordt, en maakt dit verhaal genoegelijk voor groote menschen.

BAUM (Vicky) MENSCHEN IN 'T HOTEL. (283) f 2,50 en f 3,50. Nederlandsche Bewerking door H. M. A. Ludolph-van Everdingen, W. de Haan, Utrecht.

Uit de velen die komen en gaan elken dag in een groot eersteklas-hotel in het hartje van een wereldstad als Berlijn, heeft de schrijfster enkele personen naar voren gehaald om in dezen roman voor ons te laten optreden. Het spijt ons te moeten zeggen dat zij in haar keuze niet zeer gelukkig is geweest. Haar menschen zijn caricaturen, die hoewel doortrild van levenshonger en -begeerte, toch caricaturen blijven. Het zijn hunkerende stakkers zonder bevrediging, die hun levensgeluk zoeken in de holle eenzaamheid der uitgaande wereld en bedrogen uitkomen. Neem den man die altijd alleen is, Dr. Otternschlag, een zielige oorlogsverminkte, den man, die de vreugde van het leven zoekt, Otto Kringelein, een stumper met een ongeneeslijke ziekte, die in de laatste maanden, welke hij nog te leven heeft, de vreugde van het leven wil vinden; den man, die iedereen voor zich inneemt. Felix, Baron von Gaigern, een hotelrat, die ineens gegrepen wordt door een overweldigenden hartstocht voor een danseres, die teert op haar restjes roem, en angstig speurt naar het onverbiddelijk voortschrijden van den ouderdom.... allemaal figuren om diep medelijden mee te hebben. En wij danken het aan het groote talent van de schrijfster dat wij ontroerd worden en meevoelen met de armzalige tobbers uit dit boek. Met de moraal wordt het niet nauw genomen, daarom zeer voorbehouden en alleen voor ervaren oudere lezers.

MEEKEL (Kees) DE DWERG (162) f 2.90 en f 2.—. van Munster, A'dam.

Leelijk, rheumatisch, gedrochtelijk doet Kees Meekel ons Madeleine voor ons leven te midden van haar bijen, haar evennaasten, haar zusters. Met hoeveel toewijding beschrijft deze arme geteekende van Onzen Lieven Heer, met haar groot opstandig hart, haar oproerige ideeën haar diepe liefde. Het sombere verhaal van haar moeitevol leven wordt afgewisseld door beschouwingen van den schrijver alsof hij telkens wanneer hij Madeleine bezocht heeft daarvan als van een blijde gebeurtenis aanteekening gehouden heeft. Dat leven van Madeleine,...... naar liefde hunkerend, liefde gevend, liefde verspillend en altijd eenzaam en arm...... met de vlam van Gods liefde brandend in haar.

Een heel bijzonder boek...... Kees Meekel is een groot schrijver.

WYNNE (Pamela) MADEMOISELLE DAHLIA (320) f 2.50. Vert. door Chr. Moresco-Brants.

Met haar moeder en haar broer Timothy woont Dahlia in een klein huisje bij een trouwe dienstbode in. Zij zijn zoo arm dat zij zich verhuurt als caddie bij het golf-spel en maakt daardoor kennis met een rijken Engelschen jongeman die haar liefde beantwoordt. Hij belooft met haar te zullen trouwen, plaatst haar op een kostschool ter voltooing van haar opvoeding, en valt in de strikken hem door een andere vrouw gespannen, waarom hij deze trouwt. Hij laat deze vrouw voor haar laagheid lijden alsof hij er zelf ook geen schuld aan heeft, blijft Dahlia liefhebben, en trouwt haar als zijn vrouw spoedig na haar huwelijk sterft. Zeer *voorbehouden*, voor jonge menschen ongeschikt.

SPEYER (Wilhelm) DE KATTEN VAN MAINEWEH (213) f 2.75. Vert. door Simon Koster. Mij., voor Goede & Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

Een boek dat werkelijk eens iets nieuws brengt. Zooals de inleiding luidt „laat het ons kennis maken met het leven der leerlingen in de z.g. schoolstaten, die — naar Amerikaansch voorbeeld ingevoerd — in Duitschland sedert eenige jaren belangrijk in aantal en aanzien toenemen. Zij vormen de bolwerken van een nieuwe opvoedingsmethode, die veel dichter bij het werkelijke leven staat dan de tot dusver gevolgde en niets wil weten van onderwijsdogma's, schoolwijsheid en militairistische discipline. Deze schoolstaten vormen inderdaad bijna republieken op zich zelf, inzoover ongeveer alles, wat er geconsumeerd wordt, op het landgoed zelf wordt geproduceerd en de leerlingen, die ook in andere opzichten zoo algemeen mogelijk ontwikkeld worden, daar zooveel doenlijk aan medewerken."

Uit deze aanhaling blijkt wel voldoende dat het boek van Speyer ons in een nieuwe wereld brengt, waar het ons wat vreemd te moede is. De Tertia heeft gehoord van een besluit van het gemeentebestuur waarbij bepaald wordt dat alle katten met knuppelslagen zullen worden gedood op een bepaalden datum. De jongens onder leiding van den „Grooten Keurvorst" besluiten op hunne beurt dit wreede vonnis niet tot uitvoering te laten komen, en binden den strijd aan, tegen het gemeentebestuur. Het verdere verloop moge de lezer uit het boek zelf achterhalen. Om eens kennis te maken met deze moderne schooljeugd is dit boek zeer geschikt voor ouders en opvoeders, maar de hemel beware ons nog lang voor „schoolstaten", al is er dan ook wel iets goeds te vinden in dit systeem.

Van diverse Pluimage

TER BRAAK (Menno) HET CARNAVAL DER BURGERS. v. Loghum Slaterus, Arnhem. 1930. (273) f 3,25 en f 4,25.

Dit paradoxale boek van Menno ter Braak heeft de verdienste van volkomen oorspronkelijk te zijn. De schrijver ziet het leven, of liever de menschheid als een Carnaval, een Carnaval die reeds den Aschwoensdag in zijn sleep voert. „De Burger" en „De Dichter" stelt hij tegenover elkaar, De Burger als het symbool der nuchtere, reëele levenseischen, de Dichter als de verpersoonlijking van de geesteseischen, van droom en verbeelding.

De levensfilosofie van ter Braak is sterk Hegeliaansch gekleurd: hij ziet in alles de these, de antithese en de synthese. Niets is absoluut, alles is relatief, of neen! alles is absoluut en relatief te gelijk. Het stellen van het eene is reeds het stellen van het andere. Uit de plooien van het Carnavalscostuum gluurt onafwendbaar reeds de Aschwoensdag. Voor de groote massa zal dit boek algebra blijven.

Ter Braak's geesteshouding is door en door onchristelijk, pantheïstisch ten slotte. Het is de houding van den geestesaristocraat, die medelijdend op het doen en drijven der menigte neerziet. Wij moeten ter Braaks *levenswijsheid,* zooals die zich vooral in de hoofdstukken „Het Carnaval der Geloovigen" en „Carnavalsmoraal" uitspreekt, *afwijzen.* Het werk is in een scherp verstandelijke, rijk expressieve, soepele, overrompelende taal geschreven.

THOMPSON (Dorothy) NIEUW RUSLAND. Vert. door J. L. J. F. Ezerman. (272) f 3.25 en f 4.25. Kruseman, Den Haag.

Van de vele boeken over de hedendaagsche toestanden in Rusland lijkt mij dit een der beste en der onpartijdigste. De schrijfster is langen tijd correspondente in Rusland geweest van eenige New-Yorksche bladen en heeft er alles goed geobserveerd. Zij is, althans in haar boek, niet te fel pro en niet te fel contra, maar ziet de voor- en nadeelen van het Bolsjewistisch regiem zuiver en scherp. Dat zij niet het streng Christelijk standpunt inneemt, bepaalt natuurlijk haar oordeel vaak in een richting, waarin wij haar niet kunnen volgen. Tegenover de absolute goddeloosheid en het materialisme der Sovjet-Russen hebben wij veel scherper stelling te nemen dan Dorothy Thompson. Maar voor de vele schaduw- en de enkele lichtzijden der communistische staatsstructuur heeft zij een open oog. Haar eigen oordeel acht zij niet afdoende: Rusland immers is een land „in reusachtige gisting", het Bolsjewisme is een „experiment van veel grooter beteekenis dan het Westen vermoedt". Belangrijk is haar beschouwing over den Lenincultus, dien zij als kunstmatig gekweekte ersatz-religie beschrijft. Voor belangstellende volwassenen een geschikt boek over Sovjet-Rusland.

BELLOC (Hilaire) OVERSCHOT EN AANVOER. Vert. door Jos. Theeuwes met voorw. van A. van Duinkerken. (247) f 2.90 en f 3.90. Brand, Hilversum 1930.

Onder dezen eigenaardigen titel schuilt een apologetisch werk van den bekenden Engelschen schrijver en historicus. Met „overschot" bedoelt hij de oude versleten opwerpingen tegen het Katholicisme, met „aanvoer" de nieuwe, die uit de hedendaagsche mentaliteit geboren worden. Het boek is geschreven met de lichte ironie, die Engelsche schrijvers, en met den breeden historischen cultuurblik. die Hilaire Belloc kenmerkt. De inhoud is het best gekarakteriseerd door van Duinkerken. „De verdienste van dit werk is, dat het uit veel vormeloze en moeilijk omschrijfbare toestanden van geest en gevoel die bij de hedendaagse mensheid het meest algemeen zijn, de vaste richtlijnen zichtbaar doortrekt. Daardoor is het niet op de allereerste plaats een weerlegging van bezwaren, doch een aanduiding van aanwezige gevaren." Het is goed en met zorg vertaald.

Ieder Katholiek biedt dit boek onderhoudende en inzicht-verdiepende lectuur.

MANN-BOUWMEESTER (Theo) MIJN LEVEN 1850-1930. Amsterdam, Boekerij, De Voortganck.

Onder medewerking van A. M. de Jong heeft de bekende actrice haar „mé-

moires" geschreven. Buitengewoon belangrijk is het leven van een tooneelartieste, als het eenmaal voorbij is, niet. Wat zij scheppen, is niet iets blijvends, maar iets voorbijgaands. De schrijfster verhaalt haar leven op eenvoudige, natuurlijke wijze: zij is echter te zeer vrouw om niet hier en daar haar ijdelheid te laten doorschemeren. Ook zegt zij duidelijk haar meening over wat haar niet bevalt in de hedendaagsche tooneeltoestanden. Naar onze beginselen zijn haar huwelijksopvattingen niet de juiste. Overigens een vooral voor tooneelminnaars lezenswaardig boekje.

LUDWIG (Emil) MICHEL ANGELO. Vert. door Titia Jelgersma. (198) f 3.90 en f 4.90. v. Loghum Slaterus, Arnhem. 1930.

In Duitschland hebben historici Emil Ludwig herhaaldelijk aangevallen wegens zijn onvoldoende historische geschooldheid. Ook dit boek had een attaque te doorstaan van Professor Brinkmann te Keulen. Maar het gold slechts onbeduidendheden. Ludwig weet zijn heroën in een marmeren taal uit te beitelen: de domineerende trekken van hun karakter treden scherp gemarkeerd naar voren.

Ludwigs boeken laten zich lezen als een roman: ook Michelangelo is spannende lectuur en opent het inzicht in die wonderlijke, niet altijd bewonderenswaardige periode der hoogrenaissance. Over het Katholicisme en Katholieke dingen spreekt Ludwig niet altijd met reverentie, wat in een Michelangelo-biografie uit den aard van die tijd nog al eens voorkomt. Daarom is dit geen lectuur voor iedereen en zouden wij ze tot *rijpe ontwikkelde* lezers beperkt wenschen. De vertaling van Titia Jelgersma is goed. Een aantal afbeeldingen van Michelangelo's werken illustreeren het boek.

FERWERDA (G. S.) MIJN ERVARINGEN IN SOVJET-RUSLAND. (94) f 0.75. Uitgevers Mij., Centraal, Den Haag. 1930.

De Heer Ferwerda, oud-geëmployeerde der Bataafsche Petroleummaatschappij, heeft een reis naar El Dorado, naar Rusland gemaakt, heeft daar eenige weken gereisd en rondgezien en vertelt nu van dit land van melk en honing. Tout y est pour le mieux dans le meilleur des mondes. Wisten we niet beter, dan zouden we 't waarachtig nog gaan gelooven. Maar ik stel meer vertrouwen in de bevindingen van kameraad Panaït Istrati, die er achttien maanden verbleef en zijn Moskouwsche collega's racaille! schold.

Serie: GENIET HET LEVEN:

ROELANTS (Maurice) VAN DE VELE MOGELIJKHEDEN OM GELUKKIG TE ZIJN. (44) f 1.25.

BALEN (Mr. W. J. van) HET BOEKJE VAN DE TABAK. (46) f 1.25

LIDT DE JEUGDE (Jhr. L. v.) DE GENOEGENS VAN TAFEL EN GLAS. (44) f 1.25.

GRESHOFF (J.) OVER DEN OMGANG MET BOEKEN. (36) f 1.25 H. P. Leopold, Den Haag.

Bij Hachette verscheen eenigen tijd geleden een serie boekjes, die den lof verkondigden van de slordigheid, het snobisme, de onwetendheid, egoisme, de nieuwsgierigheid, en nog vele andere lieflijkheden die, geschetst met de pen van verschillende geestige schrijvers, alle een groote charme bezaten. De serie: Geniet het Leven, die de N.V. H. P. Leopold's Maatsch. thans uitgeeft, en waarvan vier nummers verschenen, doet toch sterk denken aan Hachette, al brengt ons Hollandsch karakter mee, dat alles wat zwaarwichtiger, maar daardoor ook wat dieper behandeld wordt. *Geniet het Leven* geeft vele goede wenken en wijst op tal van mogelijkheden om te genieten, al is dit genot nu niet van het hoogste allooi. De genoegens van Tafel en Glas, de geneugten van het Rooken, en wat ons het naaste ligt, de vreugden die een boekenliefhebber smaken kan, worden in aardige causerietjes behandeld, die door den vlotten toon waarin ze geschreven zijn, juist lang en kort genoeg zijn om te boeien.

GENIET HET LEVEN. Kleine wenken om gelukkig te zijn. I, II en III. Leopold, Den Haag. 1930. f 1.25 per deeltje.

Leopold te Den Haag geeft een verdere serie keurig verzorgde boekjes uit onder den titel: *Geniet het Leven. Kleine wenken om gelukkig te zijn.* Wij hebben niet veel vertrouwen in de titels van deze serie. *Mr. J. B. Kan* schrijft over *„Sport als levensgeluk"* en er is niet veel tegen in te brengen.

Edith Werkendam, de schrijfster van eenige nog al bedenkelijke romans, schrijft *„Het Boekje van de Flirt"* en dit scribeersel eindigt met de stelling: „Flirten, mits het zich blijft bepalen tot den elementairen vorm ervan, is af en toe noodig voor sommige naturen". Moge spoedig de tijd aanbreken, dat Edith Werkendam haar noodlottige pen „aan de wilgen hangt".

Emmy van Lokhorst schrijft over *„Het Welzijn van den uitwendigen Mensch".* Het is wat onbelangrijk gepraat over lichaamszorg, toilet etc. Ik geloof niet dat deze onbeduidende halfheidensche beschouwingen iemands geluk vermeerderen zullen.

TROELSTRA-BOKMA DE BOER (S.) OUD-FRANSCHE SAGEN, VOLKSOVERLEVERINGEN EN SPROOKJES. (410) f 4,90 en f 6,50. Thieme & Cie., Zutphen.

We zijn reeds meerdere malen in de gelegenheid geweest werken uit de Mythen en Legendenserie te bespreken en aan te bevelen. Nadat reeds eerder een bundel Oud-Fransche Sagen was uitgekomen, is deze stof thans compleet geworden door boven vermeld boek. De verzamelaarster heeft daartoe een uitgebreid bronnenmateriaal doorgewerkt, betrekking hebbend op alle deelen van Frankrijk.

Enkele der sagen zijn wat plat en grof — daarom geen jeugdlectuur — maar overigens is hier een mooie verzameling bijeengebracht der producten van de eigenaardige en vreemd-humoristische fantasie der Middeleeuwers.

BERG (Bengt) DE LAATSTE ARENDEN. Geautoriseerde bewerking van Rinke Tolman. (138) f 3,50 en f 4,25. Leopold, Den Haag.

De belangstelling van dezen natuuronderzoeker en -minnaar-bij-Gods-genade gaat vooral uit naar zeldzaam voorkomende dieren, waarvan hij het uitsterven diep betreurt. Hij is naar Afrika geweest ter bestudeering van den Abu Markub; in Lapland heeft hij de morinelplevier wekenlang geobserveerd. Thans heeft hij in 't eigen vaderland gewerkt: voordat de zeearenden geheel uitgemoord zijn — in felle verontwaardiging gaat hij te keer tegen vaderlandsche vandalen — heeft hij hun leven en bedrijf voorgoed vast willen leggen in den schoonen vorm, zooals alleen Bengt Berg dat kan. Werkelijk in spanning leest men hoe hij alle moeite gedaan heeft — alleen mogelijk gemaakt door eindeloos geduld — de zeearenden te observeeren in hun laatste schuilhoeken. Een keer heeft hij er negentien uur voor in een boom doorgebracht!

Het resultaat is een boek, dat stellig in de toekomst, wanneer in Zweden geen zeearenden meer leven, nog groote waarde zal bezitten. Door de nauwkeurigheid der gegevens, door de schoonheid van zijn verhaaltrant, door de magnifieke foto's.

Een boek dat wij ieder — natuurminnaars, maar ook hun, die dat nog niet zijn — sterk aanbevelen.

De vertaling is uitstekend.

WITHOF (Adele) DE WONDERE WERKELIJKHEID. (123) V. Kampen & Zn., Amsterdam.

Door een serie abstracte begrippen in verschillende hoofdstukken met veel woorden en vreemde zinnen te bewerken en te ontleden, tracht de schrijfster ons van een wondere werkelijkheid in ons leven bewust te laten worden. Die werkelijkheid moet ons dan blij maken. Jammer, dat ze ons die blijheid niet vermag te geven; de lijn, die het geheel doorloopt, doet ons kil en vreemd aan, al zijn er dan ook enkele goede gedachten in dit werk te vinden.

Karakteriseerend is wel, dat van een wondere werkelijkheid gesproken kan worden, zonder eenmaal den naam van God te noemen. Dit boek zal ons geen geestelijke winst of verdieping verschaffen, doch eerder eenige vreemd-aandoende begrippen bijbrengen, die, op enkele na, spoedig zullen vervagen.

Misleidend moeten we noemen vooral: haar idealiseering van het communisme, en pessimisme-wekkend: haar onzekere woorden in het laatste hoofdstuk „Over dood en leven".

Voor dergelijke lectuur kunnen wij, gelukkig, wel iets in de plaats stellen, dat beter en positiever is. Door dit boekje ongelezen te laten doet niemand zich te kort aan geestelijke winst; *ontwikkelde volwassenen* kunnen er overigens zonder bezwaar kennis van nemen.

SCHAAKE-VERKOZEN (C.) BATIKKEN OP STOFFEN, PAPIER, HOUT, LEER EN ANDERE MATERIALEN. (51) f 0.75. „Kosmos", A'dam

In dit aanbevelenswaardige, practische boekje wordt op duidelijke wijze besproken hoe de batiktechniek op stoffen, enz. kan worden toegepast.

LENNEP (L. H. van) IONICA MONTILESCU. Enschede en Zonen, Haarlem. (126) f 1,25.

Aardige reislectuur!

Uit Boeken en Bladen

In de *Vrije Bladen* schrijft Marsman over den stand der hedendaagsche litteratuur, een artikel dat hij „SERUM TEGEN KANKER" noemt.

„Allereerst valt weer op, dat noch de onmiddellijke voorgangers, noch de tachtigers drama's of episch dichtwerk hebben geschreven (of het mislukte: Gorter's Pan, het werk van een niet-meer-tachtiger trouwens), maar is voor de rest de jongere dichtkunst van Gijsen en Slauerhoff, de Vries, van Ostayen en van den Bergh, van Donker, den Doolaard en Minne, zwakker dan die van Perk, Kloos, Verwey, van Eeden en Gorter (zonder dien liever uit; hij overtrof ook zijn eigen tijdgenooten een stuk), en zwakker dan die van Bloem, Gossaert, Besnard, Buning, Roland Holst en Nijhoff? Ik zie het niet in; ik zie evenmin, dat de critiek van Ter Braak, van Ostayen, Bruning, Verhoeven, Engelman, Colmjon slechter zou zijn dan die der twee vorige groepen. Ik geloof dat een ellendige traagheid en een sloom fétichisme de doorbraak van deze eenvoudige waarheid belemmert. Goed, men kan zeggen, dat de poëzie der latere jaren, sinds '23 dan ongeveer, zich kennelijk aan het inteelen is; dat alle ruimte en leefdrift, en alle vernieuwing, die er kort te voren ontstond, bezig is zich te verengen, te vertillen en te verouderen, maar men geeft met dit inzicht dan ook onmiddellijk toe, dat menschen als Nijhoff en van Ostayen, Gijsen, van Schagen en Slauerhoff die vernieuwing en die verruiming hebben gebracht.

Ik zie met u, hardnekkige kankeraar, dat het jongere proza nog smal en nog schaarsch is, maar ik zie tegelijk dat het zich langzaam, d.i. organisch, verbreedt en verrijkt. De eigenschappen, die men er

in laakt, zijn anderzijds juist precies weer dezelfde, die de poëzie en de kunst der critiek boeiend en levend hebben gemaakt: snelheid, scherpte en fantastiek. De organische verruiming, die gij er nu reeds van eischt, kan en zal komen, als men het niet ondermijnt. Ik voor mij verkies trouwens het z.g.n. smalle proza van Kuyle, Houwink en Helman boven het z.g.n. breede van Herman de Man, Anton Coolen, Zernike, van Vorden en van Genderen Stort. Wel moet men onmiddellijk inzien, dat *dit* jongere werk als geheel niet rijk is, en niet op de hoogte staat van van dat van van Looy, van Oordt, Couperus en van Schendel, maar dat is dan ook het eenige punt waarop de legende — ik hoop dat de term thans duidelijk is — der minderwaardigheid der jongste literatuur gerechtvaardigd is. Voor de rest is zij domheid, kanker en sleur. De jongere literatuur is als geheel volstrekt niet minderwaardig aan die der onmiddellijk aan haar voorafgaande groep, noch aan die van Tachtig.

. . . .

Ik heb dit opstel ten deele à contre coeur moeten schrijven: ik heb het land aan balansen, en zelfs aan het soort injecties met vitamine, dat ik vroeger heb uitgedeeld. Ik houd niet van een oratio pro domo, vooral als dit huis maar voor een klein deel van mij is. Ik geloof dan ook niet, dat de jongere literatuur hoeft te worden beschermd of verdedigd: dat doet zij zich zelf. Maar wanneer het, hoe dan ook, mogelijk is, haar te versterken en te doen winnen aan leven, kan ik mij daaraan niet onttrekken. Ik zou er niets tegen hebben, dat zij feller bestreden werd, maar ik protesteer tegen de ondermijnende suggestie van haar niets-waardigheid. Dat stomme, kankerzieke gezanik verpest hier de lucht: wij willen het niet meer hooren. Bestrijdt wat u goeddunkt, maar doe dat open, loyaal en zoo mogelijk met kracht; doe het driftig, verbeten en desnoods onverzoenlijk. Maar weer de besmetting die het vertrouwen aantast: zuiver de lucht van het lamlendige klaaglied: wij zijn niets, jullie zijn niets, zij zijn niets. Wij zijn wél wat: dat weten jullie heel goed, en wij ook; precies! waarom moet die vuile papagaaienziekte zich dan nog verder uitbreiden!, waarom moet het hier nog meer motregenen dan het al doet? Geef de jeugd de ruimte, de weerklank en de bestrijding waarop zij recht heeft. Maar verpest het leven hier niet met dat oudewijvengejank; — en nu — ik citeer nota bene Lou Lichtveld — aan het werk.—"

In de *Nouvelles Littéraires* schrijft Urbain van de Voorde over Gezelle:

„En quoi réside maintenant la grandeur poétique de Gezelle? L'action créatrice du poëte consiste à reconstruire le monde extérieur tel qu'il se le représente, et le monde intérieur tel qu'il l'éprouve en lui par les moyens que lui confère la langue. Il y a, théoriquement, deux manières pour aboutir à cette fin. Goethe, par exemple,

procédait par la méthode directe, en extériorisant ses sensations ou en reconstituant la nature par des mots que j'appellerai élémentaires: rarement on trouvera dans les poëmes lyriques de Goethe une image, une comparaison ou une métaphore; les mots ne sont jamais employés dans leur sens figuré, mais dans leur signification immédiate. Ainsi il parvient à réaliser une représentation de sa vision extérieure ou intérieure par une communication verbale pure sans avoir recours à un agent intermédiaire qui, en l'occurrence, serait la figure de rhétorique. Ainsi, la poésie lyrique de l'illustre esprit de Weimar est dépouillée, diaphane, éthérée. Et, en dehors de cette élémentaire simplicité, son activité poétique réside dans sa concentration, et dans sa mélodieuse intensité rythmique. Or, il est évident que, du pôle poétique occupé par Goethe au pôle opposé — celui de la poésie, qui procède avant tout par images — il y a une infinité de nuances et de transitions. Mais ce pôle opposé, du moins dans les quatres littératures qui me sont connues, c'est Guido Gezelle qui l'occupe. Gezelle, en effet, est un virtuose de l'image, et cette image est toujours d'une vigueur, d'une justesse et d'une spontanéité absolument déconcertantes. Qu'il voie des troncs d'arbres dépouillés et noirs sur la neige, qu'il s'extasie devant la blanche fleur du poirier, que la cascade rutilante de la pluie d'or l'éblouisse, qu'il suive des yeux les nuages échevelés pourchassés par le vent, bref, qu'un phénomène quelconque de la nature attire son attention toujours émerveillée, immédiatement, il trouve la comparaison adéquate, la figure magnifique, la métaphore révélatrice qui, par son intermédiaire, nous communiquera la vision du poëte d'une façon saisissante, nous la montrera dans une acuité plastique renforcée, plus nette, plus belle, plus familière en même temps que transfigurée. Ses images ne sont pas toujours visuelles, souvent aussi, elles sont auditives, mais jamais par l'artifice, assez puéril, de l'onomatopée — non: sa méthode est basée sur la puissance évocatrice des voyelles et des consonnes, vertu mystérieuse que tous les grands poëtes ont d'ailleurs toujours intuitivement comprise, mais que Gezelle, de nouveau, a exploitée avec une intensité, une réussite jusqu'à lui inconnues dans l'histoire des lettres. Souvent aussi, il fait fi de toute image et procède, avec la même étonnante réussite, par la méthode directe de Goethe. Avec la plus grande aisance, avec la souveraine et tranquille maîtrise du grand inspiré, il évoque, soit par la vertu évocatrice d'une multitude de figures, soit au moyen de rythmes et de formes incroyablement personnels et variés, un monde qui subit comme un miracle continuel, comme un mystère sacré, comme l'oeuvre visible de la divinité cachée."

Dostojefski - Beschouwingen

door J. v. H.

De negentiende eeuw heeft geen auteur voortgebracht, die zoo het object van studie en essay is geworden als Dostojefski. In Duitschland zijn de Dostojefski-studies te tellen bij tientallen en de beschouwingen over hem van Meresjkofski, Berdjajef, André Gide en Stefan Zweig zijn bekend in heel Europa. In Nederland hebben vooral Dirk Coster en J. Jac. Thomson Dostojefski verheerlijkt.

Onder den invloed dier enthousiaste bewonderaars heeft zich Dostojefski's naam gevestigd als de diepste onthuller, niet slechts der Russische, maar der menschelijke ziel tout court, als een delver in de diepste schachten van het onbewuste, een graver en zoeker naar transcendente werkelijkheden, naar God en duivel, hemel en hel. Eerst in deze eeuw is de eigenlijke Dostojefski, ofschoon hij reeds stierf in 1881, „ontdekt" voor Europa en zijn eerste groote roman „Schuld en Boete", die reeds vòòr 1900 in het Westen gelezen en als zijn hoofdwerk beschouwd werd, heeft dien voorrang moeten afstaan aan „De Idioot", „De Demonen" en „De Karamazofs". De kennismaking van het Westen met Dostojefski is voor velen een openbaring geweest, een schok des geestes, iets als het vinden van een zesde werelddeel, het ontdekken van een nieuwe natuurkracht, iets geheel eenigs in het geestesleven der menschheid, te vergelijken wellicht met de ontdekking van Copernicus. Ik geloof niet dat er ooit een profaan schrijver zulk een wending gegeven heeft aan het denken en voelen van het Westen als hij, juist omdat hij niet voortbouwde in de toch reeds aanwezige en aangewezen richting, maar omdat zijn werk ten opzichte der verheidenschte mentaliteit een revolutie beteekende. Dostojefski immers wendde zijn boeg in eigenaardig, maar ondubbelzinnig Christelijke richting.

Nu mag het betwijfeld worden, of het Christendom veel aan Dostojefski gewonnen heeft. Er bestaat een uitgesproken laïcistisch Apostolaat, dat in Pascal en Dostojefski zijn coryfeeën viert, Christenen, die een zoo gezuiverd en etherisch Christendom willen verspreiden, dat het op de massa niet veel vat kan krijgen. Hùn Christendom is te zeer een litterair ideaal, te veel verrukkelijke theorie om wortel te schieten in den volksbodem. Zij hebben zelf niet allereerst in heroïeken ootmoed en liefde hun geestelijk ideaal in volle tastbare werkelijkheid gekleed, alvorens het in hun geschriften vast te leggen. Hoe bewonderend een intellectueele minderheid ook opziet naar het onverbiddelijke of engelachtige Christendom van Pascal en Dostojefski, de Pastoor van Ars zal ten eeuwigen dage meer menschen tot Christus terugvoeren dan deze heroën der gedachte.

Toch heeft Dostojefski een niet te miskennen invloed uitgeoefend op de ziens- en denkwijze der leidende minderheid, vooral van degenen die zich aan het Christendom ontgroeid meenden. Hij heeft met bliksemende felheid de diepten der menschenziel door-

licht en daarin huiverende achtergronden getoond, die door velen niet vermoed werden of vergeten waren: de eeuwige vijandschap tusschen goed en kwaad, het onsterfelijk verlangen naar opstanding en verlossing, het brandend heimwee naar God en naar onsterfelijkheid. Dat de Westersche geesteselite nog in een of anderen vagen vorm aan deze waarheden vasthoudt of er tenminste ondanks alle persoonlijk ongeloof, eerbied voor heeft, is voor een goed deel te danken aan Dostojefski. Daarnaast zijn er bedenkelijker verschijnselen, die de Dostojefski-cultus veroorzaakt heeft: dat er soms met bijna mystieke vereering gesproken werd over de „Dirne" en den misdadiger, dat het lijden wel eens als iets heiligs en heerlijks in zich werd voorgesteld, dat het pathologische als verwant met het genie of met het heilige werd beschouwd, al deze wonderlijkheden zijn hoofdzakelijk terug te voeren op den invloed van Dostojefski.

Men leze het pathetische essay van Dirk Coster (waarlijk niet een der minsten!), dat geschreven werd in 1920, om te zien met welk een bedwelmende geestdrift de Russische visionnair en profeet werd begroet en binnengehaald. „In hem herkende de 19de eeuw zich zelf en erkende tevens haar tragische schuld." „In Dostojefski's waanzin heeft de moderne mensch zijn eigen mogelijkheden thans voor goed herkend. Wat hij was, wat hij is en wat hij worden kan, hij begint het af te lezen van Dostojefski's geheimzinnige texten. Van schrijver onder de schrijvers, begint hij zijn plaats in te nemen als het centrale genie van Europa." „Dostojefski heeft hemel en hel aan het moderne leven hergeven als de niet te ontkomen eindtermen: Godsgenieting of volstrekte afscheiding van God." Dostojefski's werk was een bittere aanklacht tegen het verstand en den hoogmoed, tegen heel de cultuur, dit „machtig weefsel van zelfbedrog", der 19de eeuw.

Intusschen heeft J. Jac. Thomson een nieuwe, belangrijke studie over Dostojefski van den Zwitser Eduard Thurneysen[1]) vertaald. Het enthousiasme van Dirk Coster (en dit geldt van de meeste Dostojefski-essayisten!) over Dostojefski's hemel en hel, over diens herbeleving van de Christelijke waarheden tegenover de corruptie der 19de eeuw, bleef toch meer litteraire verrukking dan ingaan op de positieve stellingen van waaruit Dostojefski zijn wereld opbouwt. Dirk Coster wenschte Dostojefski's hel of hemel niet binnen te treden: hij schijnt zelf te vast geworteld in de 19de eeuw om Dostojefski's eigen wereldbeschouwing te aanvaarden. Thurneysen heeft niet minder vereering voor den Russischen schrijver, maar hij blijft niet staan bij litteraire bewondering. Hij ontleedt Dostojefski's ideeën tot op hun diepste verworteling, hij legt den bodem bloot van waaruit zijn werk is gegroeid, zijn grondideeën over God en ziel, over zonde en verlossing, over geloof en opstanding.

---

[1]) Eduard Thurneysen. Dostojefski (101) Ploegsma, Zeist. 1930.

Het is het zuivere moderne protestantisme wat Eduard Thurneysen als Dostojefski's „theologie" voorstelt.

Het Protestantisme — voorzoover men dit nog een eenheid kan noemen — heeft onder den druk der wetenschap en der filosofische systemen God en geloof hoe langer hoe meer van het rationeele naar het irrationeele terrein verlegd. Het transcendente is zoo transcendent

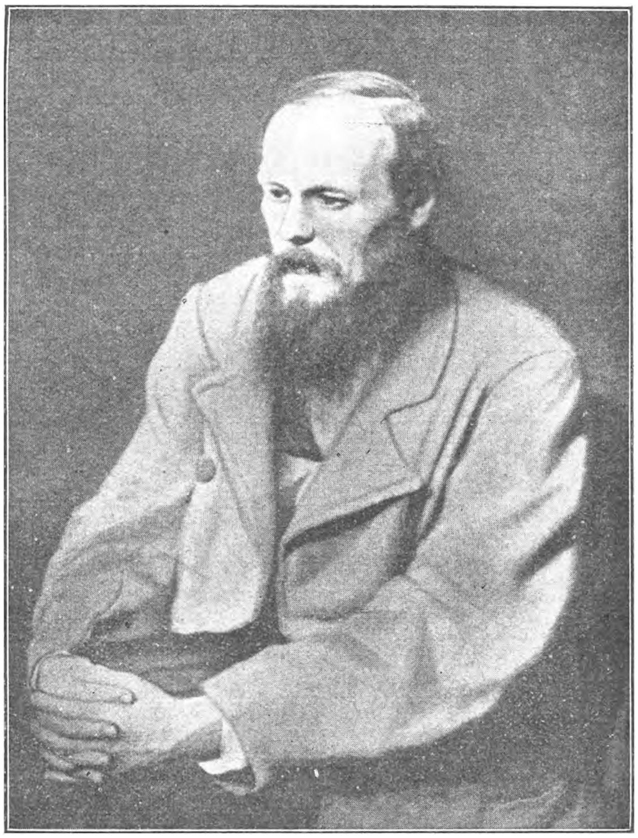

DOSTOJEFSKI

geworden, dat het menschenverstand niet slechts stamelend (wat het Katholieke dogma ongeveer aanneemt!) maar volslagen sprakeloos, niet slechts verblind (wederom de Katholieke stelling!) maar volkomen blind er tegenover staat. Er is niet alleen geen proportie van verhoudingen, maar zelfs geen zweem van gelijkenis of overeenkomst tusschen de ratio en het transcendente. In God gelooven is de meest absolute sprong in het duister, een verstandelijk

niet te rechtvaardigen daad, een hermetisch gesloten mysterie. Tegenover deze redelooze mystiek verdedigt de Katholieke Kerk met verbeten conservatisme de macht en de rechten van het menschelijk verstand. Hoe geweldig en onbegrijpelijk de mysteries ook zijn die zij ons onvoorwaardelijk te gelooven voorlegt, even onvoorwaardelijk houdt zij vol, dat het natuurlijk verstand God (hoe zwak dan ook!) kan kennen, alsmede de onsterfelijkheid der ziel, de motiveering van goed en kwaad enz. In God en Jezus Christus te gelooven is volgens haar een verstandelijk volkomen te rechtvaardigen daad. Zij haalt God — zoo men wil — naar de aarde, inzoover God zelf naar de aarde gehaald wil worden en zonder iets van het terriebele mysterie te verkleinen. De Zoon Gods heeft zich met een tastbare menschelijkheid omkleed en daarmee heel de heilsinrichting Gods eenigszins uit het ontoegankelijke Heilige der Heiligen in het tempelvoorhof gebracht.

Met indringende scherpzinnigheid bewijst Thurneysen uit Dostojefski's werken diens ultra- of juister extrarationeele (men zou haast kunnen zeggen „contrarationeele") opvatting omtrent die hoogste waarheden, die den achtergrond zijner kunst vormen. Thurneysen noemt dit „de wezenlijke samenhang van Dostojefski's inzichten met den Bijbel". Dostojefski ziet het menschenleven slechts in verband met God. Doch het kindschap Gods heeft de mensch verloren: hij heeft het bovenaardsche in het aardsche vernietigd en al zijn werken en bereikte resultaten zijn vruchten van een trotsch, rebellisch verstand, dat aan God gelijk wilde zijn. Daarom staat Dostojefski vijandig tegenover cultuur en maatschappij, tegenover de bourgeoisie zoowel als tegenover het socialisme. Maar „de geweldigste aanval, die Dostojefski gedaan heeft, keert zich tegen *godsdienst en kerk* en het hoogtepunt van die aanval ligt in *De Legende van den Groot-inquisiteur* en in de duivelsfantasieën van Iwan Karamazof". „De Kerk", aldus Thurneysen naar aanleiding van den Groot-inquisiteur, „belooft den mensch brood — onder voorwaarde, dat hij zich zal laten leiden door haar *autoriteit* (d.w.z. niet meer onmiddellijk door God zelf). Zij zorgt er voor, dat aan het geweten vaste, klare, zekere doeleinden worden gesteld, dat het leven een begrijpelijken zin heeft, dat er een religieus-sociale of burgerlijke ideologie is, moraal en de daarbijbehoorende vergeving van zonden — onder voorwaarde dat de fundeering van deze levensideologie, van deze levenswegen en levensdoeleinden haar eigen *geheim* zal blijven (d.w.z. dat de zin van alle leven niet meer alleen in God zal rusten). Zij belooft hem teekenen en gevoelens van goddelijke nabijheid, religieuze hoogtijden, stichting en ervaringen — onder de voorwaarde, dat hij aan haar *wonderen* zal gelooven (d.w.z. niet meer gelooft zonder te zien)."

Dostojefski-Thurneysen stellen het ongeloof; de opstandigheid en de trots der moderne menschheid op één lijn met de praktijken,

het utiliteitsgeloof der (Katholieke) Kerk. De Kerk heeft God en het Goddelijke uit de niet-verstandelijke hoogte van zijn mysterie onttroond, heeft alles redelijk, menschelijk toegankelijk, aardsch gemaakt en zóó hoogverraad gepleegd jegens God zelf. Zij heeft God veraardscht, vermenschelijkt. Het is de opperste hoogmoed, erger dan het ongeloof, de Godsafkeer der 19de eeuw.

Veel van het hierboven geciteerde is zuivere praktijk der Katholieke Kerk en wanneer Dostojefski-Thurneysen aan de Kerk haar goddelijk gezag en zending konden ontnemen en de leiding van den H. Geest konden annuleeren, zouden ze een schijn van gelijk kunnen hebben. In verband met deze Godsopvatting wijst Thurneysen erop, dat Dostojefski in zijn boeken geen enkel raadsel oplost, geen enkel held in den traditioneelen zin laat bekeeren of tot klaarheid komen. Aan het einde zijner romans „blijft de maatschappij zooals zij was, bedenkelijk en corrupt, en even bedenkelijk, corrupt en onafgerond blijven de afzonderlijke personen". Er is niets geschied of veranderd! „Nochthans! er ìs iets geschied, er ìs iets veranderd: de onzekerheid van al het menschelijke is nog grooter geworden en de problematiek van alle *zijn* roept eerst waarlijk aangrijpend om haar laatste oplossing in God. Dat is het resultaat."

Een verder gevolg van dit Godsgeloof is het aanvaarden, meer zelfs, het liefhebben van aarde en menschheid in al hun verschijningen. „Zoo komt het bij Dostojefski tot een volslagen keer naar het leven toe, naar de natuur en naar den mensch, tot een paradoxaal ja-zeggen tot dat wat is, zooals het ìs, terwille van wat het *niet* is." Immers juist in de aardschheid van het aardsche ligt de verwijzing naar de eeuwigheid, die al het tijdelijke en vergankelijke omspant. Dit is echter iets anders dan het goedkeurend beamen van al het aardsche en menschelijke zooals het *is*.

De schitterend gestelde Godsthese van Dostojefski-Thurneysen is wel in staat den argeloozen lezer een oogenblik te verblinden. — Dat Thurneysen in de groote lijn Dostojefski's gedachte authentiek interpreteert, al is zijn belichting te eenzijdig en perst hij hier en daar de waarheid wat hardhandig in zijn systeem, lijkt mij bewezen. — Wat klinkt er hedendaags aanlokkelijker dan het absolute avontuur, de blinde sprong in het transcendente, de ongeconditioneerde uittocht met God „op hoop van zegen"? In de geestesstructuur van veel jonge menschen (ook Katholieken!) vinden wij iets terug van dit vertwijfeld zich-storten in den goddelijken afgrond. Is ook de Kerk niet „verburgerlijkt", is heel het Christendom niet vermenschelijkt, veraardscht en verwaterd en moeten wij niet weer aanknoopen, met ontkenning van wat daartusschen ligt, aan den Christus van het evangelie? Dit complex van stellingen is zeker de nieuwste ketterij der intellectueelen.

Hoeveel vitaliteit er ook kiemt in deze overtuiging, Katholiek is zij niet. Zij is van zuiver protestantschen bloede, althans in datgene wat zij ontkent. Opgevoerd tot de steile hoogte van Dostojefski's belijdenis sluit zij een strenge veroordeeling der Kerk, een wantrouwend verwerpen van het menschelijk verstand, een zweren bij het volstrekt blinde gelooven in. Heel het Christelijke heilsplan, al het Goddelijke wordt uit de denk- en verstandsfeer verlegd naar het terrein van het mysterieuze gevoel en daarmee wordt het blootgesteld aan al de wisselingen van het subjectieve.

Neen! Dostojefski's metaphysica, Dostojefski's Christendom kunnen wij in zijn grondideeën niet aanvaarden, wel in veel zijner verschijnselen.

Hooren wij nu een ander geluid over den Russischen schrijver.

In zijn *Literary Supplement* van 5 Juni biedt de *Times*, die slechts aan mannen van gezag het woord geeft, een hoofdartikel over Dostojefski, dat den klank heeft van een doodsklok. De Russische auteurs en vooral Dostojefski, aldus ongeveer de schrijver, hebben ongetwijfeld den roman der laatste decennia beinvloed. Al was Dostojefski's gezichtsveld ook veel beperkter dan dat van Tolstoi, toch heeft hij de grenzen verwijd en den horizon verbreed door de duistere hoeken van den menschengeest te doorzoeken, door te graven in de verborgen diepten van het menschelijk bewustzijn. Hij schept menschen, mannen en vrouwen, die niet zoo zeer man of vrouw zijn als wel menschelijke zielen: zij leven in een regioon, waar al het menschelijk toevallige en bijkomstige is weggevallen, zoodat slechts de zielen overleven. Aan zijn invloed is het te danken, dat het traditioneele kader van avontuurroman, psychologischen of realistischen roman etc. doorbroken werd. Zijn „Schuld en Boete" was dit alles tegelijk. De roman werd een interpretatie van het leven, de oplossing van een probleem en de roman werd tegelijk eenzijdig en vormloos.

De erfenis van Dostojefski aan de schrijvers is moeilijk te definiëeren; het is iets wat in de lucht hangt, een atmosferische laag, waarin de hedendaagsche schrijver ademt: de naakte ziel, de metaphysieke gewaarwording van het bestaan, de zedelijke rechtvaardiging van een of ander beginsel in menschelijke dingen — dit zijn de overheerschende elementen in Dostojefski's romans. De roman van vandaag lijkt meer dan de vroegere op het leven, zooals wij dit kennen. De schrijvers zijn er minder op uit een logisch afgesloten wereldje te scheppen, een aantal met zorg gekozen situaties te fingeeren dan de werkelijkheid uit te beelden, de innerlijke waarheid en alomvattendheid der vizie vast te leggen. Het leven op een bepaald moment is niet noodzakelijk een schakel in een gebeurtenis met begin, midden en einde.

Maar de invloed van Dostojefski is aan het tanen, niet alleen in

Rusland, waar de jeugd genoeg heeft van Dostojefski's „geestelijke goocheltoeren", maar ook in Engeland. Als materiaal voor de litteratuur is de „ziel" te vormloos, zij biedt geen afwisseling en gelegenheid voor humor. Vorm, afwisseling, humor moeten het evenwicht herstellen.

Wat is de indruk die een hernieuwde lezing van Dostojefski thans na vijftien, twintig jaar op ons maakt? Terugziende op zijn vier groote romans worden wij ons bewust van de kaalheid, de somberheid en dorheid van het terrein. Daar zijn geen oasen, waar het oog op kan rusten: daar is geen schoone natuurlijke kleur in heel het landschap om onzen geest te verkwikken. Dostojefski heeft weinig litteraire gratie. Hij is nooit lichtgeschoeid, nooit op zijn gemak, nooit in rust. Ideeën en hartstochten buitelen over elkaar in wilde wanorde. Zijn helden schreien aldoor tranen van vreugde of tranen van deemoed: zij voelen zich gedreven om heiligen te worden en worden vervolgd door duivelen: zij leven altijd op den rand van een vulkaan. De vreemde stijgende opwinding, waarmee we hem voor 't eerst lazen, blijft ook nu aanhouden. Maar er is verschil. Het onaardsche licht is onaardscher dan wij dachten; wij wisten niet dat de ziel en de verlossing der ziel zoo weinig verband hielden met de dingen der aarde. Het abnormale van al het menschelijke treft ons als een travestie der menschelijke natuur. Neen! zoo zijn de menschen, zelfs de Russische menschen niet! Déze menschen zijn een en al schrikwekkende aenigmas! Slechts het extreme is reeël in deze monstrueuze wereld; al het andere is onwerkelijk, schaduw der werkelijkheid. Raskolnikofs moreel zelfbedrog en ongezonde wil, Marmeladofs hysterisch lijdensverlangen, Rogozjiens sensueele waanzin, Hippoliets metaphysieke verbijstering, Stafrogiens demonische trots, Kyrillofs zelfmoordmysticisme, het onmenschelijk bestiale van den ouden Karamazof, Smerdiakofs zielelaagheid, Iwans intellectueele convulsies, Alioscha's engelachtige reinheid, — wat is de zin van dit alles? Lijden de menschen in doorsnee aan deze koortsen en kwalen?

Dostojefski's wereld ligt halverwege tusschen pathologie en mysticisme. Zijn geestelijke excessen scheppen licht, maar het zijn excessen. Al erkennen wij de symbolische realiteit van deze verschrikkingen en twijfels der ziel, we betreden hiermee het rijk van het zuiver irrationeele, het miraculeuze en transcendente, een tooverland voor volwassenen. De vraag is nu: zijn Dostojefski's problemen reeël?

Kunnen wij erin gelooven? Zij hebben een symbolische waarde, een symbolische werkelijkheid; maar weegt deze symbolische werkelijkheid zwaarder dan het irreeële der buitenzijde van deze levensschildering? Toen ze verschenen werden Dostojefski's groote romans gelezen als melodramas van een hoogere orde, als een soort „detective-romans". In Rusland schijnt men ze weer als zoodanig te beschouwen en ook elders zou het zoo kunnen gaan in de toe-

komst. Hoeveel pretentieus en oppervlakkigs is er in zijn mysticisme! Dostojefski's diepte is niet zoo ontstellend als we gedacht hadden. Niet de mystieke vlam, niet de plotselinge kreet van verbijstering of zalige vizie treft ons, maar de dramatiek waartoe de auteur ze aanwendt in een verhaal van misdaad of pathologische obsessie.

Tot zoover de *Times*-schrijver. In Engeland is het Dostojefski-getij blijkbaar aan het kenteren. Critiek op Dostojefski, op het abnormale van zijn figuren, op het koortsachtige van zijn polsslag, op het dubieuze van zijn mysticisme is een ongewoon geluid, dat tot dusver door de vereerders als uiting van geborneerdheid en wanbegrip werd geminacht. Wellicht is de spanning te groot geweest en verdraagt de menschengeest niet lang een evenwichtsverbreking zooals Dostojefski die veroorzaakte. Is er misschien verband te ontdekken tusschen Thurneysen en het *Times*-artikel? Ik geloof van ja. Zijn de klachten over Dostojefski's onecht mysticisme, over het verwrongene zijner figuren, over het onwezenlijke zijner conflicten en problemen niet te verklaren, gedeeltelijk ten minste, uit zijn onzuivere metaphysica, uit zijn valsche „theologie", uit zijn irrationeel standpunt?

De God van Dostojefski is niet volkomen de Bijbelsch geopenbaarde God, zijn Christus is niet zuiver de Christus van Joannes en Paulus, zijn onsterfelijkheid, zijn hemel en zijn hel, zijn zonde en verlossing, heel zijn „theologie" draagt niet het authentieke Apostolische stempel. Zijn „mystiek" mòet wormstekig zijn; zijn zielen, zijn engelen en duivelen mòeten op den duur als ireëel aandoen, zijn scheppingen mòeten ten slotte fata morgana gaan blijken, omdat zijn *Credo* het universeele, eeuwige evenwicht mist.

Een groot Katholiek Dichter: Alfred Noyes

door KEES VAN HOEK.

Ik vroeg er een vaderlandschen boekhandelaar naar, het type van den boekverkooper, die in den regel uitstekend geinformeerd is over de voornaamste litteraire markten, doch hij bekende er nooit van gehoord te hebben, van dien naam Alfred Noyes.

Diens uitgever evenwel verzekerde mij later, dat tot dusverre reeds meer dan drie honderd duizend deelen (elk volumineus en ad 7/6 sh.) gepubliceerd en verkocht waren.

Waarop ik dat vademecum „Who's who" consulteerde en achter den naam van Noyes, niet alleen eenige hooge ridderorden vermeld zag, doch, hetgeen nog hoogere waarde heeft, de opsomming der eeredoctoraten hem door Britsche en Amerikaansche universiteiten verleend.

Een van deze zonnige lentemorgens ben ik naar Regent's Park

gewandeld, dat meest aristocratische aller binnenparken van Londen en juist op de scheiding der residentiëele kwartieren van St. John's Wood en Maida Vale vond ik Hannover Terrace, waar een der monumentale heerenhuizingen den dichter tot verblijf strekt. Dien

ALFRED NOYES

ochtend werkte alles er toe mede om in entourage een dichter waardig te zijn. De zware kastanjeboomen stonden in de trotsche praal hunner witte bloesempluimen, statige zwanen zeilden in den vijver en langs de breede macadamweg rond het park reden op dit uur alleen limousines af en aan.

In een „drawing room" even behaaglijk hoog als verfijnd weel-

derig geinstalleerd, wachtte ik op den heer des huizes. Doch die bleek in den vleeze zeker niet dat, wat men na van zoovele honderdduizenden deelen en zoo tallooze distincties gehoord te hebben, zou verwachten. Alfred Noyes is nog vóór de veertig, groot en forsch als een typische Angel-Saks. Overmaat van sport en port — waaraan in den regel het grootste gedeelte zijner gelijk gesitueerde landgenooten laboreeren — heeft deze intellectueel altijd vermeden en bij al de kloeke gezondheid van zijn physiek spreekt uit zijn trekken duidelijk de beschaving van zijn geest en de adel van zijn métier.

Nauwelijks heeft mijn gastheer de stapel boeken, waarmede hij binnen kwam wandelen, neergezet en op z'n gemak de onafscheidbare pijp gestopt of we beginnen — het zij bekend: op mijn verzoek — de immense drawing-room te exploreeren. Dit is inderdaad het salon van den Engelschman, „pure" zij het niet altijd even „simple".

De Reynoldsen en Gainsborough's aan den wand getuigen reeds van de hooge rang, zoowel van de eertijds Protestantsche familie Noyes als van het altijd katholiek gebleven geslacht der Weld's, de familienaam van 's dichters echtgenoote. Daar is het portret van den Kardinaal Weld en een gravure van Maria Antoinette door Karel X van Frankrijk tijdens diens ballingschap in Engeland aan de Weld's om genoten gastvrijheid geschonken. Hier prijken de beeltenissen der aan de familie gelieerde Vaughan's en van de uit de geschiedenis bekende Mrs. Fitzherbert, de morganatische gemalin van koning George IV. Daar zijn meer dan portretten in deze salon, schilderijen van Lulworth Castle, het oude kasteel der Weld's, een copie van het beroemde Luttrel Psalter, waarvan het 13e eeuwsche origineel onlangs door Mevrouw Noyes voor dertig duizend ponden aan Amerika werd verkocht.

Alfred Noyes is nu 49 jaar, „ik voel me pas als 40" haast hij zich steeds daar bij te voegen. Hij werd geboren in Staffordshire, het land der potterijen, uit een familie welke sinds geslachten godgeleerden aan de Protestantsche Staatskerk geleverd heeft en welks artistieke reputatie vertegenwoordigd wordt door een oud-oom, den bekenden schilder Noyes. Vanaf zijn jeugd rijpte zich het plan een litteraire carrière te kiezen, het sluimerde in zijn onderbewustzijn en brak uit met de stelligheid van een roeping, toen zijn eerste verzen-bundel „The Loom of Years", die hij tijdens zijn laatste studiejaar aan de universiteit van Oxford publiceerde, een onmiddellijk en ongedacht staag succes had. In September 1902 verschenen, bereikte het verleden jaar een achttiende druk.

In meer dan een opzicht is Noyes van meet af aan een waar Zondagskind geweest. In 1913 ondernam hij een tournée door de Vereenigde Staten, waar hij 500 recitals hield en zich den eerenaam

van vredes-propagandist verwierf. De dichter had het voorgevoel dat een wereldbrand op komst was en trachtte de wereld, vooral de nieuwe wereld, te waarschuwen tegen de tendenties, welke het brandgevaar bij het opgehoopte buskruit nog verhoogde. Noyes is zeer enthousiast over het artistieke sentiment der Amerikaansche jeugd. Zou men het zich in Holland voor kunnen stellen, dat drie duizend jonge mannen een heele avond ademloos luisteren naar het lezen of zeggen van poëzie? En zulke auditoria waren er vele onder de vijfhonderd voor welke Noyes toen optrad. Niemand minder dan ex-president Taft verrichtte de eere-promotie als Doctor of Litterature aan de universiteit van Yale, en de „New-York Times" publiceerde bij die gelegenheid een hoofdartikel, waarin de promovendus genoemd werd: de Chaucer der 20e eeuw en om de onvergankelijke charme van zijn liederen de grootste dichter sinds Tennyson: „een op wien alle Engelsch sprekenden trots gaan . . . ." besloot het leidende blad van het Amerikaansche continent.

Begonnen met de reeds genoemde „The Loom of Years". vervolgde hij nog voor hij dertig werd, met „The Flower of old Japan" een lyrisch verhaal in kleinste détails gracielijk verzorgd; veel populairer werd kort daarop „Forest of the wild Thyme", een dichtverhaal voor kinderen, doch waarvan het pathos der voorbije jeugd geen oudere onberoerd kan laten:

And you shall wade the crimson sea of clover through and through
Until we find the key to all the dreams we knew.

Noyes zou geen Engelsch dichter zijn, indien de zee, het machtige bed waarop Brittannia rust en heerscht hem onbewogen liet. Hij voelt de zee tot in het zonneland der zuidelijke provincies, waar hij zijn vacantie slijt:

„The long low sigh
Of supreme peace that whispers to the hills
The sacrament and sabbath of the sea."

de zee, welke hij zelfs niet kan vergeten als hij de meeuwen in de Serpentine-vijver van Hyde Park gadeslaat:

Mist—mist—brown mist; but a sense in the air of snowflakes!
I stand where the ripples die,
Lift up an arm and wait, till my lost ones know me,
Wheel overhead, and cry.
Salt in the eyes, and the seagulls, mewing and swooping,
Snatching the bread from my hand;
Brushing my hand with their breasts, in swift caresses
To show that they understand.
. . . .
We have all of us lost the sea, and we all remember.
But you—have wings.

„Forty Singing Seamen" was het even humoritische als avontuurlijke thema dat hij op zoo'n voortreffelijke wijze onder dien titel uitwerkte, doch zijn grootste zeelied, zijn epos der zee, werd „Drake" dat sinds het verscheen in Blackwood's Magazine de tienduizenden bewonderaars in het groote publiek voor zijn verder oeuvre gewonnen heeft. Hier roept hij vista's op van onbekende exotische landen:

Where birds like rainbows, butterflies like gems,
And flowers like coloured fires o'er fairy creeks
Floated and flashed beneath the shadowy palms;

waarheen de machtige galjoenen koers zetten op zoek naar avontuur en met de hartstocht naar het onbekende in de harten en hoofden der veroveraars:

....through a mighty zone of golden haze
Blotting the purple of the gathering night
A galleon like of floating mountain moved
To meet them, clad with sunset and with dreams.

Zijn „Salute from the Fleet" is als een krachtige klaroenstoot:

„Ocean, Mother of England, thine is the crowning acclaims!
Here, in the morning of buttle from over the world and beyond,
Here, by our fleets or steel, silently foam into line
Fleets of our glorious dead, thy shadow oak-walled ships.

doch als de oorlog gekomen is en ook Noyes terug uit Amerika zijn persoon in dienst van het bedreigde eilandenrijk stelt, dan krijgt zijn poëzie die straffe kloppende polsslag van het doodsgevaar dat elke seconde dreigt:

Shadow by shadow, stripped for fight,
The lean black cruisers search the sea.
Night-long their level shafts of light
Revolve, and find no enemy.
Only they know each leaping wave
May hide the lightning, and their grave.

Ik geef hier deze enkele citaten, ofschoon de plaatsruimte noopt met citaten spaarzaam te zijn. Doch zijn deze weinige citaten over een thema — de zee — dat toch ook voor een zoon der lage landen alle bekoring moet hebben, niet voldoende om een denkbeeld te geven der verscheidenheid van het talent hetwelk deze dichter zoo in alle nuances beheerscht?

Hierboven haalde ik het oordeel der „New-York Times" aan, waarin Noyes met Chaucer vergeleken wordt. En na lezing van „Tales of the Mermaid Tavern" vraag ik me af, of er één ander

modern dichter aan te wijzen zou zijn, wiens werk in directer lijn opgevolgd kan worden, dan de „Canterbury Tales" door Noyes' „Mermaid Tavern"? Het is hierin dat men het beste denkbeeld krijgt van Noyes' oneindige rijkdom van imaginatie, de volle bloesem van zijn technische kunde, de variatie, de wijdschheid van onderwerp en het staag volgehouden hooge peil, welke elk voor zich en alles te zamen den lezer met bewondering vervult. Zijn poëzie is er eene van de hoogste orde, zij is feilloos in techniek en discipline, opgebouwd uit die elementen van waardigheid en oprechtheid, van eenvoud en alles omvattende liefde, zonder hetwelk ware dichtkunst onmogelijk is. Noyes is de dichter die de kleuren en de wijdschheid der oude werelden lief heeft, die zingt van tournooien, van zeeschuimers en landloopers als van de velden rijp met oogst of de rustige schoonheid van Engeland's bosschen. Doch hoe zuiver zijn techniek ook is, de techniek welke hij veroverde heeft hem nooit zelf kunnen veroveren; zóó volkomen was zijn eigen overwinning dat zijn verzen alle gemak en alle charme alleen aan het waarlijk spontane eigen, behouden hebben. In zijn zangen is hij de meest melodieuse der modernen geworden, met een woord-toovering welke onweerstaanbaar is, woorden die schitteren als sterren en zijn stanza's magisch doen oplichten.

Hier en daar noemde ik reeds eenige titels zijner verzenbundels. Volledigheidshalve voeg ik er hier nog de overige aan toe: „Collected Poems", „Ballads and Poems", „Selected Verse", „The Elfin Artist", „Robin Hood" (dat onder den titel van „Sherwood" veel in de Vereenigde Staten gespeeld is, terwijl zijn andere — proza — tooneelwerk „Forest of wild Thyme", ofschoon destijds door Max Beerbohm voor „His Majesty's Theatre" geaccepteerd, tengevolge van de verwarring der oorlogsjaren steeds is blijven liggen.) Vermelding verdient ook nog zijn bundel kritische essays „Some Aspects of Modern Poetry": beschouwend proza even analytisch en even brilliant als zijn poëzie.

Persoonlijk heeft Alfred Noyes zijn hart verpand aan zijn groot epos „The Torch Bearers"[1]), waarvan de eerste twee deelen reeds het licht zagen en het derde en laatste deel voor dit najaar op verschijnen staat. Het is zijn groote triologie over die machtige voortrekkers der wetenschap, die het vuur brandende hielden om het over te leveren, steeds vernieuwd aan de jongere generaties. Het eerste deel „The Watchers of the Sky" behandelt de sterrekundigen. Op een zijner Amerikaansche reizen bracht de dichter een bezoek aan het beroemde observatorium van Californië met zijn lens van 100 inches. Die wonderen door het oog der toegepaste wetenschap ont-

[1]) Alle dichtwerken zijn uitgegeven door Wm. Blackwood & Sons, London en Edinburgh.

dekt, zetten hem aan een geweldige voorstudie over de sterrekunde, en het onderwerp eenmaal bemeesterd, vloeide zijn dichtader uit in een epos dat niet alleen schitterend is van conceptie, doch waarin van wetenschappelijk standpunt uit, de dichter zich niet de geringste dichterlijk vrijheid veroorloofd heeft.

Het tweede deel der Toortsdragers draagt den ondertitel „The Book of Earth". Een rit door den „Grand Canon" naar een berghut roept voor zijn visioneelen denkersgeest alle grooten op die van Pythagoras over Darwin tot Pasteur en Huxley door den harden strijd en het doorzettingsvermogen met hun geniale breinen. de mysteries der aarde om oplossing doorvorscht hebben. Het gedicht leest als een spannend drama (daar is b.v. het bezoek van Linnaeus aan Boerhave beschreven), hier smolt de dichter een eenheid tusschen kunst en wetenschap om het klaarste licht der menschelijke successen in nieuwen vorm voor het forum der wereld te brengen.

Ook over het komende derde deel wilde Noyes mij wat vertellen: „Hier beschrijf ik een schip, dat onder zwaar stormweer zijn weg door de Atlantische Oceaan ploegt. Een jong kind is doodziek en een S.O.S. wordt uitgezonden om een dokter. Hier heb ik een gelegenheid uit te wijden over de wetenschap zooals die door de eeuwen heen uitgegroeid is. Het kind sterft niettemin, waar is de ziel heengetogen? Ook die vraag beantwoord ik en het boek — en daarmede het geheel der triologie — eindigt met een H. Mis aan boord van het schip en de elevatie der Hostie tegen den achtergrond van den oneindigen oceaan......" Niemand minder dan Engeland's beroemdste geleerde van vandaag, de veteraan Sir Oliver Lodge, behoort tot de bekende bewonderaars der beide vorige deelen en het behoeft wel geen betoog, dat de kerngedachte van dit derde en religieuze deel even scrupuleus verantwoord zal zijn als het sterrekundige en algemeen wetenschappelijke der voorafgaande deelen!

Met een Mis aan boord van den steamer gaat Noyes zijn grootste werk (zoowel in omvang als allure!) besluiten. Was het hier geen geschikte gelegenheid bescheiden iets te vragen over zijn bekeering tot het Katholicisme, welke, nu al weer drie jaren geleden, Engeland in opschudding bracht?

„Men heeft mij altijd verteld dat ik katholieke ideeën had", begon de dichter zijn Apologia pro vita sua, „mijn gedicht „Creation" werd, toen het vijftien jaar geleden uitkwam, direct typisch katholiek genoemd. Dat kon ook best, want ik had me ervoor geheel op Thomas à Kempis gedocumenteerd. De renaissance van het Katholicisme in de laatste decennia heeft mij machtig aangegrepen. Wat anders ook de anderen hoog trachtten te houden, het begint in puin te vallen. Ik zelf was na mijn Protestantsche jeugd langzamerhand agnostisch geworden. Doch zelfs in die depressie zag ik de poëzie als de ware essentie der religie. Onmiddellijk persoonlijk

contact met leven en dood — mijn eerste vrouw overleed in die dagen — liet mijn brein geen rust; ik dacht en moest blijven denken. En dan — ik wil niets over mijn hersenen zeggen, doch in elk geval mag ik althans wel verklaren, dat ze logisch getraind zijn! Toen kwam ik weer op die eene stelling die zich onafwijsbaar op mij aandrong: „Als Jesus God is", wel, áls het zoo is dan klopt heel de katholieke these als één daverend geheel. En ik had slechts te volgen. Mijn hart volgde wat mijn hoofd mij getoond had. . . ."

ALFRED NOYES

„Heeft U er geen last van gehad? Geen achteruitstelling?

„Niet in het minst. En U weet hoe het verkregen geloof den bekeerling enthousiast aanpakt en meesleept. Hoe enthousiast hij wordt over de verkregen schat. Ook ik heb die nieuwverworven levenswaarden niet kunnen verbergen. Vooral met Dr. Barnes, den modernistischen Bisschop van Birnningham kreeg ik het aan den stok. De „Times" stelde mij reeds tweemaal in staat hem uitvoerig aan te vallen en mijn jongste boek essays „The Opalescent Parrot"[1]) is geheel katholieke, moderne apologie. Dat het niettemin ook onder

[1]) Uitgave Sheed & Ward, London.

mijn tallooze niet-katholieke vrienden druk verkocht wordt, doet me een intens — bijkans kruisvaarderlijk — genoegen!"

Er is fel bezielend apostolaat in. Noyes' stem, wanneer hij over zijn geloof spreekt, is getemperd alleen door de schoonheid welke zijn hard gewonnen overtuiging afwerpt over zijn geliefde muse.

„Wat is Uw meening over de dichtkunst der laatste decennia?" vroeg ik dezen bij uitstek deskundige.

„Moderne poëzie in Engeland is vele jaren een pure reactie tegen het z.g. Victoriaansche tijdperk geweest. Doch de hoofdfiguren van dat tijdvak domineerden hun tijd dermate, dat na hun verscheiden een reactie onontkoombaar was. Die reactie was in meer dan een beteekenis destructief en in hun zucht om hun voorgangers niet te imiteeren kwamen vele modernen in opstand tegen den vorm zelve. Men wilde nieuw zijn alleen om de nieuwheid, in stede van te trachten het „ware" nieuwe te ontdekken, dat altijd een revelatie is van iets dat er steeds wellicht ongeweten was. Ware nieuwheid is geen poging om af te breken, wat reeds werd opgebouwd."

„Bent U in dien zin conservatief?"

„Ware originaliteit vind ik in ontwikkeling inplaats van mij aan de wortels af te snijden. Er is in de dichtkunst (gelijk dat oòk de essentie van het Katholicisme is) altijd groei, doch groei in continuiteit! De kleinere goden der moderne dichtkunst meenen ten einde hun werk op de ontwikkeling hunner muse te laten voortbestaan, dat ze bommen moeten maken; dat is verkeerd, laat ze zaad uitstrooien. Dat is vruchtbaarder!"

„Wie zijn Uw eigen favorieten?"

„Ik ben nogal conventioneel. Houd van Kipling, doch Belloc en Chesterton zijn als dichters dikwijls nog beter dan als prozaschrijvers en bovendien beleeft men in hun gedichten het genoegen, dat zij daarin zuiverder kunstenaars zijn. Ik hoop op een nieuwe dichterlijke opbloei in onze dagen, doch dat wordt tegengehouden door een gebrek aan philosofischen ondergrond. Men raakt zoo vermoeid van procédé's, welke niets substantiëelers in zich hebben dan loutere aestetische goochelarij. . . ."

Juist de laatste weken heeft den naam van Alfred Noyes meer dan ooit in het middelpunt der publieke belangstelling gestaan. Robert Bridges, de voortreffelijke opvolger van den middelmatigen Austen, was overleden en de koning stond voor de noodzakelijkheid der benoeming van een nieuwen „poet laureate". De keuze was beperkt: Kipling was meer prozaschrijver dan lyrisch dichter, Watson te oud, velen de belovende jongere Walter de la Mare of Virginia Woolf te jong. Ten slotte was de keuze beperkt tusschen een tweetal: Noyes en John Masefield. De laatste, persoonlijk vriend van den premier, heeft het pleit gewonnen, of was 't het lot? Alfred Noyes, die in 1913 reeds als Austin's opvolger druk gepropageerd werd,

heeft ook thans nog niet aan de beurt mogen komen, waarop de oudere Masefield hem voorging. De „Koninklijke Dichter" en de „Koninklijke Musicus"[1]) beiden katholiek, dát heeft het kunstzinnig nog zoo slecht bedeelde katholieke Engeland nog niet mogen beleven.

Alfred Noyes is dus in Engeland nog geen Poet Laureate geworden. Doch wanneer de groote katholieke wereld buiten zijn taalgrenzen ook dezen reus: dezen genialen denker, dezen rijk begaafden kunstenaar, dezen diep toegewijden zoon der Moederkerk begint te erkennen in zijn imponeerende afmetingen, zou dan niet een tijd kunnen komen, dat hij in onze hoofden en harten gekroond wordt tot den „Poet Laureate" der katholieke wereld, nog afgezien van de eer, welke het eigen land voor dezen man in de kracht van zijn talent en zijn leven, in petto mag houden!

Londen, Juni 1930.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

DELTEIL (Josef) DON JUAN. Grasset, Paris. 15 fr. 1930.

Josef Delteil is evenals Montherlant een geestdriftig troubadour der sensualiteit. Montherlant is aangeland (met *La petite Infante de Castille* en *La Vierge Noire*) in een volstrekt heidensch sensualisme met ontkenning van alle religieus idealisme; maar de herinneringen aan het Paradijs steken hem nog als doornen in de ziel. Hij is een gekwelde, die den vrede mist en deze onrust wordt hem tot inspiratie.

Delteil heeft reeds vroeger den triomf van het instinctieve gezongen; met *Don Juan* schrijft hij een geweldige dithyrambe op het koningschap der zinnen. Alles glanst en fonkelt en schittert in dit boek; het is een mystieke lofzang op de alveroverende macht der sensualiteit. Delteil omgeeft haar met een soort religieuze wijding: Don Juans jeugd beschrijft hij in een Dionysischen roes. Hemel en aarde stralen in het licht eener sensueele verrukking. Dit schitterend geschreven boek is een zeldzaam gevaar voor zijn lezers, juist wegens die vermenging van katholieke en zinnelijke motieven. — Doch Delteil laat zijn held bekeeren en even schrikwekkend als vroeger zijn zonden waren, is nu zijn boete. Don Juan komt in den hemel, een hemel dien Delteil zich wat erg weinig spiritualistisch verbeeldt.

Alles bij elkaar een wonderlijk boek met grandiooze bladzijden en in zijn hoofdlijn van katholieke inspiratie; doch de doorbraak van sensualisme vertroebelt het geheel. Er staan bovendien weerzinwekkende dingen in, die, afgezien nog van de sterke zinnelijkheid, *Don Juan* tot een *streng voorbehouden* boek maken.

[1]) Naast den „Poet Laureate" staat de „Master of the King's Music", welke titel thans gedragen wordt door den bekenden katholieken componist Sir Edwin Elgar.

MORAND (Paul) CHAMPIONS DU MONDE. Grasset, Paris. 15 fr. 1930.

Paul Morand heeft onlangs een boek over New-York geschreven, waarin hij het raadsel der sfinx tracht op te lossen. Elke grootstad is een sfinx en New-York is dit meer dan andere. In *Champions du Monde* zet hij zijn Amerikaansch avontuur voort. Vier studenten der Columbia-Universiteit met een professor in 't Fransch, den verteller van den roman, sluiten bij het voltooien hunner studiën een overeenkomst, dat zij iets buitengewoons in hun leven tot stand zullen brengen (Champions du Monde!) en dat zij om de tien jaren bijeen zullen komen. Dit heeft plaats in 1909. Tien jaar later valt de eerste bijeenkomst. Een der vier vroegere studenten zit in de gevangenis. Het is de tijd van overwinnings- en geldroes. Weer tien jaar later moet er een tweede bijeenkomst plaats hebben. Een der leden heeft reeds zelfmoord gepleegd en een ander is spoorloos verdwenen. De vrouwen der wereldkampioenen zijn op den voorgrond getreden.

Deze ensceneering biedt Morand gelegenheid om veel Amerikaansche na-oorlogtoestanden te beschrijven. Het boek is zeer zigmatisch en geheimzinnig en voortdurend vraagt men zich af: wat beteekent dit alles? Is deze afspraak een kunstige vondst om het Amerikanisme in verschillende tijdperken te beschrijven? Op het eind van het boek zijn we in Frankrijk, waar een der vier met een belangrijke missieve door de regeering is heengezonden: doch hij sterft tijdens zijn arbeid. Onbevredigd legt men dit vreemde verhaal naast zich neer. Paul Morand heeft geen nieuwe wereld geopend.

DUHAMELET (Geneviève) TOUT FEU TOUT FLAMME. Roman. Desclée De Brouwer, Paris. 1930. 12 fr.

Dit is een uitgesproken katholieke roman, die eens niet handelt over liefde en hartstocht, over zware problemen en duistere instincten, maar die een blij levend godsdienstig gezin schildert in zijn dagelijksch lief en leed. Het is een weldaad eens te gevoelen, dat niet alle Fransche dames van misplaatste amours droomen en niet alle mannen hun genoegen buitenshuis zoeken. Hooge litteraire aspiraties heeft het boekje niet; maar het is goed en met fijne observatie geschreven. De auteur heeft inzicht in de kinderziel en zij durft in 't jaar 1930 nog te idealiseeren, het ergste vergrijp tegen de hedendaagsche kunstcodex.

„Tout Feu tout Flamme" is de oudste der zes kinderen van het gezin Valmont, Françoise met haar christelijken naam. Haar bijnaam heeft ze van mademoiselle gekregen wegens haar vurig, ongestadig temperament. Oogenblikkelijk vlamt ze op voor al wat goed en edel is, maar de geestdrift duurt niet lang en bekoeld doet ze dingen, die heelemaal niet goed zijn. Het is vallen en opstaan in en uit kinderfouten, maar de wil tot het goede, tot het beste zelfs blijft gespannen. Een onderhoudend boek dat wij iedereen aanbevelen.

Duitsch

SCHAUMANN (Ruth) DER BLUEHENDE STAB. Neun Geschichten. Neun Holzschnitte. Kösel & Pustet. München. (164) 7 M.

Dit is, meen ik, het eerste proza-werk van de Katholieke dichteres Ruth Schaumann. Het is een zeer eigensoortig boek; als ik het vergelijken moest, zou ik 't het dichtst naast Helman's „Hart zonder Land" plaatsen. Het proza van Ruth Schaumann is een stille, kristalklare stroom; elk woord is een kracht, een schoonheid op zich en toch voegt zich alles met uitersten eenvoud in den loop van 't geheel. Het bezit een innigheid, een geladenheid van ziel, die u onmiddellijk brengen in de atmosfeer der verhaalde gebeurtenis. Die gebeurtenisssen zijn even ongewoon als het proza zelf, sprookjes, legenden, geschiedenissen, vol mysterie en symbolische diepte. Het eeuwige, het Goddelijke, Jezus Christus zelf beheerschen den achtergrond dezer Geschichten: al lezend wordt men onmerkbaar ontvoerd aan de nabije realiteiten van het alledagsleven. Men ademt in een andere lucht, leeft in een andere omgeving; Ruth Schaumann heeft u opgenomen en meegevoerd in haar droom. De suggereerende kracht van haar voorstelling en zegswijze is ongewoon sterk. Om een voorbeeld te geven: in het eerste der negen verhalen „Um die dritte Stunde" laat zij op mysterieuze wijze gelijktijdig den dood van Pan en den dood van den Verlosser schouwen, het afsterven van het heidendom en de geboorte van het Christendom, alles kunstig ingeweven in het verhaal van Dionysius, zoon van Dion. De kunst van Ruth Schaumann bloeit op uit de overwegend religieuze bezieling van haar gemoed. „Der blühende Stab" is een boek voor menschen van smaak en inzicht, voor lezers die het waardevolle weten te onderscheiden van het sensationeele, die voelen voor het zuiver en eenvoudig schoone.

ZERKAULEN (Heinrich) MUSIK AUF DEM RHEIN. Herder. Freiburg. (331) 1930. 4 en 5,60 M.

Musik auf dem Rhein heeft Heinrich Zerkaulen dit fijngesponnen verhaal genoemd, waarin hij de jeugd van Ludwig von Beethoven vertelt. De heerlijk gelegen Rijnstad Bonn, waar Beethoven geboren werd en waar hij zijn jeugdjaren doorbracht, heeft bijna iets legendarisch gekregen in de muziekgeschiedenis en Zerkaulen doet ons dit aanvoelen in dit rustig geschreven, kalm voortvloeiende verhaal. Het is een „vie romancée" van Beethovens jeugd. De latere grootmeester wordt er beschreven in het kader van den tijd, van gewoonten en omstandigheden, van de levensverhoudingen, waarin hij opgroeide. Allerlei bekende persoonlijkheden op musicaal gebied, die destijds voor langer of korter tijd in Bonn verblijf hielden, ontmoeten we hier terug, vooral in hun nauwer of losser contact met den jongen Beethoven. In dit boek verraadt nog niets het storm-

achtige, het geweldige en onstuimige dat den lateren kunstenaar zal kenmerken. Het is een fijne, pieteitvolle ensceneering van Beethovens kinder- en jeugdjaren. Een boek voor iedereen, vooral voor Beethovenbewonderaars.

MANN (THOMAS) MARIO UND DER ZAUBERER. Fischer, Berlin. (143) 1930. 3 en 4.5 M.

Deze nieuwste novelle van Thomas Mann bewijst wederom zijn groot talent van schrijven, van ensceneeren, van knooplegging en van ontwikkelen eener novelle. Hij begint met de beschrijving van zijn vacantie-verblijf in een kleine Italiaansche badplaats, Torre di Venere: de onaangename ervaringen, die hij daar opdoet, scheppen de juiste atmosfeer voor het verhaal van den hypnotizeur. Onverwacht wordt het bezoek van een goochelaar aangekondigd en heel Torre di Venere loopt uit om Cavalière Cipolla te zien optreden. De Cavalière is een misvormde en heel zijn verschijning heeft iets mysterieus, iets fascineerends, zoodat we al de wonderlijke toeren, die Thomas Mann van hem vertelt, gelooven. Op het einde hypnotizeert hij den eenvoudigen hotelbediende Mario en dwingt dezen om in hem, Cipolla, zijn geliefde te zien. Als de ban gebroken is, schiet Mario den „Zauberer" neer.

Meesterlijk heeft Mann dit alles verteld: met een magisch werkenden eenvoud bouwt hij zijn verhaal op; wij maken den Cipolla-avond mee en zien den hypnotizeur onder Mario's schot levenloos ineenstorten.

HOTOPP (Albert) FISCHKUTTER H. F. 13. Neuer Deutscher Verlag, Berlin. (322) 1930. 3 en 5 M.

Een verhaal van het leven en den strijd der visschers aan den Elbemond. Hun onderlinge twisten, jaloezie, teleurstellingen en bittere strijd. En eindelijk hun vernietiging, wanneer ook groote schepen ter vischvangst uitvaren.

Een nadere beschrijving van het gezin van een visscher. Zijn leven, opkomst en tragischen dood wordt gevolgd door de beschrijving der vrouw als weduwe, waarbij eenige scènes voorkomen, die wegens het rauwe realisme het boek *zeer voorbehouden* maken. De schrijver kent dit visschersvolk en heeft hun ruwe levenswijze met felle kleuren geschilderd. Het is een boek vol bittere waarheid, een boek dat getuigt van een grauwe sombere vizie op leven en menschen.

Engelsch

FORD (Ford Madox) THE ENGLISH NOVEL. From the earliest days to the Death of Joseph Conrad. (142) 1930. Constable & Co. Ltd., London. 5/-.

Wanneer men niet beter wist, zou men veronderstellen dat in

dit boek een jong en snaaksch criticus aan 't woord is, die, louter uit oppositiezucht, in zijn opinies vierkant staat tegenover de waardebepalingen van anderen. Uitgaande van de stelling dat de roman niets anders mag wezen dan een weergave van het leven, veroordeelt hij bv. bijna de geheele Victoriaansche literatuur. Hetgeen wel niemand met hem eens zal zijn. Toch is Ford een uitstekend kenner der Britsche literatuur, die bovendien zelf reeds romans van beteekenis heeft geschreven. Het wil ons dan ook voorkomen dat hij zichzelf niet overal ernstig neemt, waar hij een of andere gewaagde opmerking ten beste geeft. „I may be perfectly wrong in almost everything that I say", verklaart hij zelf. Toch zal degene, die eenigszins thuis is in de Engelsche literatuur, in zijn opmerkingen, naast veel ongerijmds en onwaars — en dit is het merkwaardige van het boekje — toch ook iets ontdekken dat de moeite van het overdenken waard is, en dat hem een anderen, meer omvattenden kijk op sommige literatuurverschijnselen zal openen. Zoo ongeveer als Chesterton dat doet in zijn *The Victorian Age of Literature*. Als studieboek is *The English Novel* dan ook niet bruikbaar — de auteur kan binnen den beperkten omgang van het werk ook trouwens slechts hier en daar een greep doen, — maar om eens kennis te maken met de zeer subjectieve en oorspronkelijke ideeën van Ford, is het wel interessant. Het boek is geschreven in een magnifieken stijl.

KERR (Lennox) BACKDOOR GUEST. (255) Constable & Co. Ltd., London. 1930. 6/-.

De typische Amerikaansche landlooper, de „hobo", die zich zijn maaltijd bedelt of een heel enkele maal er voor werkt, en zich verplaatst door als blinde passagier op de vrachttreinen mee te reizen, die behoort tot een heel aparte klasse, werd reeds door Jack London vereeuwigd in zijn *The Tramp*. Een vergelijking tusschen dit boek en *Backdoor Guest* dringt zich bij de lezing onmiddellijk op. Een vergelijking, die uitvalt ten gunste van Jack London. Het zwerversbloed zit Kerr in de aderen, maar hij begon zijn „hobo-life" toch opzettelijk teneinde zich stof voor zijn boek te vergaren; de indruk, dat hij amateur bleef, dringt zich steeds op. Terwijl Jack London, door de omstandigheden gedwongen, zijn tramp-bestaan ten volle en intens beleefde, waarvan zijn roman dan ook de onmiskenbare blijken geeft.

Lennox Kerr, Schot van geboorte, reisde als zeeman naar de Vereenigde Staten, deserteerde daar van zijn schip, om vervolgens de „States" te doorkruisen, gedeeltelijk te voet, gedeeltelijk per goederentrein, of als passagier in particuliere auto's welker eigenaars hij verzocht hem een eind mee te laten rijden. Allerlei „jobs" heeft hij bij de hand gehad: koksmaat op een binnenvaartschip,

brouwer van clandestien bier, knecht in een volkskosthuis. Daar tusschen door lange en ongeregelde zwerftochten.

Zooals gezegd bezit het boek niet de kwaliteiten van dat van Jack London; het is echter toch de moeite van het kennisnemen wel waard. Verschillende Amerikaansche toestanden worden besproken, terwijl Kerr een oorspronkelijke wijze van vertellen eigen is.

Het is uiteraard vrij rauwe stof; er komen ook enkele goedkoope, minachtende uitdrukkingen over den godsdienst in voor, zoodat *Backdoor Guest* gekwalificeerd moet worden als lectuur, uitsluitend voor volwassenen.

SLOAN (Farquhar) THE DIVIDING YEARS. (352) Murray, London. 1930. 7/6.

De gemiddelde Engelschman vergaapt zich graag aan de „Nobility". Hij kijkt de wekelijksche tijdschriften door, die voor negentig procent geïllustreerde verslagen brengen van adellijke huwelijken, en dito jachtpartijen, gaat desnoods nog eens kijken naar de ruiters in Rotten Row, — allemaal dingen waar hij zelf nooit part of deel aan hebben zal — en heeft dan weer voor acht dagen genoeg, om tevreden verder te leven. Wat er nog aan mocht ontbreken, vult de amusements-romanlectuur ruimschoots aan. Want minstens twee derde deel daarvan behandelt liefdestragedieën in de hoogere kringen. Terwijl dan meestal — om het contrast met het ordinaire leven nog iets aan te dikken — terloops even een blik wordt geworpen op het leven van enkele burgermenschjes. Als tooneel en omlijsting daarvan wordt gewoonlijk een goedkoop „boardinghouse" genomen. *The dividing Years* is precies naar dit model gesneden. Terwijl de Engelschman Mark Wendover voor zaken in Rusland reist, vat hij liefde op voor de Russische Prinses Tatiana Vladimirovna Alexieff. Die liefde is wederkeerig. Maar een plotselinge finantieële ramp belet Mark zich te verklaren; hij gaat terug naar Engeland. De daarna uitgebroken oorlog herstelt weer het vermogen van onzen Engelschman, stelt hem, door het sneuvelen van een familielid, in 't bezit van het voorvaderlijk landgoed; terwijl de Prinses haar geheele vermogen verliest, voor het revolutionair bewind vluchten moet, en verplicht is de nederigste baantjes waar te nemen.

De nood stijgt natuurlijk geweldig hoog, tot op 't uiterste moment, Mark „comes to the rescue". Waarna het huweluksgeluk beginnen kan.

Beoordeeld naar de maatstaf, voor dergelijke romans aan te leggen, moet erkend worden dat het verhaal prettig, onderhoudend en spannend geschreven is. Geschikte vacantielectuur.

Romans en Verhalen

SCHENDEL (Arthur van) HET FREGATSCHIP JOHANNA MARIA. Meulenhoff, Amsterdam. 1930. (206) f 3.90.

Het Fregatschip Johanna-Maria is een mooi, gaaf boek, geschreven met dezelfde liefde, waarmee Jacob Brouwer het schip levenslang bewoond en bediend heeft en met het talent van Arthur van Schendel. Alles is evenwichtig in dit eigenaardig verhaal. Van Schendel schrijft hier proza van zuivere, krachtige structuur, solied en compact, hecht en vast als het fregat zelf. Er heerscht een zuivere harmonie tusschen schip en bemanning, tusschen object en schrijver.

Het is een der beste boeken die den laatsten tijd in Nederland verschenen zijn. Met korte rake trekken beschrijft van Schendel bemanning en lotgevallen der Johanna-Maria en schrijft aldus „het leven", mag ik wel zeggen, van een fregatschip. Het fregat is de „held" van het verhaal; daarnaast treedt Jacob Brouwer als de hoofdfiguur op den voorgrond en diens weinig gecompliceerd gemoedsleven staat in nauwe wisselwerking met het eenige wat hem ter harte gaat en wat hem aan het leven bindt, de „Johanna-Maria".

De zee heeft Holland groot gemaakt; hier heeft diezelfde zee van Schendel een werk van zuivere bezieling geinspireerd. Het is een boek dat ieder lezer van smaak bevredigen zal.

SLAUERHOFF (J.) SCHUIM EN ASCH. Van Dishoeck, Bussum. (179) 1930. f 3.90.

Er ligt een sombere weemoed over deze vijf verhalen van Slauerhoff, een stemming als gewekt zou worden door het zien eener afgetakelde, stukgestreden vloot. Zij spelen zich af in alle windstreken, ver van Holland, en hebben reeds daardoor iets wereldwijds over zich, iets fantastisch en avontuurlijks dat den geest boeit en aan het alledaagsche ontvoert. Daarbij zijn ze goed geschreven. De schrijver voelt zich thuis op stormachtige zeeën, in verre havens, en Levantijnsche matrozenkroegen. Het zijn verhalen van een zwerver, die overal en nergens thuis is, die gedreven wordt van Oost naar West, van West naar Oost, en die het leven geproefd en ondervonden heeft, dat 't geen idylle is. Vandaar de weemoedige pessimistische stemming die er over deze wereld zonder God ligt. Het gaat er nog al rauw toe hier en daar, zoodat deze bundel slechts geschikt is voor *rijpe volwassen* lezers.

HAMSUN (Knut) DE ONTWRICHTEN. Vert. door S. van Praag. „De Gulden Ster", Amsterdam. (325) f 3.90 en f 4.90.

De Stad Segelfoss, zooals de oorspronkelijke titel van dezen roman luidt, is een der werken uit Hamsuns eerste periode. De vertaler heeft zijn boek *De Ontwrichten* genoemd, een titel die boven drie-kwart van Hamsuns werken staan kon. Segelfoss is een havenstadje, waar een dokter woont, een advocaat, een fabrikant, een landedelman, een grossier, omgeven door de verdere bevolking. Deze

notabelen hebben vrouwen, zoons en dochters en over al die menschen in hun dagelijksch bedrijf schrijft Hamsun een roman op de levendige, menschkundige wijze waarop hij dat kan. Hij beziet dit kleinsteedsche leven met zijn leidende persoonlijkheden vanuit een humoristischen gezichtshoek; hij staat er zelf buiten en heeft slechts schrijversbelang bij hun lotgevallen. Daarom is dit boek niet zoo aangrijpend als „Hoe het groeide!"; Hamsun heeft 't doorloopend geschreven met een glimlach om zijn lippen. De figuren zijn goed geteekend; goed ook is de ineenstrengeling van interessen der personen onderling, kortom het is een stukje Noorsch leven, uitgebeeld door een schrijver van talent. De diepere vragen der menschheid en der ziel worden niet aangeroerd, de godsdienst wordt herhaaldelijk bespot. Voor *ontwikkelde volwassenen.*

CLAES (Ernest) ZICHEMSCHE NOVELLEN. Standaard-Boekhandel, Brussel. 1930. 2e druk.

De Standaard-Boekhandel heeft de tweede druk van Claes' *Zichemsche Novellen* bezorgd. Zij bevatten Vlaamsche ernst en luim van de goede soort. Niet alle novellen zijn even goed, maar Claes toont zich een geboren verteller door heel het boekje. Lectuur voor iedereen.

ZWEIG (Stefan) NOODLOTSUREN DER MENSCHHEID. Vert. door R. P. Sterkenburg. (82) Ploegsma, Zeist. 1930.

„Vijf historische Miniaturen" noemt de schrijver deze beschrijvingen van eenige gewichtige momenten der wereldhistorie. Napoleon te Waterloo, Goethen te Marienbad, Suter te San-Francisco, Dostojefski op het Semenowskplein te Petersburg en Scot aan de Zuidpool: dit zijn de oogenblikken die Zweig ter bewerking kiest.

Zweig is een meester van het proza, die vooral de twee eerste „miniaturen" dramatisch weet te bezielen.

UNDSET (Sigrid) DE SPLINTER VAN DEN TOOVERSPIEGEL. HARRIET WAAGE. Vert. door Henr. M. H. Ledeboer. (198) „De Gulden Ster", Amsterdam. f 2,50 en f 3,50.

Na den tragischen dood van haar kleinen jongen is Harriet Waage een ontevreden en humeurige vrouw geworden, die vooral haar man niet meer kan uitstaan. Zij is indertijd gehuwd onder invloed van haar moeder en omdat zij hem als neef wel lijden mocht. De man naar wien al haar gedachten uitgaan is Henning Damm, die met zijn vrouw en kinderen in de stad woont. Op een dag gaat zij hem opzoeken en komt tot een verkeerde verhouding met hem. Wanneer haar man haar geheime uitstapjes ten laatste ontdekt, gaat zij van hem weg, tracht met lessen een en ander te verdienen, maar is is toch genoodzaakt een toelage van haar man aan te nemen. Henning Damm komt haar dikwijls opzoeken en gaat tot een echtschei-

ding over wanneer zijn vrouw zijn verhouding tot Harriet ontdekt heeft. Geheel en al zonder wolken is deze verhouding reeds lang niet meer, want Harriet heeft een ontevreden, egoistisch karakter, maar zij verwacht een kind en in een ongelukkige gemoedstoestand gaat zij haar tweede huwelijk in. De tragische leegte van een leven zonder geloof wordt in dit boek overtuigend scherp en met veel talent geteekend. Alleen ervaren lezers met levensinzicht kunnen het lezen.

LAGERLöF (Selma) HET MEISJE VAN DE VEENHOEVE. (132) Vert. uit het Zweedsch door S. van Praag. Serie „De Verre Kim." „De Gulden Ster", Amsterdam. f 1,50.

Helga van de Veenhoeve heeft toen zij nog heel jong was een misstap begaan, waarom zij door haar ouders en iedereen veracht wordt. De man, die de grootste schuld heeft, weigert het kind te helpen opvoeden. Zij stelt een eisch tot opvoedingsbijdrage tegen hem in en belet hem voor de rechtbank een meineed te doen op het Heilige Boek. Deze nobele geste geeft haar de achting van de menschen terug en Gudmund Erlandsson, een welgestelde boerenzoon, wil haar zelfs naar huis rijden. Hij vraagt haar bij hen in huis te komen om zijn hulpbehoevende moeder te dienen en Helga neemt blij en gelukkig zijn aanbod aan, want dan kan zij voor haar kind zorgen. De rijke verloofde van Gudmund wil zoo iemand als Helga niet in huis hebben, zoodat zij weg moet wanneer zij trouwen gaan. Een bijzondere gebeurtenis doet het huwelijk niet doorgaan, Gudmund's oogen gaan open, hij ziet waar de echte zelfopofferende liefde te vinden is en neemt Helga tot vrouw. Op de haar eigen rustige, stille, maar pakkende wijze vertelt de schrijfster ons dit gegeven en maakt het tot een juweeltje. Geschikt voor volwassenen.

DELEDDA (Grazia) IN DE WOESTIJN. (213) Vert. door Dr. A. v. Wallinga. „De Gulden Ster", Amsterdam. f 2,— en f 2,90.

Lia Asquer woont met haar tante op Sardinië en verveelt er zich doodelijk. Haar oom uit Rome vraagt haar bij hem te willen komen en vol blijdschap aanvaart zij de reis naar het vaste land. Daar huwt zij een journalist, die na eenige jaren sterft en haar met haar zoontje onverzorgd achterlaat. Zij is dan genoodzaakt een kamer te verhuren. De man die bij haar in huis komt wonen, wordt verliefd op haar, maar hij is gehuwd en leeft gescheiden van zijn vrouw, omdat hij niet met haar harmoniseert. Lia mag hem wel lijden, maar weet niet wat zij doen zal en gaat om de verleiding te ontvluchten naar haar eiland terug, waar zij van haar tante verneemt, dat haar oom voor zijn dood, zijn kapitaal bij haar in bewaring heeft gegeven om aan Lia te overhandigen, wanneer zij in behoeftige omstandigheden zou verkeeren. Nu ziet Lia in wat haar plicht is en zij blijft op Sardinië wonen om voor de opvoeding van haar zoontje

te zorgen. Een boek met een innige atmosfeer, dat aantrekt door zijn rake karakterteekening. Voor rijpere lezers.

GREENE (Graham) DE MAN IN DE MIST. Vert. door G. J. Werumeus Bruning-Ensink. (219) Querido, Amsterdam.

Een man, die op smokkelschepen voer, heeft zijn makkers verraden en vlucht voor hen weg in den mist. Hij hoort zijn achtervolgers achter zich en zijn hart krimpt ineen vol angst voor een van hen, Carlyon, den aanvoerder, die voor hem als een vader geweest is, na den dood van zijn eigen vader. Hij komt bij een huisje dat hij met geweld binnendringt, waar een meisje woont, dat waakt bij het lijk van haar meester. Zij verschaft den vreemdeling onderdak tot hij weer wegtrekt. De angst voor zijn makkers drijft hem steeds voort. Hij komt in de stad terecht, waar de rechter hem vast houdt, omdat hij getuigen moet. Daar beleeft hij een nacht van zonde, hetgeen zeer uitvoerig beschreven wordt. Na de rechtszitting gaat hij naar Elisabeth, waar zijn vrijgesproken kameraden, hem reeds vóór zijn, en een van hen het meisje vermoord heeft. Hij wordt bij het lijk aangetroffen; zijn mes steekt in de wonde en hij neemt de schuld voor zijn kameraden op zich, voelt zich vrij van angst voor hen, omdat hij boete doet voor zijn verraad. De nachtelijke scène maakt dit boek zeer voorbehouden, hetgeen te betreuren valt, omdat het met suggestieve kracht en groot talent geschreven is.

AMMERS-KUELLER (Jo van) DE OPSTANDIGEN: VROUWENKRUISTOCHT. (396) Meulenhoff, Amsterdam. 1930. f 5.90.

Jo van Ammers-Küller heeft in 't buitenland meer succes gehad dan in Holland. Haar „Opstandigen" werd in meerdere talen vertaald en buiten 't vaderland vrij gunstig beoordeeld. Eveneens „Tantalus". In Nederland werden deze werken nauwelijks tot de litteratuur gerekend.

Ik vrees, dat „Vrouwenkruistocht" over heel de linie een minder gunstige ontvangst zal vinden. Het staat nog ver beneden zijn voorgangers. Het heeft meer van een geschiedenis van den Suffragettenstrijd in Engeland dan van een roman. De heldin, Joyce Coornvelt, is een bloedelooze schim, waarin Jo van Ammers-Küller geen leven heeft kunnen storten, evenmin als in haar andere heldinnen. Allen zijn het stroopoppen voor een Suffragettenoptocht. De schrijfster heeft haar roman vrij handig zóó geconstrueerd, dat zij hem kon volstoppen met „Suffragetisme", maar alle bloedwarme bewogenheid, alle ontroering, alle leven ontbreekt. Joyce is een wees, geboren in Zuid-Afrika, woont een tijdje in Leiden en gaat dan logeeren bij haar oom in Londen. Bij haar aankomst in Londen kruist haar auto natuurlijk reeds een suffragettenoptocht. Zij stoot overal op suffragettes. Het is een zeldzaam vervelend en waardeloos boek. Voor elk volwassene.

VOORHOEVE (Coby) BENITA TERHAEREN. (300) Bolle, Rotterdam. f 3,— en f 4,50.

Geheel in kindertoon geschreven, vertelt Benita Terhaeren ons over haar jeugdjaren, in een streng Christelijk milieu, waar het als een groote zonde wordt beschouwd wanneer men viool speelt en naar concerten gaat. Haar vader is dominee en de oudste broer volgt na zijn dood diens voetsporen. Moeder, die het meisje het beste begrijpt en haar muzikaal talent wenscht te ontwikkelen, sterft vroeg aan een slepende ziekte en het kost Benita al haar krachten om zich te ontworstelen aan de haar drukkende omgeving en aan de heerschappij welke broers en zusters over haar uitoefenen. Benita is een onschuldig meisje gebleven, dat niets van het leven af weet. Zij gaat samen wonen met een vriend, die zij verzorgt in zijn ziekte, maar waarmede zij geen verdere gemeenschap heeft. Haar familie gelooft dit niet, maar zij zelf kan na zijn dood zich weer geheel aan haar muziek geven, leeft voort en ziet niet om. Er zijn enkele theorieën in dit overigens pakkend geschreven boek, waarmede wij, Katholieken, het absoluut niet eens kunnen zijn en ook de streng protestantsche sfeer is voor ons ietwat onwennig. Voor volwassenen.

PAULI (Ebba) DE KLUIZENAAR. Uit het Zweedsch vert. door N. Basenau-Goemans. (214) Ploegsma, Zeist. 1930.

Ebba Pauli's „Kluizenaar" is een eigenaardig boek. Het is een boek van levenswijsheid, die den lezer in verhaalvorm wordt voorgezet. Een kluizenaar woont in een eenzame hut op den berg. Hij is een gelouterde door gebed en wereldverzaking en uit het dal komen de menschen tot hem om raad en troost. De koning en de kruisvaarder, de grijsaard en de jongeling, de vrouw en het jonge meisje, de zieke en de gekwelde naar de ziel, de vertwijfelde en de teleurgestelde, allen komen zich oprichten aan de deemoedige wijsheid, de verlichte zielkunde van den kluizenaar. Het boek staat buiten alle litteratuur, maar het is een werk van hooge gezindheid en nobele allure. Iedereen kunnen wij het aanbevelen.

WADSLEIJ (Olive) TWEESTRIJD. Vert. door Mr. Servaas. (255) „De Combinatie", Rotterdam. f 2.75.

Eugène laat zijn vrouw het grootste gedeelte van het jaar alleen, om zijn hartstocht voor reizen bot te vieren. Jarenlang heeft Tonia haar eenzaamheid stilzwijgend verdragen, maar tenslotte heeft zij liefde opgevat voor Charles, een weduwnaar met een zoon, die er bij haar op aandringt met hem te huwen. Hij zal met haar man spreken, maar Eugène is telkens op het gewichtige moment afgereisd. Hij wordt ten laatste vermoord en Charles neemt de schuld op zich om zijn zoon, welke door een noodlottig toeval die misdaad begaan heeft, vrij uit te laten gaan. Totdat hij zijn straf heeft uitgezeten wacht Tonia op hem. Niet geschikt voor jonge menschen.

VETERMAN (Eduard) GODENSCHEMERING. (192) Strengholt, Amsterdam. f 2,90 en f 3,90.

Camille Desmoulins maakt het begin der revolutie mee als secretaris van den grooten Mirabeau, daarna als bewonderaar van Danton, terwijl Robespierre peetvader wordt van zijn eersten zoon, totdat hij zelf zijn leven eindigt onder de guillotine. Deze groote figuren uit de Fransche revolutie worden in dit boek meesterlijk beschreven. Camille in een van de hartstochtelijke oproermakers, waarop de groote mannen met een toegeefelijken glimlach en minachting neerzien. Voor rijpere lezers.

COURTHS-MAHLER (Hedwig) GIJ ZIJT MIJN UITVERKORENE. Vert. door A. Vuerhardt-Berkhout. (249) Swartsenburg, Zeist. f 1,50 en f 2,25.

Cornelia von Reinach woont na den dood harer ouders bij haar oom Von Lankwitz in huis, waar zij zich nuttig maakt in de huishouding en op het landgoed. De oude heer houdt zooveel van haar, dat hij haar tot zijn universeele erfgename heeft uitgekozen boven een jongen neef, die zijn naam draagt, maar een verkwistend officier is. Een huwelijk tusschen Cornelia en Hanno den neef is het stokpaardje van den oom. Met veel overredingskracht en tact brengt hij dit tot stand, waardoor hij beiden na een zeer ongelukkigen tijd vol misverstand een gelukkig leven heeft bezorgd. Volwassenen.

PLIVIER (Theodor) 'S KEIZERS KOELIES. Roman van de Duitsche Oorlogsvloot. (266) De Haan, Utrecht.

De titel duidt reeds aan, wat de lezing bevestigt: de inhoud van dit boek is een vinnige satire op het Duitsche militairisme, zooals zich dat uitte in de Keizerlijke Marine. Gevochten heeft de vloot weinig gedurende de oorlogsjaren: behalve enkele op zich zelf staande wapenfeiten heeft slechts één groote slag plaats gehad, die in het Skager Rak. Maar in plaats daarvan schijnt de marine het middel te zijn geweest den Duitschen-geest-op-z'n-smalst zich te laten uiten: een zoo schandelijk en onmenschelijk tuchtsysteem werd in praktijk gebracht, dat de bemanningen, — matrozen en stokers — werkelijk niet veel meer dan koelies waren. Eenvoudig speelballen van zich bijna godheden wanende zeeofficieren. Waarop slechts enkele loffelijke uitzonderingen bestonden, welke de schrijver ook vermeldt. Talrijke phasen uit het vlootleven beschrijft de auteur, en door alles heen borrelt haat tegen een regime dat menschen tot slaven verlaagde. Waardoor dit regime zich het eigen graf groef: steeds talrijker werden de gevallen van insubordinatie en verzet, tot de revolutie uitbrak, het eerst op de vloot. De auteur heeft zelf op de vloot gediend; het verhaalde maakt absoluut den indruk waar te zijn — zoodanig beschouwd is dit een belangrijk boek —: maar het is op vele plaatsen zoo grof en plat, dat wij het sterk moeten voorbehouden voor volwassenen, die het leven goed kennen.

JONG VAN BEEK EN DONK (C. de) BIJ DE WASKAARSEN. (252) Brand, Hilversum. f 2,90 en f 3,90.

De bekende schrijfster van den indertijd opzienbarenden tendenzroman, Hilda van Suylenburg, is later tot den katholieken godsdienst overgegaan. In dit boek beschrijft zij de langzame toenadering van een jong meisje tot de sfeer van warmte en innigheid der R.K. Kerk en haar bekeering. Jammer dat de opzet zoo onwaarschijnlijk aandoet. Anne maakt schilderstudies in Parijs, en ontmoet er een katholiek jongmensch voor wien zij gaat voelen. Voor zaken moet hij naar Amerika, voordat het tot een verklaring komt. Na zijn vertrek hoort Anne niets meer van hem. Op een dag loopt zij de mooie oude St. Germain des Prés binnen, waar zij in gesprek raakt met de kaarsenverkoopster. Door omstandigheden komt Anne er toe haar plaats een tijd lang in te nemen. Hier ontmoet zij een liefdezuster, die haar alles verklaart wat haar onbegrijpelijk is en Anne heeft zonder het zelf te weten den eersten stap tot haar bekeering gezet. Elken dag komt de non terug, leert haar bidden, weerlegt haar moeilijkheden, bemoedigt haar etc. Zonder diepgaanden zielestrijd gaat Anne over tot het Katholicisme, (al te gemakkelijk, dunkt ons), waarna de zuster ook voor goede fee speelt om haar liefdesaangelegenheid in orde te brengen.

Royaal herroept de schrijfster haar vroegere misvattingen in „Hilda van Suylenburg" gepropageerd. Volwassenen.

WALLACE (Edgar) MILLIOENEN VOOR HET GRIJPEN. (236) Ned. Uitgeversmij., Amsterdam.

Felix Carfew solliciteert naar een baantje aan het groote dagblad: The Megaphone en heeft zijn geluk alleen te danken aan de toevalligheid dat hij denzelfden naam draagt als een der meest bekende redacteuren van dit veelgelezen blad. Lang duurt het niet of het komt uit dat hij zich heel brutaal in de plaats van den bekenden Gregory Carfew heeft gesteld, waardoor zijn werk als verslaggever een einde neemt, maar dan heeft hij zijn voeten op den weg naar het fortuin geplaatst en krijgt hij allerlei zaakjes aan de hand, die hem spoedig tot een man in bonus maken. Een fantastisch verhaal vol humor, aanbevolen voor groote menschen.

WALLACE (Edgar) DE ONBEKENDE. Bewerkt door A. D. Hildebrand. (255) Allert de Lange, Amsterdam. f 2,— en f 2,75.

De vier rechtvaardigen, die wij in een ander boek van Wallace reeds ontmoet hebben, volbrengen ook in dit verhaal de taak welke zij vrijwillig op zich genomen hebben, om de groote misdadigers, die de arm der wet niet heeft kunnen grijpen, te straffen. Dr. Essley of Black, een schurk die evenveel namen als jassen heeft, ontvangt tot zijn grooten schrik de waarschuwingen van de Vier, voegt nog gauw een paar moorden bij de vele welke hij reeds begaan heeft en

wordt tenslotte niet door de Vier maar door Scotland Yard gepakt.
Geheimzinnig en spannend voor volwassenen.

SCOTT (Sir Walter) ROOIE ROB. Vert. door Edward B. Koster. (637) Wereldbibliotheek, Amsterdam. f 3.50.

De romantische geschiedenis van den dapperen vrijbuiter aan wiens naam zoovele sagen en legenden verbonden zijn: Robin Hood, samengesmolten met een anderen roman, die van den heer Francis Osbaldistone en Mejuffrouw Diana Vernon. Een van die boeken, welke altijd gelezen zullen worden omdat zij behooren tot de wereldliteratuur, wordt ons hier in een keurige vertaling aangeboden. Hier en daar een onjuistheid en hatelijkheid op het Katholicisme zal een ontwikkeld lezer, die van degelijke lectuur kan genieten niet beletten dit meesterwerk van Walter Scott met genoegen te lezen.

FRANKEN (Tjebbo) LENTEKALVEREN. Geill. door J. Casteele. (216) Blitz, Amsterdam.

Deze „optimistische" roman gaat over het studentenleven van een theoloog, een dokter en een advocaat in spé. De schrijver heeft den joligen, gezelligen toon der studenten goed weten te treffen. Het vroolijke pretleven, waarin zoo nu en dan een ondertoon van ernst klinkt, wordt met echten humor beschreven, en wij voelen den weemoed van den dokter mee, wanneer hij na geslaagd examen en reuzen fuif, denkt aan den heerlijken tijd die achter hem ligt, terwijl hij zich voorneemt om het optimisme van zijn studentenjaren zooveel mogelijk in zijn leven te bewaren. Hier en daar een tikje grof, maar studenten zijn nu eenmaal geen preutsche jongejuffrouwen.

Over het geheel een vroolijk, humoristisch boek voor groote menschen.

FEITH (Jan) DE MELODIEUSE DOOD. (173) Met teekeningen van den schrijver. Strengholt, Amsterdam. f 2,90 en f 3,90.

Een aantal korte schetsen, welke onder de aantrekkelijke opschriften van „sensaties, griezeligheden, gemoedelijkheden, ijdelheden, baantjesjagers", gebundeld zijn. Jan Feith verstaat de kunst om een kort en pakkend verhaal samen te stellen. Voor liefhebbers van de short-story een aantrekkelijk boek.

FEEN (A. H. v. d.) KASIAN EN ANDERE VERHALEN. (289) Bruna en Zn., Utrecht. f 2.50 en f 3.25.

Een zevental verhalen van den ernstigen schrijver van der Feen, waaruit wij ternauwernood den vroolijken luchthartigen de Sinclair herkennen, wiens boeken vol humor, met zooveel graagte gelezen worden.

Deze verhalen zijn allen aan den tragischen kant van het leven en geschikt voor volwassenen met levenservaring.

STEPAN (Raoul) MONESTIé DE HUGENOOT. (213) „Holland". Amsterdam. f 2,90 en f 3,90.

Dit verhaal speelt in een Protestantsch dorp in Frankrijk, waar maar enkele Katholieken wonen. Monestié is een rechtgeaard hugenoot, maar zijn zoon Josias heeft een verhouding met een gehuwde vrouw, waarover zijn vader groot verdriet heeft.

Protestantsch en zeer voorbehouden.

KUHNERT (A. A.) VROUWEN IN OORLOGSLAND. Vert. door M. de Launoy. (206) Elsevier, Amsterdam.

Margo is niet veel meer dan een kind wanneer de oorlog begint. Zij speelt met jongens en meisjes, die uit een ander milieu dan het hare komen en wordt te vroeg ingelicht over dingen, waar zij nog niet mee noodig heeft. Haar broer vertrekt naar het front en later ook haar vader. Dan blijft zij met moeder en zuster alleen over om de dagen vol honger en ellende te doorworstelen, welke voor de vrouwen in Duitschland zoo vreeselijk geweest zijn. De broer wordt vermist en de vader komt terug. De zuster van Margo leidt reeds lang een leven van den lichteren kant en tenslotte gaat het ook met Margo mis. De schrijver heeft den ontzettenden invloed van den oorlog op de mentaliteit der meisjes willen schetsen, maar reeds voor den oorlog begon, beschrijft hij meisjes in den aanvang van dit boek zonder eenig schaamtegevoel of eerbaarheid. Het is dus geen wonder dat zij in den oorlogstijd nog erger worden. Het boek moeten wij daarom *ongeschikt* verklaren.

CAVALIER (Ru le) en KETTMANN (George) DE VLAM DER STEDEN. (509) Van Kampen en Zn., Amsterdam. f 5,50 en f 6,50.

Deze meer dan vijfhonderd bladzijden lange, compres gedrukte roman beschrijft een stuk stadsleven, of juister het leven van een groep stedelingen met zijn drukte, zijn driften, zijn belangen van elken dag. „Eindelijk eens een roman zonder kleinburgerlijke benepenheid, frisch werk, groot opgezet, gedurfd en oorspronkelijk.... Het is een modern symphonisch epos van vlammende, mannelijke levensdrift", zoo staat er op den omslag; maar wij kunnen deze snorkende aanbeveling niet onderschrijven. Het boek onderscheidt zich niet wezenlijk van tientallen andere met gelijken opzet. „Gedurfd" is het wel en „levensdrift" is er genoeg, maar een epos is het volstrekt niet. De meesten, wier leven hier geschilderd wordt, zijn stuurlooze cultuurmenschen, wien alle diepere levensinzicht, alle religieuze orienteering ontbreekt. Moreel is het boek vrijwel beginselloos. Wij kunnen 't niemand aanbevelen en achten het *zeer voorbehouden lectuur.*

WILMA. VERGEZICHT. (199) Daamen, Den Haag. f 2,75 en f 3,7"

Eenige fijngevoelde schetsen, waarin de schrijfster aan haar fan

tasie vol idealen den vrijen loop geeft. Protestantsch getint, maar voor iedereen geschikt.

AYRES (Ruby M.) ZIJ DIE MET LIEFDE SPELEN. Vert. door Henr. Rappard. (235) „De Combinatie", Rotterdam. f 1,75.

Zij die met liefde spelen zijn degenen, die door hun jalouzie hun leven en dat van degenen met wie zij getrouwd zijn, tot een hel maken. Twee van zulke ongelukkige huwelijken heeft de schrijfster in dit verhaal verwerkt en zij is er werkelijk in geslaagd het ontzettende van deze ondeugd in het licht te stellen. Echtscheiding is er het gevolg van.

Voor rijpere lezers.

CORSARI (Willy) GESTALTEN IN EEN SPIEGEL. (219) Leopold, Den Haag. f 2,90.

Antoon Meijering logeert bij kennissen aan de Riviera en verwacht zijn vrouw Martha. Hun huwelijk is tot dusver een echte kameraadschap geweest zonder hevige passie, maar vol groote vriendschap. De vriend, bij wie hij logeert, leeft met zijn vrouw heel anders. Hij is een echte vrouwenverleider en neemt zich, wanneer hij Martha voor het eerst ontmoet voor, haar onder zijn bekoring te brengen. Door een ongeluk komt Antoon om het leven. Gebroken gaat Martha naar huis terug om het werk van haar man: vreugde te brengen in het leven van gebrekkige kinderen, voort te zetten. Het werk boeit haar niet meer. Zij is ongelukkig. Stephan komt haar opzoeken en haalt haar over met hem te trouwen, omdat hij van zijn vrouw gaat scheiden. Zij kan er niet toe komen daarin toe te stemmen. Een geweldige brand breekt uit in het kindertehuis. Stephan redt eenige kinderen met opoffering van eigen leven en voor Martha is deze harde slag een ontwaken tot een dieper inzicht en leven van zelfverloochening. Deze „gestalten in een spiegel" zijn natuurgetrouw door de schrijfster weergegeven. Voor rijpere lezers.

SPIT. DE FUIK. (290) Bruna en Zn., Utrecht. f 1,25.

In een klein dorp bij de Veluwe is de directeur van een groote fabriek vermoord en de detective Kruseman neemt op zich den moordenaar te ontdekken. Een groote brand bij den notaris heeft tegelijk het testament van den vermoorde vernietigd en zeer terecht brengt Kruseman deze beide misdaden met elkaar in verband. De lezer kan gerust zijn, aan het einde van het verhaal wordt de dader ontmaskerd.

Amusementslectuur voor iedereen geschikt.

STREETER ALDRICH (Bess) EEN FAKKEL IN HAAR HAND. Uit het Engelsch vert. door A. E. de Vries. (367) Tjeenk Willink en Zn., Haarlem. f 2,90.

Het leven van een pionierster: Abie Mackenzie. Een van die

flinke, nooit versagende vrouwen, die voor een land zijn, wat het merg is voor de beenderen. Jong gehuwd, trekt zij met haar man naar een van de nog niet ontgonnen streken van Amerika ten Zuiden van de Missoeri en deelt al zijn zorgen met hem, terwijl zij elken dag haar eigen idealen en illusies meer en meer in rook ziet opgaan. Het duurt lang voordat het fortuin aan hun deur klopt, niet voordat haar kinderen groot zijn en haar man overleden; maar zij houdt vol. De kinderen trouwen en de eenzaamheid waarin Abie achterblijft in het huis, dat zij met haar man samen gebouwd heeft, wordt bevolkt door haar herinneringen. Zij is het lang niet altijd met haar kinderen eens, maar berust in hetgeen zij niet veranderen kan. Voor ouderen een heel mooi boek; enkele theorieën der jongeren kunnen er niet mee door.

OPPENHEIM (E. Phillips) MATORNI'S WIJNGAARD. (240) Bruna en Zn., Utrecht. f 1,— en f 1,50.

Het zal wel niemand verbazen dat de onvermoeide schrijver: Phillips Oppenheim, de geweldige figuur van Mussolini in een zijner romans verwerkt heeft. Matorni is de dictator van Italië, en het verhaal gaat over eenige gewichtige documenten, welke een afgezant van de oppositie-partij in een oogenblik van dreigend gevaar aan een geheim agent van Engeland heeft toevertrouwd. Het hoofd van de geheime politie van Matorni doet allerlei vergeefsche pogingen om de papieren in handen te krijgen, ondanks het uitdrukkelijk bevel van den Duce, die hem met zware straffen dreigt, als het hem niet gelukt den Engelschman te slim af te zijn. De zaak komt ten slotte in orde waardoor een oorlog met Frankrijk voorkomen wordt.

Boeiend en geschikt voor volwassenen.

HöLSCHER (To) EINDELIJK THUIS. Verlucht met zes houtsneden van J. Franken Pzn. (147) „Foreholte", Voorhout. f 2.50 en f 3.50.

Heel eenvoudig in simpele taal vertelt de schrijfster in dit keurig uitgegeven boek de bekeeringsgeschiedenis van An, een meisje dat, met negen jaar reeds wees geworden in een protestantsch weeshuis wordt opgevoed, totdat haar familie van vaders kant die roomsch is, haar op een katholieke kostschool doet. Hier en daar is het een verhaal dat je treft door den echt kinderlijken toon die er uit spreekt, terwijl wij ons zoo nu en dan verbaasd afvragen: „Zou een kind van die leeftijd zulke gedachten koesteren over godsdienstige onderwerpen?" want An vertelt zelf al haar geestelijke en wereldlijke ervaringen: Het moeitevol opgaan van een arm, eenzaam kinderzieltje verstrikt in de doornen van een star protestantisme, naar de stralende warmte van Jezus' liefdegeheim. Over het geheel een mooi boek, waarin deze schrijfster ver boven haar vroegere werken uitgaat.

Julien Green

door Dr. P. d. B. S.J.

Romans schrijven wil voor *Julien Green*[1]) zeggen, „que le lecteur soit en présence d'un fait, non d'une phrase": de soldaat is soldaat door zijn moed, zijn beleid, zijn doodsverachting als het zijn moet, en niet door zijn kleurig, keurig-sluitend uniform, zijn blinkende knoopen, prachtige epauletten, blinkende sabel.... Maar de moed zelf en de doodsverachting hebben niet alleen een inwendigen, doch ook een uitwendigen vorm in gelaatsuitdrukking, handenbeweeg en lichaamshouding, versmaden zelfs de versiering van een gepast kleed niet: een soldaat in burger is toch altijd maar een halve soldaat. Op de phrase niet te letten of zelfs: de phrase te minachten om des te juister te „phraseeren": dat is de kunst van den waarlijk geinspireerden kunstenaar. De geest of het gemoed schept zich zelf in hem den meest natuurlijken uiterlijken vorm. Niet dat alle versiering leelijk of afkeuringswaardig is: het Rococo beheerscht een heele kunstperiode en het zou niet onmogelijk zijn aan te toonen, dat alle kunst min of meer Rococo is. Toch is de simpele vorm der primitieven, onmiddellijk gegroeid uit de bezieling van het onderwerp, essentiëel verheven boven de meest kunstvolle — helaas maar kunstmatige of kunstige — ornamentiek van latere tijden.

Julien Green is de romanschrijver, die zich door zijn onderwerp laat grijpen. Hij weet als hij begint, nauwelijks waarover hij het hebben zal en in de verste verte niet, hoe het zich zal ontwikkelen. Heel in de diepte van zijn gemoed heeft hij een geestelijk, een mystiek huwelijk gesloten met zijn onderwerp, dat zich naar boven dringt, en zich zelf zijn eigen vorm schept. „Le roman objectif, c'est le roman d'où le moi est chassé." Dit gaat zoover, dat zelfs zijn ondervinding, de waarneming van personen en zaken zijner omgeving rechtstreeks niets met zijn kunstscheppingen te maken heeft. „J'ai une tendance à imaginer ce qui est le plus contraire à moi. Ce qui n'est pas imaginé n'a pas de valeur pour moi et je ne pourrais même pas raconter un accident, que j'aurais vu. . . ." bekent hij zelf. Zijn romans zijn daarom improvisaties. Vóór hij zijn talent ontdekt had, kon hij misschien aan menschelijke zwakheid of traditie hebben toegegeven en heel braaf van te voren een plan hebben opgezet, dat hij onmogelijk kon uitwerken; eenmaal tot zelfbewustzijn gekomen „il faut que j'invente au fur et à mesure et que j'écrive sans aucune préméditation. Mon vrai travail ne commence qu'au moment où je m'assois à ma table de travail." Alle begin echter is een dwaas ding: 't is niets en 't is alles, 't heeft zijn idee, dat zich ontwikkelen zal tot een volledig systeem en 't is nog de volmaakte onontwikkeldheid. Men kan er zich dus gemakkelijk in vergissen. Het overkomt *Green*, dat hij twintig of dertig bladzijden

---

[1]) Mont-Cinère, 1926. Adrienne Mesurat 1928. Leviathan 1929. Romans. Plon, Paris.

van een roman geschreven heeft en dan tot zijn verwondering merkt, dat hij zich in 't begin vergist heeft. Dan „begint" hij weer opnieuw van de eerste bladzijde aan.

Deze werkmethode, die haar eigen tegendeel te veel verwaarloost, heeft *Green's* romans gedeeltelijk ongenietbaar gemaakt. Het geslaagde gedeelte is de oorzaak van zijn enorm succes. Een ongekunstelde stijl in den waren zin des woords. Men leest, gaat op en verliest zich in het onderwerp, zóó, dat men op het einde met geen mogelijkheid iets over zijn „stijl" zou kunnen zeggen: teekens, dat rythme en gevoel in volmaakte harmonie zijn. Ik heb al gewezen op de moeilijkheid om te beginnen, die allesbeheerschend is. Luistert nu eens, naar deze inzet van *Leviathan* „Parvenu à la passerelle du chemin de fer, il s'arrêta et réfléchit. Pourquoi me presser? pensa-t-il. J'arriverai toujours trop tôt. Il ne sera que cinq heures et demie. Et alors? J'irai au café, j'attendrai une demie heure. Et puis?

Julien Green

Il prononça ces dernières paroles tout haut et secoua la tête négativement, comme si la réponse à la question qu'il se posait n'était point de celles qu'on désire connaître.........." Men leeft hier onmiddellijk mee met het zieleleven van den halfwilloozen, aarzelenden, naar volgende daden zoekenden en dan plotseling een besluit nemenden — gewoonlijk te kwader ure en een verkeerd besluit nemenden— hoofdpersoon. Men kan en zal er zich niet meer over verwonderen als zoo'n man in 't pathologische, in 't dolle eindigt, meegesleept door de besluiten van zijn eeuwige besluiteloosheid.

De keerzijde van dit talent is het gevaar, dat het onderwerp naarmate het meer in de klare sferen van het bewustzijn doordringt, den samenhang met de dieper liggende inspiratie van het gemoed verliest, dat het zuiver cerebraal verbeeldings-werk gaat worden. Dan

worden niet alleen de stijl, maar ook het onderwerp zelf tot louter versiersel. De geschiedenis ontwikkelt zich schijnbaar heel regelmatig verder: doch dit is maar schijn. In werkelijkheid is de diep-menschelijke tragiek van het eerste gedeelte overgegaan in een keurige beschrijving van oppervlakkige inwendige en uitwendige menschelijke gebeurlijkheden. Bijna alle personen van *Mont-Cinère* en *Leviathan* eindigen in het monsterachtige; *Adrienne Mesurat* wordt volkomen zinneloos op straat aangehouden door voorbijgangers: „elle ne put donner ni son nom, ni son adresse. Elle ne se rappelait plus rien."

De dieptreurige toestanden en gebeurtenissen kunnen echter geen oogenblik meer mijn belangstelling wekken: ik woon ze bij als een ordinaire Holywoodfilmvoorstelling. Geestelijke ondergang, moord, dood, zelfmoord, brandstichting, verlatenheid, verstarde boosheid, waanzin laten mij onverschillig, koud: ze ontroeren me evenveel of even weinig als de ondergang van een windvlaag of een zeegolf.

Daar komt een oogenblik bij het lezen dezer romans, nadat men langen tijd diep geschokt geweest is door zware zielekonflikten van toch al karikatuurmenschen met een felle emotionaliteit, dat men zich klaar bewust wordt, zich nog alleen maar tegenover de karikatuur te vinden. Vooral het laatste en beste werk: *Leviathan* heeft mij spontaan den uitroep ontlokt: „wat kan het mij in Godsnaam schelen wat er zooal in het hoofd van een gek kan omgaan en zich door hem in daden omzetten!" Niet, dat ik naar het zoogenaamde normale zoek: Dostojefsky heeft ons genoeg geleerd, dat de „abnormalen" ons dikwijls beter toonen wat we zelf zijn dan de brave Hendrikken. Maar onherroepelijk zoek ik in den mensch een ware menschelijkheid: ontbreekt die, dan ruim ik hem op — geestelijk gesproken! Gierigheid (het gegeven van *Mont-Cinère*), onpersoonlijke en ongemotiveerde verliefdheid van een jong en eenzaam levend meisje dat zich met aan cyclothymen waanzin grenzende kracht vastgehecht heeft aan een toevallig voorbijgaanden man (het gegeven van *Adrienne Mesurat*), nieuwsgierigheid en sensueele bezetenheid (het gegeven van *Leviathan*) wil ik aan het werk zien in het afbreken van menschelijke zielen en het verwoesten van hun omgeving: slagen ze echter in hun onderneming, blijven ze alleen over als machten, die den mensch leiden en beheerschen als de benzine een automobiel, dan hebben ze alle zelfstandigheid verloren, hebben alle kontakt met de redelijkheid opgegeven, kunnen geen onderwerp meer zijn van karakterbeschrijvingskunst.

Met moeite heb ik mij rekenschap gegeven van het tweeslachtige, onevenwichtige, dat deze romans van *Green* in hun eerste en tweede gedeelte en in de diepere lagen vooral van *Adrienne Mesurat* zoowel in het eerste als tweede gedeelte kenmerken. De schoonheid er van is aangrijpend en de onvoldaanheid vergezelt ons voortdurend als een kwade duivel. Waarschijnlijk is dit *Green* zelf ook wel tot bewustzijn gekomen. Althans verklaart hij in het meer geciteerde onder-

houd met Frédéric Lefèvre: „Tout ce que je fais, me donne une impression de platitude et d'insuffisance, d'insuffisance surtout: je n'ai jamais fini un livre sans qu'il me semblât, qu'il en manquait une partie et que sur trois phrases, je n'en avais écrit que deux". Natuurlijk is ieder groot kunstenaar ontevreden met zijn eigen werk: in dien zin versta ik de uitlating niet. *Green* wil zeggen, dat hij niet geeft, wat hij zou kunnen geven, dat hij nog niet op de hoogte is van zijn eigen talent. Zou hem dat ooit gelukken, dan geloof ik, dat we nog fijne kunstwerken van dezen eerst 30-jarigen romanticus verwachten kunnen. „J'en ai fini avec l'horrible" is een voornemen, rijk aan beloften voor de toekomst.

Het spreekt van zelf, dat deze boeken alleen door volwassenen en ontwikkelden mogen gelezen worden: ook dezen moeten nog een goede geestelijke gezondheid genieten, om er zonder schade voor hunne ziel (in den ruimsten zin) kennis mee te maken.

Giuliotti - Papini

door ELLEN RUSSE.

Eens hebben zij samen een boek geschreven; het was kort na Papini's bekeering en de verschijning van zijn Storia di Christo. Er was toen tusschen hen een nieuwe band gekomen, de band van het geloof. Giuliotti had aandeel gehad in de bekeering van zijn vriend; de vermaarde brief uit de Ora di Barabba was niet zonder uitwerking gebleven. Met zijn heftige natuur en vlijmscherpe pen had Giuliotti den nog aarzelenden Papini toegeschreeuwd: „Twintig jaar lang heeft je pen geschreven onder ingeving van den duivel, twintig jaar lang heb je jezelf en anderen kapot gemaakt. Hieraan moet nu een einde komen. Je moet je tegen den stroom in plaatsen. Je moet schrijven als een bezetene, als een door Christus bezetene. Want in dezen tijd ontbreekt het ons op verschrikkelijke wijze aan een heldhaftig groot katholiek schrijver. Het is noodig voor je eigen ziel en voor de ziel van anderen, dat je tot inzicht en inkeer komt." Papini was het antwoord hierop niet lang schuldig gebleven. Nog in hetzelfde jaar, na het ontvangen van dien open brief, schreef hij zijn belijdenis neer in zijn voorrede tot de Storia di Christo.

Toen die twee elkander terugvonden als soldaten van Christus wilden zij gezamenlijk hun Meester dienen en in hun geestesverrukking over het veroverde geluk, trokken zij te velde tegen allen die dat heil tegenwerkten; tegen de lauwen, de huichelaars, de valschaards, de Godloochenaars, de lasteraars en gierigen, kortom tegen allen die geen ijverige deemoedige christenen zijn. Zij kozen voor hun nieuw werk den vorm van een woordenboek, omdat zij aldus het gemakkelijkst hun korte, directe aanvallen tot heele groepen

tegelijk konden richten. Zij wisten dat hun aanvalllen wild en hard waren als de stokslagen en houweelstooten van een wildeman, vandaar de keuze van hun titel „Dizionario del Omo Selvatico", „Het Woordenboek van den Wildeman". Het lag in hun natuur om zoo te schrijven, zij zetten hierdoor hun vroegere wijze van schrijven voort, want beiden behoorden zij tot de school der Stroncatura, van de vernietigende, afbrekende critiek. Alleen hun mikpunt hadhen zij veranderd; vroeger hadden zij God, godsdienst en christenen met hun moordende bijlslagen verbrijzeld, nu hakten zij op hen, die den Christus niet beleden. Maar het was een vergissing: deze liefdelooze vorm en schrijfwijze. Zij zagen het beiden in en staakten de verdere uitgave van het Woordenboek. Behalve het eerste deel hetwelk de letters A en B bevat, is er nooit meer iets van verschenen.

PAPINI

Sedert dien tijd zijn er ruim zeven jaren voorbijgegaan, zeven jaren van werken en bidden. Van bidden vooral, want in dien tijd hebben zij weinig of niets gepubliceerd. Doch dat die jaren vruchtbaar zijn geweest en de beide wildemannen tot bezonkenheid en rust hebben gebracht toonen hun nieuwe boeken. Giuliotti publiceerde in het voorjaar van 1929 zijn „Polvere dell' Esilio" (Vallecchi, Firenze). Papini liet aan het einde van 1929 zijn nieuwe werk „ Sant Agostino" verschijnen, (eveneens uitg. Vallecchi, Firenze). Beide uitgaven werden geroemd als de meest belangrijke successen van de boekenmarkt.

Dat zij geheel en al bewust zijn van de verandering, die zich in hen voltrokken heeft, kunnen we in die beide boeken lezen. Het duidelijkste is wel Giuliotti in het laatste hoofdstuk van zijn boek, waar hij „Congedo" (afscheid) boven schreef. Het is een samenspraak tusschen pen, inktkoker, boeken en papier in de studeerkamer van den schrijver (Giuliotti zelf). Een andere schrijver (Papini) is door zijn portret vertegenwoordigd.

„Gooi ons weg", roept het schrijfmateriaal, „we willen niet langer meewerken tot je verderf. Ik wil niet langer schrijven, zegt de pen, ik wil je niet langer dienen, roept de inktkoker. Mij mag je niet meer bevuilen, protesteert het papier en de boeken waarschuwen: ons mag je niet meer doorbladeren!"

„Waarom", vraagt de schrijver. „Waarom"? herhaalt het portret. „Zwijg!" is het antwoord. Dan komt Papini's bundel critieken „Stroncatura" naar voren, het boek is gebonden in een menschen-

vel, als aanvoerder der anderen werpt het boek zich op het portret en verbrijzelt het.

„Weet je waarom we dit gedaan hebben?" legt een klein boekje in zakformaat uit (het is het Evangelie). „Omdat op den dag des Oordeels er niet gevraagd zal worden: „Wat hebt ge gelezen", maar „wat hebt ge gedaan"; niet: „hebt ge U in een zorgvuldige woordenkeus uitgedrukt", maar: „hebt ge godsdienstig geleefd?"

Alle andere boeken roepen: „Wat zijn we dom, onnuttig, triestig en vuil! Leest slechts dat kleine boekje in zakformaat, en verbrandt ons tot stof en asch, want, schrijver, je ziel is zwart als inkt! Meen je soms dat je christen bent? Je hebt niets gedaan als literatuur om den Christus heen maken."

De schrijver komt langzaam tot bezinning. „'t Is waar! Ik was blind, maar nu zie ik; ik was doof, maar nu kan ik hooren, ik was lam en nu loop ik. Bevrijdt mij! Uit liefde tot het Kruis, hebt erbarmen over mij. Laat het Kruis mij verder voorthelpen!"

Hij verlaat zijn studeervertrek, doorkruist de stad en beklimt een heuvel. In de verte ziet hij een klooster. Hij klopt aan de poort en wordt binnengelaten.

Sedert dien heeft men niets meer van hem gehoord in het rijk van inktpot en papier."

Is dit schetsje bedoeld als een definitief afscheid van den schrijver Giuliotti? Misschien. Maar zeer zeker als een afscheid van de Stroncatura. Heel de inhoud van het boek geeft dit trouwens aan. Polvere dell' Esilio is opbouwend en mijlen ver verwijderd van Ora di Barabba. Er is een groot verlangen in uitgedrukt naar den Christus en een diepe smart omdat de schrijver zich balling voelt. Giuliotti citeert in zijn voorrede Mattheus VIII 19. 20: „Een schriftgeleerde naderde en zeide: „„Meester, ik zal U volgen, waarheen Gij ook gaat". Maar Jezus zeide hem: „De vossen hebben holen, en de vogelen des hemels nesten, maar de Menschenzoon heeft niets, waar Hij het hoofd kan neerleggen." De schrijver van deze bladzijden is gelijk aan dien schriftgeleerde uit het evangelie: eerst nam hij zich voor om den Verlosser overal te volgen, maar toen Deze hem liet begrijpen op welke wijze Hij gevolgd wil worden, zweeg hij, maakte zich uit de voeten en keerde huiswaarts. Daar oefende hij toen zijn ambt uit van „schriftgeleerde", zij 't dan ook in het Nieuwe Verbond.

Treffend, — zoo vervolgt Giuliotti — zijn de woorden van mijn armen, grooten Léon Bloy: „Il n'y a qu'une tristesse, c'est de n'être pas des saints."

Halverwege de trap, dat wil zeggen, halverwege de spiraal naar den hemel in het gezelschap van allen die nooit heiligen zullen zijn, heb ik dit boek samengesteld, hetwelk lijkt op het gelapte kleed van een bedelaar, het kleed waarin ik bevend verschijnen moet voor den Koning aller Koningen."

De eerste studie Stat Crux is een verheerlijking en uitlegging van het Kruis. Giuliotti ziet het overal, in de vensters der huizen, in het vliegen der vogels, in den ploeg en ook in de houding van zijn schrijvende hand ten opzichte van het papier. Evenzeer ziet hij den kruisvorm in de moderne vervoermiddelen, in de vliegmachine en in het stuur der automobielen, doch hier wordt het kruis inplaats van symbool van het leven en der verlossing, het embleem van dood en verdelging (Giuliotti bedoelt dat deze moderne uitvindingen der techniek veelal voor oorlogsdoeleinden worden gebruikt). De beteekenis van het maken van een kruisteeken als belijdenis van het geloof in de H. Drievuldigheid wordt daarna uitvoerig uiteengezet.

Giuliotti houdt van origineele beelden, zooals: „De boom van ons lichaam (de mensch is een zelfbewegende boom, die zich met zijn takken voortbeweegt) is geheel bedekt met schimmel, daarom zijn zijn wortelen in den hemel. De wortel van den mensch is zijn ziel en zoolang deze wortel niet uitdroogt, is de mensch vatbaar voor genezing. Maar wie, o Heer, kan hem genezen, zoo niet Gij?"

Of om een ander beeld aan te halen:

„Elke heilige is een echo; hij zegt niets uit zichzelf, doch herhaalt slechts, maar aangezien hetgeen hij herhaalt van Christus komt, schenkt dat Woord hem zulk een grootheid. Elke heilige is dus een herzaaier van het door God geschonken zaad."

„De groote christelijke mystici zijn groote dichters — zoo heet het in het hoofdstuk De Nieuwe Orfeus — zij zijn de eenige ware, groote dichters. De dichtkunst der heidenen was wereldsch, zinnelijk, erotisch en in haar hoogsten vorm heroisch. Slechts door den Christus worden de hemelen en de oogen der menschen geopend. Met Christus leert de menschelijke ziel pas werkelijk zingen. Christus is de nieuwe Orfeus, de universeele, oneindig goddelijk, aan Wien niemand kan weersaan."

Behalve dergelijke verheven gedachten bevat het boek ook zeer merkwaardige uiteenzettingen over het gezag en over het samengaan van het Goddelijke en het wereldsch gezag. De hoofdstukken van „La Pietra" werden geschreven enkele jaren voor de oplossing der Romeinsche Kwestie en zijn gericht tot verschillende fascistische mannen van de pers. Giuliotti sluit zich geheel aan bij Dante's opvatting over het gezag; nl. een tweevoudig gezag, waarbij de keizer regeert als een volgzame zoon van den paus.

Er is ook een prachtig, vurig gedicht, een paraphrase op de litanie van de H. Maagd. Polvere dell' Esilio is een verheven meditatie in schoonen stijl en in prachtige taal geschreven. We hopen dat het niet Giuliotti's zwanenzang zal blijken te zijn.

Eveneens toont Papini in zijn nieuwe werk de groote ommekeer die zich langzaam in hem voltrok. We hebben elders bij de verschijning der Italiaansche uitgave uitvoerig over dit boek geschreven en daar het nu ook in het Nederlandsch verscheen, is een be-

spreking hier overbodig, maar we willen enkel wijzen op hetgeen we in dit werk vinden kunnen over Papini's verandering na zijn bekeering. Het staat in het hoofdstuk „De Brief aan God", waarin hij Augustinus beschouwt na diens bekeering.

„Velen, die zich niet bekeeren, meenen, dat in den bekeerling op slag hetgeen zij „de nieuwe mensch" noemen, geboren moet worden en als zij hem niet aanschouwen in deze volkomen hernieuwing, die zij in hun onkunde eischen en verwachten, dan ontkennen zij zonder meer de oprechtheid of de duurzaamheid der bekeering. Het voorbeeld van den beroemden bekeerling Augustinus moest afdoende zijn om hen van zulk een dwaling te genezen. De bekeering, hoe ingrijpend zij ook is, sluit den ingeboren aard, den ouden mensch niet uit; kan dit ook niet. Zij hervormt hem, beinvloedt hem, overheerscht hem, maar vernietigt hem niet. De krachten, die op het kwade gericht waren, keert zij naar het goede, maar zij blijven bestaan, zoowel de machten der ziel, als die van het verstand.

Evenmin worden de kwade neigingen terstond en volkomen verjaagd, zij worden onderdrukt en beheerscht, beperkt en verzwakt, maar in den een of anderen vorm trachten zij weer uit te spruiten onder haar heiliging."

Zoo is 't Papini zelf ook gegaan, evenals Giuliotti: hun aard veranderde niet en het duurde eenigen tijd voordat hun kwade neigingen (lees hiervoor hun Stroncatura-periode) onderdrukt en beheerscht werden. Maar nu is de Omo Selvatico in hen beiden getemd en hun vurige aard vlamt thans op in een brandende en geheel verpuurde liefde tot Hem, Die alleen rust weet te schenken aan een menschenziel. „Want onrustig is ons hart totdat het rust vindt in U." De groote waarheid van die rust hebben de beide begaafde Italiaansche schrijvers geleerd van den grooten schrijver en bekeerling Sint Augustinus en naarmate zij die rust steeds meer in hun ziel laten doorwerken, zullen hun boeken ook nog steeds aan rijpheid en bezonkenheid winnen.

Van diverse Pluimage

HUDDLESTON SLATER (Dr. W. B.) DOKTER EN PUBLIEK. Deel I. Foreholte, Voorhout. (185) f 2,50 en f 3,25.

Voor dit boek schreef Dr. H. Pinkhof een voorrede, waarin deze collega van den schrijver zijn vreugde uitdrukt dat de artikelenreeks in de Maasbode verschenen, onder het hoofd „Dokter en Publiek" thans in boekvorm verschijnt. Wij onderlijnen de regels van Dr. Pinkhof, waarin hij dank en hulde brengt aan den auteur, hopend dat dit geschrift met zijn vele goede en rake raadgevingen een breede schare van lezers en herlezers zal vinden. Dr. H. S. zegt vrijuit wat hij als medicus, als mensch en als katholiek denkt over verschillende onderwerpen en de waarheden, die hier met zulk een rechtvaardige pen zijn neergeschreven zullen velen tot ernstig nadenken stemmen. Dr. H. S. behandelt lichaamscultuur, hygiëne, de vrees vóór en in het huwelijk, en verder het goed (en verkeerd begrepen) recht van huis-

arts en den apotheker en wanneer wij in het slotwoord zien dat dit werk van 185 bladzijden door deel II gevolgd zal worden, dan hebben wij respect voor den medicus, die naast zijn drukken werkkring zich ook nog verdienstelijk maakt door het schrijven van deze populaire verhandelingen over onderwerpen, die wel eens op duidelijke wijze belicht mochten worden, tot heil van zieken en gezonden.

LUEGER (Johan) en SPIER (Jo) AMSTERDAM ZWART OP WIT. (143) f 1,75 en f 2,50. Blitz, Amsterdam.

Voor dit boekje zouden we Johan Lüger en Jo Spier dank willen zeggen. Om Amsterdam zóó te hooren bezingen, dat moet ieder die de hoofdstad ook maar eventjes beleefd heeft, diep in het hart grijpen. „Amsterdammer zijn is geen topografische maar een gemoedsgesteldheid." En met dit enkele zinnetje toont Lüger aan dat hij Amsterdam begrijpt en daarom er zoo veel van weet te vertellen. We stellen ons voor, dat een geboren Amsterdammer, die door omstandigheden ver van de heipalen woont, dit boekje zal lezen en herlezen en dat de tranen hem in de oogen zullen komen, wanneer hij met instemming knikkend luistert naar de kleine steentjes op den Dam, de Kalverstraat, het Rembrandtplein, onze grachten en nog zooveel meer, waar een kleur- en rasechte Amsterdammer voor heel het leven zijn hart aan verloren heeft.

Als kind trokken we de bloemblaadjes uit margrieten en zongen daarbij: „je l'aime, je ne l'aime pas" en bij het laatste blaadje wisten we het...... Bij de laatste bladzijde van Amsterdam Zwart op Wit zal ieder weten hoe het met zijn liefde tot de hoofdstad gesteld is en men moet al een heel ontaard grachtenzoon zijn, wanneer dit prachtige boekske met de gevoelige illustraties van Jo Spier, U niet dwingt tot nogeens doorlezen en nog eens bekijken.

Gelijk we een goed portret van een dierbaar familielid dicht bij ons zetten of met ons mee dragen, zoo moet dit rake stukje Amsterdam de beeltenis zijn waar we zelf met aandacht op staren en dat we vol trots aan anderen toonen en aanbevelen.

PAPINI (Giovanni) SINT AUGUSTINUS. Vert. door Ellen Russe. (272) f 5.50 en f 6.50. Uitgeverij „Foreholte", Voorhout. 1930.

Papini's *Sint Augustinus* is voedsel voor de sterken. Het is geen stichtelijk devotieboekje voor naaikringen of zustersnovitiaten. Een schrijver, die stormen achter den rug heeft en de ellende van de menschennatuur kent, schrijft over een genialen zondaar, die den weg naar Gods liefde vindt en een Heilige en kerkleeraar wordt. Papini's boek is wel de Augustinushulde van het jubeljaar. Met liefde en bewondering, men voelt het, heeft hij zijn held bespied en is hem gevolgd door het labyrinth van zijn wereldsch leven, tot hij in de schaapstal van Christus wordt opgenomen en al zijn talent in dienst van den éénen Herder gaat stellen.

Dit boek biedt meer dan den indringenden blik van een kunstenaar op een Heilige en geestesreus; het is een wetenschappelijk werk in hooge mate. Papini kent den Heilige uit zijn talrijke geschriften, hij kent ook wat voorgangers over hem gedacht en geschreven hebben. Dat hij een fijner begrip heeft voor en een rijker verhaal geeft van Augustinus' aardsche liefde dan van zijn bovenaardsche, laat zich verklaren, ook uit den overvloediger bronnenrijkdom der eerste. Met verpletterende kracht beschrijft hij de sensualiteit van den worstelende met de genade.

Toch is er één eigenschap in Augustinus die opvallender aandoet dan zijn algemeen menschelijke sensualiteit en dat is: zijn gevoel voor vriendschap. Daarin openbaart zich van den beginne af de bijzondere adel van zijn gemoed. Wij hadden gewenscht dat Papini naast het troebele der zinnelijkheid ook het van den aanvang aanwezige zuiverder gevoel sterker belicht had. Een waardevol boek voor eenigszins ontwikkelde menschen.

Varia

In *De Nieuwe Eeuw* van begin Juni zegt Jan Engelman zeer juiste dingen over Boutens:

„Boutens weet zijn taal bijzonder fraai uit te munten. Soms, weliswaar laat hij zich verleiden tot een spel met de taal dat na een zing-zang, een niet meer gedragen klinken komt, maar dit behoort tot de fouten van zijn kwaliteiten en mag de waardeering voor zijn tallooze schoone plaatsen niet in den weg staan. Wat verder zijn centraal gevoel, zijn leidende gedachte betreft — deze neo-platonische levenshouding, dit smartelijk, maar van stijl vaak zoo harmonisch dualisme-der-liefde, is een drijfveer, een levensinhoud die in beschaafde Hollandsche kringen niet zeldzaam mag heeten.

Ook dit verklaart zijn faam. Boutens ontroert nooit op de manier waarop dichters als Gezelle, Verlaine, Gorter, Leopold ontroeren, die u onmiddellijk raak in uw hart schieten. Hij heeft niet de stem van den gewonde. Men heeft het gevoel of er tusschen zijn zang en ons aperceptie-vermogen een middenstof hangt: er is reserve, er wordt afstand geschapen, er wordt iets meer van het verstand gevergd, het zielvolle draagt een kleed van aristocratie waarin bijzondere momenten van renaissancisme telkens terugkeeren. Dit gaat echter niet zóó ver, dat men aan een Benvenuto Cellini der poëzie zou moeten denken. Neemt men alle indrukken tesamen, dan blijkt dat men wezenlijk ontroerd wordt door een houding die edel en een smeedvaardigheid die vol „achtergronden" is. Het getemperde, het gemoderniseerde is een deugd, men leest dingen die wijs, bezonken en schoon, glanzend zijn tegelijkertijd."

Het derde nummer van *De Paal* is verschenen met een gevarieerde rubriek: *Knuppels*. De laatste *Knuppel* moet het hoofd van Jan Engelman verpletteren, die ongeveer voor „ploert" „lafaard" en „leugenaar" wordt uitgemaakt. Wij betreuren het dat het peil van een Katholiek tijdschrift tot zulk een laagte dalen kan. De hoofdredacteur moet 't gevoeld hebben; hij plaatst een verklaring onder de inhoudsopgaaf: „De Knuppel „ik beschuldig. . . ." van E. M. is geplaatst buiten verantwoordelijkheid van Ton Kerssemakers."

Ernest Michel moge Engelman een „ploert", „lafaard" en „leugenaar" vinden, dezen roem moest hij hem laten dat Engelman een der zeer helder ziende, een der talentvolste menschen van Nederland is. Noch het Katholicisme, noch de litteratuur is gediend van Kannibalenuitvallen. Het Evangelie kent geen „heiligen oorlog".

De *Vrije Bladen*, het orgaan der „heidensche" jongeren, dat in de practische samenleving met de Katholieken best overweg kan, begint zich mentaal en in theorie hoe langer hoe scherper tegenover het Katholicisme te stellen. Menno ter Braak schrijft in het Juninummer over Gerard Bruning en plaatst eenige hatelijkheden aan

het adres der Katholieke kerk, die in *Het Volk* niet misstaan zouden, maar die een man van de geestelijke structuur van ter Braak onwaardig zijn. Men voelt de haat mousseeren onder zijn soepele zinnen, iets van die haat, die vóór eenige eeuwen „De Biëncorf" dicteerde. Een paar eeuwen lang is het Katholicisme in Holland slechts geminacht; het pleit wellicht voor zijn groeikracht dat 't weer kan gehaat worden.

Dostojefski is een hartstochtelijk speler geweest. *L'Europien* publiceert in zijn nummer van 18 Juni eenige brieven van den schrijver, waaronder de volgende ontroerende klacht aan zijn vrouw:

A Madame Dostoiewska,
Wiesbaden, ce vendredi 28 avril 1871.

Ania, au nom du Christ, au nom de notre fillette, au nom de tout notre avenir, ne t'inquiète pas, ne t'émeus pas et lis ma lettre jusqu'au bout avec attention. Finalement, tu verras qu'au fond notre malheur ne vaut pas un tel chagrin et que, bien au contraire, nous y gagnerons quelque chose qui vaudra plus cher que nous ne le payons en ce moment. Donc, calme-toi, mon ange, et écoute-moi, lis ma lettre jusqu'à la fin. Au nom du Christ, ne sombre pas dans le désespoir.

Ma précieuse enfant, mon ange céleste, mon amie éternelle, tu comprends déjà sans doute que j'ai tout perdu, que j'ai perdu entièrement les trente thalers que tu m'as envoyés. Rappelle-toi que tu es mon unique sauveur et qu'il n'y a personne au monde qui m'aime. Rappelle-toi encore, Ania, qu'il y a des malheurs qui recèlent en eux-mêmes leurs châtiments. Je t'écris et je pense: que vas-tu devenir? Quelle impression ma lettre va-t-elle se produire? N'arrivera-t-il aucun malheur? Et si tu es disposée à me plaindre, ne le fais pas, je ne le mérite pas.

Ah! Ania, pourquoi est-ce que je suis parti?

Voici ce qui m'est arrivé aujourd'hui. D'abord, à une heure de l'après-midi, j'ai reçu ta lettre, mais l'argent n'était pas encore arrivé. Alors, je suis rentré à la maison pour t'écrire la réponse (une lettre vilaine, méchante; je t'y fais encore des reproches!). J'ai emporté la lettre à la poste où l'on m'a dit à nouveau qu'il n'y avait pas encore d'argent d'arrivé. Il était deux heures et demie. Lorsque je suis revenu pour la troisième fois, vers quatre heures et demie, om m'a remis l'argent et à ma question: „Quand est-ce que l'argent est arrivé?" on m'a répondu avec un calme absolu que l'argent était arrivé vers deux heures. Alors, pourquoi ne me l'a-t-on pas remis à deux heures et demie?

Me rendant compte que j'étais obligé d'attendre jusqu'à six heures et demie pour partir d'ici, je suis allé à la gare, où se trouve le casino.

Et maintenant, Ania, que tu veuilles me croire ou non, je te

jure que je n'avais aucunement l'intention de jouer. Pour que tu me croies, je vais te faire un aveu complet; quand je t'ai demandé par télégramme trente thalers et non vingt-cinq, je voulais risquer encore cinq thalers, mais pas sûrement. Je comptais que s'il me restait de l'argent, je te l'apporterais. Mais lorsque j'ai reçu aujourd'hui les trente thalers, je ne voulais pas jouer pour deux raisons: 1. ta lettre m'a trop frappé et 2. cette nuit, j'ai rêvé de mon père que j'ai vu dans un état épouvantable. Deux fois seulement dans mes rêves, je l'ai vu dans un état pareil. Il me prédisait un malheur terrible et deux fois le rêve s'est réalisé. Et quand je me rappelle maintenant encore mon rêve d'avant-hier, où je t'ai vue devenue complètement blanche, la peur glace mon coeur. Mon Dieu! que vas-tu devenir, lorsque ma lettre t'arrivera?

Mais une fois entré au casino, je me suis mis tout près de la table de jeu et j'ai commencé à jouer dans ma tête: „Est-ce que je devinerai juste, oui ou non?" Eh bien Ania, j'ai deviné dix fois de suite. J'ai deviné même le zéro. Cela m'a tellement frappé que je me suis décidé à miser et j'ai gagné dix-huit thalers en cinq minutes. Alors, Ania, j'ai perdu tout à fait la tête. Je songeais: „Je prendrai le dernier train, je passerai la nuit à Francfort, mais j'apporterai du moins quelque chose à la maison!" J'avais tellement honte pour les trente thalers que je t'ai volés! Me croirais-tu, mon ange, si je te disais que j'ai rêvé toute l'année de te rachter les boucles d'oreille que je ne t'ai pas rendues jusqu'ici. Pendant ces quatre années, tu as tout engagé pour moi et, souffrant de nostalgie, tu m'as suivi partout dans mes vagabondages. Ania, Ania, rappelle-toi en même temps que je ne suis pas un lâche, mais seulement un joueur passionné.

Et souviens-toi bien, Ania, d'une chose encore: c'est que cette fantaisie est terminée pour toujours. Précédemment, je t'ai déjà écrit qu'elle était terminée pour toujours mais jamais je n'ai éprouvé le sentiment avec lequel je t'écris aujourd'hui. Oh! maintenant je me suis débarrassé de ce rêve horrible et je remercierais le bon Dieu que tout se soit passé ainsi (malgré tout notre malheur!), si seulement je n'avais pas peur à ton sujet. Ania, si tu continues à te fâcher contre moi, souviens-toi donc combien je souffrirai encore trois ou quatre jours! Si jamais à l'avenir, tu me trouves ingrat et injuste à ton égard, tu n'auras qu'a me montrer cette lettre.

J'ai tout perdu vers neuf heures et demie du soir et je suis sorti du jeu comme abasourdi. Je souffrais tellement que je courus immédiatement à la recherche d'un prêtre. En chemin, alors que je courais dans la nuit par des rues inconnues, je pensais: „C'est un prêtre de Dieu et je lui parlerai comme en confession et non comme à un homme privé." Mais je me suis égaré dans cette ville et lorsque je suis arrivé à l'église que j'ai prise pour une église russe, on m'a dit, dans une boutique voisine, que c'était une synagogue juive. Ce

fut pour moi comme une nouche froide! Je suis rentré, en courant, à la maison. Il est déjà minuit. Je suis à ma table et je t'écris.

Il me reste encore un thaler et demi en menue monnaie, c'est-à-dire que j'en ai assez pour t'envoyer un télégramme, mais j'ai peur. Que va-t-il t'arriver? Et voilà pourquoi j'ai décidé de t'écrire une lettre que je t'enverrai demain à huit heures du matin. Et pour que tu la reçoives sans faute dimanche, je l'adresse à ton domicile et non pos restante. Il est possible que je t'adresse demain une autre lettre poste restante, mais je la mettrai à la poste assez tard dans la journée. De toute façon, je t'écrirai sûrement dimanche.

Ania, sauve-moi pour la dernière fois et envoie-moi trente thalers. Je ferai en sorte que cela me suffise, je serai très économe. Ania, je me jette à tes pieds et je les baise. Je sais bien que tu as tout le droit de me mépriser et donc de penser: „Il jouera de nouveau!" Eh bien! Ania chérie, sur quoi veux-tu que je te jure que je ne jouerai plus? Je t'ai déjà trompée. Mais, mon ange, je sais parfaitement que tu mourrais, si je perdais encore une fois. Penses-tu que je suis complètement fou? En ce cas je sais que je serais perdu. Je ne jouerai pas, je ne jouerai pas, je viendrai près de toi immédiatement. Crois-moi! Crois-moi pour la dernière fois! et tu ne le regretteras pas. Dorénavant, je travaillerai pour toi et pour notre petite Luba; je travaillerai toute ma vie sans me ménager. Tu verras, tu verras, j'aboutirai. J'assurerai votre existence. Et pour moi, n'ais pas peur! Tu ne sais pas encore à quel point je suis fort. Bien plus il me semble que je suis comme un ressuscité au point de vue moral (je ne dis cela qu'à toi et à Dieu) et si ce n'étaient ces souffrances des trois derniers jours à ton sujet, et cette pensée incessante: „Que vas-tu devenir maintenant?" je serais même heureux. Ne t'avise pas de croire que je sois fou. Ania, mon ange gardien, comprends donc qu'un miracle vient de se produire en moi. Durant dix années (ou, pour mieux dire, depuis la mort de mon frère quand les dettes commencèrent à m'accabler), j'ai rêvé de gagner au jeu. J'en ai rêvé sérieusement, passionnément. Mais maintenant tout est terminé. Et décidément pour la dernière fois. Me croirais-tu si je te disais que maintenant mes mains sont libres: j'étais lié par le jeu tandis qu'aujour-d'hui je songe seulement aux affaires sérieuses. Finies les nuits complètement consacrées aux rêves de jeu et aux espoirs de gain! Donc, dorénavant, mon affaire ira beaucoup mieux et Dieu viendra à mon aide. Ania, garde moi pour ton coeur, ne va pas me hair et ne cesse pas de m'aimer. Maintenant, alors que je suis comme ressuscité, vivons ensemble et je ferai tout mon possible pour que tu sois heureuse!

DE LYRICUS. CARICATUUR VAN TH. TH. HEINE

Jeugdboeken

BRUIJN (Cor) KETELTJE IN DE LORZIE. (188) Geïll. door J. H. Isings.

BRUIJN (Cor) KETELTJE'S THUISVAART. (160). Geïll. door Henk Poeder. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Eenvoudige, maar boeiende boeken voor jongens van 12-14 jaar.

VLETTER (A. C. C. de) DERTIEN JONGENS EN 'N PLEK WIT ZAND. (185) f 1.— en f 1.75. Geïll. door S. Delport, H. Meulenhoff, Amsterdam.

Een geschikt boek voor grootere jongens.

FEENSTRA (R.) UIT PINKIE'S JONGE DAGEN. (191) f 1.— en f 1.75. Geïll. door J. G. Kesler, Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Een boek vol onschuldige avonturen, aprilgrappen, enz.

HENTY (G. A.) DOOR DE RUSSISCHE SNEEUWVELDEN. (205) f 1.—. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Boeiend verhaal voor onze jongens uit den tijd van Napoleon. Leeftijd 14-15 jaar.

BOER (Jan) GRONINGSCHE SPROOKJES EN VERTELLINGEN (79) platen van Nans van Leeuwen. f 1.10 en f 1.90.

ROGGEVEEN (Leonard) VAN DEN SNEEUWMAN DIE PRATEN KON. (103) f 1.10 en f 1.90.

SUTORIUS (Anna) HET BOEK VAN KLEINE ERIK. (100) f 1.10 en f 1.90. Platen van Sijtje Aafjes. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Drie alleraardigste sprookjesboeken voor onze kleuters.

VEENENDAAL (J. van) TUSSIE, HET SCHEPERTJE. Geill. door J. G. Kesler. (187) f 1.— en f 1.75. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Goed en opvoedend boek voor onze jongens van 10-14 jaar.

BRINKGREVE-ENTROP (J. H.) DE NICHTJES JET EN INE. (183) f 1.— en f 1.75. Geill. door Miep de Feijter, Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Voor meisjes van 12-14 jaar een opgewekt boek.

KORFF (Dr. A. B.) EEN VACANTIEREISJE NAAR JAVA. (178) f 1.

PRESSENSE (E. de) HIUSHOUDSTERTJE. (178) f 1.—.

KIST (Mr. J.) DE ONDERGANG VAN HET RIJK VAN MONTEZUMA. (214) f 1.—.

HENTY (G. A.) LOTGEVALLEN VAN TWEE JONGENS IN TRANSVAAL. (198) f 1.—.

ANDRIESSEN (Suze) CONSTANCE DE WILD. (169) f 1.—.

AGATHA. FRIEDA EN HAAR NICHTJES. (172) f 1.—.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) REINTJE VAN DEN WATERMOLEN. (202) f 1.—.

MOLT (E.) DE KLUIZENAAR IN HET WOUD VAN GLENCHON. (189) f 1.—.

CUMMINS (Miss) DE LANTAARNOPSTEKER. (210) f 1.—. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Deze boeken, die allen behooren tot de Tip-Topserie kunnen wij van harte aanbevelen voor jongens en meisjes boven de 12 jaar.

KRAMER (J. G.) DE TOCHT NAAR CHATTAM. f 0.75 en f 1.—. N.V. Gebrs. Kluitman, U.M. Alkmaar.

'n Zeer gezellig boek voor jongens en meisjes van 10 tot 14 jaar.

GIEBER (Karel) HET BOOZE OOG. N.V. Uitg. P. D. Bolle, R'dam. (183). f 1.60 en f 2.50.

'n Boeiend mooi jongensboek. Leeftijd 12-15 jaar.

LAMERS (Jan) HEER HALEWIJN. HET GEHEIM VAN EEMDAELE. Geill. door Kees Meys. (198) f 1,60 en f 2,50. Bolle, Rotterdam.

Spannende lectuur voor jongens 12-16 jaar.

BIEGER (N. R.) FLIPS INDISCHE LOTGEVALLEN. Geill. Pol. Dom. f 1.60 en f 2.50. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

'n Aanbevelenswaardig boek voor jongens 12-15 jaar, ook nog leuk voor oudere.

Het Wezen van het Katholicisme

door J. v. H.

Er zijn nog dingen die blij maken in een tijd die geen blijheid meer kent. Blijheid is een archaïsme, een mediaevalisme: het woord zelf is aan het uitsterven, het past niet meer in onzen oudgeworden, probleemgekwelden, ernstigen tijd.

Wanneer staat de dichter op die weer de vlag der natuurwarme blijheid wappert als een schooljongen op 'n bestormden heuvel?

Vondels verzen — en niet zijn minste! — huppelen vaak van blijheid als kinderen op een feestmorgen. De hedendaagsche verskunst veracht de blijheid als iets burgerlijks, iets alledaagsch, iets dat thuis hoort bij koekebakkers: zij heeft het gezicht van haar tijd, een gezicht doorkorven van zieleleed, geplooid van cosmische marteling, natuurontwend, ouwelijk en overzelfbewust.

De blijheid ligt op sterven: geen leeuwerik stijgt meer in zorgelooze lentelucht, geen klaproos laait haar eendagsvlam in den zonnedag op, geen meezennestje breekt meer uit in den wilgentronk: de dichters hebben het spel der natuur verleerd en zitten angstig gebogen over het onderbewustzijn hunner ziel. Siegmund Freud heeft de litteratuur overrompeld en de blijheid den nekslag gegeven. Hij heeft er den mensch op gewezen, neen, hij heeft den mensch gesuggereerd, gehypnotiseerd dat hij naakt was en met dit bewustworden is de blije lach op zijn lippen gestorven. Freud is de noodlottigste demon, de perfiedste bronnenvergiftiger van het menschengeluk in deze eeuw. Hij blies het licht uit als de „queene" uit het oude lied en verhinderde zoo het geluk der „coninkskinderen".

Niemand kan redelijkerwijs ontkennen dat er een door God gesticht instituut voor blijheid bestaat: de Katholieke Kerk. Wij hooren nog den zang van den troubadour Gods in het bosch van Assisië; wij ontroeren nog om dat bijzondere in de schilderingen van Fra Angelico, de vóór-erfzondelijke blijheid; wij bewonderen het blije spelen met de natuur in het beeldwerk der oude kathedralen; wij zijn niet volkomen vervreemd van het overblije klankenspel der oude kerkelijke „leizen". De blijheid is van zuiver Katholieken bloede: de oudheid kende ze niet en het Calvinisme nog veel min-

der. Zij wordt slechts geboren op den rand van tijd en eeuwigheid, waar het tijdelijke maar even meetelt en het eeuwige hoopvol dòòrlicht, waar de aarde te weinig macht heeft om den hemel te vertroebelen, waar geleefd wordt naar de wijze van „de leliën des velds en de vogelen des hemels".

Dat dit instituut voor blijheid geen tijdelijke droom geweest, maar dat het eeuwige onvergankelijke werkelijkheid is, werkelijkheid van gisteren en vandaag en morgen, werkelijkheid hier en daar en overal om mij heen, dit in bloedwarme woorden en bloedroode ideeën weer eens levend en tastbaar voor ons bewustzijn te hebben uitgestald, is de groote verdienste van „Het Wezen van het Katholicisme"[1]) van Karl Adam. Hij grijpt het Katholicisme in zijn slagader, hij grijpt het in het hart en wat het geheim van zijn kracht blijkt, van zijn eeuwenoude jeugd en zijn groei, is het bloed van Jezus Christus. Hier is een belijder in grooten stijl aan het woord, die met den hartstocht van den minnaar en met de scherpte van den leeraar al de geheimen der moederkerk heeft beluisterd en voor de wereld getuigen wil van de heerlijke waarheid. Hij kent de traditioneele kerkleer, maar hij weet meer dan dat: zijn vrome liefde heeft zijn kennis bevrucht. Hij is volkomen thuis in het objectieve Katholieke dogma en weet den rijkdom aan goddelijk leven, dat er bruist achter de strenge dogmatische formules; hij heeft oog voor het levend organisme, dat de kerk is, hij ziet het dogma als levenschenkende, vruchtbare waarheid. Daarnaast heeft hij zin voor de eeuwigheidsinstincten van de menschenziel en dat geesten als Augustinus en Newman zijn bevoorkeurde leidslieden zijn, teekent zijn eigen geestesstructuur. Het is geen scholastisch tractaat, wat hij biedt — hoewel hij nooit buiten het scholastisch opgezette kader treedt —, maar een van leven en liefde trillende belijdenis, een getuigschrift, warm van adem als de verhandeling van een kerkvader.

„Dit onderzoek (naar het Wezen van het Katholicisme), zegt hij zelf, kan niemand met succes doen dan de Katholiek met een levend geloof. . . . Het wezen zal men slechts ontdekken in zooverre het hart erbij is. . . . De volle en geheele werkelijkheid kan alleen hij ondergaan, die geheel in den Katholieken levensstroom is ondergedompeld." Karl Adam dompelt zijn lezers, zijn gewillige lezers, in den meesleependen vloed van het Katholicisme. Wij wisten niet, beseften althans niet in de hitte van den dag, dat het Katholicisme zoo schoon, zoo rijk, zoo vol van leven en geheimenis was. Het is een nietszeggende kenschetsing vast te stellen dat Karl Adam de Katholieke Kerk vooral als „Gemeenschap", als het „Lichaam van Christus" ziet. Het waardevolle is dat hij dit idee vervolgt tot in zijn diepste verworteling, dat hij het doorvoert en uitwerkt tot in

[1]) *Het Wezen van het Katholicisme* door Prof. Dr. *Karl Adam*, voor Nederland bewerkt door *Piet Kasteel*. „Foreholte", Voorhout. 1930. f 5.50 en f 6.50.

zijn fijnste vertakking en vertwijging; het waardevolle is dat hij veel dingen, dat hij alles tenslotte binnen den lichtkring van dit gemeenschapsidee trekt en zoo een onverwacht licht op veel détails werpt. Wat bijzonder treft is: zijn verband-leggen tusschen de Apostel-gemeenschap en de hedendaagsche kerk. Alle tijd en afstand wordt hier opgeheven: de Kerk van heden is niets, maar dan ook niets anders dan de kerk van het Pinksterfeest. Wij gelooven juist zooals de Joden van Jeruzalem en uit den vreemde om het woord der Apostelen, om het levende woord der kerk. Petrus is het plaatsvervangend hoofd dier kerk; heel de Christenheid met Paulus en Matheus aan de spits noemt hem Kephas, de rots, naar het woord van den Heer.

Een andere waarheid die Karl Adam op verrassende wijze scherp stelt, is het aandeel dat het niet doceerende deel der kerkgemeenschap in een dogma-ontwikkeling kan hebben. Als voorbeeld geeft hij het leerstuk der Onbevlekte Ontvangenis van Maria. „Het was de Katholieke gemeenschap, de broederschap der geloovigen, in haar levende beweging met haar fijn gevoel en diep instinct van geloof, die weigerde deze waarheden los te laten, ook toen gezaghebbende godgeleerden trachtten haar ervan te berooven.” .... „En ofschoon deze waarheden oorspronkelijk onder de geloovigen circuleerden in onvolmaakte en legendarische vormen,.... greep de levende gemeenschap hun wezen en innerlijke waarde te innig, te levend en te onmiddellijk dan dat zij hun inhoud zou willen opofferen met de onvolmaakte vormen en uitdrukkingen waartegen de godgeleerden bezwaar maakten.”

Er zijn nog dingen die blij maken! Plotseling te staan voor het werk van een man die als een kerkvader met hiëratisch gebaar de tijdsteekenen verklaart, de duisternis splijt en een fel licht op de dingen des hemels en der aarde werpt, op den eeuwigheidsnood der ziel en op de openbaringen Gods, dit is een ongewone verblijding.

Wij moeten getroost worden door de kracht der waarheid: het verblindende der dwaling zou ons anders te licht ontmoedigen. Immers „over geheel onze bovennatuurlijke kennis en over geheel het geloofsleven dat in deze kennis wortelt, zegt Adam, ligt iets onvoldaans, iets onbevredigends, zoo iets droevigs, als hetgeen Nietzsche in de Grieksche beeldhouwkunst waarnam. Wij wandelen niet in het licht van de zon, maar in den schemer. Ons geloof geeft ons de hoogste zekerheid,...... maar wij zien deze verheven werkelijkheid alleen door een sluier.”

Dit boek is een boek van waarheid, van strenge, maar heilige zakelijkheid, van het soort zakelijkheid als Geloof, Hoop en Liefde. Het idealiseert niet en vergoelijkt niet: het beschrijft het Katholicisme zooals het is. Het is niet blind voor de zwakheid en onvoldoendheid van veel Katholieken, evenmin als voor de wereldhervormende krachten van de Katholieke Kerk. Het verminkt niets van haar

alles overvragende eischen en doet volle recht aan het eeuwig-moederlijke van haar wezen. Het verklaart dit veelvoudige verschijnsel, de Katholieke Kerk, tot in zijn diepsten verborgensten grondslag.

Van de zijde der jongere „heidensche" schrijvers heeft het Katholicisme den allerlaatsten tijd blootgestaan aan meer dan één vinnigen aanval. Hun vitalisme heeft gebroken met de humane tolerantie, die de kerk een tijd lang ten deel viel. Zij willen geen verdraagzaamheid, maar toespitsing van beginselen en denkrichtingen. Eenigen hunner traden de Katholieke Kerk binnen: anderen keerden zich des te vijandiger tegen haar. Menno ter Braak vooral heeft zijn tot in het spitsvondige gescherpt intellect gekant tegen de Katholieke Kerk; in het *Carnaval der Burgers* plaatst hij zijn eigen belijdenis tegenover de Katholieke. Zijn voorbeeld toont bijzonder duidelijk, welk een caricatuur een helderziend buitenstaander zich vormt van het Katholicisme, wanneer hij dit enkel benadert met de koude staalstift van het intellect. Het Katholicisme bloeit niet open, maar krimpt ineen bij deze aanraking. Het reageert als levend organisme. Karl Adam weet en zegt evenveel kwaad van de Katholieken als Menno ter Braak, misschien nog veel meer, en toch omhelst hij de kerk als een hartstochtelijk vereerde moeder. „Omdat Hij *goed* is, liet God zooveel zwakheid en tekortkomingen toe in de kerk op aarde...... Want hoe zouden wij „tot het kwaad geneigd van onze jeugd af", steeds struikelend en steeds strijdend, nooit vlekkeloos, zelfs niet in onze schoonste deugd, hoe zouden wij moed en vertrouwen hebben in een kerk, waarin de heiligheid niet een zuiver verlangen zou zijn, maar reeds een schitterende vervulling?.... Neen, wij hebben behoefte aan een verlossende moeder, een moeder, die hoe hemelsch zij ook wezen mag in het diepst van haar wezen, zich nooit koud afkeert, als vieze kinderhanden haar aanraken en domheid en boosheid haar bruidskleed scheuren." Is de heiligheid in haar „geen schitterende vervulling", zoó is zij toch „een zuiver verlangen". Dit is de droom der Katholieke Kerk, waarvan ter Braak beweert „dat zij van droomen niets meer weet", dit is haar onsterfelijke droom, die haar geen rust gunt met vriend noch vijand, met kinderen noch buitenstaanders, haar martelend verlangen naar heiligheid. Waar ter wereld wordt er een hooger ideaal nagestreefd, waar wordt het idee van „heiligheid" zuiverder en veiliger bewaard, waar wordt het tastbaarder verwerkelijkt dan in de Katholieke Kerk? Er is geen onneembaarder burcht van ideëele krachten dan de Kerk. Omdat hij Katholiek was, kon Gerard Bruning zijn steilsten droom droomen en Gide's immoralisme haten met het merg zijner ziel. Het is de droom en de haat der Katholieke Kerk zelf. Wie daar blind voor blijft, leze het werk van Karl Adam en trachte iets te verstaan van den mystieken greep der kerk in de menschenziel.

De Vasten der Heiligen [1]

door F. A. BRUNKLAUS.

Er was eens een jongen, die den inhoud moest berekenen van een emmer, die 80 cM. hoog was. De middellijn van den bodem be-

MENNO TER BRAAK

droeg 25 en die van de opening 30 cM. De jongeman sloeg aan 't rekenen, maakte een foutje, zag een plusteeken voor een maalteeken aan of gebruikte een nulletje te veel, en het resultaat was, dat de emmer eenige millioenen liters water zou kunnen bevatten.

De jongen gooide z'n berekening in de prullemand.

Dr. Menno ter Braak had zich tot taak gesteld mensch en maat-

[1]) Naar aanleiding van „Het Carnaval der Burgers" door Menno ter Braak. N.V. van Lochum Slaterus' Uitg. Mij., Arnhem.

schappij te beschrijven, als een „Carnaval der Burgers". Hij maakte een paar fouten. Het gevolg was, dat zijn maatschappij een soort heksensabbath en z'n menschen deels geëxalteerden, deels automaten werden.

De schrijver liet z'n beschouwingen drukken, zoodat ze nu in keurigen boekvorm voor de étalages liggen...

I

Dr. Menno ter Braak bevolkt de wereld met burgers en dichters, met zeer speciale burgers en zeer speciale dichters, die elkaar ontmoeten op een zeer speciaal en symbolisch „carnaval", waarop de burger dichter en de dichter burger wordt: een kortstondig evenwicht tusschen de dichterlijkheid van den burger en de burgerlijkheid van den dichter.

Terloops zij opgemerkt, dat de keuze van 't zinnebeeld voor dit evenwicht weinig gelukkig is. De *eenige* overeenkomst tusschen 't beeld en den zin van 't verbeelde dunkt ons beider kortstondigheid. Men kan toch bezwaarlijk overdaad dichterlijk en slechte smaak burgerlijk gaan noemen. Niet in den feestroes vinden dichter en burger elkaar, maar in momenten van algemeen leed. Bij een ramp blijkt vaak de burger dichter en de dichter burger ......

Maar dit terloops.

Wie in de maatschappij alleen maar burgers en dichters ziet en alleen maar dichterlijke en burgerlijke verschijnselen constateert, vervalscht het wereldbeeld, ziet een kleurrijk landschap, als een wit-en-zwart prent.

Even onverschillig als 75 pct. der voorbijgangers de uitnoodiging aan „burgers en buitenlui" van den spullebaas negeeren, zullen 75 procent der lezers zich afwenden van de „dichters" en „burgers", die op Ter Braak's „schouwtooneel der wereld" carnaval vieren.

II

De dichter, die Ter Braak dan ten tooneele voert, of beter: de marionet, die in zijn poppentheater optreedt, komt regelrecht uit de ateliers van wijlen de Tachtigers. De „dichter" van Kloos en de „dichter" van Ter Braak wijzen beiden voortdurend op zichzelf..

„De dichter, in zijn werkzaamheid, is persoonlijk." (M. t. B.) „Voor de dichters zelf is de dichter menigmaal de hoogste openbaring." (M. t. B.)

Overigens vernemen wij over den dichter weinig méér, dan dat hij de tegenpool van den burger is. Ter Braak zegt o.a., dat „de dichter, de *scheppende* (niet de man, die dicht, de schepper, of het gedicht, het geschapene!) het tegendeel is van den onpersoonlijke, den burger."

De dichter stijgt dus, als tegenpool van den burger, die naar de diepste poelen van achterlijkheid, onbenulligheid, verdierlijking en geestelijk onvermogen wordt verwezen, tot de hoogste hemelssferen.
Zoo maakte Kloos den dichter Goddelijk, terwijl van Deyssel „de buffels van de middelmatigheid" expresselijk in „over rekstokken hangende lappendekens" deed veranderen om ze beter aan „de touwtjes van zijn voor-den-gek-houderij" te kunnen ophangen.

III

De burger van Menno ter Braak heeft hij uit Hildebrand's „Camera Obscura" geschaakt. Zijn burger-kind is het „bleekneuzig eenig zoontje, met blauwe kringen onder de oogen" uit „Jongens". Zijn burger-minnaar variëert waaratje tusschen niemand minder dan Pieter Stastok en den heer van der Hoogen, den marqué uit „de Familie Kegge". En Ter Braak's burgers-van-middelbaren-leeftijd hadden we al eens ontmoet in de huiskamer van de „Familie Stastok", toen er „menschen kwamen op een kopje thee, om verder het avondje te passeeren."
Alleen Menno's burger-geloovige zoekt ge in de Camera vergeefs; die is regelrecht uit de hersenkamer van den über-Tachtiger Kloos, waar hij *veertien jaar* en langer heeft rondgespookt, naar „Het Carnaval der Burgers" getogen.
Zijn burger-geloovige behoort tot die „anderen", die „mogen buigen en bidden in bangheid en hoop, alsof zij door de planken der groeve den geur van het paradijs konden erkennen, en den landweg hunner bewegingen beperken tusschen de optrekjes der christendeugden naar het verschiet der eeuwige zaligheid." (Kloos: Inleiding tot Perk's Gedichten.)
De burger van Menno ter Braak is bang voor den dood, tuk op bezit, verzot op starre formuleeringen, - „dogma's" en zoo (!) -
De burger van Menno ter Braak is een atoom, is . . de held van de droevige figuur, die alleen bestaat in de romans en novellen, verzen en drama's van „dichters", die „niet gelijk aan dezen mensch zijn."
De burger van Menno ter Braak is het product van de verachting van den pianist voor den buurman-met-de-auto-piano, van den schilder voor zijn neef-die-fotografeert, van den dichter voor zijn oom-die-redacteur-van-het-plaatselijk-dagblad is, van den handzetter op-de-kunstdrukkerij voor zijn maat, den lynotypist-aan-de-krant.

Ziehier eenige kwalificaties van den burger, zooals ik die in Menno's boek vond: „de burger, de onpersoonlijke, het exemplaar van een veelvoud . . . ." „De rechten van den mensch en van den burger" verheffen hem boven zijn mede-zoogdieren, den eigenaar van den renstal, zoowel als den jockey . . . ." „In het bezit her-

vindt de burger zijn verstoord samenzijn met andere burger-atomen. . . . ."

IV

Zoo ziet Menno ter Braak dus de wereld: een zeer speciaal onderonsje van zeer speciale dichters, waarvan niets anders te zeggen valt, dan dat ze persoonlijk zijn, — (wat liggen hier de Middeleeuwen ijzig, onnatuurlijk ver!) — en van zeer speciale burgers, die, als atomen, tot gemeenschappen samenklitten, bang zijn voor den dood en zweren bij geldbuidels en brandvrije kluizen, — (hebben de gloeiende kleuren van 't „Herfsttij der Middeleeuwen" den schrijver blind gemaakt voor de werkelijkheid, de nóg voortlevende werkelijkheid van der Middeleeuwen bloeitijd?) —

„Het Carnaval der Burgers" is een beschouwing van den „dichter" over de burgers, die hij door 't raam van zijn studeerkamer ziet en wien hij toedicht, wat hij in half-begrepen werken over psychologie, economie, ja, zelfs geneeskunde heeft meenen te lezen.

En zoo werd „Het Carnaval der Burgers" een zeer persoonlijk (dichterlijk?) geinterpreteerd straattooneeltje; maar zeker geen wereldbeeld.

V

Liever dan dit „Carnaval der Burgers" is ons de Vasten der Heiligen, die geen „dichters" zijn en geen „burgers", wier persoonlijkheid een kracht is, die zich buigt voor God en tot de evennaasten, inplaats van een starheid, die God tart en de evennaasten negeert. De Heiligen worden bezit-loos om het hoogste bezit, en zij vreezen den lichamelijken dood niet, maar wel de zonde, die de dood der ziel is.

Hechter synthese dan tusschen „dichterlijkheid" en „burgerlijkheid" in den kortstondigen roes van 't „Carnaval der Burgers" ontbloeit uit de Vasten der Heiligen, waar de Heilige in boete en gebed zijn zondigheid gedenkt en de zondaar in tranen en berouw het verlangen naar Heiligheid voelt ontwaken. — „Komt *allen* tot Mij, die belast en beladen zijt, en Ik zal u verkwikken."

VI

Willen we, tot slot, ons oordeel zeggen over „het Carnaval der Burgers" als *schriftuur* en over Menno ter Braak, als schrijver, dan zouden we dit niet beter kunnen doen, dan door op te merken, dat dit boek, behoudens een drie- of viertal boeiend geschreven fragmenten, best het zooveelste deel kon zijn van Kloos' „Letterkundige Inzichten en Vergezichten", en dat Menno ter Braak is: een zeer late Tachtiger, „der treue Husar" uit een verslagen leger, waarvan zijn „dichters" en „burgers" „die letzte Kompagnie" vormen.

Een Amerikaansche Tendenz-Roman.[1])

door P. W. ASSMANN.

Alle brieven, die de Amerikaansche uitgeefster, Coward-Mc. Cann, Inc., het vorig jaar uitzond, waren op de omslagen voorzien van de afbeelding van een kroontje, waardoor een rijzweep stak, en daaronder, in reclamebewoordingen-van-superlatieven, waarin vooral Amerikaansche uitgevers meesters zijn, de vermelding, dat binnenkort bij haar *de* roman van de laatste kwart-eeuw zou uitkomen: *Coronet*. Een handige wijze van stemming maken. Of een aantal Amerikaansche critici onder den invloed ervan gekomen is, of dat deze heeren ook aan het euvel lijden, dat den doorsnee-Amerikaan nu eenmaal typeert: elk nieuw artikel, onverschillig of het een pas uitgevonden nieuw poetsmiddel betreft of een eenigszins bijzonder nieuw uitgekomen boek, met meer lawaai en ophef bekend te maken dan de waarde van het betrokken artikel permitteert, kan in 't midden gelaten worden; feit is, dat de roman *Coronet* van Manuel Komroff wel een beduidend en talentvol werk is, maar bij zijn verschijnen in de Vereenigde Staten toch „a greater stir" veroorzaakte, dan zijn beteekenis, strikt genomen, rechtvaardigde. 't Is ook mogelijk dat het boek zoo'n opgang maakte, wijl oudere en nieuwere Europeesche cultuurverschijnselen er in behandeld worden; waar die hun belichting ontvangen — in een Amerikaansch boek, wel te verstaan — is men aan de overzijde van den Atlantischen Oceaan, wel eens wat te vlug met zijn bewondering voor den auteur.

Kort geleden is ook een Britsche uitgave verschenen, — bij Harrap —, en 't is opvallend dat de Engelsche critici, ofschoon de beteekenis van het werk erkennend, toch niet zoo in enthousiasme overslaan als hun Amerikaansche confraters.

De auteur, Manuel Komroff, had zich reeds in de States eenigen naam gemaakt door zijn eersten roman, *The Juggler's Kiss*, en een bundel short stories *The Grace of Lambs*. Gelijk meerdere van zijn landgenooten-romanciers is hij feitelijk journalist, in welke kwaliteit hij Europa en Azië bereisd heeft, en een avontuurlijk leven leidde. In Amerika teruggekeerd werd hij verbonden aan de uitgeversfirma Boni & Liveright. In 1921 trok hij zich hiervan terug, om zich geheel te kunnen geven aan de bewerking van *Coronet*. Zeven jaar daarvóór had hij dit geschreven als een short story; 't was hoofdzakelijk op aansporing en onder aanmoediging van den bekenden tooneelschrijver Eugène O'Neill, dat hij die uitwerkt tot een roman, die tenslotte bijna 600 bladzijden groot werd.

Gedachte en opzet van den roman zijn grootsch en magistraal.

---

[1]) *Manuel Komroff*: Coronet (583) 8/6. George G. Harrap & Co., Ltd., London, Bombay, Sydney.

Het is de overtuiging van den auteur dat „aristocracy is inherently evil, whether based on birth, military force, intellect or money". Aristocratie is voor hem synoniem met macht en onderdrukking. Om deze overtuiging te illustreeren heeft hij een geweldig historisch epos willen opzetten, dat, beginnend met de 16de eeuw, tot op onzen tijd doorloopt. Uit die reeks van jaarhonderden heeft hij die perioden genomen, waarin een bepaalde, scherp te onderscheiden, vorm van aristocratie domineert. Het eerste gedeelte van zijn boek speelt daarom in het Italië der 16de eeuw, toen de aristocratie van het bloed oppermachtig was; een volgend deel behandelt den Napoleontischen tijd, — de aristocratie der wapenen —; dan verplaatst de auteur zich naar het Duitschland van ongeveer 1900, waar hij een beweging meent te onderscheiden tot vestiging der aristocratie van het intellect; om dan het slot te vinden in Amerika, omstreeks 1920, waar de aristocratie van het geld zich haar macht heeft gevestigd. En steeds keert het thema terug, in een telkens andere variant: de vormen van aristocratie verschillen, maar de uitingen ervan, macht en onderdrukking, zijn steeds aanwezig, ontmoeten elkander steeds weer en gaan gezamenlijk.

Het gevaar bij een werk als door Komroff opgezet, is, dat het makkelijk in verschillende, onsamenhangende stukken uiteenvalt. Dit te voorkomen, een vereenigende band te hebben, die, loopend door het geheel, er een zekere eenheid aan verleent, heeft de auteur origineel tot stand gebracht. De gebeurtenissen spelen zich voor een belangrijk deel af rond een kostbaar gouden kroontje — symbool van macht —, en een zilveren rijzweep — teeken van onderdrukking. Het geheele boek door spelen deze hun stomme rol, waarbij de optredende hoofdpersonen in de achtereenvolgende tijdperken, meestal afstammelingen der voorgaande zijn.

De sterke indruk is, dat Manuel Komroff hooger heeft willen grijpen dan hij reiken kan, of juister gezegd, dan in 't algemeen gereikt kan worden. Want 't is eigenlijk zelfs de vraag, of een dergelijk thema wel in romanvorm bevredigend te verwerken valt. Naast een geweldige historische kennis, worden hier vereischt het vermogen zich volkomen te kunnen inleven in den geest van drie, vier van elkander afgescheiden cultuurtijdvakken, en een waarlijk visionnaire blik. Deze vereischten, getoetst aan het werk, laten constateeren dat Manuel Komroff stellig beduidende historische studies gemaakt heeft, maar van een geest van inleving blijkt alleen waar het Amerika der 20ste eeuw behandeld wordt, en een visionnair is hij absoluut niet. In *Coronet* komen verschillende zeer goed geschreven gedeelten voor, en 't is zeker een belangrijk en lezenswaardig boek, maar een grootsch epos, trillend van machtige ontroering, de eeuwen verbindend en overbruggend door zijn geni-

ale visie, en den lezer onweerstaanbaar in zijn ideeëngang meevoerend, dat is het niet geworden.

Het eerste gedeelte brengt reeds dadelijk de grootste teleurstelling. Tijdens een feest in Florence, tegen het einde der 16de eeuw, verblijven daar een Fransche graaf, — de Senlis, — en een Russische prins. Beiden ontmoeten elkaar toevallig in den winkel van een beroemd goudsmid; de graaf gaf daar opdracht een gouden kroontje voor hem te smeden, de prins kwam er om zijn zilveren rijzweep te laten repareeren. Vanuit een gemeenschappelijk vertrekpunt beginnen „Coronet" en „Whip" hun tocht over de wereld en door de eeuwen. Het eigenlijke verhaal zelf, in dit eerste deel, is zuiver clichéwerk; van eenige sfeer is geen sprake; de optredende personages zijn gestoken in 16de eeuwsche pakjes, en zij spreken soms ietwat in archaïsmen. De werking van macht en onderdrukking zijn eenigszins te opzettelijk in 't verhaal gebracht; het is trouwens kenmerkend voor vrijwel het heele boek, dat de roman te veel verwrongen werd naar de eischen van de tendenz.

Eenige eeuwen worden overgeslagen, waarna „Coronet" en „Whip" weer een rol spelen in den laat-Napoleontischen tijd. De zweep bevindt zich in 't bezit van den Russischen edelman, kolonel Burin; de kroon, opgedolven uit de graftombe van den 16en eeuwschen graaf de Senlis, komt aanvankelijk terecht in de uitstalkast van een goudsmid in 't stadje Senlis, later, door een toeval, eveneens in handen van Burin. De symbolen van macht en onderdrukking in één hand.

Dit tijdperk der geschiedenis heeft K o m r o f f ruimschoots stof geboden zijn stellingen betreffende die macht en onderdrukking toe te lichten. Hij heeft dat hier zeer veel beter gedaan dan in 't eerste deel; als verhaal ook is 't vlot en goed geschreven. Enkele stukken er uit zijn geschreven met veel talent voor sobere plastiek; bv. de terugtocht uit Rusland van Napoleon's leger, het slaan der bruggen over de Beresina en het passeeren daarvan door de laatste resten van de Grande Armée, het overhaast vooruitijlen van Napoleon naar Parijs. Ook des schrijvers talent voor het dramatische blijkt hier. De verderfelijke werking, door het bezit van macht veroorzaakt, wordt vooral gedemonstreerd aan den persoon van Burin, die overigens ook tot de best getypeerde figuren uit het heele boek behoort. Dit valt op omdat scherp van elkander onderscheiden karakteruitbeeldingen vrijwel ontbreken, de verschillende figuren leert men haast niet kennen als aparte persoonlijkheden; de auteur bezit, in dit opzicht, niet veel scheppend talent.

Niet opzettelijk aangebracht, maar daarom te treffender, is de geest van weemoedigheid, die uit het boek opdringt en den lezer bevangt; weemoedigheid om alle leven dat vergaat. Sterk is dat voelbaar in het hoofdstuk „The Arts bow low", spelend omstreeks 1850, en waarin, behalve de nakomelingen der personen

uit de vorige tijdperken, verschillende historische en artistieke figuren, als Balzac en Chopin, optreden. De tendenz treedt hier ook niet zoo hinderlijk-opdringend naar voren.

Dan volgt de „Aristocracy of intellect", omstreeks 1900. De inzet openbaart reeds onmiddellijk het onderwerp der gedachte: „In the year 1900 the intellectuals were attempting to appropriate the crown. They shook the dust of feudalism from it and placed it on their own broad, reasoning brows. A nobility of brain was founded, and the candidates for this new order of aristocracy proceeded to reason their way into superiority.

Or, as one of their lenders put it one night to his comrades gathered round the tables of the beer-cellar in one of the German university towns: It is we who are the true and future rulers of the world. It is knowledge that gives us power. The aristocracy of blood is dead. The aristocracy established by military force has also failed. Men are superior only by their intellects, and now the intellect must rule. In the past the strong have governed the weak: now the time has come for the superior to rule the inferior. His words were greeted with loud applause and cries to the waiters for more beer."

De auteur gaat thans over tot een meer wetenschappelijke beschouwing van zijn ideeën, en hij weet dit handig met den eigenlijken roman te verweven, door het tooneel van zijn verhaal nu gedeeltelijk te verplaatsen naar studentenbijeenkomsten aan een der Duitsche Universiteitssteden, waar onder overvloedig biergebruik alle belangrijke en wijsgeerige vraagstukken aangesneden worden. 't Is volgens hen, thans de tijd van den Nietzsche-mensch, den „uebermensch", de tijd voor de macht, uitgeoefend door de „aristocracy of intellect". Daar leeft ook een der twee gebroeders Burin, Boris; hij en zijn in Rusland levende broer, Nicholas, zijn thans de laatsten van hun geslacht. Dieper en breeder worden de gedachten uitgewerkt; cultuur-historisch. Op een der bijeenkomsten, nadat een assistent van een der professoren geconstateerd heeft, dat twee cultuurvormen bestaan, een meer materialistische, die vanuit het middeleeuwsche Italië, in westelijke richting, zich verspreidde over West-Europa naar Amerika, en een meer religieus getinte, die, vanuit Rusland zich oostwaarts een weg zoekt, vraagt een der studenten: „And you say the material culture goes west from one State to an other?" „Yes, it travels west, but the State is not the essential thing. It travels through the aristocracies. Nobility took hold of the cities in the Renaissance but later it extended its power. Aristocracy surrendered itself to the idea of Empire. For this large armies were needed and great power employed. This power created a new kind of nobility, the military nobility. At first this was to serve the aristocracy as the artists of the Renaissance were employed to serve the nobles, but later it became an aristocracy of its

own. The aristocracy of Napoleon's generals, for example...... Empire like culture needed great cities, and all roads pointed to these capitals as though they were the feudal castles. And in all directions Empire stretched its arms and took to itself as much as possible. The conquests of Napoleon are an example of this. But again Russia became the barrier. Defeat was the result. From that time on military aristocracy suffered its decline. After Napoleon the lords and masters tried to restore the power they had surrendered to the soldiers and attempted once more to establish themselves in civil life. In some places they succeeded but in other places they failed. The true rulers of the world are only those who are mentally equipped to be leaders ...... It is not force of arms or right of birth, it is intellect. These people are the supermen of society and to them the power should go."

„Is this also part of your theory?"

„No, you know this last is not my own; it is part of the doctrine of Nietzsche. It is his theory that the superman are the real aristocrats. In the end the aristocracy of intellect must rule."

Tegenover Boris Burin, de tegenstander en bestrijder van macht en onderdrukking, wordt Nicholas geplaatst, de man van het brute geweld. Hij is dan ook in 't bezit van de „Silver whip". Voor dezen vorm van aristocratie — naar schrijvers overtuiging dan — is thans echter geen plaats meer: wanneer Nicholas Burin, tijdens de operaties in Rusland van het Witte Leger, sterft, wordt de zweep met hem in 't zelfde graf gelegd.

Maar „macht" blijft, thans verbonden aan 't bezit van geld, waarvoor de „aristocracy of intellect" heeft moeten wijken. De auteur opent het laatste deel van zijn roman met: „During the ten or fifteen years following the Paris World's Fair in 1900 a new power made itself definitely known: The Power of Industry and Money. Old gods were torn down and a new worship, the worship of material luxury and wealth, became the essence of our age. Great money barons sprang up in many of the large cities of the world, and a new aristocracy, powerful and arrogant was born. Conquering kings of forture and Napoleons of industry made their appearance."

De „Coronet" komt dan ook tenslotte in 't bezit der geldaristocratie: de laatste bezitter, een gedegenereerde afstammeling van het grafelijk geslacht de Senlis, huwt met de dochter van een Chicagoschen vleeschfabrikant.

Dit laatste deel van den roman is ontegenzeggelijk het beste: de auteur bevindt zich thans op Amerikaansch grondgebied; het is duidelijk dat hij den geestelijken en materiëelen toestand van zijn land kent en beheerscht; hij voelt er zich thuis. De nu domineerende figuur, die van den vleeschindustriëel George Mallet is de best geslaagde van het boek; hij is werkelijk en leeft, terwijl verschillende

der vroeger optredende figuren soms niet meer dan des schrijvers marionetten zijn. Interessant zijn bv. de opinies, door George Mallet ten beste gegeven, over Europa en Europeesche cultuur.

Resumeerend, moet verklaard worden dat de waarde der deelen, waaruit *Coronet* bestaat, varieërend is, zooals ook de suggestie van levensechtheid der personen verschillend is. In meerdere deelen evenwel heeft de auteur zijn onderwerp talentvol gehanteerd — uitgezonderd dan het eerste — en origineele gedachten ontwikkeld. Dat hij niet geheel geslaagd is in zijn opzet, en dat de tendenz en 't eigenlijke verhaal elkander wel eens hinderen, is wellicht er aan te wijten, dat Manuel Komroff zich een feitelijk niet volkomen te volbrengen taak gesteld had. Maar een boek, tenslotte, dat de kennisname er van zeker waard is.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

MAURIAC (François) CE QUI ETAIT PERDU. 15 fr. Grasset, 1930.

FRANCOIS MAURIAC

De nieuwste roman van Mauriac is niet zijn beste. Noch in compositie, noch in uitbeelding staat *Ce qui était perdu* o.i. op de hoogte van *Le Baiser du Lépreux* of *Thérèse Desqueyroux*. Hij heeft iets onafs, iets onbevredigends. Mauriac houdt van sobere exposities en tafreelen: hij raakt de dingen even aan en laat het verband aan den lezer over. Deze gevaarlijke deugd wordt hier wel eens ondeugd. De titel reeds is zeer vaag en blijft onopgehelderd. Wat is dat verloren gegane? Is het de godsdienst, zijn het strenge moreele begrippen, is het een verloren gegaan geluksgevoel bij Alain, een der figuren uit den roman? Het wordt niet duidelijk.

Twee familiegeschiedenissen vormen den inhoud, de geschiedenis van het echtpaar de Blénauge en die van Marcel Revaux en vrouw. Hervé de Blénauge is een laffe libertijn, die doorloopend afkeer wekt, Marcel Revaux is al niet veel beter. Hervé's vrouw Irène leeft buiten alle Godsbesef, maar sterft toch met God verzoend: dit zegt tenminste de biechtvader van Hervé's vrome moeder. De vrouw van Marcel is een eigenaardig natuurwezen uit de Pyreneeën. Haar broer Alain voelt roeping tot het priesterschap. Om deze personen heeft Mauriac zijn roman gesponnen. Maar

er gebeurt niets: er is geen verwikkeling, geen groei, geen oplossing. Een katholieke roman is het volstrekt niet. Hier en daar straalt er wat mager hooger licht. Mauriac heeft met dit boek niet bereikt, wat hij zeker bereiken kàn. Hier schijnt alles te kwijnen, zijn kunst, zijn Katholicisme, zijn inspiratieve krachten.

VALERY-RADOT (Robert) LE SECRET DE LA NUIT. 12 fr. Editions Saint-Michel, Paris. 1930.

De officieele litteratuur zal dezen roman wel met opgeheven hoofde voorbijgaan en hem tot het *fanatieke*, op zijn gunstigst tot het *mystieke* genre rekenen, ofschoon hij met talent geschreven is en als voorbeeld van een goeden Katholieken roman gerust kon vertaald worden. Het is een bekeeringsroman, maar van een realiteit die doet vergeten dat het fictie is.

Jean Vanoevre is de zoon van rijke ouders, Parijzenaars, die een soort salon-Katholicisme belijden en beleven, maar wier ziel door het Katholicisme nauwelijks geraakt wordt. Jean is nog verder van dit geloof afgedreven en ondergaat al de vertroebelingen der zinnelijkheid. Maar het loopgravenleven tijdens den oorlog heeft een ernstige wending gegeven aan zijn gemoed. Hij zoekt en vindt God en God vindt hem. Met heroïeken trouw volgt hij voortaan den armen lijdenden Christus, tot hij door zijn leven van boete ook haar voor God terugwint, die hij in onreine begeerte bemind had.

Valery-Radot geeselt in dit boek even fel alle oppervlakkig, zoetelijk godsdienstgefemel als het mondaine zinnenleven. „De queeste der ziel" zou het boek kunnen heeten: het realizeert met fijne kunst van analyse de transcendente waarde der ziel. Het is een zeer goed geschreven en nobel boek, een roman der „genade", die deze genade werkelijk doet voelen als een wonderbare, onvergelijkelijke kracht, komend van den Vader des Lichts.

MAC ORLAN (Pierre) LA TRADITION DE MINUIT. 12 fr. Emile-Paul Frères, Paris, 1930.

Op een goeden morgen treden vier mannen en een jonge dame een Parijsche kroeg binnen, wachten daar een paar uur, tot eindelijk blijkt dat zij ieder afzonderlijk per brief of telefoon daar zijn uitgenoodigd in verband met een erfenisquaestie. Verbazing op alle gezichten! De garçon wordt naar boven gestuurd om den kroegbaas te roepen en vindt dezen vermoord in zijn kamer. Nu begint de roman: een der mannen voelt neiging voor de jonge dame en de moordgeschiedenis raakt op den achtergrond. Marie Chantal Fosseuse is zangeres van beroep en zingt in obscure gelegenheden. Zij acht zich te goed om iemands maîtresse te worden en zoo komt het tusschen de twee tot een huwelijk. Doch haar man is een oplichter, erger dan dat zelfs, en als het geld verteerd is, treedt de

naakte miserie in. Midden in den nacht — intusschen is gebleken dat de man de moordenaar van den kroegbaas is! — vluchten zij weg, doch worden overvallen. De dader wordt bij den overval doodgeschoten en de vrouw komt in de macht van een sinister type, een der vier genoodigden in de kroeg uit den aanvang.

Mac Orlan is meer romanschrijver dan verteller van crimineele griezelhistories. Hij weet geen spanning te wekken, geen geheimzinnige atmosfeer te scheppen. Het best is hij waar hij de ontwakende achterdocht van Marie Chantal beschrijft. Opwekkend is dit gezelschap van schurken niet en hoewel het boek door ontwikkelde volwassenen kan gelezen worden, bevelen wij het niet aan als waardevolle en verheffende lectuur.

Duitsch

HERWIG (Franz) FLUCHTVERSUCHE. (347) 8 M. Josef Kösel en Fr. Pustet, München. 1930.

Zooals in „Hoffnung auf Licht" werkt de schrijver wederom uit de ledigheid van godsdienstlooze levens, en liefst door personen uit zijn vroegere romans in nieuwe verwikkelingen verder te analyseeren.

De behandeling zal niemand stooten noch geweldig schokken. Het probleem is vaag aangevoeld, niet scherp beschreven en de oplossing is noch in de breedte noch in de diepte uitgewerkt.

Men ziet in den wielenden nevel zich geen duidelijke draaikernen vormen; er ontbreekt een oplossende en verklarende genetische theorie voor deze vele dwaalsterren en nevelvlekken. Herwig is een schrijver van qualiteiten, maar *dè* roman is hem nog niet gelukt.

MAASS (Joachim) BOHEME OHNE MIMI. (347) 4.50 en 6.50 M. S. Fischer-Verlag, Berlin, 1930.

„Bohême ohne Mimi" noemt Joachim Maass zijn roman, hoewel het niet ontbreekt aan Mimi's, alleen niet de ware. Wanneer het Bohémienleven werkelijk is zooals het in dezen roman wordt beschreven, zal, dunkt me, niemand zich daartoe voelen aangetrokken. Bij dit stelletje zwaar-op-de-handsche ontuchtige dronkaards mist men geheel en al het onbezorgde, de dolle dwaze lustigheid, wat de eigenlijke Bohémiens kenmerkt. Van kunst en genie is in het kringetje dagdieven niet veel te merken. Het is alles te log, te „schwerfällig", er wordt te veel geredeneerd, te weinig gefantaseerd om zich in een Bohême-sfeer te voelen. Slechts een enkele maal gelukt het den schrijver een ontroerend tafreel te schrijven. Als geheel is het boek zonder spanning, zonder afwisseling; dit gezelschap van moraallooze en talentlooze nietsdoeners drukt en verveelt. Het is een zeer voorbehouden boek.

BRüCK (Christa Anita) SCHICKSALE HINTER SCHREIBMASCHINEN. (362) 3,50 en 5,50 M. Sieben-Stäbe Verlag, Berlin.

„Lotgevallen achter schrijfmachines". De titel wijst op den inhoud: een typiste vertelt van haar zon- en vreugdeloos bestaan. Met wezenlijk verteltalent, dat weet te boeien tot het einde, verhaalt de schrijfster haar ervaringen op de kantoren, waar zij werkzaam was. Waren de toestanden achter de schrijfmachines zoo zwart, als ze hier voorgesteld worden, dan zou er niet jaarlijks een leger van typisten verrijzen. De schrijfster weet te weinig maat te houden in haar typeeringen; op sommige plaatsen stelt zij haar patroons als zoo grove wellustelingen voor, dat het werkt als een charge. Zij ziet de menschheid te veel in zwart en wit, te weinig in het grauw der waarheid. Onaangenaam werkt het, dat zij zich zelf aldoor als de verpersoonlijkte gerechtigheid, als de verdrukte onschuld voorstelt. Het boek is niet overtuigend. Wel moet er veel ondervondens bij zijn: anders had zij 't niet zoo kunnen schrijven. Wegens de grove toestanden, die zij ons hier en daar schildert, moeten wij het boek *eenigszins voorbehouden* achten.

RIEMKASTEN (Felix) DER BONZE. (323) 4.50 en 6.80 M. Brunnen-Verlag, Karl Winckler, Berlin, 1930.

Hier is een schrijver aan het woord, die tien jaar het socialisme actief heeft meegemaakt, en ondervonden heeft, hoe ook de weg in het socialisme dood loopt in de moreele en godsdienstige woestijn.

Het is een eerlijk woord, zonder dat de schrijver op het lagere speculeert, maar ook zonder dat hij hoogere oplossingen te vermoeden geeft.

Voor rijpere lezers.

Engelsch

JOHNSTON (Myrtle) RELENTLESS. (314) 7/6. John Murray, London.

't Was een onverdeeld gunstige pers, die Miss Johnston genoot, toen — we meenen een kleine twee jaar geleden — haar eerste roman uitkwam *Hanging Johnny*. De schrijfster was toen achttien jaar. De toen gewekte verbazing komt zij thans vergrooten door een tweede werk, *Relentless*. Verbazing. Want het is inderdaad verbazingwekkend, dat een meisje van haar leeftijd een dergelijk boek heeft kunnen schrijven. Het onderwerp zelf is reeds eenigszins ongewoon.

Oscar Beranger, de zoon van een ontdekkingsreiziger, voelt zich in het maatschappelijk leven niet thuis, en wijkt met zijn vrouw en

twee jonge kinderen, onder zonderlinge omstandigheden uit naar een buitengewoon afgelegen streek in Siberië, waar zij, gedurende een kwart eeuw leven te midden van een vreemden volksstam. Het leven daar heeft zich nog niet ver verheven boven 't Steenen Tijdperk, maar Beranger voelt er zich wonderwel thuis. Tot hij, gedwongen door z'n kinderen, die vluchtig kennis gemaakt hebben met 't leven in de beschaafde maatschappij, gedwongen wordt terug te keeren naar Engeland.

MYRTLE JOHNSTON

't Is echter de wijze van behandeling, waardoor Miss Johnston's boek de aandacht trekt. Het is geen roman geworden van wild-romantische avonturen. Het zijn de psychologische conflicten, op de eerste plaats, die de schrijfster heeft vastgelegd; het getuigt van haar merkwaardig talent, dat zij deze bevredigend behandeld heeft, onder de zeer ongewone levensomstandigheden, waarin zij haar personen heeft geplaatst.

Relentless is een hard geschreven boek, realistisch — excessen werden echter vermeden —, geen enkele luchtige toon wordt aangeslagen, het is alles zwaar, somber. Er waait een geest van troosteloosheid en zwaarmoedigheid door het werk, die evenwel niet onecht of overdreven aandoet, en die daarom te merkwaardiger is bij een schrijfster van dien leeftijd. Dat zij het psychologische gedeelte niet geheel aangekund heeft, zal ook op rekening van dien leeftijd gesteld moeten worden.

Zoo doet het bv. eenigszins onwaarschijnlijk aan, dat Oscar Beranger, die, als jongeman in de beschaafde samenleving, absoluut energieloos was en niets presteerde, zich in Siberië vrij plotseling als een sterk wilskrachtig man deed leeren kennen, die zich opmerkelijk kordaat door de grootste moeilijkheden wist te slaan.

Indien het talent van Miss Johnston zich echter blijft ontwikkelen, als zich dat nu laat aanzien, zal zij ongetwijfeld een der beste Engelsche romanschrijfsters worden.

Een merkwaardige en talentvolle *roman*, waarvan wij de lezing kunnen aanbevelen.

SNELL (Edmund) THE WHITE OWL. (312) 7/6. Hodder & Stoughton, Ltd., London.

Het was in de jaren, onmiddellijk na den wereldoorlog, dat een bepaald deel van het Engelsche lezend publiek een bijzondere voorliefde toonde voor „ghost-stories". Bijgevolg werden die toen bij tientallen gefabriceerd, in elkaar gedraaid en gepubliceerd. Een ongaar mystiekerig gedoe, waar het „supernatural" — het beeld is wellicht niet fraai — met de haren bij werd gesleept. Of beteekende het eenvoudig een ontaarding van de „thriller"?

The White Owl kan als een uitlooper van die manie worden beschouwd. Als verhaal overigens niet onverdienstelijk geschreven. Ergens in Mexico blijkt, in een onderaardsch verblijf, een soort van booze geest te huizen, in de gedaante van een monsterachtig grooten uil. Door een paar avontuurlijke onderzoekers uit zijn hol verlost, begint het duivelsche wezen een lugubere tocht door de wereld om zich te wreken op de nakomelingen der Spanjaarden, die het, eeuwen geleden tijdens de ontdekking van Mexico, in zijn onderaardsch verblijf opgesloten hadden.

Het voor den romanlezer onbevredigende van dergelijke verhalen is, afgezien van het quasi-supernatural, dat geen verklaarbare oplossing van het geval wordt gegeven. Zoo ook hier. Jammer, want als roman is het wel spannend geschreven. Volwassenen.

BARING (Maurice) ROBERT PECKHAM. (279) 7/6. William Heineman, Ltd., London.

Een roman van Baring lezen beteekent, voor alles, opgenomen te worden in de sfeer, welke de auteur heeft willen scheppen. Dat daartoe bij Baring tusschen onderwerp en stijl innige harmonie bestaat, komt zijn roman *Robert Peckham* weer opnieuw bewijzen. Het leven wordt er in beschreven in de 16de eeuw, van den Engelschen edelman Robert Peckham, die, wegens zijn geloof, zijn vaderland moest verlaten, maar in zijn ballingsoord, Rome, stierf, wijl hij heimwee had naar Engeland. De tragedie van zijn leven ligt grootendeels besloten in zijn zelf geschreven grafschrift: „Here lies

Robert Peckham, Englishman and Catholic, who, after England's break with the Church, left England because he could not live in his country without the Faith and, having come to Rome, died there because he could not live apart from his country."

Naast de dramatische levensgeschiedenis van Peckham en daarmee verweven, — den passenden achtergrond als het ware vormend dier geschiedenis, — wordt een kijk gegeven op de staatkundige en kerkelijke historie dier tijden. Daar de interpretatie dier historie Katholiek is — Baring is, gelijk bekend, een bekeerling — moet het verschijnen van een dergelijk werk een gebeurtenis in Engeland genoemd worden. De stijl is die, welke karakteristiek is voor Maurice Baring, elegant en van distinctie.

Een roman, waarvan de lezing ten zeerste zij aanbevolen.

THURSTON S.J. (Herbert) NO POPERY! (319) 7/6. Chapters on anti-Papal Prejudice. Sheed and Ward, London.

De Katholieke uitgevers Sheed and Ward verrassen telkens weer door de mooie werken, die zij publiceeren op belletristisch en wetenschappelijk gebied. Zoo thans dit boek van den Engelschen Jezuiet Herbert Thurston. Het is gewijd aan een beschouwing der vooroordeelen en beschuldigingen sedert eeuwen ingebracht tegen de personen der Pausen en hun waardigheid. De schrijver erkent natuurlijk dat er tijden zijn geweest waarin schandalen plaats vonden aan het hof te Rome. Maar overigens toont hij op overtuigende wijze aan de onhoudbaarheid van talrijke fabels en lasteringen, waarvan Paus en Pausschap het onderwerp geweest zijn. En hij doet dat strikt wetenschappelijk, maar tevens zoo vlot en in zoo aangenamen stijl, dat het boek zich prettig en met betrekkelijk weinig inspanning lezen laat.

Vooral voor het Anglicaansche Engeland is dit een uiterst nuttig boek, maar de algemeenheid der behandelde stof maakt het wenschelijk dat het ook buiten dit land veel gelezen zal worden, niet het minst ook door Katholieken. Moge *No Popery* een ruime verspreiding vinden.

MERRICK (Leonard) THE LITTLE DOG LAUGHED. (316) 7/6. Hodder & Stoughton Ltd., London.

Deze auteur leeft meest in Frankrijk en zijn romans spelen dan ook in dat land. Ook deze serie „short stories". Merrick weet in enkele trekken zijn figuren den lezer voor te stellen, zijn proza is licht en vlug, vol rake opmerkingen; hij is geboren „short story-teller". Hij heeft echter ook iets van het Fransch-wufte, het lichtzinnige in zijn werk opgenomen en het is daarom dat *The little Dog laughed* voorbehouden moet worden tot ontwikkelde volwassenen.

Romans en Verhalen

PALACIO VALDES (Armando) DE ONVERBREEKBARE BAND. Vert. uit 't Spaansch door H. v. d. Leeuw. (263) f 2.25 en f 2.90. Hollandia, Baarn.

De Onverbreekbare Band is de heilige band van het huwelijk en Palacio Valdes heeft in dit rauwe boek de heilige onverbreekbaarheid van dit sacrament verheerlijkt. Het schijnt een werk van zuiver Katholieke inspiratie. „Ik ga U een verhaal vertellen uit den modernen tijd, dat wel uit de Middeleeuwen lijkt", zegt de schrijver in zijn voorwoord.

De dorpsschoonheid Rogelia trouwt al te onbedacht met een rasboef, die wegens moord tot dwangarbeid wordt veroordeeld. Intusschen heeft er zich een idyllische liefde ontsponnen tusschen Rogelia en een uit Madrid afkomstig mijndokter. Zij gaan samenwonen, reizen in het buitenland en leven gelukkig. In Madrid teruggekeerd wekt een vroom meisje de sluimerende religieuze gevoelens van Rogelia weer ten leven. Zij verlaat den man en hun kind in stilte en gaat naar de strafkolonie, tot haar man. Met heroïeken moed wil zij de vrouw blijven van den bruut, wien zij trouw beloofde voor het altaar. Eerst de zelfmoord van den ongelukkige breekt den band, dien zij zich voor God aanlegde. Het is een nobel boek, krachtig van structuur en beschrijving; maar wegens de zeer ruwe scenes zouden wij het reserveeren voor *ontwikkelde volwassen* lezers.

OGNJOW (Nicolai) KOSTJA RJABTSEW OP DE UNIVERSITEIT. Vert. door S. van Praag. (399) f 2.90 en f 3.75, Servire, Den Haag.

Ognjow heeft een wereldsucces gehad met zijn boeken over Kostja Rjabtsew. In vele talen zijn ze reeds overgezet. Kostja Rjabtsew — zoo fingeert 't de schrijver — vertelt in dagboekvorm zijn dagelijksche ondervindingen. In dit tweede deel komt hij op de universiteit en voor wie de Russische toestanden van nabij beleven wil (gezien door een lid van de Comsomol), heeft dit boek zijn waarde. Toch lijkt ons het eerste deel, waarin Kostja een middelbare school volgt, belangrijker en typischer dan dit tweede. Dit boek is minder naïef en jongensachtig dan het eerste. De ideologie die er aan ten grondslag ligt, is het allerplatste materialisme, de religie van Bolsjewistisch Rusland. Er heerscht een uiterst vrije moraal zonder God of gebod. Het is geen lectuur voor iedereen, vooral het eerste deel niet; dit deel „Kostja Rabtsjew op de Universiteit" kan door *volwassenen* gelezen worden.

KOOPMANS (Marie) HET LEVEN ANTWOORDT. (201) f 2.50 en f 3.50. „Foreholte", Voorhout.

Marie Koopmans is een ijverige schrijfster. Zij heeft al menig roman voor het Katholieke volk afgeleverd, heel leesbaar en heel

leerzaam. Menschen van eenigen smaak en oordeel bevredigt zij echter niet. Vooreerst stelt zij het Katholicisme te opgepoetst voor: alle slechte Katholieken zijn in haar romans duivelen, alle goede zijn engelen. Bovendien is het niet waar, dat wie zijn katholieke beginselen goed naleeft ook in het leven voorspoedig is. Dikwijls is het omgekeerd. Marie Koopmans simplificeert te veel en heeft in haar boeken te weinig oog voor de mysterieuze gecompliceerdheid van natuur en bovennatuur.

Een tweede bezwaar is dat haar talent niet sterk genoeg is om een roman van eenige beteekenis te schrijven. Zij zou oneindig verstandiger doen met niet zoo hoog te mikken, maar zich te beperken tot eenvoudige verhalen. Zij weet te schrijven en te styleeren en, zich beperkend tot wat binnen haar horizon ligt, zou ze beter werk leveren. Een boek als *Het Leven Antwoordt* wordt misschien met spanning gelezen door honderden eenvoudige Kinderen Gods (en dit te bereiken is ongetwijfeld een verdienste!), maar wij zouden wenschen dat zij zich schikte naar de behoeften van pretentieuzer lezers.

GORKI (Maxim) MATWEJ DE ZOON VAN EEN NON. Vert. door Ljoeba Dworson. (313) f 3.90 en f 4.90. Uitg. Mij., De Gulden Ster, A'dam.

De titel is onschuldiger dan hij lijkt: de moeder van Matwej Saneljew Kosjemjakin heeft op lateren leeftijd in een Russisch klooster den sluier aangenomen en wordt in het verhaal overigens niet genoemd. Dit boek van 313 blz. verhaalt „het droevige leven in een Russische provinciestad". Het is geen verkwikkelijke lectuur; Maxim Gorki is een rauw en troosteloos realist, sterker in het beschrijven van toestanden en bepaalde volksklassen dan in de compositie. Dit boek is een staalkaart van ruwheid, ondeugd en zedeloosheid. Het machtige talent van Gorki kan ons niet verzoenen met het schilderen van zulk een wereld, waar alle hooger licht gedoofd schijnt. Wij verstikken tusschen al die brute, stompzinnige typen, die toch ook naar Gods beeld en gelijkenis geschapen zijn. Een oogenblik brengt een edeler figuur, Jewgenia Petrowna, verademing, maar spoedig staat Matwej weer even apathisch en onvoldaan tegenover zijn omgeving als in het begin. Over godsdienst, kloosters etc. worden nog al vreemde dingen gezegd. Zelfs *ontwikkelde volwassen* lezers, die dit boek zouden willen lezen, raden wij een afdaling in deze inferno af. Gorki heeft geen mijnlamp bij zich zooals Dostojefski.

DROUVEN (Ernest) OM EEN JONGENSZIEL. Vert. uit het Duitsch door H. B. v. d. Sande. (120) f 1.50, De Spaarnestad, Haarlem.

Om een jongensziel is een keurige novelle, die niet alleen paedagogische waarde heeft, maar ook litterair meetelt wegens de fijne observatie en psychologie van den auteur. Zij behandelt een uiterst delicaat gegeven: een jongen, die zwakke momenten heeft, wordt

langzamerhand openhartig tegenover zijn priester-gouverneur en richt zich op aan diens liefdevol begrijpende leiding. Het geheel wordt zeer discreet verteld. Toch zou ik het boekje niet, zooals de inleiding zegt, „aan *iederen* knaap in de jaren van ontwikkeling in handen geven", wel aan sommigen. Er ligt iets mysterieus over dit verhaal, vooral over den fijn geteekenden Dr. Breczay, den priester die met wonderlijke helderziendheid zijn jongens weet te leiden. Voor volwassenen is het niet slechts een leerrijk, maar ook een mooi boekje.

RASMUSSEN (Emil) VIA DEL INFERNO. Vert. uit het Deensch door L. Thomson-Thomson. (268) f 3.25 en f 4.25. Kruseman, Den Haag.

Emil Rasmussen verstaat de kunst romans te fabriceeren die gelezen worden. Hij verveelt nooit, schrijft varieerend en verrassend, zorgt voor pikanterieën en bekommert zich weinig om moraal en godsdienst. Hij houdt van dubbelzinnigheden en kruidt zijn verhaal graag met erotica. Hij is een volmaakt feuilletonist voor een mondain blad. In *Via del Inferno* verhaalt hij de geschiedenis van een straat, die dien naam draagt en vindt overvloedige gelegenheid om het Katholicisme in bijna al zijn uitingen belachelijk voor te stellen en tevens om glimlachend allerlei scabreusheden te verhalen. Dit boek ware beter onvertaald, zelfs ongeschreven gebleven. Niemand zou er iets bij verloren hebben. *Afgekeurd.*

RASMUSSEN (Emil) DE WITTE ADELAAR. Uit het Deensch vert. door L. Thomson-Thomson. (290) f 3.25 en f 4.25. Kruseman, Den Haag.

Ook in dit boek handhaaft Rasmussen zijn reputatie van handig speculeerder op minder nobele instincten. Het is ons een raadsel hoe Mevrouw Thomson-Thomson haar tijd kan verknoeien aan de vertaling van dit onedele product. Schunnigheidjes, die doorgaans niet zonder eenige gêne besproken worden, staan hier op elke bladzij en Rasmussen glundert van de pret als hij die op bijzonder geestige wijze kan te pas brengen. Het verhaal speelt in Polen tijdens en na den oorlog. Het krioelt in dit gezelschap van immoreele verhoudingen. Rasmussen is slim genoeg om zijn helden en heldinnen in een aureool van noblesse te schilderen; de bijkomstige figuren kan hij dan des te veiliger in pikante avontuurtjes laten opgaan. Een boek dat wij *sterk afkeuren.*

LEWIS (Sinclair) DODSWORTH. (400) f 4.90 en f 5.90. Van Holkema & Warendorf, A'dam, 1930.

Een tragedie van den middelbaren leeftijd! Een hopeloos stuktrekken van de fijne draden van het levensweefsel, dat twee menschen meer dan twintig jaren lang samen eensgezind met schering en inslag geweven hebben! De groot-industriëel Sam Dodsworth,

uitvinder der „Openbaring-Wagens" vindt dat hij voorloopig geld genoeg verdiend heeft, en trekt zich uit de zaken terug, om op verzoek van zijn vrouw, met haar naar Europa te reizen voor onbepaalden tijd. Hun dochter Emily is getrouwd en hun zoon op de universiteit. Fran, zijn vrouw, verlangt naar afwisseling en Sam is blij, dat hij een reden vindt om den sleur van zijn bestaan van louter zaken, te ontvluchten. Fran is merkwaardig jong gebleven: „bijna nog een jong meisje", constateert Sam telkens in zijn verliefde buien, en zij wil nu van haar leven maken, wat zij kan. Zij wil schitteren, mannen het hoofd op hol brengen, haar goede buldog van 'n mannie moet haar dit gunnen: „heeft zij niet al die jaren van hun huwelijk schitterend voor hun huishouden en kinderen gezorgd?" In den maalstroom van hun Europeesch leven drijven zij hoe langer hoe verder van elkander weg. Sam gaat zijn vrouw heel anders zien, dan hij tot dusver ooit gedaan heeft, hij gaat haar wuft, leeghoofdig, kleinzielig, onberekenbaar vinden, maar praat zichzelf telkens in, dat hij haar echt liefheeft en Fran flirt met andere mannen en begaat zelfs een misstap, die zij aan Sam bekent, waarna zij elkander weer even nader komen. In Berlijn vallen de stukken uiteen, Fran wil een echtscheiding en haar veel te goedige echtgenoot stemt toe. Na allerlei verwikkelingen komt het eindelijk tot een scheiding. Werkelijk, een tragedie van den middelbaren leeftijd, door Sinclair Lewis met onnavolgbare scherpte, met diep psychologisch inzicht, met uiterst subtiele rake trekken geschreven, en een groot medelijden grijpt ons aan met dien ondanks zijn rijkdom, armen tobber van 'n eenzamen Sam Dodsworth, die zonder houvast, zonder Godsgeloof in het leven staat en toch een goed mensch tracht te zijn. Het spreekt van zelf dat dit onchristelijke boek geen lectuur voor jonge menschen is, maar volwassenen, die weten te onderscheiden, kunnen het lezen.

BOLHUIS (E. G. van) DE LIEFDE VAN CORA NORET. (271). f 3.90 en f 4.90. Nederl. Uitg. Mij., A'dam.

Cora Noret, dochter eener notabele Haagsche familie, ziet zich in haar verwachting dat Duco de Traal, met wien zij dikwijls flirtte, haar ten huwelijk zal vragen, teleurgesteld; zij trouwt daarna met een gezeten Amsterdamschen koopman, die goed en toegevend voor haar is, maar haar innerlijk niet doorgrondt en bevredigt. Als vrienden leven zij naast elkaar, tot de derde in het spel komt en Cora haar man gaat bedriegen. Dan volgt de vlucht .... achtervolging .. verzoening.

Het boek is geschreven in den gewonen trant van dergelijke niet dieper gaande onderhoudingslectuur, goed Hollandsch, verwikkeling, ontknooping. Schlusz. Woordvormingen als „begoederd", „alavondlijk" doen wat vreemd aan. In het ziekenhuis denken deze

oppervlakkige menschen even aan hoogere dingen. De hier en daar sensueele beschrijvingen reserveeren het boek voor rijpe volwassen lezers.

DOSTOJEFSKI (F. M.) DE HALF VOLWASSENE. Uit het Russisch vertaald door S. van Praag. 2 Deelen. (360 en 338) Per deel f 3,50 en f 4,75.

DOSTOJEFSKI (F. M.) DE ZACHTMOEDIGE. Uit het Russisch vertaald door S. v. Praag. (131) f 1.50 en f 2.50. Uitg. Mij., De Gulden Ster, A'dam.

Deze twee keurig verzorgde vertalingen zijn reeds verscheidene maanden geleden uitgekomen. Door een misverstand zijn we eerst heden in de gelegenheid ze aan te kondigen. Voor nadere bijzonderheden betreffende Dostojefski, zijn litteraire, theologische en zielkundige waarde, kunnen we het best verwijzen naar *Dostojefski-Beschouwingen*, gepubliceerd in het Juli-nummer van Boekenschouw, bladz. 97 tot 104.

LIDTH DE JEUDE (E. van) ROB ERKMAN'S LAATSTE LIEFDE. (180) f 2.90 en f 3.90. A. J. G. Strengholt, A'dam.

Om meteen maar het gunstigste te verklaren, dat van dezen roman te zeggen valt: journalistiek vlot en goed geschreven. En daarbij zielkundig logischer dan het vorige boek: *De vreemde Erfenis*: het is verklaarbaar en aannemelijk, dat de Don Juan Rob Erkman door zijn maatschappelijk ongeluk — hij is slachtoffer der jongste groote beurscrisis — terwijl hij bovendien zijn dochter verliest, ook inwendig zoo getroffen wordt, dat hij een zeker berouw voelt over zijn lichtzinnigheden.

Maar hooger of dieper dan vlotte journalistiek gaat dit boek niet; de schrijver heeft zijn personen vastgelegd, zooals de krantenman dat doet, vóór hij zijn schetsje voor z'n blad gaat schrijven. Slechts is dat hier uitgedijd tot 180 bladzijden. Bedenkelijk achten we het echter — moreel en ook kunstzinnig, voor zoover van het laatste gesproken kan worden — dat de auteur bij voorkeur zijn opmerkingsgave zich laat bezighouden met de min of meer schunnige aspecten van het leven, en gaarne gebruik schijnt te maken van bruut-platte uitdrukkingen. Moet het eerste zijn verhaal levensechter maken, en het laatste er toe bijdragen het een zekere kracht te verleenen? 't Lijkt ons eenigszins vulgair. Het leven valt dieper te doorschouwen, en zuiverder, alomvattender vast te leggen, dan deze auteur het doet.

Wij gelooven niet, dat iemand iets mist, wanneer hij *Rob Erkman's laatste liefde ongelezen laat;* in elk geval is het sterk voorbehouden.

DORGELèS (Roland) HOUTEN KRUISJES. Vert. door André de Ridder. 17 Houtsneden van A. van Straeten. (255) f 2.90 en f 3.90. S. W. Melchior, Amersfoort.

Bij den overvloed van oorlogslectuur komt zich thans nog voegen de Hollandsche vertaling van *Les Croix de Bois*, kort na den oorlog reeds in Frankrijk uitgekomen.

Het zal zeker tot de beste oorlogsboeken blijven behooren. De schrijver, zelf „poilu" geweest, beschrijft sober, maar aangrijpend de lotgevallen van het troepje, waartoe hij behoorde, de strijd, en ook de momenten van ontspanning. Als realist beschrijft hij zijn onmiddellijke omgeving, als visionnair overziet hij de geheele gruwelijke levensphase van dien tijd.

Uitbarstingen van haat ontbreken vrijwel, er hangt geen voortdurende strak gehouden spanning over het boek. Maar al is er dan niet opzettelijk een tendenz in het werk gelegd, en ontbreekt zelfs hier en daar niet de grap van een Parijzer poilu, toch is ook *Houten Kruisjes* een aanklacht tegen den oorlog, overtuigender nog door de soberheid van het relaas. Als alle dergelijke romans, uitsluitend voor volwassenen.

NOYES HART (Frances) DE MOORD IN HET DONKER. Vert. door G. J. Werumeus Buning-Ensink. (231) f 1,90 en f 2,40. Querido, Amsterdam.

Een „mystery-story", die opvalt door origineele opzet en uitwerking. De club, de „March Hares", komt op 31 October 1928 voor 't eerst na tien jaar weer bijeen op het landgoed van een der leden, Mrs. Lindy Marsden. De dertien personen dames en heeren, allen vlot en scherp van elkander onderscheiden, beschreven, vormen een eigenaardig gezelschap. De conversatie is oorspronkelijk en geestig. Dan wordt één uit hun midden vermoord en het gezelschap is verder bezig met de vraag: wie is de dader of daderes? De oplossing weet de schrijfster tot de laatste bladzijde te bewaren. De heele geschiedenis speelt zich af op dien eenen avond. Wij kunnen dezen roman volwassenen aanbevelen als geschikte en spannende amusementslectuur.

HALL (Radclyffe) ADAMS KINDEREN. Geautoriseerde vertaling van Bep Zody. (418) Koloniale Boek-Centrale, Amsterdam. f 3,50 en f 4,50.

De groote draad, die door dezen roman loopt, is de geschiedenis van leven en ondergang van Gian-Luca, het bestaardkind in een Italiaansche kolonie te Londen. Rond de figuur van Gian-Luca heeft de schrijfster in natuurlijke verscheidenheid de andere Italianen gegroepeerd, die in Old Cromptonstreet wonen. Tezamen vormen zij een geheel op zich zelf staand wereldje; hun leven en bedrijf vormen een bont geheel. Radclyffe Hall grijpt uit het leven bij voorkeur de eenigszins uitzonderlijke en alleen staande karakters, wier gees-

telijk leven zij in alle richtingen peilt en analyseert. Hier zijn dat vooral Gian-Luca en zijn groot-moeder Teresa Boselli. Maar zij verstaat het ook andere personages met enkele — toch met felle — streken te penseelen. Opvallend is ook haar talent voor milieu-schildering.

Het is o.a. wegens de, met het godsdienstig leven in verband staande, overtuigingen en karaktertrekken der voornaamste figuren, dat deze met talent geschreven roman alleen lectuur kan zijn voor levensrijpe volwassenen.

RICHEPAIX (Jean) DE LIEFDE DIE DOODT ...... Zedentragedie eener industriestad. V. d. Braken, Halfweg.

Wie er schuil gaat onder den naam Jean Richepaix, den schrijver, en wie onder den naam P. N. van den Braken, den uitgever, weten wij niet. Mr. F. M. schrijft een inleiding tot het boek om den lezer te overtuigen, dat het geen onzedelijk boek is. 't Is alles zeer geheimzinnig. De industriestad is Eindhoven, waar het, althans volgens de beschrijvingen van Jean Richepaix, erg libertijnsch toegaat. Het boek deugt niet; erotomanie van 't begin tot 't einde. Ten strengste raden wij voor ieder de lezing van dit zwoele melodramatische product af.

KLOPPERS (P.) MIDDERNACHT. Detective-roman uit donker Amsterdam. Strengholt, Amsterdam. (188) f 2,90 en f 3,90.

Een vlot geschreven, spannende moordgeschiedenis, waarin het een Amsterdamsch detective met veel scherpzinnigheid gelukt, terwijl op een zestal verdachten redelijke verdenking valt, den door niemand vermoeden dader te ontdekken.

Men moet hier en daar enkele kleine onwaarschijnlijkheden over het hoofd kunnen zien en, daar het toch buiten allen godsdienst omgaat, er zich niet te veel over verwonderen, dat zelfmoord wordt voorgesteld als te liggen in de lijn van iemand, die het zeer nauw neemt met plicht en verantwoordelijkheid. Op andere plaatsen wordt zelfmoord voorgesteld als de beste oplossing om uit de handen der justitie te blijven. Met dit voorbehoud voor volwassenen een boek om in één adem uit te lezen.

HOPKINS ADAMS (Samuel) BRANDENDE JAREN. Roman van Jeugd. Uit het Amerikaansch. (188) Strengholt, Amsterdam. f 2,50 en f 3,25.

Brandende Jaren is een mondaine roman, die zich nagenoeg geheel afspeelt in de schoonheidsinstituten van New-York, waar de bedienende meisjes elkaar trainen in flirten etc. Godsdienst en deugd worden er slechts terloops besproken om ze als abnormaliteiten te kenmerken. Het suggestieve titelblad doet een sterk gepassioneerden inhoud vermoeden: in werkelijkheid is deze luchtiger en vluch-

tiger dan men na zoo'n opschrift verwachten zou. Ik geloof niet dat de lectuur van dit vrij oppervlakkige en niet bijster spannende boek den meer eischenden lezer bevredigen zal, ook niet, dat het den volwassen lezer, die eenigszins thuis is in de hedendaagsche boekenwereld, zal schaden, al is het geen ontspanningslectuur van de gewenschte soort voor een katholieke leeszaal.

. LIEPMANN (Heinz) RIJPENDE JEUGD. Nederl. Uitgeversmij. 1930. (192)

Rijpende Jeugd draagt in het oorspronkelijke den bedenkelijken titel: Nächte eines alten Kindes. Het is een zeer onfrisch boek, waarin uitleving der sexueele passies als een onontkoombaren drang wordt voorgesteld. Het verhaalt op zeer realistische wijze het leven van een veertienjarigen Duitschen knaap, die door een tactloozen voogd opgevoed, en daarom weggeloopen, met het rauwe leven in hevig conflict komt, naar Amerika uitwijkt, spoedig weer terugkeert, overal brute zedeloosheid ontmoet, zelf ontreddert en op twee-en twintigjarigen leeftijd in pessimisme en wanhoop ten onder gaat. De verstikkende atmosfeer, waarin geen godsdienst of moraal bestaanbaar geacht wordt, maakt dit boek m.i. tot *afkeurenswaardige lectuur* voor iedereen. Veel episch talent is er niet aan verspild.

SINCLAIR (Upton) HET DUIZENDJARIG RIJK. Vert. door W. J. Woltman. (238) Nederl. Uitgeversmij., Amsterdam.

Een uitheemsche fantasterij. In 't jaar 2000 stijgt ergens in Amerika een millionairsgezelschap in een zeer modern vliegtuig omhoog: intusschen laat op aarde een professor een flesch, waarin hij een ongewoon explosieve stof bewaart, aan scherven vallen, waardoor — excusez du peu! — absoluut alle leven vernietigd wordt en in asch verkeert. Dit schept voor de neerdalende millionairs een ongekenden toestand en de beschrijving hiervan vormt hoofdzakelijk den inhoud van het boek, waar een romantische draad terloops doorheen gevlochten is. Het boek is vlot en spannend geschreven. Onze grief is, dat het blijkbaar bedoeld is als propaganda der socialistische idee: de teruggekeerde millionairs komen geleidelijk en natuurnoodzakelijk tot den socialistischen staatsvorm, „het samenwerkend Gemeenebest"! Godsdienst is daar iets bijkomstigs. Verder treedt in dit verhaal een caricatuur van een aartsbisschop op en komen er vreemde huwelijksopvattingen in voor. Reden te over om het boek strikt *voorbehouden* te achten voor *ontwikkelde* lezers.

LEY (N. van der) DE KEGELAARS. (230) Boissevain en Co., Haarlem. f 2,25.

Sommigen willen, kost wat 't kost, uit op Zondag; en anderen blijven thuis, zetten de tuindeur open en rooken een sigaar: zij

willen rust. De een verzamelt lucifersmerken, de ander prutst eindeloos aan de radio, en de derde vertoont lichtbeelden voor plezier en ontspanning. Ieder diertje, enz. N. van der Ley schrijft voor zijn plezier; de lezing van zijn laatsten bundel althans, die genoemd is naar het eerste verhaal, kan ons tot geen andere conclusie voeren. Hij heeft echter ook een uitgever gevonden, en aldus den boekhandel vermeerderd met een werk, dat niet op veel bestaansrechten kan wijzen. Daartoe is het te onbelangrijk.

Hoogst onbelangrijk is b.v. de flauwe humoreske van *Een Nutsavondje*; en het reisverhaal met een griezelig achtergrondje. Onbelangrijk zijn ook de twee tooneelstukjes, waarvan het laatste bar melodramatisch en oudbakken is, met een dialoog waarin een acteur veel zou veranderen, verlucht met spitse gezegden en geestige uitdrukkingen, maar ook niet vrij van algemeenheden, rare „aphorismen" (Chesterton heeft veel leerlingen) en grofheden. Bovendien vervalt de schrijver, wat betreft zijn motieven, in herhalingen, die een ernstig voorbehoud tot volwassenen noodig maken.

Het gelukkigst is geslaagd *De Kegelaars*, een ironisch-getinte teekening van kleinburgelijkheid in een provinciestadje.

WALLACE (Edgar) EEN HUWELIJKSREISJE. (316) Jacob van Campen, Amsterdam. f 1,25.

Een overhaast huwelijk, een zwerftocht, een achtervolging wegens onjuiste beschuldigingen van diefstal en moord, een uiterst verrassende ontdekking brengen wat leven in de saaie brouwerij van October Jones bestaan. Zij blijkt voor geen klein geruchtje vervaard te zijn, en haar avonturen vormen een echt amusant verhaal, dat voor volwassenen geschikt is.

WALLACE (Edgar) DE DOODENDE WIJSVINGER. Bewerkt door Hildebrand. Allert de Lange, Amsterdam. f 2,— en f 2,75.

De vindingrijkheid om echte griezel-verhalen te schrijven grenst bij Wallace aan het ongelooflijke. In dit boek is de dader van den moord bij het raam weer zoo goed verborgen dat de ontknooping een echte verrassing is en de titel van de doodende wijsvinger maakt dat de lezer voor nog grooter puzzle komt te staan. Toch gelukt het aan een paar knappe lui om den knoop te ontwarren tot voldoening van iedereen. Voor volwassenen geschikt.

WALLACE (Edgar) DE MOORD OP MR. SHELTON. (219) Allert de Lange, Amsterdam. f 2,— en f 2,75.

Shelton is een misdadiger, die op zekeren dag ter dood veroordeeld werd, maar voor zijn dood den detective, die hem zoover gebracht heeft, dreigt, dat de arm van den galg ver reikt en hij na zijn dood eerst recht beginnen zal. Deze huiveringwekkende bedreiging schijnt

bewaarheid te zullen worden, want na den dood van Shelton gebeuren er vele misdaden waarvan de daders ook gedood worden en de aanstoker onbekend blijft. Long, een scherpzinnig jongmensch slaagt er ten laatste in om te ontdekken wie de schurk is, die de dood van Shelton op deze wijze gewroken heeft. Volwassenen.

GALOPIN (Arnould) HERINNERINGEN UIT MIJN GEVANGENIS-LEVEN. (232) Allert de Lange, Amsterdam. f 2,— en f 2,75.

Edgar Pipe is de held van dit boek, die veroordeeld werd tot vijf jaar gevangenisstraf welke hij in de Engelsche gevangenis te Reading moet uitzitten. Hij heeft erg met zijn eigen te doen en vindt zijn straf veel te zwaar, vooral den tredmolen vindt hij een onmenschelijke uitvinding. Een brand breekt uit in de gevangenis en met groote moed redt Pipe eenige zijner medegevangenen, die vergeten waren op de ziekenzaal. Dit brengt hem de vrijheid, die hem in het begin bitter tegenvalt, want er schijnt geen plaats voor hem te zijn in de maatschappij. Er komt bij dat hij in het bezit is van een grooten diamant van 36 karaat, uit het Louvre gestolen door hem en nog een paar anderen, die hij met onnoemelijk veel voorzorgen in de gevangenis verborgen heeft weten te houden. Nu vreest hij die vroegere makkers te ontmoeten en ontloopt ze ternauwernood. Hij neemt dienst op een zonderling schip, waar hij een man die de bank van Engeland voor 200.000 pond sterling heeft opgelicht, voor drie vierde armer maakt en met zijn trouwe vriendin het rustig leven van een millionair gaat leiden. Voor rijpere lezers.

AJAM (Tom) DE VROUWELIJKE SPION. (323) Bruna en Zn., Utrecht. f 1,25.

Het gaat om een geheim document, dat Harvey van de Geheime Dienst in Engeland, moet overbrengen en waarop alle spionnen van de geheime „dito" in Duitschland gebrand zijn om het in hun bezit te krijgen. Zelfs Hella wordt er op af gestuurd, maar het mag ook haar niet gelukken, want Harvey is hen allen te slim af. Voor Hella zit er echter veel meer aan vast, haar liefde voor den dapperen gladden Engelschman wordt voor haar de bevrijding uit een onwaardige slavernij, waarin zij door omstandigheden verstrikt was geraakt. Treinlectuur voor volwassenen.

KIEVIT (C. Joh.) DE MOORD BIJ DEN HERTENKAMP. (266) Bruna en Zn., Utrecht. f 1,75 en f 2,50.

Om haar ouders van een finantieelen ondergang te redden stemt Thilde Cortema er in toe om een ouden vriend van haar vader te huwen, die, schatrijk uit Amerika teruggekomen, op het eerste gezicht verliefd op haar geworden is. Haar eenige voorwaarde is dat zij in hun huwelijk gescheiden zullen leven en zij alleen zijn offi-

cieele vrouw zal zijn. Banders, een echte schurk, zweert haar dien wensch te zullen eerbiedigen, maar belooft zichzelf dien zoo gauw mogelijk te zullen breken. Na eenige ongelukkige maanden wordt Banders vermoord; de vroegere verloofde van Thilde is toevallig in de buurt en neemt als detective het onderzoek op zich. De verdenking van de politie valt op Thilde, maar juist op tijd wordt de ware schuldige ontmaskerd. Een boeiende detective-roman voor rijpere lezers.

TRACY (Louis) GODENZOON. (217) Stella-Editie, Amsterdam. f 0,90.

Alexis Delgrado, zoon van een sinds jaren verbannen koning van een klein Balkanstaatje wordt in Parijs verliefd op Joan Vernon. Voordat hij met haar spreken kan, brengt een revolutie in zijn land, zijn huis weer op den troon. Zijn vader bedankt voor de eer en draagt zijn rechten op zijn zoon over die zoo spoedig mogelijk naar Kosnovië vertrekt. De tegenpartij gebruikt sluwe intriges om Joan te bewegen ook naar den Balkan te gaan, om door een huwelijk met een vreemdelinge de positie van Alec te verzwakken. Zij slagen er in den jongen koning uit het land te verdrijven, hetgeen hij maar al te graag wil, want in Amerika sticht hij een gelukkig gezin, waar hij zijn kortstondig koningschap zoo spoedig mogelijk vergeet. Geschikt.

RICHMOND (Grace S.) LATHYRUS. Vert. door Elly Harting. Geill. door Willy Heimann. (254) Campagne, Enschede.

Een ouderloos gezin, waarvan de broers hard werken om in het levensonderhoud van allen te voorzien, woont op een kleine flat in Washington, waar behelpen de boodschap van elken dag is. Zij erven van een ouden oom een vervallen landhuis tamelijk dicht bij de stad en de meeningen zijn zeer verdeeld of zij daar wel of niet zullen gaan wonen. Sally, het lieve oudste zusje, dat het huishouden doet en steeds voor de anderen klaar staat, zou dolgraag naar buiten gaan, maar het hoofd van het gezin, Max, wil er niet van hooren. Een ernstige ziekte van Sally brengt Max tot inzicht van zijn groot egoïsme. Met hulp van goede vrienden wordt het huis bewoonbaar gemaakt en als Max te voren had kunnen vermoeden hoe gelukkig zij daar zouden zijn, had hij zeker zijn vooroordeelen eerder op zij gezet. Een frisch vroolijk boek voor iedereen geschikt.

CHRISTIE (Agatha) DE WREKERS. Vert. door A. D. Hildebrand. (236) Allert de Lange, Amsterdam. f 2,— en f 2,75.

Mr. en Mrs. Thomas Beresford nemen in opdracht van Scotland Yard het werk op een detective-bureau over, terwijl de eigenaar wegens verdachte connecties in verzekerde bewaring wordt opge-

borgen. Zij hebben een onnoemelijk aantal detective-verhalen gelezen en amuseeren er zich kostelijk mee, elken dag een anderen held uit hun geliefkoosde boeken na te doen, maar onder de hand doen zij ook ernstig werk en lossen heel wat duistere problemen op, waarbij zij ook nu en dan groot gevaar loopen. Een amusant en tegelijk zeer spannend boek voor iedereen geschikt.

IVANS. HET MASKER. (288) Bruna en Zn., Utrecht. f 1,25.

De weduwe van G. G. woont met haar zoon, Willy, in Londen en wijdt zich geheel aan de opvoeding van den jongen. Gedurende eenige maanden is Willy afgetrokken, prikkelbaar, wil niet zeggen wat er aan scheelt, en teneinde raad roept Mariska haar pleegvader te hulp, die zich onverwijld met zijn vrouw naar Londen begeeft.

Bij toeval heeft hij op de boot den Italiaanschen detective Rossini ontmoet, die na aankomst in Londen spoedig ontdekt, dat Willy Gill onder den funesten invloed is geraakt van de Bolsjewisten. De man, die G. G. gedood heeft, ontvoert Willy naar Berlijn, waar het den detective slechts met de grootste moeite gelukt den jongen te bevrijden. De schrijver stelt de verderfelijke theorieën van het Communisme en Bolsjewisme scherp aan de kaak, maar daardoor is het boek niet geschikt voor al te jonge menschen.

WALLEX. DE MOORD OM HET DOCUMENT. (183) Bolle, Rotterdam. f 1,50.

De uitvinder: Mr. Blackborn wordt op een avond vermoord gevonden op zijn kamer in zijn villa even buiten Londen. De jonge detective: Alfred Connaught neemt het onderzoek op zich en achterhaalt weldra dat de vermoorde een belangrijke uitvinding gedaan heeft, welke in handen van tegenstanders noodlottige gevolgen voor Engeland zou kunnen hebben. Een der documenten wordt vermist. Het wordt een spannende jacht op den moordenaar, die intusschen nog een ander slachtoffer gemaakt heeft, maar het gelukt Connaught den schurk te pakken. Goed geschreven spannend boek.

PEDLER (Margaret) ZOOLANG DE ASCH NOG GLOEIT. Vert. door Felicie Jehu. (336) Bruna en Zn., Utrecht. f 1.75 en f 2.50.

De schok, welke hem het verlovingsbericht van zijn aangebedene, dat hij onverwacht onder zijn oogen kreeg, gaf, dat de jonge dokter na een fuifnacht om te vergeten, een zware operatie deed, welke mislukte, waardoor hij zijn heele carrière vergooide en er niets anders voor hem opzat, dan zich terug te trekken en zich in eenzaamheid te begraven.

In zijn groot landhuis woont hij voor iedereen ongenaakbaar tot een geschil over de jacht, hem in aanraking brengt met Pamela Wayne en haar broers. Het meisje wordt het licht in zijn donker

bestaan vol zelfkwelling en tegelijk een marteling, omdat hij zijn liefde voor haar meent te moeten onderdrukken, omdat hij den dood van een medemensch op zijn geweten heeft, welke later haar eigen broer blijkt te zijn. Maar het geluk komt zijn leven met volle zeilen binnen, wanneer hij door een dappere daad van zelfopoffering het leven redt van een anderen broer van Pamela. Hier en daar een ietwat luchtige scène maken dit boek voorbehouden.

OPPENHEIM (E. Phillips) DE MONNIK VAN CRUTA. Vert. door C. C. Bender. (230) Seyffardt, Amsterdam. f 1.20.

Dit is een van die geweldige fantastische verhalen van Oppenheim, waarin hij naar onze meening te ver gaat.

Een monnik hoort een geheim van een stervenden Engelschman en achtervolgt diens zoon, terwijl hij zelf verliefd is op een gevierde danseres. De monnik is zulk een onmogelijke dweper en hartstochtelijk fanaticus, dat dit boek voor jonge menschen en bibliotheken ongeschikt is.

COURTHS-MAHLER (H.) IN DEN VREEMDE. Vert. door A. Vuerhard- Berkhout. (256) f 1.60 en f 2.25. J. F. Swartsenburg, Zeist.

In den meest benarden tijd welke de vrouwen in Duitschland in den grooten oorlog doormaakten, at Trude Karsten het genadebrood bij een oom en tante, waarvoor zij hard werkte. Haar broer was officier geweest, had lang naar een betrekking gezocht en eindelijk in Amerika als chauffeur een baan gevonden. Hij raadt Trude aan om bij haar meerderjarigheid ook een baantje te zoeken, waardoor zij onafhankelijk zal worden. Dit gelukt haar en voor broer en zuster breken de gouden dagen aan. Goede ontspanning!

ELZER (Margarete) HET HUWELIJK VAN KÄTHE GERNSBACH. Vert. door A. Vuerhard-Berkhout. (252) f 1.60 en f 2.25. J. F. Swartsenburg, Zeist.

Als de oude heer Gernsbach sterft, vertoeft zijn zoon Dieter in Siam, waar het huis Gernsbach uitgebreide zaken doet. De procuratiehouder, Holm, is een gewetenloos mensch die den ouden heer geheel onder zijn invloed heeft gebracht en bij zijn dood voor een vervalscht testament zorgt, waarbij de vader zijn zoon geheel onterft en hem tot algeheelen erfgenaam maakt. Bij zijn terugkeer ontdekt Dieter de vervalsching. Holm wordt veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf en Dieter neemt de zorg op zich voor zijn vroeger schoolvriendinnetje, dat na den dood van haar vader onverzorgd achterbleef en de verloofde van Holm was. Bij zijn veroordeeling heeft zij haar verloving verbroken en vraagt Dieter haar ten huwelijk. Zij trouwen met de overeenkomst om als kameraden door het leven te gaan zonder meer te verlangen, maar Käthe krijgt haar man wel-

dra lief en Dieter heeft reeds lang zijn groote liefde voor haar onderdrukt. Zij maken samen de reis naar Siam waar zij door de slechtheid van Holm veel avonturen beleven, die hen ten slotte als een gelukkig paar achter laten. Volwassenen.

ROBERTS RINEHART (Mary) DE MAN IN BED NO. 10. Vert. door F. v. Velsen. (240) f 2.25 en f 2.90. J. F. Swartsenburg, Zeist.

In bed No. 10 in den nachttrein van New-York naar Pitsburg moest de man liggen welke vermoord moest worden opdat de misdadigers belangwekkende papieren in handen zouden krijgen. Bij vergissing ligt de verkeerde man in bed No. 10 en wordt het slachtoffer. Pas is zijn lijk ontdekt of een botsing van twee treinen maakt zooveel ongelukken, dat deze moord maar kinderspel lijkt. De papieren (vervalschte wissels) zijn intusschen verdwenen en de advocaat welke ze voor een belangwekkend proces bij zich had, ontkomt nauwelijks aan het spoorwegongeluk, met een jong meisje, dat er ook alles van schijnt te weten. De advocaat wordt van den moord beschuldigd, maar is in staat om met zijn besten vriend den waren schuldige te ontdekken. Het jonge meisje speelt ook een typische rol in het verhaal, dat tot de onderhoudende lectuur voor volwassenen behoort.

BRAND (Max) EEN GEWAPEND MINNAAR. Vert. door J. H. Akkermans. (250) f 2.25 en f 2.90. J. F. Swartsenburg, Zeist.

Op een ranch in Nieuw Mexico woont kolonel Mackay, een ingebeelde dwaas, met zijn vrouw, die meer verstand in haar pink heeft, dan hij in zijn heelen bol. Hun dochter is een bevallig jong meisje. Er komt een avonturier op de ranch, Don Consalvo, waarop het meisje spoedig verliefd wordt, terwijl de moeder haar hart vol angst voor haar dochter vasthoudt en den sherif ter hulp roept om den avonturier te ontmaskeren. Alleen de kolonel is zeer met den mooiprater ingenomen. Het kost heel wat moeite eer men de ware identiteit van Don Consalvo ontdekt heeft, maar dan blijkt, dat hij toch nog niet zoo'n schurk is, als mevrouw Mackay in haar bezorgdheid gedacht heeft. Heel boeiend en voor volwassenen geschikt.

STEFFERS (L. H.) DE JUWEELENDIEFSTAL OP DOMFIELD HOUSE. (96) f 0.25.

FREEMAN (R. Austin) HET SCHIP DER WOESTIJN. (96) f 0.25.

FREEMAN (R. Austin) HET STOF DER AARDE. (96) f 0.25.

STEFFERS (L.A.) DE GEHEIMZINNIGE DR. KNOX. (94) f 0.25.

STEFFERS (L. H.) DE VERDWENEN GELDSCHIETER. (93) f 0.25. Stella-Editie, Amsterdam.

Goed.

Leo Weismantel als Dramaturg

door NOR. HEERKENS.

„Ich bin der Gefangene meiner Stoffe und meiner Ideen" schrijft Leo Weismantel over zich zelf. Dit is zoo waar dat men een totaal oordeel over zijn dramatisch werk niet beter, vollediger of korter onder woorden had kunnen brengen. Want hij is zoo zeer vervuld van de volheid zijner problemen en van zijn stof, dat hij onder het gewicht hiervan wordt neergedrukt, dat hij niet meer — wat voor de dramaturgie nog sterker vereischt wordt dan voor de romankunst — boven de stof uitstaat, maar er door beheerscht wordt en getyranniseerd.

Zoo lang als Weismantel zich bepaalt tot de vormgeving van één idee, slaagt hij dramatisch zuiver, maar niet zoo gauw doen zich rond dit eene idee nieuwe vergezichten op, die zich realiseeren in gestalten of symbolen, die ingrijpen in de dramatische handeling, of hij verliest den teugel, de ideeën verwarren zich, botsen tesamen, de handeling valt uiteen, de stof verrafelt in puur epische passages, waarbij de hoofdontroering verzwakt.

Het dramatische werk van Weismantel is niet opgebouwd, maar uiteengebouwd, het is Middeleeuwsch van structuur, van wijze van behandeling, het doet denken nu eens aan de Middeleeuwsche mirakelspelen en mysteriën, dan weer aan de auto's van Calderon.

Zonder twijfel staat Leo Weismantel, wanneer hij onder dien ideeëndwang handelt, dichter bij de romankunst dan bij het drama, waar de eerste de simultane, breede uiteenbouwing begunstigt, vol met mogelijkheden voor wegende en polemiseerende reflexen, terwijl het drama 'n grootere objectiviteit, een daadkrachtigere zekerheid van vormgeving behoeft, die niet gericht is op de aan de idee ontspringende problemen, maar op de uit de stof opgroeiende synthese.

Leo Weismantel concentreert niet, maar vloeit uiteen in een ideeën- en begripswereld, beinvloed als hij wordt door z'n werkzaamheid als politieker en „Volksbildner". Tot nog toe ligt zijn grootste kunnen in zijn romans. Toch zijn van hem verschenen een aantal dramatische werken, die juist door hun eigenaardige en persoonlijke gestalte een breede aandacht overwaard zijn. Over eenigen van deze zal hier min of meer uitvoerig worden gehandeld.

DER TOTENTANZ. Ein Spiel vom Leben und Sterben unserer Tage.[1])

Als men het dramatische oeuvre van Weismantel in zijn geheel, van wat daar tot nog toe van verscheen, overziet, in 't bijzonder wat verscheen in zijn trilogie „Das Volk ohne Fahne" waarvan „Der To-

---

[1]) Uitgave: Bühnenvolksbundverlag. Berlin. SW 68.

tentanz" het eerste deel is, dan is men vast geneigd te zeggen, dat hij een nieuwe, persoonlijke vormgeving noodig had om het visionaire gezicht van zijn gemoed zuiver op het stoffelijke te kunnen overdragen. Waar hij op het tooneel wierp deze los-geslagen passie van menschenleed en radeloosheid, daar was een andere techniek dan de gangbare vereischt.

„Der Totentanz" is ontstaan in het jaar 1921 onder invloed van oorlog, revolutie en inflatie. In het voorspel wordt de gansche ideeëninhoud uiteengezet. De „Spielmann Tod" demonstreert hoe de zonden van iederen menschenleeftijd, aan welke bronnen zij ook ontspringen, naar zijn, het rijk van den Dood, voeren.

„Ich bin ein Spielmann - so wie der Jäger auf dem Anstand hockt, die Flinte schuszbereit, bis das Wild unter seinem Sitze wechselt, so warte ich hier die Menschen ab und locke sie mit meinem Spiel von ihrem Wege auf meinen Weg."

Eerst het kind, daar het een verbod van zijn moeder overtreden had; dan het jonge meisje, de met een valschen pas bedriegende koopman. Dan, aan het einde van het voorspel, schrijden de doodgewijden over de brug des doods: het tooneel is het symbool geworden van het leven, wiens zondige schepselen den dood niet ontstroomen kunnen.

Het eerste bedrijf begint. 't Is het bedrijf van de „Doppelköpfige Tod." Er is tweeërlei dood; de dood in God en de dood in den duivel. Het is de scherpe tegenstelling: geest en stof.

Het opent met een tweegesprek tusschen den grijzen vader en z'n gehuwde dochter, wier man haar verlaten heeft. Het kind nam hij mee. Zij kent de donkere liefde slechts, die „Rausch und Lüste gebärt — daraus wuchs Ekel nur und Hasz."

„Der Fremde" komt op: hij vermaant den grijsaard te leeren sterven. Een lokkend fluitspel heft aan en roept van buiten. De vreemde spreekt, hij onthult hem zijn dwaling: hoe hij meende het geluk te hebben gesmaakt en de bloemen der eeuwige lente, die hij meende te hebben geplukt „waren doch Kinder der irdischen Fäulnis". Echter de grijze vader vindt op het einde nog het geluk want „der letzte Entschlusz des Menschen vor seinem Tode — Tod im Herrn oder Tod im Teufel — ist für den Menschen bindend und endgültig, wie er auch im Leben geïrrt haben mag". Terwijl de dochter zich ten eeuwigen dood in den duivel stort.

Het tweede bedrijf — of beter speelbeeld — is „Die Auktion des Todes"; hierin wordt de waardeloosheid van alle bezit aangetoond. Spelende op een slagveld wordt een diamant, om wiens bezit voorheen talloozen vochten ten verderve — door een marskramer „Der Wahre Jacob" ingeruild tegen...... een rozenkrans. Hoe nader de Dood den mensch is, des te waardeloozer wordt het aardsche bezit. De geest, die overwint op de stof.

Het derde bedrijf omspeelt een vrouw, die haar man, die op 't

slagveld staat, ontrouw wordt en zich verkoopt en dit met den

LEO WEISMANTEL MET GEZIN

dood moet bekoopen. In een nieuwe variatie: de zonde voert naar den Dood.

In het vierde deel „Der Pressekönig” wordt de geest der leugen

gebrandmerkt in de figuur van den „dagbladkoning": „Alle Menschen sind verloren, es sei denn, dasz sie einander retten."

Het vijfde bedrijf „Der Bauerntod" geeselt de woeker en de hebzuchtigheid der boeren, die bij hagelslag, pest, misoogst, niet denken aan de gemeenschap, maar aan zichzelve en daardoor den dood „im Teufel" tegemoet rennen.

In het naspel: het spel der vier uitersten, staan hemel en hel scherp tegenover elkander; het wordt gesloten met de vernieuwing van het verbond, dat God met de menschen sloot.

DIE KOMMSTUNDE. Ein Schicksalsspiel.[1])

Dit is het tweede stuk van de trilogie „Das Volk ohne Fahne". Het derde stuk „Das Neue Volk" is nog niet verschenen.

In dit tweede deel der trilogie is in zooverre een vooruitgang te bespeuren uit dramatisch-technisch oogpunt, dat de ideeën en de handeling strakker en meer synthetisch opgebouwd zijn.

Maar ook hier weer dezelfde vermenging van het metaphysische met het reëele, het symbolische met het directe. Ook hier weer een gevangen zijn, een gebukt gaan van den dichter onder zijn stof.

De ideeën, die het drama beheerschen zijn de macht van den duivel en de macht van het verstand, dat den mensch tot overwinnaar of tot dienstknecht van den duivel kan maken. De wilsvrijheid van den mensch is echter ver op den achtergrond geraakt.

Op den vooravond van den wereldoorlog wordt in het kleine Rhöndorp volgens het oude gebruik de „Kommstunde" gehouden. In een der boerenhuizingen worden door den oudsten inwoner van het dorp, den ouden Jakobus Eck, zin en beteekenis der „Kommstunde" aan de jeugd uitgelegd: „dasz all bös Gift, das aus uns wüchse, in Gedanken, in Wort und Tat, so es erkannt wird, verschiffet werde, dasz keiner wisse, wo es sei. Wer ehrenwert ist, den soll die Kommstund' ehren — wer schandhaft ist geworden, den fordere ich vor Gericht."

Voor één uur hebben de jeugdige knapen en meisjes van het dorp volle vrijheid, „damit sie lernen, nur eine Stunde, in Dunkel und Drang, der Ehre und Schande eigener Wächter zu sein."

Dan, over alle bedrijven heen, speelt uit dit idee zich het spel los van den overspeligen Georg Schlachter, in wien de duivel belichaamd is, met Melania Eck, huisvrouw van den landman Johannes Eck, die naar het slachtveld wordt opgeroepen. Deze menschgeworden duivel springt los op z'n prooi.

„Da bin ich in Dir gefahren und habe Wurzel geschlagen in Dir und bin aus Dir hochgeschossen."

Georg Schlachter omwikkelt haar met al de listen zijner helsche

[1]) Die Kommstunde. Uitgave: Bühnenvolksbundverlag. Berlin. SW 68.

macht: Melanie Eck wankelt. Twijfel slaat zich vast in het hart van haar man.

In het tweede bedrijf is de oorlog ontbrand: alleen Georg Schlachter is achter gebleven in het dorp en de zinneloos geworden, oude Eck. Weer valt hij aan: „Ich will Dich nicht, Melanie, nicht Dich armselig Weib, die ganze Menschheit umwerbe ich in Dir."

En dan „Wer die Lust in sich trägt, hat kein Recht auf Treue." De hoofdzet: waarover Melanie Eck nachten slapeloos zal verdoen.

Johannes Eck keert onverwachts terug van het slagveld, waar de twijfel hem ondergroef. Zij bekent hem haar zondige daad uit haar jeugd.

Het derde bedrijf brengt het einde van den oorlog. Het is „die Hochzeit der sieben Sünden" — de jonge meisjes der „Kommstunde", waarbij nog slechts „Frau Unrat" — Melanie — ontbreekt. Johannes Eck is op het slachtveld gestorven. Zijn geest verschijnt aan Melanie. Hij komt niet als wreker, maar als zelf-beschuldiger.

Vergeefs vermaant haar de geest: „Fürchte nie Vergangenes, fürchte nur das Kommende — ringt um den Segen, nicht um den Sieg!"

Zij roept naar Georg Schlachter. Zij valt hem toe. Zij ontwaakt uit haar roes: zij vaart uit tegen Schlachter: deze heft het mes op om haar te dooden: dan verschijnt de oude Eck, die — onwetend — beiden doodelijk treft met een kogel: Melanie en Schlachter: den mensch en zijn kwaad. Melanie is verlost „Laszt mich Eure Hände küssen, Vater, sie sind gebenedeiet, durch sie ist mir eine namenlose Gnade geschehen." Deze korte inhoudsopgave toont reeds aan de verwarrende dooreenmenging van ideeën en symbolen. De eigenaardige figuur van Schlachter: de duivel die zijn recht opeischt van een verloren ziel: nu eens subject, dan weer object van het kwaad, nu eens „Verführer" dan weer „Besessener" in wien de zonden tegen den Heiligen Geest verpersoonlijkt zijn: Melanie, die den weg van den vrijen wil, door twijfel niet meer betreden kan: waarbij de tragedie vaak uitgroeit tot een noodlotsdrama: hard en niet te ontvluchten.

DAS SPIEL VOM BLUTE LUZIFERS.[1])

In het voorwoord op bovengenoemd „Festspiel": „Das Spiel vom Blute Luzifers" zegt Weismantel in betrekking tot de historiciteit van het stuk:

„Obwohl Fürstbischof Hermann von Würzburg, der Hauptspieler in diesem Spiel vom Blute Luzifers, vor vielen Hundert

---

1) *Leo Weismantel*: Das Spiel vom Blute Luzifers. Bühnenvolksbundverlag. Berlin. S.W. 68.

Jahren gelebt hat, so ist das Spiel vom Blute Luzifers und von Fürstbischof Hermanns Rhönfahrt doch kein „historisches" Spiel, denn dies Spiel wurde im Jahre 1921 von mir geschrieben und im gleichen Jahre von anderen gespielt, nicht um ein historisches Bild aufzuzeigen, sondern damit wir, Dichter, Darsteller und Zuschauer Bedrängnisse unseres heutigen Lebens und unserer gegenwärtigen Stunde im Spiel erkännten und aus dem Spiel die Kräfte gewännen uns aus harten Wirklichkeiten zu erlösen. Die Gestalten sind deshalb keine „historischen" Gestalten und nicht als solche zu spielen, sondern sind Kinder unserer spielenden und suchenden und kämpfenden Phantasie, — also Kinder der Kunst, — aber das nicht allein, sie sind leibhaftige Menschen, denn sie sind unsere eigene, des Dichters, des Spielers, des Zuschauers spielende Wesenheiten," met welke uitlating hij het wezen van zijn stukken bepaalt als in onzen tijd overgeplaatste gelijkenissen. Het stuk werd geschreven in 1921 voor de „Bauernfestspiele" te Langenbiber.

In een proloog leidt hij de toehoorders in het wezen van het stuk in.

Ein Spieler spricht:

.... Drum sollt in diesem Spiel Ihr sehen,
Welch Unheil kann aus Gold geschehen,
Welch reich Gewandt Frau Armut trägt, —
Dasz unser Spiel Eur Heil bewegt.

Het middelpunt van dit stuk vormt de vorstbisschop. Hem worden door den duivel gouden schatten bezorgd, die den bisschop verleiden, hem de werkelijke waarde der dingen doen verleeren en hem afhouden van den eenigen weg naar de redding. Echter, als de bisschop den aard van de gouden schatten inziet, werpt hij ze resoluut van zich af en gaat den weg van deemoed en bescheidenheid. Een eenvoudig, een doodnuchter gegeven, maar uitgewerkt op zoo'n rijke, zoo'n verbluffend beweeglijke manier als waarmee te vergelijken voor ons Nederlanders alleen stukken te noemen zijn als de „Tijl" en „Christoffel" van Van de Velde, die wat ideeënuitbouw en schrijftechniek betreft dikwijls merkwaardige overeenkomsten met Weismantel heeft.

De verzoeking van den duivel geschiedt in drie phasen: waaraan echter de bisschop, beschut door zijn beschermengel, telkens ontkomt en op 't einde terugkeert naar zijn stad Würzburg, vanwaar hij vertrokken was om den armsten mensch te zoeken, niet op met goud-beslagen paarden, maar op den ezel der deemoed. Merkwaardig vooral in dit spel is de rol van den nar.

DIE WALLFAHRT NACH BETHLEHEM.[1]) DER KURFUERST.[1])

Met het eerstgenoemde dezer twee stukken heeft Weismantel zich beslist naar de jeugd gewend. Hij verhaalt zelf hoe het spel ontstond. Hij heeft het geschreven in samenwerking met de Würzburger jeugdgroep in October-November 1923. De grondidee is: „das Suchen nach dem Christuskind, nach dem Erlöser auch in der heutigen Zeit. Unsere, der heutigen Menschheit Not sollte aus dem Spiel aufschreien, dasz der Himmel den Gerechten taue, die Not der Stände, der Wahnsinn der Papiergeldflut, das Hungern bei vollen Scheunen, der Parteihasz, der Bruderzwist, der Wucher und Börsenschwindel sollte vorüberziehen — da hoffen die einen auf einen „Diktator" und nur in wenigen geht die Ahnung um, dasz kein Diktator, dasz nur eine „Wallfahrt nach Bethlehem", — dasz nur eine innere Einkehr, ein neues „Kindwerden", eine Gefolgschaft des Kindes von Bethlehem uns rettet."

„Der Kurfürst, ein Spiel vom Vaterland", verschenen in 1925 bij het Rijnlandjubileum en aan de stad Trier opgedragen. Het is een geheel nieuw motief: het is de tragedie der in partijschap en machtsbegeerte verzonken en verscheurde bevolking. En ook weer hier: een overdragen van den nood dier tijden op dien der tegenwoordige. Over het geheele stuk overstemt de vermanende roep van den dichter tot gemeenschapsgevoel van het volk. Langs dit hoofdmotief bloeien verscheidene nevenmotieven, die uit elkaar ontspruiten.

In tegenstelling met de vroegere stukken van Weismantel is dit spel synthetisch van opbouw en strak gehouden van schildering.

„Es ist zur Zeit des Herren Papstes Johann XXII zu Avignon und des Herren Königs Ludwig von Bayern, da der Herre Papst und der Herre König in Streit über die Quellen geistlicher und weltlicher Macht gelegen sind und alle Lande im Feuer dieses Kampfes brennen. Da hat der Herre Balduin von Trier ein pfingstlich Schwert gesucht, das der Welt den Frieden erkämpf in jenen Jahren und dasz wir des pfingstlichen Schwertes nicht vergäszen in keinem unserer Kämpfe."

Het stuk is gesplitst in vijf deelen: deel één is getiteld: „Untergehende Welten", deel twee: „Der Richtstuhl", deel drie: „Die Kerkerstiege", deel vier: „Das pfingstliche Schwert", deel vijf „Werdendes Volk".

Het eerste deel bevat de expositie van het hoofdmotief: niet de koning, niet de Paus, maar slechts het gansche volk kan den draak „ontevredenheid" die woedt, overwinnen.

---

[1]) *Leo Weismantel.* „Die Wallfahrt nach Bethlehem". Bühnenvolksbundverlag. Berlin. SW 68.

Het tweede deel bevat de stoffelijke expositie: het conflict rondom de koningskeuze tusschen Paus Johannes en hertog Leopold aan de eene en keurvorst Balduin en koning Ludwig van Beieren aan de andere zijde. Paralel daarmee verloopt het ideeënconflict: de antithese tusschen haat of liefde, geweldpleging of verzoening, welke antithese doorloopt in onzen tijd.

In het derde deel zegeviert het geweld over de verzoeningsgezindheid, terwijl in het vierde deel, de beklemming van het conflict gevierd wordt: de liefde zegeviert over geweld, de deemoed over machtsbegeerte, terwijl het vijfde deel „Werdendes Volk" als consequentie van deel vier als hoofdmotief brengt: de minderheid moet zich voegen naar de meerderheid: vereeniging, geen versplintering van het volk.

Bij de groote wezensverscheidenheid der hier besproken stukken van Weismantel hebben zij toch alle één karaktertrek gemeen: het uitgesproken symbolische karakter, overstraald door 'n levenswijsheid van een mystisch-gewortelde goedheid.

Hij heeft zich een eigen tooneelkunst geschapen en daar staat hij vóór ons: een beeld van 'n mensch, 'n dichter, 'n problematieker, een politieker: niet zonder fouten: maar als iemand die „ohne Rücksicht auf eigene Interessen, unter Einsetzung letzter Körperkraft bis zur Aufreibung, seinen geraden, wahrhaftigen Weg geht."

En het is teekenend dat men in hem, op welk gebied men zijn arbeid ook overziet, steeds den man ziet, die zich verbonden voelt met de menschheid, die vóór alles en in alles katholiek is, jeugdig onder de jeugdigen, strijdvaardig onder de strijdvaardigen en muurvast waar onwrikbaarheid geeischt wordt. Dat zijn werken hier in Nederland algemeener gewaardeerd mogen worden en gekend, daartoe is dit artikel een nederige poging.

Vijftig Jaar Tachtig of Het Feest der Jongelingen (1880 – 1930)

door F. A. B.

Ja, we weten 't wel: 't schrijven van herdenkingsartikelen is een ziekte, een accuut geval van alastrim. 't Frissche voorkomen van heel wat tijdschriften wordt er door geschonden. Hoeveel kolommen en pagina's van hoevele tijdschriften worden er niet elken dag, of week of maand overzaaid met data's en met uit stoffige encyclopedieën naarstig opgedolven feitjes, anecdoten en gebeurlijkheden uit 't leven van allerhand groote mannen en vrouwen, wier voornaamste grootheid hierin schijnt te bestaan, dat 't aantal jaren, sinds hun geboorte of dood verstreken, een veelvoud is van 50 of van 100.

Dat 't schrijven van herdenkingsartikelen een ziekte is, ja, we weten het. We weten het zóó goed, dat 't ons niet zou verwonderen, wanneer eenvoudigen van geest zich afvroegen, of alle dichters en denkers van beteekenis zestig jaar oud, of honderd jaar dood waren; daar men over anderen nooit iets hoort of leest.

't Herdenken van 'n mijlpaal in onze litteratuurgeschiedenis evenwel is iets, wat men toch wel niet onder de verschijnselen van bovenbedoelde ziekte zal willen rangschikken. Aan mijlpalen is de geschiedenis der vaderlandsche letteren niet rijk; want erg ver heeft onze letterkunde het nooit gebracht, — naar 't oordeel althans der meeste critici, die echter vaak pessimisten zijn en hun eischen erg hoog stellen. (Deden ze dit niet, dan zou men hun nageven dat zij, die zich zoo gauw tevreden toonen, 't van huis uit zeker niet bijster goed gewend zijn!)

't Jaar Tachtig, dat als zoodanig, (d.w.z. met een hoofdletter geschreven) eigenlijk een legende is, — immers voor vijftig jaar kon een litteraire vernieuwing nog niet in één jaar tot stand komen, — (later zou de litteratuur zich elke maand vernieuwen!) —;

't Jaar Tachtig is meer nog dan een mijlpaal, een grenssteen. En wel een grenssteen op de scheiding tusschen de volgende twee tijdperken; dat, waarin de jeugd zoo gauw mogelijk oud wilde zijn, en dat waarin de jeugd zoo lang mogelijk jong wilde blijven.

U kent 't beeld, dat „Kloos" in z'n zooveelste inleiding tot Perk's

„Mathilde" gebruikte om de verschijning van dien dichter in onze letterkunde te schetsen. Een faun komt binnenvallen in een gezelschap van deftig-stijve dames en heeren; de jeugd doet z'n intrêe temidden van ouden-van-dagen, die den bezoeker niet begrijpen en aan de deur zetten.

Aan 't feest der ouderen was voor den jongeling geen plaats. Rond de deftige tafel van „de Gids" was voor de jeugd geen zetel vrij. Toen richtte de jeugd zich een eigen disch aan, — „de Nieuwe Gids", — en vierden het Feest der Jongelingen.

Hoe kwam het, dat de Jongelingen van Tachtig zich niet wilden steken in de „nette gekleede jas", hun hals niet wilden omheinen met de befaamde vadermoorders, en zoo 't gezelschap waardig worden van dichterlijke dominées en andere acht'bre lieden, in wie de dichtader zwol en achter wier hoog en edel voorhoofd nijvere studie en een leven-rijk-van-ervaring zooveel stofs tot leer- en lier-dicht opgestapeld hadden?

't Was, omdat ze op hun twintigste jaar nog jong waren; ze niet waren geparenteerd aan de Stastokken of de Droogstoppels. 't Was, omdat ze, tot de jaren van de daad gekomen, nog eigenwijs genoeg waren, om 't op sommige punten beter te weten, dan de ouderen-in-jaren, wier langer leven slechts had gediend om hun onmacht ten opzichte juist van die punten te demonstreeren. 't Was, omdat ze nog brutaal genoeg waren, te wagen, wat ze bij de veel-ervarenen hadden zien mislukken; omdat ze nog idealisme genoeg hadden om te gelooven in de Schoonheid, die voor de predikende en leerende dichters, — hun voorgangers — nooit iets anders was geweest, dan een heel leerzame inhoud, geperst in den vorm van klokke-tik-regelmatige verzen met den eentonigen echo van nooit-falende rijmen.

Wel veertien jaren duurde het Feest der Jongelingen ter eere van de Schoonheid. En dat het een bijzonder feest was, dat getuigen de verzen, 't proza, 't woorden- en rythmen-schoon, ter eere van dit feest ontstaan.

Maar veertien jaar is een lange tijd; lang genoeg om jongelingen tot mannen te zien groeien. En zoo waren er onder de feestelingen, die tot het besef gekomen waren, dat er voor hun krachten nog ander werk te doen stond, dan de Schoonheid-om-de-Schoonheid-dienst. En ze verlieten het feest, als spelbrekers, nagescholden door de tafelpraeses, wel bedreven in 't schelden in proza en poëzie.

Maar er waren er ook, die, als eeuwige plakkers, van 't feest nooit genoeg kregen.

Ze zitten vijftig jaar nadien nog om den disch van „de Nieuwe Gids" bij den verschaalden wijn en de verflenste bloemen, en vieren hun gouden feest, als jongeling.......

Van diverse Pluimage

WASSERMANN (Jacob) CHRISTOPHORUS COLUMBUS. DE DON QUICHOTE VAN DEN OCEAAN. Vert. door Mr. H. Reydon (239). f 3.90 en f 4.90. Ploegsma, Zeist 1930.

„De romanschrijver Wassermann, zoo schreven wij vóór eenige maanden (Maart 1930) naar aanleiding van het Duitsche werk, heeft zijn krachten beproefd aan de levensbeschrijving van een buitengewoon mensch, den ontdekker van Amerika. In het weergeven der feiten en het volgen van het geschiedverloop is hij streng historisch: hij verlaat de historie, waar hij de psychologie van Columbus schrijft. De ondertitel geeft reeds zijn bedoeling aan. Hij maakt van Columbus een Don Quichote, een fanaticus, die meer langs mystieken dan beredeneerden weg er toe komt zich een bijzondere roeping toe te kennen, een voorbeschikt werktuig in de hand der Voorzienigheid. Hij beweert zelfs niets meer en niets minder, dan dat Columbus mogelijk heel hèt voorbeeld geweest is voor Cervantes' beroemden ridderroman. Te begrijpen is zoo iets moeilijk."

De kracht van het boek is tevens zijn zwakheid. Deze psychologische reconstructie zal den een overtuigen en tot bewondering stemmen, den ander onbevredigd laten. Wassermann is geen vriend van het Katholicisme, noch van de laatmiddeleeuwsche ontdekkers, noch van Columbus zelf. Ondanks alle psychologie staat hij veel te partijdig en te „modern" tegenover de mentaliteit der Spaansche ontdekkers en der kerkelijke waardigheidsbekleeders uit dien tijd. Vertaling en uitgaaf zijn verzorgd, zooals we dit van Ploegsma gewend zijn. Voor ontwikkelde volwassenen.

LUDWIG (Emil) ABRAHAM LINCOLN. Vert. door Anthonie Donker; met 12 authentieke portretten. (596) f 6.50 en f 7.90. N.V. Loghum Slaterus' U.M. Arnhem, 1930.

Het kan zijn dat het waar is, wat sommige critici in zijn vaderland van Emil Ludwig beweren: dat hij geen positief wetenschappelijk historicus is. Het kan waar zijn; als het zoo is, kan het ons eigenlijk niet schelen. Vast staat, in elk geval, dat hij in ongelooflijk korten tijd zich in zijn gekozen stof weet in te werkèn. En waar zijn fantasie zich soms aan het positieve vergrijpt — maar dan toch slechts in details — stellen die fantasie en zijn vermogen tot diep binnendringen in de psyche van zijn personages, gevoegd bij zijn prachtig schrijftalent, hem in staat een boek te schrijven, waarvan toon en stijl zich zuiver aanpassen bij het onderwerp, waarin hij — een historisch onderwerp! — spanning weet te leggen, en dat tenslotte den lezer toch dieper inzicht verschaft dan menig streng wetenschappelijk werk zou vermogen.

Een uitstekend voorbeeld daarvan is dit boek over Abraham Lincoln. Uiterst geinteresseerd volgt men den levensloop van den simpelen houthakkersjongen, die het tot President der Vereenigde Staten bracht, en onder wiens regeering de slaven vrij verklaard werden en de burgeroorlog werd gevoerd. Zooals Ludwig het beschrijft beleven we inderdaad het leven en werken van dezen krachtigen, stoeren, eigenaardigen Amerikaan temidden van zijn juist getypeerde omgeving. Afgesloten door een sluipmoord. Een prachtig werk, dat we gaarne aanbevelen.

GALLICHAN (Walter M.) JEUGDIGE OUDERDOM. (208) Vert. door A. Davidson. Leidsche Uitg. Mij. 1930. f 2.90 en 3.90.

„Hoe men jong blijft", luidt de ondertitel van dit boekje. Walter Gallichan geeft veel ver standige bemerkingen om zijn lezers te leeren, hoe zij een frisschen opgewekten ouderdom kunnen bereiken. Zijn boekje is de vrucht „van vijftig jaar practische hygiëne en van nauwgezette waarneming der menschelijke natuur".

Maar de schrijver raakt ook aan moreele dingen en hier druischen zijn raadgevingen herhaaldelijk in tegen de geboden van God en zedewet. Zijn opvattingen omtrent samenleving en onthouding zijn in strijd met de voorschriften der Katholieke Kerk, die niet veel anders zijn dan de voorschriften der natuurlijke moraal.

Daarom moeten wij dit boek afkeuren.

PERSIJN (Dr. Jul.) HENDRIK IBSEN. (2 deelen) 1ste deel 210 bld.; 2de deel. (322) Per deel fr. 24,—. Standaard-Boekhandel, Antwerpen, Brussel, Leuven.

Toen omstreeks 1870 zijn romantische periode was afgesloten, begon het eigenlijke levenswerk van Hendrik Ibsen, dat den eersten stoot heeft gegeven tot de litterair-kunstzinnige verhooging van het tooneel, en dat tenslotte in geheel Europa een totale omwenteling op tooneelgebied tot stand wist te brengen. Ibsen bracht het realisme, dat in den roman begon te overheerschen op het tooneel; en in zijn stukken, die de teekenen van het genie vertoonen, maar een anti-christelijken en uiterst pessimistischen geest ademen, besprak hij maatschappelijke en zedelijke vraagstukken, tastte hij de, volgens hem, conventioneele huichelarij en onoprechtheid der bestaande maatschappij aan en was het zijn doel „een omwenteling van den menschelijken geest", (woorden uit een brief van Ibsen in 1870, gericht aan George Brandes, dien hij daarin uitnoodigde aan dit werk mee te doen) te bewerkstelligen.

Maar vóór alles was Ibsen toch dichter; daarnaast satiricus. Dichter, dramatisch kunstenaar, die ons zijn personages geeft als levende wezens, waarop iets ligt wat hij aan hun innerlijk heeft ontleend. Zij leven uitwendig gelijk in het alledaagsche bestaan, maar hun inwendig leven, waardoor het uitwendige wordt beheerscht, blijft ons nergens vreemd; die beide zijn harmonisch één. Ibsen openbaart karakter-diepte bij zijn figuren, en analyzeert hun zieleleven; we voelen — voorop staat natuurlijk dat alle bovennatuurlijke impulsen ontbreken — dat zijn personen handelen *moeten* gelijk zij doen, dat onverbiddelijk en onafwendbaar het noodlottig einde *moet* komen.

Dr. Jul. Persijn heeft in zijn *Hendrik Ibsen* een standaardwerk geleverd, een uiterst nauwkeurige studie van leven en werken van den grooten dramaturg. Dit werk kunnen we onontbeerlijk noemen voor ieder die van Ibsen studie maakt en het Katholiek standpunt daarbij in acht genomen wenscht te zien.

BOUMAN (L. F.) HET WONDERENBOEK DER LUCHTVAART. (119). f 4.25 en f 5.50. Geillustreerd met meer dan 200 afbeeldingen. W. de Haan, Utrecht.

De chef van het vliegveld Waalhaven geeft in dit keurig uitgegeven boek een overzicht van verschillende vliegtuigen en vele technische bijzonderheden daarvan, terwijl hij aan het belang van de luchtvaart in den tegenwoordigen tijd eenige hoofdstukken wijdt. Een bijzonder mooi boek voor allen die met hun tijd willen meegaan en iets willen weten van een der wonderen dezer tijd: het luchtverkeer.

Mooie foto's versieren het boek.

RICARD (Olfert) JEUGDLEVEN. (1930) Naar het Deensch bewerkt door J. Hengel. (195) f 2.20 en f 3.—. N.V. G. J. A. Ruys' U.M., Zeist.

Ricard is een in Juni 1929 overleden, bekend Kopenhagensch predikant, die zich vooral voor de christelijke jeugdbeweging in zijn land verdienstelijk heeft gemaakt. *Jeugdleven* is een van zijn meest verspreide werken, een geestelijke gezondheidsleer voor jonge menschen in den overgangsleeftijd. Door zijn uitgesproken Protestantsch karakter is het echter voor onze Katholieke jongelui niet geschikt.

SMIT (W. A. P.) FOLKLORE. (128) f 1.90 en f 2.50. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Enkele oude volksgebruiken winnen tegenwoordig meer en meer aan populariteit, het gebruik van hulst en mistletoe bij het Kerstfeest; — andere raken meer en meer in vergetelheid. Zeker is, dat maar heel weinig menschen er den oorsprong van kennen.

Een boekje als dit is daarom bijzonder interessant, wijl hier in een serie populair en onderhoudend geschreven hoofdstukken, al deze oude gebruiken worden verklaard en er den (waarschijnlijken) oorsprong van wordt verteld. Waarbij

onderscheid gemaakt wordt tusschen de Christelijke feesten zelf, en verscheidene daarmee verbonden gebruiken van specifiek heidensch orgine. O.a. worden behandeld St. Nicolaasfeest, St. Maarten, Paaschgebruiken, Carnaval, Voorjaars- en Meigebruiken enz. Ook de heilige Graal wordt nog behandeld.

Vóór belangstellenden in Folklore een mooi boekje.

SCHNEIDERS (Frans) ODEN EN SATYREN. (94) f 1.50. N.V. Paul Brand's Uitgeversbedrijf, Hilversum.

Soms was het een courantenberichtje, soms een algemeen tijdsverschijnsel, maar altijd iets, dat de belachelijke of ergerlijke zijden van tegenwoordige menschen typeert, waardoor de dichter — juister eigenlijk, daarom nog niet geringschattender: rijmelaar — tot zijn Oden en Satyren geinspireerd werd.

Meermalen schoten we onwillekeurig in een plotselingen lach bij het lezen van een rake, geestige satyre, ineens opspringend na een onschuldig humoristisch aanloopje.

Gaarne aanbevolen.

EIPPER (Paul) KINDEREN DER DIEREN. (1930) Met 32 origineele illustraties naar opnamen van Hedda Walther. Voor Nederland bewerkt onder toezicht van Dr. K. Kuiper, Directeur Rotterdamsche Diergaarde. (57) f 2.50 en f 3.25. H. P. Leopold, 's-Hage.

Dat *Paul Eipper* een dierenkenner en liefhebber is, wisten we reeds uit het vroeger, eveneens bij deze uitgeefster, verschenen: *Dieren kijken ons aan.*

Kinderen der Dieren komt het nog eens bevestigen. Het aardigste dierleven dat bestaat, dat der pasgeborenen, — van roofdieren, olifanten, apen, zeehonden, nijlpaarden, en van nog andere — heeft hij met kennis en liefde, gadegeslagen.

En zoo prettig weet hij dat te verhalen, dat men zijn boekje geinteresseerd achter elkaar uitleest.

Evenals in de andere boeken van *Paul Eipper* zijn ook hier de karakteristieke foto's buitengewoon mooi uitgevoerd.

EIPPER (Paul) KINDEREN. (1930) Met 32 origineele illustraties naar opnamen van Hedda Walther.

Geautoriseerde Nederl. vertaling van C. M. van Hille-Gaerthé. (60) f 2.50 en f 3.25. H. P. Leopold, 's-Hage.

Het eerste wat in dit boekje opvalt zijn de prachtige illustraties: een verzameling kinderfoto's; deze alleen reeds zouden het aanschaffen van het werk rechtvaardigen.

Paul Eipper heeft bovendien het kleuterleven bestudeerd: zijn in den tekst vastgelegde observatie van kinderleven, kindervreugd en kinderleed zijn doorgaans juist, en alleraardigst.

Een enkele opmerking: op bladzij 48 schrijft de auteur — daarbij tevens even buiten zijn onderwerp stappend — : „Men kan niet vroeg genoeg beginnen met de „Aufklärung"; het is een verheffend oogenblik, wanneer men zoon en dochter vertelt, hoe een klein menschenkind geboren wordt".

Dit „niet vroeg genoeg" is zeer zeker onjuist; elk geval moet afzonderlijk en op zich, in overweging genomen worden, wat de leeftijd betreft waarop men inlicht.

CONSTANTINUS (P. Ord. Cap.) CHRISTUS EN ISRAEL. (303) f 3.90 en f 4.75. N.V. Lecturis, Eindhoven.

Pater Constantinus heeft origineel werk geleverd met zijn boek „Christus en Israël". Hij is vertrouwd met de „einschlägige" Christelijke en Joodsche litteratuur. Dit boek is niet zoo zeer een historische als wel een psychologische studie; een lang hoofdstuk is gewijd aan het „Christendom en de Joodsche Psyche". Vervolgens behandelt de schrijver de Katholieke liturgie, bijzonder de Eucharistische, in verband met het Jodendom. Voor velen zullen dit nieuwe en onverwachte ge-

zichtspunten zijn. Uit den aard der zaak is dit een boek voor ontwikkelde menschen, maar dan ook een leerzaam en moeiteloonend boek.

GEARON (Patrick J. O.C.C.) TROOST VOOR SCRUPULEUZEN. (195) f 2.00 en f 2.60. Vert. door J. B. Houtsma. S. M. A. Teulings, Den Bosch.

In de Engelsche Katholieke pers heeft dit boekje een zeer gunstig onthaal gevonden. Zijn titel is te bescheiden voor hetgeen het biedt aan wijze zielkundige en theologische opmerkingen. Voor priesters is het een waardevol werkje.

ZEIJ (Jac. J. S.J.) CLAUDIUS DE LA COLOMBIERE. Bloemlezing uit zijn werken. (224) Dieben, Wassenaar. f 1,75 en f 2,25.

Pater Jac. Zey S.J. heeft uit de werken van den onlangs zaligverklaarden Claudius de la Colombière een bloemlezing samengesteld. „Wie meenen mocht, zegt de Inleiding, in deze Bloemlezing het mooiste, dat Colombière schreef, geschift en uitgezocht bij elkaar te vinden, vergist zich. Zeer waarschijnlijk staat er zelfs het allermooiste niet in. We hebben zoo maar wat bloemen geplukt om een idee te geven van schoonheid en rijkdom."

BOON C.SS.R. (Jozef) HET LEVEN VAN PEERKE DONDERS. (89) Brand, Hilversum. 1930. f 0,90.

Een korte levensschets van den eenvoudigen missionaris, Peerke Donders, den opofferenden verstorven ijveraar voor de zielen. De schrijfwijze lijkt mij wat gewild. Zulk een leven moet met de grootste soberheid en simpelheid geschreven worden.

PALM (Johan M.) HET BOEK VAN DE ZEE. (215) Geillustreerd. De Haan, Utrecht.

Voor hen die belang stellen in de zee en alles wat daar van de oudste tijden af, op en in geleefd en gestreden heeft, een heel mooi boek met bijzonder fijne platen tusschen den tekst. Aanbevolen voor de liefhebbers.

P. GERVASIUS O.M.Cap. OPVOEDING TOT RECHTVAARDIGHEID EN GODSDIENSTIGHEID. No. 53 Opvoedkundige Broch. Reeks. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Met instemming ontvangen we altijd een nieuw nummer der Opv. Broch. Reeks. In die boekjes worden gewoonlijk zeer juist allerlei vooze plekjes gesignaleerd, waarbij dan niet verzuimd wordt de middelen aan te wijzen, waarmee wij van onze jeugd, menschen van karakter kunnen vormen. In dit werkje hebben we te doen met de opvoeding in betrekking tot rechtvaardigheid en godsdienstigheid. De urgentie daarvan is duidelijk. Eenvoudig, sober, vooral niet saai, wordt een en ander besproken. Praktisch is 't niet minder: het geeft eerst een duidelijk begrip dier deugden, spoort dan den opvoeder aan die bij zichzelf te kweeken, wil hij iets bereiken bij zijn pupillen; daarna komen de praktische en met zorg gekozen aanwijzigingen, toe te passen door den opvoeder.
Wij hopen dat dit nummer, een der beste uit de reeks, ruime verspreiding zal vinden, en bestudeerd zal worden. Het doel is het waard.

GUIDO GEZELLE'S VOLLEDIGE WERKEN. Veen, A'dam. 1930.

Bij den uitgever L. J. Veen's Uitgeversmaatschappij N.V., Amsterdam verschijnt een volledige uitgaaf van Gezelle met inleidingen en textcritische aanteekeningen, bewerkt door eenige geleerden van naam. Het geheel wordt berekend op achttien deelen en de prijs op f 2.— per deel of f 36.—, gebonden f 48.—.
Het eerste verschenen deel: Dichtoefeningen, maakt een goeden indruk.

Le Rouge et le Noir. 1830

door J. v. H.

In het hotel Valois, rue de Richelieu te Parijs, zit Stendhal in zijn werkkamer met zijn vriend Prosper Merimée. Hij lucht zijn hart over het pathos der romantici, die te weinig logica, te weinig kennis van het menschelijk hart hebben en niets weten van de geheimen der philosophie.

— „Ook jij, Merimée, moest meer philosophen lezen. Lees Helvétius en Condillac en lach met de frazen van Chateaubriand!"

Dan legt hij z'n hand op de schouder van den veel jongeren Merimée en lacht: „Vergeet niet dat ik nog in de 18e eeuw geboren ben en geen moraal heb! Deze bourgeois der nieuwe eeuw bezitten geen eergevoel, zij houden van hun gezinsleven en kennen geen hartstocht. Eerst de twintigste eeuw zal weer energie en vrijheid hebben. Ik zal de bourgeois wakker schudden, ik zal ze uitlachen, bederven en vergiftigen...... Zie eens hier!" en hij haalt uit de lade van zijn schrijftafel een dikken bundel manuscripten voor den dag, dicht beschreven met fijne, haast onleesbare regels. Op de eerste bladzijde staat niets anders dan „Julien". Koortsachtig werkt Stendhal aan dezen roman, wiens titel hij later in „Le Rouge et le Noir" verandert. Alles wat hij aan kennis van het menschelijk hart opgedaan, alles wat hij in zijn onrustig leven ondervonden heeft, al het geluk dat het leven hem onthield, in dezen roman zal hij ervan vertellen.

In November 1830 verscheen *Le Rouge et le Noir, Chronique du XIXe siècle.* Het was niet zijn eerste roman. Behalve eenige werken over Italiaansche schilderkunst en muziek, en over Italiaansche steden had Stendhal in '27 den roman *Armance ou quelques scènes du salon parisien vers l'année* 1827 uitgegeven. Maar *Armance* werd niet gelezen en de schrijver voorzag hetzelfde lot voor *Le Rouge et le Noir.* Toch was het een werk van hooge litteraire verdienste.

De duistere titel is een echt Stendhalisme. Rood en zwart: revolutie en clericalisme. Julien Sorel, de beruchte Julien, is de hoofdbeld. Hij is een arme jongen, die een harde jeugd doorleeft, die latijn kent en priester wil worden. Reeds nu verteert hem de eerzucht; gelooven doet hij niet, zijn geloof en zijn liefde is Napoleon, wiens portret hij wegstopt in zijn matras. Hij haat de menschen, vooral de rijken en beoefent als levensmoraal het allerzuiverste Macchiavellisme. Als huisleeraar opgenomen in de familie de Rênal ontstaat er een hartstochtelijke liefde tusschen de vrome, naief-zachte Madame de Rênal en Julien. De roes duurt niet lang; hij verlaat dit huis en gaat als seminarist naar Besançon. Vandaar wordt hij, nog niet gewijd, naar Parijs geroepen om als secretaris in dienst te treden bij den markies de la Mole. De Parijsche salons civilizeeren hem tot volmaakten homme-du-monde. Wederom ontvlamt zijn

hartstocht, ditmaal voor de hoogmoedige, geweldige Mathilde, dochter van den markies. Zij wil het huwelijk met Julien doorzetten en als de markies van Madame de Rênal een informatie-brief ontvangt, waarin zij den vroegeren précepteur harer kinderen als onbetrouwbaar voorstelt, slaat zijn nog altijd levende liefde in zulk

STENDHAL (Jeugdportret)

een haat om dat hij onmiddellijk vertrekt om wraak te nemen. Hij treft Madame de Rênal in de kerk en schiet haar neer. Eenige maanden later wordt Julien ter dood veroordeeld.

Deze historie van hartstocht kan het geraamte van een draak en van een kunstwerk zijn evenals in de drama's van Shakespeare. Het is het geraamte van een kunstwerk. Stendhal heeft dit afschuwelijk stuk menschelijkheid, dit God- en genadeloos complex van wilde liefde en satanische haat, van stormenden hartstocht en ijs-

kille berekening uitgebikt en uitgebeiteld met al het geduld zijner scherpe observatie tot een tafreelenrijk geheel van wezenlijke grootheid. Hij is een kenner van den menschelijken hartstocht, van het uiterlijk gebaar en de innerlijke emotie, van de trillende hartedrift en de besturende verstandsberekening als nauwelijks iemand vóór of ná hem. Het onbetrouwbare en wisselende spel, dat een menscheninnerlijk aanbiedt, den strijd tusschen eer en voordeel, tusschen wil en hart, de poze die ieder mensch honderdmaal onwillekeurig aanneemt, genuanceerd naar gelang van het moment, het dikwijls onoprechte en lage, dat in ieder menschelijk wezen onuitwischbaar verworteld zit, dit alles doorschouwt Stendhal met ongelooflijke intuïtie. Zijn romans zijn wonderen van sluwheid en manoevreerkunst. In zijn „Chartreuse de Parme" beschrijft hij het hofleven van een Italiaanschen kleinstaat, van een prins met zijn ministers en zijn hofkliek, die allen om beurte elkaar haten en ten val brengen, en geen geschiedboek of cultuurbeschrijving van welk historicus ook geeft een zoo treffend beeld van het hofleven als deze roman.

Stendhal was een sfinx, een onbegrepene en zijn werken deelen in dit enigmatische van zijn wezen. Strak en koud, nuchter bijna schrijft hij het leven zijner helden. Hij schrijft niet, hij registreert als een ambtenaar. Het is alsof de dood van zijn held hem niet sterker ontroert dan diens verkoudheid of kiespijn. Met ambtelijke zakelijkheid noteert hij de fijnste schommelingen der zielenaald, even zakelijk en gereserveerd als de heftigste uitbraak van een hartstocht. Zijn taal is kunsteloos en onverzorgd schijnbaar; hij schrijft in 1830 zonder eenige fraseologie, hij schrijft de gewone voor de handliggende omgangstaal en toch beweert hij in een brief aan Balzac, dat hij soms een kwartier lang nadenkt over de plaatsing van een adjectief. Julien Sorel is een schurk, dien Gods engelen zelfs met moeite zouden beminnen, en toch lijkt hij soms op een held. Hij heeft momenten van grootheid en Stendhal doet hem ons aanvaarden en ons voor hem interesseeren ondanks zijn Macchiavelisme. Macchiavelisme: dit is de indruk van heel het boek, dit is zijn moraal. Er bestaan geen waardenormen voor het menschelijke handelen, geen criteria voor goed of kwaad, voor al of niet geoorloofd. Het geldt slechts met alle, werkelijk a l l e middelen te bereiken wat men bereiken wil. Ook eergevoel als objectieve maatstaf is een sprookje, een illusie. Slechts waar de persoonlijke hoogmoed gekwetst wordt, wordt eergevoel een drijvende kracht. De wereld van *Le Rouge et le Noir* is een door en door onchristelijke wereld, een wereld van volstrekt egoïsme, waar het involgen van den hartstocht alleen geluk brengt. Napoleon is de God dezer wereld: hij bezielt Julien, dezen Westerschen Raskolnikof, meer nog dan zijn Russischen broeder. De liefde vooral beteekent geluk voor den mensch, niet de door God en natuur geordende, maar de vrije, wilde, ongebonden liefde, die uitslaat tot een alverslindende vlam en den

mensch tot waanzin voert. Doch geluk en ongeluk, leven en dood raken hier elkaar. „De liefde is een bloem, die geplukt wordt aan den rand van den afgrond.” Julien en Madame de Rênal sterven aan de liefde.

Er steekt veel persoonlijke levenservaring in dit boek: meer nog, het is een belijdenis, een levensbiecht. Als Julien in het begin van zijn secretarisschap een brief voor den markies te schrijven krijgt en het woord c e l a met dubbele l schrijft, dan is dit een persoonlijke herinnering van Stendhal aan den tijd dat hij ambtenaar was op een der ministeries te Parijs. Maar het persoonlijke zit dieper. Ook Stendhal dweept met Napoleon en herinnert zich met weemoed dit tijdvak van heldenmoed en grootheid, dat heeft plaats gemaakt voor platte burgerlijkheid en geldjacht. De Bourbons hebben Frankrijk teruggestooten in het oude obscurantisme en clericalisme; de priestertoog heeft 't gewonnen van den soldatenrok, le Rouge et le Noir. Moraal en gezinsliefde zijn in plaats getreden van den vrijen heerlijken hartstocht; alle levenslust is doodgeloopen in Geschäftigkeit en laagbijdegrondsche eerzucht. Het idealisme is gestorven. De adellijke heertjes zijn salonpoppen zonder pit: Mathilde verkiest den armen Julien boven de mededingers uit haar stand. De godsdienst is volkomen verjezuietischt en versacré-coeurd; het povere restje Jansenisme is het eenige Christelijke zuurdeesem dat nog godsdienst mag heeten. Stendhal als trouw leerling der 18de eeuwsche philosophen haat Rome en het Jezuietisme, haat alles wat in deze gedachtensfeer thuishoort. De talrijke geestelijken die in zijn werken voorkomen zijn of stugge Jansenisten of doortrapte sluwelingen en huichelaars. De twee hoofdhelden van heel zijn oeuvre Julien en Fabrice del Dongo (in *La Chartreuse de Parme*) treden beiden in den geestelijken stand om carrière te maken, Julien zonder eenig geloof in God of Christus, Fabrice (een Italiaan uit den Napoleon-tijd) met een restje Christendom, doch uit louter eerzucht.

Ook Juliens liefde is allerpersoonlijkst Stendhalisme. Deze ongelukkige mensch, Marie Henri Beyle, die als kind in zijn vaderstad Grenoble reeds vergiftigd werd door de lectuur van Voltaire en Rousseau en met genoegen een priester zag ter dood brengen tijdens de Revolutie, heeft in zijn leven het troebele geluk der zondige liefde gezocht en gekend. Hij was een zedeloos mensch die, wanneer de ideëeler liefde ontbrak, zich met de betaalde tevreden stelde. Een zwerver is hij geweest, een vagebond naar den geest, in wien de schrilste contrasten nooit tot oplossing zijn gekomen. Hij werd gekweld door aristocratische verlangens en zijn plomp, grof lichaam maakte hem tot de caricatuur van een aristocraat. Hij zocht geluk en schoonheid met den onstilbaren honger van zijn artistieke natuur, en vond meestal ongeluk en leelijkheid. Zijn tijd wendde zich al meer af van de philosopheerende nuchterheid der 18de eeuw

en hij vond daarin zijn voedingsbodem. Zijn innerlijk was een conflict tusschen koude analyse en sensueelen hartstocht. Hij verstond zich zelf niet en werd nog minder door anderen verstaan. Zijn boeken bleven ongelezen, maar hij overtuigde zich van zijn succes over veertig, zestig jaar. Vroeg oud geworden en verbitterd door zijn eenzaamheid had hij weinig vrienden; in 't openbaar wekte hij vaak den lachlust. Hij leefde in voortdurende vrees voor de wraak der Jezuieten, de menschen die hij het felst gehaat heeft. Op achttienjarigen leeftijd was hij als onderluitenant met een leger naar Milaan getrokken (1800 en 1801) en had zich daar overmoedig van geluk vol gedronken aan Zuidelijke warmte, aan zon en licht. Van toen af was Italië het land zijner Sehnsucht. Maar als hij er veel later terugkeert, na den val van Napoleon, wordt hem door Metternich het verblijf in zijn geliefd Milaan ontzegd. Nog later wil dezelfde Metternich hem niet als consul in Triëst toelaten; de gevreesde libertijn moet zich tevreden stellen met een consulaat in Civita-Vecchia, de havenstad van Rome. In dit broeinest van koortsen, welks enkele duizenden inwoners Henri Beyle als de fleur der platte burgerlijkheid voorkomen, slijt hij, de cosmopoliet, de laatste jaren van zijn leven onder een bestuur van zwartrokken. Mèt de jaren meende hij overal de huichelarij te zien toenemen; zelfs Italië leek hem een bevroren bloesem. Hij meende te strijden voor de hoogste goederen der menschheid, voor vrijheid, eerlijkheid en waarheid, voor de ontkluistering van de liefde en den moed, voor iets wat heden *vitalisme* zou heeten, maar alle vooruitgang en vrijheid verzandde in moraal en kleinburgerlijkheid. Dat hij zelf niet beantwoordde aan zijn hooggestemde eischen, heeft hem wellicht nog meer verbitterd. Hij ontdekte overal huichelarij, maar dreef de mystificatie met zich zelf tot in het belachelijke. Hij had de ijdelheid zich ten onrechte voor Henri *de* Beyle uit te geven en zijn vrienden te Parijs niet met rust te laten om toch maar het Legioen van Eer voor hem los te krijgen. Hij verkocht zich zelf en zijn overtuiging aan de gehate Bourbons om maar een betrekking te vinden. Te delicaat van wezen en te scherp van inzicht om de eigen inconsequentie niet als een doorn in de ziel te gevoelen, verzuurde en vereenzaamde hij steeds meer, tot hij op negenenvijftig-jarigen leeftijd in 1842 te Parijs op straat ineenzakte en kort daarna stierf.

Vele elementen in dit treurige leven vinden we terug in Julien Sorel, al zouden wij Julien niet graag met Henri Beyle identificeeren. *Le Rouge et le Noir* is een boek van dezelfde machtelooze opstandigheid als Beyle's eigen leven was, eenzelfde mixtuur van hoog en laag, van onvereenigbaarheden. Julien blijft een raadsel zooals Beyle een raadsel was. Hij lijkt vaak een verachtelijk insect, dat een enkele maal glanst in het zonlicht. In zulk een omgeving van platte geldzucht en bekrompen burgerlijkheid — zoo bedoelt het Stendhal — mòet een karakter als dat van Julien noodge-

dwongen tot een schurk ontaarden. In den Napoleontischen tijd was hij een held geworden. Zoo is Julien held en schurk, huichelaar, egoïst, dweeper, droomer en Macchiavellist, alles door elkaar. Hij is hard als staal en schreit met Rousseausche sentimentaliteit. Hij speelt den ridder en liegt en veinst naar het gesternte van het oogenblik.

„Als men toevallig een hart en een hemd heeft, dan moet men zijn hemd verkoopen om de omgeving van het Lago Maggiore, Santa Croce te Florence, het Vaticaan te Rome en den Vesuvius bij Napels te zien", schreef Beyle aan zijn geliefde zuster Pauline. Dezen zin had Julien niet kunnen schrijven: hij toont dat Beyle geen Julien Sorel was. Ook dat andere woord eert Beyle, dat hij over zijn aanbeden Italië schreef: „Un beau climat est le trésor du pauvre qui a de l'âme". Het is van een Franciscaansche zuiverheid. Wel moet de trek naar het allerhoogste en allerschoonste, de drang naar zuiverder toppen sterk geweest zijn in den onbevredigde die deze schoonheden neerschreef. Wij kunnen hem beminnen in zulke oogenblikken.

Een verkeerde opvoeding en noodlottige omstandigheden hebben Henri Beyle helaas! tot een onheil voor Europa gemaakt. Zijn romans zijn vergiftigde bronnen, die het evenwichtigste gemoed, den gezondsten geest schade brengen. Het zijn Apologieën van immoraliteit op de wijze waarop de werken van Anatole France en André Gide dit zijn. Grove erotiek is in Stendhals romans niet te vinden — Balzac vond *La Chartreuse de Parme* „le roman le plus chaste" dien hij kende —, de liefde is er vergeestelijkte hartstocht. Maar ook vergeestelijkte hartstocht vraagt zijn aardsche bevrediging en Stendhal verheerlijkt de verboden liefde en bij voorkeur de verboden liefde als de bloesem van het menschenbestaan. In zijn maatschappij bestaat geen God of gebod, geen genade en geen zonde: het instinct baant den weg naar het Paradijs. Nog kort vóór zijn dood lastert Julien en spot met wat zijn medemenschen God noemen. Het Christendom en vooral de geestelijkheid vindt Beyle zoo ontzaggelijk ridicuul, zulk een hoogeschool van huichelarij, dat alle respect, alle waardeering het besterven moet. Met 18de-eeuwsche bekrompenheid en wanbegrip haat hij den godsdienst, haat hij alles wat aan Christus herinnert. Over zijn wereld staat een strakke hemel gespannen en achter die hemel woont geen liefde, geen goedheid, geen Voorzienigheid; het blinde noodlot tyrannizeert het menschengeslacht. Maar Stendhal wortelt te vast in de redeneerzieke 18de-eeuw, heeft te weinig zin voor het mysterie om zich druk te maken over noodlot of Voorzienigheid. Zijn werk is de analyse van het hart, het aardsche hart, onbekommerd om de transcendente modificaties die dit hart ondergaan kan.

Het is een daad van wijsheid, dat de Kerk waakt over de gevaren harer kinderen en allen invloed ten booze van hen tracht af

te wenden. Zulk een invloed ten booze gaat er zonder eenig mogelijken twijfel uit van de vele bekorende werken van Henri Beyle. Hun schoonheid en diepte, hun zeldzame menschelijkheid maken het gevaar slechts nog grooter. En al zijn het alleen de *groote* kinderen, die door Stendhal bekoord zullen worden, niemand zal hem lezen zonder dat diens ijskoude scepsis hier en daar een bloesem

STENDHAL (M. H. Beyle.)

knakt, zonder dat hij „schade lijdt aan zijn ziel". De kerk plaatste zijn *fabulae amatoriae*, zijn romans, in 1864 op de lijst der verboden boeken.

Het lot van Stendhals oeuvre is buitengewoon merkwaardig. Bij hun verschijnen werden zijn werken doodgezwegen en weinig gelezen. Slechts Balzac schreef een bewonderende beschouwing over *La Chartreuse de Parme* in de *Revue Parisienne*. Flaubert kon zich niet verzoenen met het onverzorgde van Stendhals stijl, vond *Le*

Rouge et le Noir „mal écrit et incompréhensible, comme caractères et intentions". Victor Hugo vond het „patois". Taine zag er z'n materialistische theorieën in verwerkelijkt over „race" en „milieu" en werd een dweepend bewonderaar. Paul Bourget haalde hem binnen als den grooten psycholoog. Stendhal zelf verwachtte eerst een halve eeuw na zijn dood erkend te worden: hij schreef bewust voor een kleine minderheid, voor „the happy few" zooals hij zegt aan het einde van *La Chartreuse de Parme.* In Duitschland was het Nietzsche die hem „ontdekte". Stendhals hautaine menschenverachting, zijn haat tegen kerk en Christendom, zijn hooge geestescultuur, zijn strijd tegen huichelarij en platte burgerlijkheid, dit alles moest Nietzsche bij voorbaat voor hem innemen. „Stendhal, das letzte grosze Ereignis des französischen Geistes, der mit einem napoleonischen Tempo durch sein unentdecktes Europa marschiert ist und zuletzt sich allein fand, schauerlich allein: ...... Jetzt, kommandiert er, ein Befehlshaber für die Ausgewähltesten; und wer mit feinen und verwegenen Sinnen begabt ist, neugierig bis zum Cynismus, Logiker beinahe aus Ekel, Rätselrater und Freund der Sfynx gleich jedem geborenen Europäer, der wird ihm nachgehen müssen." Stendhal en Nietzsche hebben familiebloed in de aderen; beiden zijn verdwaalde eenzamen met momenten van wezenlijke grootheid, maar in hun geheel ridders van de allerdroevigste figuur, die den mensch wilden opvoeren langs een zijde, waarlangs hij niet op te voeren is.

Op het oogenblik wordt Stendhal algemeen tot de allergrootste schrijvers der vorige eeuw gerekend, al sluit een dergelijke reputatie volstrekt niet in het veel-gelezen-worden. Voor Katholieke milieus is dit vanzelf reeds uitgesloten.

Heilige en Romanheld *)

door W. H. S.J.

In bepaalde litteraire milieus geldt Wilhelm von Scholz als een schrijver van uitzonderlijke kracht, wiens historische romans tallooze ééndagsverschijnselen overleven zullen. Hij heeft inderdaad iets eigens, iets zeer persoonlijks niet slechts in schrijfwijze en styleering, maar in zijn psychologie, in zijn menschenvizie en menschenbeelding. Hij schrijft in lange rythmische zinnen; hij heeft iets „Homerisch" in den breeden, rustigen stroom zijner epiek, die zonder schokken of stooten machtig en weidsch voortgolft naar het einde. Het nadeel dezer styleerwijze is een zekere vaagheid, een gemis aan concreetheid, onmiddellijkheid; het verhaal gaat aandoen als een verre, onzekere droom.

In de zielen zijner helden zoekt en ziet hij graag naar mystieke,

[1]) Wilhelm von Scholz: Der Weg nach Ilok. (521) Horen-Verlag, Berlin '30.

religieuze krachten en instincten, die de eigenlijke motieven worden der romantische handeling. Het specifiek Duitsche gevaar, de Christelijke helderheid te verlaten voor een monistisch of pantheïstisch half- of heeldonker, weet von Scholz niet te vermijden. Zijn romans zijn zoo in-germaansch van karakter, zoo droomerig en ireëel van sfeer, zoo mysterieus, zoo diep en „grüblerisch", dat ze buiten hun vaderland niet algemeen gewaardeerd zullen worden. Zijn vóórlaatste roman „Perpetua" verscheen in Hollandsche vertaling van de hand van Simon Koster, maar bijzondere waardeering vond hij hier niet. Zijn laatste boek, dat dit jaar uitkwam, heet „Der Weg nach Ilok" en verhaalt de geschiedenis van den H. Johannes a Capistrano. Wij vinden er den schrijver terug van „Perpetua" met al zijn breede „Schwerfälligkeit", welke Schwerfälligkeit echter een ontwijfelbare kracht in zich bergt.

„Der Lebensweg eines gewaltigen Mannes, des Mönchs, Groszinquisitors, Staatsmannes und Heerführers Johann von Capistrano, der sich vom Rom der frühen Renaissance über Schlesien, Wien, die Eroberung von Belgrad bis zur Stille des einsamen Klosters Ilok an der Donau breitet, wird zum Symbol des Menschenweges überhaupt, zum Symbol für den Weg alles Geistes."

Ondanks zichzelf accentueert deze omslag-reclame wel heel scherp de zwakke zijde van dit bijzondere boek.

Dit leven was voor den schrijver een symbool, maar hij heeft scherper gezien en inniger gekend het gesymboliseerde dan datgene, wat hem daarvan tot symbool werd. Het gesymboliseerde („een" manier van menschenleven en verre van „der Weg *alles* Geistes") heeft Wilhelm von Scholz gezien, maar het eigen wezen van Johannes a Capistrano, het symbool, dat hij daarvoor gebruikte, is hem ontgaan. De schrijver heeft in laat-Middeleeuwsche menschen en toestanden zijn eigen, pantheïstisch-mystiek getinte levensbeschouwing „hineininterpretiert" en voor die beschouwing is de hoofdfiguur van zijn boek een raadsel, dat voortdurend vergeefs om oplossing vecht.

En zoo wordt die figuur: niet alleen een historisch ongefundeerde fictie, maar een vreemd-benauwende caricatuur van zichzelf.

Is er een scheppende, behoudende en leidende macht, buiten en boven de aarde? Er is de „unerklärliche Vorgang" „das Leben im Leibe, das seinen Weg in der Welt der Stoffe geht, wohl unbekümmert um Gebet und Kirche, wenn auch zusammenhängend mit dem Ungreifbaren, dem die Menschen den Namen „Seele" geben." „Dann gestalltete sich solch ein Gottwesen als ferner Nebel über Ihm, hinter ihm, wohin er nur ahnte, dachte, nicht sah, und schien Ihm Welt oder Leben des Alls oder Weben des unerklärlichen Vorgangs, — war aber Gott."

God en duivel bestaan niet als wezens-voor-zich — en zoo is er geen wezenlijk onderscheid ook tusschen dat van God bezeten-

zijn, dat wij heiligheid noemen en de bezetenheid door het booze zelf; „der unerklärliche Vorgang" gebeurt met en in ons, opbouwend of afbrekend, ons makend tot bouwers aan het leven der menschen of tot een vuur, dat de wereld bedreigt.

Een vuur over Europa, — dat is de „Capistran" van Wilhelm von Scholz. Als hij heeft uitgebrand in zichzelf iedere passie, elk „menschelijk" ervaren en voelen, stort hij zich over de wereld, als een vijandige macht aantastend al het „levende", het uitbrandend tot een passielooze, doode verstorvenheid.

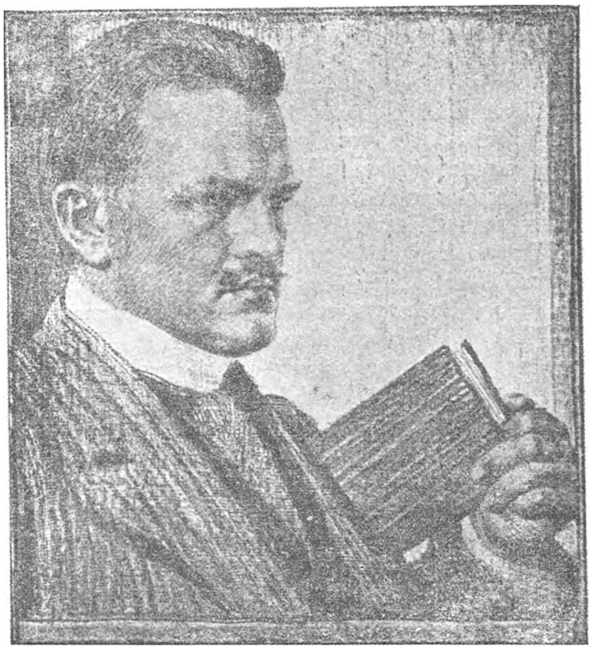

W. VON SCHOLZ, naar een litografie van Karel Bauer.

„Capistrans Seele schritt durch einen engen Dornenweg unerbittlicher Dogmen, in deren Nähe, wenn sie der Geist nur denkt, das diesseitige Leben so wichtig und wesenlos wird, dasz zwischen der irdischen Wonne beglücktester Liebe, zerdehnter Glieder kein Unterschied ist — als erst drüben im Ewigen. Was hatte sein Heilen Kranker also für Sinn? Ihn deuchte oft, dasz Leidensäen, Leidenverhängen Gott wohlgefälliger sein müsse als Leiden enden."

Capistrano is bezeten door 't „eeuwige leven" als een waanbeeld, een waanbeeld, dat hem drijft tot verachting en haat en dat hem tenslotte werpt als een verwoesting op alle leven, dat van deze aarde is.

Is 't van God — is 't van den duivel? Als antwoord slechts een „vielleicht". „Spricht er? ...... Vielleicht mit Dämonen, Geistern und Engeln. Vielleicht mit Gott. Vielleicht mit Träumen." „Engel und Teufel, so schien es, waren um dies Haus."

Niet meer dan „vielleicht"!

Scholz kon niet over de Middeleeuwen schrijven zonder over God te schrijven, maar God is in dit boek nooit levend geworden en zoo is Scholz dát in den Heiligverklaarde der Kerk, waardoor die leefde in God, volkomen gesloten gebleven; is Capistrano geworden een grandiooze psychopaath, in contact met vreemde, onbekende, maar daarom niet bovennatuurlijke, machten; is hij geworden: een dubbelpersoonlijkheid, een voortdurende tegenspraak van zichzelf.

De ontwikkelingsgang van Capistrano is de strijd tusschen zijn beide personen — de verdelger en de hersteller, de bouwer.

„Hat er es nicht als junger Priester immer von neuem sich vorstellen müssen, durch ein Wunder sei ihm an jenem Tage in Jerusalem vom höchsten Gott Gewalt gegeben worden, den Frevel der Juden zu rächen? Dann ging er damals, leertrunkenen Blicks und fliegender Schritte, dasz die Kutte stob, auf einsamen Weg und übte Vergeltung, übte die Rache, die der Traumgott seiner Vorstellung ihm in die Hände gelegt: marterte, tötete, nicht einzelne Frevler, ein Volk — Männer, Greise, Frauen, Kinder, ein Volk. —

Er stellte sich ihr Blut vor, das in Bächen verrieselte, ihr Wehgeschrei, das an taube Ohren schlug bei dem Rächer. Er schrie ihnen wieder und wieder die Untat ins Antlitz, die sie an Gott, an dem milden liebevollen Gott getan, sich selbst zum Verderben."

Zoo is Capistrano nog op zijn demonisch wilde hoogtepunt — als inquisiteur in Breslau — tot de plotselinge inzinking en de dagen en nachten van koortsijlen en droomgezichten, waaruit hij ontwaakt, als een stil geworden mensch — als bouwer aan 't menschdom en bezweerder van 't gevaar van buiten.

Dan komt zijn werken voor de redding der Christenheid van 't Turksche gevaar en: „Vom Leben, zu dessen Schutz er rief, dessen Schirm er mit seinen Predigten schaffen wollte, leuchtete jetzt verklärter sein Antlitz, klang voller, tiefer, liebender seine Stimme.

Als habe er am Ende den gefunden, in dessen Namen er einst getötet, und sei aus dem Kloster seines ummauerten Herzens hinausgetreten in die Sonne des Marktplatzes ......"

De liefde tot 't „leven", de bouwer in Capistrano heeft gewonnen, — het vuur is uitgebrand — hij sterft in het stille Ilok, aan den oever van de Donau.

Zoo is de Capistrano van Scholz een groote greep, maar een misgreep. Scholz heeft den geest, waaruit hij leefde, niet begrepen, het bovennatuurlijke, dat alleen Gods Heiligen verklaren kan, is hem totaal gesloten gebleven: in Capistrano zelf en in de bijfiguren, die om dezelfde verklaring vroegen.

De bijfiguren nemen een groote plaats in in dezen roman — zóó groot. dat 't ten slotte een schrijven wordt van meerdere romans door, soms ook naast elkaar. Peter Eschenloer, de patriciërszoon. Johannes Glatz, de dokter en zijn dochter Agnes, het Jodenkwartier met de hysterische Lea, eindelijk de bewoners en bewoonsters van een publiek huis, al die thema's vormen ieder een bijna geheele verwikkeling, verwikkelingen, die niet altijd door 't geheel worden gevraagd, zelfs niet altijd er door gerechtvaardigd worden.

Als louter opbouwen van een entourage — veel meer is 't zeker niet — wordt b.v. aan het wachthuis een, zelfs in dezen breeden opzet, ongemotiveerde plaats ingeruimd; bovendien zijn verschillende passages wel zóó, dat alleen daarom het boek al voorbehouden zou zijn.

De meest belangrijke en meest levend in den totalen gang ingrijpende nevenverwikkeling is wel de geschiedenis van 't Jodenkwartier, dat door de hysterische Lea aan Capistrano's bloedverlangen wordt overgeleverd.

Het Jodenmeisje is de tweede duidelijke, trouwens als zoodanig ook gegeven, psychopaath van dezen roman — ook weer een dubbelpersoonlijkheid, de éene zoekend, met de energie van een vollen mensch het religieuse beleven, een zich bekeeren willen tot 't katholicisme, dat zich door geen kracht van buiten laat beinvloeden of afleiden, de andere zich te buiten gaande aan sexueele misgrepen.

Goed en kwaad kan Scholz alleen tegenover elkaar zetten zóó, dat zij ten slotte toch niet berusten op een volkomen tegenspraak, altijd blijft 't iets betrekkelijks, iets onverklaarbaars.

Aan niet-zien van het wezen der dingen, waarover hij spreekt, is deze roman-in-grooten-stijl ten gronde gegaan.

Het is een boek van meer dan gewone beteekenis, om zijn merkwaardig mooi proza, om zijn totaal overwinnen van 't oppervlakkig-haastige onzer meeste romans, maar summa summarum blijft 't een mislukking.

Dat „Der Weg nach Ilok" geen lectuur voor iedereen is, blijkt uit 't voorgaande meer dan voldoende.

Aanteekeningen over Samuel Johnson

door P. W. ASSMANN.

Het caricaturale portret, indertijd door Macauly geteekend van *Dr. Samuel Johnson*, is — gelukkig voor de waarheid — eenig gebleven in de litteraire geschiedenis. De enorme beteekenis van dezen eigenaardigen mensch voor de Engelsche litteratuur wordt nog steeds erkend, en alle biografen beschouwen hem nog immer als de domineerende figuur in de tweede helft der 18e eeuw. Hierin sluiten zij aan bij den eersten levensbeschrijver, Boswell; verifieeren als het

ware, de waarheid van diens werk, door — niet als hij den invloed ondergaand, die van *Johnson*'s persoonlijkheid uitging — toch tot dezelfde conclusie te komen en daarmee tevens de uitmuntendheid van Boswell's *Life of Johnson* aantoonend. Inderdaad is deze biografie zelfs nog altijd de beste die wij bezitten, al geeft zij dan niet de complete persoonlijkheid van *Johnson*. Want Boswell leerde *Johnson* pas kennen, toen deze 54 was — Boswell zelf was toen 23 —; den veeljarigen strijd tegen armoede en miskenning heeft

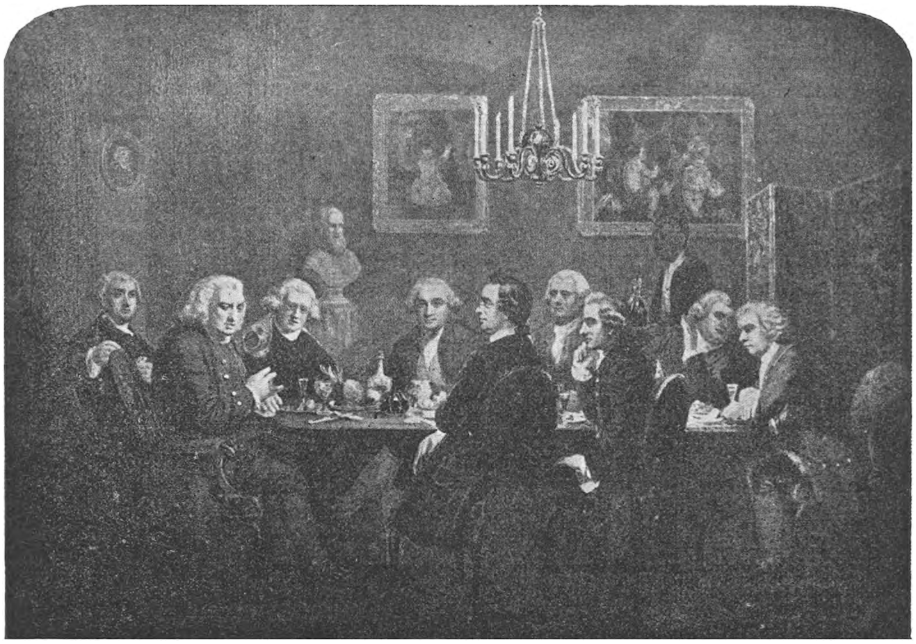

BOSWELL REYNOLDS BURKE CH. BURNEY GOLDSMITH
JOHNSON GARRICK PAOLI T. WARTON
DR. JOHNSON TE GAST BIJ SIR JOSHUA REYNOLDS

hij niet meegemaakt. Maar de kennismaking begon gelukkig op een tijdstip, dat de voornaamste levensperiode van den Doctor begon; hij heeft het nageslacht een levensgroot portret gegeven van *Johnson*, den litterairen causeur, dictator en criticus. Door Boswell's *Life*, door zijn — woordelijk, feitelijk — vastleggen van *Johnson's* uitspraken, zijn we thans, op de eerste plaats, in staat *Johnson's* wezenlijke grootheid te waardeeren, en te begrijpen, dat een groep tijdgenooten hem onbetwist als leider erkende. Juist dit laatste is opmerkelijk, want ieder dezer kunstenaars — Burke, Reynolds, Goldsmith, Robertson, Gibbon, Fielding, en enkele anderen — die zich

rond hem groepeerden, overtroffen in hun scheppend werk *Johnson*. Hij zelf sloeg trouwens zijn eigen scheppend werk niet hoog aan; toen men hem eens vertelde, dat een zekere Mr. Pott had verklaard, dat *Johnson's* tragedie *Irene*, de mooiste was ooit in de Engelsche taal geschreven, antwoordde de Doctor kort en bondig — en waar —: „If Pott said so, Sir Pott lied."

Het is in hoofdzaak door zijn eminente critische kwaliteiten — getoond in geschriften, maar vooral in gesprekken — dat *Dr. Samuel Johnson* de centrale figuur is van zijn tijd, en zich meer dan 20 jaar wist te handhaven als leider van een groep belangrijke kunstenaars, wegens zijn karakter bovendien door hen gewaardeerd, bemind en met eerbied bejegend. Macaulay heeft hem ons geteekend als een ruwe kerel, een bruut bijna —; inderdaad kon hij in zijn optreden en uitspraken meedoogenloos op den man af zijn, en ietwat onplezierig, onbewimpeld in het ontmaskeren van valschlitteraire pretenties. Maar hij was, bij al zijn oogenschijnlijke ruwheid een hartelijk en gevoelig mensch — zijn huis b.v. was een asyl voor onbehuisden — en een man van onkreukbaar en hoogstaand karakter, die 't nooit met zijn overtuiging op een accoordje heeft gegooid, en geen enkele concessie ooit heeft gedaan aan „fashion". Daardoor dan ook bij uitstek geschikt voor criticus. Deze karaktereigenschappen, gevoegd bij een enorme belezenheid, een verwonderlijk sterk geheugen, een zelfstandig oordeel, en een concentratievermogen, dat hem in staat stelde in korten tijd door te dringen tot het wezen van een zaak, „extracting the kernel and leaving the husk", deden zijn tijdgenooten hem spontaan als hun leider erkennen. Hij was grooter dan zijn werken; tusschen zijn persoonlijkheid, zijn karakter, en zijn critische talenten bestond de meest innige harmonie.

Het moeten merkwaardige bijeenkomsten geweest zijn, meer dan 20 jaar, in de „taverns" van Strand en Fleetstreet, waar de groote kunstenaars van dien tijd eerbiedig luisterden naar de uitspraken van den Doctor; Boswell in zijn onmiddellijke nabijheid, elk oogenblik gereed de woorden van zijn vereerden meester op te teekenen.

„Reason" en „truth" waren de leidende beginselen van *Johnson's* litterair-critische overtuiging. „Truth indeed", verklaarde hij o.a., sprekend over Cowley, „is always truth, and reason is always reason; they have an intrinsick and unalterable value, and constitute that intellectual gold which defies destruction."

Men heeft van *Johnson* beweerd, dat hij alles toetste aan bepaalde, vooraf vastgestelde regels, waardoor de waarde van zijn critiek verminderd wordt. Bosker, in zijn onlangs verschenen eminent werk[1]), stelt nog eens vast dat men van deze opvatting thans al-

[1]) A. Bosker: Literary Criticism in the Age of Johnson (294) f 5,90. Wolters, Groningen - The Hague.

gemeen teruggekomen is: *Johnson* has been represented as an orthodox believer in neo-classical tenets, as a thoroughgoing exponent of the narrow doctrine that finds expression in the critical literature from the Restoration till the end of the eighteenth century. It has been said that all his verdicts were passed in strict accordance with certain fixed laws, which he considered as final for authors as well as critics. This view of *Johnson*'s critical method has long since been rejected as untenable. His strong individuality, the sanity and independence of his judgment, made it impossible for him to submit to such a narrow code as that of the pseudo-classicists. *Johnson's* shortcomings as a literary critic are not the result of an implicit faith in preconceived standerds but rather of a too rigid application of reason to aesthetic problems, of which a rational explanation cannot always be given."

Ook de volgende uitspraak van *Johnson* bewijst dat hij afweek van de neo-classieke opvatting van „literary art as something static": Every genius produces some innovation, which, when invented and approved subverts the rules which the practice of foregoing authors had established". Hij veroordeelt nadrukkelijk de critici die a-priori-methoden volgen.

Het is opmerkelijk dat in *Johnson's* werk zoo weinig verwijzingen voorkomen naar Aristoteles, „de vader der critiek". Toch heeft hij dezen zeer bewonderd en zelfs komt 't voor dat iets van zijn onafhankelijkheid van oordeel hem verlaat, — zeldzaam verschijnsel bij *Johnson* — en hij bij zijn critiek terugvalt tot de regels, vastgesteld door den Griekschen theoreticus. Zijn analyse van Milton's *Samson Agonistes* is gebaseerd op de „indispensable laws of Aristotelian criticism", en daardoor begaat hij dan juist een blunder (zie Bosker, bladz. 97.)

Bij zijn beoordeelen van Shakespeare liet *Johnson* zich hierin kennen als kind van zijn tijd, door de meening der 18de eeuw te onderschrijven, dat „the beauties of the dramatist were greatly marred by his serious blemishes. He blamed him for corrupting language by every mode of depravation". Toch heeft hij Shakespeare ook recht gedaan, hem breeder en juister gezien dan zijn 18de eeuwsche tijdgenooten, door hem te plaatsen in de volle omlijsting van zijn tijd: „Every man's performances to be rightly estimated, must be compared with the state of the age in which he lived, and with his own particular opportunities", verklaarde hij tegenover de critici „who blamed Shakespeare for his defective judgment".

Uitmuntend in het beoordeelen van proza en, — meer algemeen, — van de levensaspecten van zijn tijd, was *Johnson*, door o.m. de rede te beschouwen als criterium bij het toetsen van

litteraire kunst, een niet volkomen bevoegd criticus van aesthetische scheppingen, als poëzie, waarvoor het strikt rationeele niet als maatstaf kan dienen. Inspiratie bv. werd door hem niet erkend, sterker nog, met verachting verworpen. Eigen ervaring — de dagen van zijn strijd met armoede — had hem geleerd dat litteraire productie altijd mogelijk was, wanneer de omstandigheden die noodzakelijk maakten. „A man may write at any time, if he will set himself doggedly to it", verklaarde hij grimmig, toen iemand hem sprak van momenten van inspiratie.

Bij de verklaring van Milton, in diens *Latin Elegies*, dat hij het vermogen, poëzie te scheppen, sterker voelde wanneer het voorjaar werd, teekende *Johnson* aan: „This dependance of the soul upon the seasons, those temporary and periodical ebbs and flows of intellect, may, I suppose, justly be derided as the fumes of vain imagination".

Wanneer Gray verzekert, dat hij slechts schrijven kon op bepaalde tijden, wanneer de inspiratie vaardig over hem werd, noemt *Johnson* dit „fantastic foppery".

Ofschoon *Samuel Johnson* de doctrine of reason huldigde, moet hierbij uitdrukkelijk vastgesteld worden, dat hij als eersten plicht den dichter stelde, te ontroeren. Maar hij haatte geaffecteerdheid, valsch, geforceerd gevoel, waaraan de dichters dier eeuw zich nog al eens schuldig maakten. *Johnson,* gelijk ook andere critici van zijn tijd ontkende niet de rechten van gevoel en verbeelding in de scheppende litteraire kunst, — hij zelf was een man van een sterk emotioneelen aard, kon emotionaliteit waardeeren —; hij eischte dat de dichter ook het hart van zijn lezers zou ontroeren; in zijn gesprekken wees hij steeds weer op de noodzakelijkheid van het aanwezig zijn in de poëzie van „emotion" en „imagination", maar dan streng beheerscht door „reason".

Tenslotte, hoe juist *Johnson* voelde en oordeelde, blijkt nog, waar hij een vergelijking trok tusschen Addison en Shakespeare. In Addison's *Cato* zag hij een „splendid exhibition of artificial and fictious manners", en verder: „its hopes and fears communicate no vibration to the heart", terwijl Shakespeare's personages allen „act upon principles arising from genuine passion".

Voor bovenstaande aanteekeningen werd een dankbaar gebruik gemaakt van gegevens in Bosker's belangrijk werk, dat wij studeerenden en belangstellenden in Engelsche litteratuur ten zeerste aanbevelen.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

BORDEAUX (Henri) TUILETTE. Plon, Paris. 1930. 15 frs.

Bordeaux heeft een respectabel aantal romans geschreven: een dertigtal „ouvrages du même auteur" staan er aangekondigd tegenover het titelblad van Tuilette. Nieuwe openbaringen, ongewone experimenten heeft men van zulk een auteur niet meer te verwachten. Bordeaux is een schrijver van zeer leesbare boeken, die zich nooit stoutmoedig heeft verwijderd van den gangbaren smaak en de doorsnee-aspiraties der lezers. Ook Tuilette is er zoo een. Tuilette is een meisjesnaam, verkleinwoord van „tuile", pan, iets wat onverwacht uit den hemel valt. Zoo iets onverwachts en ongewenschts is Tuilette; maar zij is er nu eenmaal en haar mondaine, zelfzuchtige moeder zit er mee te kijken. Tuilette groeit op; de oorlog breekt uit, haar vader komt aan 't front en er ontstaat een inniger verhouding tusschen vader en kind. De vader sneuvelt en als de oorlog voorbij is, geraken de nog jonge moeder en de reeds volwassen dochter in eigenaardige verwikkelingen.

Evenals Paul Bourget heeft ook Bordeaux in al zijn romans bepaalde thesen verwerkt; zijn boeken zijn een apologie voor de katholieke moraal, al zijn niet al zijn werken zonder meer aan te bevelen. Ook Tuilette is een pleidooi voor levensernst en huwelijkstrouw, een pleidooi voor de rechten van het kind. Bijzondere verdienste heeft 't boek niet en nieuwe inzichten opent het niet. Het is goed geschreven en laat zich met eenig interesse lezen. Voor elk volwassene.

BENOIT (Pierre) LE SOLEIL DE MINUIT. Albin Michel, Paris. 15 fr.

Men kent het procédé van Pierre Benoit. Ergens ter wereld, op een eiland in den stillen Oceaan, in America, in Azië of Afrika, in alle geval liefst ver van huis, plaatst hij zijn personages, stelt zich op de hoogte van de locale toestanden, waardoor hij een sfeer van realiteit weet te scheppen en laat die personages onvermoede en spannende lotgevallen ondergaan. Hij heeft talent om den lezer te mystificeeren: er is altijd een duistere factor in zijn verwikkelingen, die aan 't einde eerst wordt opgehelderd: dit duistere, onverwachte houdt den geest gespannen. Ook zorgt hij voor een goede dosis erotica, zoodat het verhaal stevig gepeperd is. Hij heeft voldoende menschenkennis om zijn figuren niet al te drakerig te stoffeeren: het blijven wezens van vleesch en bloed, al zijn ze doorgaans niet bovenmate belangrijk. Zoo wordt Benoit's geschrijf langzamerhand een soort fabrieksbedrijf, dat regelmatig zijn gelijksoortige producten levert.

Nu is er veel goeds in dit soort avontuurverhalen, al heeft 't met litteratuur niet veel te maken. Maar Pierre Benoit is te oppervlakkig van inzicht, te licht van opvatting omtrent de diepere le-

venswetten dan dat wij zijn werk zouden bewonderen en aanbevelen. Zijn globetrotters vermoeden niet dat de ziel des menschen tusschen hemel en hel zweeft, dat God en duivel om haar strijden, dat goed en kwaad scherper tegenover elkaar staan dan dag en nacht. Over dit alles glipt hij onnadenkend heen. Daarom raden wij niemand aan zijn werken te lezen. *Le soleil de Minuit* is ook weer een hopeloos oppervlakkig, wel spannend en vlot geschreven boek, maar het weet niets van dingen die toch oneindig heilig en ernstig zijn. Het speelt in Moekden tusschen Chineezen, Japanners, Russen en een paar Fransche ingenieurs. *Le Soleil de Minuit* of „Midnight-Sun" is een nachtgelegenheid, waar de knoop voor de verdere verwikkeling van het verhaal gelegd wordt. Een voorbehouden boek, dat noch het Rijk Gods, noch het Rijk der Schoonheid zal helpen uitbreiden.

LADOUE (Pierre) SCULPTEUR D'AME. Firmin, Didot & Cie, Paris. 1930. 12 fr.

Dit is een verhaal van landelijken eenvoud, waarbij men vergeet dat er in Weenen een man woont die Freud heet, dat er Bolsjewisten en Communisten zijn, dat de grootstad vol gevaren is en O. L. Heer door duizenden vergeten wordt. Toch is het geen naïeve eenvoud. Het is een spannende vertelling, die er zijn mag en die niemand vervelen zal. In een dorpje van Bourgondië krijgt een pastoor bezoek van een Parijsch antiquair, een beleefden schurk, die in kerk en pastorie niets, maar in een tuinschuur des te meer waardevols ontdekt. De pastoor heeft een neef, een braven jongen, die de houtsnijkunst beoefent. De Parijzenaar ziet dat hier een bron vloeit voor zijn antiquariaat, lokt den neef naar Parijs, weeft hem in een net van leugens en tracht geld met hem te verdienen. Zijn dochter moet helpen en den braven jongen in haar charmes verstrikken. Hij tracht haar ziel te winnen, „sculpteur d'âme". Het loopt wonderlijk af, maar het meisje wordt gewonnen voor God. Een aardig boekje, origineel van opzet, dat hoewel 't geen buitengewone litteraire pretenties heeft, toch getuigt van goeden smaak, van menschenkennis en verteltalent.

LAMANDE (André) LES LEVIERS DE COMMANDE. Grasset, Paris. 1930. 15 fr.

Dit is een boek met meer diepgang dan bv. Bordeaux' Tuilette, een boek ook van zuiverder realiteit. Het verhaal speelt zich af in een Zuid-Fransche bedevaartplaats, Roc-Amadour, wel een fictie, die zich op Lourdes geschoeid heeft. Claude komt daar eenige dagen doorbrengen, niet uit devotie, maar om jeugdherinneringen op te wekken. Claude is in een sombere stemming; hij heeft een liaison gehad met een jonge vrouw, die hij in den dood heeft gedreven door zijn verhouding op te voeren tot een teugellooze uitbraak

van hartstocht. Uit walging heeft zij zich gezelfmoord. Claude is gebroken door zijn wroeging; zonder geloof, zonder hoop en zonder liefde zwerft hij rond, een gefolterde mislukkeling. Te Roc-Amadour leert hij een meisje kennen, een kind van louter zonneschijn, van bloemengeur en vogelzang en hun zuivere genegenheid wordt Claude's genezing.

Dit zielkundige geval heeft Lamandé met merkwaardig talent uitgewerkt. De zonnige Susanna Dubrueilh, die de schoolwijsheid der Sorbonne vaarwelzegt, is als een klare waterval van frissche bekoorlijkheid en natuurlijkheid. In Claude gisten nog allerlei troebele instincten, de processies te Roc-Amadour spreken niet tot hem. Hij wil Susanne niet verontreinigen met zijn liefde en biecht haar zijn verleden. Na een overhaaste vlucht keert hij echter terug; hij ziet in dat zijn oude levensregel „volg je instincten, er is geen goed en geen kwaad" een demonisch bedrog was. Les Leviers de Commande!

Duitsch

AUER (Grethe) BONVOULOIR, EIN ROMAN AUS DEN VENDEE-KRIEGEN. Deutsche Verlagsanstalt, Berlin, Leipzig, Stuttgart. 1930. 8 M.

Er is warmte in het boek, liefde voor het gegeven; in zeker opzicht is het zelfs overtuigend-mooi. De schrijfster heeft zich ingeleefd in den boerenopstand der Vendée tegen de revolutie. Men gelooft, dat men werkelijk iets doorvoelt van de geestesgesteldheid van adel en boerenvolk, van dat vasthouden aan 't geërfde, het leven op 'n traditie van stand en te veel veruiterlijkt eergevoel en daar tegenover die steeds meer doordringende eisch van rechtvaardigheid en gelijkheid van menschelijke rechten, die zelfs zich doorzet in de kringen van den adel, terwijl juist de boeren — de eigenlijk onderdrukten — met heel de taaiheid van hun ras vast willen houden aan het oude.

Het mooiste, maar ook 't meest tragische moment is 't slot. Die hoogte van tragiek, die werkelijk groot is, heeft Grethe Auer maar één keer kunnen bereiken, en ook dan nog is haar blik niet subliemwijd.

Het is het oogenblik, waarop de dochter van Bonvouloir Lodewijk het dagboek brengt van Henriette Texier, waarin de namen staan van hen, die in ridderlijk enthousiasme voor 't koningschap gevallen zijn. Het is de tragiek van het oppervlakkige niet-begrijpen tegenover de heldenmoed van totale toewijding:

„Ihre kleinen Hände zitterten, während sie das Buch hielt. Aber die Majestät las nur die Hälfte, der lichtlose Blick glitt über das Buch weg in das zarte Halsgrübchen des reizenden Mädchens. Sehr rührend! Sehr rührend! sagte die trockene Stimme."

Ondanks deze ongetwijfeld waardevolle inzichten heeft 't boek

toch ook 't bewijs geleverd van Grethe Auer's bepaald merkwaardige kortzichtigheid. Zij schijnt te meenen, dat ze de volledige verklaring van den boerenopstand gevonden heeft in hun instinctieve aanhankelijkheid aan het oude. Zij heeft niet begrepen, laat staan doorleefd, dat 't een strijd op leven en dood geweest is voor altaar en godsdienst.

Het is daarom ook heel begrijpelijk, dat zij — vooral in het begin — blijk geeft niet 't minste vermoeden te hebben van de beteekenis van het geloof. Zij zegt niet alleen ergerlijk dwaze dingen over missen en devoties, over geloof en bovennatuur, maar zij heeft die geweldige drijfkracht der boeren totaal verkeerd begrepen en op den duur ook vergeten.

WINKLER (Bruno) DER STERN VON ASSISI. Roman. (233) Merlin-Verlag, Baden-Baden. 1930. 2,60 M. en 3,80 M.

Der Stern von Assisi is natuurlijk de H. Franciscus, wiens omkeer van schuimend feestvierder tot armen bedelaar, Bruno Winkler romantisch beschreven heeft. Het is geen boek van aangrijpende tragiek, van schokkend realisme, maar een aantrekkelijke idylle, waarover al de poëzie van Franciscus' jeugd ligt uitgespreid. De schrijver heeft zijn gegeven „an Ort und Stelle" bestudeerd, heeft zich verdiept in de cultuurtoestanden der Middeleeuwen om zijn roman werkelijk historische kleur te geven. En dit is hem gelukt. Het bewogen leven van een Italiaansch middeleeuwsch stadje vormt den kleurigen achtergrond van deze wonderbare verschijning, Francesco Bernardone, Franciscus zelf is de blijde, grootmoedige jonkman, met zijn zin voor de feestelijke zijde des levens, zijn teere gevoeligheid, zijn ontvlambaarheid voor al wat groot en verheven is. Uitvoerig wordt zijn innerlijke strijd geschilderd, zijn onzekerheid omtrent den weg waarheen God hem roept. Een verhaal vol kleur en licht, vol adel van ziel en vol goddelijke stemmen.

MATTHIESZEN (Wilhelm) IM TURM DER ALTEN MUTTER. Herder & Co., Freiburg. (248) 1930. Mit Bildern von Alfred Gottwald.

Zijn sprookjes waardevoller voor kinderen dan voor volwassenen? Wee hem die geen sprookje meer genieten kan. Het is gecondenseerde wijsheid die het sprookje biedt in een wonderlijken vorm; „als gij niet wordt als kinderen, zult gij het sprookjesrijk niet binnengaan" zou men mogen zeggen. *Im Turm der alten Mutter* is een heerlijk sprookjesboek, een verfrissching in den stortvloed van romans die de wereld dreigt te verzwelgen. Wilhelm Matthieszen heeft hiermede een boek geschreven dat de Duitsche traditie van Hauff en Brentano gelukkig voortzet. Het is een boek vol boschlucht en dennengeur, vol geheimzinnigheid en „Gemütlichkeit". Mathieszen bezit een betooverend talent van fantazeeren en voorstellen, zoodat men al lezend wordt meegevoerd in de sprookjes-

wereld en het nuchtere alledagsleven een oogenblik vergeet. Veel van zijn stof heeft hij uit de oude legenden- en sprookjeswereld overgenomen, zooals hij in zijn *Nachwort* zegt, maar het geheel is persoonlijk werk gebleven. Het is een wezenlijke verrijking der sprookjeslitteratuur.

Engelsch

BARING (Maurice) FLYING CORPS HEADQUARTERS 1914 - 1918. (313) 8/6. Heinemann Ltd., London.

Geschreven in den vorm van een dagboek, wijkt dit werk van Baring volkomen af van de overige bestaande oorlogslitteratuur. In 1914 vrijwillig dienst hebbende genomen, is de auteur tot het einde van den oorlog verbonden geweest aan den staf van het „Flying Corps". Door zijn persoonlijke bekendheid met verschillende hooggeplaatste persoonlijkheden der legerleiding werd hij in staat gesteld een meer algemeen overzicht van den strijd te geven; hij stond in voortdurend contact met de plaatsen waar aan de touwtjes getrokken werd. Uiteraard is het grootste gedeelte ingeruimd voor beschrijvingen der operaties van de vliegeniers, in wier geest, in wier „spirit" hij zich volkomen heeft ingeleefd, en die hij ook weergeeft in meest korte, suggestieve zinnen. Dit boek bevat de visie van den gevoelig-intellectueelen mensch op den oorlog, waarvan de de bonte, verwarde gruwel beschreven wordt in oogenschijnlijk nuchtere bewoordingen, een enkele maal in treffend plastisch proza en voorts in meer algemeene beschouwingen. Waardoor bij den lezer minder afschuw gewekt wordt dan door meer emotioneel geschreven oorlogsboeken wordt veroorzaakt. Barings talent voor persoonsbeschrijving blijkt in *Flying Corps Headquarters*, waar hij verschillende van zijn vrienden herdenkt: als duidelijke, onvergetelijke portretten van beteekenisvolle menschen staan zij door het boek verspreid tegen een luguberen achtergrond.

Maurice Baring heeft reeds veel geschreven; alles wat hij schreef is van beteekenis, ook dit oorlogsdagboek.

WADE (Henry) THE DYING ALDERMAN. (319) 7/6. Constable & Co., London.

Bekend reeds als auteur van „detective stories" o.a. van *The Duke of York's Steps*, zal Mr. Wade zijn reputatie als zoodanig zeker versterken door *The Dying Alderman*. Het centrale punt van dezen buitengewoon knap in elkaar gezetten roman is de moord op een der wethouders van de Engelsche provinciestad Quenborough; de oplossing van de „mystery" is ongemeen verrassend. De roman is daarbij nog iets meer dan een „detective story": hij bevat ook het beeld van de klein-politiek, beheerscht door familie-twisten en persoonlijke veeten, zooals we die ook wel kennen van onze eigen

provinciesteden, waar de menschen elkaar te goed kennen. Die sfeer van kleinburgerlijkheid, voelbaar gemaakt in dit boek en nauw verbonden met het eigenlijke detective-verhaal, draagt bij tot de gecompliceerdheid der oplossing en daardoor ook tot de verhooging der belangstelling. Henry Wade verstaat bovendien de kunst van karakterbeschrijving — zeldzaam verschijnsel in een detectiveroman — zijn personages leven werkelijk, waardoor het geheel een ongewone natuurlijkheid en levendigheid verkrijgt.

Voor liefhebbers van dit genre een aanbevolen roman.

ROBERTS (Elizabeth Madox) THE GREAT MEADOW. With an introduction by Edward Garnett. (318) 7/6. Jonathan Cape, London.

ELIZABETH MADOX ROBERTS

Reeds de eerste roman van deze Amerikaansche schrijfster, *The Time of Man* (1926), wettigde het vermoeden dat een oorspronkelijk talent zich had gevoegd bij het merkwaardig groot aantal belangrijke auteurs, die na den oorlog de Amerikaansche litteratuur verrijkt hebben. De daarop volgende twee werken hebben dit vermoeden versterkt, en *The Great Meadow* maakt het thans tot zekerheid. Elizabeth Madox Roberts is geboortig van Kentucky; land en volk kent zij door en door; uit zijn bodem, uit zijn atmospheer heeft zij de stoffen getrokken voor haar romans. Kentucky is een der eerste streken geweest waar kolonisten zich vestigden en enorme moeilijkheden te overwinnen hadden. Een onderwerp te behandelen uit dien eersten tijd moest de schrijfster aantrekken; na zich in haar vorige romans daarop geprepareerd te hebben, is zij thans dan ook terug gegaan tot die dagen — omstreeks 1780 — dat een groep pioniers de „meadow lands" (de Indiaansche naam voor Kentucky) binnentrokken. Onder hen bevonden zich haar hoofdpersonen, Berk Jarvis, gehuwd met Diony Hall. Vijfhonderd mijlen trekken zij de wildernis in, om zich hun nieuw tehuis te vestigen, en de uiterste voorposten steeds verder westelijk uit te zetten.

Cooper zou hier een wild-romantisch verhaal van gemaakt hebben, daverend van Indianengevechten. Miss Madox Roberts' talent maakte van den roman een epos, waarin alle phasen uit het pioniersleven gelijkelijk behandeld worden: het ruwe, harde leven, de moei-

lijkheden der eerste ontginningen, de drukkende eenzaamheid der uitgestrekte wildernis, de gevaren, dreigend van de zijde der Indianen, en ook de heerlijke schoonheid der nog ongerepte natuur.

Elizabeth Madox Roberts is tevens dichteres; en iets van haar dichterlijke visie heeft zij ook in dit boek vastgelegd. Daardoor komt het wellicht dat tusschen de meest uiteenloopende passages, als de sober-plastische natuurimpressies en de beschrijving van een Indianengevecht, toch een bepaalde harmonie bestaat en een zekere puriteinsche beheerschtheid houdt het geheel in gedempte tonen. Juist door de sobere woorden winnen de tragische gebeurtenissen aan werkelijke en diepe gevoeligheid. Een episch gedicht van bijzondere schoonheid is het magnifieke laatste gedeelte, waar Berk, bij zijn thuiskomst na jarenlange afwezigheid, vertelt van zijn zwerftochten en lotgevallen in het land der Indianen. Zooals de lezer onder den indruk komt, geschiedt dat ook met Diony, en hij voelt haar eindelijke keuze als de juiste.

BARNES (Margaret Ayer) YEARS OF GRACE. (581) 7/6. Constable & Co., London.

Beginnend met de kinderjaren van Jane Ward, omstreeks 1890, eindigt de roman in dezen tijd met de laat-middelbaren leeftijd van de heldin. Daar tusschenin liggen de groote en kleine gebeurtenissen uit Jane's persoonlijk- en familieleven. Maar tegelijk ook wordt een tafereel ontrold van het in veertig jaar zoo geweldig veranderde Amerikaansche openbare leven.

Deze Amerikaansche schrijfster bezit talent. Uiteraard zijn dergelijke romans meestal zonder veel spanning. Maar de „up and downs" uit Jane's leven vormen een boeiend geheel, dat bovendien een sterken indruk van levenswaarheid geeft. Vervat in een kalmen, frisch soberen stijl, die toch alle gevoelsnuanceeringen weet te vertolken, behoort deze roman tot de beste van dit genre, tot dusver in Amerika geschreven. Voor volwassenen.

TOMLINSON (H. M.) GREAT SEA STORIES OF ALL NATIONS. (1108) 8/6. Harrap & Co., London - Bombay - Sydney.

Een bloemlezing die er wezen mag. Beginnend met een keuze uit Homerus is de verzamelaar door bijna alle eeuwen gegaan om gedeelten van de zeelitteratuur der meeste landen bijeen te brengen. Dat hij zich, wat Holland betreft, bepaald heeft o.a. tot Motley en een gedeelte van Tromp's leven, zal wel hierdoor verklaard worden, dat hij zich aangewezen zag op Engelsch en vertaald Hollandsch. Overigens is natuurlijk een groote plaats ingeruimd aan de nieuwere auteurs.

Tomlinson is er overigens in geslaagd een magnifieke bloemlezing tot stand te brengen, waarin de zee wel op alle mogelijke wijzen belicht wordt. Een prachtig werk.

GRIBBLE (Leonard R.) THE CASE OF THE MARSDEN RUBIES. (304) 3/6.

Mr. Gribble heeft succes gehad met zijn creatie van Slade, den scherpzinnigen detective van Scotland Yard. En het is dus geen wonder, dat hij hem nog eens terug brengt. Ongetwijfeld tot genoegen van den echten detective-story-lezer. Want Gribble verstaat het dergelijke romans te schrijven. Niet alleen dat de intrigue ook van dezen roman ongemeen spannend is en vernuftig gevonden, hij is daarbij tevens logisch en kalm in zijn voortgang. De stijl past bij het onderwerp: elke wending doet een verrassing verwachten, die soms komt, soms uitblijft — zooals in de werkelijkheid.

Een uitstekende roman in de serie „Sealed Mysteries".

Romans en Verhalen

PEDLER (Margaret) BESCHERMING. Vert. door Dicky Wafelbakker. (318) f 1.75 en f 2.50. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Charley Wilson en haar broer blijven na den dood van een oom in zeer benarde omstandigheden achter. Na veel vergeefsche pogingen gelukt het het meisje een betrekking als gezelschapsdame te vinden bij een jonge vrouw, die van haar man gescheiden is, omdat hij haar ontrouw was. Zij reizen veel en het meisje doet haar best om haar meesteres van haar verbitterde levensopvatting te genezen. Haar broer is rentmeester geworden bij twee oude rijke menschen, die hem als hun zoon gaan beschouwen en hem vragen zijn zuster over te laten komen om gezelschapsdame bij hen te worden. Charley heeft Neil Kenwyn ontmoet, die een onuitwischbaren indruk op haar gemaakt heeft, maar het zwarte schaap van de familie blijkt te zijn, waarin zij haar betrekking heeft aanvaard. Neil heeft onverdiend de schuld van den zoon der oude menschen op zich genomen en pas na langen tijd wordt ontdekt dat hij onschuldig is, waarna Charley gelukkig met hem wordt. Onderhoudend boek.

IVANS VERBORGEN ANGELS. (211) f 1.50 en f 2.25. D. A. Daamen, Den Haag.

Jhr. Mr. A. F. van Faessen heeft een studie gemaakt van West-Indische toestanden en wordt door den hoofdredacteur van zijn blad naar Suriname gezonden met een stille opdracht van de Amerikaansche regeering om zijn oogen daar goed den kost te geven en verslag uit te brengen over de politieke toestanden in West-Indië. Op de boot ontmoet hij Professor Coxon, een zonderling heer, die zijn achterdocht opwekt en die na onderzoek in zijn hut gedaan, blijkt, gevaarlijke insecten voor de koffiecultuur, de z.g. boeboek mee te voeren om de koffieplantages in Suriname te verwoesten. Het wordt den journalist duidelijk dat het geheel een sluw opgezette intrige

is om den gouverneur van Suriname onmogelijk te maken. Hij wordt in de avontuurlijkste situaties gewikkeld en is in staat den gouverneur na zijn ontvoering, door zijn tegenwoordigheid van geest te helpen, waarna hij met het liefste glimlachje van de bevallige gouverneursdochter beloond wordt. Voor ontspanning.

CHRISTIE (May) VURIGE LIEFDE. Vert. door Dicky Wafelbaker. (318) f 1.25. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

Mary Oliver is een echte asschepoester, die bovendien nog te lijden heeft onder laster en verdachtmaking, waardoor zij den man dien zij liefheeft van zich ziet vervreemden. Gelukkig komt alles ten slotte aan het licht en wordt zij dol-gelukkig. Om eenige precaire toestanden voorbehouden lectuur.

JONGH (Sophie de) PATIENTEN. (141) P. N. v. Kampen en Zn, A'dam.

Een jonge dokter, eerste assistent aan een kliniek, is verloofd met een blond, jong meisje. De oudste zuster van zijn meisje voelt zich zeer aangetrokken tot een man, dien zij tien jaar geleden reeds ontmoet heeft en nu heeft terug gezien. Op een avond wordt de dokter in de kliniek bij een jonge vrouw geroepen, die zich zelf heeft willen dooden door sublimaat in te nemen. Zij lijdt ondragelijke pijnen en het blijkt dat zij de verstooten minnares is van den man waarop zijn a.s. schoonzuster verliefd is. Hij roept den man bij het sterfbed, waar hij geduldig dag aan dag blijft wachten en gaat na den dood van het arme kind weg om niet meer terug te komen. Nog een paar andere pakkende voorvallen vertelt de dokter uit zijn leven, die op zich zelf ons treffen door hun pakkenden toon en rake beschrijvingen. Het boek is echter voorbehouden.

BROEDELET (Joh. W.) 'N BONT ZESTAL. (198) f 2.25 en f 2.90. Ned. Uitg. Mij., A'dam.

Een zestal verhalen van zeer uiteenloopenden inhoud, allen min of meer aan den humoristischen kant, die wij met eenig voorbehoud voor volwassenen geschikt vinden.

BIRKNER (Friede) RAFFKE'S NIEUWE CHAUFFEUR. Vert. door Mevr. A. Vuerhard-Berkhout. (247) f 1.60 en f 2.25. J. F. Swartsenburg, Zeist.

Een rijk geworden slagersfamilie in Berlijn neemt een jong meisje van goede familie in betrekking om manieren te leeren, en tegelijk een oud officier als chauffeur omdat dit zoo goed staat. De vele fouten tegen den goeden toon van den heer en mevrouw Raffke en de komische verliefdheid van hun dochter Lolotte zijn humoristisch beschreven zoodat wij dit boek een echt vroolijk boek kunnen noemen. Volwassenen.

GREGORY (Jackson) KAPITEIN CAVALIER. Vert. door J. G. v. d. Bovenkamp Jr. (282) f 2.25 en f 3.25. J. Philip Kruseman, Den Haag.

In den tijd dat Californië nog onder Spaansch beheer stond, werd de zee vaak door zeeroovers onveilig gemaakt. Reeds lang hadden de Amerikanen hun oogen op dat rijke land laten vallen en besloten het te veroveren, waartoe zij de hulp van de zeeroovers inriepen. Een schoone Spaansche maakt kennis met den romantischen kapitein Cavalier, het hoofd der zeeroovers, die haar ridderlijk uit vele hinderlagen redt en zelf tegen zijn eigen volk beschermt. Al deze gegevens dooreen gewerkt tot een boeiend verhaal, maken dit boek tot een zeer aantrekkelijk stukje romantiek. Voor volwassen lezers.

ZERNIKE (Elisabeth) DE GEREEDE GLIMLACH. (244) f 2.50 en f 3.50. C. A. Mees, Santpoort.

Een zestal verhalen van vrouwenleed en vrouwenliefde, pakkend beschreven maar over het geheel voorbehouden lectuur.

OPPENHEIM (E. Phillips) DE GROOTE SHAN. Vert. door A. Vuerhard-Berkhout. (231) f 1.— en f 1.50. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

In 1934 verkeert Engeland op het toppunt van roekeloosheid betreffende de verdediging van het land. De burgers hebben de macht in handen, de inkomstenbelasting bedraagt zoo goed als niets en elke gedachte aan een oorlog met vreemde mogendheden schijnt uitgesloten te zijn. Onder de oude aristocraten is er één, Sir Dorington, die niet zoo gerust is en er een geheimen dienst op na houdt die onrustbarende berichten aanbrengt van de maatregelen, welke in andere landen getroffen worden voor een nieuwen wereldoorlog. Deze ontdekking moet hij met zijn leven boeten. Zijn neef en nicht, die van zijn werk af weten, besluiten dit voort te zetten, komen in aanraking met de spionnen van andere landen en ook met Prins Shan uit China, die het in zijn macht heeft Engeland te vernietigen. Zijn liefde voor het mooie nichtje van Lord Dorington doet hem ten gunste van Engeland besluiten. Boeiend en interessant boek.

WELLS (Carolyn) NIETS DAN DE WAARHEID. Vert. door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. (365) f 2.15 en f 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Austin Eldridge wordt vermoord terwijl iedereen er bij is, zoo vlug, dat niemand den moordenaar gezien heeft. Zijn aangenomen dochter blijkt zijn universeele erfgename te zijn en wordt alleen daarom van den moord beschuldigd. In den tijd van onderzoek wordt ook de buttler vermoord in de bibliotheek gevonden. Een jonge detective, Thorne, neemt het onderzoek op zich. Het gelukt hem veel te ontdekken, maar de laatste hand om de oplossing geheel te voltooien wordt door den beroemden detective, Flemington

gelegd, die den moordenaar van Eldridge ontdekt. Over het geheel nogal onwaarschijnlijk, maar wel zeer boeiend.

WELLS (Carolyn) DE BRONZEN HAND. Vert. door J. G. H. v. d. Bovenkamp. (316) f 2.15 en f 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een schatrijk Amerikaan, Oscar Cox wordt aan boord van een oceaansteamer vermoord in zijn hut gevonden onder lunchtijd. Hij is in het bezit van een grooten bronzen hand en het blijkt aan de sporen op zijn gezicht dat hij daarmede vermoord werd. Veel amateurs-detectives aan boord worden door den kapitein, die zeer met het geval verlegen zit, verzocht, een onderzoek naar den moordenaar in te stellen, maar pas op den laatsten dag van de reis gelukt het Flemington, die onder een anderen naam onder de passagiers vertoeft, den moordenaar en nog veel meer andere interessante bijzonderheden te ontdekken. Een boek om niet neer te leggen vóór men het uit heeft.

CONQUEST (Joan) VERLEIDING. Vert. door Henr. Rappard. J. Philip Kruseman, Den Haag. f 2,15 en f 2,90.

Een wonderbaarlijke geschiedenis vol Oostersche geheimzinnigheid! Een vrouw van bovenmenschelijke deugd en een man van bovenmenschelijke snoodheid zijn er de hoofdpersonen van. Maar er heerscht geen gezonde atmosfeer. Er worden aldoor dingen besproken of beschreven, waarover beter gezwegen wordt en als dit verhaal ongeschreven en onvertaald was gebleven, zouden er de engelen Gods niet om getreurd hebben. Litterair is het volkomen waardeloos; de verhaalde avonturen zijn vrijwel onmogelijk, ook al vallen ze te Luxor in Egypte voor. Het is niet veel meer dan onstichtelijke wansmaak, die dit verhaal aan Joan Conquest heeft ingegeven. Voor gewone lezers deugt dit boek niet en ongewone zullen er geen genoegen van beleven. Het is bovendien vertaald in zeer slordig Hollandsch.

SAVI (E. W.) GEVAARLIJK LIEFDESPEL. Vert. door Henr. Rappard. (300). f 2,15 en f 2,90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

't Is een wonderlijk verhaal wat E. W. Savi ons biedt onder den titel van *Gevaarlijk Liefdespel*. Een jonge dame, die tien minuten na haar huwelijk verlaten is door haar man, keert terug naar Engelsch-Indië om voor een oogenblik de liefde van dien man te herwinnen en zich dan op hem te wreken door hem in den steek te laten. Maar onderweg gaat zij een enkele maal te ver met een ander, dien zij in Engeland reeds ontmoet heeft en die haar nareist om haar tot de zijne te maken. Dit wordt echter de oorzaak dat het anders loopt. De schaamte over haar misstap doodt alle wraakgevoel, en haar man terugvindend als een zeer behoorlijk personage, blijft zij verder bij hem.

Het is goede magazine-litteratuur, boeiend, amoureus en onwaarschijnlijk. De strekking van het boek is goed, maar het gaat er nog al hartstochtelijk toe, zoodat wij *eenig voorbehoud* geboden achten.

VIERECK (George Sylvester) en ELDRIDGE (Paul) MIJN EERSTE TWEE DUIZEND JAREN. Vert. door Bep Zody. (560). Koloniale Boekcentrale, A'dam.

Bep Zody (een schuilnaam!) heeft al vaker haar naam en haar ziel bezoedeld door het vertalen van onstichtelijkheden. Dit boek is er ook een. Absoluut ongeschikt.

LEWISOHN (Ludwig) DE ZAAK CRUMP. Geautoriseerde vertaling van Mathilde Visser. (342) f 3.90 en f 4.90. N.V. H. P. Leopold's U.M., 's-Hage.

De tendenz, welke dit boek bevat, is oorzaak geweest, dat het voor de Vereenigde Staten verboden werd: *De zaak Crump* is een zeldzaam-schril en schreeuwend protest eerstens tegen de Amerikaansche huwelijkswetten, die de gehuwde vrouw — waar het scheiding betreft — onevenredig groote macht toekennen tegenover den man, en tweedens tegen de algemeene publieke moraal, die, in geval van scheiding den man onvoorwaardelijk veroordeelt, en hem zoo het een man van eenige positie betreft, onmogelijk maakt.

Typeerend voor de States, waar het meest harde en verkilde puritanisme sterk gezag oefent naast een welig tieren der grofste immoraliteit.

Zijn tendenz heeft de auteur te kennen gegeven in de geschiedenis van den jongen Herbert Crump, een talentvol componist, die zich door een twintig jaar oudere vrouw Anne, tweemaal reeds gehuwd geweest, waarvan eenmaal gescheiden, tot een huwelijk laat overhalen. Het is echter noodzakelijk, hier vast te stellen, dat het in eerste instantie een misstap van Crump is geweest, die de vrouw macht over hem gaf. Het huwelijk blijkt zoo ongelukkig, als dat maar eenigszins mogelijk is. De vrouw ontwikkelt zich meer en meer tot een weergaloos hardvochtig en immoreel monster, die vrijwel ieder levensuur van haar man vergiftigt. Een man met normaal-gevoelige zenuwen zou dit leven als ondraaglijk gevoeld hebben; hoeveel te meer een componist met zijn fijn besnaard gevoelsleven. En scheiding is onmogelijk: de wetgeving en de publieke opinie laten die niet toe.

De volstrekte ellende spitst zich, naarmate de jaren voorbijgaan, nog meer en meer toe, tot Herbert Crump na een laatste ontzettende scène, tot uiterste wanhoop gebracht de vrouw met een pook de hersens inslaat.

Dit boek is ontegenzeggelijk kunst. Het behoort tot de meedoogenloos grauw-realistische kunst, die enkele talentvolle Amerikaansche auteurs thans scheppen, en waarvan Dreiser de voornaamste vertegenwoordiger is, ofschoon Lewisohn hem met dit boek opzij

streeft. *„An American Tragedy"* en *„The Case of Mr. Crump"*, zij lijken ons wel het hoogste wat de moderne realistische Amerikaansche schrijfkunst tot op het oogenblik gepresteerd heeft.

Het laatste boek is misschien nog wel aangrijpender, daar het zeer waarschijnlijk is, dat de auteur — een Duitsch-Amerikaan, geboren in Berlijn in 1882 — hierin persoonlijke ervaringen heeft verwerkt, beleefd in zijn eigen ongelukkig huwelijksleven.

De geheele toon en strekking van het boek, daarbij de beschrijvingen van enkele tooneelen maken een strikt voorbehoud noodzakelijk tot ervaren, ontwikkelde lezers, tot hen, die in dit boek ook kunnen zien een zeer bijzondere kunstuiting. Zij ook zullen makkelijk een enkel domheidje, gelanceerd tegen het Katholicisme, kunnen corrigeeren.

De vertaling, het mag wel aangestipt worden in dezen tijd, is zeer goed.

BRUGGEN (Kees van) DE GESCHIEDENIS VAN HET HUIS. (188) N.V. C. A. J. v. Dishoek, Bussum.

Dit vlotte product van v. Bruggen doet op verschillende plaatsen denken aan het „aardige" stukje in de krant onder de streep of in de vijfde kolom, — verfrissching tusschen berichten en artikelen, — maar dan een zeer goed geschreven stukje. 't Is inderdaad een prettig gepend boekje over de vele avontuurtjes, plannen, quitanties, illusies, en nog meer desillusies van een meneer, die een huis laat bouwen; knap volgehouden in een springenden, schuimenden stijl, — een goed staal van het soort hyperbolischen humor, dien ik meen het best te kunnen aanduiden als slachtofferigen humor.

In dit geval van een man, die Bouwheer heet, maar geen woord kan inbrengen tegen plannen en arbeid van architect, opzichter, aannemer, electricien, stucadoor, enz.

In een enkel hoofdstuk daalt het verhaal (niet voor de jeugd, die dezen humor trouwens niet kan waardeeren) tot de grappigheid van schilderijen ophangen en kromme spijkers, maar daar staan bladzijden tegenover (bv. Overwintering en Godenschemering in het forensendorp) en voorbeelden van goede plastiek. De schrijver toont op geestige wijze iets van niets te kunnen maken; het boekje wordt den lezers aanbevolen als een prettige lezing, als een gezellige humoristische roman.

KVARAN (Einar Hjörleifsson) RANWIGS LIEFDE. Uit het IJslandsch vertaald door G. E. G. Meuleman. (177) f 1.90 en f 2.75. C. A. Mees, Santpoort.

In Ranwigs Liefde maken we mee het eenzame leven op een hoeve in Tjörn en we begrijpen dat in die afzondering, het jonge meisje Ranwig, dat zoo graag zong, maar geen wijsjes kende, in den zevenden hemel was, toen zij met eenige jongelui door den

voorzanger een week lang onderricht zou krijgen om verschillende liederen te leeren. Ranwig vond dien cursus „het hoogtepunt van de aardsche zaligheid", niet alleen om de zanglessen, maar ook omdat ze daar Oswald ontmoeten zou, het jeugdvriendje, die zij, wegens een veete tusschen hàar vader en dien van Oswald, nooit meer spreken mocht. En eenvoudig wordt hier de opbloeiende liefde tusschen die twee natuurkinderen beschreven en later zoo begrijpelijk het verzet van Ranwigs vader geschetst. Doch de verzoening volgt en Ranwig en Ostwald kunnen samen „uitzeilen naar de landen van avontuur". Het heele verhaal is zoo onopgesmukt en stil-geloovig verteld, dat het voor ieder een genot moet zijn dit frissche boekje te lezen.

BIBESCO (Princes) DE GROENE PAPEGAAI. Uit het Fransch vert. door Carla Simons. (124) Nederl. Uitg. Mij., A'dam.

Een adellijke Russische familie is uitgeweken naar Biarritz en leeft daar zeer teruggetrokken. Vóór alles is dit gezin een familie in de rouw. Het verlies van een achtjarig zoontje, Alexander, had heel de levensvreugde uit dat huis vol kinderen en bedienden weggevaagd. Het gestorven broertje wordt steeds herdacht en groeide in de verbeelding der ouders mee op tusschen de zusjes, die steeds werden achtervolgd door de klacht dat Alexander, Sacha, zoo veel beter was dan zij, dat de meisjes in schoonheid en intelligentie ver ten achter stonden bij het zoo diep betreurde jongetje.

De oudste meisjes werden naar kostschool gestuurd omdat ze de blijheid, die haar jonge leven meebracht, niet konden onderdrukken en de schrijfster van het verhaal (het boek is geschreven in ikvorm) wordt thuis verdragen omdat ze altijd op de teenen rondsluipt en in een droom-land leeft.

Dan volgt het verhaal van den papegaai, die „moet verdwijnen, omdat Sacha aan diphteritis gestorven is en deze dieren brengen die ziekte wel eens over".

Dit boek is Oostersch fatalistisch. De beschreven personen hebben een groot geloof, maar juist niet groot genoeg om er steun aan te hebben. Ze koesteren allen een bijgeloof, dat steunt op pessimisme, op een vast aanvaarden van het noodlot, dat als iets onvermijdelijks wordt afgewacht en tegemoet getreden. Een interessant boek voor volwassenen.

VERMEER (Ernest) DE LACHENDE BERG. (230) f 2.75 en f 3.50. Boek en Periodiek, Den Haag.

In dit boek maken we kennis met een collectie menschen in een pension nabij Montreux. In vlotte zinnen verhaalt de schrijver van het wel en wee dezer onbelangrijke figuren, die met hun flauwe kletspraatjes nooit diep, geestig of interessant zijn. Er komt een jongmensch, Erik, in voor, een slappeling die, toen hij vernam

dat hij vader zou worden, wel graag van zijn Blanche afwilde en die ten slotte „norsch en onverschillig" in een huwelijk toestemt; we leeren een Nora kennen (of juister we leeren haar niet kennen, want ze wordt te zwak geteekend) een van haar man weggeloopen vrouw, die wel ongetrouwd, „wat doet het er toe!" met vriend Tom wil samenwonen, maar die door een goedkoope oplossing nog tijdig van haar wettigen echtgenoot afkomt, enfin we ontmoeten tal van menschen, die de schrijver ons zeer oppervlakkig laat zien en die ons allen de verzuchting ontlokken: „Wat ben ik blij nooit in het pension „De Lachende Berg" gelogeerd te hebben, hoe gloeiend vervelend en dom zijn al die gasten!"

MULFORD (Clarence E.) HET ERFGOED VAN BOB CORSON. (245) Uit het Amerikaansch vertaald door J. H. Akkermans. f 1,75 en f 2,50. Swartsenburg, Zeist.

Om dat erfgoed van Bob Corson is al meer te doen geweest en zonder zijn trouwe vrienden Nueces en Shorty zou hij het zeker nooit in zijn bezit hebben gekregen. Als hij nu denkt, dat hij er nu rustig van zal kunnen genieten, dan slaat hij de plank ver mis, want er is al weer een bende schurken, broertjes van dien Jim Watson, U weet wel, bezig om hem zijn erfgoed in 'n minimum van tijd afhandig te maken. Bob komt zelfs, valschelijk van veediefstal beschuldigd, in de gevangenis terecht, terwijl zijn mannen voor hem de kastanjes uit het vuur halen, de oplichters brengen waar zij hooren en Bob met algemeene stemmen tot Sheriff benoemen. Opwekkende lectuur met 'n tikje ruwheid, dat niet schaadt.

PENNING (Hugo) DE GRAAF. (225) f 2,90 en f 3,90. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Een doodarm edelman: Graaf De Mérane, werkt voor zijn dagelijksch broodje als klerk op een ontvangerskantoor. Hij valt in de strikken, welke hem gespannen worden door een rijke vrouw met slechte reputatie, die het om zijn titel op hem voorzien heeft. Zijn huwelijk is een groote teleurstelling en na eenigen tijd gaan zij elk huns weegs. Door het overlijden van een bloedverwant wordt de graaf erfgenaam van een groot vermogen. Zeer tegen zijn zin gaat hij naar Parijs voor zaken en ontmoet daar zijn vrouw, die arm geworden, het hem nu lastig komt maken. De oude sukkelige man weet geen raad, noch met zijn geld, noch met zijn vrouw, en verlangt hevig terug naar zijn rustig donker kantoor en de snauwen van zijn chef. Deze, die hem hartelijk genegen is, helpt hem ten slotte een handje om van de vrouw te scheiden en zijn oude leven te kunnen hervatten.

Er is niets in dit boek dat eenige aanstoot kan geven, voor groote menschen dus bruikbaar.

RATH (E. J.) MACHTIGER DAN DE STERREN. (288) f 1,75 en f 2,50. Vert. door Diet Kramer. Holland, Amsterdam.

Professor Jessica Thorne, een vrouwelijke hoogleeraar in de astronomie aan de universiteit van Farrow, leeft alleen voor haar studie en waarnemingen. Zij is een heel bekoorlijk persoontje. Haar leerlingen zijn dol op haar, maar zij is daar totaal ongevoelig voor. Er zal een zonsverduistering plaats vinden en om deze te kunnen waarnemen heeft Prof. Thorne een expeditie uitgerust naar het eiland Kismet, een schip „Miriam" gecharterd om haar en haar collega Prof. Peebles en hun assistenten daar te brengen. Nauwelijks zijn zij vertrokken of er wordt een verstekeling: Ames, aan boord ontdekt, die op het eerste gezicht verliefd wordt op Prof. Jessica, zonder dat hij daarvan iets kan laten blijken. Hij komt echter spoedig in de gelegenheid om haar buitengewone diensten te bewijzen, want de kapitein van de „Miriam" is een schurk, die een sluw plannetje op touw heeft gezet om zijn eigen belangen te dienen, waarbij die van de expeditie een beetje in het gedrang komen. Ames redt zelfs het leven van de Prof en bereikt langzaam zijn doel om het hart van zijn geliefde te veroveren, die, wanneer haar oogen opengaan voor het licht van de liefde, alle zonsverduisteringen hartgrondig naar de maan wenscht, hoe gek dit dan ook mag zijn. Heel aardig, frisch humoristisch boek voor volwassenen.

KESNIG (Herman) HET GOUDEN KALF. (190) „Boek en Periodiek", Den Haag.

August Goudhaan is een man zonder hersens, maar met een volle beurs en hij en zijn geheele familie buigt voor den mammon als stroohalmen voor den wind. August verbeeldt zich dat hij letterkundig ontwikkeld is en een eerste klas spreker, maar zijn bescheiden secretaresse weet wel beter, want zij is het die zorgt, dat hij geen al te gek figuur slaat. De oudste dochter alleen doet niet mee aan den bluf van de overige familieleden, hetgeen tot menigen vinnigen uitval aanleiding geeft. De kennismaking met zulk een protserige familie valt niet mee, hoewel het boek vlot en humoristisch geschreven is.

DROONBERG (Emil) EILEEN MALONY'S REIS NAAR KLONDYKE. (231) f2,25 en f 3,25. Vertaald door J. H. Akkermans. Swartsenburg, Zeist.

Eileen Malony is violiste in San Francisco en heeft in zoo langen tijd niets van haar vader gehoord, die in de goudvelden van Klondyke als pianist in de café's werkt, dat zij besluit hem te gaan opzoeken. Haar vader is gestorven, maar heeft kort voor zijn dood van een vriend het recht op een claim gekregen, waarin ongetwijfeld veel goud te vinden is. Eenige lui, welke getuige zijn van die gift, zijn groote schurken. Zij geven een medeplichtige uit als de dochter van Malony en wanneer Eileen in Klondyke komt, staat zij voor groote moeilijkheden. Het kost haar veel inspanning om haar rechten

te verkrijgen, waarbij zij door een dapperen jongeman geholpen wordt, en het gelukt haar tot een goed resultaat te komen. Gezonde en geschikte lectuur.

HUTCHINSON (A. S. M.) DE ONZEKERE BAZUIN. (511) f 3,75 en f 2,90. Vertaald door Chr. Moresco-Brants. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Dit is het verhaal van een jongen enthousiasten Dominee, David Quest, die in een klein landelijk Engelsch dorp, Parva, wordt geplaatst en die meent de verwaarloosde parochie hooger op te kunnen brengen. In de armoedige pastorie doorleeft David met zijn vrouw en twee dochtertjes moeilijke dagen. Het is er koud en vochtig in dat oude huis en het salaris is veel te laag om eenig comfort te kunnen aanbrengen. Hij onderwijst zijn dochtertjes zelf, omdat de kostscholen te duur zijn, en wanneer de langverlangde kleine David geboren wordt, overpeinst de dominee met schrik, dat ook dit kind niet de opvoeding zal kunnen krijgen, die hij het gaarne geven zou. Een mooie figuur in dit boek is de domineesvrouw: Roody, die de neerslachtige geestelijke zoo weet op te beuren. Door lasterpraat blijft de kerk van Quest leeg en iederen morgen doet David voor een leege ruimte den vroegdienst. Hij heeft een hard leven, maar toch hoopt hij dat zijn bazuin eens gehoord zal worden en inderdaad, hij overwint. Hij brengt een verloren zoon bij zijn moeder terug, weet een ommekeer te weeg te brengen in het verzuurde gemoed eener oude juffrouw en hij voorkomt dat een jonge man: Banjo Heritage, de mooie vrouw van zijn halfbroer wegvoert.

Hutchinson beschrijft graag gesloten karakters, menschen die zich harder voordoen dan zij zijn, omdat zij niet anders kunnen. Ook in dit werk heeft hij zoo'n type geschilderd. Een mooi, bijzonder mooi boek, dat warm kan worden aanbevolen, voor volwassenen.

BURROUGHS (Edgar Rice) TARZAN EN HET VERLOREN KEIZERRIJK. (212) f 2,—. Vertaald door A. D. Hildebrand. Allert de Lange, A'dam.

Erich von Harben is er zoo van overtuigd dat de verhalen over een blanken volksstam, welke zou wonen achter de hooge Wiramwazi-Bergen, waarheid bevatten, dat hij op onderzoek uitgaat. Zijn bedienden laten hem uit bijgeloovige vrees in den steek, één alleen blijft hem trouw. Zijn vader, die de bedienden heeft zien terug komen, maakt zich zeer bezorgd over hetgeen Erich kan overkomen en roept de hulp in van Tarzan, die in de jungle verblijft. Tarzan volgt het spoor van den onderzoeker en valt in handen van blanken, die op een geheimzinnig eiland wonen. Blanken uit den tijd der Romeinsche keizers, die latijn spreken en al de zeden en gewoonten uit dien tijd bewaard hebben. Erich von Harben is aan den anderen kant terecht gekomen en heeft een andere stad, ook door Romeinen bewoond, ontdekt, waar hij door den keizer bevolen wordt alles op te schrijven, wat er in de wereld gebeurd is, sinds den tijd dat de

Romeinen de heerschers der wereld waren. Er zijn twee Romeinsche steden achter de Wiramwazi-Bergen, die met elkander in voortdurende twist leven. Een strijd welke opnieuw ontbrandt, brengt Tarzan bij Erich von Harben, waarna hij zijn taak als geeindigd beschouwt, nadat hij eerst den rechtmatigen opvolger op deze verloren troon der Caesars geplaatst heeft. Fantastisch als alle boeken over Tarzan, maar een van de beste. Volwassenen.

RHODES (Kathlyn) DE RECHTE WEG. (311) f 2,15 en f 2,90. Vertaald door Th. J. J. Bosloper. Kruseman, Den Haag.

Op zijn sterfbed laat Granville zijn dochtertje de belofte afleggen, dat zij, wat er ook gebeure in haar leven, altijd den rechten weg zal bewandelen. Hij heeft een kleine som gelds voor haar bijeen gespaard en een kennis in Engeland geschreven om haar tot zich te nemen. Na zijn dood vertrekt Deidre direct van West-Indië naar Londen om daar de teleurstelling te ondervinden, dat de kennis van haar vader gestorven is en de bank, waarop haar kleine erfenis was vastgezet, failliet is gegaan. Dan wordt het leven ontzettend moeilijk voor haar. Een gehuwd man doet pogingen om haar tot zijn vrouw te maken, terwijl hij zijn eerste huwelijk geheim houdt. Zij komt daar nog juist op tijd achter, hoewel zij den man voortdurend heeft afgewezen, want zij houdt niet van hem. Dit voorval brengt haar ook in de toekomst nog vele moeilijke omstandigheden, maar zij houdt trouw de belofte aan haar vader gedaan en blijft op den rechten weg. Een mooi boek voor oudere lezers.

WAGENVOORT (Maurits) DE VRIJHEIDZOEKER. Roman van het werkelijk Leven. (328) Meulenhof, Amsterdam.

Nu Maurits Wagenvoort blijkbaar het einde van zijn schrijversloopbaan bereikt heeft, schreef hij als sluitstuk zijn eigen levensgeschiedenis. De „Vrijheidszoeker" is Maurits Wagenvoort, die als reizend journalist de wereld in alle richtingen heeft doorkruist en aldus een zekere eigenaardige vrijheid zocht en heeft gevonden. Voor hem niet zoo belangrijk nog, als de meer in geestelijken zin gezochte vrijheid. Hij heeft zich inderdaad zijn eigen oordeel over godsdienst en filosofie gevormd. Welke die overtuigingen zijn, is bekend uit zijn vroegere werken, die meest alle zijn voorbehouden, gespeend als zij zijn van alle positief geloof en in moreel opzicht niet altijd onberispelijk.

In De Vrijheidszoeker, in zekeren zin een geestelijk testament, leeren we den auteur kennen als een eerlijk man, die echter te lichtvaardig en onwetenschappelijk zijn oordeel velt.

De eigenlijke reisherinneringen weet hij onderhoudend te vertellen. Voorbehouden voor ontwikkelde volwassenen.

De Tweede Pioniersroman van Rölvaag

door L. van WELDEREN.

Het is alleen mogelijk in Noord-Amerika — met de hier en daar nog niet geheel voltrokken versmelting der immigranten tot één volk — dat een auteur bij meer dan één nationale litteratuur kan, eigenlijk: moet ondergebracht worden. Dit is het geval met den nog jongen, zeer talentvollen Noord-Amerikaan *Ole Edvart Rölvaag*. De Noorsche nationale litteratuur zal hebben vast te stellen, dat de Noorsche roman in Amerika o.m. geschreven werd door *Rölvaag*; Amerika zal hem moeten beschouwen — doet dit thans reeds — als den auteur, die enkele der ontwikkelingsphasen in het Westen van het groote gemeenebest heeft vastgelegd in zijn romans: *De groote Stilte* en *De overwinning*. *Rölvaag* zelf past zich bij de bijzondere omstandigheden van zijn positie aan, door zijn romans in het Noorsch te schrijven, — de taal die hij het best verstaat en waardoor het intiem contact met zijn immigranten-landgenooten het zuiverst tot stand wordt gebracht — en tegelijkertijd ook een Engelsche bewerking daarvan te laten verschijnen.

Hij is een afstammeling van een der talrijke Noorsche families, die omstreeks de zeventiger jaren de uitgestrekte eenzame prairies der staten Minnesota en Dakota binnentrokken, waar zij zich hun „quarters" afpaalden, een aanvankelijk primitief kolonistenbestaan in plaggenhutten leefden, en den woesten grond begonnen te ontginnen. In zulk een bestaan, — het eerste grondvesten van een nieuwe samenleving, waaruit zich gaandeweg de meer gecompliceerde maatschappelijke vormen ontwikkelen, het tempo daarvan versneld door de moderne hulpmiddelen en de betrekkelijke nabijheid van, in dit opzicht, reeds volkomen geconstrueerde bevolkingscentra — ligt ruimschoots stof voor een epos.

Het talent van R ö l v a a g nu heeft uit die stof het epos der voortrekkers geboetseerd, en in zijn eersten roman *De Groote Stilte* (door ons besproken in den 22sten jaargang van Boekenschouw, bladz. 115) beeldde hij uit het ontginnen van den woesten bodem; hun strijd met de natuurkrachten, sprinkhanen, stormen, sneeuw, koude; hun worsteling tegen den sinisteren invloed der eenzaamheid, en het bezwijken daarin der zwakken; maar ook hun onverwoestbaar vertrouwen op de toekomst.

Met *De Groote Stilte* kon de auteur zijn taak niet als afgedaan beschouwen; het was nog slechts de eerste phase die hij daarin weergaf. Bij den tragischen dood van Per Hansa was het nieuwe leven nog ternauwernood begonnen; van een contact met het overige deel van het groote Amerikaansche gemeenebest was vrijwel nog geen sprake. Hem restte nog uit te beelden de voortgezette ontwikkeling van dat nieuwe leven, het zich langzamerhand wijzigen der mentaliteit van het tweede, in Amerika geboren en groot geworden ge-

slacht, dat hier een nieuw vaderland vond en zich daarbij aanpaste.

Die taak heeft Rölvaag volbracht in het, thans ook in uitstekende Hollandsche vertaling verschenen, boek *De Overwinning*. Ongetwijfeld is de schrijver geslaagd in zijn opzet: leven en bedrijf te schetsen in al hun phasen van een zich ontwikkelende nederzetting. De gebeurtenissen groepeeren zich thans rond de figuur van den jongen zoon van Per Hansa, Peder. Bij den aanvang van den roman nog een kind, is hij aan 't einde opgegroeid tot volwassen jongeman, die in 't huwelijk treedt; tegelijk met zijn opgroeien voltrekt zich de evolutie van het nieuwe land. Meesterlijk wordt vooral dat laatste onderwerp behandeld. Inderdaad trillen aanvankelijk door het boek de stuiptrekkingen van dat land in barensweeën. De bodem is langzamerhand meer bevolkt geworden, de noodzaak van allerlei voorzieningen, noodzakelijk verbonden aan een meer geregelde samenleving, dringt zich op; de primitiviteit verdwijnt; het gist en woelt er, om tot een geordende staat te komen. In de menschen, soms nog onbewust, leeft een sterk toekomstverwachten zooals dat alleen kan plaats hebben in een nederzetting, waar zij hun bestaan, vanaf het eerste begin, zelf in de hand hebben, waar zij een wezenlijken groei doormaken. Gepersonifieerd is dit vooral in den jongen Peder, die, aanvankelijk vaag bewust nog slechts, de beteekenis doorvoelt van het vers, door hem op school geleerd:

O. E. RöLVAAG

„All the past we leave behind,
We debouch upon a newer mightier world, varied world,
Fresh and strong the world we seize, world of labor and the march,
Pioneers! O pioneers!"

In een enkel onderdeel is het talent van den auteur te kort geschoten. Al kan erkend worden dat enkele details in de analyse van Peder's gedachtenleven als kind treffen door hun juistheid, moet toch geconstateerd worden dat Rölvaag, over 't algemeen,

in de kinder-psychologie niet zoo bijster thuis is: de kinderaard van Peder, als geschetst door den schrijver, doet ietwat onnatuurlijk aan en de beschrijvingen van het schoolleven zijn niet de gelukkigste in 't boek, de kinderen handelen en spreken eenigszins als volwassenen. Maar hier tegenover staan zoo veel goede kwaliteiten, dat de eindindruk niet verstoord wordt.

Rölvaag doorvoelt den geest van de uitgestrekte eenzame vlakte, die zijn tweede vaderland werd; geest en geur van de prairie zijn onbestemd, zelfs ongewild, maar daardoor te natuurlijker en frisscher door het heele boek heen waarneembaar, en zij trekken den lezer binnen hun sfeer. De oorspronkelijke stijl voegt zich in rhythme en uitdrukking overal buigzaam naar de wisselende onderwerpen. Waarbij, evenals in *De Groote Stilte,* vooral de natuurimpressies van bijzondere bekoorlijkheid zijn:

„De zon had juist haar stralend oog gesloten. Het werd zoo vreemd stil, het landschap hief zich omhoog en luisterde. Een lijster ontwaakte, rekte den hals en sloeg een paar trillers. Daarop vond hij z'n liefste terug en zij zetten zich ieder op hun tak en jubelden en trillerden en verheugden zich, tot de zoete droomen der schemering hen deden zwijgen zonder dat zij er zelve van wisten.

Onmerkbaar daalde de avond. Zachte tonen beefden op de teere koelte. Er was geen klank in ze. Toch lokten ze, lokten onweerstaanbaar. — Droomen, niets dan droomen, waarin de wondere sprookjes leefden. — Alle rumoer verstilde. Al lichter werd de prairie, tot ze ten leste haar gansche zwaarte verloren had. Zij lag daar slechts en strekte zich uit in blauw-zwarte, ondoordringbare duisternis. Onwezenlijk werd ze, maar geweldiger dan wanneer ze zich baadde in de zon bij het aanbreken van den dag. — Hier en daar vlamde een licht, zonder leven nog. Slechts gloed, sluimerend, in halven slaap."

Van meer nabij volgt Rölvaag het leven op de boerderij der Hansa's, breeder en algemeener de ontwikkeling van land en volk, die snel ging ondanks alle tegenslagen: „Omstreeks het jaar '80 heerschten er tijdens de lente ontzettende stormen in deze streken. Vanaf de schepping had de prairie gelegen en zon en regen tot zich genomen, opziend in den eindeloozen, blauwen dag, die over haar straalde, luisterend naar de geheimzinnige sprookjes, welke de avondwind met de invallende schemering haar toefluisterde. Maar nu had de Groote Vlakte andere dingen gekregen, om te overpeinzen. —

Plaggenhutten verrezen en zakten in elkaar, zich vermengend met de aarde, waaruit ze ontstaan waren. Aarde is slechts aarde, grond slechts grond, en nimmer bedoeld als schuilplaats voor menschen, zoolang deze zich op de been kunnen houden. Groote woonhuizen en geweldige schuren werden overal neergezet. In den Zomer liet de groote vlakte haar tornado's los; in den herfst en het

voorjaar nam ze haar toevlucht tot prairie-branden, zoodat hemel en aarde één enkele vuurzee waren; in den winter liet ze al de verraderlijkheid en slechtheid op den mensch los, waarover ze slechts beschikken kon, blizzards en ijzige koude. En dit alles zonder ander resultaat dan dat de huizen veel sneller opgebouwd werden, dan zij ze vermocht te vernietigen. Zelfs de elementen des Hemels moesten thans inzien, dat men zich hoeden moet voor de macht der menschen, vooral wanneer daarvan blijheid uitgaat.

De emigranten trokken over de eindelooze vlakten, in groote troepen en in kleine. Nacht en dag trokken ze voort. Waar de spoorwegen glinsterend het land doorsneden, volgden de naar het Westen trekkende landverhuizers hen, zooals de meeuwen op zee het schip volgen. De ouden hadden nooit kunnen denken, dat er zulk een ontzaggelijk aantal menschen zouden komen. Wie er reeds woonde, zag het aan en lachte, lachte van vreugde over het droombeeld, dat voor hun oogen oprees: de gansche wijde oneindigheid, beplant met gouden koren! Want de eene emigrant na de andere zette den ploeg in den grond; na korten tijd rijden zich de akkers aaneen en wuifde het graan, zoover het oog reikte."

En iets verder: „Groote, breede wegen slingerden zich over de vlakte, van einder tot einder, — van de eene kleine stad naar de naastbijliggende; dit was de tijd, waarin de verkeerswegen werden aangelegd.

Lands- en stadsbesturen moesten worden gevormd; verschillende bestuurslichamen moest men kiezen, om dit alles te beheeren. En scholen en gemeenten en gemeentebesturen. En ontelbare ambtenaren en comité's en commissies. Een armzalige strandjutter kon het brengen tot hoofdman over een of tweehonderd menschen. Er werd niet gevraagd, naar wat een man vroeger geweest was, — zooiets zou onaangenaam en gevaarlijk kunnen worden voor meer dan een; maar of het hart op de rechte plaats zat, en of iemand hersens had. En kon de man praten? — Er heerschte een taalverwarring, erger dan ten tijde van Babel; een afgrijselijk geradbraakt Engelsch."

Dan blijkt dat gebeurt, wat ook elders in de „States" plaats grijpt: langzaam, maar onafwendbaar zeker, heeft een assimilatieproces plaats; de Noorsche immigranten verliezen het sterke besef van het oude vaderland en zijn kultuur; geleidelijk, vooral in het tweede geslacht versmelten zij tot Amerikanen, tot burgers van de „United States".

Zijn liefde schijnt de auteur blijkbaar verpand te hebben aan de figuur van Per Hansa's vrouw, Beret Holm. In Beret Holm werd vooral — in *De Groote Stilte* —, in haar volle uitwerking de tragiek der Eenzaamheid belichaamd. Zeer goed wordt ook in *De Overwinning* de karakterizeering dezer vreemde vrouw volgehouden. In haar ook heeft R ö l v a a g uitgesproken het schrijnend verdriet van den eigen ouden volksaard, die verbasteren gaat bij het jonge, eenigs-

zins ook reeds bij het oude geslacht. Zij voelt hoe haar kinderen daardoor van haar vervreemden; haar verdriet wordt verdiept en intenser door het verworden dat zij er bij meent waar te nemen van het oude, stevige, godsdienstige leven. Maar daar zij zich in het religieuze door geen gezag laat leiden, raakt zij door onjuiste redeneeringen en voorstellingen den zin voor de werkelijkheid kwijt ook daar, waar 't niet direct het godsdienstig leven betreft. Een vreemd visioen van haar, naar 't mystieke geneigden geest, waarin zij de gezonde waarschuwingen van haar overleden man meent te vernemen, brengt haar eenigszins terug tot het besef der juiste verhoudingen, waardoor zij dan het huwelijksgeluk van den jongen Peder niet langer verstoort.

Met het eerste dagen van dat geluk eindigt *De Overwinning*; — een belangrijke roman, waarvan wij de lezing ontwikkelde volwassenen aanbevelen.

Varia

In het Augustusnummer van den „Literarischer Handweiser" schrijft Joh. Kirschweng een behartenswaardig artikel over „Katholizismus als Stoff- und Formwelt".

„Gott hat sich nicht damit begnügt, sich in den Seelen zu offenbaren, im Rauschen des Windes, in der Glut des Sommers, in der Inbrunst der Erde und in dem Reigen der Gestirne, Gott hat deutlich werden, Gestalt annehmen wollen, „er ist aufgeleuchtet im Antlitz Jesu Christi, dessen Leib die Kirche ist". Verbum caro factum est — „Das Wort ist Fleisch geworden". Das ist die Rechtfertigung der Form im Katholizismus, nicht von der Peripherie her, sondern aus der lebendigen, geheimnisvollen Mitte.

Der Kritiker sollte einen groszen Eid auf die Heiligkeit des Wortes leisten müssen, und der Christ müszte ihn schwören nicht auf die Akropolis, sondern auf das Verbum Incarnatum, auf die Krippe. In der Behandlung des Wortes hat sicherlich Huismans Ausspruch, das Häszliche sei eine Beleidigung Gottes, seinen guten Sinn. Das ist das allerformalste, das ganz allgemeine Gesetz, das sich aus dem Wesen des Katholizismus für das Schaffen ableiten läszt. Andere genauere Prinzipien sind von gleicher Wichtigkeit, und an ihrer Beachtung oder Nichtbeachtung entscheidet sich eigentlich — alles andere, dichterische Kraft und Ehrfurcht vor dem Wort vorausgesetzt — die Zugehörigkeit eines Werkes zur katholischen Dichtung.

Das erste ist, dasz es einen Mittelpunkt der Welt gibt, und dasz dieser Mittelpunkt die Menschwerdung Gottes ist. Ganz grosze Dichtung, die heute nach fast zweitausend Jahren durchaus vorchristliches Heidentum bedeutet: *Knut Hamsun* oder in ganz anderer Weise und weniger grosz *John Galsworthy*, weisz davon gar nichts.

Und wenn wir bei katholischen Dichtern einmal zusehen, wie

steht es da? Wie verhält es sich z. B. mit *Felix Timmermans* lieblicher Dichtung „Das Jesuskind in Flandern"? (Insel-Verlag.) Ist da nicht der Lieblichkeit das grosze, unveräuszerliche Gesetz der Mitte geopfert? Ist hier nicht das grosze Ereignis der Inkarnation in ganz unerlaubter Weise legendarisch aufgelockert worden und um seinen Ernst und seine Unerbittlichkeit gekommen? Es hat zunächst ja etwas Vergnügliches an sich, Maria und Joseph in ein Land mit rosenkranzbetenden Bauern und brevierbetenden Priestern kommen zu lassen, aber die Vergnügtheit weicht dann doch einem tiefen Unbehagen.

Und wie ist es mit seinem „Pallieter"? Ist das nicht trotz Wallfahrten und Heiligenfesten, und Pfarrern und Beghinen einfach eine heidnische, panische Welt? Ist nicht, was Christliches sich auch darin findet, Episode, freundliche Verzierung des Buches und des Lebens, aber doch nicht ihre grosze, alles an sich ziehende Mitte?

Verhält es sich nicht ähnlich mit *Francis Jammes*? Ist nicht auch da das Christentum und der Katholizismus ein Zug in der Landschaft und im Gesicht der Menschen, und wiederum nicht die grosze, ewige und unumgängliche Mitte? Könnte man nicht vielleicht diesen Zug durch einen andern ersetzen? Erklärt sich nicht so der doch reibungslose Uebergang von der glühenden Sinnlichkeit der Almaide zum „baskischen Himmel" und zum Rosenkranzroman, und auch dies, dasz Almaide, in dem eigentlich das Christliche gar keine Rolle spielt, das künstlerisch stärkste Werk ist. Denn wo das Christentum einmal gerufen ist, da segnet es nur, wenn es an seinem richtigen Platz steht, sonst zerstört es.

Ganz anders ist es mit der Dichtung *Paul Claudels*. Wenn in der „Verkündigung" das Regina Coeli laetare gebetet wird, dann ist das kein Schnörkel und kein Requisit; man spürt sofort, wie alle Kraft der Dichtung und all ihr Leben in diesem Gebet ist und gesegnet wieder von ihm ausströmt. Und wenn in seiner neuen groszen Dichtung „Le soulier de satin" die gefährdete Frau ihren kleinen Satinschuh in die Hände der Gottesmutter legt, damit sie ihren Fusz vor dem Verderben bewahre, selbst gegen den Willen des Menschenkindes, das die Süszigkeit der Sünde schon auf der Zunge spürt, so ist das nicht blosz eine rührende, sondern eine gläubige Geste, herrührend aus dem Wissen um die Mitte der Welt, um die Erlösung durch Jesus Christus, den Sohn der Junkfrau Maria, um die Macht der Gnade über die törichten Herzen.

Es kann um die verschiedene Beurteilung von Timmermans und Jammes einerseits und Claudels anderseits nicht eine eingehende Analyse ihrer Werke unternommen werden. An deren Stelle mag noch einmal die Frage stehen: Könnte die Dichtung von Francis Jammes und Felix Timmermans nicht weiter bestehen, auch wenn man alle christlichen und katholischen Elemente daraus entfernte,

und würde sich nicht bei Paul Claudel sogleich die Unmöglichkeit auch nur des Versuches erweisen?"

In Engeland is een „Anthology of bad Verses" verschenen, waarin de samenstellers uitsluitend slechte verzen (ook van goede dichters) verzameld hebben. „De Litteraire Gids" van 22 Augustus geeft er eenige staaltjes van:

Richard Blackmore schrijft:

All nature felt a reverential shock
The sea stood still to see the mountains rock.

Een ander maakt een wonderlijke vergelijking:

Her smile was silent as the smile
Of corpses three hours old.

Bulwer Lytton schrijft in vollen ernst:

She sat with her guitar on her knee,
But she was not singing a note
For someone had drawn (ah, who could it be?)
A knife across her throat.

Jan Engelman heeft een gedichtenbundel uitgegeven „Sine Nomine", waaruit wij het volgende citeeren:

MARIA TE CANNE

Tusschen Eben en Canne steeg een kuische maan:
dit is het uur dat Maria moet gaan

over de heuvels, in den zachten val
en witte slaap van het schemerdal.

De peppels trillen, een oeroud lied
zingt de snelle beek tusschen bloemen en riet.

Daar rijst zij over de zwarte kling
als een ster die haar eigen stralen ving:

een zilveren vlam voor de mergelgroeve,
een witter droom dan een witte hoeve.

Haar voeten zijn liefelijk in de dalen
als duiven die door den schemer dwalen.

In een slanke band van violieren
laat zij het rijke hoofdhaar zwieren,

het gelaat leliestil. Op de zuiv're schaal
van haar kleine hand zingt een nachtegaal

en het rankste hert aan een band van zij
danst voor haar uit op de bloemenwei.

Bij den driesprong kust zij de vurige wonden
van haar Zoon, die gekruist werd voor mijn zonden:

de nagelgaten zij worden rozen
die purperdiep in het maanlicht blozen.

Zij schudt de boomen, een roode regen
van appelbloesem valt op de wegen.

En recht op mij aan — maar niet voor mij —
lachende, zwevende gaat zij voorbij,

den boomgaard in waar een droomend kind
op de helling slaapt en den hemel vindt.

Zij legt het de lichte handen op,
het kind staat zingend en stralend op,

voor die zuiverheid houdt zij buigend klaar
de zachte wieg van haar armenpaar

en over de schietbeek, de waterval
voert zij het ijlende uit het dal.

„Moedermaagd", smeek ik, „die zóó bemint,
zoek in mijn schamelheid naar het kind,"

en loop haar na, een laatste maal
hoor ik de zang van den nachtegaal.

In de zwarte mond van de mergelgroeve
stuift zilveren licht. Bij de witte hoeve

staat een schuldig man die haar Zoon bedroog:
tusschen Eben en Canne stijgt de maan omhoog.

(De Gemeenschap. 1930 — f 2,90 en f 3,90)

Van diverse Pluimage

SIMONS (L.) TOT AFSCHEID. (133) Mij. v. Goede en Goedkoope Lectuur, A'dam.

De heer Simons, na 25 jaar de Maatschappij voor Goede en Goedkoope Lectuur geleid te hebben, heeft zich thans daarvan teruggetrokken. Als afscheid heeft hij enkele zijner vroegere lezingen verzameld en deze, vrijwel onveranderd, nog eens uitgegeven. De keuze dier lezingen: — Boeken-schrijvers-lezers; waarom lezen we boeken?; Hoe lezen we boeken best?; Het boek en de zelfstudie; Het boek en de zelfvorming; — onderstrepen nog eens het doel door hem als leider der W. B. beoogd: „Niet alleen boeken uitgeven, doch ook den lezer brengen tot het ware genot ervan, is het doel van ons ondernemen geweest".

De heer Simons is een serieus werker; zijn lezingen bewijzen dit; er komen zeer veel juiste en behartenswaardige opmerkingen in voor; de afwijkingen, hier en daar van onze Katholieke overtuigingen, zal de ontwikkelde lezer voor wien dit boekje is bestemd, zelf makkelijk kunnen corrigeeren.

LONG (William J.) HOE DE DIEREN SPREKEN. (1930). Vertaling van Celia Stoffel.

Teekeningen van Charles Copeland. (191) f 1.90 en f 2.90. W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

De boeken van Long zijn eigenlijk reeds te bekend om het nog noodig te maken die aan te bevelen. Zooals de vorige deelen — dit is reeds het zestiende uit de serie — verrast ook dit telkens weer door de origineele gedachten, resultaten van zeer nauwkeurige dierstudie, die prettig verteld worden.

Wie het boek wil waardeeren moet een iets meer dan elementaire ontwikkeling bezitten.

Natuurminnaars aanbevolen.

BROM (Gerard) HERLEVING VAN DE WETENSCHAP IN KATHOLIEK NEDERLAND. Gedenkboek. (270) f 5.00 en f 6.50. N.V. Drukkerij ten Hagen.

Een grauw boek, een grauwe titel! Maar Gerard Brom is aan het woord en elke bladzij wordt een waterval van Paapsche stout- en geestigheden. Het boek leest als een roman. Brom weet alles, zegt niet alles, maar zegt alles interessant. Ik geloof niet dat iemand dit boek onuitgelezen terzijde zal leggen. Misschien zijn er lacunes, onvermijdelijk bij zulk een stof.

Dit Gedenkboek werd uitgegeven „bij het vijf en twintigjarig bestaan van de vereeniging tot het bevorderen van de beoefening der wetenschap onder de Katholieken in Nederland en geschreven in opdracht van het bestuur".

VAN DONGEN (Kees) REMBRANDT. Vert. door A. de Rosa. (102) Andries Blitz, A'dam.

Een boekje van een schilder toont al licht een beter verstaan dan van den eersten de beste. Kees van Dongen schildert niet alleen goed, hij schrijft ook goed. Hij plaatst Rembrandt in het juiste millieu. In één opzicht maakt hij van den 17de-eeuwer een 20ste-eeuwer: voor Kees van Dongen is een moreele aberratie een menschelijk, natuurlijk geval zonder meer; voor Rembrandt was het een zonde zooals het dat voor Christelijke menschen nog is. Van Dongen veronderstelt als een grondwet de volkomen vrijheid en ongebondenheid van het genie. Dit artiestensprookje moest men eindelijk eens laten varen. Voor ontwikkelde lezers.

JEANS (Sir James) HET HEELAL, ZIJN BOUW, EN ZIJN VRAAGSTUKKEN, door Dr. S. L. van Oss. 24 platen buiten den tekst, benevens 24 figuren. (247) f 5.75 en f 6.90. N.V. Leopold's Uitg. Mij., Den Haag.

In zijn werk „The Universe around us" geeft de geniale astrophysicus Jeans ons een overzicht van de moderne opvattingen omtrent cosmogonie: den bouw en de evolutie van het heelal. Hij heeft althans gestreefd naar het wel onbereikbare ideaal van de geheele stof verstaanbaar te maken voor lezers zonder speciale wetenschappelijke opleiding. Zijn stijl is levendig, en op verrassende wijze weet hij door beelden en vergelijkingen het voorstellingsvermogen te gemoet te komen. Zooals te verwachten was van dezen baanbreker, draagt menige bladzijde een sterk persoonlijk cachet, en is een skeptisch voorbehoud tegenover wat al te stellige en stoute beweringen niet zelden geraden. Maar ongetwijfeld is de rijke inhoud boeiend in hooge mate voor wie belang stelt in de groote problemen van het heelal.

De schrijver erkent, dat de hedendaagsche wetenschap niet bij machte is zich met beslistheid uit te spreken omtrent de kwesties van bestaan en bestemming der menschheid. Wel is hij overtuigd, dat de materie niet altijd kan hebben bestaan, maar dat zij voor een niet-oneindigen tijd tot aanzijn kwam of werd gebracht. En met verwerping van een eeuwig kringproces houdt hij voor zeker, dat het heelal onherroepelijk veroordeeld is tot den warmtedood. Enkele losse uitingen, die van

wijsgeerig en geloovig standpunt te wreken zijn, zullen een verstandig en ontwikkeld lezer niet van de wijs brengen.

De vertaling is over 't algemeen vrij goed, al vertoont zij hier en daar sporen van slordige haast. Drukfouten als „Beek vertelt" (bldz. 5) moesten niet voorkomen. Bedoeld is de Kerkleeraar Beda (Eng. Bede). „Luminosity" in het diagram van Russell en in de „period-luminosity law" van Miss Leavitt, moet niet door helderheid, maar door lichtkracht worden weergegeven. Met verbazing lezen wij op blz. 209, dat Schrödinger's golfmechanica zeer veel eenvoudiger is dan de theorie van Bohr; in 't Engelsch staat natuurlijk het tegendeel. Vlak daarvoor is sprake van een bolvormige ruimte van 4 maal 10-8 c.M.: de lezer moet raden, dat de middellijn bedoeld is. Op blz. 231-2 zit de vertaler te tobben met het herhaalde „ultimate": the ultimate realities of the Universe: innerlijke realiteiten van het heelal; the ultimate structure of the atom: de structuur van het atoom; the higher unity of ultimate reality: de hoogere eenheid van de uiterste werkelijkheid; the most minute processes of the universe: de uiterste processen in het heelal; the ultimate structure of the minutest parts of matter, de uiterste structuur der atomen.... Ra. ra, wat is dat?

Druk en papier zijn uitstekend, evenals de 24 buiten-tekst platen op kunstdrukpapier.

CALVERTON (V. F.) BANKROET VAN HET HUWELIJK. Vert. door C. van Hattem. (262) f 3.90 en f 4.90. H. Meulenhoff, Amsterdam.

Calverton kondigt een nieuwe moraal aan of liever proclameert het bankroet der oude moraal, zonder er iets nieuws voor in de plaats te stellen. Wat hij aanbeveelt, is practisch volkomen bandeloosheid. Dit atheïstische, materialistische boek zondigt tegen alle dogmas en wetten van het Christendom, predikt het brute, ideaallooze Americanisme, vertelt een groot aantal onwaarheden en een nog grooter halve waarheden en is dus een voor Katholieken verboden boek.

De schrijver is goed op de hoogte van gegevens en statistieken; maar zijn moraal, in Christelijke termen uitgedrukt, is ongeveer: „de mensch is geneigd tot het kwade, laat ons aan die neiging tegemoet komen".

SAALBORN (Arn.) POEZIE EN PROZA, uit het werk van C. S. Adema van Scheltema; gekozen en ingeleid door: (162) W. L. & J. Brusse's, Uitg. Mij., R'dam.

In zijn *grondslagen* heeft Adema von Scheltema heftig strijd gevoerd tegen de beginselen der Nieuwe Gidsers, tegen hun Individualistische opvattingen der dichtkunst. Toch is hij zelf nooit een zuiver socialistisch dichter geworden; ook geen volksdichter — hij kende er trouwens het arbeidende volk te weinig voor —; hij was, — wat ieder dichter *moet* zijn, *omdat* hij dichter is — én individualist én sociaal dichter; maar bij hem dan beide neigingen steeds in strijd met elkaar, omdat hij het gemeenschapsbesef wilde laten overheerschen, waartegen zijn individualisme zich steeds bleef verzetten.

„Door middel van het eigene, individueele, komen tot het algemeene", was zijn opvatting van het dichterschap. — Bij alle verschillen in ontroeringsbronnen, spreekt ieder dichter toch tenslotte eigen emoties, ervaringen, overtuigingen uit, die door anderen — ook menschen, maar geen dichters — herkend worden als, meer of minder, ook de hunne; slechts konden zij ze niet uitspreken. Maar aldus wel genieten. Het is nu de groote verdienste van Scheltema, dat hij zoovelen als mogelijk was, dat heerlijke genieten der dichtkunst deelachtig wenschte te laten worden, en dat hij er ook grootendeels in geslaagd is, talrijken te laten verstaan, wat zij in zichzelf wel bezaten, maar niet hooren konden.

„Scheltema is *de* dichter voor duizenden geweest", schrijft de inleider tot dezen bundel; het is mogelijk geweest, én door zijn in praktijk gebrachte theorie; én — vooral — door zijn waar dichterschap.

De gekozen fragmenten uit de opeenvolgende bundels geven een goed beeld van het oeuvre van den dichter en van de evolutie, die zich in hem heeft voltrokken.

Achteraan — ongeveer 30 bladzijden van de 162 — werden nog eenige prozastukken opgenomen.

HUIZENGA-ONNEKES (E. J.) en TER LAAN (K.) GRONINGER VOLKSVERHALEN. (309) f 3.90, met photo's van F. G. Knol. J. B. Wolters, Groningen-Den Haag.

Deze eenvoudige vertellingen over heksen, spoken en andere griezeligheden zijn door de bewerkers van dit keurig uitgegeven boek uit den volksmond bijeengegaard, waarvoor wij hen zeker dankbaar mogen zijn. Een schat van rijke fantasie, welke wij niet konden vermoeden dat ons nuchter volk zou bezitten. Volwassenen.

KNUVELDER (Gerard) VANUIT WINGEWESTEN. (537) f 7.90 en f 9.00. Brand, Hilversum, 1930.

Vanuit Wingewesten noemt Gerard Knuvelder zijn boek over Brabant en Limburg en geeft 't als ondertitel mee: Een Sociografie van het Zuiden. Prof. Gerretson schrijft er een zeer belangrijke inleiding voor. Wij bewonderen Knuvelders liefde en interesse voor de lang verwaarloosde gewesten, niet minder dan zijn werkkracht om dit meer dan een halfduizend bldz. lange boek te voltooien. Elk lezer zou op dit boek aanmerkingen kunnen maken, zou lacunes ontdekken om de doodgewone reden, dat zulk een boek onmogelijk volmaakt kan geschreven worden. Men kan een volmaakten cataloog opstellen, men kan geen volmaakte „sociografie" schrijven. Dit boek is, zooals reeds vaak gezegd werd, pioniers-baanbrekerswerk. Het zal menig Boven- en Benedenmoerdijker wegwijs maken, tot een nieuw bewustzijn wekken. Een bezwaar lijkt mij de onevenwichtige materieele dikte van het boek. Verwonderd heeft mij in Gerard Knuvelder de wat uitbundige personenverheerlijking, vooral in het laatste hoofdstuk.

ZEEHANDELAAR (Dr. I.) GEESTELIJKE HYGIENE. (172) f 2.25 en f 2.90. N.V. Leopold's Uitg. Mij., 1930.

In verschillende hoofdstukken wordt achtereenvolgens behandeld: Is geestelijke hygiene noodig?; de zuigeling; het eerste levensjaar; het kind van het eerste jaar; kleuterleeftijd; schoolleeftijd; puberteit; volwassen leeftijd. Dit boek heeft tot den opvoeder van den huidigen tijd veel te zeggen en wij zouden het dan ook gaarna aan iedereen aanbevelen, ware het niet, dat de schrijver over sommige kwesties op sexueel gebied stellingen verkondigt, die maken, dat wij het boek voor gerijpte lezers, die op dit gebied beslagen ten ijs komen, moeten reserveeren. Deze zullen van lezing en herlezing van dit boek veel nut kunnen trekken.

VAN CALCAR (R. P.) OVER DE PSYCHOLOGIE VAN DEN ANGST EN HAAR BETEEKENIS VOOR DE OPVOEDING. (204) f 3.90 en f 4.90. N.V. Leidsche Uitg. Mij.

In de verschillende hoofdstukken worden o.m. behandeld: het wezen van den angst; phobie; dwang; identificatie; doodsangst; de genezing van angstneurosen; angstneurosen en psychosen, enz. De groote rol, die de opvoeding kan spelen bij het aankweeken van angst, alsook het verkeerde van het aankweeken van angst en het gebruiken van angst als opvoedingsmiddel, wordt nog veel te weinig ingezien. Hoe funeste gevolgen dit met zich sleepen kan, wordt in dit boek aan de hand van een uitgebreid materiaal gedemonstreerd. Voor het overige betwijfelen wij, of de opvoeder, voor wie dit boek bedoeld schijnt, het met veel vrucht zal lezen. Aan het beschrijven van angstneurosen en psychosen, waaraan de leek weinig of niets heeft, wordt veel te veel aandacht besteed en wij meenen zoo, dat dit boek er meer toe zal bijdragen om schijngeleerdheid aan te kweeken en het schermen met termen door menschen, die van al deze dingen maar weinig begrijpen. Met als gevolg dat een aantal menschen die daarom absoluut niet in de termen vallen, door waanwijze medemenschen met geleerde namen met het etiket „abnormaal" zullen beplakt worden. Een populariseeren, als op bldz. 105 geschiedt, van onderzoekingsmethoden,

wier toepassing de schrijver blijkbaar ook aan leeken wil toevertrouwen, lijkt mij onverantwoordelijk. Tenslotte moge naar aanleiding van wat de schrijver op bldz. 135 opmerkt, erop gewezen worden dat aan Katholieke kinderen reeds op jongen leeftijd de inhoud van het Oude Testament wordt bekend gemaakt.

ROMBOUTS (Fr. S.) TE WAPEN TEGEN HET BEDERF ONZER DAGEN! No. 54. f 1.40. Opvoedk. Brochurenreeks. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

„Beschikkingen en uitspraken van Paus en Bisschoppen vormen de kern van de inhoud dezer brochure, aldus het *voorwoord;* wat *wij* deden, is niet veel meer dan een paedagogisch commentaar leveren op de duidelijk uitgesproken wil der geestelijke leiders.”

KUYLMAN (H. E.) ROOFGAUW, DE SLUWE ULK. Met teekeningen van J. F. v. Doornik. (132) f 1.90. W. L. & J. Brusse's, Uitg. Mij., R'dam.

Kuylman's boeken hebben o.m. dit voor op die van William Long, dat zij het dierenleven van ons eigen land beschrijven. En iets populairder dan laatstgenoemde. Beide schrijvers hebben gemeen, dat zij scherp observeeren, groote liefde voor hun onderwerpen toonen, en daarvan blijk geven in hun beschrijvingen. In dit 5de deel van zijn serie verteld Kuylman van het leven der bunzings — Ulk is de Geldersche naam voor bunzing — en hij doet het, gelijk we dat uit zijn andere werkjes gewend zijn: vlot, aangenaam leesbaar en met groote kennis.

Het is gelukkig dat we boeken als de zijne bezitten: zij kweeken ongezocht kennis — zijn daarom niet schoolsch — en *moeten* liefde voor de natuur opwekken of bevestigen. De uitvoering is prachtig. Alle lof hiervoor aan de uitgeefster.

Jeugdboeken

GROENEWEG (J. J.) HET GEHEIM VAN IBRAHIM BEN MOUNA. (205) f 1.90 en f 2.75. G. B. van Goor Zn., Den Haag.

Een kleine jongen die zijn ouders verliest wordt door een Arabier als kind aangenomen en geheel door hem opgevoed. Na den dood van zijn pleegvader, erft hij al zijn groote rijkdommen. Een mooi boek voor jongens van ongeveer 15 jaar.

KRAMER (G.) JAN VAN GALEN. (151) f 1.20. Geill. door W. K. de Bruin. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Dit verhaal uit den gouden tijd van Amsterdam is geschikt voor jongens boven de 12 jaar.

BAUER (Cl. M. H.) en BREEBAART (K.) KAMMETJE, AKSE EN VIKE. (88) f 0.95. Met platen van Nans van Leeuwen en Sijtje Aafjes.

BRINKGREVE (Dien) WAT DE ZON VERTELDE. (80) f 0.95. Met platen van Sijtje Aafjes.

GEERLIGS (G. A.) BIJ DE KABOUTERS IN HET BOSCH (79) f 0.95. Met platen van Claudine Doorman.

PRINS (Henriette) IN 'T WONDERBOSCH (78) f 0.95. Platen van Adri Alindo. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Deze boekjes doen den Serie-naam: „Gezellige Uurtjes" alle eer aan, vriendelijke lectuur voor kinderen van een jaar of 7.

BEEN (Joh.) TWEE JONKERS. (296) f 2.50 en f 3.50. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Het verbaal is boeiend genoeg, maar voor onze kinderen ongeschikt, omdat er dingen in voor komen waarmede onze jeugd nog niets te maken heeft.

FOPPE (Leo) HEINTJE DE PECHVOGEL. (163) f 1.—, Spaarnestad, Haarlem. Met het stempel van den Keurraad. 'n Aardig boek voor jongens en meisjes van 'n jaar of 14.

CRAMER (H.) en CRAMER-SCHAAP (D. A.) DE H. B. S. IN TENTEN. f 1.90 en f 2.75. Van Goor, Den Haag.

Een aardig boek voor grootere jongens; wat erg neutrale-school-achtig.

DEFOE (Daniël) ROBINSON CRUSOE. f 1.65. Van Goor, Den Haag.

Een bewerking van Robinson Crusoe voor jongens van tien, twaalf jaar.

ANDRIESSEN (Suze) AUGUSTA. (212) f 1.—. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

'n Lief meisje, 'n inhalige vrek, 'n verdonkeremaand testament, 'n tikje ouderwetsche romantiek, dus........kortom een boek dat onze jonge meisjes zullen verslinden. Geschikt voor meisjes van 'n jaar of 15, 16.

KOK (Truida) DE VLIERKAMP. (202) f 1.60 en f 2.50. Geill. door Miep de Feijter. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Mooi boek voor grootere meisjes.

SCHUIL (J. B.) HOE DE KATJANGS OP DE KOSTSCHOOL VAN BUIKIE KWAMEN. (255) H. J. W. Becht, Amsterdam.

Reuzefijn! zooals die Katjangs 'm dat effe geleverd hebben! zullen onze jongens zeggen als ze dit gezellige boek in één haal hebben verslonden. En wij zijn het met hen eens. Veel guitenstreken komen er in voor en alle zijn ze niet even mooi......maar de jongens zijn niet kwaad; het kan er dus wel mee door.

RONNE (Jörgen Falk) HET TRIO UIT DE VIJFDE. Uit het Deensch door J. Risselade-Garrez. Geill. door G. V. A. Röling. „Elsevier", Amsterdam. (204) f 2.90.

Eén grap met 'n leeraar gaat 'n beetje te ver, overigens 'n mooi en aardig geschreven boek voor de hoogere klassen van H.B.S. of Gymn.

BAUER (C. M. H.) TWEE ZWERVELINGEN IN AMERIKA. Geill. door J. Botgans. N.V. G. B. van Goor en Zonen. U. M.

'n Goed en boeiend boek voor kinderen van 12-15 jaar.

BAUER (Clemence) MIESJE. Geill. door H. Borreleach. N.V. v. Goor en Zonen, U.M. Den Haag.

Geschikt voor meisjes van 10-13 jaar.

DORHOUT (U. G.) DE BABO-CLUB. f 1.— en f 1.75. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Boeiende en leuke lectuur voor jongens van 10-14 jaar.

CALCAR (Leo van) JIM DE VOETBALLER. Geill. door Jan Lutz. f 2. en f 2.90. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Mooi en spannend geschreven boek voor jongens van 14-16 jaar. Ook nog aardig voor ouderen vooral voor sportliefhebbers.

LAAN (Dirk) HET GEHEIM VAN DEN ZWARTEN MONNIK. (218) f 1.90 en f 2.90. Koloniale Boekcentrale, Amsterdam.

Een echt gezellig boek voor jongens en meisjes.

BERNARDSZOON (Daan) JOOST DIRKSZ. ONDER DE VRIJBUITERS. (138) f 1.30 en f 1.90. Arbeiderspers, Amsterdam.

Hier en daar wat cru, maar toch een interessant, vlot geschreven jongensboek.

DWORSON (Ljoeba) RUSSISCHE PRENTENBOEKEN.

HESS BINGER (Eliza) VOLKSRIJMPJES, Tweede serie. f 2,25.

ENGEL DE GOUDEN BLAREN. Eerste serie f 1,95.

SIEBE (Josephine) HARLEKIJNTJE IN ZWITSERLAND. Uitg. N.V. van Holkema & Warendorf. Amsterdam f 1,75 en f 2,50.

'n Aardig vroolijk boek voor jongens en meisjes van 10-14 jaar.

SMEETS S.C.J. (H.) De blakende oogst No. 3 „DE WILDERNIS IN". f 0,90 en f 1,45. Uitgegeven door de Priesters van het H. Hart.

'n Zeer gezellig boeiend boek voor huis en school.

BERGEN S.C.J. (Wilbert van) Mooie bloemen No. 1 DE GESCHIEDENIS VAN VISCHHAAKJE. Uitgegeven door de Priesters van het H. Hart.

Om bij de kleintjes reeds de liefde voor de Missie op te wekken.
'n Gezellig boekje voor huis- of schoollectuur.

SCHREINER (Olive) WALDO DE SCHAAPHERDER. Uitg. N.V. Universitas, Utrecht.

WINTER (H. de) TWEE HOLLANDSCHE JONGENS. Geill. door M. Middelhoek. f 2,25 en f 2,90. L. Veen, Amsterdam.

Dit boek geeft 'n goed beeld van de toestanden in Rusland bij 't begin van den wereldoorlog. Spannend en leerzaam boek voor jongens van 12-15 jaar, ook voor nog ouderen.

SPALDING S.J. (H. S.) GEHEIMZINNIGE SPOREN VAN BERENKLAUWEN. f 1,90 en f 2,75. Uitg. L. Malmberg, 's Hertogenbosch.

'n Erg spannend leerzaam boek voor jongens die veel van indianengeschiedenissen houden. 13-16 jaar.

MOLT (E.) ORANJE BOVEN. f 1,75 en f 2,50. Uitg. v. Holkema Warendorf's uitg. Mij., 1930.

'n Boek voor jong en oud.

Een Mysticus van ons geslacht

door Dr. N. PERQUIN S.J.

Het is met een zekere beklemming en toch met een eischend verlangen, dat ik iets zal probeeren te schrijven over Reinhard Johannes Sorge. Het is naar aanleiding van de dissertatie van M. S. Humfeld: R. J. Sorge, Ein Gralsucher unserer Tage, Versuch einer Darstellung seiner psychologischen Entwicklung, Paderborn 1929.

Zonder twijfel is het van groot belang, dat over dezen merkwaardigen modernen mensch geschreven wordt, maar men tast zoo gemakkelijk mis en — wat fataler is — men schiet te kort in zijn eerbied voor het hoogheilige, dat in die ziel is neergedaald, als een blijvende vruchtbare dauw, ons alleen kenbaar aan de parelende droppels die zijn blijven hangen in den vroegen dag.

R. J. SORGE

Een uitverkorene is het, een door God getrokkene, die Hem gevolgd is zonder vrees, zonder één enkelen eisch te hebben voor zich zelf.

Een dichter, die zich heeft laten vleien door Goddelijke liefde en niet heeft kunnen zeggen wat hij doorleefde.

Een krachtmensch van onstuimige wildheid, die een dwaas is willen worden voor Christus, en arm, heel arm, arm zelfs aan schoonheid.

Het is de eerste expressionist in Duitschland, die voor alle anderen de pijnigende ervaring doorleefd heeft van niet te kunnen zeggen, wat men zeggen wil, opgebrand door het vuur van het bovenzinnelijke, door een hemelschen hartstocht, die geen weg meer weet met de stof en losbreekt, ongeremd, verloren-loopend in het eindelooze der liefde.

Hoe God deze ziel tot zich gevoerd heeft, is één der zonnigste mysteries der Goddelijke uitverkiezing.

Zijn vader en moeder waren protestant, niet erg fijn, vermoede-

lijk, want op verlangen van hun zestienjarigen jongen werd het gebed aan tafel afgeschaft. Reinhard zelf had een crisis doorleefd, die hem gebracht had tot volledig scepticisme en totale negatie van het Goddelijke. Maar twee jaar later is er een nieuwe crisis gevolgd, die hem in ieder geval tot een soort pantheistische Gods-erkenning bracht.

„Und am sonnigen Morgen höre ich die Glocken läuten, wie ein Choral tönt es in den Lüften, und ich fliege zum Vater und bete und bete......"

Maar bijna tegelijk, in Juli 1910, heeft hij — wat men noemt — zijn „Nietzsche-Erlebnis" gehad en hij is bereid hem tot in 't uiterste te volgen, radicaal, één stuk passie, met heel den wil naar macht, naar 't absolute, naar 't volkomen schoone met een haat voor alles, wat leelijk en klein is.

Ik kan zijn geestestoestand niet beter karakterizeeren dan door er op te wijzen, dat de held van zijn drama „Antichrist" Judas is, als meest volkomen leerling van zijn Meester, die Hem ook 't best verstond en boven Hem uitgroeit, omdat hij grooter is dan de Meester.

Hoe typisch Nietzscheaansch deze voorstelling is, behoef ik niet te zeggen. Sorge en Nietzsche hebben veel aanrakingspunten, zij zijn één in hun vereering voor de kracht, culmineerend in hun Napoleon-bewondering, één ook in hun verlangen naar eerlijkheid en waarheid en daad, maar zij gingen uiteen in innerlijkste levenstendentie: Sorge was tenslotte toch nederig, Nietzsche werkelijk hoogmoedig.

Als hij achttien jaar is, wordt hij gegrepen door een zeer hartstochtelijke liefde voor een negenjarigen jongen. Iets vreemds ligt er in deze liefde, want vriendschap kan men het niet noemen:

„Du sangst mir das Lied der ersten Jugend,
So überschön--- und schenktest so viel Blüten,
Dasz ich nur zitternd vor dir knien kann
Mit Dank und Amen. Du warst Frühling, der
Mir seine Zweige noch in Gräber drängt,
Noch Grüfte füllt mit seinem Duft und Glühen.
Dich sprach die Lippe heilig. Du entwelkst nicht,
Einziger. Gütige Zukunft rühre uns hoffnungs- und segensreich
mit sprossendem Gezweig."
(Unser Weg, p. 12)

Ik geloof niet, wat Humfeld wil bewijzen, dat deze liefde gezond was, ze is te erotisch-hartstochtelijk en het is zoo te verstaan, wanneer 't kind hem zegt: „Reinhard, ich bitte dich, komm niemals wieder. Ich kann dich nicht lieben, du machst mich traurig und unglücklich. Ich bitte dich, komm nie wieder". Dit ben ik met M. Rockenbach (R. J. Sorge, p. 23) eens.

Maar tegelijk moet men vasthouden, dat het Reinhard Sorge

niet bewust was; zijn zielerichting was rein, dat blijkt overduidelijk uit zijn instinctieve afkeer van de ziellooze atmosfeer der zondige steden; 't is als of hij 't verschrikkelijk eentonige der sexualiteit aanvoelt met angst en afkeer.

Die reinheid van geest heeft hem opengehouden voor de reinheid der waarheid, heeft in hem ten volle levendig gehouden het heerlijke, wonderlijk-naieve en toch diep-besefte bewustzijn van zijn zending. Het is zijn eigen woord, dat hij den bedelaar laat zingen:

„Ich will die Welt auf meine Schultern nehmen
Und sie mit Lobgesang zur Sonne tragen." (Der Bettler, p. 146)

Die zending, die de menschheid wilde brengen tot 't hoogste, voerde hem zelf naar God en hij getuigt zelf, dat hij er zich over verwonderde, dat het laatste woord van „Der Bettler", „Gott" was, terwijl hij toch eigenlijk „das All" had moeten schrijven.

De terugkeer naar God bleef dan ook niet lang meer uit; bij een verblijf aan zee, kwam over hem de absolute zekerheid van 't Godsbestaan en de eeuwigheid. Van dat oogenblik af aan wist hij, wat zijn zending zou zijn: Der Sieg des Christos!

Hij begint oogenblikkelijk; nog heel onhandig, in katechismusstijl, gaat hij aan 't preeken tegen zijn broer; zijn eerst volgende werk is een herroeping: „Gericht über Zarathustra". (1912)

Maar ook van nu af aan heeft God zich aan zijn ziel gegeven en — ik geloof, dat men dit zeggen mag — hem geroepen tot een mystieke vereeniging.

Het is mogelijk, dat er „literatuur" tusschen is, want hij is de oude mystieken gaan lezen, maar er is zooveel persoonlijks in, dat men voelt, dat 't echt moet zijn[1]):

Das ist ja offenbar, dasz du sehr gütig bist, wenn du dein Kind heimsuchest,
Dein Schäfchen eintreibst und ihm unermeszlich Weide schenkst,
Das ist ja offenbar, dasz du mich jetzt an der Hand nimmst,
Der du der Hirte meiner Tränen, meiner Trübsal bist, Jesus Christus.
Und führst mich durch Tod und Schuld mitten hindurch
In die Herrlichkeit alles Unzerstörbaren deines Reiches!
(Guntwar, die Schule eines Propheten.)

Men doorleeft de waarachtigheid in „Metanoeite", dat hij na zijn bekeering schreef.

MARIA:

Gänzlich Magd sein,
Nicht fragen, nicht das Haupt umwenden, niemals
Hinzaudern auf geheiszenem Weg, sich bücken,
Wo er nur will sich seitlich oder gradwärts
Hinneigen seinem hohen Winke gemäsz.

[1]) Dit wordt trouwens door M. Humfeld op overtuigende wijze bewezen. Zie vooral p. 172 - 184; 217 v.v.; 244 v.v.

> Fragt denn die Magd, wozu der Herr befiehlt,
> Sind denn Magdschritte ihr zu eigen? Nein,
> Des Herrn an jedem Ort, auf allen Pfaden.
> Die Magd verherrlicht nur den Herrn als Sein
> gewisses Werkzeug."

Den 17 Februari 1913 trouwt hij met Susanne Hendeweck, 18 Februari gaan zij op de huwelijksreis. In Antwerpen zag hij voor het eerst een katholieke kerk. Het was practisch zijn bekeering tot het Katholicisme en verder op zijn heele reis heeft hij van alle schoonheden niet veel gezien, hij ging maar kerken bezoeken, voor iets anders had hij noch tijd noch belangstelling. Aan zijn vrouw had hij ook nauwelijks gedacht, zóó vol was hij van zijn eigen zieleleven en hij verwonderde zich blij, toen hij hoorde, dat ook zij katholiek wilde worden.

Met kinderlijke naiviteit is hij zijn bekeeringsactie begonnen; zonder eenige rekening te houden met hun dispositie valt hij de menschen met z'n uitnoodigingen lastig en .... wat 't wonderlijkste is, met succes.

O, z'n hart was zoo overvol, zoo vol zangen van dankbaarheid en liefde, dat hij niet kon zwijgen en toch ook weer niet spreken, maar alleen stamelen, hulpeloos, kinderlijk stamelen.

Wanneer men hem spreken hoort over een visioen, waarin Christus hem verschenen is, dan is hij te gelooven: het is goud-echt, wat hij schrijft. In een brief zegt hij ineens:

„Indem ich den gebenedeiten Namen schreibe, glüht mein Herz, ich musz mir Einhalt tun. — Hinter mir Sünder ist Gottes übervolles Herz." (Unser Weg, p. 68)

Een merkwaardig leven. Toen Reinhard en zijn vrouw Kerstmis in Lourdes vierden, hebben zij den heelen nacht kerstliederen gezongen; toen zijn vrouw het eerste kind verwachtte, ging hij op onderzoek uit, of hij in een orde kon intreden en begon alvast philosophie te studeeren.

Maar de oorlog breekt uit, hij wordt opgeroepen en den 1sten Augustus 1916 sterft hij den heldendood, als de dapperste der dapperen. Het gebed, dat men bij hem vond, luidt als volgt:

„Gib mir, Vater der Gnade, wie du willst, und sei im voraus gepriesen wegen deiner Anordnungen. Gib mir die Gnade, im rechten Sinn zu bitten, im rechten Sinn zu empfangen, im rechten Sinn auszuteilen. Wenn du willst, wird mein Leben das verborgene eines gerechten Mannes werden, willst du anders, so kannst du — niemals ich, o Herr — aus mir einen Heiligen machen. Nur um eine Gnade bitte ich: Lieber sterben als sündigen! Hier bin ich, Herr!" (Unser Weg, p. 125)

Volgens menschelijke beschouwing is hij te vroeg gestorven! Er scheen een tijd te zullen komen, dat hij gerijpt in geloof en liefde en gesterkt door den oorlog in zijn ontzettende realiteit, losser en

meer bevrijd van zich zelf, het religieuze drama van onzen tijd zou scheppen.

Nu is het eigenlijk nog een bekentenis, een lyrische ontboezeming, waar maar zelden de realiteit van een handeling uit ontstaat.

Het is soms prachtig! Ik voor mij ken bijna niets, wat mij gelukkiger gemaakt heeft, dan de inzet van Koning David, waarvan ik de schoonheid — nu 10 jaar geleden — voor 't eerst doorleefde. De jonge David leunt tegen een boom:

„Ich blühe unter Blüten, eine Blüte des Herrn.
Ich bin des Herrn, ich David.
Horch!
Das sind die Bienen! Summend schwirren froh
Die weiszen Bienenflügelchen. Sie schwirren
Und schwirren Jahwe Dank. Ich bin des Herrn,
Ihr seid des Herrn, die weite grüne Erde,
Die Sonne, die Gestirne und der Mond,
Ist alles Jahwes.

Hij schiet een pijl omhoog, een groet van zijn liefde aan Jahwe. Dit is een van de uiterst fijne momenten in zijn werk, teer en lief, maar er ontbreekt nog de synthese met de gepassioneerde handeling. Hij bezit nog de volle oude kracht van felheid, die hij in zijn „Luther ohne Reichtum" meer dan voldoende heeft laten flitsen, maar hij kan ons nog niet laten zien, hij neemt ons niet mee, zooals een Ibsen dat kan. Een oogenblik scheen het, dat hij zijn kunst heeft willen offeren en ik ben er ook van overtuigd, dat de intense inwerking van God op zijn ziel een kunstuiting niet meer verdroeg. Het sterkst merkbaar was dit in „Preis der Unbefleckten", een lofzang op Lourdes, waar van schoonheid totaal niets meer over is: men zal zelden zoo iets leelijks kunnen lezen.

Maar dit is niet het laatste woord geweest, in zijn „Nachgelassene Gedichte" heeft hij toch ook zich zelf teruggevonden.

Er is met dit korte leven een verwachting verloren gegaan, maar God heeft 't zoo gewild en schoon is die dood geweest, schoon als die van Koning David:

„Du hast mich aufgezehrt in deiner Liebe,
Mein Leben in dem linden Feuer schmelzend,
Unsäglich liebend ziehst du mich an dich,
Herr, lasz genug sein dieses Erdenlebens,
Schick mir den Liebestod! O nimm mich an."

Een enkel woord nog over Humfeld's dissertatie.

Dit boek heeft bijzondere verdiensten, de schrijfster heeft Sorge begrepen en met diep inzicht heeft zij de psychologie van zijn wezen en zijn werk onderzocht. Haar opvattingen zullen in menig opzicht blijvend zijn.

Er zijn fouten in, veel zelfs, maar ik voel me niet geroepen,

om die hier alle op te noemen. Op één punt slechts moet ik even wijzen: De schrijfster in haar verlangen om irenisch te zijn en geen mensch te kwetsen, gaat soms al te ver en komt soms tot iets, wat voor ons eigenlijk een dwaasheid is. Zij zegt o.a., dat voor Sorge „diesen tief mystisch veranlagten wahrheits- und lebenshungrigen Geist der Katholizismus *die entsprechende Lebensform war.*" (p. 121) Deze uitdrukking is zeker goed bedoeld en zij zal wel beteekenen, dat een „religieuze" natuur gemakkelijk tot 't Katholicisme komt, maar de uitdrukking zegt iets anders en wijst bedenkelijk op den oorsprong uit de moderne godsdienst-psychologie met haar princiep der psychische relativiteit.

De schrijfster ontbreekt het niet aan volkomen Katholiciteit, maar zij heeft zich — wat uit het heele boek blijkt — niet voldoende onafhankelijk gemaakt van haar „litteratuur". Dat is zeer duidelijk uit het eeuwige citeeren, wat de lectuur van dit boek niet veraangenaamt.

Twee „populistische" romans

door J. v. H.

In Londen en in Parijs, zoo berichtte dezer dagen het Handelsblad, zou een vereeniging van romanlezers zijn opgericht met het doel de misdaad en den zelfmoord uit den modernen roman te weren. De hedendaagsche romans zijn voornamelijk gebaseerd op de psychologie van den misdadiger, den zelfmoordenaar en den overspeler. Bij voorkeur wijden de letterkundigen hun aandacht aan lugubere gebeurtenissen, aan psychologische afwijkingen, aan de studie van abnormalen. „Wij eischen gezonde lectuur, gezonde werken over gezonde menschen, waaruit wij iets leeren, dat ons een kijk geeft op bepaalde kanten van het leven en ons aanspoort tot werken en tot oprecht en zuiver liefhebben." Zoo moet ongeveer het manifest der vereenigers luiden.

De Engelsche schrijver Arnold Bennett schijnt het volkomen met hen eens te zijn. Dat de vereeniging onder de romanschrijvers zelf veel aanhangers zal vinden, is niet waarschijnlijk. Want hoe waar het ook is, dat velen tot ongezonde, abnormale en hoogst noodlottige verschijnselen en problemen hun toevlucht nemen, het gaat niet aan, al wat misdadig en abnormaal is den romanschrijver als stofgebied te ontzeggen. Alles komt ten slotte neer op de wijze, waarop de misdaad beschreven wordt.

De „Populisten" in Frankrijk zullen het er zeker niet mee eens zijn. Het „populisme" wordt druk besproken in de Fransche litteraire organen. De *Nouvelles Littéraires* hebben er een uitgebreide enquête over ingesteld, waarbij de antwoorden nog al uiteenloopen.

Wat het wil, drukt het woord voldoende uit. „Il désigne d'une part toute oeuvre traitant du peuple, dans quelque esprit que ce soit, et d'autre part tout livre qui parait, à certains égards, continuer la tradition réaliste."

De twee onlangs verschenen romans, *Les Frères Bouquinquant* van Jean Prévost en *La Rue sans Nom* van Marcel Aymé, beantwoorden volkomen aan beide deelen der definitie. Zij behandelen het volk en zetten de realistische traditie op al te krasse wijze voort. Het zijn proletariërromans, waarin de schrijvers getracht hebben geen oogenblik de gevoelens- en denkwereld dezer, naar hún voorstelling, simpele, dikwijls brute menschen te verlaten.

Les Frères Bouquinquant zijn: Léon en Pierre. Léon is een bootlosser, Pierre werkt in een garage en is communist. Léon trouwt met een dienstmeisje, dat uit de provincie komt; na korten tijd van idyllisch samenleven gaat hij weer drinken en begint zijn vrouw te mishandelen. Als onwillekeurig ontstaat er toenadering tusschen Pierre en Julie. De toestand wordt zoo gespannen, dat een kalme samenleving tusschen de drie niet mogelijk blijft en op een avond, als de twee broers ruzie krijgen op de ponton, waar Léon huist, stoot Pierre zijn broer in de Seine. Om Pierre te redden gaat Julie zich aangeven bij de politie: zij heeft uit zelfverdediging haar dronken man in het water gestort. Vrijspraak volgt: doch Julie's religieuze gevoelens zijn ontwaakt en zij wil Pierre niet trouwen, voordat er een jaar verloopen is.

De tragische geschiedenis dezer brute, stompzinnige menschen heeft Prévost met zekere hand geschreven, een stuk rauwe, lichtlooze werkelijkheid. De groeiende liaison van Pierre en Julie, de toenemende ruwheid van Léon doen het onweer voorvoelen, dat dreigend optrekt; in deze bladzijden is Prévost op zijn best. De beperkte horizon dezer instinctmenschen trekt zich als 't ware steeds nauwer samen; er móet iets geweldigs volgen. Zij worden als voortgezweept door een donker noodlot. Na den broedermoord verzwakt de roman. Pierre voelt niets wat op schuldgevoel of berouw zou kunnen lijken, een defect, dat psychologisch moeilijk te verantwoorden valt. Hij leeft kalm in zijn huisje ergens in de Parijsche banlieue en werkt uit alle macht voor de bevrijding van Julie, in wie onder invloed van den gevangenisaalmoezenier de godsdienstige herinneringen harer jeugd weer ontwaken.

Het gegeven van Les Frères Bouquinquant is niet bijster nieuw of belangrijk en Jean Prévost heeft zijn onderwerp ook niet in een sfeer van bijzondere belangrijkheid opgeheven. Het typische van dit soort menschen, het zwijgende, broeiende, onbewust uitbrekende van hun wezen, het simplistische, ongecompliceerde van hun denken en doen heeft hij goed getroffen, maar diepere verborgen wegen, die naar hooger licht leiden en het uitzicht op hooger perspectieven bieden, heeft hij niet gevonden. Wie het boek, dat niet in ieders

hand past, ongelezen laat, zal er niet veel bij verliezen, hoeveel krachtig geschreven bladzijden er ook instaan. Er schijnt te weinig zon door dit realisme, de realiteit is er te beperkt, te eenzijdig, de menschenziel raakt er niet aan het eeuwige.

In *La Rue sans Nom* wordt het leven van een straat beschreven, een straat met haar huizen en hun bewoners, met haar lotgevallen van dag en nacht, van avond en morgen. Een origineel ondernemen, dat ongetwijfeld met talent behandeld is. Marcel Aymé heeft een zekere eenheid gebracht in zijn complex van onderwerpen: de naamlooze straat wordt een levend en bewegend iets, een wezen bijna met hartstochten en gevoelens, met lotgevallen en ondervindingen. Men heeft gesproken van „unanimisme", de richting van Jules Romains en zijn kring. Huizen en menschen zijn hier saamgegroeid met de straat, waarin zij wonen. Als de heele straat wordt afgebroken om door groote moderne gebouwen vervangen te worden, komt instinctmatig de bevolking in opstand; het is of hun leven bedreigd wordt, of hún aparte wereld gaat vernietigd worden. De schrijver heeft zijn roman en zijn „rue sans nom" opgebouwd rond enkele figuren, die dit straatleven beheerschen.

Maar hij heeft helaas! zijn keuze gedaan aan den zelfkant. Zijn straat is een grove achterbuurt, waar menschen wonen die door alle duivels gekweld worden. Het boek is van een meer dan naturalistische grofheid: daden en gesprekken, binnen- en buitenwereld van deze straatbevolking zijn ontstellend van platheid en gemeenheid. De fout, waarin het oude naturalisme viel en waaraan 't zijn verval dankte, den mensch namelijk als een quantum vleeschelijkheid te beschouwen, keert op analoge wijze terug bij het „populisme". Naar dit boek te oordeelen schijnt men des te populistischer te schrijven, hoe grover taal men zijn helden laat spreken, hoe gemeener men hen voorstelt. Ik geloof dat het volk zelf, le peuple, zich niet graag in deze exemplaren herkennen zou. De twee hoofdfiguren zijn uit het bagno ontsnapte boeven. De oude Méhoul is een stille arbeidzame man geworden, die met vrouw en zoon in een der huizen van „de straat" woont: niemand weet van zijn verleden. Op een avond klopt er een vreemdeling bij hem aan, vraagt om inwoning voor hem en zijn dochter en ondanks het verzet van zijn vrouw neemt Méhoul hen in zijn woning op. De dochter, die een weinig eervol verleden heeft, brengt door haar schoonheid heel de straat in oproer. Haar vader is de medeontsnapte met Méhoul: zij kennen elkaars geheimen en zijn dus tegenover elkaar gecompromitteerd. Er woont ook een groepje Italiaansche „terrassiers" in de straat, een rumoerige, zang- en danslustige bende, wier aanvoerder Crusco, de uitverkorene van Noa wordt. Doch ook Manu, Méhoul's zoon, is niet onverschillig voor haar en als hij zich zijn buit ziet ontgaan, brengt hij den inwonenden vreemdeling, wiens geheim hij achterhaald heeft, aan bij de politie. Finocle, de vreemdeling, maar ook Méhoul, wor-

den ingerekend op denzelfden morgen als Crusco door een waanzinnig geworden mededinger wordt doodgestoken. Het verhaal eindigt in bloed en gruwelen.

Méhoul's woning met omgeving en de kroeg van Minache, een ander weerzinwekkend type uit het boek, vormen de hoofdtooneelen, waar het leven der „straat" zich afspeelt. Zoo heeft de schrijver handig de geheele straat om twee concentratiepunten gegroepeerd en de straatbewoners in de romantische verwikkeling van zijn verhaal betrokken. Romantisch is dit verhaal in onwaarschijnlijke mate. De ruwe klant Crusco vat een idyllische, hoog ideëele liefde voor Noa op; zij wordt voor hem ongeveer een Madonna. Nog onwaarschijnlijker en melodramatischer is de liefde van Johannieu voor Noa: hij woont tegenover Méhoul en op een bepaald moment plant hij zich op zijn stoel voor het raam en blijft daar dag in dag uit zitten, om zijn tijd door te brengen met naar Noa te kijken. Hij vervalt tot waanzin en steekt Crusco dood met een mes. Deze rij van boeven en bezetenen wordt gesloten door Manu, Méhoul's achttienjarigen zoon, een incarnatie van gemeenheid en botte drift.

MARCEL AYMé

Marcel Aymé ziet het leven door een naturalistischen bril: het dagelijksch leven is een eeuwige herhaling van platte gemeenheid, het is zonloos en triest om het te besterven. Dit maakt zijn roman tot een werk van brutaal, eenzijdig realisme, tot een onwaarheid, een leugen. Op het einde breekt slechts even de ziel door, valt er een lichtstraal van menschenadel in dit inferno van instincten en laagheid. De groote vergissing en eenzijdigheid van dit soort realisme is het vergeten, is het verlies der ziel. De naar Gods beeld geschapen mensch kan niet straffeloos ondergaan in stof en gemeenheid en de schrijver die deze waarheid vergeet, zondigt tegen de waarheid.

Hoe levend en bloed-warm zijn beschrijvingen en dialogen ook zijn, hoe oorspronkelijk hij velen van zijn figuren ook typeert, als geheel bevredigt zijn roman niet bij gebrek aan idealisme. Kunst zegt uit haar wezen een tendens naar het ideëele. Wij moeten ieder de lezing van dit neerhalende boek met zijn grove instinctenbeschrijving ontraden; bovendien worden er vaak religieuze voorstellingen op onteerende wijze geparodieerd.

In sommige Fransche bladen en tijdschriften van verschillende kleur worden de boven beschouwde romans als de triomf van het „populisme" begroet. Het is wel het nieuwe, origineele, dat in deze proletariërslitteratuur de verwende Fransche lezers als een frissche bries aandoet. Toch is de verwantschap met het naturalisme al te tastbaar. In de plaats van „la terre" met haar grof vleeschelijke boeren en landarbeiders is nu „le peuple" getreden, de fabrieksarbeider en de stadsproleet met zijn genotsbehoefte en zijn momentsbeleving van den eenen dag in den anderen. Het terrein der kunst zal er niet veel door verbreed worden. De motieven zijn spoedig uitgeput; de horizon is er eng omschreven. Niemand zal beweren, dat er geen goede populistische roman kan geschreven worden. Doch wie hem schrijven zal, zal goed doen zich niet te „populistisch" in te stellen, d. w. z. zich niet tot deze menschen als tot een andere klas, een ander soort neer te buigen, maar zich één met hen te weten en te voelen. Het is wellicht de erfzonde van Prévost en vooral van Aymé het mensch-zijn hunner personnages te veel verwaarloosd en hen te veel als wezens van een lagere soort beschouwd te hebben.

Een veelbesproken roman: Berlin Alexanderplatz 1)

door P. de BRUIN S. J.

De mogelijkheden om het woord tot poëzie te maken, zijn onbeperkt en liggen toch binnen enge grenzen. Iedere golving van het gevoel, iedere deining van het gemoed laat zich in zin, klank, harmonie en rythme van het woord uitdrukken. Het laat zich samensmelten met de muziek der menschelijke stem, begeleiden door de harmonie van instrumenten, spel en dans; het kan zelfs zoo tot muziek worden in een rauwen kreet, een nabootsing, een gevoelsuitbeelding in louter klanken, dat we een oogenblik zouden vergeten, dat zijn natuur is „zin" of beteekenis te zijn. Verliest het echter allen zin, dan wordt tevens een ongeschikt instrument voor het onuitsprekelijke en onbegrijpelijke aan het woord, dat we poëzie

1) Roman van Alfred Döblin, met ondertitel: Die Geschichte vom Franz Biberkopf. 1930, S. Fischer Verlag, Berlin, 7 M.

noemen. Hegel zegt, dat de schoonheid bestaat in het schijnen van de idee in een zinnelijk medium: splendor veri, zei de H. Augustinus. Wordt het zinnelijk medium echter verkracht, dan zal het niet meer in staat zijn drager van idee en dus drager van schoonheid te zijn. De kunstemotie uit te beelden, zooals men in den tegenwoordigen

ALFRED DÖBLIN

(of al verleden?) tijd geprobeerd heeft, in een harmonie van louter kleuren en lijnen, is een onzinnige daad: kleur en lijn zijn essentiëel versiering en omtrek van iets anders. Deze pogingen zijn even fataal voor de kunst als de meening, dat de korrekte weergave van de werkelijkheid in zich iets met kunst zou te maken hebben: de laatste vergeet, dat de glans der emotie het eigenlijke schoonheidselement is, de eerste, dat ieder zinnelijk medium slechts in zijn eigen natuurge-

trouwen vorm, althans aan de natuur der dingen aangepasten vorm de idee kan symboliseeren. Iedere kunstenaar is een ambachtsman, iedere kunst een ambacht en toch is de techniek de groote vijand van de ware vrije schoonheidsuiting: een tragisch verschijnsel, waaronder de echte kunstenaars (denk aan Michel-Angelo of van Gogh) het hevigst geleden hebben.

Döblin is een woordkunstenaar, die zijn instrument als meester beheerscht. Hij ziet in, dat de schoonheid van het woord niet gebonden is aan golvende perioden, aan logische samenhangen of aan onmiddellijk begrijpelijke woordverbindingen. Gedachten en gevoelens kunnen in hun stroomend leven beschreven worden, ook zonder de gebruikelijke voegwoorden. Een punt breekt den zin niet af: zelfs geen nieuwe alinea of nieuw hoofdstuk. Zelfs een beschrijving van iets heel anders, een tusschengevoegd liedje of gesprek, een korte vertelling, een wetenschappelijke beschouwing en weet ik wat al meer, kan een gelukkige voortzetting zijn van het verhaal, een symbolische uitdrukking van menschelijk gevoelen, worstelen, handelen, denken, willen. Döblin heeft van al deze mogelijkheden gebruik gemaakt in een ontstellende mate. Gedeeltelijk had hij het noodig of kon hij het goed gebruiken, omdat hij het moderne groote-stadsleven in al zijn carnavalsche zinloosheid wilde beschrijven: de stedeling is een deel van de stad, van haar straten, haar winkels, haar bedrijven, haar kranten, haar gebeurtenissen, haar gesprekken enz. Wij kunnen het Döblin niet kwalijk nemen als de stedeling nu en dan in de stad schijnt onder te gaan: schijnt, zeg ik, want in werkelijkheid zijn we altijd bezig met Franz Biberkopf, bewoner van Berlin Alexanderplatz. Het misschien wat overdreven staccato-proza van korte zinnen, dikwijls slechts uit een enkel woord of een paar woorden bestaande, is een zeer gelukkige, nu en dan zelfs dichterlijke symboliseering van het gehetzte, rustelooze leven van den held. Soms volgen we hem zelfs tot in de uiterste uithoeken van zijn dag- en nacht-droomleven, van zijn meest zinen verbandlooze associaties, van zijn dronkemans waanphantasieën, van zijn koortshallucinaties, tot op zijn sterfbed toe: de absurditeit, die aan het menschenbestaan kleeft, wordt hier plastisch voorgesteld. Döblin had dus alle reden om te zoeken naar een uitbreiding van de techniek van het woord. Doch hij is het slachtoffer geworden van zijn eigen vondst. Buiten alle bewogenheid om heeft hij zijn procédés mechanisch gaan toepassen: het woord heeft dan zijn ziel en zijn zin verloren en is tot zuivere onzin geworden. Niet de waan-zin of de wan-zin is het, die ik in het werk van Döblin afkeur, doch uitsluitend zijn on-zin, het on-natuurlijk gebruik van het woord, de verkrachting van het woord, de mechaniseering van het instrument, het verraad aan de idee. Daaruit meen ik te kunnen verklaren, waarom de geschiedenis van Franz Biberkopf zoo'n felomstreden boek is: hoog geprezen door de éene, belachelijk gemaakt

door de andere partij. De waarheid ligt hier niet in het midden, doch aan de twee uitersten. De eene partij heeft gelijk als zij de zeer oorspronkelijke woordkunst en de sterke dichterlijkheid van het werk prijst, de andere vergist zich niet, als zij de onzinnigheid van het woord-misbruik, de uiterlijke rythmiek zonder bewogenheid van den geest en de mislukking van de symboliseering van gedachten en gevoelens door ordelooze opeenhooping van allerlei geschiedenissen en etaleering van pseudo-wetenschap zonder verband met het geheel, heftig bestrijdt. Alle groote oorspronkelijke kunstenaars kunnen belachelijk gemaakt worden door imitatie van poëtasters en zesde-hands-ambachts-kunstenaars: nog erger maakt het de schrijver, die in uren van geestelijke dorheid de onder intensieve inspiratie gevonden methodes slaafs gaat nadoen.

Hieraan heeft Döblin zich schuldig gemaakt. En daarom schiet ook zijn werk te kort in den algemeenen opzet: een epos te leveren van den modernen mensch, van het intense leven van den Uebermensch: alleen het zuiver-menschelijke in zijn hoogste waarden en zijn uitersten graden is werkelijk heldhaftig. Het heldhaftige van Franz Biberkopf bestaat alleen in het intense van zijn leven, in de macht, waarmee hij zijn persoonlijkheid poneert, in den fellen strijd tegen de fatsoenlijke burgerlijkheid. De uiterlijke feiten zijn anders banaal genoeg. Meubelsjouwer, losse arbeider, 4 jaar gevangenis wegens doodslag van een ontrouwe geliefde, venter van nationalistische lectuur (om wille der Anständigkeit), souteneur, inbreker tegen wil en dank, inbreker uit vrije keuze, alcoholist tot aan den rand van het delirium tremens, eindigend in het eerzaam bedrijf van Ludewig, dat de oorzaak van zijn tragischen dood wordt: is hij overal de Draufgänger, de handhaver van zijn persoonlijkheid tegen de botsingen en stooten van het maatschappelijk leven in, zonder verlangen naar een vastgesteld doel of een bepaalde waarde, zonder ideaal, tot hij op het einde toch platgemalen wordt in den molen van de maatschappij, die hij niet kan ontvluchten, om dan als heel eenvoudig hulpportier in een fabriek weer ten leven opgewekt te worden, overgegeven aan de noodzakelijke eischen van het gemeenschapsbestaan der menschen: „Es geht in die Freiheit, die Freiheit hinein, die alte Welt muss stürzen, wach auf, die Morgenluft. Und Schritt gefasst und rechts und links und rechts und links, marschieren, marschieren, wir ziehen in den Krieg, es ziehen mit uns hundert Spielleute mit, sie trommeln und pfeifen, widebum, widebum, dem einen gehts grade, dem andern gehts krumm, der eine bleibt stehen, der andre fällt um, der eine rennt weiter, der andere liegt stumm, widebum, widebum": dat is het troosteloos einde van dit heldengedicht, een einde, dat ook den geheelen inhoud naar toon en strekking buitengewoon juist karakteriseert. Het leven in fataliteit over zich heen laten gaan, het goede en het kwade nemen zooals het komt, zich geen onnoodige zorgen maken. De oude held

Orestes werd na den moedermoord door de Erinnyen achtervolgd, door gewetensangsten gekweld; kom me daar niet mee aan bij dezen held Franz Biberkopf: die weet van wraakgodinnen of geweten geen zier, die weet dat de dooden rustig in hun graf blijven liggen. En is hij er minder om? „Wer möchte nicht lieber in wessen Haut stecken?" Wat is beter: als een vrije vogel te genieten van leven, gezondheid en kracht of door de donkere machten van het eigen gemoed gekweld te worden? En als het te erg wordt, maken we er een eind aan. „Der liebe Gott hat die Erde gemacht, das soll mir ein Pfaff sagen, wozu. Aber er hat sie noch besser gemacht, als die Pfaffen wissen, er hat uns erlaubt auf den ganzen Zauber zu p... und hat uns zwei Hände gegeben und einen Strick dazu und da weg mit dem Dreck, das können wir, dann ist der höllische Mist vorbei, viel Vergnügen, mein Segen, wir fahren in die Hölle mit Pauken und Trompeten." Deze moderne mensch is te zede-loos om als held van een epos te fungeeren. „Alle kunst is met zich zelf in strijd, als zij niet de lichtzijde der menschenziel omhoogtilt." Dat geldt van *Berlin Alexanderplatz* even goed als van „Im Westen nichts Neues". Om zijn troostelooze levensbeschouwing, nog meer om zijn zeer rauwe zinnelijkheid is het lectuur voor slechts *heel weinigen*: alleen zij, die er belang bij hebben een dergelijk nieuw verschijnsel op litteratuurgebied te leeren kennen, zouden het in handen kunnen nemen.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

AUGAGNEUR (Marcel) NOTRE PèRE. N. R. F. 15 fr. Gallimard, Paris, 1930.

Een moderne roman, verschenen bij de *Nouvelle Revue Française*, waarin het verlangen, de nostalgie naar God op aangrijpende wijze wordt uitgebeeld. Midden in een zeer aardsche omgeving van twintig-eeuwsche menschen rijpt hier een tengere, liefdehongerige ziel tot het geloof en de volle overgaaf aan God. Overtuigend en met delicate hand heeft Marcel Augagneur hier den kronkelenden weg geteekend, waarlangs de gevoelige, onbevredigde André Hémeau de rust in God vindt.

Zijn ouders zijn mondaine menschen, zijn vader een felle anticlericaal, zijn moeder een ongelukkige, die het geloof harer jeugd verloren heeft. Zijn vader heeft genoeg van zijn vrouw en heeft een liaison met haar vriendin; het loopt uit op een echtscheiding. Zij echter hangt nog met hartstochtelijke liefde aan haar man en het ondergane bedrog brengt haar langzaam tot vervolgingswaanzin. De phasen van dit treurige zielsproces zijn meesterlijk beschreven. Jacques en André, de twee jongens uit dit huwelijk, hebben een allerdroevigste jeugd; vooral André, die naar zijn moeder aardt

en met heel zijn ziel aan haar hangt, is vroeg rijp van bittere ervaring. Hij is een gevoelige droomer, een door het leven verwonde, in wien onbewust alles naar een onverliesbaar goed haakt, tot 't eindelijk gevonden wordt. Mét de liefde tot een rein meisje vindt hij de liefde tot het hoogste Goed. Er staan modellen van kindertafreelen in dit boek, die het vage der contouren van Mr. Hémeau en zijn maîtresse rijkelijk vergoeden. Het is een mooi en nobel boek, een boek van hoogen greep dat ook den meesteischenden lezer genoegen zal bereiden.

MORNAND (G. et P.) LE GêNEUR. 12 fr. Grasset, Paris.

Een eigenaardige Fransche roman met stichtelijke en eenigszins bizarre bladzijden. *Le Gêneur* is Philippe Arnaud, die na volbrachten militairen dienst op zijn voorvaderlijk kasteel terugkomt, waar zijn moeder en grootvader met zijn jongeren broer hem met schrik zien weerkeeren. Hij neemt aanstonds stelling tegen het salonkatholicisme zijner familie, begint hardhandig met de opvoeding van zijn broer Michel, kortom voert overal de strenge christelijke beginselen door. Maar hij doet dit met zoo'n ruige consequentie en vooral met zoo weinig tact, dat het overal botst, zelfs met zijn vromen pastoor. Als hij trouwt met een braaf meisje uit de omgeving, voelt zich ook deze na eenigen tijd van hem vervreemden wegens zijn rauwe deugdzaamheid. Door een ongeval komt hij om het leven en spoedig is hij vergeten, zooals hij ook tijdens zijn leven niet begrepen werd.

De schrijvers hebben hun figuren en toestanden wel wat hinderlijk geforceerd, zoodat noch Philippe, noch de overigen overtuigend werken. Philippe is onmenschelijk van beginselvastheid, een schroef, een machine. Er was van het gegeven: een grand Chrétien, die met zijn familie en omgeving in conflict komt, meer te maken geweest. Het geheele conflict is te weinig menschkundig genuanceerd.

GREEN (Julien) LE VOYAGEUR SUR LA TERRE. 15 fr. Paris, Plon, 1930.

Onder dezen titel heeft Green een viertal verhalen gebundeld, die alle reeds vroeger geschreven, gedeeltelijk ook reeds gepubliceerd zijn. Zij doen ons den Green der ziekelijke obsessie kennen: krankzinnigheid en daemonie zijn de drijfkrachten der menschen in deze novellen. Het is de volle bloei der sinistere periode, waaraan de schrijver zich langzamerhand aan 't ontworstelen is. In het eerste verhaal construeert hij met geheimzinnige documenten en brieven de geschiedenis van een abnormaal jong mensch, dat zich in een aanval van waanzin of geëxalteerdheid in de rivier stort. In het tweede koestert een zestienjarige moordplannen ten opzichte van een dubieus personage: een helziend meisje is van alles op de hoogte en verhindert de uitvoering. Nummer drie en vier zijn korte vertelsels, even luguber als de eerste.

Green kan schrijven: men voelt op elke bladzijde dat er een geboren verteller en psycholoog aan het woord is. Maar in deze novellen ontbreekt nog het evenwicht. De menschelijke ziel wordt er geslingerd en gedreven door machten en impulsen, die buiten alle werkelijkheid staan.

Duitsch

BUSSE (Hermann Eris) DER LETZTE BAUER. Schwarzwaldroman. (316) 5 M. en 7.50 M. Berlin-Grünewald, Horen Verlag, 1930.

Dit is „Heimatkunst" van het beste allooi. Deze boeren zijn levend en wezensecht; zij ademen van warme menschelijkheid. Busse bezit een episch talent van verrassende originaliteit. Zijn taal is van een frissche, krachtige natuurlijkheid, ongekunsteld en levenswaar. De schrijver is niet tot een eenzijdig naturalisme vervallen, dat slechts aardverslonden menschen, vol vleeschelijke instincten, kent: er heerscht zelfs een optimistische toon. Het is een uitstekende roman.

De boeren uit het Zwarte Woud ondervinden en ondergaan de veranderingen, die de nieuwe tijd medebrengt. De meesten staan er vijandig tegenover en behalve de jongeren is er hier en daar maar een enkele, die zich aanpast aan de eischen en condities van het nieuwe. De ellende en verdrietelijkheden der na-oorlogsche jaren worden met groot talent beschreven. Zeden en gewoonten schildert de auteur met meesterlijke hand, evenals de heerlijke natuur van het Schwarzwald. Hier en daar heerscht eenige kunstmatige romantiek, maar als geheel is het een prachtige Heimat-roman, zuiver en echt van toon, van stemming en kleur.

STRECKER (Karl) RUFE AUS DEM DUNKEL. Roman Stuttgart. (347) J. G. Cotta, Leinen, 6.80 M.

Een ernstige voldragen roman, die den lezer niet loslaat tot het einde. Hij behandelt de geschiedenis der tweelingbroers Richard en Georg. Richard, de oudste, doet den ander groot onrecht, zoodat deze het land verlaat om in den vreemde een kommervol bestaan te vinden. Na twintig jaren komt hij terug, zoekt zijn broer op en na een heftige woordenwisseling vallen ze elkaar aan, waarbij de oudste het leven laat.

Om de beschuldiging van moord te ontgaan, verdrinkt Georg het lijk van Richard en wordt daarbij bespied door een ouden visscher. Door groote gelijkenis met Richard valt het hem niet moeilijk zich voor Richard uit te geven. Later volgt hij dezen vrijwillig in den dood. De verwikkelingen, door de groote gelijkenis ontstaan, worden op levendige wijze beschreven en maken het boek tot spannende lectuur. Er ligt iets sombers over het geheel; het is of de menschen gedreven worden door een onweerstaanbaar nood-

lot. Strecker is een overmatig serieus, bijna grüblerisch schrijver, die zich niet met een oppervlakkige behandeling van zijn stof tevreden stelt. Voor elke lezer, die weet te onderscheiden, is dit een boek van beteekenis.

WEISS (Ernst) TIERRE IN KETTEN. (345) Propyläen-Verlag, Berlin, brosch, 4.50 M.

Ernst Weiss is een dichter „von dämonischer Phantasie", zooals Stefan Groszmann hem noemt. *Tiere in Ketten* is een boek van zeldzame kracht, van aangrijpende, ontstellende wreedheid, waarin menschen geschilderd worden in al de tragische verliederlijking van hun hartstocht. Menschen met zwakke zenuwen moeten dit boek niet lezen. Het biedt een té veel aan afgrijselijkheid, aan rauwe dierlijkheid, het staat buiten de grenzen van aesthetische menschelijkheid en daarom is het een ongezond, een immoreel boek. Wij moeten het iedereen ontraden. De beschrijving van een zeker soort huizen en personen, die toch in het maatschappelijk leven niet zoo'n heel belangrijke plaats innemen, is tegenwoordig bijzonder geliefd, alsof er geen romankunst mogelijk was die zich daarmee niet occupeert. De ongelukkige, die de hoofdfiguur in dezen roman vormt, groeit uit tot zulke monstrueuze verhoudingen van misdaad en hartstocht, dat wij er ons met walging van afkeeren. Alle gezonde schrijfkunst moet hier schipbreuk lijden. Het is een boek, dat beter niet geschreven ware.

Engelsch

WODEHOUSE (P. G.) FISH PREFERRED. (326) 1 dollar. A. L. Burt Company. New York.

Onbetaalbaar geestig zijn de romans van Wodehouse; geen enkele zijner verhalen, die elkander de laatste jaren vrij vlug opvolgen, vertoont in dit opzicht eenige inzinking. Daarbij verstaat hij uitstekend de kunst ingewikkelde intrigues op te zetten, die daarna op de meest geestige wijze tot oplossing worden gebracht. *Fish Preferred,* waarin ook enkele figuren uit *Money for Nothing* optreden, is er het bewijs van. Hij bezit bovendien een absoluut oorspronkelijke techniek van schrijven, die hij sedert jaren volkomen beheerscht. De Earl of Elmsworth, de Hon. Galakad, Lady Constance, Hugo Ronald, Millicent, Sue, de butler, ze zijn alle onvergelijkelijk geteekend en met dat tikje overdrijving, waardoor humor nu eenmaal gekenmerkt wordt. Wodehouse's romans zijn voor allen; ook *Fish Preferred* bevelen wij gaarne aan.

BRYSSON MORRISON (N.) BREAKERS. (299) 7/6. John Murray; London.

Voor haar tragisch verhaal heeft de schrijfster zich een plaats

van handeling gekozen, die daar wel heel goed mee harmonieert: het ruwste en somberste deel van het Schotsche Hoogland geeft een melancholisch-monotoon en droef-hard aspect aan de levens der hoofdpersonen: de leden van een predikantsfamilie „living a mile from any other habitation, the grim old manse situated on the edge of a Highland loch", en van Callum, den onechten zoon van een der dochters van den predikant. Aan Callum heeft de schrijfster hoofdzakelijk haar aandacht geschonken; de roman is grootendeels zijn levensgeschiedenis.

Breakers toont de opvallende gebreken van een eersteling, naast vele uitnemend goede kwaliteiten. De techniek is deze jonge schrijfster nog niet geheel meester; er is een eenigszins onjuiste verhouding tusschen belangrijke en minder belangrijke gedeelten. Voorts is de houding van Elizabeth — de moeder van Callum — psychologisch niet heel juist. Maar overigens moet erkend worden, dat hier blijkbaar een opkomend talent zich heeft uitgesproken. De beschrijving van Callum b.v., zijn geheele lichamelijke en geestelijke groei, is bijzonder goed. De scherpe inslag van tragiek, nauw verbonden aan een meedoogenloos noodlot — in 't algemeen nog steeds typeerend voor de producten der meeste jongere Britsche auteurs — openbaart zich vooral in Callum. Hij werd geboren als verstootene, als pariah; in hem groeide daardoor, — instinctief als het ware — het verlangen zich aan dien druk te ontworstelen en zelf te vermeesteren, te onderdrukken. Daarvan werd de onschuldige Lilith het slachtoffer. Tenslotte ook hij zelf.

Een opvallend talentvol geschreven detail uit het boek is ook het verhaal der verdrijving van de pachters door den landheer.

Uit moreel opzicht moeten we bezwaar maken tegen een zelfmoord — the only way out —; een andere, logische, oplossing was hier trouwens zeer goed mogelijk geweest. Overigens kunnen we dezen roman, van grimmig Schotsch leven, volwassenen aanbevelen.

MORRISON (T. J.) TONY POTTER. (316) 7/6. John Murray, London.

De tiranniseerende opvoeding van Tony Potter door zijn vader — die wel wat caricaturaal wordt uitgebeeld door den auteur — drukte een zoodanig stempel op den jongen, dat hij later steeds een eigenaardig, eenzaam-in-zich-zelf-levend mensch bleef. Het gedeelte van zijn leven, dat hij onder den invloed daarvan stond, is het onderwerp van dezen roman. Ondanks stoffelijke welvaart bracht het hem teleurstelling en ongeluk. Tot een laatste groote catastrophe — de vlucht van zijn vrouw — hem een diep inzicht gaf in de zwakheid van zijn karakter en de futiliteit van zijn leven, en hem tevens een stimulans werd een sterker en waarachtiger bestaan te beginnen. „The maturity that had been delayed for years, had come within

a few hours. He felt now capable of passionate love and hate, of sympathy and friendship."

Een goed geschreven roman van dezen jeugdigen auteur.

HUBY S.J. (Père Vincent) SPIRITUAL WORKS. (217) 7/6. Burns Dates & Washbourne, Ltd., London.

Nadat Père Huby meer dan veertig jaar geestelijke oefeningen geleid had in Frankrijk voor menschen van vrijwel alle standen, publiceerde hij in 1690, kort voor zijn dood, de voornaamste samenvattingen van de door hem geleide retraites. Een Engelsch Benedictijn heeft een uitstekende Engelsche vertaling geleverd van de Parijsche uitgave van 1772. Het grootste deel van het boek wordt ingenomen door Père Huby's beroemde tiendaagsche retraite. Het meest verrassende en treffende van deze beschouwingen is wel, dat zij zelfs nu, bijna 250 jaar na haar ontstaan, nog absoluut niet verouderd zijn. De moderne mensch van de twintigste eeuw vindt er waarschuwingen in, die speciaal voor hem geschreven lijken; de meditaties over de Goddelijke liefde moeten hem innig aanspreken.

Spiritual Works is een prachtig meditatieboek, verdeeld in beknopte maar diepgaande hoofdstukken, en daarom juist zoo geschikt voor dagelijksch gebruik.

D'ARCY S.J. (M. C.) MARTINDALE S.J. (C. C.) MARITAIN (Jacques) e.a.: A MONUMENT TO ST. AUGUSTINE. (367) 12/6. Sheed & Ward, London.

Ook in Engeland heeft De Augustinus-herdenking meerdere „Centenary books" doen ontstaan. Een der veelzijdigste, en in meerdere hoofdstukken, best geslaagde, is de bovenvermelde uitgave van Sheed & Ward. Zij bevat een tiental essays, geschreven door Engelsche en Fransche deskundigen, benevens de Duitsche Jesuiet Erich Przywara. De gezamenlijke beschouwingen vormen te samen geen geheel; ieder der medewerkers heeft vrij zelfstandig zijn speciaal onderwerp behandeld. Al is het boek veelzijdig: compleet is het niet; de bedoeling was trouwens den algemeenen invloed te kenschetsen welke door St. Augustinus geoefend werd op gedachtenleven en cultuur van het Westen, alsmede zijn beteekenis aan te geven voor den tegenwoordigen tijd. Dat laatste heeft vooral plaats gehad in de laatste drie essays; van deze is de verhandeling van Pater Przywara: „St. Augustine and the Modern World" het meest opvallend door de wetenschappelijke behandeling en het in 't licht stellen der enorme beteekenis van den Heilige. Weinigen kon de behandeling van dit onderwerp beter toevertrouwd zijn dan den denker Przywara, wiens wijsgeerige studies zich immers juist tot het moderne leven bepalen. Pater Martindale schreef: „A sketch of the Life and character of St. Augustine"; andere bijdragen overzien hem als filosoof, socioloog, en als „Man of Letters".

Een boek dat, naar wij hopen, ook in Holland, veel lezers zal vinden.

Romans en Verhalen

THIESS (Frank) VROUWENROOF. Nederl. Bewerking door C. F. v. d. Horst (256) f 2.50 en f 3.50. de Haan, Utrecht.

Vrouwenroof is een echtbreukroman, maar Frank Thiess is een te goed vakman om zoo maar eenvoudigweg de geschiedenis A—B en B—C te schrijven. Het zou te banaal zijn. Hij compliceert het geval door er een vriend bij te betrekken, langs wien het verhaal tot ons komt. Bovendien is C zelf — in 't begin van 't boek — door zijn vrouw verlaten. Als B en C (de vrouw en de minnnaar) elkaar veroverd hebben, leven zij een tijdlang in een roes van bedwelming, waaruit dan de ideëele liefde geboren wordt. Toch keert de vrouw tot haar begrijpenden en vergevenden echtgenoot terug, bij wien zij nu de ontwaakte liefde hoopt te vinden. Dit boek is met groot talent en diep zielkundig inzicht geschreven. Frank Thiess is een dichter van zeer te eerbiedigen gaven. Maar 't is vierkant in strijd met Christendom en natuurlijke moraal. Niet slechts wordt er de liefde der twee ontvluchten met zeer rossen gloed in beschreven, maar er wordt ook dichterlijk en diepzinnig geredeneerd om dit geval, dat niets meer of minder dan een zonde is, te rechtvaardigen. De ethiek van Frank Thiess is Indisch, cosmisch, olympisch, vitalistisch, ik weet niet wat al, georiënteerd. Voor litterair geinteresseerden heeft dit boek ongetwijfeld zijn waarde, maar voor gewone Christenen is het noodlottige lectuur.

PRéVOST (Marcel) DE MAN-MAAGD. Roman. Vert. door P. C. Nagel. (229) f 2.90 en f 3.90. Nederl. Uitgmij., Amsterdam, 1930.

Marcel Prévost publiceerde het vorig jaar L'Homme-Vierge, waarvan dit boek de vertaling is, de zorgvuldige vertaling, wat maar zelden kan gezegd worden. Het verhaal speelt rondom drie personen: Hervé, den vader, Arnal, den zoon, en Sidonie, het pleegkind, die elk hun schriftelijke confidenties doen en zoo geheel den roman samenstellen. Het is een fijne psychologische studie, die zich kenmerkt door indringende menschkundige ontleding en evenwichtige détailschildering, de prerogatieven van veel Fransche romans. Maar het gegeven is een onbehagelijke, onreine binnenkamerhistorie. De vader, een oude vrouwenverleider, verovert het hart, of liever het instinct van de zeer animalische Sidonie, die zich aanvankelijk aan den zoon gehecht had. Jarenlang duurt deze schandelijke verhouding, tot ze zeer tragisch eindigt. Het verfijnde talent van Prévost doet den lezer het weerzinwekkende en tegennatuurlijke dezer verhouding vergeten en maakt aldus het boek tot gevaarlijke lectuur. De zonde wordt er bewust gevernist. Slechts vakmenschen kunnen wij dit boek niet ontraden.

GORKI (Maxim) UIT MIJN STUDENTENTIJD. Uit het Russ. vert. door Ljoeba Dworson. (217) f 3.90 en f 4.90. Nederl. Uitgmij., Amsterdam.

Dit is een der vervolgboeken, waarin Maxim Gorki zijn zwer-

versbestaan beschrijft. Hij studeert (en werkt voor zijn brood) te Kazan. Men bewondert zijn talent om kort en teekenend al die komende en gaande menschen te beschrijven die zijn roman bevolken. Compositie, verwikkeling mist men in dit werk. Het zijn zijn leven en lotgevallen van den eenen dag in den anderen. Gorki's kijk op leven en menschen is niet rooskleurig. Zijn wereld bestaat uit louter verwrongen, vaak gemeene, altijd onsympathieke figuren. De mensch is voor minstens negen tienden een verkapte duivel: goedheid, opoffering, idealisme bestaat niet. Godsdienst en zedelijkheid evenmin: waar men ze meent te ontmoeten, ontdekt men gewoonlijk huichelarij. Het is het oude afgezaagde liedje. Om al deze Gorkiaansche eigenaardigheden zijn zijn boeken, ook dit, geen verkwikkelijke lectuur. Wij zouden ze voorbehouden voor rijpere, ontwikkelde lezers die zich niet te gemakkelijk laten beinvloeden.

GALVEZ (Manuel) NACHA REGULES. Vert. door Anna Benaventa. (320) f 3.50. Mij. tot verspreiding van goede en goedkoope lectuur, A'dam, 1930.

Manuel Galvez is een Argentijnsche schrijver; de roman Nacha Regules speelt in Buenos-Aires, en wel hoofdzakelijk in de talrijke obscure huizen dezer Zuid-Amerikaansche grootstad. Een zekere Fernando Monsalvat, een stil, in zich zelf gekeerd man, tracht Nacha te redden uit haar leven van prostituée, wat hem ten slotte gelukt. Het boek is een felle aanklacht tegen de schreeuwende wantoestanden der maatschappij, die tallooze meisjes in het ongeluk drijft. Manuel Galvez is zoo verontwaardigd over het egoïsme en de bruutheid der mannen en heeft zulk een medelijden met de ongelukkige slachtoffers, dat hij ze onbewust te sterk idealizeert. Zijn gevallen vrouwen zijn doorloopend slachtoffers, die blaken van edelmoedigheid. Galvez karakterizeert zijn figuren goed, hoewel de tendens, een aanklacht te schrijven, zijn werk hinderlijk benadeelt.

Het is een boek dat wij wegens de eigenaardige sfeer, waarin het zich afspeelt, voorbehouden achten voor rijpe, ontwikkelde lezers. Galvez staat sceptisch tegenover kerk en Christendom en, hoe humaan zijn zienswijze ook is, in vele opzichten denkt hij over moreele dingen anders dan wij.

DE WIT (Augusta) DE WIJDERE WERELD. Met 6 houtsneden van Jan Wittenberg. (285) f 5.90 en f 6.90. Querido, Amsterdam, 1930.

De wijdere wereld bevat een zestal origineele novellen, waarin dieren een even belangrijke rol spelen als de menschen. Het begin „Een witte Angora en eenige menschen" is uitstekend. Maar de schrijfster houdt zich niet op de aanvankelijke hoogte. De tweede novelle is onwaarschijnlijk sentimenteel. Een arm meisje stort ontelbare tranen en brengt slapelooze nachten door om een hondje. Verderop verbetert zich de auteur wel, maar het boek lijdt aan voorop-

gezette dierenemancipatie. Dieren zijn o! zoo'n lieve, wonderzoete wezens, eigenlijk beter dan de menschen. Ze zijn verwant met den mensch en moeten eigenlijk nog vóór den mensch beschermd worden. Had Augusta de Wit haar ontroerende dierenliefde op zij gezet en enkel verhalen willen schrijven van gelijke kracht als het begin, dan was het een mooi boek geworden. Nu is het te ongelijkwaardig. Toch laat het boek zich lezen. Behoudens eenige onjuistheden over dieren- en Al-leven is het geschikt voor iedereen.

ZWEIG (Stefan) JOSEPH FOUCHé. Roman van een gewetenlooze. Nederl. Bewerking door Reinier P. Sterkenburg. (265) f 2.50 en f 3.90. de Haan, Utrecht.

Een roman is dit boek niet. Het is een „vie romancée", zooals Ludwig en Maurois dit genre gecultiveerd hebben. Stefan Zweig is een goed psycholoog en een vlot schrijver. Het karakter van Fouché, wiens opvallendste trek volkomen karakterloosheid was, komt scherp uit in dit boek. Zweig heeft zijn held van alle kanten belicht, heeft diens daden, diens ziens- en denkwijze aan een felle analyse onderworpen: Fouché groeit onder zijn hand tot een even monsterachtige als comische figuur. Een nobele of zelfs maar humane gedachte is er in dit leven niet te vinden. Fouché is de geniaalste bedrieger die de geschiedenis heeft opgeleverd; het was zijn hartstocht menschen te bedriegen. Zweig ziet zelfs in zijn Christelijk afsterven een pasquil; wij bewonderen daar iets hoogers en beters in.

Stefan Zweig heeft slechts één gebrek; dat is zijn gebrek aan soberheid. Hij praat en verklaart te veel; hij deed beter met Fouché te laten praten en handelen en zelf meer op den achtergrond te treden. Hij is te veel litterator in dit boek, wil te veel schitteren en verblinden met fraaie litteraire vondsten, een gebrek dat al zijn werken trouwens ontsiert. Een stichtelijk boek is dit niet; voor *volwassenen van eenige ontwikkeling* is het echter niet ongeschikte lectuur.

ALDUS (G. A.) BLINDE HENDRIK. (93) Voorhoeve, Den Haag.

Eenvoudig, Protestantsch, verhaal over een begaafden blinden jongen, die het tot bekwaam organist brengt. Propagandistische strekking: bevordering van den arbeid voor onvolwaardige arbeidskrachten.

PEDLER (Margaret) HET BITTERE ERFDEEL. (320) f 1,75 en f 2,50. Vertaald door A. E. C. Vuerhard-Berkhout. Bruna & Zn., Utrecht.

De vader van Herrick Lindris heeft bankroet geslagen en met hem vele anderen geruïneerd. Hij was een speler, die alles op één kaart zette en toen hij verloor een einde aan zijn leven maakte. Herrick blijft alleen achter met het „bittere erfdeel" van een geschandvlekten naam. Dadelijk ondervindt zij, hoe moeilijk haar tot nu toe onbezorgd leventje geworden is. Haar verloofde geeft haar heur woord

terug en zij gaat naar Parijs om als mannequin in een groote modezaak haar brood te verdienen. Daar wordt zij ontdekt door Lady Bridge, die vroeger haar vader heeft liefgehad, door wie zij als dochter wordt aangenomen en vertroeteld. In Engeland, op Windycroft, ontmoet zij Mac Kenyon, die zij van harte liefkrijgt, maar wiens huwelijksaanzoek zij weigert om de schande, die aan haar naam kleeft. Vele moeilijkheden en misverstand komen er nog bij om de jongelui te scheiden, maar alles komt ten slotte terecht, als Herrick ontdekt, dat zij niet de dochter van Lindris is en een onbesmetten naam draagt. Volwassenen.

HORLER (Sydney) ONTMASKERD. (272) f 1,90. Geautoriseerde vertaling van L. V. Bruna & Zn., Utrecht.

Als men Oost-Indische kers in zijn tuin gezaaid heeft en men wil het volgend jaar in dat perk iets anders hebben, dan zullen ondanks spitten en wieden telkens als men 't minst er op verdacht is, de helkleurige bloemen hier of daar tusschen de begonia's opduiken.

Zoo gaat het ook met de Engelsche sensatie-romans. De Engelsche Geheime Dienst is als de Oost-Indische kers in een bloementuin, telkens opnieuw duikt zij op, om stof te leveren voor een fel-kleurige, spanning-wekkende, ongeloofelijk avontuurlijke geschiedenis. De strijd van Jimmy Stevenson tegen de brute kracht der Bolsjevisten in dienst van zijn vaderland vormt het gegeven voor dit verhaal, dat men niet ter zijde legt, voordat men het uit heeft.

WHITE (Grace Miller) IN DE SCHADUW DER PIJNBOOMEN. (315) f 2,25 en f 3,25. Vertaald door L. Thomson-Thomson. Kruseman, Den Haag.

Opgegroeid als 'n heidenkind, onder de verwenschingen en mishandelingen van een dronkenlap, dien zij voor haar vader houdt, en de schuchtere zorgen van 'n op dien bruut verliefde vrouw, maakt Tony Devon voor het eerst kennis met een welopgevoed jongmensch in het lokaal van het Leger des Heils en hoort hem spreken over God. Haar arm eenzaam hartje gaat open en zij haast zich haar zoogenaamde moeder de blijde boodschap te brengen. De vrouw is door haar man gruwelijk geslagen en ligt bewusteloos. Tony vindt in gestolen kleeren een portret van een baby. Zonder te weten dat het haar eigen portret is, brengt zij het naar Dr. Pendleton, wiens naam er achter op staat en vraagt hem haar moeder te willen helpen. Dit is de eerste aanleiding, welke na vele verwikkelingen tot de ontdekking van de afkomst van Tony voert. Het havelooze schepseltje groeit dan op tot een lieftallige jonge dame, voor wie de heilsprediker niet ongevoelig kan blijven. Op bld. 12 staat de groote vloek, verder hier en daar wel ruw, overigens voor volwassenen geschikt.

DREEST (Willem van) HET STUWENDE LEVEN. (228) f 2,90 en f 3,90. Holland, Amsterdam.

Tegen den zin van zijn vader heeft Karel zich met heel zijn

ziel aan de schilderkunst gewijd. 't Duurt lang voordat hij succes heeft, maar als het eindelijk komt, is hij den koning te rijk, omdat met het succes, de vrijheid voor hem doorbreekt als de zon door de wolken. Nu kan hij een huisje buiten huren en naar de natuur werken, zooveel hij wil, niet belemmerd door knellende familiebanden. De vriendenkring in het dorp ontvangt hem met open armen, maar hij is een eenzame, een piekeraar en sluit zich niet gemakkelijk aan. Hij ontmoet daar ook Jeanette, tot wie hij zich sterk aangetrokken voelt. Op Oudejaarsavond ontvangt hij bericht, dat zijn vader stervende is; nog juist op tijd komt hij thuis om een laatsten herkennenden blik op te vangen, waarin hij toenadering leest en later hoort hij van een vriend zijns vaders hoe trotsch deze op hem geweest is. Hij gaat naar zijn eenzaam huisje terug, voelt zich hoe langer hoe meer vervreemd van zijn familie, waartoe zijn verloving met Jeanette meewerkt, maar komt zelf daardoor tot innerlijke rust en vrede met zich zelf. Een idealistisch gestemd, goed geschreven boek. Volwassenen.

RHODES (Kathleen) WOESTIJNZONDE. (262) f 2,15 en f 2,90. Vertaald door H. Harting, Kruseman, Den Haag.

Sir Henry Millward verblijft met zijn nichtje Sheila Raymond in Egypte. Jaren geleden heeft de nu zoo onberispelijke en beheerschte Sir Henry in jeugdige onbezonnenheid een misstap begaan, toen hij de gast was van een grooten Sheik in de woestijn, een misstap, waaraan hij maar liever niet meer terug denkt. Omar Bey, een jonge Sheik, is in de gelegenheid Sheila een dienst te bewijzen, waardoor een zeer vriendschappelijke verhouding ontstaat, die ertoe leidt dat Sir Henry met zijn nichtje, zijn zoon Kenyon en Helen Montague, een dame uit de society, over wie men graag babbelt, zonder dat men het naadje van de kous weet, bij den jongen woestijnvorst gaan logeeren. Omar Bey heeft een groote liefde voor Sheila opgevat, maar durft niet te spreken, want hij is maar een kleurling. Helen is verliefd op Kenyon, die haar ten slotte wederliefde schenkt, maar dan tot de ontdekking komt, dat zij de hardvochtige, gewetenlooze vrouw is, die zijn besten vriend tot oneer en den dood heeft gedreven. Oude bedienden van Omar, die jaloersch zijn op zijn liefde voor het blonde jonge meisje, brengen zijn afkomst aan het licht en als zoon van Sir Henry kan hij Sheila niet huwen. Helen geeft haar leven voor den man, dien zij waarlijk liefheeft, waarna Sir Henry, als een gebroken man, met zoon en nichtje uit de woestijn, waar hij Omar achterlaat, terugkeert. Voor rijpere lezers, die weten te onderscheiden.

WERMESKERKEN (Henri van) BOY. (190) f 3,25 en f 3,90. Opnieuw bewerkte uitgave van Leo Smeder. Veen, Amsterdam.

Boy en zijn broertje lijden onder de slechte verhouding, welke er tusschen hun ouders heerscht. Van de groote liefde, waarmede

zij hun huwelijk zijn ingegaan, is niets meer over dan voortdurend misverstand. Truus is een dier vrouwen, die zich niet kunnen aanpassen aan het alledaagsche gedoe van het gewone huishouden en haar, volgens haar idee, niet beantwoorde liefde. Ze zoekt een uitweg welke zij vindt in een verhouding met een vriend des huizes, den schilder van der Zee. Boy is een verstandig bijdehand jongetje, dat spoedig de afdwaling zijner moeder ontdekt heeft, zijn vader tracht te troosten en tegelijk zijn moeder blijft liefhebben. Na eenigen tijd gaat hij tegen den zin van zijn vader naar zijn moeder toe, die ziek is geworden, en verpleegt haar tot haar laatste oogenblikken, waarbij hij al zijn overredingskracht gebruikt om te trachten zijn vader met haar te verzoenen.

Boy is zulk een buitengewone jongen als er misschien maar eens een in de honderd jaar geboren wordt, dit maakt dit boek zeer onwezenlijk. Het behoort tot de voorbehouden lectuur.

SAVI (E. W.) SMEULENDE VUREN. (345) f 2,15 en f 2,90. Vertaald door L. D. A. P. van Son. Kruseman, Den Haag.

Ray Meredith is gehuwd met een jong vrouwtje, dat er niet tegen kan hem altijd op zijn dienstreizen te vergezellen. Joyce is wat kinderachtig en zeer egoistisch van aard en zij ziet er niets in om haar man voortdurend alleen te laten, terwijl zij kalmpjes thuis blijft, voor haar baby zorgt en zich amuseert met een dokter. Zij weet zoo weinig van het leven af, dat zij zeer verbaasd is, wanneer de dokter, die haar als een groote flirt beschouwt, omdat hij zooveel naiviteit niet veronderstelt bij een getrouwde vrouw, haar grooter avances maakt dan zij verkiest. Na eenigen tijd gaat zij naar Engeland terug en haar man zegt, dat zij maar uit zich zelf tot hem terug moet komen, want dat hij haar niet roepen zal. Honor Bright, een ongetrouwd meisje, dat in Muktiarbad woont, bemerkt dat het verkeerd gaat met Meredith en schrijft Joyce om terug te keeren. Zij reikt haar de hulpzame hand om het vele dat zij in haar onnadenkend egoisme op het punt staat voor goed te bederven, weer in orde te brengen. De dokter, welke reeds lang verliefd was op Honor Bright, komt ook na zeer veel verwikkelingen tot zijn geluk. Sommige situaties in dit boek maken het voorbehouden voor rijpere lezers.

DEEPING (Warwick) MARY VINER'S KEUZE. Vertaald door J. H. Pauls. (526) f 2,90 en f 3,75. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Een boek dat geen perspectieven opent, maar in zijn soort uitstekend is. Met welk een talent schildert Deeping zijn figuren, hoe menschkundig ontleedt hij het reageeren op groote en kleine verdrietelijkheden, die Mary en de personen uit haar omgeving doormaken. De manier van beschrijven maakt in dit boek alles belangrijk: of er een kopje thee wordt ingeschonken, of er een kar mest wordt afgeladen, Deeping vertelt het op een manier, dat we er met spanning

naar luisteren. Hoe jammer dat dit mooie boek wegens enkele bladzijden alleen geschikt is voor *rijpere lezers*.

De geschiedenis komt hierop neer. Mary Viner woont met haar bejaarde ouders op een klein plaatsje in Sussex. Zij leert een heerboer uit de omgeving kennen, Arnold Furze, waarmede ze verloofd raakt. Maar kort voor het huwelijk vlucht ze weg naar haar getrouwde zuster bij Londen, omdat ze opziet tegen het leven op de boerderij. In Londen ontmoet ze Percival Frean, een gescheiden man, die de mooie Mary graag zou bezitten om haar als een levend zegeteeken aan zijn mooi huis, zijn kunstverzameling en zijn auto's toe te voegen. Het komt tot een huwelijk, maar de liefde is spoedig verkoeld. Arnold is gelukkig met zijn Rose, en ontroostbaar wanneer zij, na een kortstondig huwelijk, door een auto-ongeluk om het leven komt. Percival Frean maakt, als hij geruïneerd is, door een kogel een eind aan zijn onbenullig leven. Mary zoekt nu weer contact met Arnold en na veel strijd van weerskanten, bloeit de oude liefde op en vinden ze elkaar. Daarmee eindigt het boek, dat wij zouden aanbevelen, was het niet om enkele voorvallen *zeer voorbehouden*.

ORCZY (Baroness) DE LAATSTE AVONTUREN VAN DEN ROODEN PIMPERNEL. (232) f 2,90. Allert de Lange, Amsterdam.

Te midden van de ontstellende gebeurtenissen van de Fransche revolutie is de excentrieke Engelschman, die zich de Roode Pimpernel noemt, de hoop der arme veroordeelden, die in de gevangenis zuchten en wachten op de guillotine. In dit boek verhaalt de schrijfster op haar bekende onderhoudende wijze eenige spannende avonturen van Lord Blackeney, wanneer hij in Frankrijk aan de bloeddorstige revolutiemannen hun prooi ontrukt. Zelfs verraad van een zijner volgelingen kan hem niet verhinderen om kranig zijn voorgenomen plannen door te zetten. Een bijzonder aantrekkelijk boek.

GREGORY (Jackson) HET SPOOR DER SMARAGDEN. (319) f 2,25 en f 3,25. Kruseman, Den Haag.

Charles Randon is een dichter, die op weg is naar Redwood in Californië om te spreken voor een dameskrans. Hij wordt onderweg door een jeugdig onverlaat gedwongen om terug te keeren en zijn verblijfplaats in een afgelegen hut te nemen. Deze jongeman is de zoon van een der vooraanstaande lui van Redwood: Bon Ord, die hoopt zijn moeder een pleziertje te doen, door op deze wijze te zorgen, dat haar concurrente in het gezelschapsleven van Redwood een gek figuur slaat, wanneer de dichter niet verschijnt. Charles en Bon Ord worden nu gewikkeld in een avontuurlijke geschiedenis van een rooversbende, die de omtrek onveilig maakt. Het gaat om een schat van smaragden, welke de hoofdman in zijn bezit heeft en waaruit een romantische en uiterst boeiende geschiedenis voortvloeit.

WESTERBRINK-WIRTZ (J. M.) JOSEPHINE. (256) f 2,50. Callenbach, Nijkerk.

Door ziekte moet Josephine haar studie opgeven, hetgeen haar nog ontevredener maakt dan zij reeds is en haar in opstand tegen God brengt. Om weer op krachten te komen doet zij een rustkuur bij een tante, die evenals Josephine door teleurstellingen in het leven verbitterd werd, maar later door invloed van goede menschen tot beter inzicht is gekomen. Dit wordt voor Josephine een keerpunt in haar geestesleven. Dominee Breuke helpt haar om tot betere gedachten te komen en wekt haar belangstelling voor haar familie, aan wie zij veel hulp en steun kan verleenen, terwijl zij zich moederlijk erbarmt over haar jongste zusje, dat lichtzinnig van aard is. Het boek is voor andersdenkenden geschreven, maar Katholieken kunnen het ook gerust lezen.

TREYNOR (Albert) SNEEUWBLIND. (212) f 2,25 en f 2,90. Ned. bewerking van J. G. H. Bovenkamp Jr. De Combinatie, Rotterdam.

Op zekeren avond wordt vanuit het radio-station W.B.Z. Springfield, Massachusets, een eigenaardige boodschap uitgezonden aan Sergeant Buck Tearl van de R. C. M. P. te Port O'Prayer. Deze boodschap wordt gehoord door den jongeren broeder van den door hem reeds lang vermisten sergeant: Kitchener Tearl, die dadelijk aanstalten maakt om naar het hooge Noorden te trekken en zijn broer die vreemde tijding te brengen als hij hem vinden kan. Zij zijn kinderen van een eertijds in het Noorderland vermisten inspecteur der Canadeesche politie. Het duurt niet lang of Kit heeft zijn broer gevonden, maar zich tegelijkertijd in een reeks van gevaarlijke avonturen gewikkeld, waarin de strijd tegen de boosheid der menschen veel erger is dan die tegen de woede der elementen. Een boeiend en voor volwassenen geschikt boek.

OPPENHEIM (E. Phillips) DE EENOOGIGE BOEDHA. (248) f 1,— en f 1,50. Vert. door C. E. Kwak-Stroman. Bruna & Zn., Utrecht.

Als een kwaadaardige spin in zijn web van electrische draden zit Martin Hews in zijn weelderig ingerichte kamer en bewaakt de onmetelijke schatten van zijn verzameling. Driekwart daarvan is gestolen waar. Als hij zijn zinnen op een of ander kostbaar voorwerp gezet heeft, beveelt hij zijn handlangers dit voor hem te bemachtigen. Martin Hews is geestelijk en lichamelijk een gedrochtelijk wezen. Hij heeft een geduchten tegenstander, een onverzoenlijken vijand in den aanvoerder der „Wolven": Joseph, een onverschrokken man, nog sluwer dan Hews, wien hij telkens in de wielen rijdt. Majoor Owston wordt door Hews in dienst genomen om hem tegen Joseph te beschermen en vertelt in dit spannend boek het einde van den verwoeden strijd tusschen twee vijanden. 'n Ouderwetsch pakkende Oppenheim, maar voor ouderen, *niet* voor kinderen.

CHRISTIE (May) HET LEGAAT. (301) f 1,25. Vert. door Dicky Wafelbakker. Bruna & Zn., Utrecht.

Door haar vriendelijke voorkomendheid heeft Cynthia Brent, het dorpsnaaistertje, het hart gewonnen van een oude dame, die een flat in Londen bewoonde en een zomer in het dorp heeft doorgebracht. Bij haar dood vermaakt zij aan Cynthia haar flat voor den tijd van drie jaar met de bepaling, dat zij er moet gaan wonen. Deze verandering brengt Cynthia in de noodzakelijkheid om op een andere wijze haar brood te verdienen dan zij tot nu deed. Zij is ook een bekwame steno-typiste en wordt secretaresse van Murray Stewart, die haar spoedig niet alleen onmisbaar op zijn kantoor, maar ook onontbeerlijk in zijn leven acht en na eenige moeilijkheden en verwikkelingen er in slaagt haar de zijne te mogen noemen. Ontspanningslectuur voor groote menschen, want de vriendin van Cynthia doet sommige dingen, die niet door den beugel kunnen.

RAINE (William Mac Leod) PHILLIS VAN DE HEUVELEN. (280) f 1,90 en f 2,50. Vert. door Jenny Witstyn. Mulder & Co., Amsterdam.

Waar blijft het vee, dat elken dag, die God geeft, gestolen wordt uit Malpaisland? En wie steelt het? Om dit te weten te komen verdraagt Larry Keller verdachtmakingen, valsche beschuldigingen, beleedigingen, die zelfs „Phillis" aan hem doet twijfelen. Hij slaagt er in het geheim op te lossen en het kranige meisje is graag bereid hem daarvoor met hand en hart te beloonen. Aantrekkelijke Wild-West-vertelling voor volwassenen.

WHITE (William Patterson) HET GEHEIM VAN FARM 88. (222) f 1,90 en f 2,50. Vert. door Is. Romijn. Mulder & Co., Amsterdam.

In de omgeving van de Bar S. wordt veel vee gestolen zonder dat de daders betrapt worden. De eigenaar van de Bar is een goedhartige oude man, die veel te goed van vertrouwen is, maar zijn cowboy Tom Loudon heeft reeds lang vermoedens opgevat tegen zeker personage, die maar al te veel naar zijn zin in de buurt komt van de mooie Kitty Saltoun, op wie hij zelf verliefd is. Er moet nog heel wat gebeuren voordat Loudon de schurk ontmaskerd heeft, het wordt een harde strijd tusschen eerlijkheid en sluwe gewetenloosheid, maar ten slotte slaagt Tom er in om den misdadiger te pakken te krijgen, wien een gruwelijke straf wacht. Gezonde ontspanningslectuur voor volwassenen.

GREY (Zane) TOEN HET WESTEN ONTWAAKTE. (205) f 2,25 en f 2,90. Vert. door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. De Combinatie, Rotterdam.

In 1856 trok een huisgezin bestaande uit vader en moeder Belmet en hun zoontje Clint uit Illinois naar het verre Westen. Voordat zij hun bestemming bereikt hadden, was de moeder door de Indianen doodgeschoten en eenigen tijd later onderging de vader het-

zelfde lot. Dit maakte Clint tot een der meest geduchte scherpschutters onder de pioniers. Onderweg had hij kennis gemaakt met een heel jong meisje: May Bell, dat na een aanval van de Comanchen vermist werd. Clint vindt haar na jaren terug en mag haar, na vele moeilijkheden overwonnen te hebben, zijn geliefde vrouw noemen. Geschikt voor volwassenen.

RUSSELL (Gravin) BOETE. (240) f 3,90 en f 4,90. Naar het Engelsch door W. J. Ankersmit. Veen, Amsterdam.

In een klein Engelsch dorpje woont de familie Botts, die een zeer hoogen dunk van zichzelf heeft. Milly, de vrouw van Ernest, misdraagt zich in het geheim, maar haar man, die haar heeft doorzien, straft haar voor haar ontrouw door haar te onterven. Na zijn overlijden verdiept de familie zich in gissingen en komt er ten slotte toe elkander te verdenken. De groote spanning, die ontstaan is, wordt opgelost, doordat Milly de waarheid zegt. Dan keeren rust en vrede in de familie terug. Met humor en 'n tikje sarcasme behandelt de schrijfster haar gegeven en heeft ons daarmede dit boek tot aangename lectuur voor volwassenen gemaakt.

KYNE (Peter B.) JIM DE VEROVERAAR. (205) f 2,50 en f 3,25. Vert. door Betsy Kater. Swartsenburg, Zeist.

Bobby Antrim is een flink meisje maar een vreeselijke flirt. Haar oom: William Lathom verzint allerlei onmogelijke kunstgrepen om haar te doen trouwen met Clean Hacket, waarmede hij geen succes heeft. Glenn probeert het dan eens door ruw op te treden en haar te overbluffen, maar ook zijn pogingen mislukken. Jim is degene, die Bobby in vastheid van karakter overtreft en haar na een hevigen strijd de zijne mag noemen. Prettig en gezond boek voor de liefhebbers.

SABATINI (Rafael) DE GERECHTIGHEID VAN DEN HERTOG. (306) f 2,15 en f 2,90. Vert. door Henriette Rappard. Kruseman, Den Haag.

De romantische en geheimzinnige figuur uit de geschiedenis van Italië: Cesare Borgia, moet een schrijver als Sabatini, die de onderwerpen voor zijn graag gelezen romans in het verleden zoekt, wel aantrekken. Hij heeft Cesare reeds in vele zijner boeken tot held van zijn verhaal gekozen. In dit boek schetst hij eenige episoden, die voorvallen tijdens de veldtochten van den Hertog, waarbij hij zijn „gerechtigheid", die soms wel hardvochtigheid kan genoemd worden, het sterkst belicht. De afkomst van Cesare, waarover onomwonden geschreven wordt en eenige andere situaties, maken het boek voorbehouden voor ontwikkelde lezers.

CONNER (Sabra) DE TOCHT MET DE ZEEOTTER. (189) f 2,25 en f 2,90. Vert. uit het Amerikaansch door Jhr. R. H. G. Nahuys. Swartsenburg, Zeist.

Met ongeloofelijk veel inspanning en veel ontberingen gelukt het de „Zeeotter" met zijn dapperen kapitein, die in alle omstandigheden zijn gezag weet te handhaven, ondanks groote hinderlagen den nieuwen weg te vinden om langs het rotsgebergte Californië te bereiken. Een pionierswerk, waarvoor hij en zijn kranige tochtgenooten in het einde hun belooning vinden. Een frisch, gezond boek voor volwassenen.

ROHMER (Sax) HET MYSTERIE DER GROENE OOGEN. (214) f 2,25 en f 2,90. Vert. door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. De Combinatie, Rotterdam.

Groote grutten, wat 'n boek! Hoe haalt de man 't bij elkaar! 'n Boek als 'n leelijke droom: Egyptische godenleer, Londensche journalisten, 'n afschuwelijke misdaad, 'n duivel van 'n kerel en 't monsterachtigste van alles: 'n kat-vrouw, 'n onmogelijk mysterieus wezen met phosforiseerende oogen, die iedereen in 't donker de stuipen op 't lijf jagen, met klauwerige handen en 'n lenigheid zonder weerga. Lang niet voor iedereen geschikt: griezellectuur met 'n gewaagd tintje.

SCHREINER (Ernst) DE HARP. 2e druk. (223) f 2,— en f 2,75. Naar het Duitsch door A. Lukkien. La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Een geschiedkundige vertelling uit den tijd van de Barthelomeusnacht, waarin de Katholieken er niet al te mooi afkomen. Geschreven voor Protestanten, maar voor ons minder geschikt.

WALLACE (Edgar) EEN RAADSELACHTIGE MOORD. (96).
ROHMER (Sax) DE GOUDEN BOEDHA. (87)
„ „ HET MYSTERIE VAN LOW FENNEL. (88)
„ „ HET HUIS DER SCHADUWEN. (96)
DELL (Ethel M.) EEN EERESCHULD. (96)
AYRES (Ruby M.) VERKEERD BEGREPEN. (90)
6 vertalingen van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. f 0.45 per stuk. „De Combinatie", R'dam.

Een stel goedkoope ontspanningsboekjes, zeer geschikt voor de reis. Het eerste is van den bekenden Edgar Wallace, die meent, na jaren de misdaad in zijn boeken achtervolgd te hebben, het zoo ver te hebben gebracht, dat hij zich ook aan de praktische politiek kan wagen. Misschien is dat wel een goede oplossing, omdat het niet onmogelijk is, dat hij langzaam aan uitgepraat raakt. In hun genre behooren zijn boeken zeker tot de beste. Toch heb ik een flauwe herinnering, vroeger van hem een werk gelezen te hebben, dat zeer weinig van dezen „raadselachtigen moord" verschilt.

Rohmer is eveneens volgeling van Conan Doyle; illustreert zijn boekjes met wat Oostersche geheimzinnigheid. „Het mysterie van Low Fennel" eindigt in bedoeld of gefigureerd spiritisme. Zou er misschien meer dan toevallig verband bestaan tusschen detectivisme en spiritisme? In ieder geval geloof ik, dat het de moeite zou loonen het mysterie van Conan Doyle's leven en succes eens nader te ontleden: het zou zeker een interessant licht werpen op de decadentie onzer hedendaagsche kultuur.

De twee laatste werkjes zijn eenvoudige, heel aardige liefdesgeschiedenissen, zonder diepgang en ietwat sentimenteel; bewijzen, dat meer welwillendheid en goede trouw ons veel verdriet kunnen besparen. Geen kinderlectuur natuurlijk: overigens voor iedereen geschikt.

BEACH (Rex) EEN ZOON DER GODEN. (231) f 2.25 en f 2.90. Vert. door J. H. Akkermans. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Lee Ying en zijn vrouw zijn op middelbaren leeftijd nog steeds kinderloos. Een vondelingetje, dat bij hen voor de deur gevonden wordt, neemt hij als zoon aan en noemt hem een Zoon der goden. Sam Lee wordt geheel als Chinees groot gebracht. Als student is hij een eerste-klas-sportman, maar wordt op zekere oogenblikken door iedereen gemeden omdat hij een Chinaman is. De liefde voor een jong meisje maakt hem ook al niet gelukkig, want wanneer zij ontdekt dat hij een Chinees is, keert zij zich van hem af. Dan stort hij zich in een roes van vermaken. Lee Ying sterft en laat hem zijn vermogen na. Het meisje, dat hij lief heeft gekregen, kan hem niet vergeten. Aan haar ziekbed geroepen slaagt hij er in haar te kalmeeren en tot een gezonden slaap te brengen. Dan brengt een toeval aan het licht dat hij geen Chinees is, hetgeen voor hem het geluk van zijn leven beteekent, ofschoon hij de goedheid van Lee Ying niet vergeten kan. De passage in dit boek waarin Sam Lee zich te buiten gaat aan allerlei uitspattingen, maakt het zeker *voorbehouden voor oudere lezers*.

VEEN (Piet van) DE GEVAARLIJKE LEEFTIJD. (310) f 3.50 en f 4.50. Nederl. Uitgmij., Amsterdam, 1930.

Wij zijn de laatste jaren aan kras realistische beschrijvingen gewend geraakt. De heer Piet van Veen echter vindt het gebruikelijk realisme nog te tam. In *De gevaarlijke Leeftijd* (beschrijving der jeugdjaren van een volksjongen) permitteert hij zich beschrijvingen, dat men zich afvraagt: hoe kan een auteur, die zich respecteert, zijn naam zoo te grabbel gooien! Dit boek is moreel en physiek van een weerzinwekkende viesheid. Het geeft ons geen hoogen dunk van het beschavingspeil en de aesthetische aspiraties van den heer Piet van Veen. Afblijven!

SALOMONS (Annie) VERHALEN UIT HET VERRE OOSTEN. (207) f 3.50. Mij. van Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

Annie Salomons geeft in dit bundeltje wel heel echt de sfeer van Indië. Zij voelt mee met de Hollanders die, geplaatst in het verre Oosten, allen werken met een stil verlangen in het hart naar het nooit vergeten vaderland. In al deze schetsen ligt een ondergrond van melancholie, van een meevoelen met de werkers die, in de geen oogenblik te vergeten hitte, hun betrekking vervullen en die slechts één illusie hebben: Europa, Holland! Het warme land geeft hen welvaart, hoog aanzien, maar zij voelen zich als koningen in ballingschap met een onverzoenbaar heimwee naar het verre vaderland, daarginder...... een halve aardbol verwijderd. De schrijfster verhaalt in deze 14 schetsen, gebeurtenissen, die ze waarschijnlijk zelf heeft meegemaakt of hooren vertellen en ze doet dit zoo suggestief, dat rasechte Hollanders, zelfs die nog nooit een boot van de Maatschappij Nederland zagen, zich volkomen kunnen verplaatsen in Indische toestanden, door Annie Salomons zoo duidelijk door het even aanstippen van kleine bijzonderheden geschilderd. De verhalen hebben geen titel, ze zijn alleen genummerd van 1-14. Allen zijn ze een beetje monotoon en laat ons zeggen: neutraal. Alleen nr. 12 maakt hierop een uitzondering, want daarin hooren we de schrijfster als Katholiek. Als een begrijpende, als een mee-aanvoelende beschrijft ze hoe een nonnetje in Indië, in een kolonie voor melaatschen als ziekenverpleegster werkzaam, bij de eerste symptonen van deze ziekte voor de keuze wordt gesteld: naar Europa terugkeeren of langzaam ten ondergaan, wegteren, zooals de deerniswekkende schepsels, wier afzichtelijke wonden zij vijf jaar met voorbeeldige opoffering had verzorgd. Wanneer de Moeder-Overste aan zuster Elizabeth mededeelt wat de dokter heeft geconstateerd, dan antwoordt het moedige nonnetje: „Laten we dankbaar zijn, dat U 't niet bent. Wat moest er dan van de kolonie worden?"

De strijd, die zuster Elizabeth doormaakt, beschrijft Annie Salomons zonder sentimenteele overdrijving en, begrijpend wat echte roeping is, laat ze het vrome nonnetje tot den andersdenkenden dokter zeggen: „Wat helpt het om te spreken van een God, die uit liefde voor hen stierf als wij, die in Zijn Naam komen, hen in den steek laten, om ons zelf te redden?"

Wellicht vindt een of ander lezer, dat het nonnetje alles had moeten doen om haar leven te redden. Ze deed het niet. En de andersdenkende dokter staart vol bewondering naar den heldenmoed, die zijn opvatting dat „Onze Lieve Heer van al die opoffering niet zoo erg gediend was," plotseling doet wankelen.

Annie Salomons geeft ons zelden Katholieke lectuur, ook thans doet zij het nog aarzelend. Is dat niet jammer van deze schrijfster, die zoo goed de juiste snaar weet te treffen?

BAILLEY (Temple) HAAR OFFER. (256) f 2.25 en f 2.90. Nederl. Bewerking van Jkvr. H. Rappard. „De Combinatie". Rotterdam.

Dit is Amerikaansche lectuur van de goede soort, en veel gezonder leeskost dan de griezelverhalen die wij in den laatsten tijd zooveel onder de oogen krijgen.

Virginia Oliphant is met haar broer Rickey thuis gebleven om voor de verkooping van den inboedel van het oude familie-huis te zorgen, welke genoeg zal opbrengen om reis- en verblijfkosten voor haar vader en moeder te betalen, want de ziekelijke toestand van haar vader maakt een verblijf in het Zuiden noodzakelijk. Zij zijn de laatste afstammelingen van een oud patriciërsgeslacht, waarvan Rickey veel verkeerde eigenschappen en Virginia alle deugden heeft geërfd. De jongen verspeelt op één avond de opbrengst van de verkooping van dien dag en wordt door een rijken uitgever geholpen om dezen wanbof voor Virginia verborgen te houden, want hij leent hem het verloren bedrag op voorwaarde, dat hij het boek dat hij schrijven gaat, aan Mc. Millan, den uitgever, zal afstaan. Hieruit volgen vele verwikkelingen. Rickey is niet zoo'n groot kunstenaar, als hij beweert te zijn, het boek wordt een mislukking, Virginia komt er achter welke verplichting haar broer aan Millan heeft. Zij schaamt zich zoo zeer over het gedrag van Rickey, dat zij zich voor iedereen verbergt ondanks haar liefde voor Mc. Millan, het boek geheel omwerkt en het tot een levend boek maakt, waarna alles voor haar zich ten goede schikt. Temple Baily vervalt niet in de fout van de tegenwoordige schrijvers om haar godsdienstige gevoelens geheel en al weg te cijferen, een reden te meer om dit boek warm aan te bevelen.

WHITE HORSE EAGLE. WIJ INDIANEN. (195) f 2.90 en f 3.90. Ingeleid en bewerkt door Edgar von Schmidt-Pauli. Uit het Duitsch vertaald door Antoinette van Hoytema. Sijthoff's U. M. Leiden.

Het laatste groote opperhoofd der Indianen is hier aan het woord. Hij uit in ongeveer tweehonderd bladzijden zijn verontwaardiging en afkeuring over de wijze, waarop zijn volk door de Bleekgezichten is vervolgd en haast geheel is uitgeroeid. White Horse Eagle klaagt dat ze zijn stam alles hebben ontnomen, hun gebieden, de jachtvelden, de veestapels. En steeds gaat die onrechtvaardigheid verder. Het Indian-bureau, dat opgericht is om de rechten der Indianen te verdedigen, werkt als een groote leugen, „als een broeinest voor intriges, bedriegerijen, en wreedheden". Dit boek is een aanklacht en om alles beter te doen begrijpen, verhaalt de 107-jarige Big Chief van het Indianenleven vóórdat zijn stam Bleekgezichten had ontmoet. Dan geeft hij een schildering van al het onrecht door de blanken hen aangedaan en hij roept de gansche wereld ter hulp om de opheffing van het Indian-bureau, „dat hun geestelijk en moreel verzwakt".

Karl May heeft ons verzonnen Indianengeschiedenissen verteld,

die met angstige spanning gelezen worden: dit boek vol ware gebeurtenissen staat hierbij ten achter; het is zeker lang zoo boeiend niet. Toch heeft het zeker cultuur-historische waarde en is het interessant om over de zeden en gewoonten der verschillende Indianenstammen te lezen, maar hierover bestaan meer werken en die dan nog vrij wat uitgebreider zijn. De voorrede, die het boek moet inleiden, begint al met te praten over „den Allerkatholiekste Majesteit, den Koning van Spanje", die enkele hoonwoorden nemen al veel van de aantrekkelijkheid van het boek weg. Het is zeker geen lectuur voor kleine jongens.

PRAAG (Siegfried van) LA JUDITH, EEN GROOT ACTRICE. (344) f 2.90 en f 3.90. Allert de Lange, A'dam.

Het verhaal van een jodinnetje, dat via haar talent en haar gedrag als de eerste de beste slet, het tot beroemd actrice weet te brengen. De auteur vertelt dat in een proza, dat beurtelings vulgairplat, en hysterisch-sentimenteel is. Het een zoowel als 't ander is niet vrij van psychologischen onzin. In moralibus een slecht boek, dat bovendien niet anders dan smaakbedervend kan werken.

D'HONDT (Gustaaf) ALS 'T HARTE ONRUSTIG IS. (160) v. Rijsselberghe & Rombaut, Gent en N.V. C. A. J. Dishoek, Bussum.

De levenstragedie van Dolf, die uit minnenijd een moord beging, en wiens leven daarna physiek en moreel geknakt was, om een ontijdig einde te nemen, heeft Gustaaf D'Hondt waar en sober-gevoelig uitgebeeld. Geplaatst in een omgeving, die hij kent en aanvoelt: het Vlaamsche dorp.

Deze schets staat, naar onze meening, hooger dan de tweede, waarin de auteur eenige jeugdimpressies heeft verwerkt; in dit stukje treffen overigens vooral de mooie natuurbeschrijvingen.

Beide geven blijk van juiste opmerkingsgave; de stijl is goed verzorgd. Volwassenen.

MONT (Pol de) DE GOUDEN DISTEL. Houtsneden van Jan F. Cantié. (237) f 2.90 en f 3.90. N.V. G. J. A. Ruys' U.M., Zeist.

Een zevental gebundelde legenden en Kronijken, reeds jaren geleden door Pol de Mont geschreven: ze dateeren uit de jaren 1897-1901. Men heeft hem wel verweten dat zijn kunst veelal een spel met woorden is; ook in dezen bundel zijn daar meerdere voorbeelden van aan te wijzen; bv. in *Een zoete Sproke van drie Maagdekens* en in *Het Eiland.* Het eerste stukje *„Van Gotelindis,* lijkt ons, wat zuiver gevoel betreft wel het best geslaagd. Volwassenen.

De Golfslag in onze Letteren

door F. A. BRUNKLAUS.

„Sulina, Braïla,
Sulina, Brest,
Sulina, Zanzibar,
buiten is best."
Jan Engelman

Er is over golfslagen-in-overdrachtelijken-zin al zooveel en vaak geschreven, dat het bijna, — om met Kloos te spreken, — een daad van eenvoudige rechtvaardigheid wordt om ook eens een woordje te zeggen over golfslagen-in-den-letterlijken-zin-van-'t-woord.

U weet, — en 't is zeker geen vermetel vertrouwen U deze wetenschap toe te schrijven, — dat ons land sinds eeuwen her een zeevarende natie is; dat het gaan naar zee immer het ideaal der Hollandsche spes patriae is geweest, zooals het gaan naar den Oost langen tijd de eenige uitkomst scheen voor hen, die wel de desperatio patriae, de wanhope-des-vaderlands genoemd konden worden.

Door 't Nederlandsche leven joeg en jaagt nog de golfslag der zee en met onze letterkunde, die in haar oorspronkelijkste oogenblikken een beeld van dit leven geeft, direct of indirect, is 't al evenzoo gesteld. En hierin komen we overeen met het land, dat eeuwenlang al onze mededinger ter zee was, met Engeland. — We denken aan Shakespeare's „The Tempest", aan de beroemde slot-passage uit Byron's „Childe Harold", waarin deze den oceaan aanroept om z'n hart nog eens te kunnen luchten, aan Coleridge's „Rime of an ancient mariner". We denken aan Joseph Conrad's romans en aan de oolijke zeemansverhalen van W. W. Jacobs. En waarom zouden we ook niet aan Defoe's „Robinson Crusoe" denken, het bekendste boek over de zee, al is 't ook niet het mooiste?

In ons eigen land is er bijna geen dichter van eenigen naam of hij heeft aan zee en zeevaart eenige gedichten gewijd. Veel van de mooiste gedichten in onze taal zijn zee-gedichten.

Vader Cats' vroeger zoo talrijke, vurige bewonderaars hebben het jaar 1930 niet overleefd, maar toch zal er niemand zijn, die zijn „Gedicht op de gelegentheyt van Staet; ten tijde dat de wijtvermaerde helt, Marten Harpertsen Tromp, Admiraal ter see was gemaeckt", geen frisch, opwekkend stuk poëzie zal vinden. Men lette maar eens op 't gespierde, jeugdige rhytme van deze beginregels:

„Seehelden! wacker volck! peckbroeken! rappe gasten!
Op, ruckt nu wederom de vlaggen van de masten;
Gaet, jaeght eens op een nieu den Spanjaert over boort,
En haelt eens wederom, dat gij ter see verloort."

Is dit geen gedicht, dat met eere genoemd mag worden naast Joost van den Vondel's „de Zeeleeu op den Teems"?

Niemand zal Constantijn Huygens, de geestige, fijn-vernuftige schrijver van rijmende, rhytmische regelen, van snel- en leerdichten, kunnen verwijten, dat hij zich te veel met oprechte, zuivere lyriek ingelaten heeft, maar kent ge een gedicht, dat trouwhartiger, ontroerender is van mannelijke toewijding, dan zijn „Scheepspraet, ten Overlijden van Prins Maurits"?

De literaire liefde voor de zee en 't zeemansleven blijft leven, ook al gaat de scheepvaart achteruit. Zelfs in de eerste helft der 19de eeuw, toen het er toch al heel droevig mee was gesteld, blijft men in vers en proza zich met zee en zee-varenden bemoeien. Potgieter richt dringende aansporingen tot zijn landgenooten, opdat deze hun heil weer eens op zee en in den vreemde zouden beproeven. Tollens liet in zijn vermaard, langademig gedicht de Hollanders op Nova Zembla overwinteren en Bernhard ter Haar bezong een even droevig geval in zijn sentimenteele „Sint Paulusrots". Als „Dritter im Bunde" worde hier Adriaan Bogaers genoemd, die „de Tocht van Heemskerk naar Gibraltar" bezong.

ARTHUR VAN SCHENDEL

— Dat Jan Pieter Heye nogal aardige liedjes op zee en zeeleven gemaakt heeft, weet eenieder zich natuurlijk nog van zijn lagere-schooljaren te herinneren. Hen, die kinderen hebben, hoef ik daarover heelemaal niets te vertellen......

Ook gedurende de Tachtiger jaren heeft de zee haar sirene-lied doen hooren en vele jonge dichters tot meerder heil der vaderlandsche letteren in hare melodische netten verstrikt. — Dat dit „tot meerder heil" geen rethorica is, bewijzen o.a. Kloos' vermaarde sonnet „De Zee" en het prachtige, klank- en beeldenrijke, eerste deel van Gorter's magnifieke „Mei".

Dreigde onze literatuur gedurende eenigen tijd te zullen versplinteren in allerlei subtiele aandacht-jes voor allerlei seniele gebeurtelijkheidjes en was er voor de zee geen aandacht meer; — in de laatste jaren waait er weer een frisscher bries over onze vaderlandsche Zangberg.

In zijn „Ballade" uit „Songs of Kalua" vertelt Albert Kuyle een „geval" uit 't zeemansleven, heel zakelijk, heel nuchter, en in die zakelijkheid en nuchterheid toch zoo schrijnend ontroerend. — Hoe groot is de afstand tusschen deze ballade en de langademige, om den haverklap om reden van zilte tranen en dito brokken-in-de-keel stokkende zeemansgeschiedenissen van een honderd jaar terug. Jammer, dat er in Kuyle's „Ballade" een strofe voorkomt, die te crûe is en daardoor nogal plomp uit den treffenden toon van 't geheel tuimelt. —

J. SLAUERHOFF

In 1930 zijn er een paar proza-boeken verschenen, die het hart van ieder minnaar van de zee en bewonderaar van 't zeemansleven stormenderhand veroveren zullen: „Het Fregatschip Johanna Maria" door Arthur van Schendel en „Schuim en Asch" door Slauerhoff; beiden, naar ik meen, reeds in dit tijdschrift besproken, maar waarop terug te komen in dit verband mij toch wel, als geen groot kwaad zal worden aangerekend.

Wat de stijl betreft, zijn genoemde werken elkanders tegendeel. Bij van Schendel heeft de volzin een rustig, van begin tot eind kalm, maar toch levend, voortschrijdend verloop; is de volzin een afgerond, gaaf geheel, een regelmatig ademend organisme. Slauerhoff's taal is hortend, ruw hier en daar, tè ruw soms, zoodat we, wat hierboven van een strofe van Kuyle gezegd werd, ook van sommige passages bij Slauerhoff moeten opmerken.

Van Schendel's boek vertelt van 't drie-voudig leven van zee, schip en zeeman, een drievoudig verbond, waarbij de zee hechtheid eischt van 't schip en 't schip volledige toewijding en trouw van den zeeman vraagt.

Heel eenvoudig, heel sober is dit boek; zóó eenvoudig en zóó sober, dat men bijna zou vergeten, welk meesterschap over de taal tot het schrijven van dit degelijk, goed-rond Hollandsch vereischt wordt. — Het zou een scheepsjournaal kunnen zijn, maar dan een model-scheepsjournaal, geschreven door een model-zeeman, die zijn

Hollandsche taal al even lief heeft en even goed kent en bestuurt, als hij het zijn schip doet. —

Slauerhoff is èen rusteloos zoeker, die hongert naar het Geluk; die, al zwervend ter zee en te land, veel teleurstellingen schijnt te hebben ondervonden en in wiens stem een hard accent van onverschilligheid is gaan klinken; maar een onverschilligheid, die slechts een afweer is tegen de goedkoope troost en 't kwetsend „trek-het-je-maar-niet-zoo-an" medelij der groote massa. — Slechts voor onverschilligen is Slauerhoff onverschillig.

In de verhalen uit „Schuim en Asch" is al overtollig detail vermeden, is alle poging tot mooi-schrijverij, tot literatuur-plegen, zoek. Hier is een man aan 't woord, die jarenlang, als scheepsarts, op zee gevaren heeft, die 't ruw, maar eerlijk bedrijf der zeevaart kent en weet, dat men met 'n enkel woord ter rechter tijd meer bereikt, dan met onnoodige praatjes voor de vaak; die weet, dat 't hanepootig briefje van een eerlijk zeerob aan z'n moeder meer waarde heeft en meer waarheid bezit, dan de gezamenlijke correspondentie-vol-poëzie-en-zonder-spelfouten van menig verliefd jongeling in onze moderne dagen.

In deze verhalen is de zee een onverbloemde werkelijkheid, en 't schip een noodlot-van-hout. — Zoo werd „de Laatste Reis van de Nyborg" een novelle vol Poe-sche verschrikking. —

Om kort te gaan, beide boeken bewezen, dat de golfslag in onze letterkunde nog lang niet is uitgedeind. En nu bedoel ik 't zoowel in overdrachtelijken, als in eigenlijken zin.

Varia

FRéDéRIQUE MISTRAL.

In de „Literarische Welt" schrijft Manuel Gasser over Mistral:

Als der junge Mistral die Juristerei an den Nagel hängte und auf seines Vaters grauen, hohlziegelgedeckten Hof inmitten der Rebenhänge und Oelgärten Maillanes zurückkehrte, um „Verse zu schreiben", formulierte er den Sinn seiner Lebensaufgabe bereits sehr klar und deutlich: er wollte durch das Mittel der Poesie ein Wiederaufleben des provenzalischen Volkstums, eine Renaissance lateinischen Rassebewusztseins herbeiführen und der auf die Stufe eines Patois gesunkenen Sprache seiner Heimat ihre alte Kraft und Geltung wiedergeben. Und wirklich, kaum war sein Erstlingswerk, „Mirèio", erschienen und der „Felibrige", die Dichterschule, gegründet, nahm die völkische Bewegung in ganz Südfrankreich einen ungeheuren Aufschwung, wuchs die Begeisterung für die Dichtung, die Zahl der „felibres" (provenzalische Dichter), lebten uralte Sitten und Bräuche allenthalben auf, und die Devise Mistrals:

„Car cantan que per vautri, o pastre e gent de mas!"

(Denn wir singen für euch nur, o Hirten und Bauern der Höfe!)
schien in Erfüllung zu gehen.

Aber bereits in des Dichters letzten Jahren — er starb, vierundachtzigjährig, wenige Wochen vor Ausbruch des Krieges — setzte, erst unmerklich zwar, aber durch Krieg und Nachkriegszeit beschleunigt und vielleicht gerade jetzt, im Jubiläumsjahr, sich am deutlichsten zeigend, ein Rückschlag ein. Die Dichterschulen sind verschwunden oder vegetieren, durch Pietät erhalten, kümmerlich fort; die Popularität des Dichters ist eine, sich kaum mehr auf die Kenntnis seiner Werke stützende, rein konventionelle geworden; seine Sprache hört man noch in den vornehmen Zirkeln Avignons, bei den Bauern der Crau, den Stierhirten der Camargue und in den Hörsälen deutscher Universitäten.

Dieses teilweise Versagen des völkischen Werkes Mistrals war zu erwarten und ist kaum beklagenswert. Denn schlieszlich entscheidet der unverlierbare Wert seiner Dichtung und nicht der Erfolg eines, wenn auch löblichen Angriffs auf den Zentralismus der französischen Kapitale. Das Geräusch um den groszen Namen ist verstummt, und unbekümmert um persönliche Rücksichten wagt man es endlich, den Dichter in seiner Abhängigkeit von seinen Lehrern — neben den griechischen und römischen Klassikern besonders Lamartine —, in seiner Stellung zu den Zeitgenossen, den Parnassiern besonders, und in seinem Einflusz auf die Nachfahren des provenzalischen wie auch des französischen Schrifttums darzustellen. Man gesteht sich auch, dasz Mistral das Provenzalische nicht aus patriotischen Gründen allein zur Sprache seiner Dichtung gewählt, sondern aus dem uralten Verlangen eines jeden Dichters heraus, ein neues, unverbrauchtes Instrument für seine Kunst zu finden. Man erwäge die schwierige Aufgabe, die sich um die Mitte des vorigen Jahrhunderts einem Dichter bot, der sich einer von Lamartine, Hugo und Musset bis zur letzten Möglichkeit ausgenutzten Sprache bedienen sollte, und die Versuchung daneben die Biegsamkeit, Wort- und Klangfülle einer uralten, aber brachliegenden Sprache zu erproben!

Aber Mistral muszte sie sich erst schaffen, muszte den in verschiedenen Varianten gesprochenen Dialekt zur Schriftsprache umbilden. Er tat dies in seinem „Tresor dou Felibrige", und so wurde aus der Mundart der Gegend um Arles, vermehrt durch Ausdrücke aus der ganzen Langue d'Oc und aus dem Provenzalisch der Troubadoure eine Kunstsprache, die, wie das Toskanische Dantes, das Land zwischen Avignon und Toulouse erobern sollte.

Und dann entstanden, einem Baume gleich wachsend, blühend, Früchte tragend, jene unvergleichlichen Werke. In siebenjährigen Abständen erschienen: *„Mirèio"*, das zärtliche Liebeslied der Provence; *„Calendau"*, der Heldengesang vom kleinen, braunen Fischer zu Cassis; *„Lis isclo d'Or"*, ein Band Lyrik; *„La reino Jano"*, sein einziger dramatischer Versuch; *„Lou Pouemo dou Rose"*, den Sagen-

kreis der Rhone besingend, und, das Werk des Dreiundachtzigjährigen, die Gedichtsammlung der *„Olivado"*. Als einziges Prosawerk, neben den entzückenden, im „Provenzalischen Almanach" erschienenen Erzählungen, berichten die *„Memori e Raconte"* von seinen Ursprüngen, ein liebenswürdiger, südfranzösischer „Grüner Heinrich".

Und wie die Werke geblieben, ihren Duft und Schimmer unverändert bewahrt haben, so sind auch die Dichter nicht ausgestor-

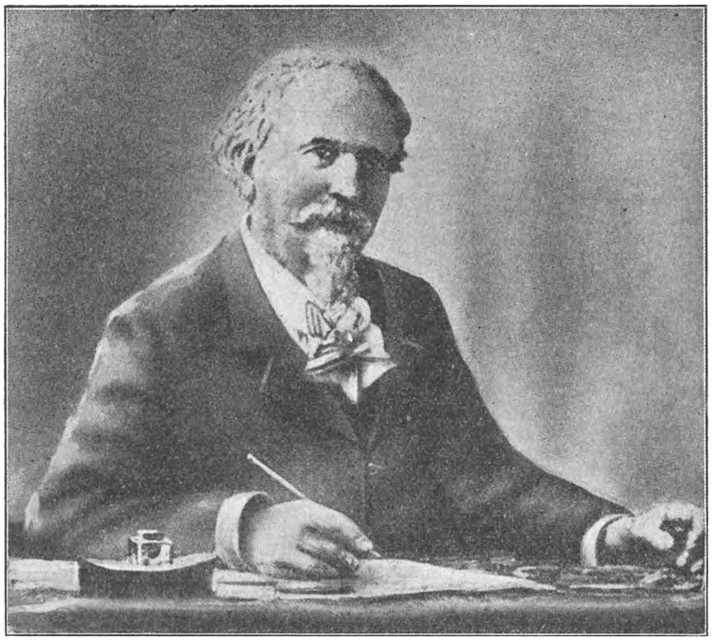

FRéDéRIQUE MISTRAL

ben. Der Betrieb allerdings, jene übernatürliche Menge der felibres (ihre Zahl ging in Hunderte!) sind verschwunden, aber die Köpfe blieben. Da ist Folco de Baroncelli, der Schüler und geistige Erbe Mistrals, der zwar längst die Feder mit dem „ficheiroun", der Lanze des Stierhirten, vertauscht und drunten in der Einöde der Camargue zwischen Steppe und Meer, inmitten der Herden schwarzer Kampfstiere und wilder Rosse den Geist des Dichters besser bewahrt als alle Literaten und Universitäten.

In de BOOKMAN van Sept. lazen wij in een bespreking van Fülop-Miller's boek over de Jezuieten het volgende:

„It is unfortunate that comparatively early in the history of the Order, the efforts to regularise and codify moral theology should

have led to such excesses in thought that the society was challenged by the devastating wit and Christian common sense of Blaise Pascal. Yet subsequent theologians, Protestant no less than Catholic, would admit that Port Royal was wrong in principle when the Jesuits were right. It is sound Christian doctrine, and in evident accord with our Lord's own teaching as shown in the Gospels, that each sinner must be judged separately: every case, in the forum of the confessional, must be a special case. By fixings this the Jesuits did aninestimable service to the general ethical thought of the modern world; and some of us have watched with no little entertainment the laborious efforts of Dr. Freud and his followers to plod on a weary voyage of pedestrian discovery through a country which has been thoroughly mapped, years ago, by the moral theologian.

SUPERLATIEVEN IN DE BOEKENWERELD.

Het oudste boek der wereld is wel de „Prisse Payrus" (Nationale Bibliotheek: Parijs). Deze stamt uit 't jaar 3350 vóór Chr. en werd door den geleerde, wiens naam hij draagt, gevonden in een graf bij Thebe.

Het grootste boek der wereld is een anatomische atlas, die in een bibliotheek te Weenen bewaard wordt; het werk is 1.90 meter hoog en 90 c.M. breed. Het werd gedrukt van 1823 tot 1830.

Het kleinste boek meet 10 bij 6 m.m. Het werd te Padua gedrukt en bevat binnen zijn 208 bladz. onder andere een nog niet gepubliceerden brief van Galileï uit 't jaar 1615.

Het zwaarste boek der wereld is de „Geschichte von Itakha", die een Habsburger aartshertog in 't begin dezer eeuw onder den titel „Parga" uitgaf. Het weegt 48 K.G.

Het duurste boek is de 42-regelige Gutenberg-bijbel, waarvoor Dr. Vollbehr eenige jaren geleden 1300.000 Mark betaalde.

Het omvangrijkste boek der wereld is de „Toe-sjoe-tsji-tsjeng", een Chineesch woordenboek, dat bestaat uit 5020 deelen van 170 bladz.; het werd in 't begin der 17de eeuw op bevel van den keizer van China gedrukt.

Het meest verspreide boek is nog altijd de bijbel, die in ongeveer 500 millioen exemplaren verspreid en in 630 talen en dialecten vertaald is.

RECTIFICATIE.

De Redactie van het Tijdschrift „Mei" verzoekt ons om rectificatie van het volgende:

Op bladz. 506 van Boekenschouw No. 11 d.d. 15 Maart 1930 staat, dat het Tijdschrift „Mei" niet meer bestaan zou. Dit is een vergissing. Het Tijdschrift verkeert in een voortdurenden bloei; 5 Oct. l.l. is er weer een nieuwe jaargang begonnen.

Bij de bespreking van Rölvaag's roman: *De Overwinning* in het artikel: *De Tweede Pioniersroman van Rölvaag*, op bladz. 227-231 der vorige aflevering, werd verzuimd mede te deelen dat deze roman een uitgave is van de Koloniale Boekcentrale te Amsterdam.

Van Diverse Pluimage

RAVAGE (M. E.) OPKOMST EN BLOEI VAN HET HUIS ROTSCHILD. Vert. uit het Engelsch. (270) f 2.90 en f 3.90. Allert de Lange, Amsterdam.

We zouden dit boek het *Epos van den gouddorst* kunnen noemen. Het verhaalt den heroïeken strijd der vijf broeders Rotschild om milliardairs te worden, heroïek, wanneer zij voor een betere zaak hadden gestreden. Het boek laat zich werkelijk lezen met een zekere spanning. De Rotschilds hebben „gevaren te land en gevaren ter zee" doorstaan, misschien evenveel als Sint Paulus. Van eenvoudige jongens uit de Judengasse te Frankfort zijn zij Europeesche grootheden geworden, die door ministers en vorsten naar de oogen werden gezien. Na de eerste generatie is de roem der Rotschilds reeds gaan tanen. Op het oogenblik beteekenen zij niets meer.

Men kan den durf en den ondernemingszin der goudridders bewonderen, maar daar blijft het bij. De Rotschilds hebben gelogen, gesimuleerd en omgekocht als meesters van het vak. Eenige moreele of ideëele grootheid valt in hun werk niet te ontdekken. De schrijver vergelijkt zijn helden graag met Napoleon; doch in Napoleon was malgré tout toch ook echte grandeur. Volwassenen.

SINT BERNARD. Verhandeling over de Liefde tot God. Vert. en ingeleid door A. van Duinkerken. (105) f 2.50 en f 3.50. De Gemeenschap, Utrecht.

Voor menschen die krachtige en tevens innig vrome lectuur verlangen, is deze verhandeling van Sint Bernard over de liefde tot God een welkome gave. De rijke geest van den temperamentvollen Heilige biedt hier oude waarheid in prikkelenden en toch vaderlijk weldadigen vorm. Niets banaals, niets alledaagschs in deze opwekkingen: het zijn woorden en waarheden, die vleesch en bloed geworden zijn in den Heilige, voordat ze werden neergeschreven. De vertaling van van Duinkerken is natuurlijk op 't volmaakte af. De materieele verzorging van het boekje is buitengewoon smaakvol, wat echter den prijs tot een voor velen onbereikbare hoogte heeft opgevoerd. Wij zouden wenschen, dat De Gemeenschap uitgaven als deze ook voor minder kapitalistisch publiek toegankelijk stelde.

BOLT (J. H.) HET CONFLICT IN JEUGD EN SAMENLEVING. (222) Querido's Uitg.mij., A'dam, 1930.

J. H. Bolt heeft reeds meerdere boeken van gelijke strekking en ongeveer gelijken gedachtengang geschreven als *Het Conflict in Jeugd en Samenleving*. Daar zijn ideëen in flagranten strijd zijn met het Christendom — hij baseert zich op de Indische wijsheid: reincarnatie, een vaag Pantheïsme, allerlei theosofische stellingen —, moeten wij dit boek afwijzen als ongeschikt voor Katholieken.

POLL (Max van) DE DREIGING VAN HET BOLSJEWISME. (199) f 2,25. Stella-editie, Amsterdam.

Een bundel opstellen, ten doel hebbend den lezer bij te brengen „dat slechts door een helder inzicht in de diepere wezensgronden, ontstaansoorzaken en toestanden die het Bolsjewisme begunstigen; slechts door een krachtige overheidsactie en een doelbewuste, sociale politiek deze dreiging uit het Oosten kan worden bezworen; waarbij onder sociale politiek, zooals blijken zal, iets anders wordt verstaan dan alleen het bestrijden van verkeerde gevolgen, waartoe het huidige economische stelsel leidt."

BROD (Max) e.a.: DE VROUW VAN MORGEN, ZOOALS WIJ HAAR GAARNE ZIEN. (256) f 1.90 en f 2.75. N.V. H. P. Leopold's Uitg. Mij., 's-Hage.

Een bundel van zeventien essays, geschreven door bekende Duitsche auteurs, als Stefan Zweig, Max Brod, Arnolt Bronnen, Emil Lucka e.a., waarin zij hun meeningen ten beste geven over de vrouw van heden en hun hoop of verwachting voor de toekomst uitspreken. Het is natuurlijk een conglomeraat van meeningen geworden, waarvan verscheidene psychologisch goed verantwoord zijn. Er komen zeer zeker bladzijden in voor met rake en behartenswaardige opmerkingen, maar verscheidene ook zijn zoo afwijkend van de Katholieke moraal op dit punt, dat de lezing beperkt moet blijven tot ontwikkelde volwassenen.

KEULERS (Dr. Jos.) WAAR JEZUS LEEFDE. Een reis door Egypte, Palestina en Syrië. Tweede druk. (320) J. J. Romen en Zonen, Roermond.

Ook dezen tweeden druk van het aangenaam en populair geschreven werk, waarin slechts eenige wijzigingen werden aangebracht, bevelen wij gaarne aan. Het is versierd met talrijke foto's.

SCHIM VAN DER LOEFF (H. J.) en BARNHOORN (J. A.) ZIELSZIEKEN EN HUN VERPLEGING. (429) f 7.90 en f 8.90. J. J. Romen en Zonen, Roermond.

Dit boek is niet alleen bedoeld voor verplegenden, maar ook voor zielzorgers en sociale werkers. Het opent met een korte uiteenzetting der normale zielkunde, waarna een behandeling volgt over de verschillende groepen van stoornissen in de normale zielsverrichtingen, alsook van lichamelijke stoornissen bij krankzinnigheid. Oorzaak, verloop en vormen van krankzinnigheid, verpleging en de verhouding krankzinnigheid en maatschappij. worden in afzonderlijke hoofdstukken besproken. Een aantal foto's verduidelijken den tekst. De wettelijke bepalingen, die er ten aanzien van het krankzinnigenwezen bestaan, zijn eveneens opgenomen. Een uitgebreid alphabethisch register maakt de behandelde stof overzichtelijk. Het boek verstrekt aan de leerling-verpleegden de theoretische kennis, die noodig is om te kunnen voldoen aan de wettelijke eischen ter verkrijging van het diploma ziekenverpleging B.

MAXIMILIANUS (P. O. M. C.) ST. FRANCISCUS EN ZIJN DONNA IN ONZE LETTEREN. (159) f 1.— en f 2.—. St. Laurens Boek- en Kunsthandel, Theo Hanou, Rotterdam.

Een overzicht te geven van wat onder invloed van Franciscus en zijn werk vanaf de 13de eeuw tot op heden aan armoede-gedachte in de Nederlandsche litteratuur tot uiting is gekomen, binnen een bestek van 160 bladzijden, is, wanneer de volledigheid niet geschaad mag worden, een moeilijke taak. Die men hier evenwel geslaagd mag noemen, al heeft de schrijver zijn stof uiteraard beknopt moeten behandelen.

Als afsluiting van de massa Franciscus-litteratuur van den laatsten tijd ontbrak ons feitelijk dit werkje nog. Het kan veler ideeën tot de juiste terugbren-

gen, sedert „in onzen tijd van buitensporigheden en zinnencultus voor velen de Franciscus-vereering niet meer is dan een mode".

We zien hier hoe de kunstenaars Franciscus door de eeuwen heen hebben begrepen, waarbij blijkt, hoe vooral Vondel zijn geest zoo zuiver heeft aangevoeld, zooals ook Guido Gezelle.

Bij de moderne kunstenaars staat P. Maximilianus iets langer stil en hier blijkt dat ook geloofsgenooten niet alijtd de groote armoede-figuur hebben doorvoeld, of zich er niet de moeite toe hebben gegeven.

Een zeer mooi boekje, dat wij gaarne aanbevelen.

TEYSSEN (M. R.) GROOTE MANNEN VAN ALLE NATIëN. Deel 3 (235) Deel 4 (239) f 0,75. Drukkerij „Helmond", Helmond.

In de beide eerste deelen behandelde de schrijver dezer verdienstelijke serie, alleen beroemde mannen uit ons vaderland, in deze twee volgende komen de Groote Mannen van het buitenland aan de beurt. Van groote figuren als Edison, de Pastoor van Ars, Louis Pasteur, Rubens, Kolping, Paus Pius X (om maar enkele te noemen) zijn korte levensschetsen gegeven, die zeker hun goeden invloed zullen uitoefenen. Een uitgave om dankbaar voor te zijn.

HEIJDEMAN (W. J.) MIJN KRUISTOCHT DOOR INDIë. (231) f 4,90 en f 5,90. N.V. Em. Querido's Uitg. Mij., A'dam.

De schrijver is directeur van de Middelbare Technische School „Amsterdam", welke in 1928 haar 50-jarig bestaan vierde. Onderdeel dier viering was een reis door Ned. Indië van den directeur, hem aangeboden door talrijke oud-leerlingen in Indië. Uiteraard wijdt de heer Heijdeman daardoor veel aandacht aan de technische werken en industrieën in Insulinde, maar ook het algemeen-interessante, — land en volk —, heeft zijn volle belangstelling gehad. Het boek heeft grooter waarde dan een reisbeschrijving van een doortrekkend bezoeker doorgaans bezit, daar de auteur zijn reis heeft afgelegd onder ter plaatse uitstekend bekende geleiders, zoodat hij overal grondig en deskundig ingelicht werd.

Bovendien is de heer Heijdeman een onderhoudend verteller.

Talrijke goed geslaagde foto's versieren den tekst. Aanbevolen.

KLEYNTJENS S.J. (J.) en KNIPPENBERG (Dr. H. H.) GELDERSCHE SAGEN. Teekeningen van C. Cooymans. (154) f 1.40. H. Dieben, Wassenaar.

Dit is het 3de deeltje van de serie: „Uit Droom- en Fantasiewereld" waarin reeds *Limburgsche Sagen* en *Brabantsche Sagen* verschenen zijn.

Boekjes als deze, waarin, eenvoudig en prettig leesbaar, de oude sagen, nauw verbonden aan een bepaalde streek, verteld worden, hebben een tweeledig nut: zij verrijken de kennis der folklore, wekken de belangstelling daarvoor op, en zij maken de bezoeken aan die streek belangwekkender.

De lezing der Geldersche Sagen bevelen wij gaarne aan.

BROM (Gerard) KATHOLIEK. Tweede druk. (188) f 2,75. J. J. Romen en Zonen, Roermond.

Met groote ingenomenheid kan geconstateerd worden, dat een tweede druk is noodig gebleken van dit waardevolle werk. Het bevat de uitbreiding der stof, verwerkt in verschillende lezingen, gehouden voor niet-Katholieken. Maar een zeer belangrijk werk ook voor ontwikkelde Katholieken, wegens de origineele visie die in dit verklarend en apologetisch boek tot uiting komt.

HUDDLESTON SLATER (Dr. W. B.) DOKTER EN PUBLIEK. Een reeks actueele vraagstukken. II. (157) f 2.50 en f 3.25. „Forebolte", Voorhout. 1930.

Het eerste deel van dit werk hebben wij onlangs reeds aangekondigd (Boekenschouw Nr. 3 - Juli '30). Nu verschijnt het tweede deel, waarin de schrijver op

onderhoudende wijze wederom allerlei praktische medicinale questies bespreekt. Hij rekent er af met de psycho-analyse van Freud, het schandelijkste volksbedrog der laatste dertig jaar. De behandeling van dit troebele geval is zoo delicaat dat ieder het lezen kan.

OOSTERKAMP (J.) en JACOBS (H.) VAN MAMEREN'S LEIDRAAD BIJ BEROEPSKEUZE VOOR JONGENS EN MEISJES. 7de druk. (308) geb. f 4.75. Uitg. D. Mijs, Tiel.

In dit boek vindt men vermeld onderwijsinrichtingen, betrekkingen in Nederland en Nederlandsch-Indië, de voor vele beroepen vereischte opleiding met opgave van duur, plaats en kosten der opleiding, de voornaamste rechten verbonden aan einddiploma gymnasium, lyceum, H. B. S. (5- en 3-jarige) en middelbare handelsdagschool met 4-jarigen cursus. Een orienteerend werk, dat een menigte van gegevens bevat, die anders maar moeilijk te verkrijgen zijn en hier overzichtelijk worden aangeboden. De opsomming van inrichtingen voor verwaarloosde en misdadige jeugd late men bij een volgende uitgave of geheel weg of vulle ze aan; zooals ze nu is, is ze wel zeer onvolledig. Waarom de 2 R.K. Scholen voor Maatschappelijk werk tezamen in 2 regels vermeld worden, de andere 2 bestaande niet R.K. Scholen ieder ongeveer een pagina ter hunner beschikking hebben, is ons niet recht duidelijk. Dat bureaux voor beroepskeuze op de laatste pagina van het boek in een appendix vermeld worden, doet in een leidraad bij beroepskeuze wel eenigszins komisch aan. Misschien kan een volgende druk deze bureaux vermelden alsook tijdschriften, die op dit gebied geregeld uitkomen.

PORTRETTEN VAN LETTERKUNDIGEN. Uitgeverij „Jacrov", Postbus 29, Scheveningen.

Uitgeverij „Jacrov" te Scheveningen geeft, in series van twaalf, portretten uit van hedendaagsche schrijvers (f 1.— en f 1.60 per serie.) De uitvoering der portretkaarten is uitstekend.

MGR. VON KEPPLER. LIJDENSSCHOOL. Vertaald door D. R. M. van Hoeck. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Met zeldzame belezenheid heeft Mgr. von Keppler hier verzameld, wat de edelste wijzen over het lijden gezegd hebben en heeft er zijn eigen cachet op gedrukt „In der Leidensschule habe ich mir das Herz hinausgeschrieben". zegt hij zelf. Niet in lange verhandelingen, maar in 329 kapitteltjes als Thomas a Kempis geeft hij de hooge waarde van het lijden aan. Vooral het hoofdstuk over den oorlog, wel de grootste opeenhooping van menschelijk lijden, zal de moeilijkheid van velen oplossen. De vertaling is Vlaamsch.

VERGNES C.s.s.R. (R. P.) VEREENIGING VAN DEN HEILIGEN VINCENTIUS VAN PAULO EN HARE WERKZAAMHEDEN IN NEDERLAND. Geillustreerd. Drukkerij E. de Bont & Zoon, Rotterdam.

De bedoeling welke bij den schrijver voorzat bij de bearbeiding van dit lijvige boek is leden, vooral onder de jongeren, te werven. Daartoe heeft hij bij uitstek het opofferend leven van den Stichter, den jeugdigen, edelmoedigen Ozanam behandeld, vervolgens dat van den heiligen Vincentius en ten slotte den geest, die allereerst zelfheiliging is, verklaard. De Haagsche Vincentius-afdeeling met hare verschillende levensuitingen als voorbeeld stellend, besluit hij met een overzicht der werkzaamheden in Nederland.

GOUTI-HAOMA. DE WITTE VLAM. (194) f 2.90 en f 3.75. N.V. Hollandia-Drukkerij, Baarn.

Als expliciet handelend over godsdienstige zaken, geschreven door een niet Katholiek, is dit boek reeds aan den katholieken lezerskring onttrokken. De onder-

titel luidt: de geschiedenis van een inwijding. 't Is een zeldzaam mengelmoes van bijbelteksten, Pantheïsme, Hindoeisme, Boeddhisme en Theosophie. Eenige elementen: Krishna, Nirwana, Avondmaal, Yogi, Vedanta, alle kleuren van den regenboog, alle edelgesteenten, ebbenhout, ivoor, goud, zilver, zon, maan, de goden der Romeinen, graniet, albast, libellen, pauweveeren, de heiligen van onzen kalender, bioscoop, telefoon, schaakspel, stigmata, vooral heilige getallen 5. 7. 8. 12. 24. 48. etc. , een imitatie van de openbaring van St. Joannes en van het Onze Vader. Het schemert voor de oogen. Arme zoekers en dolenden! Leg naast dien rimram, want hooger mag het niet aangeslagen worden, de eenvoudige samenspraken eens van den Meester met den leerling uit de Navolging.

RONHAAR (Dr. J. H.) PALESTINA. (235) f 3.50 en f 3.90. J. B. Wolters, Groningen-Den Haag.

Wanneer men het boek van Dr. Ronhaar doorleest, blijkt eerst goed hoezeer de moderne studie-opvattingen en -richtingen verschillen van die van een twintig jaar en langer geleden. Een verandering, hier althans, ten goede. De behandeling der stof geschiedt veelzijdig en heeft ten doel behalve feitelijke kennis, ook een inzicht te vormen, waardoor die feitenkennis levend en hanteerbaar materiaal wordt.
In dit werk, dat, behalve voor studeerende a.s. hoofdonderwijzers, ook bestemd is voor degenen, die om een of andere reden belang stellen in de gesteldheid van het Heilige Land, wordt ingegaan op de natuurkundige aardrijkskunde en geologie, wordt tamelijk veel plaats ingeruimd aan de economische geografie, wordt het sociale en politieke leven ruimschoots beschouwd, en komt een verhandeling voor over het volk. Wat anders nog zou ontbreken, — een indruk der werkelijkheid van het heden en van het leven — wordt bijgebracht door groote citaten uit bekende verhandelingen en romans. Mooie, artistieke foto's versieren den tekst.

DUYNSTEE p. fr. (D. Fr. X. P.) ST. AURELIUS AUGUSTINUS OVER KERK EN STAAT. (428) f 4.25 en f 5.25. Het Nederl. Boekhuis, Tilburg.

St. Augustinus leefde in den tijd dat de Kerk haar overgangstijdperk beleefde: na het edict van Milaan dat haar tot staatskerk verhief, moest voor de toekomst de verhouding tusschen Kerk en Staat vastgelegd worden; het onafhankelijk bestaansrecht van beide vastgelegd, de grondslagen, waarop samenwerking zou moeten plaats hebben, aangegeven worden. In een tijd, dat de Kerk zich naar binnen te verdedigen had tegen ketterijen, en naar buiten tegen een nog machtige heidensche cultuur. Deze, vrijwel bovenmenschelijke taak, kon alleen door een genie, in den vollen zin van het woord, volbracht worden. Dit wereldgenie, door de Goddelijke Voorzienigheid daartoe bestemd, was St. Aurelius Augustinus, „de geleerdste onder de heiligen, de heiligste onder de geleerden".
Met nog eenige er mee samenhangende kwesties behandelt P. Duynstee dit deel der werkzaamheid van den Kerkleeraar in zijn boek; en als kon dit dan slechts eenigszins beknopt geschieden, hij heeft het dan toch zoo duidelijk gedaan, dat elke ontwikkelde leek er een prachtig en bruikbaar werk aan heeft, dat hem tevens een idee geeft der heiligheid en genialiteit van St. Augustinus.

QUERIDO (Is.) ESSAY EN CRITIEK I GROOTE FIGUREN. (264) Nederl. Uitgmij., Amsterdam.

De groote figuren, door Querido in dezen bundel behandeld zijn: St. Franciscus; Remy de Gurmont, Balzac en Sainte-Beuve; Peter Kropotkine; Brederode. Querido's op-en-neer vlammende stijl belemmert een rustige lezing van zijn Essays. Hij voelt zeer zeker de psyche aan der persoonlijkheden, door hem behandeld — al moet hier en daar een uitzondering gemaakt worden wat St. Franciscus betreft — slechts blijft men altijd eenigszins nuchter-gereserveerd staan tegenover zijn al te sterk subjectieve oordeelen. Over Balzac en Saint-Beuve plaatst hij overigens eenige rake opmerkingen.
Uiteraard ontwikkelde volwassenen.

VIJVERBERG (J.) VOGEL-IDYLLEN VAN VREEMDE KUSTEN. Met 49 afbeeldingen naar fotografieën. (142) f 1.90 en f 2.90. W. L. & J. Brusse, R'dam.

De vreemde kusten zijn de Scilly-eilanden, waar de schrijver in 1925 met een Engelschen vogelvriend eenige weken doorbracht, hoofdzakelijk om de rijke vogelwereld daar te fotografeeren. Hier is de kenner aan 't werk, die met eindeloos geduld de zeekoeten, mantelmeeuwen, aalscholvers, papegaaiduikers, alken, pijlstormvogels, stormvogels, zilvermeeuwen, fotografeerde. 't Kon wel niet anders of de kenner, die ook een groote liefde voor zijn werk heeft, schreef met zooveel enthousiasme en zoo deskundig, dat we het boekje een ruime verspreiding onder natuurminnaars toewenschen. Het vertelt tevens interessante bijzonderheden over de Scilly-eilanden.

De gereproduceerde foto's zijn zoo mooi en verschillende er van zoo uniek, dat ze haast wel de jalouzie van elken vogel-fotograaf moeten opwekken.

BLOEMLEZING UIT HET MENGELWERK VAN HONDERD ALMANAKKEN. Verzameld door H. W. Meihuizen en J. W. Bottenheim. (392) J. Clausen, A'dam.

Toen in 1880 een bloemlezing der eerste vijftig almanakken werd samengesteld, was het doel, vooral nadruk te leggen op de historische beteekenis van het mengelwerk. In het voorwoord tot deze verzameling verklaren de samenstellers als beginsel genomen te hebben, het zoeken naar wat de student in den vorm van proza en poëzie aan waardeeringsoordeelen heeft uitgesproken. Dit boek levert interessante lectuur. Er is humor, spot, ernst, sentimentaliteit, overgevoeligheid. De stijl van sommige bijdragen verraadt den leeftijd van den schrijver, maar er zijn er ook tusschen, getuigend van scherp psychologisch aanvoelen, zooals dat van „Een Donderaar". In bijna alle — een compliment voor de samenstellers — spreekt zich uit den geest van *den student*: de jonge mensch, die door veranderde levensomstandigheden en studie, een nieuwe, soms bewuste, meest nog half onbewuste, kijk krijgt op het leven, en daarvan uiting geeft. Ook wel eens kijk, die gevaarlijk kan worden voor zijn moraliteit.

De teekeningen verdienen een afzonderlijk woord van lof.

POMPE (Prof. Dr. W. P. J.) HET KEERPUNT IN HET MAATSCHAPPELIJK LEVEN. (29) f 0.60. De Gemeenschap, Utrecht.

Prof. Pompe heeft zijn bekende lezing (in korteren vorm ook in De Gemeenschap verschenen) thans als afzonderlijke brochure uitgegeven. De vele gezonde en verstandige ideeën, die hij daarin uitspreekt, mogen wel een breederen kring van lezers bereiken.

VAN TICHELEN (Th.) BEELDEN UIT HET EVANGELIE. (481) IVde uitg. Antwerpen. Geloofsverdediging. f 2.00.

Van Tichelen heeft zich door verschillende werken een goeden naam verworven als „Neu-Testamentler". Zijn sappige taal en plastische wijze van voorstellen maken zijn boeken tot aangename lectuur. Ook deze beelden uit het leven van Jesus zullen ieder lezer het evangelie nader brengen en Jesus' tijd en omgeving vertrouwder maken.

PLUS (Raoul) GOD IN ONS. Vert. door G. van Gestel S.J. IVde druk. f 2.10 en f 2.75. Teulings, Den Bosch.

Dit mooiste der boekjes van Pater Plus is te bekend om nog aanbeveling te behoeven. Het biedt treffende beschouwingen over de liefde en de genade Gods.

KEIZER-PRINS (Molly) en STRENGHOLT (A. J. G.) HET BOEK VAN AMSTERDAM. (199) Serie: Wat niet in Baedeker Staat. Deel I. A. J. G. Strengholt, A'dam.

Verschillende schrijvers, schilders, musici en teekenaars hebben een boekje samengesteld waarin de lof van de stad Amsterdam bezongen wordt. Het werkje is uitgegeven in samenwerking met de Algemeene Nederlandsche Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer en belicht onze stad op verschillende manieren. Wanneer we dit boekje vergelijken met het onlangs verschenen „Amsterdam zwart op wit", dan moeten we het geschrift van Jo Lüger en Jo Spier wel prefereeren, want de supplement-Baedeker doet een beetje erg dik op aan reclame, zelfs hinderlijk in het artikeltje „De Wegwijzer" door Elly Westland, waarin verschillende firma's in gezellige advertentie-stijl worden aangeprezen. Dat is heel jammer, want de overige medewerkers wisten aardig over Amsterdam te vertellen. Henri Van Wermeskerken begint met: „Ik hou van Amsterdam, omdat het Amsterdam is", en geeft verder eenige geestige bladzijden over zijn liefde voor „de eenige grootstad van Nederland".

Molly Keizer-Prins, de samenstelster, bekijkt Amsterdam van uit de lucht. Lizzy Ansigh gaat naar het Rijksmuseum. Willy Leviticus stapt in een rondvaartbootje, J. H. Speenhoff beschrijft hoe Amsterdam eet en zoo hebben vele kunstenaars medegewerkt aan dit bundeltje. Alle blaken en gloeien van liefde voor oud- en nieuw Amsterdam, maar toch lijkt ons Lüger's liefde zuiverder: de reclame in „Wat niet in Baedeker staat" doet ons te veel denken aan een speculatie op den eventueelen bruidschat van den geliefde.

De groote waarde van Mauriac's kunst voor onzen tijd.

door Dr. B. M. BOEREBACH.

De naoorlog — een woord van onheilspellend-droeven klank voor ieder, die in staat is het Frankrijk van nauwelijks tien jaar geleden met dat van heden te vergelijken — de na-oorlog met zijn laatdunkend terzijdestellen van moreele en religieuze vraagstukken, met zijn onverholen minachting voor de vrouw, heeft ook den romanschrijvers zijn dwingende beperkingen opgelegd en doemt hen menigvuldige malen oppervlakkige of zonderlinge onderwerpen te behandelen. De jongelui uit de vroegere oorlogvoerende landen weigeren in zeer grooten getale regels in acht te nemen, waaraan zij weinig meer gelooven en die, zooals zij beweren, het gewicht verloren hebben, dat zij zich vóór den oorlog verworven hadden. De oude principes zijn oogenschijnlijk niet meer in staat conflicten te wekken waarvan het wel en wee van een echtpaar, laat staan het geluk van een heel geslacht afhangt. In dezen bedenkelijken tijd wordt het Katholicisme voor die velen — nieuwe déraciné's — tot een samenstel van riten met meer of minder symbolische beteekenis, wordt de eer — eenmaal het brandpunt van de Fransche cultuur — tot een verouderde traditie, de liefde tot een bijzonder gebaar zonder diepere beteekenis.

FRANÇOIS MAURIAC

In dezen tijd van omkeering der waarden, waarin een practisch materialisme alle geestelijke waarden dreigt terug te dringen heeft

---

NOOT. Wij meenen dat dit belangrijke artikel van Dr. B. M. Boerebach vele opvattingen omtrent Mauriac (en andere schrijvers) kan rechtzetten. Een katholiek schrijver is nog geen schrijver voor het katholieke huisgezin, zelfs niet voor dè katholieken. Evenmin als Sigrid Undset dient Mauriac gelezen te worden door ieder, die „eens een roman wil lezen". Dat het positief-katholieke element in Mauriac's werken tot nu toe nog te weinig op den voorgrond trad, is uit Dr. Boerebach's beschouwing niet moeilijk op te maken. RED.

ieder schrijver, die niet als een Gide zijn talent in dienst van het kwaad stelt, een zware, een onzegbaar zware taak te vervullen. Immers, wil hij zijn lezers bereiken, dan blijft hem niets anders over dan „het terrein des vleesches" te betreden en vrijwel alle jongeren onder de begenadigden van dezen tijd wagen zich met een groeiende stoutmoedigheid op wat Mauriac zelf eenmaal noemde „Les terres maudites où naguère encore nul n'osait regarder".

De zielen toch, waartoe zijn kunst toegang vraagt, zijn de zielen van hen, die, nadat zij de oorlogshel in een van haar vele vormen — welken dan ook — leerden kennen, daarmee de kracht en het vermogen om ontroerd te raken verloren: het zijn de zielen van menschen, die geen ergernis meer kennen, van menschen, wier geest durft afdalen in de meest geheime afgronden, de meest ontredderde bas-fonds van het individueele en maatschappelijke leven. Hun zielen raakten vertrouwd met de meest weerzinwekkende ziekten. Voor dezen modernen mensch bestaan geen geheimen meer. Er is voor hem ook geen sprake meer van goede of slechte individuën, van rechtvaardige of onrechtvaardige zaken: voor hem is daar alleen het leven met zijn dwingende en onontkoombare eischen: het leven, monsterachtig in zijn twintigste-eeuwsche vormen, gereed hèm op te slokken, die zich niet, dagelijks, krachtiger wàpent voor een strijd „à outrance", die op alle terrein woedt.

Deze voorafgaande uiteenzetting leek mij noodig om de volgende reden: Waar bovengenoemde levensuitingen zich nog niet anders dan symptomatisch afteekenen in ons Nederlandsche volksleven en in dien vorm nog geen onrust baren — men denke aan een geest van tegenspraak alsook aan een minderen eerbied voor traditie en ouderdom —, heeft de Nederlandsche criticus gemakkelijk neiging het werk van een Mauriac in het kader van den *nationalen* tijdgeest te wringen en komt hij er toe het werk van dezen meest gewichtigen van Frankrijks hedendaagsche schrijvers als exorbitant en onzedelijk te kwalificeeren. Inderdaad klinkt een stelregel, als dien, welke Mauriac enkele jaren geleden neerschreef: „Il faut tout dire, mais tout dire *chastement*" als een aanfluiting der christelijke moraal, wanneer men ze los van eenig tijdsverband beoordeelt. Wanneer men echter Mauriac kent en deze uitspraak ziet te midden van het geheel van uitspraken, door dezen schrijver gedaan; wanneer men bovendien de tegenwoordige Fransche jongelingschap om zich heeft zien bewegen en opgroeien, dan krijgen deze woorden een geheel anderen klank en wordt men de overtuiging toegedaan, dat het volgen van een regel als dezen zeer zeker gevaren meebrengt en een voortdurende strenge zelfcontrôle van den schrijver vraagt, maar dat hij waarschijnlijk tegelijk het eenige middel vormt om als schrijver ingang te vinden in de deels verworden zielen van de lezers.

Nog een primordiale waarheid moge vorafgaan: Nimmer mag de beoordeelaar vergeten, dat men onmogelijk er aan kan medewerken den mensch beter te leeren kennen, zonder de zaak van God en van ons geloof te dienen.

Onder de apologieën toch, die in den loop der laatste achttien eeuwen verschenen, is er één, die altijd, altijddoor de afgedwaalde of dwalende zielen tot God en tot het Katholicisme zal blijven voeren. Het is *die* apologie, die de wonderbaarlijke overeenstemming, de treffende conformiteit tusschen de katholieke dogma's en de eischen van het menschenhart in het daglicht stelt. De *Pensées* van Pascal zijn daar de hoogste uitdrukking van. De tijdsomstandigheden nu vragen, dat de roman wordt tot één aanhoudend pogen om door te dringen in de kennis der menschelijke hartstochten, die meer dan ooit — in het bijzonder in de landen, die den oorlog kenden — de menschenzielen beroeren. Wij zijn verre van de dagen van Madame de Rambouillet. Men laat niet meer toe, dat onbekende gebieden „le Pays du Tendre" omringen. En laat ik er aanstonds bijvoegen: men kan dat in onze dagen van invloeden-complexen en van Freudisme niet meer toelaten, wil men welbewapend den strijd tegen het kwaad aanbinden. Maar er is geen reden ons te verontrusten. Al naarmate men zich verder waagt op de onbekende gronden, in de troostelooze woestijnen van individueel en maatschappelijk leven, doet de afwezigheid van het lavende water zich sterker gevoelen, *kwelt ons sterker de dorst en voelt men zich nauwer verwant en meer afhankelijk van de bron, die alle leven wekt.* Er is dus geen oprecht romanschrijver, die, in de mate, waarin hij ons leert ons zelf beter te kennen, ons niet tot God doet naderen. Dat men deze waarheid toch nooit uit het oog verlieze.

Daarbij komt, dat een verhaal, met voorbedachten rade ineengezet om ons de waarheid van het Christendom te doen aanvaarden, zelden overtuigend gewerkt heeft. En daarom is het den katholieken schrijver in geen geval geoorloofd God als een nieuwen *Deus ex machina* in zijn roman binnen te leiden. De oneindige God laat zich niet door menschenhanden meten. Wat wij kunnen meten — of liever, waaraan wij onze menschelijke maatstaven mogen aanleggen — dat is Zijn schepping, dat is ook de *eerste Zijner scheppingen*: *de mensch.* Het is in den mensch op de allereerste plaats, dat het Rijk Gods tot openbaring komt. Een verhaal, dat stichtend *wil* zijn, moge waarde hebben, voor den volwassen mensch wordt in zoo'n roman God dikwijls tot een bijkomstigheid. Er kan voor bepaalde lezers meer goede invloed uitgaan van een voorbehouden roman dan van een stichtelijk verhaal. Wanneer wij bijv. een roman als *Chéri* van Colette sluiten over het visioen van den hoofdpersoon, die op een armzalige divan zijn eind verkiest te vinden, en als deze persoon zich aan onze verbeelding opdringt in zijn onweerstaanbare ellende, dan weten wij, wat het zeggen wil: te moeten sterven zon-

der God. Mocht men deze overtuiging niet met mij deelen, dat men dan denke aan de prangende, hartverscheurende klacht, die ons opklinkt uit de diep-droeve, tot cynisme afdalende werken van de kinderen van onze twintigste eeuw. Na menige lezing daarvan bleef mij persoonlijk deze gewaarwording: een gapende afgrond aan de voeten van den schrijver, wegterend om een oneindig gemis in zijn zieleleven. En daarom blijft ook deze lectuur *de dienaresse van het Christendom.*

De Humanisten — evenals trouwens hun hedendaagsche rationalistische discipelen zulks doen — droegen zonder het te weten bij tot de vestiging van het Katholicisme en wel door aan den mensch de eerste plaats te geven. Die eerste plaats toch wordt daarmee toegewezen aan diegene van Gods schepselen, die overal, in geheel zijn verschijningsvorm, in zijn verheven gelaat, in zijn lichaam, in zijn gedachte, in zijn verlangens, in zijn liefde het merkteeken draagt van den almachtigen Schepper. De meest besmeurde ziel toont nog gelijkenis met het beeld, in Veronica's sluier afgedrukt en kan door Christus' voorspraak in één slag in de straling van de heiligmakende genade haar onbesmette zuiverheid terugvinden. Welnu, het is de taak van den Christen-kunstenaar die gelijkenis met Gods beeld zichtbaar te maken. En nu reeds vraag ik den lezers: slaagt Mauriac daarin niet meesterlijk, zelfs in de meest menschelijke zijner romans: ik bedoel ook in die werken, waarin wat wij zoo straks paganistischen inslag zullen noemen, valt te onderscheiden? Ik meen, dat het antwoord al gegeven is.

Echter is het, wil hij in deze taak slagen, voor den schrijver noodzakelijk, om aan gene zijde van familie-conventie's en sacramenteele maatschappelijke verhoudingen, binnen te gaan in een nog ongemeten, zeer weinig geëxploreerde psychologische wereld, vol ongepeilde diepten en steile hoogten, maar vervuld ook van onvermoede, hoogst verrasende perpectieven. En een schrijver als Mauriac nu beweegt zich, door een haast onweifelbaar instinct en een vrijwel onfeilbaar divinatie-vermogen geleid, met een ongelooflijk gemak langs de meest verborgen en ontoegankelijke paden van het zieleleven. Men zal het gevaar begrijpen, dat den pionier bedreigt, die zich in deze wereld waagt. Om in dezen doolhof van vaak nimmer bezochte wegen den juisten weg te vinden, moet men van een absolute onpartijdigheid zijn, in dien zin, dat men alle vooroordeelen aflegde; moet men niet duizelen, wanneer men ontelbare nieuwe, soms angstwekkend-diepe horizons ziet opengaan; moet men er niet van terugschrikken, wanneer men zelfs achter het begrip van normaal mensch de meest uiteenloopende karakters en de meest verscheiden gewetens ziet saamgevat. Bezit men deze hoedanigheden, deze energie of dit weerstandsvermogen niet,

dat men dan aflate van deze zeer gecompliceerde psychologische romankunst. Slechts weinigen is het gegeven, zich deze ontledingskunst eigen te maken. Een ieder is geen Mauriac, geen Dostojewsky, geen Green, geen Bernanos. En toch moet men van hùn grootte zijn om in dergelijke omstandigheden zijn onderzoekingen tot een einde te kunnen brengen of zelfs maar met succes te kunnen ondernemen. Immers het betreft hier evenwicht te scheppen in een innerlijken chaos, logisch verband te leggen in een wereld vol schijnbare tegenstrijdigheden. Daarbij is deze wereld een wereld vol geslotenheid, de geslotenheid der vele harten, waartoe de toegangen in hun bonte verscheidenheid vaak één voor één door den schrijver geforceerd moeten worden. Het geheim der harten te forceeren, dat is de taak, waarvoor de psychologische schrijver van onze dagen zich iederen keer weer opnieuw geplaatst ziet.

Zóó nu begrijpt Mauriac den roman, terwijl deze vóór zijn tijd, onder het leidend meesterschap van Bourget, Maurras en Barrès, slechts diende om *ideeën* uit te drukken. Diep is dus de kloof, die den psychologischen roman van Bourget van dien van Mauriac scheidt. Moeten wij de evolutie betreuren en terug verlangen naar de harmonische eenheid, die ten grondslag ligt aan de eerstgenoemde romans? Ik voor mij gevoel over de verandering een hartgrondigen spijt in een tijd van regelloosheid als de onze. Maar dat neemt niet weg, dat wij vóór alles rekening moeten houden met een ander feit, dat, dunkt mij, albeslissend is: De Fransche jongelingschap van dit oogenblik duwt de romans van Bourget achteloos terug en verfoeit de helden als te mechanisch, te automatisch. Daartegenover staat deze andere zekerheid, dat Mauriac den weg tot vele jonge, vooral elite-zielen gevonden heeft en dat de hartslag van dezen schrijver zijn weergalm vindt in al die jeugdige, gespannen gemoederen.

Het behoeft geen betoog, dat een psychologisch onderzoek als dat van den modernen schrijver met de grootste omzichtigheid en met methode moet plaatsvinden. Immers het betreft hier een speuren naar het zeldzame, het ongewone en het onzichtbare, een werken op onvoltooide objecten en op onvolledige, vaak nog vormlooze gevoelens. En zeker is het, dat bij deze wijze van werken, de eenheid van den menschelijken persoon groot gevaar loopt en dat men gemakkelijk er toe komt van een menschelijk wezen niet anders te registreeren dan zijn meest tegenstrijdige opwellingen en zijn meest onberedeneerde bewegingen, terwijl men bijv. voorbij zou zien het in vrijwel iederen mensch levende verlangen naar een hiernamaals en het geloof in een ander leven. Deze grondfouten werden door Marcel Proust in ieder zijner zeer afkeurenswaardige romans begaan.

François Mauriac begaat nergens die tekortkomingen. Als meest universeele der Fransche psychologen van dit oogenblik, peilt en

manipuleert hij de harten, totdat hij het model, het algemeene type daarvan gevonden heeft. En wanneer hij het dan onderzocht heeft tot in zijn diepste schachten, zien wij in vele harten een leegte blootgelegd, die alleen door Gods aanwezigheid kan gevuld worden; immers alleen de harten van hen, die in godvreezendheid wandelen, vertoonen in Mauriac's romans die leegte niet. En merkwaardig mooie voorbeelden van deze zielen, de eenige, die *in innerlijken vrede* leven, zijn de zielen van de moeder[1]) en van Alain uit den laatsten grooten roman van 's schrijvers hand verschenen: *Ce qui était perdu*.

Hoe zou in deze omstandigheden een roman van dezen schrijver niet waar kunnen zijn? Hij is zoozeer schepper van nature, dat de personen, die hij uitbeeldt, in tegenstelling met die van een Balzac bijv., tot vleeschgeworden gevoelens van Mauriac worden en niettemin laten zij bij ons den absoluten indruk achter, dat alle Franschen zijn als deze personen. Intusschen is die indruk in geen enkel opzicht onjuist, zooals ons blijkt bij nadere kennismaking met het Fransche volk.

Hier bleef de fantasie, die zoo'n ruime plaats inneemt bij een Balzac, geen ruimte over. Mauriac brengt ons in aanraking met werkelijk bestaande wezens, begrijpelijkerwijze gekozen onder hen, die het meest intens leven en die soms zelfs symptomen vertoonen van zielsziekten — neurose of psychopathie — maar die niettemin waar zijn, waar van inwendig en waar van uitwendig leven. Hij verplaatst ons middenin hun handelen en noodigt ons uit binnen te gaan in de diepste verborgenheden van hun bewustzijns- en gevoelsleven. In tegenstelling met Bourget, die voor alles is de moralist in ieder zijner laatste romans, gaat Mauriac schuil achter de honderden personen, die hij ons leerde kennen. Hij houdt ervan de lieden, die hij ons in zijn respectievelijke werken voorhoudt, te vermenigvuldigen om ons des te beter de waarde van de persoonlijkheid, van het individu te doen uitkomen, — evenals ook zijn heilig, onschendbaar karakter — te midden van het warnet van gebeurlijkheden en het complex der verhoudingen. Is er een grootere rijkdom, een grootere vrijheid denkbaar voor den roman?

„Romancer actuellement, c'est extérioriser sa vie intérieure et la morceler entre plusieurs individus indépendants", schreef eenige jaren geleden Mauriac neer. En later voegt hij aan zijn conceptie van den modernen roman deze verduidelijking toe: „Une alliance heureuse et spontanée entre le mouvement personnel et lyrique de l'auteur et les mouvements dramatiques et individualisés des personnages, une présence constante du romancier, de sa vitalité, de ses désirs, de son humeur, de sa lassitude et en même temps ce qu'on pourrait appeler la fatalité psychologique qui fait que ses créatures

[1]) Ik bedoel hier de moederziel, nadat de smart haar tot inkeer heeft doen komen.

sont ce qu'elles sont, vivent leur destinée et souvent en dépit de luimême."

Al vinden wij hier niet nader gedefinieerd de rol van 's menschen vrije wil in het levens-kansspel, dat toch altijd door de Voorzienigheid blijft beheerscht, zeker is het, dat Mauriac bij de genadewerking, die in zijn laatsten roman meer dan in alle voorgaande in het wereldbestuur naar voren treedt, zeker is het, dat Mauriac meer dan iemand overtuigd is van de breede plaats, die de menschelijke wil kan innemen in de bepalingen van het levenslot. Tegelijk echter leeft in Mauriac's ziel, als in die van weinig anderen, in de sterkste mate het gevoel van de menschelijke zwakheid.

Hij voelt in zijn binnenste de voortdurende aanwezigheid van de zonde en hij moet ervaren, hoe zijn te zwakke wil hem menigmaal belet om zijn geest van de zonde-idee los te maken of zich voldoende van het schuldbewustzijn te doordringen. En al die malen slaagt hij er niet in zijn leven te heffen boven het lagere menschzijn. Maar leest nog eens Mauriac's romans, herleest ze en ondergaat ze en luistert dan, hoe door heel zijn werk een smachtend verlangen trilt; hoort, hoe overal een smartelijke roep doorklinkt om evenwicht en vrede in het innerlijk leven.

In absolute oprechtheid, door zijn roeping tot spreken gedwongen, legt Mauriac ons zijn geweten bloot, ontvouwt hij ons zijn zinnelijke verlustiging in 's levens schoonheid, maar openbaart hij ons ook de kwelling, die zich aan hem opdringt uit de begeerlijkheid der oogen en die des vleesches.......

Wij staan hiermee in het midden van het conflict tusschen geloof en kunst, zooals men dat in dezen schrijver ontmoet. Zonder gewetensbezwaar te gevoelen, hebben critici zich in zijn geestes-leven gemengd en zich tot zijn rechter opgeworpen. Sommigen hebben gemeend dat het geloof van Mauriac een hinder was voor de vrije ontplooiing van zijn kunst en dat, wanneer hij voor de keus gesteld zou worden tusschen een van beide te kiezen, hij zich onomwonden voor de kunst zou verklaren.

Zij, die tot deze meening zijn gekomen, moeten Mauriac wel bitter slecht begrijpen en zijn blijkbaar vergeten, dat het toch niet alleen het rijk Gods is, dat in den mensch en ook in hun eigen berechtende zielen woont. Waar blijft voor die velen het waarschuwende woord: Wie uwer zonder zonden is........?

In *La Nouvelle Revue Française* van vóór eenige maanden, kwam in een interessant artikel Jean Prévost tot de volgende zeer juiste conclusie: „Sans la foi, l'art de Mauriac serait chose morbide, déséquilibrée, où l'influence sans contre-poids de Dostoïevski et de Freud ne ferait que nuire à la compréhension de l'âme, et même du péché". 'n Zeer juiste gevolgtrekking en ik ben er na bestudeering van Mauriac's werk vast van overtuigd, dat deze groote schrijver beter dan iemand „de vertroostingen van den godsdienst" begrijpt.

En van den anderen kant beseft hij ook ten volle de groote verantwoording, die op hem rust. De woorden, die Mauriac eenige jaren geleden in *Les Nouvelles Littéraires* neerschreef: Malheur à l'homme par qui le scandale arrive. Un écrivain catholique avance sur une crête étroite entre deux abîmes: ne pas scandaliser, mais ne pas mentir; ne pas exciter les convoitises de la chair, mais se garder aussi de falsifier la vie. Où est le plus grand péril: faire rêver dangereusement les jeunes hommes ou, à force de mensonges, leur inspirer le dégoût du Christ et de son Eglise? zijn buitengewoon beteekenisvol in dezen mond en immer heeft hij het devies, daarin vervat, gestand gedaan.

Mauriac is dan ook de overtuiging toegedaan, dat sinds den zondeval de menschheid is overgeleverd aan den welhaast almachtigen invloed van den Boozen Geest en dat God zich, eigenlijk gezegd, in den grootsten van zijn schepselen voortdurend blootstelt aan de slagen van zijn vijand. Maar hij is er evenzeer van doordrongen — en die gedachte verhecht zich in den schrijver meer en meer — dat God zich in datzelfde schepsel Zijn triomfen en Zijn alverwinnenden eindtriomf bereidt. In den laatsten roman van Mauriac: *Ce qui était perdu* is het werk der genade, het Goddelijk werk, meer dan ooit te voren, zichtbaar. Zeker het leven, smartelijk en stralend tegelijk, houdt zijn mysteries: ook in dezen roman nog hoopen velerlei schaduwen zich op en doen zich groote en kleine misdaden voor...... Nog vele malen keert ook hier de aandacht van den mensch zich van God af en zijn er verschillende personen, die zich vrijwillig versteken van de Bron van alle leven........ Het geloof van Mauriac echter komt op menige plaats helder lichtend den duisteren sluier der verwordenheid breken en gestadig zet zich in hem het werk der zielezuivering — bij Gods gratie — voort.

Mauriac's belangstelling bepaalt zich niet tot den mensch alleen: hij heeft de zang der krekels in het midden der bosschen beluisterd; hij herinnert zich de herbergjes in onbekende dorpen, die hem na een lange wandeling verkwikking boden; het schel-opklinkend hanengekraai, dat hem uit zijn slaap kwam wekken; het streelend morgenglanzen op het oogenblik, waarop zich één voor één de sterrelichten dooven aan den hemel van de Midi. Al zijn creaturen welhaast zijn van landelijken oorsprong en daarom houden zij van de open boschplekken, waarin vogels kwetterend en kweelend af en aanvliegen, waarin bonte kudden plekken en murmelende winden suizen. Daarom voelen zij zich verknocht aan dien bodem, waarin de lichamen van hun vaderen rusten in landelijke doodenakkers, soms omspoeld door hel-klare, luidruchtig-klaterende of zoet-kabbelende wateren, waarin zich de lange, onbeweeglijke dennen weerspiegelen.

Hun leven slijtend te midden van haast onmetelijke domeinen,

zijn zij in geenerlei noemenswaardige relatie met de rest van de wereld: als opgesloten in hun eenzaamheid, keeren zij in zich zelve in en verdiepen zij zich in de beschouwing van de in gloed-staande aarde, snuiven zij met volle teugen de levenwekkende geur van onweersavonden in en leenen zij het aandachtig oor aan het geritsel der doode bladeren.

En als zij zoo wandelen in de stille velden, wordt een vleeschelijke lust meer verklaarbaar: immers rondom bersten de knoppen van nieuw-ontspannen levenskracht, plooien de takken onder het gewicht der vogels, trillen lucht en weide en het menschenbloed jaagt gemakkelijker en sneller door de aderen.

In zeker opzicht is Mauriac de erfgenaam van de late heidenen, die aan eiken en linden om troost smeekten in hun nood. Op bewonderenswaardige wijze associeert de schrijver de natuurelementen als een soort beschermende machten aan de crisis van zijn diverse personen. „Claude attend la sieste dans la campagne où Pan sommeille, tandis qu'il semblait que la torpeur d'un jour torride eût éveillé les Oegipans endormis", schrijft hij. En elders lezen wij: „que les chevaux ailés du vent couraient follement, leur tâche finie, et s'ébrouaient dans les branches". Of wel wij lezen hoe een oud-seminarist niet aarzelt de hulp van de H. Maagd in te roepen tegen „la superbe des chênes et contre les tilleuls, qui sentent l'ardeur et l'amour". Laat dat alles ons niet verontrusten: het is de liefde van den schrijver die hem het plattelands- en provincieleven instinctmatig doet begrijpen en om meer relief aan den zedelijken strijd, meer suggestieve kracht aan zijn beschrijvingen te geven, doet hij een beroep op de natuur, die hij hartstochtelijk bemint. Zoo ontstaat in zijn werk een aangrijpende tegenstelling tusschen de door de menschendaad onbewogen natuur, die onverstoord haar evolutie voortzet, en de voortdurende angst van een menschheid, die beeft en lijdt en wankelt. Maar Mauriac's werk — en bovenal de laatste zijner romans — leert velen onzer weer het hoofd te heffen naar de sterren, om de onmetelijkheid der hemelen te beschouwen. Te midden van het twintigste-eeuwsche, gematerialiseerde en gerationaliseerde leven, met zijn zware eischen en zijn over-snel rythme, leert hij velen weer den zin van het voortdurend wonder dat ons omringt, dat ons onderwerpt en dat ten slotte ook in ons den indruk wekt van geluk, dat wij niet bezitten, maar eenmaal zullen bezitten. Zoo wordt Mauriac de romanschrijver der lijdenden, der onbegrepenen en van hen, die door het leven verbitterd werden.

De ontgoocheling van Jean Paul in *L'Enfant chargé de chaînes*, de scheiding van Jacques en Emilie in *La robe prétexte*, de steeds meer voortgang makende onverschilligheid van Bertrand Larouselle voor Maria evenals die van Bernard voor Thérèse, de spleen van Florence, de levensleegte van Hervé de Blénauge, van Marcel Revaux, van Irène in *Ce qui était perdu*, zij zijn alle tezamen uitingen

van een zelfden aard. Allen trachten zich te ontworstelen aan hun milieu, te ontvluchten, wat zij noemen hun lot — leur fatalité — en allen, zoovelen zij zijn, zoeken in rusteloos pogen hun levensholheid te vervullen. „La volupté n'est qu'un acharnement morne et ne livre rien. Jamais la possession, toujours l'accablante présence". Ziedaar misschien de meest smartelijke klacht, die uit den mond van al deze menschen opstijgt.

De les van Mauriac is dus geen les in zedenleer en grovelijk vergist de criticus zich, die hem op grond daarvan veroordeelt. De les van dezen schrijver is een les in „theologie", als ik mij zoo mag uitdrukken. Hij leert zijn lezers God, dien hij zelf zeer goed kent. En daaraan doet hij wèl, zeer wel in het huidige Frankrijk. Frankrijk moet naar God terug en komt, God zij dank, naar Hem terug. En ik ben de vaste meening toegedaan, dat Mauriac een machtig aandeel heeft en hebben zal in dat werk van bekeering. Zijn laatste roman wijst geheel in deze richting en wat nog in geen enkel voorgaand werk van Mauriac het geval was, vaste richtlijnen teekenen zich hier af en wie ook den rechten weg verloor, Mauriac is zekerder dan ooit te voren en mag zich dit woord van een Russisch romanschrijver op de lippen leggen: „Ik heb het leven in zijn werkelijkheid vervolgd, niet in het droomspel der verbeelding, en ik ben zoo tot Hem gekomen, die de Bron van het Leven is".

Het Carnaval der Ketters

door J. v. H.

Menno ter Braak is doctor in de Letteren, geloof ik, en lyceumleeraar te Rotterdam. Daarenboven is hij schrijver, schrijver van lancetscherpe essays, schrijver ook van een boek van spits en gletscherdor intellectualisme, dat wel geen drie procent der boek-terhandnemers hebben doorgeworsteld.

Menno ter Braak is een der niet zoo talrijke Nederlandsche burgers, die verzot zijn op Carnavals. Het Carnaval, hoewel min of meer katholiek import, beheerscht zoozeer zijn denken, dat hij alles ziet in Carnaval-belichting, leven, litteratuur, godsdienst, alles.

Op het oogenblik viert hij Carnaval in de Vrije Bladen, het Carnaval der ketters (Oct.). Alle dwaasheden zijn geoorloofd op een Carnaval en ter Braak profiteert van die vrijheid. De duivel is „le singe du bon Dieu", ter Braak heeft zich hier als „le singe du diable" gemaskerd, als een middeleeuwsch tooneelduiveltje, meer comisch en onhandig dan gevaarlijk. De oude moraliteiten moesten een „sinneken" hebben als completeerend element van het ridicule: ter Braak heeft die rol voor zich gekozen en speelt ze meesterlijk. Hij lijkt betooverend op een cathedraal-duiveltje: even vrijgevig

spuwt hij neer op de eerzame passanten. Was het geen Carnaval, men zou zweren dat het meenens was.

Doch er is geen Carnaval, dat Aschwoensdag niet in zijn staart voert; wat is de Aschwoensdag van het Carnaval der ketters?

Het behoort tot het wezen van ter Braaks paradoxalen redeneertrant dat wat waar is, tevens niet waar, en wat niet waar, tevens waar is. Alles slaat om in zijn tegendeel. Als de couranten overmorgen melden, dat ter Braak katholiek is geworden en het kettersch klinkende Menno in Petrus of Paulus is omgedoopt, mag dit niemand, allerminst ter Braak zelf, verwonderen. Het ontmaskerde duiveltje moet een aschkruisje gaan halen.

Maar wij zijn niet zoo zeker van de geldigheid dier omslaglogica en ter Braak een oogenblik serieus nemend, willen we zijn brutaal beweren even onderzoeken.

MENNO TER BRAAK

Allereerst krijgt „De Gemeenschap" er van langs: De schrijvers der Gemeenschap „zijn inconsequent en dubbelzinnig; zij schelden op de bisschoppen, maar verheerlijken hen als zij sterven. Zij zijn de onbeholpenste wezens die er tegenwoordig in Nederland rondloopen. En hun inconsequentie is juist daarom zoo verfoeilijk, omdat zij katholiek en geen ketters zijn. Hun sofismen hebben voor zekere geesten een gemakkelijke bekoring, omdat zij een sfeer van vertrouwbare en simpele geloovigheid om zich scheppen. Zij meenen het wereldgebeuren te moeten corrigeeren door terug te keeren naar de geloofseenheid der middeleeuwen. Zij trachten te imponeeren door in alles met ons (ter Braak cum suis) mee te gaan en bij het hachelijkste punt stelling te nemen achter de rokken van den pastoor. Hun laatste, onwaardige woord is: wij gelooven; en zij beroemen zich op deze lafheid, deze infantiele bêtise."

Dit is het requisitoir tegen de schrijvers rond de Gemeenschap.

Ik acht het niet noodig de Gemeenschap haar verdediging uit handen te nemen; ook zou ik de Gemeenschap niet graag als de puurste uiting van katholiek geloofsleven beschouwen — het Katholicisme heeft zuiverder en transcendenter georienteerde kernvormingen dan onder groepjes litteratoren —, maar ter Braak kàn niet blind zijn voor dìt verschijnsel: Is de levenshouding, de geestesgefundeerdheid der Gemeenschapschrijvers in hun geheel niet veel consistenter, levensmoediger, ondernemender, frisscher en vitaler dan die der andere jongere schrijvers? De eenigszins doffe berusting van Dirk Coster (een oudere), de ietwat moede geresigneerdheid van Donker, de levenszatheid van Slauerhoff, het pessimisme of de vertwijfelde onzekerheid van de meeste anderen buiten het katholieke kamp, steken af bij de levenshouding der katholieken. Nu kan men met nijdig gebaar alle geloof en verzekerheid als een seniel archaïsme in den hoek duwen en de twijfel, de eeuwige scepsis als de eenige bron des heils begroeten, een daad van onbevangen eerlijkheid is dit niet.

Wat Menno ter Braak verder neerschrijft over Katholicisme en Katholieken, is op veel plaatsen de wijsheid van een dageraadspropagandist. Het blijft nog beneden de standing van een lyceum-concierge, laat staan een lyceum-leeraar, om niet eens te spreken van een schrijver van reputatie.

De bijbelcritiek zou het bestaan van den historischen Jezus toch op zijn minst zeer twijfelachtig gemaakt hebben! O Menno! Menno! De letterzetter van „De Spieghel", Prinsengracht 856, heeft je uitgelachen om deze imbecieliteit! Van hetzelfde allooi is de uitlating, dat het katholicisme „uit de esoterische waarheden van het Nieuwe Testament een potpourri van oneetbare, kinderachtige feiten gebrouwen heeft, die zelfs de critiek van een historisch-materialistisch rationalisme niet kan doorstaan". Het kon gezegd en luid behandklapt worden op een communistenvergadering voor bootwerkers. Waar blijven de steile toppen van het Carnaval der Burgers?

„Het is niet het Katholicisme dat men bestrijdt, het is de aanmatiging van het Katholicisme om nog een gelijkwaardige levensbeschouwing te willen zijn, het is de arrogantie van deze antiquiteitenhandelaars, die leven opeischen voor wat historisch en dood is. Het katholicisme is zoo armzalig dat het niet eens kàn bestreden worden in zijn kern; het is zoo weinig geloovig, dat het met het verstand geen verbond kan sluiten.........."

Neen! ter Braak, wij zijn nog arroganter; het Katholicisme wil niet een gelijkwaardige levensbeschouwing zijn, het wil de *eenige* en *uitsluitende* levensbeschouwing zijn. Wij hebben de pretentie niet slechts te gelooven, maar ook te denken en zelfs — o geweldige Menno! — beter te denken dan gij.

Wat is nu het Credo, de belijdenis, de wereldbeschouwing van den Heer Menno ter Braak? Een zijner geloofsartikelen schijnt dit te zijn: „Geloof in het leven als mysterie, *zonder dat daardoor de*

geldigheid der verstandsbegrippen wordt aangetast". Maar wat is: geloof in het leven als mysterie? Wat is „Het Leven"? Het valt mij gemakkelijker in God te gelooven dan in het leven. God is een realiteit, een entiteit, waaraan men houvast heeft. Maar „het leven" bestaat niet; „het leven" is een chimaera, een kunstige constructie van den geest, van duizend menschengeesten, een denkformuul, waarmee algebraïsch te opereeren valt. Maar men kan er niet in gelooven. Het is natuurlijk aartsnaïef met ter Braak over God en leven te redeneeren: de woorden dekken voor ons verschillende grootheden. Doch van wie schermt met uitdrukkingen als: „geloof in het leven als mysterie", mocht men eenigen eerbied, zooal niet begrip van het Katholicisme verwachten.

De zienswijze van ter Braak is zoo vlak rationalistisch, zoo achttiende-eeuwsch nuchter en begriploos, dat men gaat twijfelen aan zijn ernst. Is dan het Katholicisme, dat de Navolging schreef, dat Ruusbroek voortbracht, dat de Aanbidding van het Lam schilderde, dat kathedralen bouwde, zulk een pueriel verschijnsel geworden? En Gezelle dan? Het Katholicisme heeft ook na de middeleeuwen de schoonste Nederlandsche verzen gedicteerd. Wij hebben eenig recht op arrogantie.

Maar de hoofdprerogatieven van het Katholicisme liggen op ander terrein dan dat van litteratuur en kunst. Dit terrein, vrees ik, zal echter gesloten blijven voor Menno ter Braak. Misschien ontdekt hij het nog eens, als hij minder Carnavals en meer Aschwoensdagen viert. Het Katholicisme treedt zuiverder van gedaante te voorschijn onder de aschbestrooiing van Aschwoensdag dan in de vitaliteit van Carnaval.

Het Gevaar

door J. HENKTON.

„ „Neen, ik heb geen auto", zegt Thomas W. Eaton. „Ik doceer literatuur aan de universiteit; vijfduizend dollar per jaar verdien ik er mee. Mijn vrouw is altijd lijdend — ik heb twee zoons — ik geef alles uit wat ik verdien. Er zijn controleurs op de Pullman's, die beter betaald worden dan wij........ Dit land is de crisis der orientatie nog niet te boven. Zal zij haar ooit te boven komen? Onze natie, deze natie die zoo groot en rijk is, beseft het belang niet van sommige goederen: kunst, wetenschap.

Ik ben niet wat men een ontevredene noemt. Stellig niet: ik houd van mijn beroep en ik ben bereid er offers voor te brengen..... Ons stadje is klein ondanks zijn 500.000 inwoners. De universiteit heeft prachtige gebouwen — meer steenen dan boeken. — Nee, ik beklaag me niet. Later krijg ik zelfs pensioen uit het Rockefeller-

fonds. O, ik weet waaraan u denkt: als Rockefeller er eens niet geweest was...... Bah, in zijn plaats zou er een ander geweest zijn. Het ongelukkige is, dat de liefdadigheid de instellingen moet aanvullen waar het ons betreft."

Thomas W. Eaton praat verder met een dun en droevig glimlachje. Hij doet me denken aan intelligente, fijne geesten die, men weet niet hoe, terecht zijn gekomen in een gezelschap van parvenu's en u aankijken, of zij uw toegevendheid willen inroepen. Hij spreekt nog lang. Soms gaat zijn stem verloren in het geraas van het verkeer; ik hoor brokstukken van zinnen.......

Thomas W. Eaton praat door. De voertuigen maken nu zooveel lawaai, dat ik niets meer versta."

GEORGES DUHAMEL

De stem, de aanklacht van Thomas W. Eaton wordt overstemd. „De voertuigen maken zooveel lawaai.........."

Het kan niet scherper gezegd worden. Het simpele zinnetje bewijst het talent van Georges Duhamel. Het maakt indruk. En wij hopen hartelijk, dat er zeer vele van dergelijke zinnetjes gezegd en gedrukt zullen worden. Zij zullen ons waarschuwen voor het gevaar.

Er moet gewaarschuwd worden.

Er is veel geschreven en gesproken over de monde futur, dikwijls misprijzend, critiseerend, veroordeelend, zóó dikwijls, dat er tegen werd aangevoerd: het is modegeschreeuw geworden waaraan men meedoet om zich zelf een testimonium van geest en beschaving te geven. Maar er is alle aanleiding voor dat „modegeschreeuw". Het gevaar dreigt. Het bedreigt onze beschaving, onze kunst, onze cultuur, en het komt uit Amerika. Omdat het wijst op dit gevaar, moet het boek van Georges Duhamel gelezen en overdacht worden.[1])

---

1) *Georges Duhamel.* Scènes de la vie future (248). Paris, Mercure de France. 1930.

„Nulle nation ne s'est encore, plus delibérément que les Etats Unis d'Amérique, adonnée aux excés de la civilisation industrielle.... On n'en peut plus douter, cette civilisation est pourtant en mesure et en train de conquérir le vieux monde. Cette Amérique représente donc, pour nous, l'avenir. Qu'à cet instant du débat chacun de nous, Occidentaux, dénonce avec loyauté ce qu'il découvre d'américain dans sa maison, dans son vêtement, dans son âme...... l'Amérique n'est pas, comme on se plaît à le dire, un pays jeune en tous points. Au regard de la civilisation industrielle, le peuple américain est un peuple plus vieux que les nôtres, un peuple vieilli brusquement, peutêtre, et sans maturation réelle, mais qui nous joue, dès aujourd'hui, bien des scènes de notre vie future. Il n'est donc pas sans intérêt d'observer avec prudence les actions et réactions d'un groupe humain en proie aux misères dont nous sommes nous-mêmes menacés."

Het is inderdaad niet overdreven van een gevaar te spreken en te waarschuwen tegen den Amerikaanschen geest. Waarschuwen, om verkeerde opvattingen te corrigeeren en inzicht te geven in de ware verhoudingen van het reusachtige land. Een voorbeeld van deze onjuiste meeningen is wel het gewicht, dat men hechtte aan het bezoek van een der nationale helden van Amerika aan ons land. Het begon er op te gelijken, of men Ford te voet viel, of het werkelijk een eer was, dat hij ons land bezocht. Het waren volkomen onverdiende eerbewijzen. Henry is niet de ideale werkgever, de sociale weldoener, die zich bij zijn maatregelen en bedrijfspolitiek laat leiden door de zorg voor het welzijn van zijn arbeiders; hij is slechts een egoist die zijn egoïsme handig weet te maskeeren, die op alle mogelijke manieren de arbeiders aan zijn bedrijf bindt, die alleen beschouwt hoe hij het grootste nuttige effect uit de menschelijke machines kan trekken. Wij zijn niet bevoegd om te beoordeelen, of rationalisatie een toekomstige economische noodzakelijkheid of onvermijdelijkheid is, maar wel staat het voor ons vast, dat het voor den arbeider geen zegen is. En als Ford slechts vijf dagen in de week laat werken, dan is deze maatregel alleen ingegeven door de eischen van den afzet, de productie; het is goedkooper om de machine maar vijf dagen te laten functioneeren.

Nochtans: Henry geeft zijn arbeiders twee vrije dagen per week, hoort men. Wordt hij niet verheerlijkt? En leidt bewondering niet gemakkelijk tot navolging?

Er is niets onbenulligers, niets meer lawaaierigs dan de Amerikaansche rolprent, niets dat beter gekarakteriseerd wordt door het spreekwoord van veel geschreeuw en weinig wol. Pracht en praal, protserige weelde, gillende reclame van duizenden dollars, overdadige monteering, maar geen inhoud, geen geestelijk houvast. Toen Jannings in dienst van den dollar ging, was in zijn eerste film onmiddellijk een sterke daling in artistiek peil merkbaar. — Bestaat

er ongelooflijker onzin, grover sentimentaliteit, onmogelijker combinatie van onnoozel pathos en kinderlijke vergissingen dan het product van den Sonny Boy, waarin slechts één goed détail aan te wijzen is, nl. de naam van den held: the singing fool?

Nochtans: hoe groot is hier het succes van dergelijke producten? Waar is het drukker dan in het pralende Amsterdamsche bioscooptheater, waar nagenoeg alle films goed zijn voor den prullenbak, maar waar de meeste reclamelampen branden en waar de zaal „zoo schitterend is"? De reden? Gebrek aan zelfstandig oordeel en critisch inzicht, vervlakking, steeds meer veld winnende banaliteit.

Iederen radiobezitter is het wel eens overkomen, dat hij op een ongezegend oogenblik zijn toestel inschakelde en meteen werd overrompeld door platen-„muziek" van Yankee-afkomst. 'n Niet aan te hooren warreling van onsamenhangende klanken, instrumenten die gillen, krassen, knauwen, huilen, op ondefinieerbare wijze in de hoogte schieten of even ongemotiveerd en plotseling zakken, een chaos van onzinnige geluiden die het grootsche van den chaos nog mist. 'n Serie schrille schreeuwen zonder inhoud, zonder verband, zonder begin of einde, onwelluidend, leelijk, zinneloos. Daartusschen door een verveelde, vlakke, mistige stem, die frazen zonder zin uitstoot.

Nochtans: hoe dikwijls worden dergelijke producten uitgezonden en hoe veel platen worden ervan verkocht?

Met deze voorbeelden worden niet de grootste humbug en de ernstigste misdaden van de monde futur aangeduid. Doch laten het slechts flauwe spiegelingen zijn van de verschijnselen — zij geven toch een beeld, zij het vaag, van deze verschijnselen, en zeer velen blijven er zoo onverschillig onder, dat men wanhoopt, of het verschijnsel zelf indruk zal maken. Dat is het gevaar van het gevaar. Men moet zich bewust worden, dat de invloedssfeer steeds sterker wordt; de onjuiste denkbeelden omtrent Amerika moeten worden weggenomen. Anders zullen de *scènes de la vie future* spoedig werkelijkheid worden. Laat men dit boek lezen, opdat men het ware Amerika zal leeren kennen.

Wat is dit ware Amerika?

Niet het vrije land, dat de vrijheid voor zich zelf en anderen het hoogste goed acht en daarvoor dus met alle energie strijdt; men bestudeere slechts de buitenlandsche politiek der V. S! De dollar heerscht er naast de middelmatigheid, de onderdrukking van het individu, de banaliteit. De techniek. Civilisation industrielle. Allerlei experimenten, o.a. op het gebied van de huwelijksmoraal (wat deze en dergelijke kwesties betreft, moet de volwassen en critische lezer het boek van Duhamel aanvullen) kunnen er worden bedreven, maar op de film mag een kus niet meer dan zes voet celluloid beslaan (pag. 55). Vrijheid? Wij denken niet aan allerlei malle ge-

woonten, die men in dat land der hooggeprezen vrijheid niet mag overtreden op straffe van publieke uitjouwing op straat, maar we verwijzen slechts naar pag. 73; de figuur van een Indiaan of van een bison staat op de Amerikaansche munt: „O ironie! Twee rassen, die gij in minder dan drie eeuwen hebt vernietigd".

De Amerikaan heeft geen onderscheidingsvermogen. Meer dan de Franschman, de Engelschman, de Duitscher of wie ook die den naam hebben, is hij een verblinde chauvinist, die het minst reden tot chauvinisme heeft. Vandaar die buitensporige vereering van spierenhelden, vandaar de onzinnige recordjagerij, vandaar de beteekenis die men er aan sport hecht („Le sport, entre les mains de traitants ingénieux, est devenu la plus avantageuse des entreprises de spectacle. Il est devenu la plus étonnante école de vanité" — en dat geldt vooral van de monde futur); vandaar verschijnselen als men in hoofdstuk III en X beschreven vindt, vandaar het ergerlijke waanbegrip dat alles te koop is, vandaar de verblindheid omtrent hun eigen jammerlijken toestand, vandaar het lage peil van hun amusement, vandaar de voorkeur voor het schreeuwerige en imposante leegheid. In dit verband moge opgemerkt worden, dat het oude excuus (de Amerikaan werkt den langen dag zóó ingespannen, dat hij 's avonds ongeschikt is voor hoogere ontspanning dan een society-film en een nuditeiten-revue) een schamel uitvluchtje is. De groote meerderheid der Yankee's, die deze bête genoegens najagen, werkt niet langer en intensiever dan een hand- of hoofdarbeider in Lyon, Enschede of Oslo. De Amerikaan is een en al vooroordeel, bekrompenheid, ergerlijke naieviteit, domme vereering voor al wat mooie schijn en holle grootheid is. De Amerikaan is de eenige die een land bewoont, waar een misdadiger (die later zijn vulpen leeg-schrijft aan handteekeningen) een terreur kan uitoefenen in een „wel geordenden" (!) staat; waar, meer dan in andere landen de traditioneele krantenjongen millioenen verdient om later met rijke schenkingen zijn geweten te sussen; waar het ons volkomen aannemelijk voorkomt dat de auteur een nachtmerrie krijgt: „j'ai rêvé que, pour simplifier leur industrie, diminuer la main-d'oeuvre, pousser la vente, abaisser le prix, les jardiniers américains ont décidé de rationaliser les fleurs et de n'en plus laisser croître qu'une seule espèce, spécialement avantageuse et de bonne conservation".; waar.... in 't kort, men leze dit boek. Dan zal men behalve verbazing, spot, overweldiging, ironie o.a. ook vinden het aanklagende en ontroerende hoofdstuk over la séparation des races, lezen over een meisje dat zelfmoord wil plegen, omdat ze ontdekt geen zuivere blanke te zijn, over een dame (une négresse blanche; regardez l'aile du nez) die bijna huilt, omdat twee blanken haar vragen met hen aan tafel te gaan; nooit had zij op zooiets durven hopen. Waar ter wereld zijn zulke vernederingen mogelijk? Alleen in Amerika, het land waar Duhamel geïnspireerd werd tot den boven aangehaalden zin....„il me fait

songer à ces hommes intelligents, sensibles, égarés on ne sait comment dans une famille de parvenus et qui vous lancent des regards suppliants pour demander votre indulgence", het land waar de groote geesten „qui considèrent la marche de leur civilisation ne dissimulent par leur angoisse".

Men beschouwe dit alles slechts als een aankondiging. Men leze het boek, omdat het een gevaar, den vijand signaleert; want zoolang men het gevaar niet kent, zal men het niet bestrijden.

En bestrijding is meer dan noodig.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

FERRé (Fernand) CHAîNES. Roman, Alexis Redier, Paris 1930, 12 frs.

„Sur nos âmes pèsent d'implacables chaînes." Dit woord vat den indruk samen van dit sombere, drukkende boek. Het is de geschiedenis eener vrouwenziel, triest en grauw als een mistige najaarsdag. Het leven in een Fransch provinciestadje wordt hier geschilderd in al zijn kleurlooze eentonigheid, zijn beperktheid van uitzicht en interessen. De schrijver is een meester in het opeenhoopen van grauwe figuren en grauwe toestanden, waardoor een verstikkende atmosfeer wordt geschapen, zoodat de beeindiging der lectuur werkt als het verlaten van een mijn of een onderaardsch hol. Het is een defect van den schrijver, dat hij volstrekt geen sympathie, nauwelijks belangstelling voor zijn personen weet te wekken. Hoe minutieus hij ook de sensaties en gewaarwordingen zijner Hélène tracht te beschrijven, zij blijft een vaag en ver fantoom voor den lezer, zonder scherpe contouren. Hélène is de heldin van het boek; zij is getrouwd met een kleingeestig ambtenaartje, dat aan tuberculose lijdt. Zij verfoeit hem uit heel haar ziel; doch om de bewondering harer stadgenooten te winnen, verpleegt zij hem met toewijding, tot ook zij door dezelfde kwaal wordt getroffen. De roman is formeel goed geschreven, maar het geheel is niet in een hoogere schoonheidssfeer geheven. Alles is slap en bleek: de realiteit die hier beschreven wordt, is vervelend en onbelangrijk.

ROSNY JEUNE (J. H.) L'ENLèVEMENT. Roman, Ferenczi, Paris, 1930. 12 frs.

Dit bizarre verhaal schijnt een satyre, die Rosny heeft willen schrijven op de geëmancipeerde ideeën der hedendaagsche jonge dames. Bijzonder daarin geslaagd is hij niet. Deze ontvoering is al te onwaarschijnlijk en onmogelijk. Het begin is vlot genoeg. De schrijver voert ons binnen in een kring van studeerende en aan-sportdoende meisjes, kinderen van rijke ouders; zij hebben zich losge-

maakt van allerlei traditioneele begrippen over eer en deugd en spreken als bootwerkers over zeer delicate dingen. Een Russische jongedame verkeert in haar gezelschap en noodigt haar als bij toeval uit om samen een tochtje op zee te maken op het jacht van een harer vrienden. Op het jacht gearriveerd, blijken zij in handen te zijn gevallen van een bende Russische bandieten. Na een nacht van allerschofterigste behandeling wordt het viertal weer aan wal gezet. Op het jacht waren de jonge dames alle geëmancipeerdheid vergeten en handelden volgens de traditioneele opvattingen van het Westen.

Het is niet veel meer dan pornografie, wat Rosny ons in dit onzinnige, onwaarschijnlijke verhaal voorzet. Prikkellectuur van verdacht allooi. Men twijfelt aan den ernst en het verantwoordelijkheidsgevoel van dezen schrijver. *L'Enlèvement* is een waardeloos en slecht boek.

CARCO (Francis) LA RUE. Roman, Albin Michel, Paris, 1930. 15 frs.

Een Fransche roman kan luchthartig, frivool of erger dan dat zijn, vervelend is hij zelden. Hij is nooit te lang, te onevenwichtig; de Fransche zin voor „mesure" doet zich hier gelden. In Holland en Duitschland verschijnen er dagelijks boeken van honderden bladzijden, waarin schrijver of schrijfster zich de eenige verdienste van kort-te-zijn laten ontglippen. En al die taaie ballast moet betaald worden. Mochten onze schrijvers en uitgevers zich het

FRANCIS CARCO

Fransche voorbeeld ter harte nemen: een goedkoop boekje van een goede tweehonderd bladzijden, ziedaar een Franschen roman in doorsnee!

In Frankrijk doet gewoonlijk de schrijver zijn *uiterste* best, drukker en uitgever doen 't slechts *matig*, om 't boek smaakvol te maken. In Holland is de verhouding vaak omgekeerd. Boeken zonder eenige waarde worden nog kostbaar uitgegeven. De Fransche verhouding lijkt mij de juiste. „Psychè nikai", de geest overwint; in het Fransche boek komt dit beter uit. De schrijver is de architect van het boek, de hoofdbouwer; de uitgever is slechts tweede-rangs werkman.

La Rue van Carco is een roman van het gewone formaat, zoowel stoffelijk als geestelijk. 't Is het verhaal van een „fille perdue", die de verteller ('t is een roman in de ik-vorm) uit haar eerloos bestaan tracht op te heffen en tot een „honnête femme" te maken. Doch alles is verloren moeite. Het is of een niet te bezweren noodlot, een onoverwinnelijk instinct de ongelukkige Louise telkens weer teruglokt tot het straatleven. Zij haat den bruut, met wien zij samenleeft, en toch kan zij zich niet van hem losrukken. De invloed van den ander (de „ik" uit den roman) wekt een oogenblik haar betere gevoelens, maar doet haar tevens nog sterker wanhopen aan redding en opheffing.

De wisselende stemmingen en besluiten van het meisje heeft Carco met talent beschreven, alsmede de sfeer, waarin dit leven zich afspeelt. Een boek van overweldigende kracht is het niet; het is een der vele, die een tijdlang gelezen en dan vergeten worden. Voor ontwikkelde lezers.

Duitsch

NEUMANN (Alfred) DER HELD. Roman eines politischen Mordes (396). In Leinen geb. 7.50 M., Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart und Berlin, 1930.

Alfred Neumann heeft een hoogen greep gedaan met dit thema: een samenzweerder verplicht zich den hoofdman der revolutie, die op 't oogenblik de macht in handen heeft, neer te schieten, stelt de daad en gaat ten gronde aan schuldbesef en wroeging. In straf gespannen, krachtig proza beschrijft hij dit psychologische geval, dat in drie dagen zich afwikkelt en verloopt tusschen uiterste hoogten en laagten. Neumann is een scherp psycholoog die zijn object, zijn „held", vervolgt met meedoogenlooze analyseerkunst tot het bittere einde. Om het geval te verwikkelen omgeeft hij den „held" met een paar mysterieuze figuren, die naar de ziel — om mij zoo uit te drukken — in den moord betrokken zijn, een alwetenden dwerg en een eenzaam levend zonderling, die onder den last van een vroegeren moord gebukt gaat.

Toch lijkt ons het tot waanzin stijgende schuldbesef van den „held" niet overtuigend en niet gemotiveerd. Waarop is het geba-

seerd? Hij meent zijn land een dienst te bewijzen en na den moord valt er geen enkel motief te erkennen, waarom hij zijn daad te berouwen heeft. Niets rechtvaardigt zijn koortsachtig schuldgevoel. Er staan buitengewoon goede bladzijden, sterk geschreven scènes in dezen roman, doch als geheel heeft hij te zwakke zijden om volkomen te bevredigen. Het is een boek voor rijpe, ontwikkelde lezers.

WOLTERS (Friedrich) STEFAN GEORGE UND DIE BLÄTTER FÜR DIE KUNST. (586). Deutsche Geistesgeschichte seit 1890. Bondi, Berlin 1930. 15.50 M. geb. 18.50 M.

Friedrich Wolters, de onlangs overledene, is een der geestdriftigste aanhangers geweest van den profeet uit Bingen, Stefan George. In dit werk, dat kort voor zijn dood uitkwam bij den George-uitgever Bondi te Berlijn, heeft hij zijn meester een monument willen stichten. Men vindt in dit boek alle gegevens omtrent den graag mystificeerenden dichter, die men maar wenschen kan. Ze zijn erin verwerkt niet op nuchter biografische wijze als weinig beteekenende facta en data, maar met dien eerbied en die wijding, waarmee in den George-kring alles behandeld wordt. Er moet wel een zeldzaam fascineerende kracht van den dichter zijn uitgegaan, dat hij jonge en zelfs oudere menschen van talent zoo in zijn kring wist te bannen. Voor Wolters is George meer dan een buitengewoon mensch, hij is hem een openbaring, een bijna goddelijk verschijnsel. Dit bijna zeshonderd bladzijden-lange boek is geschreven in een lang-ademigen, gewijden, haast esoterischen stijl, een stijl die een zekere wereldafgekeerdheid, een irrëeele droomvlucht heeft. Men kan bladzijden gelezen hebben, zonder dat het gelezene in scherpe contouren voor den geest staat. Het werk is zoo door en door Georgisch, dat het voor den kring der ingewijden een standaardwerk zal blijven, doch door de buitenstaanders nauwelijks wordt opgemerkt.

„Deutsche Geistesgeschichte seit 1890" is de ondertitel en dit verraadt reeds de mentaliteit. Voor de Georgeanen is het verschijnsel George het centrale verschijnsel van den Duitschen geest in de laatste dertig, veertig jaren. Zij vergeten of zien voorbij, dat er ook buiten George dichters en denkers zijn opgestaan van even groote kracht, dat tenslotte het Georgeanisme slechts een gedeelte van het Duitsche geestesleven heeft beinvloed. Friedrich Wolters is evenals George voortgekomen uit katholieke traditie en omgeving; maar wat hen in hun later leven nog aan het katholicisme bleef en blijft binden, is een uiterst zwakke, louter aesthetische draad. Het katholicisme als geloof en overtuiging is hun vreemd geworden. Vanuit dit standpunt is ook dit boek geschreven. Voor Nederlanders heeft 't zijn belang, dat hier ook de relatie tusschen Albert Verwey en George beschreven staat. Verwey heeft een tijdlang het Georgesche spoor gevolgd, doch heeft zich later van hem afgewend. Voor litterair geinteresseerden en vakmenschen heeft dit boek zijn waarde.

FEDERER (Heinrich) IN FRANZENS POETENSTUBE. Umbrische Reisekapittel. Herder, Freiburg (90 S) 2 M.

MAGNI (Verano) DA KOMMT DER HEILIGE. Ein Lebensbild des hl. Franz von Assisi. Bearb. von Anton Grumann, Herder. Freiburg, 1930. 4.60 M. und 5.40 M.

Twee Franciscusboekjes, waarvan het eerste geschreven is in den frisschen, levendigen verhaaltrant, dien we van Federer gewoon zijn. De lezing van dit werkje is verkwikkend als een onverwachte bron na een vermoeienden tocht. Er ligt een bekoorlijke poëzie, een weldadige humor, een innig religieuze stemming over deze short-stories, waaraan niemand weerstaan kan. De uitgaaf is bijzonder smaakvol.

In het tweede wordt het leven van Franciscus in een eigenaardig kader geplaatst. Twee „Wanderbrüder", Leo en Egidio, vertellen van hun vader en stichter en ongemerkt schuift geheel het leven van den Heilige langs ons heen. Op het einde verschijnt Franciscus zelf en zegent de vertellers en de toehoorders. Een spannend verhaal, dat meer verhaal dan historie is.

Engelsch

SPENCER (Claire) GALLOWS' ORCHARD. (279) ingen. 2 M.; geb. 2.80 M. Tauchnitz Edition, Leipzig.

De goedkoope Tauchnitz-uitgave van *Gallow's Orchard* is zoo spoedig gevolgd op de eerste Engelsche editie, dat, waar wij toen geen gelegenheid hadden dezen belangrijken roman te bespreken, wij dit thans nog kunnen doen, zonder dat de actualiteit van 't nieuwe feitelijk te kort wordt gedaan.

Het is opmerkelijk, welk een aantrekkingskracht de laatste jaren de uitbeelding van een tragisch menschenleven voor de Engelsche en Amerikaansche schrijfsters schijnt te bezitten. Waarbij dan echter dadelijk moet geconstateerd worden, dat de schrijfster van *Gallow's Orchard* met dezen roman absoluut niet aan een litteraire mode heeft meegedaan. Haar geest en gevoel hebben de duistere diepten gepeild van het gepassioneerde vrouwenleven, dat zichzelf tot een ontzettende tragedie maakte; en innig mededoogen noopte haar tot het beschrijven er van. Want dat is de grondtoon in mineur, welke door het geheele boek trilt: diep medelijden met de ongelukkige Effie Gallows, die tenslotte met haar eigen leven moest boeten voor een zondigen misstap. De beschrijving van haar gecompliceerde en in zichzelf tegenstrijdige persoonlijkheid is het beste in 't boek; wij zien haar ten voeten uit, levend vóór ons, en toch blijft een waas over haar hangen, dat verhindert tot in 't diepste van haar wezen door te dringen. Wij leeren haar niet volledig kennen; niet wegens onvermogen van de schrijfster, maar eenvoudig wijl een dergelijk gecompliceerde persoonlijkheid nu eenmaal niet volledig te doorgronden is. Maar overigens zijn zij en de andere personen in het

Schotsche dorpje Durkie, waar de tragedie zich afspeelt, bezield met werkelijk leven: John Gallantly, haar tweede echtgenoot, die het verhaal vertelt; de „Minister"; Ernest Weir; Mrs. Weir; de „Provost"; en de dorpelingen, als massa. De stugge, harde, ietwat farizeesche Schotsche dorpers haatten in haar de vrouw, die gezondigd had, en de vrouw, die zij voelden niet te kunnen begrijpen.

„Perhaps that's why most people hate her", zegt John Gallantly, „it's because she has something that they don't understand."

Gallows' Orchard is een rijp product van diepe menschenkennis — daaraan ligt het ook, dat de onwaarschijnlijkheid van enkele details niet storend opvalt —; wat een klein-burgerlijk romantisch verhaal had kunnen zijn, is geworden tot een tragedie, die nog lang in den geest van den lezer blijft leven. De compositie is evenwichtig.

Het zal wellicht eenigszins overbodig zijn tenslotte nog op te merken, dat wij *Gallows' Orchard* alleen kunnen aanbevelen voor ontwikkelde volwassenen.

WOLFE (Thomas) LOOK HOMEWARD, ANGEL. (613) 10/6. William Heinemann, Ltd. London.

Sedert o. a. Sinclair Lewis het geopenbaard en geanalyseerd heeft, is het familie-leven in de kleine Amerikaansche stad ons niet vreemd meer; en zoo beschouwd is de geschiedenis der Gant-familie in Thomas Wolfe's boek niet over-belangwekkend. In den jongsten telg der vreemdsoortig samengestelde familie — Eugene — herkent men oogenblikkelijk den auteur. Hij is zichzelf het leven vanaf zijn eerste jeugd, immens bewust geweest; in *Look Homeward, Angel,* heeft hij de geschiedenis van de eerste tientallen van dat leven neergeschreven, zijn verbitterd en hartstochtelijk worstelen met de gecompliceerde en in vereeniging verwarringwekkende invloeden van vaders en moeders bloed, dat geweldige conflicten schiep bij het vormen der eigen persoonlijkheid. Ook dit is, in zich, zoo belangwekkend niet meer: dergelijke, min of meer psycho-analytische, autobiografiën zijn er de laatste jaren reeds meerdere geschreven. 't Is de wijze, waarop dit boek geschreven werd, dat het tot een uniek werk stempelt. Het opvallende daarin is wel de geweldige, emotioneele kracht, die de woorden als vanuit het diepst van het gemoed laat opborrelen, neen, opspuiten. Geen oogenblik verslapt zij; het boek trilt en siddert er van. Het overkropt menschelijk gemoed heeft zich in dezen roman lucht gegeven, heeft al wat het bezwaarde en drukte er uit gelaten, er uit geslingerd, in menigmaal overladen en onbeheerschte woordvlagen. Maar dit is tevens oorzaak geworden dat, naast zeldzaam goede kwaliteiten, groote gebreken gedemonstreerd worden: in simpele gebeurtenissen wordt veel dieper zin gezien, dan zij inderdaad bevatten, waardoor die gedeelten belangrijker schijnen dan zij zijn; door het onnoodig breed uitweiden over triviale feiten, die tot het wezen van het boek in geenerlei ver-

band staan en eenvoudig onbeteekenende jeugdreminiscenties zijn, is de roman op die plaatsen langdradig, en werd het geheel onnoodig lang.

Soms ook is het, of de gedachten te haastig en met te velen gelijk uit de bron van zijn geest opkwamen, zoodat er geen gelegenheid was die behoorlijk tot zinnen te vormen en te ordenen — en hij schreef ze in telegramstijl (b.v. de indruk op Gant gemaakt door zijn woonplaats, wanneer hij na een lange reis daar terugkeert; blz. 78). Maar alles is kleurig, levendig, fel; er is scherp geobserveerd, alle personen leven een sterk individueel leven, de gewenschte sfeer is overal voelbaar.

In dit onevenwichtige, en vooral onbeheerschte, werk, is een nog ongeschoold talent aan het woord — *Look Homeward, Angel,* is een eersteling — een talent dat worstelt met de enorme en verwarringwekkende gecompliceerdheid van het leven. Daar het een talent is voelt het dat leven dieper, intensiever, verwarrender, massaler, tragischer, ontzettender aan dan anderen, daar het nog ongeschoold is, weet het de geweldige stof nog niet voldoende beheerscht en overzichtelijk te hanteeren. Dat moet den jongen kunstenaar bij het schrijven van zijn boek pijnlijk gehinderd hebben; wellicht moet daarin ook de oorzaak gezocht worden, dat hij in het leven een grooter tragedie ziet dan het in werkelijkheid is.

Wanneer Thomas Wolfe deze onontbeerlijke eigenschap van den waarachtigen artist — zelfbeheersching — in zijn persoonlijkheid zal hebben vrij gemaakt, zal hij ongetwijfeld een groot kunstenaar worden.

GALSWORTHY (John) ON FORSYTE' CHANGE. (292) 7/6. William Heinemann, Ltd. London.

Het verschijnen van deze „apocryphal Forsyte tales" is een verrassing — een aangename verrassing. Met *Swan Song* werden de „Forsyte Chronicles" definitief afgesloten, werd de levensgeschiedenis der generaties van Forsytes, reikend tot in den nieuwsten tijd, beeindigd. Het beste en nobelste van zijn groot talent heeft *Galsworthy* er in neergelegd, en het is hem moeilijk gevallen voor goed te scheiden van de door zijn kunstenaarsverbeelding geschapen Forsytes, die voor de lezers een werkelijk bestaan hebbend verleden, een reëel stuk historie, zijn gaan beteekenen. Zoo heeft de auteur moeten schrijven, wat hij noemt, „apocryphal Forsyte Tales", waarvoor hij in zijn „Foreword" pleads the two excuses: „That it is hard to part suddenly and finally from those with whom one has lived so long; and, that these footnotes do really, I think, help to fill and round out the chronicles of the Forsyte Family."

Het groote gevaar van dergelijke, later geschreven schetsen, ingeschoven als het ware tusschen vroeger werk, is, dat zij overbodig zijn. Bij deze „tales" is daarvan geen sprake. Integendeel — negen-

tien in getal, loopend van 1821 tot 1918 en verschillende episoden en gebeurtenissen behandelend uit het leven der Forsytes — vullen zij aan, ronden af. En vooral, zij accentueeren nadrukkelijker en laten dieper doorklinken een grondtoon der groote romans: het heden verglijdt onafgebroken in het verleden, de tijdgeest wijzigt zich, langzaam maar voortdurend; menschen en opvattingen veranderen.

Ook *John Galsworthy*. Want als een revelatie is de schets: *A Forsyte encounters the People*, 1917. Scherp en duidelijk placht *Galsworthy* een „weak spot" in onze samenleving te omlijnen en de personen te teekenen, daarbij betrokken. Waarbij zijn gedachtengang deze is: Allen streven naar wat huns inziens de beste oplossing is, en zijn bezield met goede bedoelingen. Maar door geboorte, opvoeding, stand, vooroordeel, staan de partijen tegenover elkander, en hun opvattingen der oplossing zijn met elkaar in strijd. Zij kunnen zich niet in elkaars plaats stellen; indien dat slechts mogelijk ware, en liefde en sympathie de wederzijdsche motieven konden begrijpen, broederschap zou mogelijk zijn. In deze schets nu gebeurt het wonder, dat een Forsyte met werkelijke sympathie en liefde een paar leden der „working classes" leert begrijpen. Tijdens een luchtaanval op Londen wordt hij gedwongen een schuilplaats te zoeken in een station van de „undergrond", waar hij opgedrongen komt te staan tusschen menschen uit het volk. En daar, in de benauwde, kwalijkriekende ruimte, waar hij genoodzaakt is eenige uren door te brengen, leert hij een „white-faced mechanician", zijn vrouw en kind, begrijpen, — werkelijk begrijpen. Het is een genot dit stukje te lezen, den zachten toon van het proza, den lichten, nauw glimlachenden humor, daarin opgesloten.

Even mooi en treffend is ook de laatste „tale" *Soames and the Flag* 1914-1918, waarin de oude Soames Forsty uitgaat naar St. Paul's op „armistice day". *On Forsyte' Change* bevelen wij den lezers der „Forsyte Saga" aan als een gelukkige aanvulling daarvan. In de kwaliteiten van zijn gaaf en sterk proza, beheerscht met zuivere plastiek en fijnen humor, openbaart zich de volgroeide kunstenaar.

Romans en Verhalen

BOJER (Johan) IN DEN GREEP VAN HET LEVEN. Vert. door Dr. Annie Posthumus (252) Becht, A'dam, 1930. geb. f 4.90.

Bojers laatste roman, met den titel „Folk ved Sjöen" in '29 verschenen, is door Annie Posthumus met zorg vertaald. Slechts den titel „Volk (Menschen) aan de Zee" hadden wij liever bewaard gezien. Johan Bojer (geb. 1872) heeft zich evenals Hamsun van visscher en herdersjongen opgewerkt tot een Europeesche beroemd-

heid. Ook hij is geraakt door den Noorschen genius der Epiek en schrijft werken, die ontroeren door hun menschelijkheid. Hoe dicht bij en in de natuur leven deze visschers en boeren; de zee met haar winterstormen ruischt door dit boek. Heel de romantiek van het Noorsche zee- en landleven, zooals we die uit Hamsun en anderen kennen, herleeft ook in dezen roman. Maar Bojers kijk op leven en menschen is niet zoo bitter, niet zoo sarcastisch en pessimistisch als bij Hamsun. Ook bij Bojer dringt zich vaak de vraag op: wat voor zin heeft dit leven vol ellende en bedrog?; doch zijn liefde tot de menschen, zijn vertrouwen in het goede is grooter.

„In den Greep van het Leven" is een boek dat niemand zal teleurstellen. Menschen en omgeving worden er op aangrijpende wijze geschilderd: de grootschheid van het Noorsche landschap geeft een machtigen, wijden achtergrond aan het simpele leven dezer menschen. Voor *volwassenen*, die kunnen lezen en onderscheiden.

KRAEMMER (Elias) ASYL. Vert. door N. Basenau-Goemans. (295) Becht, A'dam, geb. f 4.90.

De wisselingen van het lot vormen het hoofdthema der romans van Elias Kraemmer. De strakke compositie van veel moderne romans zoekt men bij hem tevergeefs. In dit boek is het Asyl, het kindertehuis, het centrum, waaromheen hij zijn personen groepeert. Er is nog veel oude romantiek met hier en daar een brokje sentimentaliteit in dit werk; het doet ouderwetsch aan. Kraemmer laat zijn helden wat gemakkelijk sterven, als het gelegen komt. Maar het is een onderhoudend en warm menschelijk boek, een boek met humor en met gevarieerde menschentypen, die de omgeving van het Asyl tot een plaats maken, waar we graag vertoeven. Het is niet zoo „Noorsch" als de meeste boeken der bekende Noorsche schrijvers: het speelt in de hoofstad en mist zoodoende het landelijk cachet. Fjorden en sneeuwstormen ontbreken er. Het is meer een boek voor de huiskamer, meer een spannend verhaal dan een werk dat ons in de geheimen van het Skandinavische leven inwijdt.

„Asyl" heeft zijn verdiensten, al zal het niet door alle litteratuurminnaars genoten worden. Het is geen boek voor kinderen, maar ieder ernstig lezer of lezeres kan het ter hand nemen. Voor doorsneelezers bevelen wij het van harte aan.

HUGHES (R.) KINDEREN EN PIRATEN. Uit het Engelsch door R. Peereboom. (278) f 2.90 en f 3.90. Uitg. Mij. „Kosmos", A'dam.

„Kinderen en Piraten" heet dit merkwaardige boek, dat vertelt van een groepje kinderen, die door zeeroovers worden buitgemaakt, als lastige ballast meegevoerd en ten slotte op een ander schip naar Engeland worden overgebracht. Het is een roman van avontuur, die er wezen mag. Het verhaal begint op Jamaica, waar het farmleven, landschap en natuurtafreelen met zeldzame concreetheid en onmid-

dellijkheid beschreven worden. Op zee is het vooral de wonderlijke verhouding tusschen piraten en kinderen, de reflexen en reacties in de kinderharten, die met ongewone intuïtie geschilderd worden. Men vergeet het wel wat wonderbaarlijke der lotgevallen bij de fijne psychologische teekening der kinderen. De humor in dit boek is van goed allooi; een enkelen keer vergrijpt hij zich wat smakeloos aan wat ons heilig is. Het is geen boek, dat men kinderen of opgeschoten jongens in handen moet geven: een jongensboek is het niet. Volwassen menschen zullen met genoegen deze vreemde, met zorg vertaalde en uitgegeven historie lezen, die van zoo nabij beleefd en beschreven lijkt en toch aandoet als een ver avontuur, een wreed sprookje.

ELSENSOHN (Joh.) ARIE. Roman uit den Jordaan. (192) f 2.90 en f 3.90. Strengholt, A'dam.

Elsensohn is geen Querido en Arie geen „mooie Karel". Wanneer men zijn litteraire eischen even opzij dringt en zijn belangstelling in het reëele Jordaanleven den voorrang gunt, is dit een boek dat zijn bekoring heeft. Het overziet slechts een beperkt stukje Jordaan, een klein hoekje en een klein groepje menschen, maar Elsensohn is er goed thuis en sympathiseert met zijn volkje. Hij bouwt een goed verhaal op en beschrijft menschen, waarin we belangstellen. Was hij de techniek volkomen meester, dan was zijn roman hem nog beter gelukt.

Men heeft aanvankelijk het gevoel dat het hoogstens „copieerlust des dagelijkschen levens" is, maar gaandeweg komt er eenig eigen leven in zijn menschen. Litterair gevormden zal dit verhaal niet bevredigen, maar het is minstens even goed als drie kwart van het geïmporteerde uit het buitenland. De Jordaners nemen geen blad voor den mond, maar zeggen grofweg en plat hun meening. Het is een boek voor volwassen lezers.

KESNIG (H.) „VROUWKE". Oorspronkelijke Roman. f 3.25 en f 3.90. Joh. Mulders Uitg. Mij., Gouda.

„Vrouwke" is de geschiedenis van een meisje van streng Protestantschen huize, dat kennis krijgt aan een Katholieken jongeman, door haar zeer orthodoxen vader op alle wijzen wordt tegengewerkt en een verzuurde oude juffrouw wordt. Kesnig wil het fatale van het gemengd-huwelijksverbod in zijn roman belichten. Het is best mogelijk dat er individuën slachtoffer worden van een algemeene wet; dit bewijst natuurlijk niets tegen de wet. Hij stelt het geval trouwens zeer eenzijdig voor. Dit wat de tendenz betreft.

Als roman heeft „Vrouwke" niet veel te beteekenen: ontspanningslectuur, die niet bijster boeit. De personen zijn abstracties als in de middeleeuwsche moraliteiten. De vader: starre orthodoxie; de moeder: goedheid; het meisje: lieftalligheid; verder treden er nog op

„booze list", „rechtschapenheid", „verleiding" enz. Neen! f 3.25 of f 3.90 is te veel betaald voor dit boek. Volwassenen, die lust mochten hebben dit boek te lezen, zal het overigens niet veel kwaad doen.

ALBERS (Martin) TWEE BROEDERS. Oorspronkelijke roman. (180) W. L. en J. Brusse, R'dam, 1930.

Oorspronkelijk is deze roman in hooge mate. Het is de geschiedenis van een misvormd Jodenjongetje, een onnoozele, die door allen wordt beetgenomen en, erger nog, getrapt als 'n minderwaardige. Te midden van die verdrukking bouwt hij zich een fantastische droomwereld, waarin hij als artiest triomfen meent te vieren. Martin Albers schrijft dit verhaal in mooi, bijna te mooi proza, rythmisch en beeldrijk, waardoor het geheel in een haast sprookjesachtige distantie treedt. Er is veel gefantaseer en gedroom in dit boek, waardoor de voeling met de werkelijkheid te vaak verbroken wordt. Waar de schrijver reëel blijft, waar hij de trefpunten van zijn held met de „normale menschen" beschrijft, is hij op zijn best. Het is een boek voor rijpe lezers.

BRAND (Max) DE DOOD VAN DAN BARRY. (125) f 2.25 en f 2.90. Ned. Bewerking van J. H. v. d. Bovenkamp Jr. „De Combinatie". R'dam.

Met dit boek besluit Max Brand de serie waarin hij zijn uiterst fantastische schepping: Dan Barry, den man die leeft met z'n wolfshond en zijn wilden hengst als met zijn familie, laat optreden. Eenige jaren heeft Dan gelukkig en tevreden met Kate Cumberland, zijn vrouw en Joan, zijn klein meisje, doorgebracht in de hut op eenigen afstand van de ranch, waar Kate thuis hoorde. Op 'n avond komt er een door den sheriff opgejaagde man bij hen binnen vallen, die liefderijk door hen verpleegd wordt. Dan Barry helpt hem om den sheriff te ontkomen, maar de man beloont zijn gastvrijheid door hemzelf te verraden. Het wilde element wordt weer wakker in Dan, hij gaat er op zijn paard Satan op uit, om zijn vijanden een voor een neer te legggen. Kate tracht tevergeefs om hem tegen te houden. Dan lokt zelfs zijn dochtertje tot zich in zijn verborgen hol. Er ontstaat een strijd tusschen man en vrouw om het kind, dat zelf het liefst bij haar vader is. Kate besluit alles te doen om haar meisje niet als een wilde te laten opgroeien en komt er zelfs toe, om haar man, dien zij toch boven alles liefheeft, dood te schieten, als hij na een wilde jacht, ontkomen aan den arm der gerechtigheid, die wel honderd man tegen hem in het veld had gebracht, komt naar de oude ranch om zijn dochtertje te halen. Het einde van deze sprookjes-figuur is al even onwaarschijnlijk als zijn geheele bestaan was, maar het boek is even boeiend voor ouderen als een sprookje voor kleine kinderen.

DEEPING (Warwick) BUREN. (552) f 2.90 en f 3.75. Vert. door Claudine Bienfait, Van Holkema & Warendorf, A'dam.

Christopher Hazard, mank, leelijk, iet of wat burgerlijk, studeert aan de Universiteit te Londen en wordt daar, door de medestudenten en professoren als iemand die niet meetelt, door plagerijen en onheusche behandeling in een hoek geduwd.

Hazard is een stille werker, die op zijn hooggelegen achterkamertje in groote eenzaamheid leeft en vol ambitie studeert. Op dezelfde verdieping van het huis, waarin Hazard zijn kamer heeft, woont een eenvoudig meisje, Ruth Avery, een typiste, die medelijden heeft met den eenzamen man en dien zij graag wat vreugde in zijn leven zou brengen. Maar Hazard begrijpt haar niet, hij kijkt naar haar, zonder haar te zien. Deeping schetst het leven van deze twee menschen knap en raak analyseerend, zooals wij dat van dezen auteur gewend zijn. De vertaling is heel goed (over de enkele vergissingen leest men vlot heen) maar toch is dit boek niet het beste te noemen, dat de schrijver gaf. Maar al prefereeren we, om van het allerlaatste werk te spreken „Mary Vinar's Keuze", toch kunnen we „Buren" ten zeerste aanbevelen, zonder voorbehoud.

BOS (Fokko) DE MOORD IN HET SLOP. (296) f 1.25. Bruna & Zoon, Utrecht.

De titel doet een lugubre roof- en moordgeschiedenis vermoeden; maar het valt mee. Het is ontspanningslectuur van de goede soort, een zeer menschelijke geschiedenis van lief en leed, zooals er dagelijks voorvallen.

Een oude patriciërsfamilie heeft zich opgesloten in zijn tweehonderd-jaar-ouden roem: het uiterlijk leven moet verloopen volgens de regels der familie-traditie. Wat er zich in 't verborgene afspeelt, doet weinig ter zake; als de eer naar buiten maar gered wordt. Huwelijken buiten hun kaste zijn streng verboden, met 't gevolg van gebroken harten. De tragische strijd tusschen familie-eer en persoonlijke neiging vormt den inhoud van dit boekje. De moord zelf doet wel wat onwaarschijnlijk aan: maar het geheel blijft toch binnen het kader van het menschelijke en mogelijke. Het boekje is geschikt voor volwassenen.

BRAND (Max) MISTRAL. Ned. Bewerking van J. H. v. d. Bovenkamp Jr. (217) f 2.25 en f 2.90. „De Combinatie", R'dam.

„Mistral" is noch de Provençaalsche dichter, noch de bekende droge wind in Zuid-Frankrijk, maar een paard van ongewone driften en krachten. Om dezen Mistral heeft Max Brand een Far-Westverhaal gesponnen. De gewone ingredienten, die zulk een avonturengeschiedenis kruiden moeten, ontbreken niet: woeste cowboys, waaronder edele harten en verraders, een dapper farmmeisje, dat geen vrees kent, paarden en revolvers, ritten op leven en dood enz. De

verraders zijn in zulke verhalen altijd nog wat verraderlijker dan in werkelijkheid, de helden zijn altijd een beetje handiger en sterker dan de verraders, het smachtende meisje moet altijd een levensgevaarlijke rit afleggen om dan nog juist op tijd den geliefden held te redden. Max Brand kent de wenschen zijner lezers te goed om hiervan af te wijken. Hij laat zijn verhaal ver genoeg in het Westen der Vereenigde Staten spelen om zijn fantasie vrij spel te kunnen laten en zijn lezers te verbluffen met bovenmenschelijke staaltjes van rij- en dresseerkunst. Een geschikt boek voor liefhebbers van avontuurlijke verhalen.

ROHMER (Sax) DE GELE DUIVEL. Ned. Bewerking van J. v. d. Kamp. (229) f 2.25 en f 2.90. „De Combinatie", R'dam.

Zelden heb ik zooveel wonderbaarlijks bijeengefantaseerd gezien als in *De Gele Duivel*. Elke bladzijde brengt nieuwe verwikkeling, nieuwe mystificaties, nieuwe verwarring. Sax Rohmer is een duivelskunstenaar, die nooit uitgeput raakt in het vinden van onverwachte situaties en intriges. A volgt in de duisternis B, maar wordt op zijn beurt gevolgd door C. Een revolver wordt afgeschoten, maar 't blijkt dat hij tevoren ontladen was. Iemand komt te laat aan den trein, springt een gereserveerde coupé binnen en treft daar door dit toeval een der hoofdpersonages van de misdadigersbende. Het boek is een nachtmerrie, het jaagt den lezer van de eene mystificatie in de andere. Met mogelijkheden en waarschijnlijkheden wordt hier niet gerekend. Sax Rohmer heeft al zijn figuren en hun lotgevallen aan een touwtje zitten en speelt met zijn poppenkast naar welgevallen. De hoofdverwikkeling is deze: in Londen huist een Chineesche bende die dood en onheil verspreidt. Het loopt natuurlijk allemaal goed af. Voor ieder, die genoegen beleeft aan dolzinnige avonturen.

COHEN (Jozef) DE WIJKENDE SCHEMERING. f 3.25 en f 4.25. Allert de Lange, A'dam.

In *De wijkende Schemering* beschrijft Jozef Cohen den maatschappelijken toestand eener Joodsche „Kille" (gemeente) in een provinciestad. Het boek gaat buiten alle doctrien om en stelt slechts in 't licht, hoe onder het jongere geslacht moderne ideeën steeds meer veld winnen en daarmede hun maatschappelijk saamhoorigheidsgevoel verdwijnt. Terloops is er een romantische draad doorheengeweven. Voor wie met Joodsche toestanden, benamingen en uitdrukkingen wenscht kennis te maken is dit een niet oninteressant boek. Het is geen boek voor kinderen, maar overigens geschikt voor ieder volwassene.

PHILIPS OPPENHEIM (E.) GABRIEL SAMARA. Vert. door A. E. C. Vuerhard-Berkhout. (230) f 1.00 en f 1.50. Bruna, Utrecht.

Fantasie is een kostbare gave. Philips Oppenheim fantaseert er

lustig op los, laat revoluties uitbreken, tronen omverhalen en verrijzen, en toovert menschen te voorschijn van bovenaardsche kracht en noblesse. Gabriël Samara is president der Russische republiek; het Sovjet-régime is overwonnen en Rusland in korte jaren tot bloei gebracht. Samara reist voor zijn land naar New-York, leert er een typiste kennen, die zijn secretaresse wordt en keert met haar naar zijn land terug. Na een reis vol avonturen komen zij in de Russische hoofdstad en wat er verder allemaal gebeurt, weet Oppenheim onderhoudend te vertellen. Naar waarschijnlijkheid en mogelijkheid van al die gebeurtenissen moet men niet vragen. Oppenheim wil alleen zijn lezers in spanning houden — een revolutie meer of minder doet er niet toe — en dat gelukt hem. Volwassenen.

WALLACE (Edgar) DE VIERDE BEZOEKING. (213) f 1.90 en f 2.50. Vert. uit het Engelsch door J. Van Gelder. N.V. Mij. T.V.D. Z. V. D. Nederl. Uitg. Mij., A'dam.

De onuitputtelijke fantasie van Wallace voert den lezer in dit boek, naar Siënna, de Toskaansche stad, waar het oude geslacht der Festini woonde. Het hoofd dezer patricische familie is tegelijk het hoofd van het geheime genootschap „De Roode Hand". Van zijn twee zoons is de oudste een schrandere geest, die den rechten weg wil gaan en de jongste, de lieveling zijns vaders, die hem belooft zijn werk te zullen voortzetten, als hij een eind aan zijn leven maakt, wanneer zijn misdaden ontdekt worden. Eenige jaren na den dood van Festini breekt er een storm van misdaden los in Amerika en later in Engeland. Alleen een Italiaansch detective: Tillizini, heeft in Amerika de daders kunnen ontdekken en onschadelijk maken, waarna hij in Engeland voortgaat met de wereld te bevrijden van de plaag van „De Roode Hand". Zij bedreigen Engeland zelfs met „de vierde bezoeking": de pest, die in Italië geheerscht heeft ten tijde van Leonardo Da Vinci. Op het laatste moment slaagt Tillizini er in om Engeland voor deze ramp te bewaren. Uit deze gegevens kan men opmaken welk een boeiend boek Wallace hier gegeven heeft. Werkelijk een verhaal om in ademlooze spanning uit te lezen. Voor rijpe lezers.

SINCLAIR (F. de) DE PRINS VAN ASTRAKAN. (272) f 2.90 - f 3.90 Bruna & Zn., Utrecht.

Heel nieuw is het gegeven dat de Sinclair in dit boek behandelt nu juist niet. 'n Jonge kroonprins, opgevoed in de stijve étiquette van 'n kleine hofhouding, verwend door de bewondering van zijn heele omgeving, wordt door de verstandige leiding van zijn mentor er toe gebracht om, voordat hij den troon zijner vaderen bestijgen zal, eenigen tijd totaal incognito alleen onder het volk te gaan verkeeren. Door allerlei onvoorziene gebeurtenissen wordt deze vacantie tot één week verkort, maar deze tijd is lang genoeg om den ver-

standigen jongen prins tot een geheel anderen kijk op zichzelf en het leven te brengen en tot een totalen ommekeer in de overdreven gevoelens van eigenwaarde, welke hij tot dan toe gekoesterd heeft. Dit is geen nieuw thema, maar met welk een kostelijken humor vertelt de schrijver dit verhaal, hoe weet hij de opgeschroefde, kleingeestige sfeer aan het hof, en later de onbeholpenheid van den Prins in het gewone leven smakelijk te schetsen! Een alleraardigst boek, zooals wij van de Sinclair gewend zijn.

KLOEPFER (Walther) HET MYSTERIE DER EEUWIGE JEUGD. (180) f 2.50 en f 3.50. A. J. G. Strengholt, A'dam.

Zoo wonderbaarlijk als de titel doet vermoeden is het boek niet...... maar zeer spannend is het wel. Professor Sanders heeft het „Vitalin" uitgevonden, 'n preparaat dat oude menschen weer de kracht en de vitaliteit der jeugd zal geven na enkele injecties. Hij meent het geheim van zijn uitvinding zoo goed mogelijk bewaard te hebben, maar ziet op een nacht een zonderlingen bezoeker aan zijn bed zitten, die hem vijf millioentjes voor de formule van zijn preparaat geven wil. Hij weigert en wordt den volgenden dag opgelicht en verdwijnt spoorloos. Zijn jong vrouwtje is troosteloos en zijn broer belooft haar alles op alles te zullen stellen om hem terug te vinden. Hij moet bijna het onmogelijke beproeven om er achter te komen waar de Professor verborgen wordt gehouden, want het is een scherpzinnig brein dat deze misdaad en nog vele anderen begaan heeft, maar ten laatste slaagt hij erin om aan zijn geliefd schoonzusje haar man terug te geven. Er komen in dit boek enkele termen voor, die het tot een voorbehouden boek maken.

LüTKEN (Hulda) DE EENZAMEN. (254) f 2.90 en f 3.90. Geautoriseerde vertaling uit het Deensch door M. C. Castendijk. Leidsche Uitg. Mij., Leiden.

Een boek met een beklemmende sfeer! Hier heerscht de benauwenis van menschen, die samen leven en innerlijk niet het minste contact met elkander hebben. De man, 'n zenuwknoop, 'n godloochenaar, tóch 'n goed onderwijzer, die in zijn particulier leven zijn dwaze theorieën te pas en te onpas verkondigt. De vrouw, 'n natuurkind met zigeunerneigingen, dat luistert naar de stemmen van vogels en wind, de kinderen, arme stumpers, die onder druk leven. Hoe diep is Hulda Lütken in de sfeer van haar boek doorgedrongen om deze zóó voor ons te kunnen laten leven en ons de eenzaamheid van die arme zielen zóó te doen gevoelen! Wereldschokkende gebeurtenissen vallen er niet voor in dit leven van elken dag in dit wel zonderlinge onderwijzersgezin, maar onder het lezen grijpt ons medelijden aan om die armen, die geen levensregel kennen. Allen zijn eenzamen, ook de menschen die rondom dit gezin leven. Alleen rijpere lezers zullen dit boek kunnen waardeeren.

COURTHS-MAHLER (Hedwig) DE VERLOREN RING. (217) f 1.50 en f 2.25. Met autorisatie uit het Duitsch vert. door A. Vuerhard-Berkhout, J. T. Swartsenburg, Zeist.

De held begaat een misstap door een tooneelspeelster te trouwen, die hem alleen om zijn geld hebben wil, hem beliegt totdat door de waarschuwingen van anderen zijn oogen opengaan. Het komt tot een echtscheiding en met wanhoop in zijn hart keert Günter naar huis terug, waar hij zijn vader, door een beroerte getroffen, reeds overleden vindt. Er woont een jong meisje bij zijn vader in huis, dat door Günter, verblind als hij was door zijn verliefdheid op de actrice, over het hoofd werd gezien, maar nu zijn troost en in de toekomst zijn vrouw wordt. Om de echtscheiding 'n voorbehouden boek.

BERG (C. C.) PRANATJITRA, EEN JAVAANSCHE LIEFDE. (360) f 3.25 f 4.25. Mees, Santpoort.

Dit deel van de „Oostersche Bibliotheek" is de vertaling van een Javaansch verhaal, waarschijnlijk dateerend uit de zeventiende eeuw. Een verklarende inleiding van den vertaler, en talrijke voetnoten vergemakkelijken de lezing van dit verhaal, dat aanvankelijk eenigszins vreemd aandoet, daar wij hier zoo weinig aanknoopingspunten vinden voor onzen, anders georiënteerden smaak, maar dat bij voortgezette lezing toch een zekere bekoring oefent.

COURTHS-MAHLER (Hedwig) IN STILTE GETROUWD. (214) f 1.50 en f 2.25. Vert. door A. Vuerhard-Berkhout, J. T. Swartsenburg, Zeist.

Geregeld als de wisseling der jaargetijden komt Mevrouw Courths-Mahler elk jaar met een aantal volksromans voor den dag, romans voor tijdpasseering, geheel geschreven naar den smaak van lezeressen, volgens het bekende recept. Dit boek, waarin Frank Manhart en Traude Frensen den ouden heer Manhart 'n beetje om den tuin leiden en stilletjes samen trouwen is ook weer zeer aangename lectuur voor de liefhebsters.

WHITE (William Patterson) EIGEN RECHTERS. (235) f 1.90 en f 2.50 Vert. door Is. Romijn. Mulder & Co., A'dam.

In dit Far West boek, waarin naast gemeene schurken, nobele figuren voorkomen, zijn ze toch allemaal 'n beetje ruw aangelegd. Natuurlijk gaat het om 'n bende veedieven en moordenaars, die door 'n bovenmenschelijken dapperen cowboyheld worden opgespoord en hun gerechte straf niet ontgaan. Voor grootere jongens van 'n jaar of 16, om van te watertanden.

WALLACE (Edgar) BOSAMBO VAN DE RIVIER. (234) f 1.75. Ned. bewerking van C. C. Bender, Seyffardt, A'dam.

Sanders, de vertegenwoordiger van de Engelsche regeering in Afri-

ka, heeft heel wat te stellen met zijn zwarte onderdanen. Bosambo, 'n sluwe, gewiekste rekel, is zijn rechterhand bij het handhaven der orde, ofschoon deze, als hij er kans toe ziet, zijn „halfbroeder: Sandy", voor den gek houdt, zooveel hij kan. Gelukkig is „Sandy" niet van vandaag of gisteren, hetgeen Bosambo tot zijn verbazing ondervindt. Vlotte lectuur voor groote menschen.

WALLACE (Edgar) ONTMASKERD. (228) f 2.25 en f 2.90. Vert. van John Walker, „De Combinatie", R'dam.

Onlangs stond in een onzer bladen 'n klein berichtje dat men Edgar Wallace beschuldigd had van felle anti-Duitsche gezindheid. Hij had in een intervieuw, die beschuldiging ver van zich afgeworpen en gezegd dat hij integendeel de Duitschers als een groot volk waardeerde. Dit boek is nu evenwel met deze verklaring in lijnrechte tegenspraak: Het geeft het verhaal van een Duitschen spion tijdens den oorlog in Engeland en laat vele, nu juist geen vleiende karaktertrekken van dien Duitscher scherp uitkomen. Wallace maakt een caricatuur van Herr Heine, zóó bespottelijk dat er niets behoorlijks aan den vent overblijft...... en wij vragen ons af waar het besef van verantwoordelijkheid van vertaler en uitgever blijft, die zulke boeken onder het groote publiek brengen in een tijd dat de wereld vrede en eendracht als weldaden des hemels leert waardeeren.

WELLS (Carolyn) EEN GEHEIMZINNIGE VERDWIJNING. (218) f 2.25 en f 2.90. Vert. van Th. J. J. Bosloper, „De Combinatie", R'dam.

'n Geheimzinnig huis op een ontoegankelijke rots aan zee gebouwd is het tooneel waar de eenige dochter van rijke ouders: Betty Varian verdwijnt. Haar vader, die haar zoeken gaat, wordt doodgeschoten en de pogingen welke door verschillende personen gedaan worden, om Betty terug te vinden vormen den inhoud van dezen boeienden ontspanningsroman, die wij volwassen lezers kunnen aanbevelen. Jammer dat de vertaling veel te wenschen overlaat.

PANZINI (Alf.) GELSOMINO 'S KONINGS NAR. (208) Uit het Italiaansch vert. door Th. E. van Dam. Nygh en Van Ditmar, 1929, R'dam.

„Overvloed van duidelijkheid is slaapwekkend" zegt Jacob Geel. Daarover zal de lezer zich hier niet beklagen. De bedoeling van den schrijver is niet te achterhalen. Het stuk speelt ongeveer in alle tijdperken van de wereldgeschiedenis, het meest wel in den rococo-tijd en eindigt in onze eeuw van techniek. Een hekeldichter in proza toont zich Panzini hier zeker, maar zijn spot en zijn humor zijn soms laag bij den grond en stuitend. Uit den wirwar laat zich begrijpen, dat Koning Eugenius, ofschoon overwinnaar van het land der vrijheid, van zijn troon afziet en in een klooster sterft.

GREY (Zane) DE GROOTE STRIJD. (252) f 2.90. Ned. bewerking van C. C., Allert de Lange, A'dam.

Weer eens 'n echt boek van Zane Grey! Voornamelijk gaat het over de jacht op wilde paarden, waarbij den lezer geen vreeselijke gevechten bespaard worden. Daartusschen door wordt men vergast op een kleine liefdesgeschiedenis tusschen den held: Chan Weymer en Sue Melberne, 'n jongedame, wilder dan het wildste paard, die dan ook al heel gauw ruzie met haar minnaar krijgt. De roerende verzoening der geliefden en het vangen van den fabelachtigen hengst maken het verhaal zeer spannend.

HORLER (Sydney) DE VAMPIER VAN DOONE HALL. (274) f 1.90 Geautoriseerde vert. van Jhr. R. H. G. Nahuys, A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

Vampiers zijn in den laatsten tijd in de mode in de sensatie-romans. Deze vampier is er een die een mooi jong meisje, dat alleen met een ouden oom in een somber, griezelig oud huis op de heide in Dartmoor woont aan het schrikken maakt. Gelukkig is Heath...... U weet wel, van den Geheimen Dienst . . in de buurt om haar tegen de listen en lagen van den Vampier die blijkt 'n..... maar, neen, dat vertel ik niet, leest U dat zelf maar, als U van Vampier-lectuur houdt!

WHITE (Grace Miller) JINNIE, DE ROOS UIT HET PARADIJS. (336) f 2.25 en f 3.25. Vert. door L. Thomson-Thomson, J. Philip Kruseman, Den Haag.

Deze schrijfster houdt er van om haar heldinnen te kiezen uit de onderste lagen der maatschappij. Ruwe, onbeschaafde meisjes, vondelingen of verlaten kinderen schetst zij het liefst, om haar dan langzamerhand tot voorbeelden van opvoeding en beschaving om te goochelen. Jinnie, de roos uit het Paradijs, is ook zoo'n type. 'n Zeer fantastisch persoontje dat terecht komt bij een haast nog fantastischer pleegvader, den joodschen schoenmaker Lafe Grandoken, die haar opvoeding ter harte neemt, en van de ruwe distel een schoone roos maakt, die een lieflijken geur van vrede en blijdschap verspreidt. Natuurlijk wemelt het boek van de meest onwaarschijnlijkste toestanden, maar het is prettig geschreven, niet geschikt voor jonge menschen, maar ontspanningslectuur voor rijpere lezers.

FERBER (Edna) NIEMANDSLAND. (255) f 2.25 en f 2.90. Vert. door G. J. Weremeus Buning-Ensink, Em. Querido. A'dam.

Edna Ferber heeft reeds meerdere romans geschreven, die getuigen van een frisschen, oorspronkelijken, natuurlijken geest. 'n beetje humoristisch getint, en ons een goeden kijk geven op 't Amerikaansche leven in al z'n verscheidenheid. Hier geeft zij ons 'n verhaal over de pioniers die de run meemaakten op het pas vrijgekomen Indiaansche grondgebied: Oklahoma. Yancey Cravat gehuwd met Sabra

Venable van de deftige Venables in Kansas, is een vrijbuiter, een aantrekkelijke avonturier met veel talent om de menschen onder zijn bekoring te brengen. Hij kan het niet lang op dezelfde plaats uithouden en trekt weg van zijn deftige „schoonfamilie" met vrouw, zoontje en drukpers, naar Oklahoma, waar hij een krant gaat uitgeven: de Oklahoma Wigwam. Yancey Cravat heeft sympathie voor de Indianen en komt rondweg voor zijn meening uit, dat het onrechtvaardig is, dat de blanken hen van hun grondgebied verdrijven; hij schrijft in dien geest artikelen in zijn blad, dat op de handpers door zijn vrouw met behulp van een drukkersmaatje gezet en gedrukt wordt. Zijn voorganger werd neergeschoten en Yancey heeft het in zijn hoofd gezet, dat hij den moordenaar zal vinden en afstraffen, wat hij op een zeer origineele manier ten uitvoer brengt. De verdere avontuurlijkheden en heldendaden van Yancey, tot hij eindelijk sterft in de armen zijner vrouw, zijn met geest en warme natuurlijkheid beschreven.

Een mooi, pittig geschreven, belangwekkend boek voor oudere lezers.

HORLER (Sydney) DE GEHEIMZINNIGE MADEMOISELLE. (272) f 1.90. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys, A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

Sydney Horler volgt het voorbeeld van den zoo geliefden schrijver van echte „thrillers": Edgar Wallace, en schijnt ook een ware snelschrijver te zijn. In dit verhaal doet de dochter van de grootste speurder van de Geheime Dienst van Engeland: Kolonel Bellairs, de belofte, dat zij alleen de grootste internationale misdadiger der wereld onschadelijk zal maken. Zij moet zich daarvoor in een zeer netelige positie plaatsen, want zij gaat speculeeren op de zwakke kant van den man, dien zij ten val wil brengen. Zelfs Hunter, de Amerikaansche gezant ter vredesconferentie, die haar onstuimig liefheeft, gaat aan haar onschuld twijfelen. Na groote moeilijkheden overwonnen te hebben, gelukt het haar den schurk aan de justitie over te leveren. Bovengenoemde situatie maakt het overigens boeiende boek tot *voorbehouden* lectuur.

De Vlaamsche Letterkunde na „Van Nu en Straks"[1]

door J. v. H.

Er zijn veel menschen die liever „over litteratuur" dan „littera-

[1] *Paul Kenis.* De Vlaamsche Letterkunde na „Van Nu en Straks". Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur. (361) 1930. f 2,— en f 2,75.

tuur" lezen, een behoefte die in dezen tijdschriftenrijken tijd ruimschoots bevrediging vindt. Het is juist daarom dat Paul Kenis aan Vlaanderens taal en litteratuur misschien een grooter dienst bewezen heeft met dit boekje te schrijven dan wanneer hij een goeden dichtbundel of roman gepubliceerd had. Dit „*Overzicht der Vlaamsche Letterkunde na Van-Nu-en-Straks*" zal de aandacht trekken, waar een dichtbundel of roman zou voorbijgegaan worden.

Paul Kenis kondigt zijn werk eenvoudig genoeg aan. Het wil een bescheiden aansluiting zijn bij het boek van Vermeylen, „Van Gezelle tot Timmermans". De schrijver volgt en behandelt de ontwikkeling der Vlaamsche letterkunde vooral naar groepeeringen rond de tijdschriften, waarbij *De Boomgaard, Vlaamsche Arbeid* en *Ruimte* de hoofdkernen zijn, waaromheen zich de jongere schrijvers vereenigden.

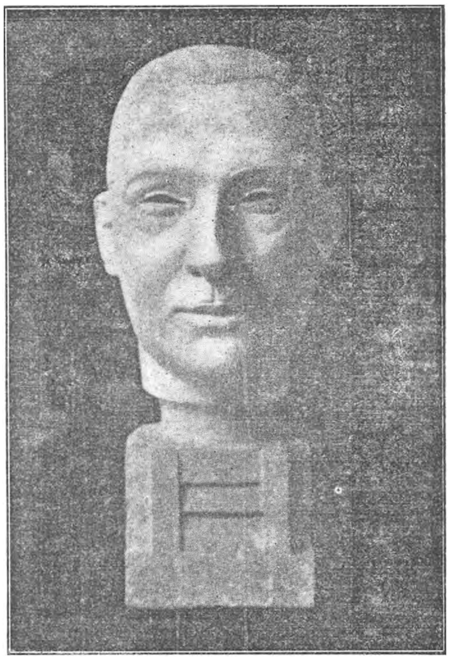

URBAIN VAN DE VOORDE

In het Noorden is de litteratuur van Vlaanderen buiten de vakkringen slechts matig bekend: Gezelle, Streuvels, Buysse en vooral Felix Timmermans zijn vrijwel de eenige Vlamingen, die gelezen of ten minste gekend worden. Karel van de Woestijne herinnert men zich uit de courantenberichten van het vorig jaar; maar hij schreef vooral gedichten en het gedichtenlezend publiek is niet overtalrijk.

De Vlaming Paul Kenis heeft zijn compas op het Noorden gericht. Dit blijkt niet slechts daaruit dat hij zijn werkje uitgaf bij de Maatschappij van Goede en Goedkoope Lectuur, maar ook veel uitlatingen wijzen erop. Hij constateert met voldoening dat „na den oorlog in Vlaanderen een beschaafde omgangstaal, met zeer sterk Nederlandschen inslag, algemeen ingang begint te vinden". Voortdurend betreurt hij 't, dat de Vlaamsche litteratuur overrijk is aan gemoedelijke volksverhalen, maar dat er zoo zelden een roman van intellectueele standing, van een hooger cultureele sfeer verschijnt,

waarbij hij blijkbaar aan 't Noorden denkt. De auteur is een man van smaak en oordeel, die wikt en weegt met onpartijdigen maatstaf en zich door geen bewondering of afkeer tot eenzijdigheden laat verleiden. Wellicht had een sterker bewondering en grondiger afkeer wat kleur en temperament aan zijn werk verleend. De wat egale toon was er door gebroken geworden!

MARNIX GIJSEN

Geschiedschrijving van jonge litteratuur, zooals hier geboden wordt, is uit den aard der zaak een hachelijk ondernemen. De waardeeringen en schattingen zijn nog wankelend, hebben zich nog te weinig gevestigd om een oordeel van blijvende waarde vast te leggen. De beteekenis van een figuur als Paul van Ostayen bijv. is nog moeilijk te bepalen: voor sommigen is hij een dichter en ziener van buitengewone gaven, voor anderen niet veel meer dan een litteraire potsenmaker. De beoordeeling van nog bijna inktversche litteratuur vindt moeilijk het zuivere standpunt: te veel gelegenheidsfactoren zijn er in het spel om een louter aesthetisch oordeel te rechtvaardigen. Er moet een zekere distantie bereikt zijn om den juisten kijk op een schrijver en zijn werk te krijgen. Ongetwijfeld staan er tallooze onbeduidendheden in deze „Vlaamsche Letterkunde", die over eenige decennia den litterairen dood zullen gestorven zijn zonder ooit kans te hebben op verrijzenis.

Het boekje van Paul Kenis is geen schoolsche cataloog; hij apprecieert en zijn appreciaties dragen een persoonlijk stempel, al treden zijn voorliefdes weinig op den voorgrond. Ondanks vergissingen en ontoereikendheden, die elders reeds gesignaleerd werden, heeft het werkje innerlijk en uiterlijk een geacheveerdheid, die we in Vlaamsch werk wel eens missen. Of is de vlam, de geestdrift aan die geacheveerdheid ten offer gevallen? Zijn karakteriseeringen zijn een enkele maal bijzonder gelukkig; zoo, waar hij schrijft: „Felix Timmermans vergeleek de poëzie van zijn stadgenoot (Ernest Deweerdt) niet ten onrechte bij een glas klaar en frisch Nethe-water. Wij willen dit water niet bij den rijken Bourgogne van van de Woestijne, niet bij de cocktails van de modernisten, noch zelfs bij den pittigen Moezelwijn van Richard Minne vergelijken, al kan zoo'n teug wel verfrisschend zijn". Een niet al te drukkend bezwaar, dat tegen deze „Vlaamsche Letterkunde" kan gemaakt worden, een bezwaar dat serieuzer zal worden, naarmate de beschreven tijd verder af komt te liggen, is de wat optimistische, hoogschatterige toon. De „Letterkundige Almanak voor Vlaanderen" die in 1930 voor 't eerst is uitgegeven, bewijst dat de bloei der Vlaamsche Letteren op 't oogenblik schraal is. Maurice Roelants schreef zelfs in een zwarte bui: „Er zijn op dit oogenblik in Vlaanderen geen vijf auteurs die, wat menschelijken inhoud betreft, iets te zeggen hebben". Strenge zelftucht is voor elke litteratuur en voor elk schrijver een weldaad, maar bijzonder voor het weelderige, impulsieve Vlaanderen. Hoeveel schrijvers buiten de vijf of zes voornaamsten van na 1900 zullen er over vijftig jaar nog genoemd, laat staan gelezen worden? Vlaanderen is altijd rijk aan dichters en dichterlingen geweest, rijker nog dan het Noorden; het was reeds een Eldorado voor de rederijkerskamers en die rederijkerstrek zit het nog in 't bloed. Soberheid is niet zijn opvallendste deugd. Alles bruist en schuimt er zonder al te strenge contrôle en critiek. Het gevolg is dat Vlaanderen legers van dichters en prozaschrijvers heeft aan te wijzen, die even talrijk verdwijnen als ze verschenen zijn. Zoo is het mogelijk dat het doorsnee-gehalte der schrijvers in het Zuiden wegens hun ontelbaarheid van minder allooi is dan in 't Noorden en dat er toch enkelen zich opwerken tot een hoogte, die bewondering afdwingt voor het land der rijke instincten, Vlaanderen. Welke Europeesche stam van zoo geringe extensie heeft in de laatste vijftig jaren talenten voortgebracht als Gezelle, Verhaeren, Maeterlinck, Georges en Albrecht Rodenbach, Karel van de Woestijne? Al schreven meerderen van dezen toevallig Fransch, het zijn toch Vlaamsche kinderen van Vlaamschen bodem en — onder andere vaderlandsche verhoudingen hadden zij Vlaamsch geschreven.

Van bijzonder belang voor Vlaanderens taal en litteratuur — Paul Kenis wijst er uitdrukkelijk op — is de ontwikkeling van het tooneel. Het tooneel werkt vereffenend, assimileerend en vormgevend

ten opzichte der algemeene omgangstaal en een der dringende nooden in Vlaanderen was en is een algemeen geldende cultureele conversatietaal. Dit moge van onmiddellijker belang zijn voor de Vlaamsche „zaak" in haar geheel dan voor de litteratuur, ook op de letterkunde zal het zijn invloed hebben. Zou een gedicht van Karel van de Woestijne, om er maar een te noemen, niet telkens anders klinken, als het gelezen wordt te Hasselt, te Leuven, te Antwerpen en te Brugge? Nu is een gedicht geen omgangstaal, maar uitspraak, klank en intonatie wordt bij lezing in meerdere of mindere mate uit de omgangstaal overgenomen. Dat particularismen, als het West-Vlaamsche bv., dat zich sterk weet door het voorbeeld en het werk van Gezelle, afbreuk doen aan het groote Vlaamsche belang eener algemeene taal en litteratuur is toch duidelijk. Hoe sterker taal en litteratuur tot een eenheid samensmelten, hoe machtiger en in zich geslotener Vlaanderen staan zal tegenover den vijand van buiten. Een „eenheidstaal", niet enkel wat betreft het geschreven woord — deze is vrijwel aanwezig! — maar vooral wat het gesproken woord betreft, is een levensbelang voor Vlaanderen. Of die eenheid door nauwere aansluiting bij het Noorden, zooals veel Vlamingen wenschen, of door strengere cultiveering van eigen karakter verkregen wordt, is een tweede vraag: zeker is het dat alle doorgevoerd provincialisme voor Vlaanderen noodlottig is. Paul Kenis heeft met dit boekje niet alleen bewezen een open zin voor de Vlaamsche litteratuur te bezitten, hij heeft haar op zijn wijze gediend door kennis van en belangstelling voor die litteratuur te verspreiden.

Boeken en hun Lezers in Old England

door P. W. ASSMANN.

Van Mrs. Amy Cruse kenden we reeds *The Shaping of English Literature,* waarvan het opvallende is, dat daarin de litteratuur beschouwd wordt vanuit de wereld der lezers. In dit werk kwam de schrijfster tot ongeveer 1790. Dezelfde afwijkend-eigenaardige — en zeer goed geslaagde — beschouwingswijze heeft zij thans voortgezet in 't pas uitgekomen *The Englishman and His Books in the Early Nineteenth Sentury*[1]), waarin zij bij haar vorig boek aansluit, en haar beschouwingen voortzet tot de troonbestijging van Koningin Victoria. Het is bevreemdend dat 'n dergelijk werk niet reeds eerder geschreven werd: het inzicht in de litteratuurstroomingen van een bepaalde periode wordt verscherpt door het kennen van den smaak en den geestelijken toestand van het lezerspubliek; het al of niet bestaan van een geestelijk contact tusschen dichter of schrijver en publiek is vrijwel altijd van invloed op het scheppingsvermogen

[1]) Uitgave: George G. Harrap & Company Ltd, London, Bombay, Sidney. (301) 7/6.

van eerstgenoemden — men denke aan Keats en Thomas Hardy —, en de kennis hiervan is dus van belang; de auteur beïnvloedt zijn publiek, en omgekeerd; het kennen der lezerskringen beteekent het kennen van destijdsche algemeen-geestelijke, godsdienstige en sociale stroomingen, waarmee de litteratuur in nauwe verwantschap staat.

In de meeste litteratuurbeschouwingen staat de lezer doorgaans op den achtergrond; Mrs. Amy Cruse heeft zijn figuur naar het eerste plan verschoven; zij heeft daardoor op een halve eeuw litteratuur een licht geworpen, als daarop nog niet geschenen heeft. Haar boek openbaart wat het wel noodzakelijk openbaren moest: een interessant beeld van de „society" die Fanny Burney's *Camilla* las; van die kringen welke behaaglijk rilden over de „tales of horor, mystery and ill-fated love" van Mrs. Radcliffe en haar epigonen; van de kunstgevoeligen en intellectueelen, welke Wordsworth aanvankelijk verwierpen, of in hem reeds dadelijk 'n baanbreker van nieuwe ideeën erkenden. Dat het meer nog werd— een boek nl. dat u volkomen opneemt in de sfeer der eerste decennia der 19e eeuw, toen de bedaagde rust der voorgaande eeuw nog als overheerschend element bestond naast het onrustig, gedeeltelijk nog onzeker gewoel dat de hervormingen der 19e eeuw aankondigde — pleit voor de zeer artistieke wijze waarop de schrijfster haar onderwerp heeft uitgewerkt. Hetgeen voor een werk als dit trouwens noodzakelijk is. Voor het schrijven van een dergelijke litteratuurstudie, vooral waar het feitenmateriaal zoo schaarsch is en meest verborgen verspreid ligt, wordt naast een grondige kennis der litte-

MRS. AMY CRUSE

ratuur van het betrokken tijdvak, een groote dosis leven-in-de-stof-brengende-verbeeldingskracht vereischt. M r s. C r u s e heeft aan beide eischen voldaan, zoodanig dat diepgaande wetenschap zoo licht en aangenaam gehanteerd is geworden, dat een bijzonder prettig leesbaar boek is ontstaan, — bijna ontspanningslectuur — dat ook den kenner van het behandelde tijdvak nog wel iets te zeggen heeft.

Afgezien van het voor de litteratuur altijd interessante, te constateeren hoe de lezers daarop reageeren, was er meer dan één reden juist dat tijdvak op deze wijze te behandelen: nieuwe dichters en schrijvers traden op; de tijdgeest was aan 't kenteren, zoodat verschillende, tegengesteld gerichte stroomingen bestonden; bovendien nam het lezen toe, en werden boeken gedrukt in steeds grooter oplagen. Wat de lezers betreft, daar waren er, die, gelijk Hazlitt, „set out in life with the French Revolution. But there is also the older generation — the last survivors of the eighteenth century — and there are the later born, who never knew what it was to live under the shadow of Napoleon. To some extent our own age is like theirs. With us too are the elder folks of the last century, the generation that grew up with he Great War, and he children of the New Age. To compare the literary tastes of these three classes to those of their prototypes a hundred years ago should be both interesting and instructive".

Het materiaal dat de schrijfster tot haar beschikking had, was, vergeleken met de uitgebreidheid van haar onderwerp, vrij schaarsch. Biografieën, autobiografieën, dagboeken, brieven, „reviews", waren er genoeg, maar daar deze doorgaans het werk waren van hen, die van litteratuur meer of minder hun studie maakten, openbaren zij weinig van opinies en smaak der doorsnee-lezers. Beter werd de schrijfster ingelicht door eenige romans zelf uit dien tijd. Wanneer men bv. in de romans van Jane Austen leest hoe Catherine Morland met Isabella Thorpe en Marianne Dashwood spreekt over haar „favourite poets", weten we welke boeken in die dagen gelezen werden door jonge dames, juist door de kostschool afgeleverd. Of wanneer, in de Dorlcote Mill van George Eliot, Mr. Riley met Mr. Fulliver en Maggie bij het vuur zitten, vernemen we welke leesstof in deze uithoeken van het platteland verwerkt werd.

Poëzie werd nog algemeen gelezen; Hazlitt vertelt o.a. hoe hij en Coleridge een blijkbaar veel gelezen exemplaar van Thomson's *Seasons* vonden in de gelagkamer van een herberg in Lynton. Dat de strijd om Wordsworth's poëzie zoo fel en algemeen was, bijna het geheele lezerspubliek verdeelde in „Wordsworthians" en „anti-Wordsworthians" was alleen mogelijk door de algemeene belangstelling in poëzie. Het hierover handelende hoofdstuk is een der beste uit M r s. C r u s e 's boek, en ook een der belangrijkste; het betrof

meer dan een aesthetisch dispuut, het was een ideeënstrijd, die verband hield met een wereldbeschouwing. Daarnaast heerschte nog de „Byron-fever".

De eerste symptomen van een „novel-reading fever" deden zich voor in 1743, toen Richardson zijn *Pamela* uitgaf. Tegen het einde der 18e, en in het begin der daaropvolgende eeuw was het een epidemie geworden. Mrs. Radcliffe vooral, met haar van geheimzinnigheid en liefde druipende romans, scheen den smaak van het publiek aangevoeld te hebben, en het schijnt ons thans vreemd, dat figuren als Henry Crabb Robinson, Jane Austen, Leigh Hunt, Macaulay en zelfs Shelley genoegen vonden in de lectuur van de *Mysteries of Udolpho* en *The Demon of Sicily*. Mary Edgeworth verklaarde dergelijke romans „interesting" te vinden, „but", verklaarde zij, „it is very difficult to keep Horror breathless with his mouth wide open through three volumes".

De ondernemende uitgever William Lane vestigde zelfs in Leadenhall Street een bedrijf, dat hij de „Minerva Press" doopte, verbond daaraan een aantal schrijvers, die naarstig romans produceerden in den trant van de *Mysteries of Udolpho*, en overstroomde daarmee het land. Een uitwas der Romantiek. Toen deze uitgeziekt was, en de uitgever een verandering in den publieken smaak meende te constateeren, pasten hij en zijn romanfabrikanten zich aanstonds daarbij aan. Met *Midnight Weddings* van Mrs. Mary Meeke begon de nieuwe lawine. Mrs. Amy Cruse vertelt hiervan — en 't citaat kan tegelijkertijd een idee geven van haar prettigen, licht gehouden stijl:

„*Midnight Weddings* was a great success, and Miss Meeke was encouraged to go on producing simple narratives founded on events within the bounds of probability. Many other writers followed her example and filled up with their inanities the capacious bookshelves of Mr. Lane's library in Leadenhall Street, where they stood side by side with the lurid, breathless efforts of the latest terror-mongers. The new style of novel grew month by month more popular, and the purveyors of fictions discovered that it was not really necessary to try by new devices to increase the feverishness of the patient's condition. The appetite appeared to be as good, or even better, when a low diet was supplied — milk-and-water dishes, well sweetened and mildly flavoured, with here and there a lump quite ordinary bread, disguised, but unmistakable."

In de volgende hoofdstukken geeft Mrs. Amy Cruse nog blijk van de veelzijdigheid, die zij zich tot taak had gesteld, door o.a. het litteraire leven aan de universiteiten te beschrijven — meer dan thans waren deze de centrale punten waar nieuwe ideeën hun oorsprong namen — en beschouwingen te houden over het tooneel en de voornaamste „periodicals".

The Englishman and His Books in the Early Nineteenth Century is een boek dat den litteratuurkenner zoowel als den leek waardevolle en interessante lectuur verschaft.

Van Diverse Pluimage

MACKENZIE (F. A.) DE HEL IN RUSLAND. (194) f 2.40. Vertaling van Frederika Quanjer, N.V. J. M. Bredée's U.M., R'dam.

De Engelsche journalist Mackenzie heeft in dit boek de geschiedenis geschreven der vervolging van den Godsdienst onder het Bolsjewisme. Bij werken als deze komt het, waar de lezer niet door directe eigen ervaring verifieëren kan, allereerst op betrouwbaarheid aan. En dan kunnen wij zijn boek als volkomen betrouwbaar aanbevelen:
1. Mackenzie heeft van 1921 tot 1924 in Rusland geleefd, en is nadien vanuit de randstaten met Rusland in contact gebleven. Hij heeft zelfs gegevens tot zijn beschikking die tot in 1930 reiken.
2. Hij heeft zich klaar rekenschap gegeven van de talrijke moeilijkheden, de waarheid te weten te komen, en heeft daarnaar zijn onderzoekingen ingericht.
3. Hij is er onbevooroordeeld heengegaan, — een factor van groote beteekenis. Hij kende het tsaristische Rusland van vóór den oorlog en had voor den corrupten Russischen adel en de gedeeltelijk ontaarde geestelijkheid niet bijster veel achting. In het communistisch stelsel prijst hij zelfs wat er in te prijzen valt, waardoor hij wegens verondersteld goedpraten der bolsjewistische regeeringsmethoden aanvankelijk veel ontstemming wekte in Engeland en Amerika.

Overal in zijn werk hoedt Mackenzie zich voor overdrijving, en houdt hij zich uitsluitend aan gedocumenteerde, bewezen gevallen en cijfers (zie b.v. zijn opmerkingen op bladz 111). Bij zijn onderzoek volgde hij, als 't ware, een positief wetenschappelijke methode; hij maakt den indruk van nuchter verzamelaar van feitenmateriaal te zijn; de koel-nuchtere en scherp-opmerkende Engelschman. Waar hij gevallen vertelt, door hem zelf niet gecontroleerd, vermeldt hij dat er bij (zie b.v. bladz. 116). Zoo is zijn *De Hel in Rusland* geworden een gedocumenteerd verslag van een vervolging van het geloof en zijn belijders en dienaars, *om wille van het geloof,* waarbij de duivelsche wreedheid der Sovjetregeerders allerduidelijkst uitkomt. De wreedste wetten en straffen uit het Tsaren-regime zijn eenvoudig door de communisten overgenomen — en beduidend verscherpt, — waardoor duizende geloovige leeken en priesters een martelaarsbestaan leiden in gevangenissen en ballingsoorden. Of direct gedood worden. Alle deelen der Sovjet-unie — uitgezonderd het eiland Solovetsky — waar hij materiaal kon verzamelen, heeft hij bereisd, waarbij het aanschouwde lijden hem menigmaal zoo diep, zoo intens bleek, dat hij zijn nuchterheid hier en daar even verliest, en dan door diep medelijden, meer nog dan door verontwaardiging, bewogen wordt. Daar is zijn boek dan wel sterk aangrijpend.

Tusschen den tekst heeft de schrijver eenige fotografieën opgenomen van de godslasterlijke prenten, waarvan de heeren bij hun geloofsbestrijding gebruik maken.

PIECK (H.) ZWART EN WIT UIT HET ROODE RUSLAND. (304) f 5.25. Scheltens & Giltay, A'dam.

Dit boek van den met het communisme symphatiseerenden heer Pieck, kan men, naar keuze, geërgerd of geamuseerd lezen. Het verstandigste is, maar eens te glimlachen over de massa's heele en halve leugens. Hij heeft het uitgebreid verslag van zijn reis door Rusland — in gezelschap van eenige dames en heeren van het genootschap Nederland-Nieuw-Rusland — „Zwart en Wit" gedoopt. Die titel is reeds misleidend: zwarte kleuren ontsieren de Sovjetmaatschappij niet; we heb-

ben het constateeren daarvan in zijn boek althans niet kunnen vinden; hoogstens hier en daar een grauw tintje.

Ja, de West-Europeesche burgerlijke pers, die meer zwart dan wit ziet, liegt maar raak — ook al ontleent zij haar gegevens aan officieele Sovjetdocumenten. Een voorbeeld? Waardoor tevens een pertinente leugen van den schrijver wordt aangetoond? Het bijschrift van eenige platen tegenover bladz. 216 luidt: „een droevig deel der nalatenschap van het Tzaristische Rusland aan de nieuwe orde, het ontelbaar aantal verlaten kinderen, nam door den oorlog, den burgeroorlog en vooral door den hongersnood in het graanproduceerend deel van Rusland ontzagwekkend toe. De Sovjet-maatschappij heeft sedert het einde van den burgeroorlog het kwaad reeds tot geringe afmetingen teruggebracht". Daar tegenover stellen wij, wat N. Kroepskaja (de weduwe van Lenin!) schreef in de „Prawda" (van 2-12-1925). Daarin constateerend dat het kwaad in de tegenwoordige bolsjewistische levensomstandigheden wortelt, verklaart zij o.a.: „Het verlaten kind is voor *drie vierde* het product van de tegenwoordige toestanden" en verder: „Ik heb zelf vroeger geschreven, dat de verlaten kinderen een erfenis van den oorlog en de ineenstorting zijn, maar nadat ik de zaak goed onderzocht heb, ben ik tot de overtuiging gekomen, dat wij moeten ophouden dit te beweren, dat het kwaad niet alleen in het verleden, maar ook in onze tegenwoordige toestanden wortelt."

Dan heeft de heer Pieck ook gevangenissen bezocht; 't moet een genot zijn daar een paar jaartjes uit te zitten. Art. 9 van het wetboek schrijft immers voor: „De maatregelen der sociale verdediging kunnen niet ten doel hebben het toebrengen van physisch leed, noch het verzwakken van de menschelijke waardigheid, en kunnen zich niet ten doel stellen het uitoefenen van vergelding of straf".

Waarom heeft de schrijver, die toch, volgens zijn verklaring, vrij overal heen kon reizen, zijn tocht niet een beetje verder uitgestrekt, en niet eens een kijkje genomen op het eiland Solovetsky in de Witte Zee, waar de Sovjet zijn bannelingen heenzendt? Wat een prachtige gelegenheid was dat geweest om de gedocumenteerde verslagen van Mackenzie's: *De Hel in Rusland* tot leugens te brandmerken. Was hij wellicht bevreesd in dat jammeroord niet de lachende, glundere gezichten te zullen zien, die hij blijkens de platen in het boek, bij voorkeur gefotografeerd heeft. Was hij wellicht bevreesd dat daar het zwart wat al te diep van tint zou blijken; dat daar niet het ideale gevangeniswezen zou gevonden worden, als bijv. in een modelgevangenis van Moskou? Of mocht hij er wellicht niet heen?

Over de geloofsvervolging wordt het gewone praatje opgedischt: om des geloofs wil wordt niemand vervolgd in de Sovjet-Unie. Het betrokken hoofdstuk (bladz. 292-304) is bepaald vermakelijk.

Wanneer de schrijver nog niet tot het genootschap Nederland-Nieuw-Rusland behoort, kan hij er alsnog een waardig lid van worden.

MEIER-GRAEFE (Julius) VINCENT. (181) f 4.25 en f 5.25. Vertaald door Caspar de Jong. Paris, A'dam.

Vincent Van Gogh staat thans dubbel in het teeken van de belangstelling. De interessante tentoonstelling in het Stedelijk Museum te Amsterdam, die zoo'n overzichtelijk beeld geeft van het oeuvre van dezen kunstenaar, vraagt naar de levensgeschiedenis van deze werkende worstelende figuur, die, ondanks het zwakke lichaam en den zieken geest, ons een verzameling schetsen en schilderijen heeft nagelaten, waaruit heel het wonder en de weelde van het licht ons tegenstraalt. Meier-Graefe geeft een juiste beschrijving van dit tragische kunstenaarsleven en we begrijpen, na het doorlezen van deze bladzijden, hoe Vincent, al worstelend, met zichzelf en zijn omgeving, kwam tot de kunst en tot de ontwikkeling van zijn talent, dat, toen hij op 27-jarigen leeftijd met zijn eerste teekeningen begon, zich baan brak en weldra ontplooide tot iets machtigs en ontroerends en hem inspireerde tot het maken van kunstwerken waarin hij al zijn smart en zijn vreugde neerlegde. Zijn privé-leven heeft grooten invloed gehad op zijn kunst, zoo is om zijn werken te kunnen benaderen een doorwerken van zijn levensgeschiedenis haast noodzake-

lijk. Het boek van Meier-Graefe biedt wat hiervoor noodig is: een vlot geschreven overzicht, dat door Caspar de Jong in zeer goed Hollandsch werd overgebracht.

BESKOW (Nils) GODS WEGEN. Uit het Zweedsch vert. door Fr. Andreas Metz. O. Cist. (248) f 2.40 en f 3.20. Foreholte, Voorhout.

Nils Beskow is geen onbekende in Nederland. Zijn vroeger werk „Voor Gods Aanschijn" heeft zijn naam reeds bekend gemaakt. De Katholiek geworden Zweedsche dominee is een vroom man en heeft een spelende fantasie. Het geringste voorval, de verste herinnering associeert zich in zijn geest aan een of ander religieuze beschouwing en zoo ontstaan zijn boeken, aaneengerijde losse hoofdstukken over dingen der aarde en des hemels, die alle een zuiver Christelijken klank hebben. Het is frissche geestelijke lectuur van goed allooi. Diepe inzichten, die plotselinge perspectieven openen, zoeke men niet bij Beskow: hij werpt zijn licht over de lotgevallen en werkelijkheden van het dagelijksche leven en plaatst dit onder den straal der eeuwigheid. Hij schrijft onderhoudend en varieerend over honderden dingen en verbindt die alle in hun betrekking tot den Vader in den Hemel. Een waardevol boek voor ieder, die het Rijk Gods zoekt.

JONG (W. R. de) en ROSSUM (A. W. v.) GESCHIEDENIS DER OPENBARING VAN HET NIEUWE TESTAMENT. Handboek voor R.K. kweek- en normaalscholen, hoogere burgerscholen, gymnasia en seminaria. f 2.25 en f 2.90. Paul Brand, Hilversum.

Onder alle schooluitgaven die de laatste jaren op godsdienstig terrein verschenen, is zeker de bovengenoemde bij uitstek nuttig en noodzakelijk, omdat de jeugd daaruit na grondige studie van zelf in zich zal opnemen het hechte der bovennatuurlijke gedachte. Om deze kern beweegt zich in onzen tijd de groote strijd. Daarom is het zoo doeltreffend den leerling te laten kennis maken met de ontwikkeling van dien strijd gedurende de eeuwen in de oude en moderne kritiek, opdat hij in zijn volwassen leven meedrage de vaste overtuiging van het goddelijk karakter der H. Evangeliën.

Ook de behandeling van Jesus' persoonlijkheid in zijn werk en der eerste ontluikende christengemeente na de nederdaling van den H. Geest is in dezelfde lijn gehouden. Ook daar treedt steeds het goddelijk element op den voorgrond.

Dit boek onder leiding bestudeerd wordt voor de leerlingen een boek voor hun leven. Wij verheugen ons ten zeerste over deze uitgave en brengen den schrijvers daarvoor onzen dank.

Jeugdboeken

HET MEISJESJAARBOEK. (5de Jaar) (168) f 3,— en f 3,90. Leopold, Den Haag.

Ook dit meisjesjaarboek mag er weer zijn. Keurige platen, aardige vertellingen, hier en daar een nuttige wenk...... dat zal wel in den smaak vallen van onze jonge meisjes.

HERS (Anna) DE ALMENHOEVE. (260) f 2,— en f 2,90. Geïllustreerd door Ella Riemersma, v. Holkema & Warendorf, A'dam.

In langen tijd las ik niet zoo'n degelijk en tegelijk zoo'n boeiend en goed boek voor groote jongens en meisjes. Een boek, waarin niet enkel gelachen en pret gemaakt wordt, maar waarin ook de ernstige kant van het leven naar voren komt. Aanbevolen.

NANDA. TOEKOMSTPLANNEN. (205) f 2,— en f 2,90. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Nora van der Heyde heeft eenige diploma's gehaald en is dol gelukkig, wanneer zij op een groote bank in Amsterdam geplaatst wordt. Haar salaris lijkt haar zoo'n kapitaal toe, dat zij het reeds uitgegeven heeft, voordat zij het in handen heeft. Langzamerhand leert zij met geld omgaan en nog vele andere practische dingen, die haar in het leven te pas zullen komen. Voor grootere meisjes een frisch en gezellig boek, zooals wij van deze schrijfster gewend zijn.

KOSTER (F.) DE CLUB DER TREKVOGELS. (248) f 2,90 en f 3,90. v. Holkema & Warendorf, A'dam.

'n Uitstekend idee! Om onze jongens meer bekend te maken met de vogelwereld in ons land heeft de schrijver deze aantrekkelijke vorm gekozen. 'n Boek met mooie platen en goed geschreven, dat er wel in zal gaan.

HELLINGA-ZWART (T.) HET KNUSSE VERTELUURTJE. (83) f 4,50. Met platen van Freddie Langeler. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Allerliefste verhaaltjes, sprookjes met snoezige plaatjes, hier en daar een leuk spelletje, raadseltjes, kortom alles wat de kleintjes kan amuseeren. Een mooie uitgave die wij graag aanbevelen.

MOON (Grace) NAH-TIE. (188) f 1,90 en f 2,50. Met illustraties van Carl Moon. Geautoriseerde vertaling uit het Amerikaansch van Tine van Doorn-Vonk, De Arbeiderspers, A'dam.

Wat een alleraardigste vertelling over dit kleine Indiaansche meisje Nah-Tie! Iets heel anders dan onze gewone jeugdlectuur. Neutraal en geschikt.

BEEN (Joh. H.) HET KAPERSJONG. (319) f 2,50 en f 3,50. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

In dit boek heeft de geliefde schrijver van zoo menig jongensboek twee verhalen: De Pleegkinderen van den Veteraan en De Strijd om een Keizerstroon, tot een geheel verwerkt. Het is nu een lijvig boekdeel geworden, waarvan onze jongens zullen smullen.

JEHU (Felice) HANNEKE. (206) f 2,50 en f 1,60. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Hanneke leeft alleen met haar Moeder, die altijd uiterst bezorgd voor haar is, wat soms wel eens onpleizierig voor Hanneke is, ofschoon zij dol veel van haar goede Moeder houdt. De komst van een Amerikaanschen oom en neef brengen een heele verandering in haar leventje. Een prettig geschreven boek voor meisjes van 12-16 jaar, dat zij met genoegen zullen lezen.

WEEREN Ina) MET Z'N NEGENEN. (162) f 1,35, met het stempel van den Keurraad, De Spaarnestad, Haarlem.

Een alleraardigst boek voor jongens en meisjes.

DELDOGO (M.) DE WRAAK VAN DEN NEGERKNAAP. (219) f 1,90 en f 2,50. R.K. Boekcentrale, A'dam. Met het stempel van den Keurraad.

Boeiend en goed geschreven boek voor jongens en meisjes van 12-16 jaar.

JANSSEN (J. F. P.) RITA. (192) f1,90 en f 2,50. Met het stempel van den Keurraad. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

'n Historisch verhaal uit den tijd van Koning Lodewijk XI van Frankrijk. Heel mooi.

VLIJMEN (Frits) EEN WONDERBARE REDDING. (64) f 0,65. R. K. Boekcentrale, A'dam.

Voor de kleintjes van 7-9 jaar is dit een heel mooie vertelling.

BETSY. VAN DRIE KLEINE WIJZEN EN EEN STER. (48) f 0,75. J. M. Bredée's U.M. Den Haag.

Een lief kerstverhaal, waarvan ook ouderen zullen genieten, als zij het hun kleintjes vertellen.

KEMETH GRAHAME. DE AVONTUREN VAN Mr. MOL. Vert. door A. J. K. Bakker-Koster. (243) f 1.75 en f 2.50.

Een aardige geschiedenis voor kinderen van een jaar of tien.

OTT (Estrid) GERD EN HAAR VRIENDEN. Geillustreerd door Freddie Langeler. f 1.75 en f 2.50. Uitg. Mij., Van Holkema & Warendorf.

'n Gezellig geschreven boek. Voor jongens of meisjes van 12-15 jaar.

VERBEETEN (J. J.) NAAR LOURDES. f 2.25 en f 2.90. Uitg. L. G. G. Malmberg, 's-Hertogenbosch.

'n Aardig meisjesboek. Zeer geschikt voor schoollectuur. 10-14 jaar.

DORSTEN (Marie van) HENK UIT HET HOLLENDE PAARD. (143) f 1,35. De Spaarnestad, Haarlem. Met het stempel van den Keurraad.

'n Bijzonder mooi jongensboek.

WESTERBRINK-WIRTZ (J. M.) GERDA. (188) f 2.— en f 2,75. J. Van Bleek, 's-Gravenhage.

'n Echt degelijk meisjesboek met veel opvoedkundig inzicht geschreven. Aanbevolen.

Lamartine bij het eeuwfeest van zijn „Harmonies"

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Tu fais l'Homme, ô Douleur! oui l'Homme tout entier.
Lamartine.

Het is de 28ste Februari 1919, die onder de beteekenisvolle gedenkdagen van de Lamartine's leven de gewichtigste plaats zal innemen. Dien dag toch was het vijftig jaar geleden, dat temidden van de algemeene onverschilligheid — want het was een grijsaard en het was een overwonnene — de Lamartine in levensmoeheid zijn ziel aan God weergaf. En het stormweer, dat dien nacht boven Frankrijks hoofdstad woedde, scheen der wereld konde te doen van de tragiek, die zich voltrok in het landelijke huisje te Passy, den grooten dichter als een aalmoes door den gemeenteraad geschonken.

Op den dag, dat hij zestig jaar werd en alle roem hem verried, had hij de voorzeggende woorden neergeschreven: „*J'ai vécu pour la foule, et je veux dormir seul!*"...... Zijn wensch werd gehoord: hij stierf alleen, onder de vervreemding van alle sympathieën, tusschen het kruisbeeld van Elvire en de portretten van zijn moeder, zijn vrouw en zijn dochtertje, het hoofd geleund tegen den beschermenden schouder van zijn nicht Valentine, onder haar troostenden glimlach, sinds lange jaren de eenige lichtstraal in het prangende duister van zijn ontgoocheling. Slechts een dertigtal getrouwen volgden zijn lijkwagen. De Academie — o smaadvol vergeten! — had twee van haar leden afgevaardigd: Jules Sandeau en Emile Augier. Drie schrijvers volgden hen: Victor de Laprade, Alexander Dumas fils en Louis Ratisbonne. En de eenige politieke vriend uit vroeger dagen, die zijn stoffelijk overschot vergezelde, Emile Ollivier, getuigde van de wreede ondankbaarheid, den staatsman beschoren, die een leven van onversaagden arbeid en pijnigend zelfvergeten aan de niets-ontziende eerzucht van anderen tegenoverstelt.

Van de vroegere leden van de voorloopige regeering was daar geen enkele. De man, die in 1848 gedragen werd door de golven van een verterende geestdrift en naar wien verteederde oogen zich in smachtend verlangen en sprakelooze bewondering ophieven; de man, wiens karakteradel zijn persoon vrijwaarde voor de achterdocht, de wraakzucht en de anarchie van de losgeslagen hartstochten, die hem van alle zijden onstuimig omstuwden: diezelfde man trok een laatste maal door de Parijsche straten, onder een laatdunkend zwijgen van het volk, dat hem eens verafgoodde. Hij ging heen naar zijn graf te Saint-Point, in het land van zijn geboorte, door een dubbele haag van vergetelheid.

Deze onverschilligheid had hij voorzien: hij had ze bijna gewenscht. Sinds jaren had zijn gedachte niet meer verwijld bij den

roem. Hij had dien roem verloochend, ja, verschacherd als een meubelstuk, dat, hem plotseling tot hinder geworden, nu slechts minachting verdiende om zijn waardeloosheid. Hij had bekend: „Ik stel in mijn naam, na mijn dood, precies evenveel belang als het rijtuig, dat in stof valt, belang stelt in het nummer, dat het in de straat gedragen heeft." . . . . . .

De dood was hem een verlossing uit een jarenlangen zielestrijd. Maar een zielestrijd, — het zij aanstonds gezegd — die werd gevoerd in het teeken van het geloof. Als, na den verkoop van zijn vaderlijk erfgoed te Milly, hem zijn dierbaarste bezit ontvalt, roept hij uit: „Wij zondigen door den hoogmoed en wij sterven in de diepste vernedering. Dat is rechtvaardig. Leve de rechtvaardigheid en leve de Voorzienigheid!" En hij vraagt God om geduld en hij houdt zich goed voor het oog van de wereld, maar zijn innerlijk lijden is ondragelijk groot en in de intimiteit bekent hij zijn vriend Emile Ollivier: „Wil je den ongelukkigsten mensch ter wereld zien, kijk dan mij aan. Overdag gaat het nog wel, maar 's nachts, 's nachts! Ik zou mij gedood hebben, als ik niet in God geloofd had" . . . .

God echter, die zich in barmhartigheid niet laat overtreffen, had een engel aan zijn zijde verwekt, zijn nichtje Valentine, het evenbeeld van zijn diep-geloovige moeder. En als twijfel soms zijn verwoesting trachtte te slaan in dit groote hart, waren het de steunlagen van zijn ingeboren geloof, die het haar krachtigen weerstand verleenden en die hem de bekentenis ontlokten, dat zijn innerlijk wezen identiek was aan het diepste wezen van het Christendom: „Het weinige goed, dat in mij is, komt van het christelijk geloof en niet van mijzelf".

En „de prinses", — Valentine —, wier raadselachtige glimlach meer dan een snik verborg, vergezelde deze ziel in haar voortdurenden opgang naar God. „Uw taak is verheven, schreef haar de groote Pater Gratry, waak dan over het eeuwig lot van deze ziel, die zoo uitmuntende en zoo zeldzame gaven van God heeft ontvangen, maar die er ook een des te schrikwekkender rekenschap van zal moeten afleggen voor de rechtbank van de goddelijke rechtvaardigheid."

En bij den grijsaard, door de ergste ouderdomsgebreken aangetast, is zij de verpleegster, altijd vol voorkomendheid, vol teedere zorg en stille vereering, de troosteres, die leniging brengt voor lichaamspijn en den balsem van haar zuiverend woord voor de zielewonden.

Om hem te verstrooien, leest zij hem voor van zijn teerste en zuiverste verzen uit *Jocelyn*. Hij herkent ze niet meer als de zijne en als in een droom klinkt het van de strak-gesloten lippen: „Van wien zijn die mooie verzen?"

Zijn laatste getrouwen raken ontsteld bij het schouwspel van deze ziele-ruïne en spreken van den dood als van een bevrijding. Maar zij, in edel protest: „Oh non! non! Le garder toujours, même ainsi!" Zij toch kende meer dan iemand anders de ware zielegrootheid van dezen stervenden man.

Een schouwspel van tranen, ja! En toch, wij verkiezen dezen ouderdom, die uitboet en dit sterven in loutering boven de luisterrijke apotheose, die andere, wereldsche levens soms besluit. Aan den avond van het leven alsook aan het einde van den dag, verkiezen wij een sluier van melancholie te zien dalen. Immers, het is de sluier dezer verheven melancholie, die ons, stervelingen, spreekt van de vergankelijkheid en de broosheid der aardsche dingen, die, alle tezamen, op dat oogenblik in het duister verzinken. Een duister, tevens het eeuwig geluksoord voor de zielen van hen, wier leven zich verloor in ijdel streven en die zich roekeloos trachtten te ontworstelen aan de wet der smart, die de Goddelijke Voorzienigheid toch aan ieder menschelijk leven verbond.

DE LAMARTINE

„Maak u niet ongerust over onnauwkeurigheden", zei de Lamartine op zekeren dag tot iemand, die zijn levensbeschrijving beproefde. „Heb lief en alles is goed." Deze woorden bemoedigen ook nu nog dengene, die zich er toe zet eenige der kristalfacetten van deze nobele ziel te belichten.

„Le véritable art d'écrire, schreef de dichter eens, n'est pas un art, *c'est une âme*. Le sublime lasse, le beau trompe, le pathétique seul est infaillible. *Celui qui sait attendrir sait tout.*"

En zoo werd geheel het letterkundige, politieke en gevoels-leven van dezen mensch synoniem met verteedering. En om te kunnen verteederen, opende hij wijd zijn ziel voor de ontroeringen en liet zich verteederen.

En de dansende, levensblije Henriette Pommier, de natuurlijkgratie-volle Graziella, de kwijnende Elvire, de leven-onthechte, stervende Elvire, de veroverde Marianne Birch, die zijn vrouw werd en, meer dan die allen, de hem aanbiddende Valentine, waren voor hem

evenzoovele aangrijpende figuren. De nood van den arme, de achterstelling van den werkenden stand, de zieleleegheid van heel een volk werden voor hem tot bronnen van verheven pathetiek evenzeer als het Coliseum bij schemeruur, de ruïnes van Baalbek in het midden der woestijnen of het angstaanjagend gehuil der menigte op de trappen van het Parijsche stadhuis. Zóó komt het, dat de Lamartine de eeuwen door de geliefkoosde dichter zal blijven van allen, die in hun hart een groote plaats aan de teederheid inruimen.

De Lamartine — wij zagen het — onthechtte zich aan den roem. Maar los van hem ging na zijn dood de voor zijn oog voor enkele decenniën schuilgegane roem op weg. En reeds bij het begin van zijn weg beleeft hij vreeswekkende avonturen: hij schijnt te stuiten op een aanstonds onverwinbren hinderpaal. De dichter-staatsman namelijk was uit het leven heengegaan op een tijdstip, al even weinig gunstig voor zijn spiritualistische poëzie als voor zijn ideeële politiek. De Parnasse-dichters legden de grootste vereering aan den dag voor *den vorm* en gedreven door zijn aan onbeschaamdheid grenzende nonchalance van dichter-edelman, evenals door zijn overgroote werkzaamheid op politiek terrein, had hij zich niet den tijd en de vrijheid gegund artiest te zijn *in den parnassischen zin van het woord.* Zij vroegen een zedige reserve van den dichter. En de Lamartine had zich al te veel de „vertooner" van zich zelven gemaakt, hij had al te dikwijls de „marktschragen" beklommen, om ook maar eenige genade in de oogen van Leconte de Lisle en zijn aanhang te vinden. Vergeefs publiceerden zijn erfgenamen het onvoltooide deel van zijn *Mémoires,* levend, direct, spontaan en veelomvattend; vergeefs leverden zij het publiek zijn *Correspondance* over, den oprechten spiegel van een groot intellect en een verheven ziel...... Er viel niet te strijden tegen een geslacht, dat hardnekkig onrechtvaardigheid wilde.

De volle inspanning van de symbolistische school was noodig om de Lamartine mèt de sympathie der dichters, de aandacht van eenige waarheidlievende critici terug te brengen. Critici, die zich haastten allereerst op te merken, dat poëzie ook *muziek* was en soms zelfs — o ironie! — *gedachte*!!! Vanaf 1886 stelde Paul Desjardins „de verrijzenis" van den dichter vast. En in denzelfden tijd schaamde Ferdinand Brunetière zich niet aan Frankrijk in herinnering te brengen, dat de Lamartine zonder eenigen twijfel de „meest universeel-ware van de groote dichters van de laatste eeuw" was. En hij liet de profetische woorden hooren, die in onze dagen tot waarheid schijnen geworden: „Het uur zal vroeg of laat komen, waarop men hem de hem toekomende plaats zal geven en die plaats kon wel eens de allereerste zijn". En vanaf dien dag is het één aanhoudend concert van eerherstel en van alle monden klinkt het: „de Lamartine, c'est la poésie même". Steeds hooger stijgt de roem.

De vraag rijst nu: Is het herwonnen prestige van den dichter hetzelfde, dat hij weleer rondom zich uitoefende?

Wekt hij voor de verbeelding van ons, twintigste-eeuwers, dezelfde visioenen, waarvan hij vroeger de zielen der jonge vrouwen, in mousseline en organdi gekleed, vervulde? Haar toch deed hij in een bedwelming van ongeveinsde „zaligheid" dat geluk onder tintelenden sterrenhemel of in onwezelijk schemeruur uitjubelen in dolle gamma's ofwel hij deed haar de tengere armen in onbedwingbaar verlangen strengelen om tak of stam. Sommigen jongelieden was het in die dagen voldoende den naam van Lamartine uit te spreken om aanstonds boven het maangespiegel in het meer of het takgewiegel of de beboschte heuvels vrouwengestalten in witte gewaden op de cadans van zijn versmuziek te zien voorwaarts schrijden vol plechtstatigheid, onstoffelijke engelenfiguren te zien zweven temidden van geheimzinnige wolkengordijnen, het lachend aanschijn der Voorzienigheid te zien afgeteekend in de schittering der hemellichamen.

VALENTINE DE LAMARTINE

De naam van de Lamartine schiep als bij tooverslag een magisch decor van ruischende harpen, pinkende sterren, zacht-glijdende ranke booten, klaterende watervalletjes, ritselend geboomte, zoet-spiegelend meer, aarzelend-fluisterende menschenstemmen: een decor, heterogeen en toch harmonisch, zich ordenend tot een perspectief, dat de menschenziel fascineerend bleef boeien.

Zóó wonderbaar was de illusie, die deze dichter den tijdgenooten onweerstaanbaar opdrong.

Anders echter en gezonder is de bekoring, die deze kunstenaar in ònze harten doet geboren worden. En wij bewonderen hem ook op *zekerder* gronden. Wij gaan recht naar de verhevenste van zijn werken en, in de andere, onderscheiden wij de bladzijden, die verdienen voort te leven, van die, welke aan de vergetelheid mogen prijsgegeven worden. En wij geven er ons nauwkeurig rekenschap van, waarom onze bewondering gaat naar de „*Méditations*" en de „*Harmonies*", meer dan naar zijn andere scheppingen. Het is, omdat in deze bundels de rilling van den zieletwijfel, de beving van den zieleangst, de siddering van menschelijke hoop en verlangen zich

verbreeden tot sonore golven, die geheel ons wezen in beroering brengen, immers wij staan hier midden in het eeuwigheidsprobleem.

Maar dan vinden wij aan den oorsprong van ieder der gedichten van deze beide bundels de troostrijke idee van *de liefde*. De liefde, die ieder van deze scheppingen omtoovert naar haar beeld. Is die liefde in beide werken een en al gloed en zuiverheid, toch is zij in de *„Méditations"*, die in 1820 verschenen nog niet geheel gespiritualiseerd om de onvolledige verzaking van den dichter aan zichzelven, al is er op meerdere plaatsen sprake van nobele berusting en van een wegschenken van eigen persoon.

De vrouw, die hier bemind wordt om haar karaktervolkomenheden, wordt in haar idealiseering tot het voorwerp van een welhaast godsdienstige vereering. En onze ziel stijgt omhoog met deze liefdesvlam, die, zooal niet geheel van het aardsche losgemaakt, zich toch ver boven het aardsche uitheft. De strophe van een bekende, beproefde coupe heeft niets, wat verrast of ontstelt, is integendeel streelend voor het oor en wiegt den geest op de regelmatigheid van haar rhythme. Een versvorm kortom, die het type verwezenlijkt van de immaterieele poëzie, vaag-omlijnd als een droom en harmonieus als zoet-vloeiende muziek.

Tien jaar na de *„Méditations"* verschijnen zijn *„Harmonies"*. De schrijver is intusschen in een nieuwe phase van zijn leven getreden, waarin de hartstocht zijner jeugdjaren nog slechts in zijn herinnering bestaat. Zijn leven biedt alle componenten, die een geluk kunnen verzekeren hier op aarde: de vreugde van den huiselijken haard, levensbezigheden, die zijn hart bevredigen en verblijden, de voldoening van den roem en bijna het fortuin. In het evenwicht van de vermogens van zijn wezen, in deze bevrediging en sereniteit van z'n ziel vindt hij de bron van z'n meest intieme en oudste poëzie terug, de poëzie, welke hij aan zijn eerste opvoeding dankte. Zijn moeder had hem in het Christendom onderwezen en het Christendom, dat zij hem door woord en voorbeeld had voorgehouden, was de poëzie van ontroering en liefde. Een Christendom, dat aan het gevoel voor de natuur het godsbeleven paarde, en dat noodigde tot mijmering en meditatie vóór de oneindigheid....

Dat Christendom was reeds zichtbaar in de *„Méditations"*; hier neemt het de eerste plaats in, terwijl het wisselend spel van de hartstochten en de bewegende beelden van het leven en de wereld naar den achtergrond zijn gedrongen. Hier is de dichter ver van alle profane ontroering, hier galmt de kreet van den Psalmist: *Coeli enarrant gloriam Dei* en echoot van gedicht naar gedicht. Hier overheerscht in iederen regel een levensoptimisme, zooals diè christen alleen, die in intieme vriendschap met God leeft, gevoelen en vertolken kan; een optimisme ook, dat tot onze minder volmaakte zielen, te veel gekweld en afgeleid, als zij zijn door de levensdroefheid, slechts zelden toegang vindt. En zoo ook is te verklaren, dat

deze poëzie den weg tot vele harten niet meer vindt in onze twintigste eeuw....

De *„Méditations"* en de *„Harmonies"* zijn de onovertroffen preludiën van de groote symphonie der negentiende-eeuwsche lyrische kunst.

Is de Lamartine meer dan ieder ander dichter, de dichter van de ziel, men kan evenzeer zeggen, dat hij de dichter-philosoof, de

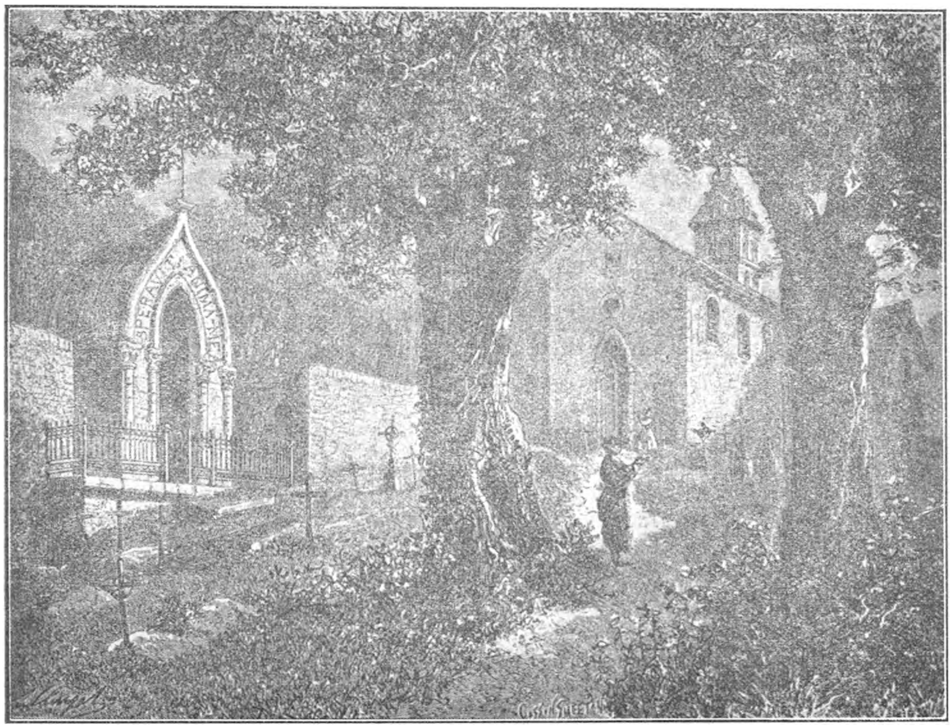

GRAF VAN LAMARTINE TE SAINT-POINT

dichter-metaphysicus van zijn tijd was. Tegen 1830, toen de in de lagere regionen van het Lockisme afgedaalde wijsbegeerte tot betere principes weerkeerde, was hij de vertegenwoordiger der nieuwe gedachte in de poëzie. Maar hij was meer dan een spiritualist, hij was de Katholiek: men kon het gelooven ten minste, al vergiste men zich daarin min of meer. Want in deze bundels toch zijn reeds hier en daar sporen te ontdekken van een te vaag-omlijnd en onzeker Christendom, in permanenten strijd met een scepticisme, dat in de volgende werken gestadig aan terrein zal winnen. Pantheïstische

symptomen teekenen zich op andere plaatsen af. Echter doen ons in deze bundels gedichten als: *le Crucifix, le Temple, l'Immortalité, l'Infini dans les Cieux,* die, puur en onbesmet, van den noodlottigen adem van twijfelzucht en wanhoop zijn vrijgebleven, de weinige onnauwkeurigheden vergeten. Het zou mij overigens te ver voeren te dezer plaatse nader op de filosofie van dezen grooten denker in te gaan. Laat mij voor het oogenblik volstaan met deze verzekering: Toen de Lamartine zich in zijn werken waarachtig Katholiek toonde, wist hij, wat hij dacht, wist hij, wat hij wilde en volgde hij zijn geweten; toen hij zich verloor in de droomen van het pantheïsme was het zònder het te willen en zònder het te weten en verontwaardigd — hoewel ten onrechte — wees hij daarom de beschuldiging van pantheïsme van zich af. En had hij niet het recht die meening te desavoueeren, waar hij zich beriep op zijn innerlijke wil evenals op het beste deel van zijn werk?

En zijn schoone verzen zijn gebleven tot in onze dagen en zullen blijven tot in het einde der tijden. Zij sieren ieder geheugen en er is bijna geen geest, die niet eenige van die gouden pijlen heeft opgevangen, één van die gevleugelde schichten, zooals de dichter van Thebe zeide, die afdalen tot in het diepst van de harten, waar zij de moreele schoonheid en de verhevenste gevoelens wekken. De werken van Lamartine zijn de „taal der ziele, *il parlar che nell' anima si sente",* zooals Dante het uitdrukt. En voor die velen zijn zij nog altijd de melodie van de gedachte, de volmaakte vertolking van de innerlijke gevoelens van den mensch. God, Zijn voorzienigheid, Zijn grootheid, de noodzaak en de zoetheid van het gebed, de dorst naar de onsterfelijkheid, de hartstochtelijke drift naar de waarheid, dat alles wordt hier uitgedrukt met een zonderling, onweerstaanbaar gezag, met een doordringenden klem, in een licht, dat zijn klaren glans spreidt zonder te verblinden en het gebeurt meerdere malen, dat de weergegeven gedachte een grenzenloos diep perspectief krijgt onder den verrassenden glans van de zachte en gevoileerde straling van de uitdrukking. „Tout pleure, tout brûle, tout prie, tout plane, tout est débordant d'aspirations immortelles dans ces hymnes suaves, épanchés d'une intelligence élue, avec autant de profusion que la lumière s'échappe à flots, le matin, du soleil renaissant. Tout est parfum et mélodie, délices à l'oreille et ravissement au coeur, dans ces strophes musicales qui, semblables à des vagues venues de loin, poussent longuement leurs larges ondes sans repos et déroulent avec une puissance tranquille leurs couleurs changeantes, leurs reflets mêlés d'ombres, leurs nochalances charmantes, leurs sonorités continues." Dit was de aanhef van de rede, waarin Emile Ollivier in de Fransche Academie den lof van den onsterfelijken dichter zong.

De Lamartine's werkzaamheid zette zich vanaf 1830 onver-

moeid voort. De politieke literatuur vond nooit grootscher weergave dan in de onovertroffen *Discours sur le retour des Cendres de l'Empereur, La Harangue contre le Drapeau rouge,* of *Le Manifeste de 1848 à l'Europe.*

Sinds een twintigtal jaren zijn heel wat onuitgegeven documenten uit kasten en laden te voorschijn gehaald en veel losse papiertjes ook, die men slechts met de grootste behoedzaamheid behoort te hanteeren, op gevaar af de kwetsbare gedachtenis van groote dooden op ernstige wijze aan te tasten.

Nimmer deed een van die nieuw-ontdekte gegevens schade aan de reputatie van dezen mensch. Iedere nieuwe ontdekking deed krachtiger uitkomen, hoezeer deze idealistische dichter ook de realiteit begrepen heeft en zich een der grootste realisten wist te toonen, die de negentiende eeuw heeft voortgebracht. Als schrijver, zoowel als politicus, gaf hij blijk van een wonderbaarlijke activiteit en van een voortdurend zoo hoog mogelijk gespannen energie. De *„Méditations"* schenen plotseling aan zijn hart te ontspringen, toen zij in 1820 verschenen: het was in waarheid de stroom, die langen tijd ondergrondsch verborgen, pas bij volle kracht en potentie aan den dag treedt. Door een dagelijkschen arbeid van twaalf jaar lang had de Lamartine in pijnlijke inspanning zich het gemakkelijk hanteeren van de pen eigen gemaakt, dat hem voor de rest van zijn leven in staat stelde den rol van een machtig en ongeëvenaarde improvisator te vervullen. Een gelijkwaardige voorbereiding gaf hem het meesterlijk redenaarstalent, dat Kamer en land jaren lang aan hem onderwierp. En wat te zeggen van zijn practische intuitie? Hij geloofde ontwijfelbaar in de toekomst van de suikerbiet en de spoorwegen, terwijl de ministerpresident van die dagen, Thiers, het hardnekkig hield met de antieke diligence; hij voorzegde reeds in 1840 de Commune en haar niets-ontziende verwoestingen; vóór Hugo sprak hij in zijn verzen over den bestuurbaren luchtballon. Een man van hersenschimmen in zijn eigen zaken, zag hij de toekomst in met den blik van een ziener en een profeet. Hij vergiste zich niet, toen hij beweerde, dat hij „l'instinct des masses" had en „le pressentiment de sa destinée".

Realist dus, of idealist? Dichter of man van de daad? vragen wij nog eens aan het besluit van dit artikel.

Naarmate wij in het onderzoek van deze ziel voortgang maken, is het, alsof zij ons ontsnapt. De ziel van een Victor Hugo is eenvoudig en ongecompliceerd: zij toch heeft machtig weerklank gegeven aan alle stemmen van de eeuw, en dan aan één voor één, in methodische schikking. Dezelfde stemmen echter smelten samen in de ziel van de Lamartine en als hij daaraan nog de zijne in haar oorspronkelijkheid toevoegt, zwelt het geluid tot een overweldigend, verrassend-nieuw accoord. En hoe dan daarin de eenheid te onder-

kennen? Laat mij hierop antwoorden met de woorden, reeds boven aangehaald, die Lamartine eens tot een zijner biografen ter aanmoediging sprak: „Heb lief!" De liefde zal u den weg naar dit hart wijzen. „Aimez et tout sera bien!"

Aan hen, die zich door Lamartine's verzen niet zouden laten ontroeren, herhaal ik het woord, dat eens M. de Puymaigre sprak: „Malheur à l'âme qui n'ait pas été émue par de tels accents!"

En laat tenslotte zij, die er zwarigheid in zouden zien, hun vriendschap te geven aan een Katholiek dichter, wiens werk niet immer van pantheïstische of sceptische smetten vrij bleef, hem deze misstappen vergeven, als zij weten, dat deze groote mensch dezen kreet van den Psalmist als grafschrift heeft gekozen: „Credidi! Ik heb geloofd!"

Tolstoi [1]

door J. v. H.

Sinds Meresjkofski zijn boek over Tolstoi en Dostojefski schreef en de laatste in alle talen van Europa vertaald werd, was de voorrang tusschen deze groote Russen niet twijfelachtig. Dostojefski gold èn als schrijver èn als mensch als de diepere, de meer harmonische, Tolstoi als de onzekere, weifelende, de innerlijk gespletene.

Doch met het gewone golfrythme van grootheden-waardeering is het getij hier aan 't wisselen. Men krijgt genoeg van Dostojefski's bliksemende vizioenen, zijn zielsextremen en doodenritten, van heel zijn transcendente romantiek. Is men bekomen van de verbazingsduizeling, waartoe De Karamazofs, De Idioot en De Demonen zijn lezers opzweepten, dan doen Tolstoi's helden weer als oude bekenden, als halfvergeten verwanten aan. Ze zijn toch van zuiverder menschenras dan de wondermenschen van Dostojefski. Het is niet alleen in Rusland, waar zich een zwenking ten gunste van Tolstoi voltrekt.

Intusschen zijn het niet overwegend, misschien niet noemenswaard litteraire sympathieën die Henriette Roland Holst tot het schrijven van „Tolstoi, zijn Wezen en zijn Werk" bewogen hebben. Het verraadt haar eigen zielegang, wanneer zij in dit boek vergelijkingslijnen spant van Marx naar Tolstoi. Wat de een in zijn ijzeren wetenschappelijkheid en zijn gelijkvloersch materialisme haar onthield, vindt zij rijkelijk terug bij den ander. Er vloeit geen druppel balsem uit den profetenbaard van Karl Marx, wel uit dien van Tolstoi. Haar liefde voor den laatste moet wel gegroeid zijn met het

---

[1]) *Tolstoi, zijn Wezen en zijn Werk*, door Henriette Roland Holst van der Schalk. (230) f 4.90 en f 5.90. Brusse, Rotterdam, 1930.

heimwee naar Godsvereering, naar een religieuzer en dieper fundeering der gemeenschapsgedachte dan het loutere Marxisme haar bieden kon. Haar laatste verzenbundels spreken onverhuld haar ontgoocheling uit over eens gekoesterde verwachtingen. God en ziel zijn wezenlijke elementen geworden in de wereld- en menschheidsbeschouwing van Henriette Roland Holst. Er zijn verwante trekken in haar ontwikkeling en in die van den patriarch van Jasnaia Poljana.

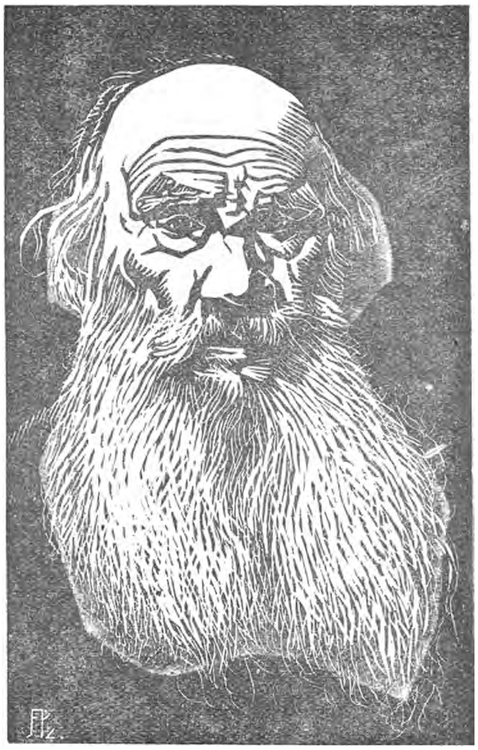

TOLSTOI

Bij een virielen geest en intuïtief gemoed als de schrijfster der Nieuwe Geboort' is men van een doordringend beheerschen van haar stof verzekerd. Niets ligt verder van haar af dan een lukraak interviewtje met den geest van Tolstoi. Zij houdt de wacht op het slot te Elsenör, tot zij dien geest bezworen en hem zijn geheim ontworsteld heeft. En Tolstoi heeft veel geheimen: bij een eersten blik is hij een model van onvereffenbaarheden. In zijn later leven heeft de theoloog in hem den kunstenaar soms geheel verdrongen; toch schrijft hij op een ontheologisch moment weer verhalen van eeuwige frischheid. Hij verloochent en verkettert, wat het schoonste juweel uit zijn kroonschat zal blijven, als een daad van gewetenlooze lichtzinnigheid, zijn roman Anna Karénina. Hij wordt een ascetisch Godzoeker, een vervloeker van allen wereldzin, maar zijn haat tegen de orthodoxe kerk en haar liturgie gaat zoover, dat hij in „Opstanding" een minderwaardig caricatuur van de mis en de communie teekent. Na een losse jeugd trouwt hij met de veel jongere Sofia Andreiefna Behrs, met wie hij een kleine twintig jaar gelukkig is; hij leidt een voorbeeldig leven als echtgenoot en vader, is een geloovig christen en trouw Tsaren-onderdaan, tot hij omstreeks '80 een wonderlijke zielscrisis doorleeft. Zijn Godsidee krijgt een pantheïstische tint, zijn religieuze voorstellingen worden sterk

Aziatisch en Boedhistisch, zijn Christendom verstrakt en verschrompelt tot het geraamte van eenige hoog ethische waarheden zonder den lichtglans van Jezus' Godheid. Hij rookt en drinkt niet meer, eet geen vleesch, leeft vaak als een kluizenaar, voortdurend als een boer en raakt in onmin met vrouw en kinderen. Een leven vol raadselachtigheden! Tolstoi is een gelijksoortig probleem als Mohammed.

Het klinkt in de meeste boeken enghartig en onverdraagzaam, dat de Russisch-orthodoxe kerk den Godzoeker Tolstoi buiten haar poorten sloot; maar voor iedere kerk die consistent wil wezen, zou dat een daad van noodzakelijk zelfverweer geweest zijn. Tolstoi ondermijnde met zijn op de spits gedreven rudimenten van Christendom, met zijn pantheïsme en zijn imponeerende singulariteiten de levensbasis van alle Christusgeloof. Hoeveel edele motieven van naastenliefde en broederschap, van natuurnabijheid en Godsvereering, van wereldvlucht en levenseenvoud er ook in zijn geestelijke vernieuwing zijn ingeweven, een werkelijke vooruitgang beteekent voor ons zijn later stadium niet. Tot op het einde is de harmonie, de geestelijke synthese niet bereikt. Hij sterft op een vlucht uit de familiewoning, een haast vijandelijke vlucht.

Voor ons is Tolstoi het grootst, het meest geordend in kunnen en willen, in voelen en denken, het machtigst ook als schrijver, in zijn vroegere huwelijksjaren. Henriette Roland Holst heeft ons niet overtuigd van de stijgende lijn in Tolstoi's leven, van zijn groeiende eenheid en ontwikkeling tot de wijsheid. Dit is de wondbare plek in haar boek, dat zij, Tolstoi ziende ongeveer als „het geweten van Europa" (zooals men hem genoemd heeft), zijn latere periode als de zegenrijkere, harmonische, geordende voorstelt. Doch het wringt hier en daar. Tolstoi wordt hoe langer hoe meer vrouwenhater; met de menschen uit zijn naaste omgeving wordt de wrijving aldoor heeter. De strijd met eigen begeerte wordt eer feller dan zwakker. Wanneer men een boek als dit over Tolstoi leest, een boek dat zoo begrijpend en invoelend over hem spreekt, gevoelt men al het verschil tusschen dezen mensch van rijke intuïties en groote verantwoordingen, dezen gemartelden en geslingerden gewetensmensch en de Katholieke Heiligen. Zij waren in niet geringer mate gewetens- en verantwoordelijkheidsmartelaren dan Tolstoi, zij maten hun leven even onbarmhartig aan de strengste evangeliespreuken als hij, zij zochten het Rijk Gods met niet minderen hartstocht, maar tot welk een sereenen zielevrede, tot welk een verstild en onverstoorbaar geluk heeft hen hun wereld- en zelfstrijd gevoerd.

De schrijfster van dit fijnzinnige boek is er niet in geslaagd de heerschende meening omtrent Tolstoi's „gespletenheid" te corrigeeren en weg te nemen. Aan het einde staat de gebaarde profeet even innerlijk verscheurd vòor ons als in zijn jeugd, als bij het begin zijner crisis. „Opstanding" is niet een boek van gaver wijsheid dan „Anna

Karénina", dan „Oorlog en Vrede". Als kunstwerk staat het er ver bij ten achter. Wat vreemd aandoet in den lateren Tolstoi, den profeet en hervormer, wat hem ongunstig onderscheidt van andere Godzoekers in groot formaat, van den klassieken Heilige, is een zekere grimmigheid, een gebetenheid op veel menschelijks, die niet past in het beeld van een verhelderden wijze. Wellicht heeft het besef van eigen inconsequentie, het voortdurend zelfverwijt van niet tot het uiterste te gaan, deze stemming in de hand gewerkt. Tolstoi verweet zich aldoor niet met alles en allen gebroken te hebben. Zijn laatste vlucht was er het gevolg van. „Hierin, zegt de schrijfster bestaat de eenheid van zijn leven: dat hij door alle fazen heen aan het streven naar verwezenlijking van datgene, wat hij op een gegeven oogenblik als zijn hoogste zelf beschouwde, al het andere ondergeschikt heeft gemaakt." Het herinnert aan de wijze, waarop Goethe zijn Faust laat gered worden: „Wer immer strebend sich bemühte". Dit „streven naar verwezenlijking van zijn hoogste zelf" schept echter een zeer onzekere eenheid, althans niet die eenheid, die we zoeken in een wereldhervormer, in een wijzer naar het Absolute.

Blijkt dan toch Dostojefski een betrouwbaarder licht, hij die tegen zijn levensavond ook profetenallures aannam en een leider van zijn volk werd? De boodschap van Dostojefski aan de menschen is samen te vatten in dit eene: Christelijke ootmoed, zooals hij het haast extatisch heeft uitgesproken in zijn beroemde Poeschkin-rede. Er ligt voor ons oneindig meer toekomst in de eenvoudige tot-Christus-terugkeer van Dostojefski dan in de ethische religie van Tolstoi. De laatste heeft de Europeesche verwarring nog grooter gemaakt. Het halfslachtige, dat hij als een levenslang verwijt in zich omdroeg, heeft zich na zijn dood gewroken. Een vlag, een program is Tolstoi nooit geworden. Geen enkele partij of richting heeft hem op het schild geheven. In Sovjet-Rusland waardeert men het maatschappij-ontbindende van zijn werk, maar is ongevoelig voor het moreele en religieuze, wat voor hem juist de kern was. De Christelijk gezinden vergeven hem zijn pantheïsme en zijn verminking van het Christendom niet: zoo staat hij als een groote eenzame tusschen allen. Slechts fijnere eclectische geesten voelen zich hem verwant, van Eeden in een vroegere periode, Romain Rolland, Henriette Roland Holst. Het is mogelijk dat zijn kunstenaarsroem dien van Dostojefski op den duur overstralen zal: werken als „Anna Karénina" zullen alle komende tijden iets te zeggen hebben. Als leeraar der menschheid is zijn wezen te bizar om de massa met zich mee te sleepen.

Toch kan niemand aan Tolstoi zijn bewondering weigeren, ook als mensch en strever naar het hoogste. Hij heeft de nooden der Westersche menschheid voorvoeld met wonderlijke intuïtie; hij heeft den moed gehad zich aan veel wat hij verkeerd achtte, te ontworstelen; hij heeft een gelukkig gezinsleven geofferd aan wat hij zijn plicht meende. Gemakkelijk en licht is hem zijn nieuwe roeping niet ge-

worden. De nadruk, dien hij ging leggen op het geestelijke, op het element der ziel, is een verheugende klank geweest in het orchest van materialisme en diesseitscultuur. „Zijn invloed, zegt Henriette Roland Holst, is gaan groeien vooral op de socialistische groepen die uit het oorspronkelijke Marxisme ontstaan zijn en die van Tolstoi geleerd hebben, dat de mensch niet leeft van brood alleen, maar dat zijn ethische en religieuze behoefte de diepste van alle is."

Uit hetgeen wij over dit met liefde en talent geschreven boek: *Tolstoi, zijn Wezen en zijn Werk,* gezegd hebben, blijkt voldoende dat het een werk is voor ontwikkelde lezers, die de gave van onderscheid bezitten. Voor wie onkundig zijn met Tolstoi's werk en de algemeene geestesstroomingen, kan het slechts verwarrend werken.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

COULON (Marcel) DANS L'UNIVERS DE MISTRAL. 15 fr. N. R. F. Gallimard, Paris.

Voor lezers die iets weten willen over leven, land en werk van Frédéric Mistral, heeft dit boekje zijn waarde. Voor kenners is het niet geschreven, heeft het althans weinig te beteekenen. Het geeft een korte biografie van den dichter en behandelt daarna zijn werken, waaruit telkens fragmenten, met frequente citaten in het Provençaalsch, worden aangehaald. Tevens legt de schrijver verband — en hierin is hij misschien het best geslaagd — tusschen het Provençaalsche landschap, Provençaalsche traditie en levenswijze en Mistrals gedichten. Het is een verrassend feit, dat in volle negentiende eeuw een idylle als Mistral nog mogelijk was. Een zoo frissche natuurbron van poëzie zou men in het Europa der negentiende eeuw nauwelijks meer verwacht hebben.

De uitgaven der N.R.F. (Nouvelle Revue Française) kenmerken zich doorgaans door een geest van vrijzinnigheid op religieus gebied. Ook in dit boek worden het Katholiek geloof en Katholieke opvattingen soms gezien in het licht dezer vrijzinnigheid. Overigens een goed orienteerend werk over den Provençaalschen schrijver.

ARDEL (Henri) EVE ET LE SERPENT. 12 fr. Plon, Paris. 1930.

Ik geloof niet, dat Henri Ardel tot de bekendste Fransche schrijvers hoort, ofschoon „Eve et le Serpent" niet achterstaat bij de betere romanproducten van het jaar. In zijn eenvoudigen, weinig gecompliceerden schrijftrant weet hij een vrij gewoon geval met scherpe observatie en kracht van tragiek diep en ontroerend te behandelen, zoodat het gewone breedere en algemeene beteekenis krijgt. De geschiedenis komt hierop neer: een jonge weduwe uit de provincie

leert te Parijs het mondaine leven kennen, krijgt er smaak in en wordt bijna het slachtoffer van een geroutineerd verleider. Ten slotte redt haar nog een overgebleven gezond moreele zin voor het behoorlijke. Het einde is van grauwe triestigheid. Geloof, hoop en liefde heeft zij verloren: gebroken ziet zij den ouderdom naderen. Het conflict tusschen geweten en hartstocht, de sluwe verleiding van den bejaarden roué zijn hier met bloedechte en bloedroode kleuren geschilderd. Nog tragischer wordt de toestand der vrouw, doordat zij haar gewaand geluk moet opofferen aan een fantoom, de publieke opinie. Een dieper moreel of religieus motief erkent zij niet. Een zwakheid in heel de opzet is, dat Ardel zijn heldin ongeveer voor het alternatief stelt: òf wereldverzaking òf het geluk op verboden paden. Dit dilemma is niet juist; het wordt dit toevallig door haar kennismaking met een eerlooze. Voor ieder volwassene.

FARRèRE (Claude) LE CHEF. 12 fr. Roman Paris, Flammarion.

Claude Farrère heeft in dit boek een soortgelijk onderwerp behandeld als Alfred Neumann onlangs in „Der Held", maar met opvallend minder talent. Heel de opzet van „Le Chef" is „poppenkast"; het is onbegrijpelijk dat het boek in Frankrijk zoo druk gelezen wordt. Het onechte, papierene ligt er duimendik op. De „Chef" is Vasco Ortigao, een man die niet onverdienstelijk geteekend wordt als een man van stalen wil en bliksemfel doorzicht. Hij wil een revolutie verwekken op het oogenblik, dat Amerika onvervulbare eischen stelt aan de Portugeesche regeering — de schrijver heeft Lissabon als excercitieterrein voor zijn held gekozen. De markies da Veiga voorziet het gevaar en tracht het te voorkomen, door Ortigao in kennis te brengen met zijn vrouw. Deze zal door haar vrouwelijke invloed Ortigao onschadelijk maken. Op haar uitnoodiging komt Ortigao haar les geven in „politiek". Men voorziet het gevolg: amour met al den aankleve van dien. Het komt toch tot een revolutie, maar alles loopt in 't honderd wegens de complicaties, ontstaan door die liefde.

Het is een oppervlakkig, een bijna belachelijk boek met mooi geschreven bladzijden, maar zonder ruggegraat, zonder innerlijke structuur. Het is een revolutie met Bengaalsch vuur. Farrère heeft zijn poppen aan touwtjes en laat ze rondspringen naar welgevallen. Godsdienst en moraal komen er in dezen roman niet heel gunstig af; Claude Farrière behandelt deze dingen met de oppervlakkigheid, die het geheel kenmerkt. Wij ontraden ieder de lezing van dit waardelooze boek.

Duitsch

WAGGERL (Karl Heinrich) BROT. Roman (406) 4.50 M. en 6 M. Insel-Verlag, Leipzig.

Den roman „Brot" van K. H. Waggerl lezend, zou men kunnen meenen met een afschrift van Hamsuns „Hoe 't groeide" met veranderde namen te doen te hebben. Evenals Hamsuns Izaak vestigt zich Waggerls Simon Röck op een onontgonnen terrein in de bergen, bouwt er een huisje en breidt langzamerhand zijn boerderijtje uit. Het gaat hem voor den wind. Er komt een vrouw bij hem inwonen, met wie hij later trouwt: er worden kinderen geboren, kortom Simon wordt een welgesteld landbouwer. Slechts de bijkomstige lotgevallen verschillen van Hamsuns werk.

Deze imitatie vermindert de waarde van Waggerls boek. Overigens is hij een schrijver van ras; even knoestig en forsch als zijn bergmenschen zijn, is zijn taal, zijn styleerkunst. Hij heeft zijn figuren als uitgehouwen uit de harde rotswanden; ze zijn vergroeid, één geworden met de rauwe omgeving. Een idylle is dit naturalistisch geziene wereldje niet. Simons vrouw houdt het langen tijd met den molenaar uit het dorp, die „heilkräftige" bronnen ontdekt, een hotel bouwt, failliet gaat en zich verdrinkt. Met de Christelijke moraal nemen het deze dorpsmenschen zoo nauw niet. De stem des bloeds domineert — deze naturalistische eenzijdigheid heeft Waggerl niet overwonnen. Al is het waar dat de stem des bloeds in de werkelijkheid vaak domineert, de ziel reageert toch op deze overheersching en hier schiet het naturalisme gewoonlijk te kort: dit is zijn eenzijdigheid, zijn halve waarheid. Voor *ontwikkelde, volwassenen lezers,* is „Brot" een boek van meer dan gewone beteekenis.

LUTZ (Joseph Maria) DER ZWISCHENFALL. Ein Roman aus dem tiefsten Bayern. 3.60 M. Piper en Co. Verlag, München.

Dit is een onsympathiek boek. Een kunstenaar mag gerust de menschen voorstellen in hun kleine en groote gebreken, verborgen nevenbedoelingen, uiterlijke fatsoenshouding bij innerlijke voosheid, drooge ambtenaars-waardigheid-aufrechterhaltung en hun grove sensualiteit, mits het gebeurt onder den drang van een werkelijke schoonheidsvisie. Deze roman echter staat zelf op de hoogte van een kleinzielige wraakneming. Of hij het is, weet ik niet; doet er ook niet toe; hij is in ieder geval niet beter en het zou mij niet verwonderen als hij het was. Een dichter, die om het geval wat op te sieren tot winnaar van den Nobelprijs en zwager van een minister geproclameerd wordt, gaat voor studiebelangen en om gezondheidsredenen wonen in een afgelegen Beiersch stadje. Hier ontvangt hij nu en dan bezoek van zijn zuster, de vrouw van den minister. De geniepige Beiersche boeren vertrouwen het zaakje niet. Hij wordt ter verantwoording gedaagd voor den hoofdambtenaar, die hem niet ge-

looft en heel grof behandelt, als hij de eenvoudige waarheid zegt. Ondertusschen komen de bewoners van Kleindlfing te weten, wie die vreemde snoeshaan eigenlijk is, en organiseeren een aubade, die te laat komt, omdat de dichter het voor de rust van zijn ziel en zijn lichaam maar beter gevonden heeft, met de stille trom er van tusschen te gaan. De Oberregierungsrat heeft zich bij het geval zoo geblameerd, dat hij pensioen moet aanvragen en de burgers van Kleindlfing „im Grunde zufrieden, sinken wieder ins Dunkel zurück, aus dem sie ein launiger Zufall beinahe gehoben hätte". Het belachelijke van zoo'n uitspraak behoef ik waarlijk niet te illustreeren.

Deze „Zwischenfall" is dat ook in den roman: wordt slechts gebruikt als een gunstige gelegenheid om van die arme inwoners van Kleindlfing zoo veel mogelijk kwaad te zeggen. Daar zit niets edels of verhevens in: niet in hun godsdienst, niet in hun familieleven, niet in hun liefde, niet in hun gezellig verkeer, niet in hun plichtsvervulling: nergens. Een scène, die er in geschilderd wordt, tusschen een anders notabelen bierhijscher en een jonge dochter, die goed de rekenkunst verstaat, brengt dan ook alleen het zuiver animale zonder eenige verhevener en edeler gevoelens. Dit alleen maakt dezen roman tot ongeschikte lectuur voor zeer velen. Overigens kan ik hem aan volstrekt niemand aanbevelen: niemand mist er iets mee, als hij dit boek ongelezen laat.

KOHLHAAS (Michaël) DIE HüGELHOFE. Roman. 4.50 M. Curt Pechstein, München, 1930.

Een roman, die de schaduwzijde in het leven der Beiersche boeren behandelt. Michael Kohlhaas heeft wel een dichterlijke visie op de gebreken in het gemoedsleven zijner personen, doch bij hem komt de godsdienst zeer ondichterlijk in het gedrang. De bezitters van twee naburige hoeven leven in een van geslacht tot geslacht overgeleverde hardnekkige vijandschap. Om zijn tegenstander te vernederen besluit de Koglerhof-boer zijn eenigen zoon voor priester te laten studeeren. Dan zal de Zwergerhofer, als de jonggewijde na zijn eerste H. Mis, volgens oud Beiersch gebruik, de heele buurtschap rondgaat om zijn eersten zegen te geven, gedwongen worden voor den zoon van zijn ergsten vijand in 't stof knielen, en hem nederig zijn zegen te vragen. Als jongen heeft deze wel gemeend, dat hij vrijwillig den priesterstand gekozen heeft. Doch als hij na zijn priesterwijding thuis komt, merkt hij, dat hij al sinds jaren hopeloos verliefd is op de dochter van den Zwergerhofer. Een theologie-professor die hij daarover consulteert, kan hem natuurlijk niet helpen en een medestudent zegt hem, dat zeker negentig procent van de priestercandidaten alleen in 't seminarie blijven, omdat ze door den nood gedwongen wel moeten en onmiddellijk zouden vertrekken, als ze zulke vooruitzichten hadden als de zoon van den Koglerhof. Als hij nu bij den Zwerger komt, vindt hij Marianne alleen thuis en valt haar al gauw

in de armen. De vader van het meisje verrast hen, waarop hij hem om haar hand vraagt, hetgeen de boer niet zoo grif wil toestaan; dan valt hij voor hem op de knieën. De Koglerhofer wordt erbij gehaald en de man die zich zijn heele leven verkneukeld heeft in het vooruitzicht van zijn vijand voor zijn zoon te zien knielen, ziet nu de rollen omgekeerd en zijn eigen zoon op de knieën voor zijn ergsten vijand. Door beide vaders worden de twee uit huis gezet, gaan met een bootje naar een eenzaam eiland in een meertje en daar schiet de jonge priester — mir nichts, dir nichts — eerst zijn geliefde en daarna zichzelf voor den kop.

De heele geschiedenis, die psychologisch niet in het minst gerechtvaardigd of voorbereid wordt, moet alleen in elkaar gezet zijn — met behulp van enkele Dei ex machina — uit onwelwillendheid tegenover den godsdienst en de priesters. Een buitengewone eenigszins weemoedige humor en een groot schrijftalent maken dit boek wel genietbaar, doch om de aangegeven reden kan ik het over het geheel genomen, toch aan niemand aanbevelen.

Engelsch

SULLIVAN (Alan) THE MAGIC MAKERS. (297) 7/6. John Murray, London.

Ontegenzeggelijk behoort Sullivan tot de beste Britsche schrijvers in het amusementsgenre. De avonturen, welke de hoofdschotel van zijn romans uitmaken, zijn absoluut onbestaanbaar, maar wat feitelijk dolle fantasie is — en bij een ander auteur wellicht tot een niet te lezen absurditeit zou worden, — wordt getemperd door een karakterbeschrijving der dramatis personae, die wel niet diep gaat maar die toch levensecht is. Waardoor een verbinding ontstaat van „mystery" en realiteit die zijn boeken tot aangename ontspanningslectuur maakt, terwijl zij, moreel bezien, bovendien doorgaans onberispelijk zijn.

ALAN SULLIVAN

In The Magic Makers bestaat het element van onmogelijkheid uit een geheimzinnig land dat zich hoog in het noorden van Canada zou uitstrekken. Een jong onderzoekingsreiziger is daar spoorloos verdwenen; de roman verhaalt nu hoofdzakelijk het verhaal der avonturen van Mac Tier, sergeant van de Royal North-West Mounted Pohie, en van Salty Bill, schipper van de Siren, die een expeditie ondernemen ter opsporing van den vermiste. Het spannend geschreven boek kunnen wij als geschikte ontspanningslectuur aanbevelen.

DUNN (Stanley C.) DESERT SNOW. (331) 7/6. John Murray, London.

't Schijnt een vruchtbaar jaar te zijn, wat de productie van nieuwe schrijvers betreft. Met *Desert Snow* is thans weer Stanley C. Dunn zich gaan voegen bij het niet meer mee te tellen getal auteurs, dat de Engelsch lezende wereld regelmatig onder een lawine van boeken bedelft. Erkend moet worden dat hij er geen slecht figuur onder slaat, en dat deze eersteling van een kwaliteit is, die hem een gerechtvaardigd ruim debiet voorspelt. Dunn heeft geruimen tijd in Egypte doorgebracht, daar inderdaad scherp het leven van zijn, in dat land gevestigde, landgenooten geobserveerd, waarvan het resultaat in zijn roman werd vastgelegd. Hij verhaalt van het leven der Engelsche kolonie in Minara en teekent met een opmerkelijk zekere en vaste pen — getuigend van werkelijk talent — de zoo verscheiden individuen, die er hun bestaan leven, — handelend, luierend, drinkend, flirtend, hard werkend. Hier en daar zijn de beschrijvingen iets te lang, en de discussies te veel gerekt, maar het evenwicht hiervan zal de auteur in zijn eventueele volgende romans wel herstellen. Want hij is kritisch aangelegd, en hij behoeft deze eigenschap nog slechts op zichzelf toe te passen. Kritisch is zijn visie op zijn landgenooten, — humoristisch-kritisch. De kostelijke humor van zijn stijl, waaruit zijn menschen en menschjes, — Henry Everett, zijn zoon Christopher, Jane Gifford en vooral Molly Carwhal, — zoo levend te voorschijn komen, maakt zijn *Desert Snow* tot aangenaam leesbare lectuur. Door zijn romans heeft hij iets geweven van 't vluchtige en oppervlakkige dat het doorsnee-leven in tropische gewesten kenmerkt.

FOWLER (Sydney) THE KING AGAINST ANNE BICKERTON. (299) 3/6. George G. Harrap & Co. Ltd. London, Bombay, Sydney.

Het eigenaardige van deze „mystery-tale" is, dat het feitelijk niets anders is dan het verslag der behandeling van een moordproces, zooals een dergelijk proces zich van het begin tot het einde afspeelt volgens het Britsche rechtstelsel. Handig er mee verweven is de familiegeschiedenis der daarbij betrokkenen: James Hacket, zijn familie en bekenden. Ingeval verondersteld mocht worden dat het element van spanning — een der voornaamste vereischte bestanddeelen voor een roman van dezen aard — ontbreekt, zij hier vermeld dat dit allerminst het geval is. Tot het laatste gedeelte van het verhaal blijft de lezer in 't onzekere.

De laatste jaren hebben de beste Engelsche „detective storys" — en in Engeland worden nog altijd de beste geschreven — een nieuw kenmerk gekregen: de auteurs leggen er zich op toe, door een eenigszins dieper gaande karakterbeelding, hun personages meer tot echt levende menschen te maken, waardoor het geheel van een realiteit wordt, in dit soort vooral zoo gewenscht, als tegenhanger van het

element van onwaarschijnlijkheid, dat eveneens altijd aanwezig is. Ook in *The King against Anne Bickerton* is dit het geval.

Dan geeft het speciale onderwerp den auteur in meer dan een situatie de — blijkbaar gretig benutte — gelegenheid een kleine, meest sarcastisch getinte critiek te leveren op het Britsche rechtswezen, op enkele standaardtypen van Engelsche rechters en op de mentaliteit van het Engelsche publiek.

Liefhebbers van detective-lectuur kunnen wij het boek aanbevelen.

WRIGHT (S. Fowler) ELFWIN. A Roman of History. (291) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd. London, Bombay, Sydney.

Voor het onderwerp van zijn historischen roman heeft Mr. Wright een der meest beslissende perioden gekozen uit de oudere Engelsche geschiedenis: het tijdvak onmiddellijk na den dood van Alfred de Groote. Maar tevens een, waarvan weinig bekend is, zoodat fantasie leemten heeft moeten aanvullen, waartoe historische studies niet in staat waren. Dit moest vooral gebeuren waar het de geschiedenis betrof van Alfred's kleindochter Elfwin. De auteur heeft hier een oplossing gevonden, die den romanlezer bevredigt, en ook historisch mogelijk kan zijn.

De, een bepaalden tijd eigene, sfeer, het suggereeren waarvan tot de voornaamste — en moeilijkste — werkzaamheden behoort van den auteur van historische romans, is over 't algemeen vrij goed getroffen.

SEDGWICK (Anne Douglas) PHILIPPA. (423) 7/6. Constable & Co., London.

Van geboorte Amerikaansche, woont de schrijfster reeds sinds haar negende jaar in Engeland, zij moet dan ook feitelijk tot de Britsche schrijfsters gerekend worden. En daaronder tot de beste. Zij gaat dieper dan die andere „exile", Edith Wharton; haar talent verstaat het vooral haar karakters zoo volledig en diep te doorgronden, dat zij overtuigend leven. Vooral waar het de moderne vrouw betreft. Hier is dit Philippa, het volop moderne meisje, — koel-nuchter redeneerend, een weinigje hard, niet ontbloot van humor, terwijl, dieper verborgen, wel een warm gevoel huist. Even overtuigend als Philippa is ook haar vader geteekend, — de zelfzuchtige Aldous Wyntringham, die zijn vrouw verlaat voor een ander, maar die zich tenslotte totaal verlaten vindt, wanneer hem, na de scheiding van zijn tweede vrouw, ook de liefde van zijn dochter ontvalt.

Anne Sedgwick beheerscht reeds sedert lang een meesterlijk proza, en met de techniek der romankunst is zij volkomen vertrouwd. Een zedelijke maatstaf legt zij echter niet aan, zoodat *Philippa* alleen aanbevolen kan worden voor ontwikkelde volwassenen.

KOLBE (Mgr. F. C.) SHAKESPEARE'S WAY. A Psychological Study. (179) 6/. Sheed & Ward, London.

In zijn voorwoord rechtvaardigt de schrijver een nieuw boek over Shakespeare, door de aankondiging een belangrijke ontdekking gedaan te hebben. En dat op het afgegraasd terrein der Shakespeare-studie! De thesis blijkt te zijn, „that Shakespeare secures the unity of each of his greater plays, not only by the plot, by linkage of character, by the sweep of Nemesis, by the use of irony, and by appropiateness of style, but by deliberate repetition throughout the play of at least one set of words or ideas in harmony with the plot. It is like the dominant note in a melody". Nauwkeurig behandelt Kolbe dan de meeste groote drama's waarbij de eindindruk voor den lezer toch eenigszins teleurstellend is, al worden hier en daar opmerkelijke dingen gezegd. Waar hij de meest terugkeerende woorden of uitdrukkingen opmerkt, komt hij tot interessante resultaten; waar hij op de herhalingen let van wat het hoofdthema is, wordt verteld wat reeds bekend was. Verreweg het belangrijkste essay is het laatste, dat over Julius Caesar, hetwelk hij reeds dertig jaar geleden schreef en thans aan zijn boek toevoegde. Het geeft een uitstekende interpretatie van dit drama. Als geheel genomen is het werk een studie, waarvan Shakespeare-studeerenden goed doen, kennis te nemen.

Romans en Verhalen

PANHUYSEN (Jos.) HET HOOPVOLLE TEKORT. (146) f 1.50 en f 2.50. Nederl. Boekhuis, Tilburg.

Ik weet niet of Jos. Panhuysen al meer boeken geschreven heeft; maar, indien dit een eersteling is, dan is het een gelukkige eersteling. Of het boekje onder de rubriek litteratuur of lectuur valt, zal den schrijver niet bijster interesseeren: in ieder geval is het goede en aangename lectuur. Er zit humor in van goed allooi. De tooneel-ensceneering doet wat conventioneel aan, à la Melati van Java. Allen zijn het rijke, welopgevoede menschen, die Fransche en Engelsche verzen citeeren. Maar accepteert men die omgeving, dan weten die menschen zich vlot en menschelijk te bewegen als practische Christenen met hun hebbelijkheden van elken dag. Er zit knoop in de handeling; soms worden de zaken wat snel afgewisseld, maar vervelend is het nooit.

Dit boekje is lectuur van de zeer goede soort; wij zouden het in ieders hand wenschen. Het is het werk van een gezonden, practischen geest. „Het hoopvolle Tekort" is het gebrekkige in ieder mensch, dat juist de reden wordt om op iets beters, op het volmaakte te hoopen. Moge Panhuysen nog eens hooger grijpen en al het „Victorian-age"-achtige, dat dit boekje nog aankleeft, afleggen.

GUNNARSSON (Gunnar) ZWARTE VOGELS. Uit het Deensch door Cl. Bienfait. (296) f 3.90 en f 4.90. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1930.

„Aan alle goede menschen, die deze bladen lezen, zend ik, Eiulvur Kolbeinsson, onwaardig kaplaan van de Sauerbaer-kerk te Rödesand in het district Bardestrand, Gods groet en den mijnen." Zoo begint het relaas dezer tragische geschiedenis. Ergens aan de kust op IJsland leven er „weltverloren" boeren hun patriarchaal bestaan, een leven tusschen ijs en sneeuw met 's zomers wat zonneschijn. Psalmenzang en gebed vormen het religieuze rythme in hun leven. Maar ook daar brengt de hartstocht onheil. Bjarni, een getrouwd man, voelt liefde voor Steinunn, een getrouwde vrouw en beiden plegen een dubbelen moord op hun echtgenooten. Het dorpsgerecht spreekt het doodvonnis over hen uit.

Deze geschiedenis van zondige en onheilbrengende liefde legt Gunnarsson kaplaan Eiulvur in de pen. Iets van de schrikwekkende gerechtigheid der oudste Bijbelboeken gaat er door dit verhaal. Het wordt beheerscht door de tragiek der ongewroken zonde. De heiligheid van het huwelijk en van het menschenleven vormt de strakke en strenge achtergrond van dit aangrijpende boek. Gunnarsson verstaat het toon en atmosfeer zuiver te bewaren ten einde toe. Het bijzondere geval dezer IJslandsche kustbewoners krijgt door zijn diepe menschelijkheid, door de kunst van den schrijver beteekenis voor heel de menschheid. Het is een waardevol boek, zooals wij er veel vertaald wenschten. *Rijpe, ontwikkelde* lezers bevelen wij het gaarne aan.

RAEDT - DE CANTER (Eva) INTERNAAT. (207) f 2.90 en f 3.50. Querido, A'dam.

Dit „Internaat" is een meisjespensionaat te Moerdijk, waar de schrijfster in haar jeugd blijkbaar eenige jaren heeft doorgebracht. Ziet men op het waarheids- en juistheidsgehalte van het boek, dan is Eva Raedt-de Canter niet erg lieftallig en welwillend jegens haar vroegere leeraressen en het zou interessant wezen Soeur Alphonse en Clémentine en Josépha ook eens over de pensionnaire Eva de Canter te hooren. Zoo bizar als het hier beschreven wordt, gaat het op een kostschool niet toe.

Als schrijfster over de gevoels- en gedachtenwereld van kostschoolmeisjes eener bepaalde categorie, verdient Eva Raedt-de Canter overigens allen lof. Er ligt iets frischs over de tafreelen die zij beschrijft; met fijnen speurzin dringt zij door in het kinderinterieur en doet hun beperkte belangetjes als gewichtig, als wereldschokkend gevoelen. Dacht Eva Raedt- de Canter nog zooals zij in haar kinderjaren wel moet gedacht hebben, dan zou zij dit internaat anders bezien en beschrijven. Het geestelijke, het godsdienstige maakt zij nu tot een caricatuur, een beetje op de wijze van den schrijver van Me-

rijntje Gijzen. Volwassenen met eenig corrigeerend inzicht kunnen het boekje veilig lezen.

HOUWINK (Roel) MARCELINE (140) f 2.90 en f 3.90. Brusse, R'dam, 1930.

Roel Houwink is een der weinige Protestantsche Jongeren, die ook buiten de Protestantsche kringen zich gehoor wisten te verschaffen. Een sterk talent is hij niet, wat wederom blijkt uit „Marceline". Hij weet een stemming te beschrijven, een sfeer te doen aanvoelen met sobere, concreet gekozen middelen. Over heel dit verhaal ligt een vage weemoed gesluierd. Roel Houwink heeft enkele onhebbelijkheidjes, die onaangenaam werken. Zoo laat hij zijn helden drie van de vier keer midden in een onaffen zin blijven steken. Vaak is hij zoo sober in het aangeven van vereischte accidentalia, dat de situatie niet volkomen duidelijk wordt.

Marceline is de dochter uit een domineesgezin, waar de natuur sterker is dan de leer. Noch haar vader, noch haar moeder zijn bestand tegen de verlokking des vleesches. Het meisje voelt zich haast erfelijk belast en bezwijkt op haàr beurt. Ten slotte werkt zij zich los uit een bedorven omgeving door de liefde van Jacob, een toekomstig predikant. Marceline's wisselende stemmingen in deze bewogen periode zijn met fijnheid en tact beschreven. Nergens vermeit zich Houwink in erotiek. Voor *volwassenen.*

WERFEL (Franz) BARBARA OF DE VROOMHEID. Vert. door P. van Schilfgaarde. (652) f 4.90 en f 5.90. Bylefeld, Utrecht.

„Barbara of de Vroomheid" is een der beste romans die het vorig jaar in Duitschland verschenen zijn. Werfel beschrijft daarin het oude, stervende en het nieuwe Oostenrijk in breed uitgewerkte tafreelen, die beheerscht worden door enkele grillig bijeengekomen en samenstrevende figuren. Het middelpunt der handeling is een fijngeaarde officierszoon, die als bij toeval onder een groepje revolutiemakers verzeild raakt, doch op den duur niet gedijt in een tijdperk en een milieu van schreeuwerige agitatie. Zijn religieuze natuur, de kuische drang zijner ziel drijven hem altijd weer terug naar de oude Barbara, die hem als kind heeft verzorgd en opgevoed. Barbara is een eenvoudige Boheemsche, een vrome ziel, die in haar Godsvrede buiten alle wereldsche geagiteerdheid blijft. Voor ons zou het werk nog aan waarde gewonnen hebben, wanneer de schrijver een practisch godsdienstig mensch als Barbara midden in het drukke leven geplaatst had. De vroomheid zet hij nu te veel in de schaduw.

Het boek biedt werkelijk, zooals de omslag vermeldt, „een aangrijpend beeld van het moderne leven dezer eeuw". Het is lectuur voor *rijpere ontwikkelde* lezers. Voor jonge, nog ongevormde menschen deugt het volstrekt niet.

TWINTIG NOORD- EN ZUID-NEDERLANDSCHE VERHALEN. Samengesteld en ingeleid door Constant van Wessem. (316) Erven Byleveld, Utrecht, 1930.

De samensteller dezer „Verhalen" theoretiseert graag over het proza en de verhaalkunst, ook in de inleiding van dit boek. Heel duidelijk heeft hij mij het verschil tusschen vertellen en verhalen niet gemaakt. Ik geloof dat, wanneer er een buitengewoon talent opstaat, alle bespiegelingen over proza-kunst waardeloos worden en dat zonder dit talent de proza-kunst toch op een dood punt zal blijven.

In deze bundel mist men eenige graag geziene namen; doch de schuld ligt niet bij van Wessem, „wij hebben waarlijk niet verzuimd hen uit te noodigen". De besten, Coolen, Marsman, Slauerhoff zijn aanwezig: Helman en Arthur van Schendel ontbreken. Het is alles nog onuitgegeven werk, wat hier verzameld werd. De groote grief, die wij tegen deze verzameling hebben, is dat veel der stukken te weinig „verhaal" zijn. De meeste zijn fragmenten uit romans of verhalen van langeren adem, wat bijna overal voelbaar is. Doch een romanfragment is nog geen verhaal. Het blijft vaak iets onafs, iets onbevredigends. Slauerhoff's „De Erebos" is als verhaal wel een der weinige volkomen gave en affe bijdragen, hoe luguber het overigens ook aandoet. Er staan nog andere ongezond-pessimistische stukken in. Uit moreel oogpunt moeten wij het boek reserveeren voor *ontwikkelde, rijpe* lezers. Geen Katholiek leeraar kan het bv. gymnasiasten of H.B.S.-ers in handen geven.

EHRENBURG (Ilja) DE LIEFDE VAN JEANNE NEY. Uit het Russisch vert. door S. van Praag. (356) J. M. Meulenhoff, A'dam.

Het talent van Ehrenburg is veelzijdig en diep; zóó veelzijdig en diep dat hij twee verscheiden menschen, als het Fransche meisje Jeanne Ney en den Rus Chalibjew, elk in hun eigen sfeer, heeft weten uit te beelden, en ieder met gelijkwaardige artisticiteit. Dit niet alleen; ook de achtergronden, tegen welke, als symbool en reäliteit, de figuren leven, — Oost en West, Moskou en Parijs, zijn met sterk suggestieve kracht tegenover elkaar gesteld.

Bovendien is *De Liefde van Jeanne Ney* een spannende roman met meer dan een gelukkige vondst. Maar Ehrenburg zet zijn talent geen rem op. Hij aanvaardt niet alleen het volle leven; hij gebruikt het ook zonder eenige reserve. Daardoor heeft hij alle mogelijkheden van den totaal gedegenereerden Chalibjew benut, en zijn psychologisch kunnen heeft een menschenziel geanalyseerd, zoo beestachtig verdorven, dat het kennis nemen hiervan maar voor zeer weinigen noodig en goed kan zijn. Al is medelijden ontegenzeggelijk de groote drijfveer van Ehrenburg, toch kan dit motief, gezien de wijze van behandeling, niet als verontschuldiging dienen. De nobelste zielsuitingen staan gelijkwaardig naast de laagst gezonken hartstocht, en de

liefde van Jeanne wordt groot geacht, wijl zij alles, absoluut alles, offert. Gevaarlijke lectuur.

FEDIN (Konstantin) STEDEN EN JAREN. Vertaling van Sonja Franken-Druy. (438) f 4.90 en f 5.90. J. Ploegsma, Zeist.

Telkens weer terugkeerend tot de tragische geschiedenis van Andrei Startzow, flitst Konstantin Fedin door de steden en jaren. De steden van Duitschland en Rusland; de jaren van den grooten oorlog en onmiddellijk daarna. Hij schiet er door, zonder regelmaat, — grillig oogenschijnlijk, — maar heeft inmiddels toch gelegenheid het leven, gelijk hij dat zag, vast te leggen, meest zóó naief-rauw en hard, als een Rus dat vermag. Daardoor lijkt het ons wellicht eenigszins onwerkelijk, maar dit gevoel verdwijnt zoodra men nader contact met den auteur krijgt. Bijna van elke bladzijde zijn voorbeelden aan te halen hoe door visie en uitdrukkingswijze van Fedin, de meest gewone voorvallen en situaties tot iets wreed-hards worden, iets haast onzeglijk teer-zachts, iets tragisch-geweldigs of tot iets geheimzinnigs. Maar daarachter blijft de realiteit toch overal voelbaar, hier en daar komt zij zelfs rechtstreeks op den voorgrond. En overal is zij een volkomen aanpassend accompagnement van Andrei Startzow's geschiedenis.

Fedin heeft de verschrikkelijke ontwrichting van een maatschappelijke ordening gezien, zijn figuren bewegen zich steeds levend en dikwijls fantastisch-grotesk tegen een achtergrond van een enorm groot en ver-uitloopend perspectief. Welk een verrassing ligt er in zijn behandeling van den oberleutnant Schönau, in zijn geheele visie op het Duitschland-gedurende-den-oorlog, welk een innig diep gevoel in die van Andrei.

Prachtig wordt op bldz. 99 in enkele korte zinnen van suggestieve kracht het alledaagsche emotielooze leven van onmiddellijk vóór den oorlog gekarakteriseerd. In *Steden en Jaren* heeft de kunstenaar Fedin een voorbeeld gegeven van romankunst, waarin met breede zwaai tegelijk zoo diep gegrepen wordt, als men dat, althans in de Hollandsche contemporaine litteratuur, maar zelden aantreft.

De roman moet voorbehouden blijven tot ontwikkelde volwassenen.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) BUITEN DE POORTEN. (396) f 3.90 en f 4.90. v. Holkema en Warendorf, A'dam.

Wat uit *Kinderen der Sloppen* reeds bleek wordt in *Buiten de Poorten* nog eens bevestigd: de schrijfster kent het leven der armoede-menschjes, voor wie de kwestie, hoe zich het dagelijksch stukje brood te verwerven, het grootste levensprobleem uitmaakt, en wier gezichtseinder zeer nauw getrokken wordt door de sloopende grauwheid van hun bestaan. Zij kent dat leven; daarom heeft zij er medelijden mee, en met groote liefde en piëteit haalt haar talent het naar

voren, stelt het voor aan den daar buiten levenden mensch, die het veelal achteloos en niet begrijpend voorbij gaat. In *Buiten de Poorten* heeft zij haar terrein uitgelegd, door, na het leven in de achterbuurten der steden te hebben beschreven, over te gaan naar de „buurtjes", de achterhoeken van het platteland. Waar, het decor moge verschillen, maar in den grond dezelfde levensellende-problemen zich voordoen. Ze leven hun schamel bestaan, — Roelof en zijn vrouw, Roeltje, de half gekke Leida en al de anderen, die daar rommelen in hun zandbuurtje.

Maar steeds opnieuw — ook in dit boek — staan we verwonderd over het weinige, beter gezegd, verkeerde begrip, dat de schrijfster blijkt te bezitten over nonnen en priesters. Waardoor, bv. wordt op bladz. 16 dat hatelijkheidje gerechtvaardigd over den kapelaan, die elken dag langs het buurtje loopt, ijverig in zijn boek biddend voor de „zondaren der wereld", maar die daardoor geen tijd had de ellende, vlak naast hem, te zien? Is Mevr. Zoomers-Vermeer anti-papiste, of moet hier gedacht worden aan een leemte in haar talent?

Een roman voor volwassenen.

STOKE (Melis) EEN MAN VAN GELD. Avonturenroman van eenvoudige lui. (244) f 2.90 en f 3.90. Leopold, Den Haag.

De man van geld is tevens een man met een dubbel leven. Gebruik makend van een rijke erfenis maakt hij daarvan gebruik door zich buiten zijn eigenlijk — minder aangenaam — tehuis, een tweede te stichten, — dat hem tenslotte ook leelijk opbreekt.

In het typeeren van zijn persoonlijkheden — Meneer Bergamin, Alida, Marie, de aangetrouwde familie — toont Melis Stoke zich een levenskenner; een scherp opmerker bovendien, met gevoel voor humor, welke hij uistekend weet te plaatsen naast ernst.

Temeer valt het daarom te betreuren dat hij zich voor het stellen der tragi-comische situaties een ongeoorloofde verhouding heeft gekozen: zijn talent had hier zeker iets anders kunnen vinden. En vooral één scène is zoo gemeen-plat dat wij daarom het boek als ontspanningslectuur moeten afkeuren.

THOMPSON (Edward) HET OOSTEN ONTWAAKT. Vert. door Jeanne Reyneke van Stuwe. (276) f 3.50 en f 4.50. Ned. Uitg. Maatschappij, A'dam.

De titel „Het Oosten Ontwaakt" doelt uitsluitend op Voor-Indië, waar op 't oogenblik de morgen aanbreekt van een dag, waarvan het verder verloop nog niet te voorzien is. De roman speelt in de jaren na 1920, in een der districten van Bengalen, waar te midden van een volk-in-gisting de Europeanen Hamar, Nixon, Alden, Findlay en de Indiër Neogyi hun functies vervullen. De auteur heeft het uitstekend verstaan een roman te schrijven waarin tevens een actueel stuk cultuurgeschiedenis verwerkt is. Typeerend voor talrijke

blanken, is de visie der romanfiguren op het volk, in welks midden zij leven; onopzettelijk en onwillekeurig, maar juist daardoor zoo duidelijk, wordt de lezer iets gewaar van het enorme probleem daar, dat om oplossing vraagt. De auteur is niet bevooroordeeld; dat hij Engelschman is blijft overal verborgen; wit en zwart zijn verdeeld, naargelang de waarheid dat eischte.

Het Oosten Ontwaakt is tevens ook een interessant verhaal, waarin, door de geschiedenis van Vincent Hamar en Hilda Mannering, ook een romantisch tintje aangebracht is.

De auteur moet, blijkens zijn boek, een kenner zijn van Voor-Indië, een nuchter kenner; bij wien dus van de fantastische en geheimzinnige praal, waarvan derderangs-romans zoo gaarne verhalen, niets te bespeuren is. Maar die wel gevoel blijkt te hebben voor zijn natuur; 't is dan ook jammer dat er niet meer van die suggestieve natuurbeschrijvingen, zooals er enkele gegeven worden, in voorkomen.

Van het (Protestantsch) missiewerk krijgt de lezer in dit boek over 't algemeen geen al te gunstig idee.

Wij kunnen dezen roman, die goed vertaald is, ontwikkelden lezers aanbevelen.

WEGNER (Armin T.) HOE MONI DE WERELD ZIET. Vertaling van Bep Zody. (206). Koloniale Boekcentrale, A'dam.

„Snapshots uit het Kinderleven" luidt de ondertitel dezer biografie van een kleuter van haar veertiende maand tot haar derde jaar.

De schrijver hiervan moet wel een groot kindervriend en scherp opmerker zijn, om zoo mooi en zoo juist over het groeiende, onbeholpen gedachtenleven van een klein kind te kunnen schrijven. Ieder, die zoo'n peutertje in zijn nabijheid heeft, zal hier ongetwijfeld aardige trekjes in tegenkomen, welke hij zelf wel eens opgemerkt heeft. Die eng begrensde, maar voor het kleine kind toch zoo uitgestrekte en onbegrijpelijke wereld, is hier bezien vanuit diens gezichtshoek.

De moeders, die dit boekje lezen, zullen er, onopzettelijk veel uit leeren, dat haar helpen zal, haar kleine lievelingen beter te leeren begrijpen. Vooral zal het haar duidelijk maken wat zij moeten nalaten om dat eerste teere „leven" niet te kwetsen. In dit verband wijzen wij o.a. op de handelwijze van den vader, die, wanneer hij tijdens een ziekte, het kind naar bed brengt, dit een soort gebed van een vrijdenker laat nazeggen. (bladz. 182-183).

LENNEP (L. H. van) DE SYCOMORE BIJ DEN VIJVER. (150) P. N. van Kampen & Zoon, A'dam.

In deze vertelling uit het Oude Egypte van plus minus 1900 vóór Chr. worden, via de geschiedenis van Ptahmes, vele gewoonten

en zeden van het Nijlland beschreven. Vooral de plaats door de slaven ingenomen in het maatschappelijk leven, en de verhouding tusschen hen en de machthebbers komen goed uit.

De voornaamste verdienste van het werkje lijkt ons dat de schrijver er in geslaagd is door zijn eigenlijk verhaal op ongezochte en prettige wijze te vertellen over de cultuur van het Oude Egypte.

POTAPENKO (J.) DE SCHIPBREUK VAN HET HUWELIJK. (247) f 4.25 en f 5.25. Johan Mulder, Gouda.

Wie is Potapenko en wie is de vertaler van dit boek? Is het een werkelijke vertaling of een russificeerende fantazie? De hoofdheld heet Dmitri Alexüulch Kolurlin. Ik heb weinig vertrouwen in Potapenko, evenmin als in Dmitri Alexüulch.

Het is een vrij onwaarschijnlijke geschiedenis van mislukkende huwelijken en bedrieglijke liefdes. De Christelijke moraal wordt er leelijk in verkracht. Ik zie geen kans eenige beteekenis of waarde in Potapenko's boek te ontdekken en wil dus niemand aanraden het te lezen.

DE VRIES (Maurits) DE MAN ZONDER MORAAL. Roman. (136) Brusse, R'dam, 1930.

Maurits de Vries behandelt graag abnormale, ziekelijke gevallen, die hij analyzeert met een niet te ontkennen scherpte van inzicht. Ook in dit boek „De Man zonder Moraal" beschrijft hij een excentriek geval, zooals er voor de rechtbank voorkomen en met gesloten deuren besproken worden. Een geval van chantage onder wonderlijk verwikkelde omstandigheden.

Maurits de Vries speelt hier de rol van ontmaskeraar der hypocrisie. Het staat tegenwoordig wel, af te geven op het schijnheilige der burgerlijke moraal. Maar we hebben 't al zoo vaak gehoord, dat 't banaal gaat worden. De rijke meneer, die in een zedelijkheidsvereeniging zit en zelf de kat in het donker knijpt, is een allervervelendst thema geworden. De schrijver zou beter doen met zijn verhalen in een kuischer atmosfeer te heffen. Wij ontraden ieder de lezing van dit niet bijster belangrijke, onreine boek.

HORLER (Sydney) HET ZWARTE HART. (272) f 1.90. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys, A. W. Bruna & Zoon, Utrecht.

Gilbert Chertsey, een jong gevierd schrijver, komt, wanneer hij rusteloos zijn geest martelt om een gegeven voor een nieuw spannend boek te vinden, in de meest zonderlinge en levensgevaarlijke omstandigheden, die hem tot den held van 'n allerboeiendsten roman maken. Hij komt in aanraking met een bende van internationale schurken, die allen gehoorzamen aan een monster van 'n kerel: Sir Luke Benisty. Om hun plannen te achterhalen laat hij zich lid maken van de bende, wier leden als kenteeken een brandmerk van

een zwart hart dragen, en komt in nauwer contact met het meisje, dat hij hopeloos liefheeft en dat tot zijn verbazing met de bende in betrekking staat. Wij willen niet meer verraden van den inhoud van dit uiterst pakkend verhaal, wij laten dit liever over aan de lezers, die tot de groote menschen moeten behooren, want voor kinderen en jonge menschen zijn deze boeken niet geschikt.

PACKARD (Frank L.) DE AVONTUREN VAN JIMMY DALE, DE VROUW IN 'T SPEL. (222) f 2.25 en f 2.90. Joh. Mulder, Gouda.

Dit is nu eens niet de geschiedenis van een ongeloofelijk knappen detective, maar van een schatrijken inbreker, die alleen brandkasten opent en 'n anders eigendom wegneemt om onrecht te herstellen. Jimmy Dale, 'n millionair houdt er eigenaardige liefhebberijen op na; hij wordt telkens, wanneer er iets voor hem te doen is, gewaarschuwd door een briefje van de „Tocsin", de „Alarmklok" en volgt trouw haar aanwijzingen, terwijl hij na zijn operaties altijd een papieren zegel achterlaat. Hij brandt van verlangen om te weten wie de „Tocsin" is, maar tast in het duister. In het volgend boek wordt hem den sluier opgelicht en mag hij de identiteit van 't meisje, dat hij alleen door haar brieven heeft liefgekregen, leeren kennen. Zij is een schatrijke erfgename; door schurken van haar wettig erfdeel beroofd, houdt zij zich dag en nacht bezig met haar levensdoel: die misdadigers aan den kaak te stellen. Jimmy Dale belooft haar daarbij te helpen, maar hun eerste pogingen lijden schipbreuk op de geslepenheid van de bende, waarna de „Tocsin" weer uit Jimmy's leven verdwijnt. Voor menschen met onderscheidingsvermogen, avontuurlijke verhalen ter ontspanning.

Ina Boudier-Bakker

door Ph. MOLKENBOER.

„Aan den avond van dien dag, toen zij thuis kwamen, na het diner in het paleis, waar moeder en dochter hadden mee aangezeten, stil verrukt - waar Annetje doodelijk verlegen door den lachenden v. Dugten was in kennis gebracht met van Lennep, die geinteresseerd uit de verte soms naar dat allerliefste gezichtje gekeken had en zij ten slotte uit de lucht gevallen constateerde dat een beroemd schrijver net praatte als ieder andere gewone meneer........"

Net praatte als ieder ander......

We hielden het ons zelf voor en overdachten het in versneld tempo, toen de schel van het huis op de Oudegracht was overgegaan.

Net praatte als ieder ander......

Daar stonden we tegenover Ina Boudier-Bakker, de begaafde vrouw die zoo pas de romanliteratuur, na de vele mooie werken die ze al geschonken had, met een machtig werk verrijkt had. Was het wonder, dat we ons voornemen om volgens een vooruit opgemaakt plan eenige vragen te stellen, geheel vergaten toen we het elegante figuurtje in dat verfijnde milieu zagen?

We werden toch immers plots gevoerd in de omgeving van Annetje Craets en bevonden we ons daardoor niet midden in „De Klop op de Deur",[1]) den belangrijken roman, die pas verschenen was?

Waar bleef de aanloop voor dit onderhoud, zoo overdacht ontworpen, waar hielden we den draad die wij meenden vooraf zoo goed gespannen te hebben? De sfeer van die kamer op de Oudegracht, het bestorven mahoniehout, de aquarel (van een der zeven Amsterdamsche Joffers?) boven de Louis-Philippe-canapé, het vlammende eikenblok-vuur, brachten ons zoo nauw in contact met alles uit het nieuwe boek, dat we als van zelf er toe gedreven werden om dadelijk over dit verrassende boek te beginnen.

Onze vragen?

Och, we wisten immers wel dat Ina Bakker korten tijd bij het onderwijs te Amsterdam had gewerkt. We herinnerden ons de leerlingen in ademlooze stilte bijeen zittend, luisterend naar de boeiende vertelwijze van de docente. Ina Bakker werd door haar collega's als iets aparts beschouwd: ze was steeds de gevende, al schenkend van haar fijne opmerkingsgave, haar toen al verrassende menschenkennis. En in de klas was er een sterke band tusschen de kleuters en de toekomstige schrijfster. De kinderen hielden van haar en ze werden gevangen door warmte-uitstralende woorden, waardoor iedere les tot een blij gebeuren werd.

Na haar huwelijk verliet I. B. B. Amsterdam, om, na vele verhui-

---

[1]) *De Klop op de Deur* door Ina Boudier-Bakker. (1015) f 5.90 en f 7.50. P. N. van Kampen en Zoon, A'dam. 1930.

zingen zich ten slotte voor de derde maal in Utrecht te vestigen. Thans op de Oudegracht.... en daar zaten we nu en... we luisterden.

„Als kind schreef ik niet, al maakte ik in gedachten allerlei verhalen. De eene fantasie volgde na de andere, maar met nauwgezetheid werd alles uitgewerkt. Om iets op te schrijven daar kwam ik niet toe."

„Ik houd nog zoo van Amsterdam, vervolgde Mevr. B. B. al ben ik er ook jaren uit, toch voel ik mij daar nog altijd thuis."

En ze keek heel vriendelijk naar den roman uit Amsterdam, hààr stad, ze beschouwde het duizend-bladzijden-zware boek dat naast haar lag: het werk van maanden en maanden.

INA BOUDIER-BAKKER (Jeugdportret)

„Het zal U wel een rust geven, dat dit voltooid voor U ligt. Vijf jaren arbeid!"

„Zeker, een rust maar ook een leegte. Toen ik na de vacantie weer thuis kwam, miste ik bepaald iets. Vijf jaar arbeid is niet precies waar. Vijf jaar geleden is het in me beginnen te leven, heb ik het plan geheel opgezet en heeft het zich daaruit langzaam opgebouwd. Maar ik schreef er tusschen in De Moeders en Twee voeten. De laatste twee jaar echter heb ik er voortdurend en het laatste jaar onafgebroken letterlijk aangewerkt. Dit werk heeft veel studie vereischt, veel nazoeken en noteeren en toch heb ik nog partijen onaangeroerd moeten laten. Dat ging ook, want het was niet mijn bedoeling een historisch werk te schrijven. De roman bleef hoofdzaak, met als achtergrond de geschiedenis."

Het was hierop dat we de vraag waagden: „Kwam het zoo dat U godsdienst zoo goed als geen rol laat spelen, noch in de gebeurtenissen, noch bij uw personen? Uw werk geeft toch den indruk van iemand die geloovig is, hoe komt het dan dat U zoo vaag over het religieuze schrijft, en dan nog altijd aarzelend en beschroomd?"

„Toen ik nog heel jong was, antwoordde I. B. B. geloofde ik zooals ik nu nog doe. Ik zou niet kunnen leven zonder dat. Maar ik heb de persoonlijke uiting ervan, zooals elke andere persoonlijke

opinie, in mijn werk steeds zorgvuldig vermeden. Wie scherp en aandachtig leest, zal het eruit halen, de anderen niet."

Is dit een nawerking van de jeugdjaren, misschien van een liberale omgeving, waar licht gespot werd met alles wat naar iets Hoogers zweemde?

Of formuleert deze begaafde vrouw alleen in dit lastig hare gevoelens en misschien vage overtuiging? En toch geeft „de Klop op de Deur", zoo doortrokken van christelijke naastenliefde, volkomen zekerheid voor dat wat, alhoewel ongeschreven, door een „aandachtig lezer" zal worden begrepen en aangevoeld.

„Ik weet wel dat er in het laatste der 19e eeuw een Godsdienststrijd is gestreden in ons land, maar indien ik ook dat had moeten opnemen, dan was mijn werk veel te uitgebreid geworden. En welk een studie had ik dan nog moeten maken! In mijn boek bleef de historie a c h t e r g r o n d, dat moet men niet vergeten. Ik schreef een r o m a n."

Een roman, dan pas historie. We wisten nu ook waarom de beeldende kunsten zoo weinig gememoreerd waren, we hadden nu vanzelf het antwoord op de vraag, die rees toen we het boek doorlazen: „Moest naast Thym niet Cuypers genoemd, waar bleven Schaepman, Victor de Stueurs, Anton der Kinderen, Thérèse Schwartze en nog vele anderen, hoe werd de bouw van de Rijks-Academie (1870), de feestelijke opening van het Rijks-Museum (1885), het Stedelijk Museum (1895), de beurs van Berlage, en iets vroeger de vele Cuyperskerken die het stadsbeeld op sommige punten zoo veranderden, over het hoofd gezien, terwijl het Paleis v. Volksvlijt en zelfs Maison Hirsch beschreven werden."

Geen volledige historie...... op de eerste plaats r o m a n, we begrepen nu dat veel opzettelijk vergeten was.

„Ik werk niet zoo gemakkelijk als men denkt, vertelde onze Gastvrouw, vooral het begin, laat ik zeggen het geraamte van een boek, kost mij veel inspanning. Als ik het stramien maar heb dan gaat het gemakkelijker. De dialogen komen schier zonder moeite op het papier, maar beschrijvingen kosten mij wel eens heel wat, daar moet ik vaak hard op werken. Licht gaat het niet."

We zagen voor ons den stapel schriften die de Bijenkorf te Amsterdam in een devoot Ina Boudier-Bakker-hoekje exposeerde. Het manuscript van „de Klop op de Deur".

Licht gaat het niet...... En hoe hoog was die bundel schriften, stond er niet 2300 vellen? En dat in twee jaar tijd, met er tusschen in de uitgave van kleinere werkjes!

Misschien dat een jeugdig blanco-bladzij-bundelaar hier iets ouderwetsch in ziet, maar laat hij dan vooral het boek, dat uit die enorme massa copie ontstaan is, doorwerken. Het kan niet anders of hij moet onder de bekoring er van komen en het is haast zeker

dat enkele fragmenten zullen gelezen en herlezen worden. Daaraan ontkomt niemand.

Licht gaat het niet......

„Ik kan wel vier uur achter elkaar werken, maar dan ben ik ook doodmoe. Niet geestelijk, maar lichamelijk. Ik voel me dan of ik tusschen de buffers van een trein bekneld ben geweest. Maar mijn geest is dan nog kwiek, die zou door kunnen gaan, steeds maar verder........ Ja, die stapel schriften daar in Amsterdam is heel wat, ik heb zelf met verbazing dat alles zien groeien. Het lijkt me zeer goed wanneer het publiek eens ziet welk een arbeid vooraf gegaan is aan het boek dat het als iets van zelfsprekends aanneemt. En dan ziet het nog niet alles! Want eer dat de copie voor den uitgever wordt gemaakt is er al zooveel op het papier gebracht! Om te beginnen de opzet, in groote trekken, dan het eerste uitwerken. Dit alles geschiedt in potlood liefst in kleine schriften. En dat gaat zóó maar niet met ieder potlood en op elk papier, hoorden we grappig ernstig beweren, alles moet glad meegeven, niet stroef gaan en het is bepaald een ramp als iemand zich verstout om van mijn schrijftafel het mooie puntje weg te nemen.

Pas als alles op deze manier is uitgewerkt, mag de inktpot meedoen en wordt een begin gemaakt met het schrift dat naar den uitgever gaat. Toen ik halfweg „de Klop op de Deur" was, dacht ik: „Daar heb ik nog jaren werk aan, een mer à boire". Maar ziet, in het voorjaar kwam er plots lucht en weldra zag ik het einde komen. Daarna vreesde ik dat het te lang was geworden. Zou men het lezen? Maar nu de uitgever me heeft verteld dat de eerste oplaag al bijna uitverkocht was vóór het verschijnen, en dat uitgave II al geplaatst is en aan de derde editie gewerkt wordt, nu geloof ik dat het boek zijn weg heeft gevonden."

Wie had daar ooit aan kunnen twijfelen? „Armoede" was al zoo blij ontvangen. Zeker zou dit geschieden met dit werk dat dieper en veel omvattender is dan het eerste.

Er is steeds iets ontroerends in de wijze waarop de schrijfster de vreugden en smarten van haar personen ons voorlegt, altijd bereid om met een „tout savoir, c'est tout pardonner" het medelijden op te wekken voor haar figuren en daarmee toonend het diepmenschelijke, het zuiver eerlijke standpunt dat ze tegenover hare medemenschen inneemt.

Het half uurtje dat Mevrouw I. B. B. ons zoo welwillend had toegestaan, is een groot uur geworden en in dat tijdsverloop, waarin de schemer neerstreek in het romantische vertrek, waarin het koesterende vuur spotte met den killen regen die de vensters striemde, hebben we iets beleefd, dat we mee zullen dragen als een lichtende herinnering: de zachte, echt vrouwelijke stem van I. B. B. en de

welwillende wijze waarop zij haar vriendelijke woorden gaf.

Het is een merkwaardig verschijnsel dat in dezen tijd van nooit snel genoeg gaande vooruitgang, nu alles en iedereen er op gespitst is om „het oude" los te laten, historische romans door het lezend publiek op hoogen prijs worden gesteld. Zou het werkelijk zijn omdat het nieuwe aanvaard wordt met een lichten trek van weemoed naar dat wat ontvallen is, zou de medelijdende spotlach waarmede verouderde toestanden worden nagestaard niet een vleugje spijt verraden over dat wat verloren is gegaan?

„De Klop op de Deur" die ons het tijdperk 1858-1920 beschrijft, verhaalt van het reageeren van de menschelijke psyche op de vele veranderingen die de laatste halve eeuw zijn ontstaan en dank zij den meesterlijken schrijftrant en de groote ervaring van I. B. B. wordt ons op dit, in zijn ontwikkeling zoo dubbel geleefde tijdperk een diepe kijk gegeven.

„Donker de gekartelde dakenlijnen tegen een lichte maanlucht, rezen de achtergevels der Warmoesstraathuizen vlak aan het havenwater op."

Zoo zet het boek in: als met een gongslag. Het is oude jaar en de kleine Annetje Goldeweyn, de hoofdfiguur uit het werk, waar alles zich omheen groepeert, ligt op oude-jaarsavond in haar ledikantje.

„In het smalle huis van den chirurgijn Goldeweyn op Het Water telde het kind Annetje, warm onder de dekens gedoken, aandachtig de slagen. Dan ging haar papillottenhoofdje met een ruk van het kussen en keek tusschen de geel damasten bedgordijnen de kamer in, waar 't onrustig nachtlichtje vreemde schaduwen deed dansen langs het bebloemde behang."

Het verhaal vraagt hier al dadelijk onze volle aandacht en we verliezen die niet heel de duizend bladzijden lang.

Annetje, het lieve zachte doktersdochtertje, haar moeder Fransje, het buitenkind, dat in de stad niet aarden kon, de plichtgetrouwe, gesloten, ernstige vader, worden ons geschilderd, zoo suggestief, dat we meeleven met het gezin in het oude Amsterdam, en dat we telkens en telkens het beeldend vermogen van de auteur moeten bewonderen.

Hoe goed heeft I. B. B. zich in al die oude gebeurtenissen verplaatst, hoe juist gedocumenteerd vlecht de schrijfster de historie door haar roman. We doorleven de fel-oplaaiende ontwikkeling van de laatste 50 jaar, heel de zwenking in tooneel, muziek en literatuur kunnen we volgen en meesterlijk worden we in de sfeer van iederen stap-verder gebracht.

Maar dit alles is achtergrond, want voor op het plan staat Annetje Goldeweyn, de latere Mevrouw Craets, die met haar Frederik een voorbeeld geeft van het werkelijk gelukkige huwelijk op ouderwetsche leest geschoeid. Van een opgaan en meeleven in en voor

elkaar: de man en de vrouw en later de ouders en de kinderen. Het is een verkwikking het liefdevolle samenleven van vele figuren in dit boek te volgen. Annetje en Frederik...... Het papilottenkind opgegroeid tot een argeloos innemend meiske, ontmoet op een avondje een jongmensch en deze, Frederik Craets, de elegante aristocraat, de bedorven eenige mannelijke spruit uit het geslacht Craets, ziet met zijn oogen en zijn hart dit onbeschreven blad, dat „met een waas van ongereptheid, van onschuld, van onwetendheid in alle wereldsche zaken, bij een kalme zelfbewustheid en waardigheid, hèm uit het veld sloeg".

Hij vond „dit Annetje Goldeweyn, in de rust van haar eenvoud, met haar heldere, lichtbruine oogen, die ontmoedigend, onverschillig hem aanzagen, aanbiddelijk".

Zoo gaaf zetten die twee hun verder leven in. En daarnaast zien we de kinderlijke moeder Fransje, die haar Monnikendam nooit kon vergeten en die haar, in zich zelf gekeerden man, den werkzamen chirurgijn, haar volle aanhankelijkheid gaf en dit, door één enkele ouderwetsche penseelstreek aangetoond: omdat het zoo hoorde.

Jong Annetje werd Mevrouw Craets en op de ronde tafel kwamen de kinderbordjes voor de jongetjes en de meisjes, waar Frederik en Annetje gelukkig naar staarden.

We zien de kinderen Craets opgroeien, we volgen ook het leven van de andere familieleden, de kennissen, de ouderen en de jongeren. De eersten zich moeilijk aanpassend aan al het nieuwe, de laatsten dadelijk aanvaardend, steeds meer vragend terwijl ze met uitdagend enthousiasme excedeeren.

I. B. B. verheerlijkt het huwelijk, de huwelijksliefde en dat doet weldadig aan. Er gaat iets verheffends van dit werk uit, een beleving die verkwikking brengt, na de vele werken over twee personen en een fatale derde. In „De Klop op de Deur" houdt de liefde stand, ook al valt er een schaduw, ook al komen er diep ingrijpende conflicten. Jonggehuwden stappen niet in het huwelijksbootje met den scheidingsbrief als reddingsboei mee aan boord; ze aanvaarden de kinderen die hen geschonken worden met ontroerende vreugde om verder mee te leven met hun verschillende karakters, de goede en de kwade eigenschappen. Daarin gaan voor Annetje en Frederik, die als ouders, als grootouders hun huis wijd openzetten voor de kinderen, deelend in de blijdschap en verdrietelijkheden van die heele schare.

Ina Boudier-Bakker houdt de huwelijksliefde hoog en ze doet dat uit geheel haar hart en met volle overtuiging.

Komt het misschien daardoor dat de o n g e t r o u w d e n in dit boek als iets halfs worden beschreven? Van af den tijd dat het „overschot" bij spionnetjes zat te zuchten, tot op heden, nu de

werkende vrouw een plaats in de maatschappij heeft veroverd, wordt er steeds op „leegte" gewezen.

Wij onderstrepen de opvatting van de schrijfster dat de vrouw het best haar weg vindt, het meest in haar lijn tot recht komt, wanneer zij zich kan geven als echtgenoote en moeder maar.... dat de ongehuwden g e b u k t gaan onder een te kort, dat ze lijden aan een gemis, en daardoor haar levensvreugde bedreigd zien, dat kunnen we in twijfel trekken met tientallen van voorbeelden om ons heen, waar werkende vrouwen, opgaand in de taak die zij gekozen hebben, evenwichtig voortleven en in haar werk volkomen bevrediging vinden. Hoevele getrouwde vrouwen zijn er niet, die in een zich uitsprekend moment haar desillusie bekennen en graag wilden oversteken met haar, die wel eens door anderen met deernis worden bekeken, omdat ze oppervlakkig beschouwd, voorbij zijn gegaan.

Het zou te ver voeren gansch het boek van Mevr. Boudier door te nemen. We kunnen zelfs geen fragmenten overschrijven, alhoewel de lust daartoe groot is. Met dit boek hebben we een goeden vriend gewonnen, een vriend met een warm hart, die ons uren heeft bezorgd van groote bewondering en genegenheid. We hebben aandachtig geluisterd naar de auteur die zoo boeiend wist te vertellen, we waren gevangen als weleer de kleuters in het Amsterdamsche klasje.

„De Klop op de Deur", de klop van den tijd op de deur van het leven, raakt het hart en beroert zoo het beste wat in ieder mensch is. We geven ons zoo volkomen gewonnen, dat de enkele bemerkingen geen vasten grond krijgen, omdat ze dadelijk verdrongen worden door het vele „gave" dat daar tegenover staat.

Dit is geen boek om te leenen, maar om te bezitten, omdat, waar men het ook openslaat, het telkens weer iets verheffends brengt. Het geeft passages vol ontroerende schoonheid, die, al drukken ze het niet in woorden uit, toch getuigen van het Hoogere, al zwijgt de schrijfster daar angstvallig over. Door ieder aandachtig lezer zal dat er zeker worden uitgehaald en gewaardeerd.

Der Richter in der Karu

door J. v. H.

Het is niet gemakkelijk te zeggen, waarin het wezen van een goede novelle bestaat. Een novelle is geen roman in miniatuur. Een roman behandelt doorgaans òf een geheel leven òf een belangrijke levensepisode met alle personen en omstandigheden, die wijzigend of richtinggevend in dat leven ingrijpen.

Een novelle heeft een ander karakter. Zij is het verhaal eener gebeurtenis; zij concentreert zich meer om een bepaald gebeuren, een voorval, dan om den mensch die in de gebeurtenis betrokken is. De roman schildert het menschenleven, den groei of de verwording, den strijd of het lijden eener menschenziel; het scherpste licht valt op den mensch en de uiterlijke gebeurtenissen dienen hoofdzakelijk om de reacties van den mensch op die gebeurtenissen uit te beelden, om zijn innerlijke verhoudingen en energieën in het licht te stellen.

De novelle is van een strengere eenheid: zij wordt gedragen en beheerscht door de èène, groote verwikkeling die de waardevolste en onmisbaarste factor ervan uitmaakt. Niet zoozeer het menschelijk leven in en om zichzelf, is de sfeer der novelle, doch de natuur in verband met den mensch, de loop der gebeurtenissen, het uiterlijk lot, het toevallige weefsel van voorvallen dat op deze aarde het menschenbestaan omspeelt. Niet toevallig hebben veel goede novellen iets geheimzinnigs, bouwen zich op uit de mysterieuze krachten en verhoudingen die ongezien en ongecontroleerd den levensloop beinvloeden.

Het lotgeval, het fatum is geheimzinnig; het is speelsch en grillig, licht en fantastisch, maar het is ook donker en tragisch, ernstig en zwaar, het is een tooverfee met een bloemkrans, maar ook een beul met een zwaard. Wij gelooven in de Voorzienigheid en weten dat het blinde fatum heidendom is, maar de Voorzienigheid gaat schuil in het wonderlijke spel, in het verwarde kluwen van concrete toevalligheden.

De novellist heeft dit kluwen niet te ontwarren, maar het kunstig te hanteeren voor zijn doel. Het is interessant bij een meester der novelle als Thomas Mann bijv. eens na te gaan, hoe hij zijn novelle opbouwt om den gewenschten indruk te wekken. Thomas Mann is de Nobelprijs-winnaar van het vorig jaar; hij is volmaakter in zijn novellen dan in zijn romans. Onlangs verscheen van hem het meesterstukje „Mario und der Zauberer". Van den Zauberer is aanvankelijk nog geen sprake en van Mario, na een korte vermelding in het begin, eerst op de laatste bladzijden. De beschrijving der landerige stemming in de Italiaansche badplaats dient slechts om de vereischte sfeer te scheppen. Dat de schrijver het voorstelt, alsof hij met vrouw en kinderen de vertooning van den illusionist Cipolla bijwoont, is op zich zelf volkomen onverschillig, versterkt echter op

eigenaardige wijze de illusie der realiteit. Dan wordt Cipolla beschreven — deels met eigen woorden —, een zoo sinister en unheimisch personage, dat het tragische slot — het pistoolschot van Mario, een hotelbediende, die door Cipolla gehypnotiseerd wordt om hem, Cipolla, als zijn bruid te beschouwen en te kussen, maar een oogenblik zich ontworstelt aan de hypnose en hem neerschiet — aannemelijk wordt.

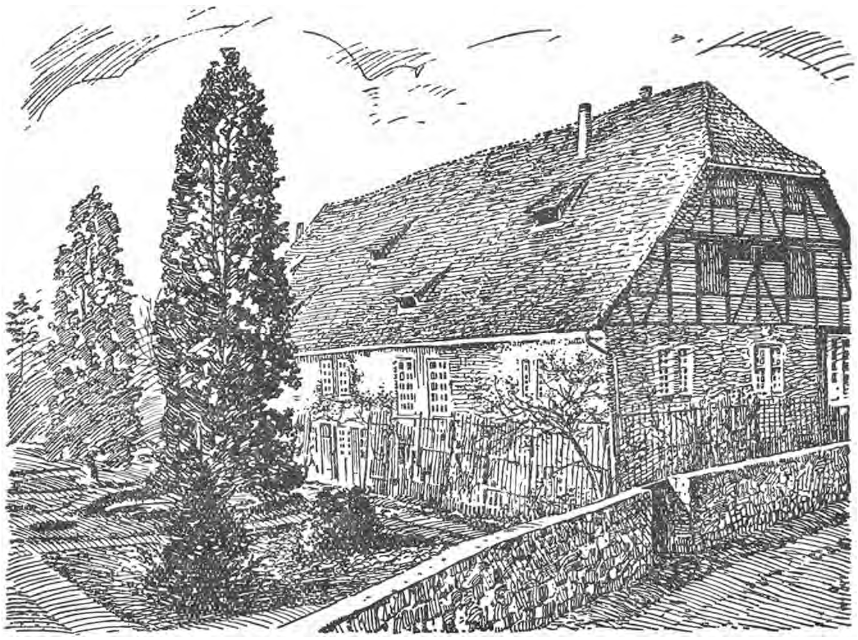

WOONHUIS VAN HANS GRIMM TE LIPPOLDSBERG

Stemming en sfeer, verwikkeling en ontknooping, styleering en uitweiding, alles harmonieert wonderbaar in deze novelle. Meesterlijk doet de losse, bijna achtelooze verhaaltrant aan.

Het is een eigen kunst, het schrijven eener novelle. Het gewone, alledaagsche vertelsel wordt opgevoerd tot zijn perfectie: hoe schijnbaar kunsteloozer, hoe natuurlijker en ongezochter, des te zuiverder. Vooral in den tijd der vroeg-Renaissance is de eenvoudige vertelkunst tot een groote zuiverheid en volmaaktheid gestegen in verhalen, die helaas! vaak buitengewoon onstichtelijk, maar ook buitengewoon zuiver van toon en styleering zijn. In later tijd heeft zich de novelle tot een kunstiger genre ontwikkeld. De novellen en short-stories van Helman en Kuyle bijv. staan op de uiterste grens van het kunstige. De directe woordvorm gaat het gebeuren al te licht overheerschen.

Een boekje dat eveneens bijna volmaakte novellen bevat, is: „Der Richter in der Karu und andere Geschichten"[1]) van Hans Grimm. Hans Grimm heeft vóór den oorlog een tijdlang in Zuid-Afrika gewoond en vier der vijf novellen van dezen bundel spelen in Kaapland en Transvaal. De beste van alle is de eerste: *Der Richter in der Karu,* een model van opbouw, van beschrijving, van verrassend effect, van zuiverheid van toon.

De rechter Lambert rijdt het land in, in de Karoe, om de zich voordoende rechtsgevallen af te handelen. Er wordt een man binnengebracht, beschuldigd van moord op zijn vrouw, drie jaar geleden. Hij is een stil, arbeidzaam mensch, wordt bemind door zijn kinderen, geacht door zijn onderhoorigen. Het huwelijk was niet gelukkig: de vrouw deugde niet voor het eenzame, harde farmleven. Er zijn eenige onoplosbare moeilijkheden in den moord der vrouw. De aanklager is de broer der vrouw, een onsympathiek mensch, die altijd ruzie zocht met zijn zwager. De gezworenen zijn allen op de hand van den moordenaar en een veroordeeling is niet waarschijnlijk. Nu neemt de rechter het woord en met een raadselachtige intuïtie onleedt hij het geval. Op zijn lange ritten door de barre vlakte heeft hij het geheim van den moord leeren verstaan: hij heeft gevoeld hoe een mensch op de hoeve „Zonderwater" tot zulk een misdaad kan komen. Hij verdedigt en beschuldigt den ongelukkige tegelijk. De farmer, die leefde voor zijn hoeve, voelde een dagelijksche hindernis in zijn stadsche vrouw: zijn werk vlotte niet. Wat hij opbouwde, brak zij af en de kinderen vervreemde zij van het farmleven. Dit bracht den overigens eerzamen man tot wanhoop en eindelijk tot de misdaad.

Tot ieders verbazing wordt hij veroordeeld en nog denzelfden avond ontvangt de rechter een brief, waarin hij zijn schuld bekent en den rechter dankt voor zijn zuiver begrijpen van den toestand: zijn hartstocht voor de hoeve, voor het slagen van zijn werk en de toekomst zijner kinderen heeft hem tot den moord gebracht. Maar niemand mag dit weten dan de rechter.

Grimm heeft deze en de volgende novellen geschreven in zwaar en krachtig proza, in een taal die niets slordigs of alledaagschs heeft, maar verzorgd is tot in elke syllabe. Hij vertelt van Engelschen, Hollanders, Kaffers en Hottentotten en de kracht zijner novellen is de onnaspeurbare wisselwerking tusschen menschen en omgeving. Bosch en vlakte en dier hebben hun invloed op de bewoners van dit land, op de psyche der Europeanen, doch vooral op het primitieve gemoed der inboorlingen. Bijgeloof en wonderlijke apprehensies zijn de factoren, die hun ziens- en handelwijze het sterkst determineeren en deze spelen hun rol in de verwikkeling der

---

[1]) *Hans Grimm.* Der Richter in der Karu und andere Geschichten. (267) München, Albert Langen. 1930. 4 M. i. L. 6 M.

novellen. Wie door een olifant gedood wordt, moet begraven worden ter plaatse van het onheil, anders valt er een tweede slachtoffer een jaar na het eerste ongeval. Dit Kaffergeloof is het motief eener andere novelle „Des Elefanten Wiederkehr".

Dit werken met geheimzinnige krachten en occulte invloeden kan een gevaar worden. Grimm heeft 't gevoeld en zijn laatste verhaal leidt hij in met de mededeeling, dat hij een historisch feit gaat vertellen dat honderd jaar geleden de geheele Engelsche pers bezig hield. Het is de ontdekking van een schuldige door televisie: op 't oogenblik dat er in Wales een man vermoord werd, zag diens halfbroer, een zeeofficier, op duizenden kilometer afstand de daad voor zijn oogen voltrokken worden. Teruggekeerd kon hij den dader en de misdaad tot in bijzonderheden aanwijzen.

Hans Grimm heeft vroeger reeds een grooten roman „Volk ohne Raum" geschreven, die een groot succes beleefde, doch ver beneden zijn novellen staat. In Zuid-Afrika, onder geheel nieuwe verhoudingen en ervaringen, is hij tot dichter gerijpt. Reeds meerdere novellenbundels, die bijna alle van Zuid-Afrika vertellen, zijn er van hem verschenen, doch hier bereikt hij zijn meesterschap. Niet alle zijn van gelijke waarde; doch wie een zoo volmaakte novelle als „Der Richter in der Karu" schrijft, heeft zich het recht op een blijvenden naam verdiend.

Van Diverse Pluimage

DONKER (Anthonie) FAUSTEN EN FAUNEN. (205) f 3.25 en f 3.90. Querido, A'dam, 1930.

Anthonie Donker hoort, vooral sinds de uitgaaf van het Critisch Bulletin, tot de gezeten en geziene litteraire critici in den lande. Hij heeft misschien wat veel aanleg tot „gezetenheid". Van verschillende „jongere" zijden is er reeds verzet gepleegd tegen Donkers dreigende dictatuur. Zijn critische gaven zijn niet te miskennen: een scherpe, indringende blik, een open ontvankelijke geest, een bijna te groote evenwichtigheid, een echt Hollandsche gematigdheid, die hem weerhoudt uit den band te springen. Vooral deze laatste eigenschappen brengen hem wel eens in conflict met vuriger temperamenten. Daarbij schrijft hij een fijn, nuancenrijk, klassiek zuiver proza.

In *Faunen en Fausten* heeft hij een aantal critieken en beschouwingen gebundeld, die de lezing overwaard zijn. De stukken over Leopold, Gorter, Slauerhoff, Poëzie en Eleusis, Marsman, Tollens of Speenhoff?, Couperus en anderen zijn uitstekend. Verderop staan eenige critieken, die de vereeuwiging in een boek nauwelijks waard zijn. Donker is een volslagen agnosticus, een gekwelde door den drang naar het absolute zooals veel artistieke jongeren, die het voor de hand liggende absolute niet aanvaarden willen. Een boek als dit heeft uiteraard vooral waarde voor lezers, die meer dan gewone belangstelling hebben voor de Nederlandsche litteratuur.

DOLININ (A. S.) DOSTOJEFSKI'S ONSTERFELIJKE GELIEFDE. Uit het Dagboek van Apollinaria P. Soeslowa. Vert. door Dr. A. Kosloff. (252) f 2.90 en f 3.90. Kruseman, Den Haag.

Hier moet de vlag de lading dekken. Ik vrees dat „Dostojefski's onsterfelijke

geliefde" niet lang onsterfelijk zal blijven. Zij heeft een buitengewoon onbeduidend dagboek geschreven; ik betreur den tijd dien ik eraan besteed heb. Dostojefski heeft vóór zijn tweede huwelijk een tijdlang met haar in verbinding gestaan en haar later nog een enkele maal geschreven. Voilà tout! Waarom moet dit zinlooze boek in het Nederlandsch vertaald worden? Een lange taaie inleiding over bovengenoemde dame gaat vooraf en een soort novelle, waarin zij Dostojefski's verhouding tot haar onder andere namen beschrijft, volgt. Het is alles bitter armoedig. Dostojefski was in zijn latere jaren een goed Christen, die leefde volgens de wetten van God en Kerk. Hij zou tegen dezen titel en misschien ook tegen dit boek geprotesteerd hebben.

BONIFACIUS (Pater C.P.) DE H. PAULUS VAN HET KRUIS. (357) Paters Passionisten, Haastrecht en Mook, 1929.

De achttiende eeuw heeft, minstens in christelijke kringen, geen gunstige reputatie. Het is de eeuw van nuchter en vlak rationalisme, van ongeloof en geestelijke afbraak, de eeuw van de „Dictionnaire philosophique". Toch heeft deze eeuw de eer den H. Paulus van het Kruis te hebben voortgebracht, een der grootste boetedoeners en mystici van Gods kerk. In het achttiende-eeuwsche Italië is er geen plaats meer voor een H. Franciscus van Assisi. Alfonsus de Liguori en Paulus van 't Kruis zullen nooit de artistieke salons veroveren zooals Franciscus. Toch is hun heroïsme niet minder dan dat van den Middeleeuwer.

Pater Bonifacius heeft zich in dit leven niet genoeg durven ontworstelen aan den ouden clichétrant der Heiligenlevens. Hier en daar doet hij een poging, maar het lukt zelden. Daardoor blijft deze Heiligenfiguur in dit boek in 'n legendarischen nevel van onwaarschijnlijkheid, vooral in zijn jeugd. Heel de persoonlijkheid van Paulus in zijn bijzondere atmosfeer zou ons nader gebracht moeten worden. Deze grootsche figuur zou het verdienen. Het is alles te irreëel: de Heilige is te weinig gegrepen in zijn diepste wezen, in zijn hart. Dit boek is goede lectuur voor eenvoudige kinderen Gods, maar meer eischenden zullen het helaas! niet ten einde lezen. Moge Pater Bonifacius nog eens zijn werk herzien en ons een boek leveren, dat door *allen* genoten wordt.

DOMINICUS (Pater C.P.) LEVEN VAN DEN EERBIEDWAARDIGEN PATER DOMINICUS, PASSIONIST. Paters Passionisten, Haastrecht en Mook, 1924.

Pater Dominicus heeft in Holland eenige bekendheid gekregen door zijn relaties met Newman en door de teekening die Toorop van hem maakte. Als biografie geven wij aan dit boek de voorkeur boven het reeds vermelde „Leven van Sint Paulus van het Kruis". Het is reëeler, het haalt zijn held meer binnen in den kring onzer menschelijke belangstelling, het legendarische ontbreekt. Het biedt ons den heiligen religieus met zijn menschelijke beperkingen zonder iets van zijn heldhaftige deugd te verkleinen.

Merkwaardig is dit leven wel: een eenvoudige jongen van het land, die op later leeftijd nog priesterroeping krijgt en dan jaren lang, zeker van zijn toekomstig Apostolaat in Engeland, wachten blijft, tot de Voorzienigheid hem eindelijk naar het land zijner heilige Sehnsucht roept. Dit leven is niet enkel geschikte lectuur voor lezers, die het leven van een Heilige willen kennen, maar ook voor allen die belang stellen in de groote beweging naar Rome in de eerste helft der vorige eeuw in Engeland. Dr. Gerard Brom heeft er een inleiding voor geschreven.

SCHEYER (M.) GISTEREN. Blik in het verleden. Vert. door M. P. C. de Gruyter. (185) J. M. Meulenhoff, A'dam, 1930.

Dit boekje bevat een aantal zeer korte biografieën, meestal van bekende historische persoonlijkheden. Liefst beschouwt hen Scheyer, wanneer zij gegrepen zijn door een groote liefde. Die liefde is lang niet altijd van zuiver allooi. Maar Scheyer wacht zich wel het goede te prijzen of het kwade te laken. Hij is een ge-

voelig en fijnzinnig observeerder uit de verte en beschrijft het menschelijke en al te menschelijke met zachte, meedoogende pen. Daardoor krijgt het boekje iets halfslachtigs, iets weeks en zoetigs: het mist alle ruggegraat. De avonturierster Mati Hari staat er naast de Portugeesche kloosterzuster Marianne Alcoforado en Dostojefski's vrouw, Anna Snitkin. Hier en daar wordt de zonde als onwillekeurig verguld en vermooid. Voor gewone lezers achten wij dit werkje niet geschikt; zij zullen er trouwens niet naar grijpen, daar de meesten der hier beschrevenen onbekenden voor hen zijn. Voor ontwikkelden, die weten te onderscheiden, is het een leesbaar boekje. De aankondiging „een zeldzaam waardevol boek" moet men tot de gewone uitgeversreclame rekenen.

ISTRATI (Panaït) HET LICHT AAN DE KIM. Vert. door Marie W. Vos. (451) f 6.25 en f 7.25. Querido, A'dam, 1930.

Dit boek is de vertaling van de felle aanklacht, die Panaït Istrati tegen Sovjet-Rusland gelanceerd heeft in het onlangs verschenen driedeelige werk: Vers l'autre Flamme. De schrijver heeft Rusland bezocht en er eenige maanden doorgebracht. Ontgoocheld is hij teruggekeerd en de vrucht dier ontgoocheling is dit boek. Istrati is overtuigd communist, maar in Rusland, aldus de schrijver, is alle communisme doodgeloopen in onmenschelijke bureaucratie. Er heerscht een kleingeestige dictatuur, een tyranie, die erger is dan alle kapitalisme. Met talrijke statistieken en citaten tracht Istrati zijn beweringen te staven. De Sovjet-vrienden zijn natuurlijk niet te spreken over Istrati's ontrouw; maar zij zullen zijn heftige aanklacht moeilijk kunnen ontzenuwen. Toch zou een gematigder toon den schrijver beter gestaan hebben dan deze scheldmanoeuvre: zijn woord zou betrouwbaarder zijn.

Er worden in dit boek allerlei dingen besproken, die niet voor kinderen bestemd zijn, en vaak op een wijze, die wij anders zouden wenschen. Het hoort niet in ieders hand; het is hoogstens een werk voor ontwikkelde volwassen menschen.

ZENZINOV (V.) VERWILDERDE KINDEREN IN RUSLAND. Uit het Russisch vertaald door Dr. Boris Raptschinsky. (280) f 3.90 en f 4.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Zenzinov is een tegenstander der Bolsjewiki, maar het is niet zijn haat tegen de huidige machthebbers, doch medelijden met de millioenen verwaarloosde kinderen, dat hem tot studie van dit vraagstuk en het schrijven van zijn boek bracht. Zijn onpartijdigheid bewijst hij bovendien door, — op enkele uitzonderingen na, die ook verantwoord worden — uitsluitend gebruik te maken van bolsjewistische officieele en officieuse publicaties. Wat was het resultaat hiervan? Een verhaal van armoede, verwaarloozing, honger, kou, ziekte, misdaad, totale degeneratie, ondergaan en bedreven door millioenen jonge zwervelingen. Een verhaal zoo luguber en afgrijselijk dat de indruk hierdoor gewekt in de paar woorden van een recensie niet verantwoord kan worden. Twijfel aan de waarheid dringt steeds op, maar wordt weer verdrongen door verantwoording dier waarheid met nuchtere officieele documenten en cijfers. Het verschijnsel der „bezprizornyje" der verwaarloosde kinderen, is inderdaad een der vreeselijkste wondeplekken van den sovjetstaat, zoodat het boek tenslotte toch, ondanks zichzelf, een aanklacht werd tegen de bolsjewiki. Niemand minder trouwens dan de weduwe van Lenin, erkende de groote schuld in deze van de sovjetregeerders.

Wel zijn er tehuizen, waar de opgenomen zwervelingen goed verpleegd worden, maar in vele ook blijkt de behandeling schandelijk en wreed. In enkele, voor het gerecht gebrachte gevallen, kregen een paar paedagogen-folteraars een berisping! Voor wie belangstellen in dit Russisch-maatschappelijk verschijnsel een belangrijk werk.

KRUPSKAJA (N. K.) HERINNERINGEN AAN LENIN. Vertaling van Mien Kroeze. (129) f 0.95 en f 1.50. „De Nieuwe Tijd", Laren N.H.

De weduwe van Lenin, eigenlijk Wladimir Iljitsch beschrijft hierin het leven

van den revolutionnair vanaf 1893 tot 1905. Belangstellenden, die dit boekje wenschen te lezen, zullen er den communistenleider uit leeren kennen, die gedurende jaren van ballingschap het groote revolutiewerk voorbereidde. Een man, scherpzinnig, sluw, en bijwijlen onbeheerscht van zenuwen. Het werkje is tegelijkertijd een interessant verslag der voorgeschiedenis van de Russische revolutie.

TER LAAN (K.) GRONINGER OVERLEVERINGEN. Met houtsneden van N. J. B. Bulder. Tweede verbeterde druk. (237) f 2.90 en f 3.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

De indruk wordt wel eens gewekt dat in Groningen geen plaats was of is, voor poëzie: het eenige dat iets hooger lag dan de rest, de wierden, zijn afgegraven; de weinige bosschen werden gerooid; de kasteelen, — börgen — gesloopt; de heide werd omgespit in bouwland. Dat toch in dit land een rijke legendenschat bestaat, is een verrassing. Ter Laan heeft de — nog talrijke — oude volksoverleveringen verzameld; zij blijken te zijn van een heel eigen karakter, hetgeen wel het best uitkomt, wanneer ze vergeleken worden met b.v. de Brabantsche en Limburgsche sagen en legenden. Het mag dan in de eerste plaats een boek zijn voor Groningers, ook ieder ander, die zich voor folklore interesseert, kunnen we het, grootendeels in dialect geschreven werk, aanbevelen. Tusschen den tekst staan goed uitgevoerde houtsneden.

WIJNGAARDEN (Dr. W. D. van) HET BOEK DER WIJSHEID VAN AMEN-EM-OPE, DEN ZOON VAN KANECHT. Uit het Egyptisch vertaald. (125) f 2.90 en f 3.90. C. A. Mees, Santpoort.

Behalve van de Nederlandsche vertaling van den ouden papyrus, die de leer voor het leven en een onderwijzing voor het geluk bevat, heeft de bewerker het boek voorzien van het verhaal der ontdekking en bestudeering van den papyrus, en voegde hij er een verklaring aan toe van karakter en beteekenis van dit Boek der Wijsheid.

SHERIDAN (Clare) NUDA VERITAS (De naakte Waarheid). Vertaling van Jeannette Wink Nijhuis. (362) f 4.50 en f 5.50. W. de Haan, Utrecht.

Nuda Veritas bevat het levensverhaal van een adellijke Engelsche dame, gehuwd met een kleinzoon van Sheridan. Tijdens den oorlog sneuvelde haar man, waarna zij tot de ontdekking kwam van haar talent voor beeldhouwen. Zij ontwikkelde dit en werd een beroemde beeldhouwster, die o.a. de bekende contemporaine historische figuren heeft gemodelleerd: Lord Oxford, Lenin, Trotzky, Mussolini, Primo de Rivera e.a.

Een bijzonder interessante autobiografie, door de wijze waarop de schrijfster blijk geeft goed te observeeren, door de levendige verhaaltrant — die zich prettig lezen laat —, en door hetgeen zij vertelt over de vele bekende persoonlijkheden, die zij tijdens haar reizen heeft leeren kennen. Zeer mooi is het gedeelte waar de schrijfster vertelt, hoe zij tot de ontdekking van haar talent gekomen is (blz. 104-105.)

Vreemd doet het echter aan dat een overigens zoo kordate en nuchter-denkende vrouw als Clare Sheridan van de diensten van een medium gebruik heeft gemaakt om met haar gesneuvelde echtgenoot in contact (!) te komen, en dat zij de humbug bij die gelegenheid ten beste gegeven, grif heeft geloofd (bladz. 116-120).

Eenigszins verward en te impulsief toont zij zich in het verhaal van haar ervaringen en indrukken in Rusland, waar zij de realiteit der verschijnselen niet blijkt te begrijpen.

Een Levensboek van onzen Tijd, luidt de ondertitel. Neen, dat is het niet. Daartoe ontbreekt bij deze, overigens bewonderenswaardige vrouw, teveel de vaste levenslijn, en neemt hoofdzakelijk een wazige, Oostersch getinte mystiek al te zeer de plaats in van een normaal gezonde, godsdienstige levensbeschouwing.

Voor volwassenen, die dit weten te onderscheiden, is het een interessant boek.

SCHOTMAN (Johan Willem) DE DANS DER DEMONEN. (233) P. N. van Kampen & Zoon, A'dam.

Niet zonder humor hier en daar vertelt de auteur-geneesheer in het derde, maar op zichzelf staande, deel van *Het Vermolmde Boedhabeeld* van zijn leven in China. Doch die humor moet grif plaats maken voor beschrijvingen van een afschuwelijke realiteit, waar hij vertelt van zijn ervaringen in het gebied van den burgeroorlog. Wel heel sterk krijgt men hier een indruk van het ontzettend gebeuren, dat zich daar afspeelt. En ook, wat er aan waarden en traditie in dit oude cultuurland verloren gaat.

De schrijver geeft blijk, met het land vertrouwd te zijn geraakt; hij heeft scherp opgemerkt en uit zijn waarnemingen trekt hij conclusies die hem de toekomst van China donker doen inzien.

Wegens deze opinies is dit een belangwekkend boek, dat hij tevens tot interessante lectuur heeft weten te maken, door de prettige wijze, waarop hij van zeden en gewoonten der Chineezen vertelt.

CRAMER (Dr. K.) e.a.: CHRISTENDOM EN BOLSCHEWISME. (Das Notbuch Der Russischen Christenheit). (263) Korteweg & Stemerding. R'dam.

Onder leiding van Dr. Cramer uit Gotha, hebben eenige der beste kenners van Rusland als Dr. Glubokowsky, Dr. Iwan Iljin, Dr. Hans Koch en Fritz Lieb in een reeks artikelen de vernietigingsveldtocht behandeld, die op 't oogenblik in Rusland woedt tegen elken vorm van godsdienst. Meer nog, zij dringen daarin diep door tot het wezen der tragedie, door de oorzaken open te leggen, waardoor de huidige situatie mogelijk is geworden. De zin, de beteekenis der feiten gaan zij na, waardoor zij tevens tot die breede beschouwingswijze komen, die ook de bestaande en dreigende verhoudingen tot West-Europa behandelt. Gebruik werd gemaakt van authentiek, gedeeltelijk bolsjewistisch materiaal, hetgeen de waarde van het boek verhoogt.

De uitgave is tot stand gekomen door bemoeiïngen van Protestantsche zijde; in een antwoord verklaart de samensteller, tot zijn spijt geen verslag te hebben kunnen uitbrengen over den toestand der R.K. Kerk in Rusland. Hiervoor verwijst hij naar de nog te publiceeren uitkomsten der bijzondere commissie door het Vaticaan voor de Russische kwestie ingesteld.

Vooral voor bestrijders van het bolschewisme is dit een bijzonder practisch boek wegens het daarin verwerkte overvloedig feitenmateriaal.

LESTURGEON (H. A.) en (A. Th.) MARIE ANTOINETTE EN HAAR KINDEREN. (262) f 2.90 en f 3.75. H. D. Tjeenk Willink, Haarlem.

Het doel van deze aan Marie Antoinette en hare kinderen gewijde hoofdstukken is geenszins geweest een volledig historisch verhaal te geven over haar leven, maar alleen om meer licht te doen vallen op sommige markante gebeurtenissen, waardoor deze veelgesmade koningin haar onverdiend slechten naam gekregen heeft. Er zijn veel mysteries in het leven dezer ongelukkige vorstin geweest en ook over het bestaan harer kinderen is een ondoordringbaar geheimzinnige sluier gespreid. De schrijvers trachten dezen sluier 'n weinig voor ons op te lichten en hebben daardoor een uiterst belangwekkend boek doen ontstaan, dat liefhebbers van geschiedenis zeker welkom zal zijn.

RIEMENS-REURSLAG (J.) HET VROUWENJAARBOEK I. (307) f 3.50.

MEYBOOM (S. G. F.) HET VROUWENJAARBOEK II. (323) f 3.50. H. J. W. Becht, A'dam.

Het is zeker een goede inval van den uitgever geweest om de samenstelling dezer Vrouwenjaarboeken, die een gemis aanvullen, aan deze dames op te dragen, want zij hebben zich met kennis van zaken van haar moeilijke taak gekweten.

Behandelt het eerste jaarboek hoofdzakelijk den practischen kant van het leven eener huisvrouw, het tweede geeft de volgende rubrieken: I.: over paedagogie, II.: een greep uit het leven van de vrouw. III.: het huishoudelijk gebied.

Verschillende vragen, moeilijkheden, nieuwe snufjes, practische verbeteringen worden er door vakkundigen in besproken, en voor menige moderne huisvrouw zullen deze Vrouwenjaarboeken in lastige gevallen de gewenschte oplossing brengen. Waar van Katholieke zijde dergelijke boeken voor huisvrouwen geheel en al ontbreken, kunnen wij deze Jaarboeken aanbevelen voor ontwikkelde huisvrouwen.

VEGA (Garcilaso de la) en BALEN (Mr. W. J. van) DE TOCHT NAAR FLORIDA IN 1539. (233) f 4.50 en f 5.90. Naar het oud Spaansch bewerkt. H. P. Leopold, Den Haag.

De Inca Garcilaso de le Vega was kapitein van Z. Majesteit, den koning van Spanje, en inboorling van de groote stad Cuzco, die de hoofdstad is van geheel Peru en hij heeft deze interessante gedenkschriften nagelaten, die voor ons de sfeer van dien ouden tijd, toen De Soto naar Florida trok, geheel doen herleven. Een stuk geschiedenis uit den glorietijd van de Spaansche bezittingen, dat veel belangwekkender lectuur geeft dan de gefantaseerde Indianenverhalen, waarop jongens vooral zoo gesteld zijn. Hoe boeiend en onderhoudend vertelt deze Inca van den avontuurlijken tocht, welke in die dagen een buitengewone prestatie genoemd mag worden. Een bijzonder mooi boek.

BALEN (Mr. W. J. van) PORTUGAL DE TUIN VAN EUROPA. (218) f 4.50 en f 5.90. H. P. Leopold, Den Haag.

Steeds verder doet de reislust de menschen gaan; naar Italië reizen is niets bijzonders meer, nu men met Cook per auto en touringcar door de woestijn kan trekken. Portugal is echter tot nu toe van deze reiswoede verschoond gebleven. Waarom? Heeft het geen natuurschoon? geen kunst? geen mooie steden? Wij behoeven dit mooie boek van Mr. Van Balen maar open te slaan om ons te overtuigen, dat wij met een gerust geweten al deze vragen bevestigend kunnen beantwoorden. Deze fijne uitgave zal er zeker toe bijdragen om het doel te bereiken dat de schrijver zich gesteld heeft om het, door het reizend publiek achtergesteld Portugal meer bekend en aantrekkelijk te maken.

BEUSEKOM (G. van) KOOIMANS (F. P. J.) RUTTEN (M. G.) en TINBERGEN (N.) HET VOGELLAND. (247) f 4.50. Met een inleiding van Jac. P. Thijsse, A. G. Schoonderbeek, Laren.

Zouden er veel Nederlanders zijn die het bekoorlijke plekje van ons vaderland, dat de samenstellers van dit wondermooie boek als het terrein hunner vogelstudie gekozen hebben, kennen? „De Beer", dat „landschap van lage duintjes, zilte groenlanden, breede strandvlakten en zandplaten, veertig jaar geleden slechts bij weinigen bekend, staat welhaast wereldberoemd om zijn rijke flora en fauna, die zijn hoogste uiting in een weergaloos vogelleven". Zoo beschrijft de alombekende natuurvorscher Jac. P. Thijsse dit vogeleiland in zijn voorrede, waarmede hij dit bijzonder mooie boek inleidt, dat wij onze lezers van harte ter kennismaking en bestudeering aanraden. Het zal misschien tot een aansporing zijn om ook eens 'n kijkje te gaan nemen op „De Beer", maar...... dan niet allemaal tegelijk, want deze natuurtempel moet met omzichtigheid betreden worden.

DEUIFLE (P. H.) en SCHULTEN (P. R.) DE WEG DER LOUTERING. Uit het Duitsch vert. door P. D. de Pauw O.P. Serie Vita vera No. 5. (188) f 1.—. Geloofsverdediging, Ploegstraat 23, Antwerpen.

Uit ongeveer 2500 teksten van Duitsche mystieken vooral o.a. Suso, Tauler, Eckhart, Ruysbroec hebben de schrijvers een drieledig boek saamgesteld, waarvan hier de via purgativa, de weg der loutering, er een is.

Het is de eerste week van het exercitieboek van Ignatius. 't Is alleen on-

begrijpelijk, waarom de Vlaamsche vertaler (waardoor veel Duitsch is blijven staan) de bronvermelding heeft laten vervallen. Niet alleen vakgeleerden heeft hij daarmee ontstemd, maar hij heeft de eigenaardige attractie aan het boekje ontnomen.

TICHELEN (Th. v.) BEELDEN UIT HET EVANGELIE. Vierde uitgave. 12-14e duizendtal. (481) f 2.—. Geloofsverdediging. Ploegstraat 21, Antwerpen.

't Stemt tot verheugenis, dat dit boek reeds een vierde maal op de Belgisch-Hollandsche boekenmarkt verschijnt. Evenals voor het werk van Dr. J. Keuler: „Waar Jesus leefde", schijnt er groote belangstelling te bestaan voor het heilig Evangelie. De titel is juist gekozen. Aan de bekende evangelieverhalen geeft v. Tichelen kleur en gloed door al de beelden een achtergrond te geven, door de verbeelding te hulp te komen, niet op gewaagde wijze, met beschrijving van zeden, kleederdrachten, meubels, gebruiksvoorwerpen, enz., vooral ook door verwijzing naar gelijke hedendaagsche toestanden. Meestal eindigt elke schets met een eerbiedig aanhalen van den gewijden tekst zelven, „omdat daaraan de pen niet mag peuteren".

WAGEMAKERS (F. D.) MARCELLIN CHAMPAGNAT. (94) f 1.20. No. 56 van de Opvoedkundige Brochurenreeks. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

In het eerste gedeelte van dit boekje maken wij kennis met het leven van den Eerw. Stichter van de orde der Maristen: Marcellin Champagnat, die zich geheel aan de opvoeding der jeugd gewijd heeft en in 1840 in geur van heiligheid gestorven is. In het tweede gedeelte worden de regels welke deze heilige jeugdleider aan zijn broeders heeft voorgeschreven behandeld. Een nuttig en mooi boekje, vooral voor ouders en opvoeders.

ERSKINE STUART (Janet) DE OPVOEDING VAN KATHOLIEKE MEISJES. (266) Met een voorbericht van Kardinaal Bourne, Aartsbisschop van Westminster. Bewerkt door Pr. Wolters, de poëzie door Edg. Heynen. 6de druk. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Van dit mooie boek behoeven wij niet veel te zeggen, de zesde druk die hier voor ons ligt spreekt genoeg voor zichzelf. Voor degenen die dit waardevolle opvoedkundige werk nog niet kennen, citeeren wij den slotzin van het voorwoord van Kardinaal Bourne: Moge dan deze zoo kranig geschreven verhandeling een leidraad van bemoediging zijn voor hen, die hun leven gewijd hebben aan de opvoeding van Katholieke kinderen, en terzelfdertijd iets er toe bijdragen om het wantrouwen op te heffen en de vijandigheid te breken, die in hooge kringen worden aan den dag gelegd tegenover elk Katholiek opvoedkundig streven.

WILS (Ign. M. P. A.) UIT DEN ZOUAVENTIJD: IGNACE WILS, KOLONEL COMMANDANT VAN HET BATALJON DER CARLISTISCHE ZOUAVEN. (150) f 1.75. H. Coebergh, Haarlem.

Uit de brieven van Ignace en August Wils, die zij aan hun moeder en hun Heeroom Pater Aug. Henriët S.J. schreven, toen zij in Rome als Zouaaf, later in Frankrijk in den Fransch-Duitschen oorlog, en ten slotte in het bataljon der Carlistische Zouaven streden, heeft de schrijver dit belangwekkend boek samengesteld, dat een merkwaardig licht doet vallen op een tijd, waaraan tot nu toe nog altijd veel te weinig aandacht gewijd werd door Katholieke Nederlanders.

Het doet goed in dezen tijd van winstbejag en genotzucht te lezen van de edele geestdrift welke deze jongemannen bezielde, om te gaan strijden voor het goed recht van Z.H. den Paus. Een uitgave, welke wij in veler handen wenschen.

Varia

Anton van Duinkerken heeft een lijvigen bundel gedichten uitgegeven: „Lyrisch Labyrinth" (waarin opgenomen de tweede druk van „Onder Gods Oogen").

Wij citeeren er het volgende „Liedje" uit.

Zijen draden spon de nacht
meisje, dat de bruidsdag wacht,
als een meisje bij haar wiel,
weemoed-blije ziel.

't Windje zong een wiegewijs
onder 't spinnen van de droom,
die nu hangt in nevelgrijs
stil van boom tot boom.

Zijen draden spon de nacht:
zilveren herinnering
waar al 't lief en leed in lacht
dat verloren ging.

Zie, nu wordt het morgenrood
weelderig gespreid en wijd
strakjes, kindje, gaan wij dood
en naar de eeuwigheid.

Zijen draden spon de nacht
als een meisje bij haar wiel,
meisje, dat de bruidsdag wacht,
weemoed-blije ziel.

Uitg. De Gemeenschap, 1930. f 2.90 en f 3.90.

„Die schöne Literatur" klaagt, dat het publiek geen verzen meer lezen wil. Uitgevers durven geen gedichten meer aan. Het „Kartell lyrische Autoren", Berlijn W 30, geeft nu „Lyrische Flugblätter" uit, afzonderlijke vellen gedichten voor den prijs van 60 Pf. Het zesde Nummer bevat „Weihe des Hauses", een aantal waardevolle gedichten van Hans Brandenburg. „Wie weit sind wir gekommen, dasz ein Dichter von solchem Rang, von dem bereits ein reiches Lebenswerk vorliegt und über dessen dauernde Bedeutung kein Zweifel besteht, in dieser Weise wie ein junger Anfänger seine Dichtungen anbieten musz!"

In de November-aflevering van „De Vrije Bladen" schrijft Jan Engelman in antwoord op den onbehouwen uitval van Menno ter Braak tegen de jonge Katholieken een artikel „Aveuglement du Coeur". Het is een (zeer geslaagde) kalme, gemotiveerde verdediging van het Katholicisme. „Ik vrees soms", zegt Engelman, „dat het verstand van ter Braak een hydra is, welke men onmogelijk genoeg koppen kan afslaan........"

Het „*Naschrift*" van ter Braak bewijst, dat deze hydra zich haar koppen althans niet chirurgisch laat amputeeren, maar dat ze

werkelijk „afgeslagen" moeten worden. Wat hij in dit *Naschrift* ter tafel brengt, is van dezelfde geestesengte en onbewuste geborneerdheid als zijn eerste artikel. Pascal en Dostojefski en tutti quanti schijnen oplichters te zijn voor Dr. Menno ter Braak. De laatste zin van Engelmans artikel blijft van kracht: „Wij hebben tijd om te wachten, tot hij de carricatuur die hij van zich zelf teekende van het bord veegt".

Jeugdboeken

SPIERINGS (Kees) DE URUGEES. Van Goor Zonen, Den Haag.

'n Zeer spannend jongensboek voor 15-jarigen en ouder.

HET JONGENSJAARBOEK. 7e jaar. f 3.— en f 3.90. H. Leopold, Den Haag.

'n Boeiende verzameling verhalen.

MOON (Grace) TSJIE-WIE. Geill. door Carl Moon. f 1.90 en f 2.50. De Arbeiderspers, A'dam, 1930.

'n Aardig boek voor meisjes 13-16 jaar. Ook jongens die van Indianenverhalen houden zullen 't graag lezen.

BRUYN (Cor) HET VONKENDE VUUR. Tweede druk. Geill. door Henk Poeder. Van Goor Zonen, Den Haag.

'n Mooi geschreven, spannend boek voor 15-jarigen en ouderen.

ROGGEVEEN (Leonard) DRAADLOOZE OOGEN. (259) f 2.50, f 3.50. Illustraties van Hans Borrebach. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Een prettig geschreven verhaal voor groote jongens met spannende momenten en aardige gegevens omtrent Radio en Televisie. Aanbevolen.

RICE (A. H.) DE VRIENDEN VAN MENEER BOB. (124) f 1.50. De Spaarnestad, Haarlem.

Een gelukkige greep, deze vertaling van dit aardige boek voor grootere jongens en meisjes. Juffrouw Wiggers is een oude bekende van ons en wij zien haar met vreugde in deze keurige uitgave terug. Uitstekend.

VOLLEWENS-ZEYLEMAKER (Greta) ZONNEHUIS. (135) f 1.—. G. B. van Goor Zonen, Gouda.

Even aantrekkelijk als de titel is ook het boek voor kinderen van 'n jaar of 14, 15.

FRANK (Leo) JONGENS OP DE RANCH. (178) f 1.— en f 1.75. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Wat 'n massa avonturen beleven die jongens! Om van te watertanden! Het gaat er wat ruw toe, maar dat spreekt vanzelf. Geschikt.

REVERS (Gerard) DE AVONTUREN VAN MOP EN STROP. (190) Geill. door Harry van Kruiningen. Mulder & Co., A'dam.

Twee galgenstroppen, die Mop en Strop! Ze probeeren twaalf ambachten en hebben meer dan de spreekwoordelijke dertien ongelukken. De kleintjes zullen deze vertellingen wel leuk vinden, als Moeder ze voorleest.

Een Katholieke Roman

door J. v. H.

Na haar groot-epische verbeeldingen uit de Noorsche Middeleeuwen, Kristin Lavransdochter en Olav Audunszoon, is Sigrid Undset tot den modernen tijd teruggekeerd met een roman, waarvan dezer dagen het tweede deel in Duitsche vertaling verscheen: Der brennende Busch.[1])

Om alle misverstand te voorkomen, wijzen wij er nogmaals op, dat al deze werken (Der brennende Busch, het slot van Gymnadenia, uitgezonderd) slechts lectuur zijn voor *geestelijk rijpe, ontwikkelde lezers.* Voor jonge menschen zijn haar boeken niet zonder gevaar. Zij schildert de werkelijkheid der menschelijke instincten zoo openhartig, dat *in 't algemeen* slechts ouderen of menschen, die in 't litteraire leven thuis zijn, haar boeken veilig kunnen lezen. Ook Gymnadenia, het eerste deel van dezen roman, valt onder die reserve. Men kan het betreuren dat deze Katholieke schrijfster allerlei rauwe realiteiten op den voorgrond plaatst, het blijven niettemin realiteiten, die een moeilijk te missen bestanddeel in haar menschenuitbeelding vormen. God en duivel strijden nu eenmaal om de ziel, ook om het lichaam van den mensch. De lieftallige romantiek van een menschheid zonder hartstocht en zondige instincten is een droom uit de kinderkamer. Het is moeilijk de juiste houding aan te geven, die wij ten opzichte van dergelijke litteratuur hebben aan te nemen. Eenige richting wijst ons de houding der Kerk ten opzichte der H. Schrift.

Geheel de Schrift, zegt Sint Paulus, is nuttig en tot onze onderrichting geschreven, en toch weet men dat niet elk deel dier Schrift door ieder kan en mag gelezen worden. Er staan dingen in den Bijbel, die voor jonge ooren niet geschikt en voor eenvoudige lezers verwarrend zijn en daarom is het een daad van bezorgde wijsheid en wijze bezorgdheid, wanneer de Kerk voor de Schriftlezing zekere condities stelt.

Is de meening, die in Nederland in sommige Katholieke kringen heerscht, wel de juiste: dat namelijk wie een boek schrijft, zorgen moet in elke hand te mogen komen? Deze zienswijze past bij een tijd die niet veel hoogers bereikte en nastreefde dan het voortbrengen van boeken, welke druk in eigen kring, maar zelden daarbuiten gelezen werden.

Doch elke „emancipatie", om dit fraaie woord te gebruiken, stelt haar eischen. Wij laten ons door Brom en Witlox graag zeggen, dat wij ons een eeuw lang aan het „emancipeeren" zijn en van andere zijde, dat de Katholieke cultuur gaat meetellen in den lande: een feit is het dat voor 't eerst Katholieke schrijvers en groupe door niet-Katholieken gelezen worden.

---

[1]) *Sigrid Undset.* Der brennende Busch. (537) Rütten & Loening. Frankfurt a. M. 7.50 M. en 10 M. *„Der brennende Busch"* is het vervolg op „Gymnadenia".

Moeten nu de bakens der Katholieke moraal verzet worden? Niemand zal daaraan denken. Het kwaad blijft kwaad in eeuwigheid en geen schrijver mag door stofkeuze of behandelingswijze tot het kwade lokken. Maar de houding ten opzichte der littera-

SIGRID UNDSET

tuur mocht hier en daar eenige wijziging ondergaan. Blijft men den maatstaf van Katholieke-Illustratie-lectuur aanleggen, d.w.z. blijft men hardnekkig van meening dat 's avonds heel het gezin naar het bewuste boek moet kunnen luisteren, dan zal onze Katholieke litteratuur geestelijkerwijze nooit den Moerdijk passeeren. De

litteratuur — het is een gedachte van Kardinaal Newman — is een spiegel der menschheid en ten eeuwigen dage zal zij veel laags en afschuwelijks weerspiegelen. Als voorbeeld van Katholieke litteratuur mogen toch wel de „Belijdenissen" van Sint Augustinus gelden; maar wie zal ontkennen, dat deze Belijdenissen jeugdige lezers tot een ergernis kunnen worden? Een Heilige, de onschuldige Johannes Berchmans, las ze op twee- of drie-en-twintigjarigen leeftijd niet ten einde. De patroon van alle pen-voerders zelf, de delicate en hoofsche Sint Franciscus van Sales, heeft een boekje geschreven, een devotie-boekje nog wel, dat in zijn authentieke gedaante geen opgeschoten jongens of meisjes in handen wordt gegeven. Nu kan men aankomen met de „ruwere zeden" van vroeger tijd! Maar is het wenschelijk de hedendaagsche zeden in dèze richting binnenkamers aldoor te verfijnen, terwijl ze buitenkamers dagelijks tastbaar verruwen?

Men werpe niet gauw steenen op een ander, ook niet op een schrijver, maar houde toezicht op de lectuur zijner onderhoorigen en niet minder op *eigen* lectuur. Al te luid geschreeuw over pornografie wordt licht van een farizeesche smakeloosheid, hoewel een gepaste waarschuwing natuurlijk een daad van Christelijke plicht en liefde is. Het schijnt mij echter van zuiverder-op-de-graatsch Katholicisme te getuigen een hooger dunk van anderer weerstandsvermogen te hebben dan van het eigene. Voor wie lectuur een gemakkelijke verleiding wordt, zij voorzichtig bij zich zelf, maar schreeuwe niet aanstonds „houd-den-dief!" van de daken.

Wat er in veel Katholieke kringen noodig is, is een hoogere waardeering der litteratuur als een der edelste uitingen van den menschelijken geest. Velen zien slechts glimlachend daarop neer als een onschadelijk sportterrein voor geëxalteerde jonge menschen en het is niet te ontkennen, dat die jonge menschen het een oudere generatie niet altijd gemakkelijk maakten hen serieus te nemen. Een tot nu toe talentloos verschijnsel als „De Paal", die het Katholicisme met boxen meent te dienen, werkt in dezen noodlottig. „De Gemeenschap" zou een rijker en dieper doorwerkende invloed uitoefenen, wanneer zij haar zijsprongen op cultureel gebied wat matigde en uitsluitender de kunst diende. „Kunst" en „Litteratuur" zijn groote woorden, maar er is de laatste jaren in een groepje jonge menschen iets wakker geworden, wat op bepaalde tijden en plaatsen onder zekere voorwaarden altijd wakker wordt in den menschengeest, een drang naar hooger en wijder, naar beter en zuiverder, naar een intenser beleven en een schooner wereld. En de vruchten van dezen drang hangen te rijpen, te plukken reeds, hoewel ze niet alle even gaaf en sappig zijn.

Er is, ook in onze Katholieke maatschappij, de laatste vijf-en-twintig jaren iets veranderd, al is die verandering niet overal op gelijke wijze bemerkbaar. De zucht naar wat ik „ontvoogding" wil

noemen is niet tot de van allen godsdienst vervreemden beperkt gebleven. Een overal doordringend verschijnsel als de Bioscoop heeft een vroeg tot rijpheid en bewustheid geraken in de hand gewerkt. Het leven is in al zijn uitingen brutaler geworden; de werkelijkheid ontsluiert zich voor de jonge menschen van vandaag meedoogenloozer dan vroeger. Hoeveel jonge meisjes zijn er niet werkzaam in kantoor en winkel en fabriek en hooren meer dan „ontwikkelde" jonge dames, die zich voor een akte prepareeren. Een kost- of kweekschool biedt geen *algemeenen* maatstaf bij lectuurbeoordeeling.

Dit alles verandert geen haarbreed aan de Katholieke moraal, maar elk wachter op de tinne heeft de tijdsteekenen te verstaan en

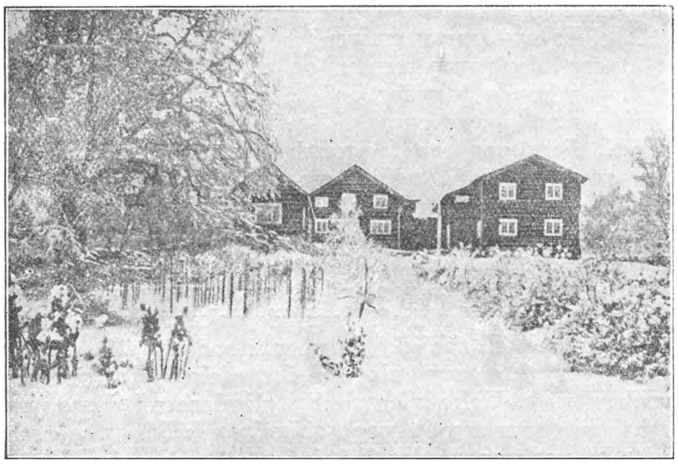

SIGRID UNDSET'S LANDHUIS

dienovereenkomstig zijn signalen te geven. Voor menschen, die zoogenaamd „midden in het leven" staan, ligt het gevaar niet of nauwelijks in de litteratuur; er zijn lagere regionen, die met litteratuur niets te maken hebben, van waaruit er gevaren dreigen.

Deze inleiding tot Sigrid Undsets roman is een ongevraagde verantwoording geworden. „Der brennende Busch" is een brandende belijdenis van geloof. Wat in „Gymnadenia" werd voorbereid, voltrekt zich in het begin van dit boek. Paul Selmer gaat over tot de Katholieke kerk. Het is een overgang zonder eenige romantiek, zoo nuchter en zakelijk, zoo poëzieloos reëel, dat 't menig lezer ontstellen zal. Selmer is niet gegrepen door de schoonheid der Katholieke liturgie, niet door de mystieke atmosfeer der Katholieke kerken, noch door den vromen klank der kerkelijke hymnen, maar enkel door de waarheid der leer. De gronddogma's der kerk

bieden hem zulk een innerlijke vastheid dat al 't overige bijkomstig wordt. Onmiddellijk na zijn overgang is hij thuis in de sfeer der eenvoudige geloovigen, in datgene wat door buitenstaanders gewoonlijk als waardeloos bijgeloof beschouwd wordt, rozenkransen, medailles, wijwater, heiligenbeeldjes, enz. Maar het leven ligt vóór hem, een leven, dat zijn verloochening vraagt. Zijn vrouw is een oppervlakkige egoïste, die totaal buiten zijn geestesleven staat. Mede om de Katholieke opvoeding der kinderen verlaat zij hem, beleeft wat amoureuze avonturen, doch keert gebroken en verlaten weer terug. Het kind, dat geboren wordt, neemt hij in liefde op. Intusschen kruist de jeugdgeliefde Lucy, die in moeilijke verhoudingen geraakt is, zijn weg. Hij komt haar op allerlei wijze te hulp en de oude liefde herleeft; doch hij rukt zich los, tot hij door een wonderlijken samenloop van omstandigheden in haar eigen woning de toevallige aanleiding wordt van den dood van haar dronken man, die haar wilde ombrengen. Gearresteerd, wordt hij echter spoedig vrijgelaten.

Het volle leven van een geloovig mensch, die midden in een vrijzinnige wereld zijn moeilijken weg gaat, heeft Sigrid Undset hier beschreven. Zij verfraait of verguldt niet; Paul Selmer, de fijnzinnige intellectueel, die de waarheid vindt, is een levend mensch met al de sympathieën en antipathieën, eigen aan dit „ras". Hij is maar matig ingenomen met al de vrome cadeautjes, die hij krijgt bij zijn doop, hij verveelt zich in de meeste gezelschappen, hij walgt van frazen, maar heeft een gevoelig zintuig voor het menschelijke, waar dit natuurlijk en ongedwongen op hem inwerkt. De schrijfster heeft hem onwillekeurig gestoffeerd met haar eigen zienswijze en gevoelens. De groote lijnen en de groote triomfen van het Katholicisme grijpen hem diep in de ziel: hij beseft en beleeft, dat de groote geboden voor den Katholiek daadwerkelijke naastenliefde en een zuivere levenswandel zijn. Zoo stelt zij dezen mensch in den veelvormigen levensstrijd, een mensch, die zijn wapens scherpt in gebed en sacramenten, die streeft naar waren ootmoed en toch uiterst gevoelig blijft voor alle indrukken van het leven. Er is niets gedwongens of onwezenlijks in Selmer, niets geëxalteerds of onnatuurlijks; hij leeft in vollen zin en leeft naar zijn geloof.

Merkwaardig dat een auteur uit Noorwegen, het land met zijn handjevol Katholieken, den gaafsten Katholieken roman moest schrijven dien wij kennen, zoo Katholiek van merg en bloed, dat hij door buitenstaanders moeilijk zal gewaardeerd worden. Het „patert" en „zustert" zoo druk door heel het boek heen, de Katholieke kringetjes der Noorsche steden worden zoo herhaaldelijk beschreven, dat men overal persoonlijke herinneringen der schrijfster doorheengeweven voelt. Slechts een groot talent kon het wagen al die reëele bijzonderheden en „Katholicismen" op te nemen in haar werk, die de diepere waarde eer verzwakken dan versterken.

De letterkundige beteekenis van dezen roman ligt als altijd bij Sigrid Undset in de „hellseherische" doordringing en blootlegging van een menschenziel.

Dit is niet het psychologisme der voorbije periode: het is de intuïtie van den kunstenaar in de onraakbaarste roerselen van den innerlijken mensch. Bij Sigrid Undset is dit, zoo mogelijk, een zinnelijke intuïtie. Haar zintuigelijke waarneming in de beschrijving is zoo intens, dat alles gaat ademen en geuren onder haar hand. Men ruikt het Noorsche land in haar werken: men voelt het gras, den regen, den sneeuw, den zonneschijn; alles krijgt niet slechts plastische gestalte, maar wordt voelbaar op zinnelijke wijze. In haar Middeleeuwsche romans, waarin zij meer natuurnabije menschen beschrijft, is dit nog opvallender dan in haar moderne boeken. Met die zinnelijke intuïtie onthult zij ook het binnenleven harer helden, zoodat hun innerlijk voelbaar wordt als een nabije werkelijkheid. Paul Selmer kent men na lezing innerlijk beter dan zijn naasten vriend.

Sigrid Undset is een meester in het verwikkelen en verweven van tallooze levensdraden; in dit boek volgt zij den levensloop der geheele Selmerfamilie. De gecompliceerde handelsactiviteit van Paul Selmer wordt geen oogenblik vergeten voor zijn geestelijke werkzaamheid. Alle contemporaine gebeurtenissen van eenig belang in Noorwegen en daarbuiten vinden er hun weerspiegeling. Ook daardoor werkt het geheel overtuigend als een stuk intens leven, intens Katholiek leven, zooals het is in zijn beste verschijningen. Alle te goedkoop geïdealiseer over geluk en vrede ontbreekt hier. Eens vraagt een vriendin aan Paul, of hij in het Katholiek geloof den vrede heeft gevonden, en Paul antwoordt zoo verward, dat menigeen twijfelen zou aan zulk een bekeering. Doch dat onzichtbare en toch zoo reëele element, de genade, — hoewel zij zelden genoemd wordt — is de tastbare onderstroom van Pauls leven: zij wekt er hoogere activiteit en leidt een stuurloos leven in de baan van Godsliefde en strenge plicht. Voor Paul Selmer is God de verste, maar tevens meest nabije werkelijkheid, de verborgenste en duidelijkste, de vreeswekkendste en liefderijkste, de onbekende bekende, die hem trekt met altijd sterker banden. De Kerk met al haar ceremoniën en gebruiken is voor hem hèt groote heilsinstituut der menschheid.

Ligt het aan de „zinnelijke intuïtie" der schrijfster, dat wij toch een soort heimwee voelen naar haar Middeleeuwsche verbeeldingen na de lezing van „Gymnadenia" en „Der brennende Busch"? Haar laatste werk bezit niet de bekoring van Kristin en Olav: het is minder boeiend, minder meesleepend en overweldigend. Het is een stille binnenzee naast de stormgeteisterde oceanen harer vroegere werken. De schrijfster scheurt geen ziele-afgronden open, verplettert niet onder lawinen van menschenleed. Het is of zij zwakker staat tegenover verfijnde cultuurmenschen dan tegenover rauw harts-

tochtelijke middeleeuwers. Haar zinnelijke intuïtie heeft dààr wellicht vrijer en genialer spel. Sigrid Undset is sterker, waar dronkaards in opvlammende wildheid met bijlen op elkaar instormen dan waar berekende moderne stedelingen elkaar met beleefdheden verwonden. De eindscène van „Der brennende Busch", waar Paul Selmer in den nacht wordt geroepen door Lucy, die door haar man mishandeld wordt, en waar hij dezen van de trap gooit, wat onmiddellijk den dood veroorzaakt, is niet overtuigend. Het geheel mist iets van de warmbloedige natuurlijkheid, de Bijbelsche grootlijnigheid der oudere werken.

In het onlangs verschenen „Fausten en Faunen" van Anthonie Donker staat de niet gemotiveerde onjuistheid, dat de Nobelprijs iets van zijn oude glorie zou verloren hebben, sinds hij werd uitgereikt aan Grazia Deledda en Sigrid Undset. Het eerst is deze meening uitgesproken door een Duitsch tijdschrift; van verschillende zijden werd ze herhaald, tot ze eindelijk ook onderschreven werd door Anthonie Donker.

Ik vermoed dat Donker de latere groote werken dezer schrijfster niet gelezen heeft, wat, gezien zijn verbazende vertaal- en recensiearbeid, niet te verwonderen is. Ongetwijfeld is Sigrid Undset de grootste schrijfster van het oogenblik. Wie een stuk Middeleeuwsch leven zoo grandioos en aangrijpend, met zulk een Homerischen eenvoud te beschrijven weet, eert den Nobelprijs meer dan zij er door geëerd wordt. Zelden is de toekenning daarvan zoo gelukkig geweest als in 1928, toen hij de Noorsche schrijfster ten deel viel.

MET „DE ADELAAR" NAAR DE POOL. Het boek van Andrée en zijn kameraden. Uitgegeven door het Zweedsch Anthropologisch en Aardrijkskundig Genootschap. Vert. door Louis Blok. (285) f 5.90. Becht, A'dam.

In 1897 ondernam Andrée met twee gezellen per ballon een onderzoekingstocht naar de Noordpool, waarbij alle drie op het Witte Eiland omkwamen. Onlangs heeft men de drie lijken teruggevonden, waarbij ook de verschillende dagboeken, die de reizigers tot kort vóór hun dood (waarschijnlijk) bijgehouden hebben, voor den dag kwamen. Dit alles met nog veel andere gegevens en bijzonderheden vindt men in dit boek geordend bijeen. Het is een spannend verhaal geworden. Een aantal foto's, deels nog van Andrée zelf, deels genomen bij de vinding der lijken, illustreeren het met zorg uitgegeven werk. Ieder die het boek openslaat, leest het onwillekeurig ten einde. Boeiende lectuur voor allen.

DE MOEDERKERK. Uitgegeven onder leiding van Prof. Dr. J. Hoogveld. (226) f 3.—. Romen en Zonen, Roermond, 1930.

Een aantal Professoren, waaronder bekende namen als Brom, van Ginneken, van Noort etc., hebben hier een wetenschappelijke uiteenzetting van de Katholieke Kerk gegeven. De artikelen sluiten zoo ineen, dat er een korte gemotiveerde dogmatiek over geheel het Katholicisme ontstaan is. Evenals de andere boeken der Ster-editie is het wel hoofdzakelijk geschreven voor niet-Katholieken en Katholizeerenden. Doch ook voor de kinderen der Moederkerk heeft het zijn waarde. Er schuilt heel wat theologie in dit korte bestek. Een verhandeling over de Sacramenten zou met succes nog ingelascht kunnen worden.

Anthony Trollope

door P. W. ASSMANN.

De geschiedenis van Anthony Trollope als auteur is een eigenaardige. Meer dan van eenig ander Victoriaanschen schrijver kan van hem gezegd worden, dat hij, buiten andere en betere kwaliteiten, de „period-sense" bezat, waarvan de uitdrukking tijdgenooten toen zoo aantrok; toch is hij, behalve dan kort vóór zijn dood, nooit zoo populair geweest, als zijn werk verdiende. Na zijn dood werd zijn oeuvre spoediger en dieper in de schaduw geschoven, dan het lot was van dat der overige Victorians, terwijl het de laatste jaren met opvallend enthousiasme weer naar voren wordt gehaald.

ANTHONY TROLLOPE

Zelfs spreekt men er zijn verbazing over uit, dat een meer algemeene belangstelling voor Trollope niet reeds veel eerder is begonnen. Want Trollope bekoort niet enkel, zelfs niet hoofdzakelijk, wijl hij typisch Victoriaansch is, maar omdat hij, op de eerste plaats een goed verteller is en de meesten, die hem eens ter hand nemen, tot blijvend enthousiaste lezers weet te maken. Hetgeen door een kleine, maar selecte groep van „Trollopians" in Engeland steeds was beweerd.

Het is hoofdzakelijk de sterke inslag van „period-sense", die meestal verhinderde vast te stellen wat Trollope boven alles was: „a good novelist", die waard is, lezers te blijven trekken.

Die „period-sense" is inderdaad zoo sterk aanwezig, dat de voornaamste der Trollope-enthousiasten van de laatste jaren, Michael Sadleir in zijn *Trollope, A Commentary* schreef: „His novels are so intimately interwoven with the social life of their period, are so much more obviously remarkable for their expression of period-psychology than for their literary texture, that their effect on posterity seems — and very curiously — to have varied according to the social rather than the literary preoccupations of those who read them". Maar daarna laat hij den completen Trollope

recht wedervaren, gelijk ook ieder lezer ongetwijfeld doen zal, welke grondige kennismaking met zijn romans zoekt.

Inderdaad zijn de conventies van zijn tijd sterk in Trollope, en zij zijn het grootste struikelblok voor hedendaagsche lezers. De sterkste is wel zijn overtuiging betreffende „gentility"; zoo sterk dat men hem wel beschuldigd heeft van „a nose for gentility".

Voor Anthony Trollope was een „gentleman" of een „lady" iemand, geboren in de „upper middle class". De adel ergerde hem niet, zooals die Thackeray ergerde. Hij beschouwde het eenvoudig bijna als vanzelfsprekend dat iemand uit de „peerage" een schelm was of een dwaas. De Germain- en de De Courcy-families kenmerken het best Trollope's algemeene houding tegenover de „peerage". De grootste „cad" in zijn romans is wel Lord Brotherton; er zijn ook enkele uitzonderingen als Plantagenet Palliser en Lord de Guest. Van de „lower orders", zooals deze in zijn tijd genoemd werden, heeft hij niet veel te zeggen, en dat weinige is dan nog doorgaans niet bepaald vriendelijk. Trollope bezat niets van Dickens' genoegen in hun humor en zeer weinig van Hardy's bewondering voor hun waardigheid. Het was het vrij algemeen gevoelen van zijn tijd, en tot in Meredith's romans zijn er de sporen van merkbaar. Maar 't is opmerkelijk dat Trollope de meeste verachting had voor hen, die zich trachtten te verheffen tot een positie, boven die, waarin zij waren geboren en thuishoorden. Dat Mr. Slope door hem zoo verachtelijk werd geteekend is vooral hieraan te wijten dat hij zich op een plaats beproefde te dringen, te hoog voor zijn stand, en de ware reden voor Trollope's afkeer ten opzichte van Adolphus Crosbie is niet zoozeer dat hij des schrijvers meest geliefde heldin den bons gaf, als wel dat hij, niet door talent of uit eerzucht, maar zuiver uit „snobbery" op een hoogere maatschappelijke trede trachtte te komen. En ofschoon, nuchter bezien, de jonge Phineas Finn zich tegenover zijn geliefde bijna even slecht gedroeg als Crosbie, blijkt Trollope tegen Phineas geen wrok te koesteren. Phineas was arm en eerzuchtig, maar Phineas was altijd een gentleman.

Dit alles is een uitvloeisel van Trollope's „period-sense". Maar dit dan toegegeven, blijkt tevens uit de romans, dat geen Engelsch auteur — Jane Austen uitgezonderd — het verstond zoo waarheidsgetrouw, karakteristiek en rustig, welopgevoede menschen dier periode te teekenen. Het volgend voorbeeld is daarvoor kenmerkend: „My dear Crawley" the Archdeacon said, — for of late there seems to have grown up in the world a habit of greater familiarity than that which I think did prevail when last I moved much among men —; „my dear Crawley, I have enough for both". „I would we stood on more equal grounds", I said. Then as he answered me he rose from his chair. „We stand", said he, „on the only perfect level

on which such men can meet each other. We are both gentlemen". „Sir", I said rising also, „from the bottom of my heart, I agree with you. I would not have spoken such words; but coming from you who are rich to me who am poor, they are honourable to the one and comfortable to the other."

De man-van-de-wereld, autocratisch, rijk, beschaafd, Archdeacon Grantly, staat tegenover den eenigszins onhandigen, armen onsuccesvollen Mr. Crawley, die zich nog niet geheel vrij weet van zijn vroegere „shabbiness". Ieder erkent in den ander een kwaliteit, welke, in 't algemeen, opvoeding, beschaving, zou genoemd mogen worden, maar die nog iets meer insluit dan „gentle birth" en goede manieren.

Trollope accepteerde de sociale orde van zijn tijd met al haar conventies. Het is altijd zijn grief geweest tegen de meeste zijner tijdgenooten-auteurs, dat deze te veel „reformers" wilden zijn, te veel van hun sympathieën en antipathieën lieten blijken; dat zij, in dit opzicht, te veel van hun eigen persoonlijkheid in hun werken hebben gelegd. Een opzettelijk aangebrachte tendenz beschouwde hij zelfs als nadeelig voor de romankunst. „Are there not", vroeg hij, „real men and women here in England, and humor and pathos in life as it is?" Het was Trollope's overtuiging dat, voor een zooveel mogelijk juist realisme, de romanschrijver zich los moest maken van zijn personages; hij moest zichzelf onzichtbaar terugtrekken, zoodat de handeling zich zelfstandig en onbelemmerd kon voltrekken. Aan de consequenties van deze overtuiging heeft hij zich altijd trachten te houden; hij zag de menschen van zijn kathedraalsteden vol in het gelaat, trok levensgroote portretten van hen, beschreef hun doen en laten en gaf verslag van hun gesprekken. Hij keurde goed of af in afzonderlijke gevallen, naar zijn eigen gezond verstand hem dat gebood, en hervormers-allures waren hem vreemd. Afgaande op zijn politieke romans b.v., zou het moeilijk vallen hem bij een bepaalde politieke overtuiging onder te brengen; het naast zou hij geclassificeerd kunnen worden als vaag liberaal. Waarbij het merkwaardig is dat niemand, behalve Disraeli, politieke romans wist te schrijven, zoo werkelijk en interessant als Trollope dat deed. De verklaring is voor een groot deel gelegen in een hoofddoel dat Trollope zich altijd stelde, en dat we reeds noemden: romanschrijver te zijn, „to tell good stories". Hij schreef, zooals hij zijn geliefde sport, fox-hunting, beoefende: „straight and fast". Hij dacht voortdurend, niet aan een tendenz, maar aan zijn verhaal en aan zijn personages.

Men heeft Trollope dikwijls verweten, dat hij in zijn werk zoo weinig heeft gelegd van den typeerenden geest der omgeving waarin zijn verhaal speelde, dat over 't algemeen, de „set-

ting" slecht verzorgd was. De oorzaak daarvan werd voornamelijk gezocht in een betreffende leemte van zijn talent en zijn haastige commercieële manier van schrijven. Inderdaad was Trollope, wat het laatste betreft, een eigenaardig auteur. Het is bekend dat hij iederen dag, onverschillig waar hij zich bevond, met het horloge vóór zich, drie uur schreef, en zich tot taak had gesteld in dien tijd een bepaald aantal woorden te schrijven. Het is begrijpelijk dat deze methode bepaalde gebreken met zich bracht, als b.v. soms slordige woordkeus, echter niet de bovengenoemde, welke zijn tijdgenooten en de late tachtigers daaraan ook toeschreven. (Trollope leefde van 1815-'82). Uitgebreide milieuschildering achtte hij voor zijn verhaal overbodig. Voor dat verhaal was het eerlijk, levendig, prachtig proza, dat wij kennen, het beste middel. Zijn talent was te groot om een dergelijke leemte daarin te kunnen veronderstellen. De man, die het volgende kon schrijven: „He had written a book which had been characterized as tending to infidelity, and had more than once been invited to state dogmatically what was his own belief. He had never quite done so, and had then been made a dean", is geen „clumsy" of „dull" auteur.

Wel voelt men op veel plaatsen dat hij dieper had kunnen gaan, inniger had kunnen worden; 't is of de auteur te weinig zelfvertrouwen bezat, en daardoor zijn talent belette uit z'n stof te halen wat er in zat. Dit is inderdaad het geval. T r o l l o p e, die nooit geheel de gevolgen te boven is gekomen van een ellendig jeugdleven, dat hem zijn zelfvertrouwen had ontnomen, achtte zichzelf niet in staat zijn doel hoog te plaatsen. Durfde dit ook niet. Hij sprak zelf van „my mechanical stuff". Zijn brieven toonen aan dat er meer in hem zat, dan hij in zijn romans durfde vrijlaten — uit vrees waarschijnlijk voor de houding, die een Victoriaansch publiek wellicht zou aangenomen hebben tegenover een auteur, die dan bruisend en niet zoo erg Victoriaansch zou blijken te zijn. Wat zijn soms eenigszins slordige woordkeus overigens nog betreft, zijn in het geval van T r o l l o p e de omstandigheden wel ongunstig geweest. Onmiddellijk na hem kwamen de jongere Britsche auteurs, die, onder den dwang van Flaubert's invloed, naarstig zochten naar de „mot juste". A n t h o n y T r o l l o p e was de eerste natuurlijk, wien hun vernietigend oordeel trof. Zijn gebreken werden onder het vergrootglas geplaatst; hij werd het eerst in de schaduw der vergetelheid geschoven. Het tegenwoordig geslacht heeft T r o l l o p e weer recht gedaan, en erkend dat hij o.a. in de „Barsetshire novels", de z.g. „Cathedral Stories" of „Chronicles of Barsetshire" een serie romans heeft geschreven die bij de beste in de Engelsche litteratuur moeten ingelijfd worden. Deze romans (*The Warden*, 1858; *Barchester Towers*, 1857; *Doctor Thorne*, 1858; *Framley Paronage*, 1861; *The Small House at Allington*, 1864; en *The Last Chronicle of Barset*, 1867) kunnen ieder, die met T r o l l o p e wil kennis

maken, aanbevolen worden. Hij heeft daarmee een nieuwe „Shire" aan Engeland toegevoegd, en de litteratuur verrijkt met een figuur die altijd zal blijven leven, die van Mrs. Proudie.

Anthony Trollope heeft maar zelden een figuur trachten te scheppen, die abnormaal zou genoemd zijn in een tijd, toen men zich nog niet afvroeg of er wel iemand bestaat, volkomen normaal; en zoo beschouwd, is hij niet wat de moderne critiek zou noemen, een psychologisch schrijver. Maar Chiltern en Mr. Crawley zijn voorbeelden — zij 't dan ook weinige, en den modernen mensch, met Freud besmet, iets te onvoldaan latend — welke suggereeren waartoe Trollope in staat was, indien hij gewild had. Maar dit aspect van het leven trok hem niet aan. De mensch van „common stuff" fascineerde hem; hij had een buitengewoon talent de variëteiten daarvan waar te nemen en vast te leggen. De lezer van Trollope ziet de Claverings, Greshams, Woodwards, Robartses, Proudies, Grantlys bijna met lichamelijke oogen vóór zich. Het creëeren daarvan en het verspreiden van hen over zijn romans is de groote verdienste van dezen auteur. De gewone, eenvoudige menschelijkheid van zijn personages is vooral de oorzaak waarom zij, meer dan die van eenig ander romancier, tot de werkelijkheid behooren. Zoo werkelijk en zoo bekend, dat het feitelijk onmogelijk is hen te identificeeren met een bepaalden tijd. Zij leefden in de Mid-Victorian aera, — maar zij bestaan in de menschelijke natuur van alle tijden.

KNUVELDER (Gerard) HET RAMPJAAR 1830. f 2.50 en f 3.50. Uitg. Paul Brand, Hilversum.

Het komt den laatsten tijd meermalen voor dat jarenlang bestaande meeningen over historische gebeurtenissen in een heel ander daglicht worden geplaatst. Zoo leerden wij Willem de Zwijger op de schoolbanken kennen als de redder des Vaderlands; thans is herhaaldelijk reeds gewezen op het feit dat, ondanks het goede door hem ten slotte verricht, hij oorspronkelijk niet anders was dan een avonturier die in onze landen van de gelegenheid gebruik maakte.

Hetzelfde ten opzichte van een jarenlang heerschende opinie ontdekken wij nu in het helder geschreven werk van Gerard Knuvelder: Het Rampjaar 1830, een verhandeling over het voorspel en verder verloop van de Belgische opstand.

Volgens Knuvelder kan de opstand niet verklaard worden door fouten in de politiek van Koning Willem I, temeer daar deze vooral in de laatste jaren van zijn dwaling eener absolute heerschappij van het Noorden was teruggekeerd en grondige wijzigingen ten gunste van het Zuiden reeds geschied of in behandeling waren.

Het ageeren van Fransche elementen heeft het overigens niet onwelwillende proletariaat gebracht tot een uitbarsting, welke de veldtocht uitlokte met het voor onze geschiedenis bekende gevolg. Knuvelder geeft een scherpe analyse der factoren, die het meest tot de catastrophe hebben bijgedragen.

In verband met de onrust welke de Vlaamsche Beweging op het oogenblik in België veroorzaakt is dit boek zeer interessant om den kijk, die ons wordt gegeven op de positie van Vlaanderen in die dagen.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

MARTET (Jean) AZRAëL. Roman. 15 frs. Albin Michel. Paris, 1930.

Jean Martet is de gewezen secretaris van Clémenceau, dien hij in verschillende boeken herdacht heeft. Daarnaast schrijft hij avontuurromans, waarvoor hij een beperkt talent heeft. Zijn voorbeeld is Pierre Benoït, die echter als schrijver in alle opzichten zijn meerdere is. In Azraël verhaalt hij de geschiedenis van een kruisvaarder, die als eenvoudig pelgrim de reis naar Jerusalem aanvaardt, doch door een wonderlijk lot koning wordt in een Oostersche stad. De roman is een kunstelooze aaneenschakeling van gruwelen en onmenschelijkheden. Het is voor een functionaris van den Tijger blijkbaar onmogelijk zich in de mentaliteit van een kruisvaarder te verplaatsen: van het idealisme en de geestdrift der kruisvaarders komt niet veel te recht. Men voelt op elke bladzijde, dat er een twintigste-eeuwsch vrijdenker, voor wien het Christendom een treurige illusie beteekent, aan het woord is. Er is bovendien geen verwikkeling, geen voldoende conflict: slechts beschrijving, beschrijving tot in het eindelooze. Het is een galerij van weerzinwekkende wreedheden, die op den duur zelfs physieken afkeer wekt. De kruisvaarders beleven natuurlijk de noodige onstichtelijke avonturen; ook Geoffroi, de held, maakt zijn avontuur met een Orientale door. Het is een waardeloos, vervelend en kunsteloos boek dat zijn bestemming bereikt, wanneer de zolders er van gaan kraken.

BéHAINE (René) AU PRIX MêME DU BONHEUR. Roman. 15 frs. Grasset, Paris, 1930.

René Béhaine schrijft al jaren aan *„l'Histoire d'une Société"*, een veeldeeligen roman, waarvan „Au Prix même du Bonheur" nummer zeven is. Toen hij dit werk begon, een twintigtal jaren terug, was de psychologische roman „en vogue". Intusschen zijn de tijden veranderd; maar Béhaine houdt zich aan zijn opzet, zoodat dit werk heden ten dage wat archaïstisch aandoet. De driehonderd-zestien bladzijden van „Au Prix même du Bonheur" houden den naar een oplossing snakkenden lezer bezig met de hoogst belangrijke questie, of Michel zijn burgerlijk huwelijk met Cathérine ook kerkelijk zal laten inzegenen. Vandaag is het: ja!, morgen weer: nee! en zoo gaat het drie weken lang. Michel en Cathérine gelooven niet meer in Christendom en Kerk en Béhaine ook niet, zoodat 't in deze lange rij bladzijden niet ontbreekt aan hatelijkheden aan 't adres der Kerk en haar bedienaars. Toch heeft Béhaine wel talent om psychologische verwikkelingen te scheppen en te ontrafelen; daar tusschen door moraliseert hij graag over serieuze dingen. Maar wij hebben dit al zoo dikwijls gelezen, dat men onwillekeurig gaat uitzien naar het einde. Het hoofdthema van deze „Histoire d'une Société" is de voortdurend gestremde liefde tusschen Michel en Cathérine en elk

Christenmensch zal zich van deze door en door heidensche verhouding met weerzin afwenden. Een verkeerd boek, dat niemand zonder schade aan zijn ziel lezen kan.

FAUCONNIER (Henri) MALAISIE. 15 frs. Librairie Stock. Paris, 1930.

Het toekennen van den jaarlijkschen Goncourt-prijs is ditmaal niet zoo vlot gegaan als vroegere jaren. De Commissie was verdeeld en de uitslag is bevreemdend. „Malaisie" is, als ik me niet vergis, een eersteling, die na deze Auszeichnung natuurlijk opgang zal maken.

Henri Fauconnier is planter (geweest) in Malaka en beschrijft in „Malaisie" land en leven aldaar. Dat het boek den Goncourt-prijs won, bewijst reeds dat het kwaliteiten heeft. De schrijver behoort tot het ras der „lettrés", zooals er veel zijn in Frankrijk; menschen van een verfijnde geestesbeschaving, die dikwijls met den godsdienst hunner kinderjaren gebroken hebben, die geestige sceptici zijn geworden en boeken vol esprit weten te schrijven. „Malaisie" staat vol van origineele gedachten en waarnemingen: de auteur is een mensch, die niet onnadenkend langs natuur en omgeving heenleeft. De ziel van het landschap en de ziel der Maleiers herleven in zijn werk; maar wijl de schrijver geen vasteren grondslag heeft dan een zekere menschelijkheid, wijl alle, maar dan ook alle Geloof, Hoop en Liefde ontbreken, is het een boek van leege troosteloosheid geworden. De schrijver is te intelligent om niet veel meer dan een relaas van land en lieden te geven, maar daardoor juist is het gemis des te voelbaarder. Wegens dit ontbreken van alle godsdienstige en moreele normen is het een boek, dat slechts ontwikkelde lezers niet zal schaden.

Duitsch

MENDELSSOHN (Peter) FERTIG MIT BERLIN? (344) 4.50 M. en 6.50 M. Philipp Reclam, 1930.

Wie „Les faux Monayeurs" van André Gide als het model van den modernen roman beschouwt, zal ook „Fertig mit Berlin?" als een der beste producten van dezen tijd zien. Het is een aangrijpend stuk grootstadsleven onder intellectueelen met al zijn leegte, zijn beginselloosheid, zijn gejaagdheid, zijn drijven op impressies van het oogenblik. Er is in zulk een leven, dat gehetzt wordt van het redactiebureau naar het café, dat voortdurend in hoogspanning verkeert, geen tijd en geen plaats voor een lichtstraal van het eeuwige, voor eenige zelfinkeer of jenseitsgedachte. In een maalstroom leven deze menschen, elk oogenblik meegesleurd door een nieuwe sensatie, een nieuwe prikkel. De armoede der ziel is zoo verbijsterend dat het leven van een primitief natuurmensch oneindig verkieslijker lijkt dan dit. Van eenig hooger beginsel, van een levenslijn of levens-

richting is geen sprake. Elke verleiding stoot deze menschen in den afgrond van den hartstocht. De grenzen tusschen goed en kwaad zijn opgeheven. Deze roman is a-moreel of immoreel (zooals men het noemen wil) evenals de romans van Gide, om de eenvoudige reden dat hun schrijvers a-moreel of immoreel zijn. Hun leven en hun gedachte staan volkomen aan de tegenpool van het Rijk Gods, dat vervangen is door het Rijk der zinnen. Of men dit sensitivisme of naturalisme noemt, doet weinig ter zake: de juiste benaming is diabolisme, het kwaad treedt er op in rok en lakschoenen.

Deze roman van een twee-en-twintig-jarige (zoo doet zich de schrijver voor) getuigt van superieur talent. Alles, opbouw, beschrijving, reflexie is van meer dan gewone originaliteit. De schrijver is journalist, leeft een jaar lang het Berlijnsche zenuw- en machineleven, tot hij walgt van alles en met een vijf-en-veertige-jarige vrouw, de moeder van zijn vriend, op reis gaat. Het perverse ontbreekt niet. Voor gewone lezers is dit een zeer afkeurenswaardig boek.

SALBURG (Edith Gräfin) LIESL UND IHRE KINDER. (316) Verlag Max Seyfert, Dresden, 1930.

„Liesl und ihre Kinder" is een vervolg op „Das Enkelkind der Majestäten", dat wij in het Decembernummer van '29 aankondigden. Liesl is de (gefingeerde) kleindochter van keizer Frans Jozef en gravin Salburg vindt hier de gelegenheid op weinig flatteerende wijze de toestanden aan het Oostenrijksche hof te beschrijven. In dit vervolgdeel echter is het hof van de aarde weggevaagd. Het is de na-oorlogsche tijd en de republiek heeft het maatschappelijk leven totaal veranderd. Het „Enkelkind der Majestäten" is van haar echtgenoot gescheiden en woont met haar vier kinderen in een volksbuurt te Weenen. Zij heeft haar oude ideëen afgelegd en huldigt een humaan socialisme, hoewel zij met het officieele socialisme niet goed overweg kan. Het belangrijkste van dit boek is de ontwikkeling der kinderen, die allen een eigen weg gaan. In de jongens werkt het oude aartshertogelijke bloed: de twee oudsten vervreemden van de moeder, en ook de derde voelt weinig voor haar socialisme. Alleen de dochter volgt den weg der moeder.

Breedvoerig worden de schooltoestanden in het nieuwe Weenen beschreven. Over het geheel heeft dit tweede deel niet den lichten vleugelslag van het eerste. Het is vrij vervelend. Er is niets ondichterlijker en taaier dan de beschrijving van socialistische propaganda. Dit boek gaat eraan te gronde. De jeugd van een keizerskleinkind is nu eenmaal aantrekkelijker dan de jeugd in een volksbuurt. De „neue Sachlichkeit" werkt gauw ontnuchterend. Ook in dit deel is de schrijfster zeer onwelwillend en onbillijk jegens Kerk en priesters. Overigens is het een boek, dat volwassenen gerust ter hand kunnen nemen. Of zij het uit zullen lezen?

FRANKENSTEIN (Hermine) DAS MARTYRIUM DER TREUE. (309) Habbel, Regensburg.

Hermine Frankenstein laat haar „Martyrium der Treue" in Engeland spelen. Het is een boek voor het Katholieke gezin, vlotte en goed geschreven lectuur, die geen hoogere aanspraak maakt dan aangenaam te onderhouden. Diepe problemen hooren hier niet thuis. Het moet in ieders hand kunnen komen. De intrige concentreert zich om eenige schijnbewijzen, die de echtheid der geboorte van den held aantasten en zijn vijand wapenen verstrekken: doch de waarheid en de held zegevieren. Iedereen die graag een Duitsch boek leest, onbekommerd om litteraire eischen, kunnen wij dit boek aanbevelen.

Engelsch

GARDINER (D. F.) ANOTHER NIGHT, ANOTHER DAY. (319) 7/6. Constable & Co. Ltd., London.

De meer zonnige zijden van het leven schijnen haar beteekenis ter uitbeelding in haar romans voor Mrs. Gardiner verloren te hebben. Meer en meer neigt deze schrijfster naar een overwegend ernstig en somber realisme. De figuren van George Raker, de farmer Squire, van Shandy, van Esther Marlowe en van James Baxter harmonieeren volkomen bij het land waarop zij leven; het land dat met zijn onveranderlijke, dwingende eischen hun levens regeert. In dezen „roman van het land", domineert dat land; binnen zijn omlijsting verglijdt hun eenvoudig-tragisch bestaan. Ondanks alles blijft het effen; zelfs de ontzettende tragedie, aan 't eind van het boek, geschiedt zonder veel beroering. Maar het schrijnend effect wordt er door versterkt. Het is jammer, dat de schrijfster het landleven, waarvan het onveranderlijk rhythme toch ook zijn zonnig-poëtisch aspect bezit, niet zoo heeft kunnen zien. Haar visie echter heeft zij met talent in haar boek vastgelegd. *Another Night, Another Day* is een roman voor ontwikkelde volwassenen.

DODD (Catherine I.) LORDS OF LATTICE. Being some Chronicles of the Crathornes of Crathorne. (285) 7/6. Jarrolds, London.

Een familievloek, uitgesproken in de dagen der Puriteinen, is oorzaak dat tegen het einde der 18e en het begin der 19e eeuw het eene ongeluk na het andere de leden der Crathorne-familie treft. Het verhaal daarvan vult het boek, afgewisseld door beschrijvingen van typische oude gebruiken en van het Engelsche „country-life".

Een amusementsroman, maar niet voor te jeugdige lezers.

GRAHAM (Stephen) ST. VITUS DAY. 7/6. Ernest Benn.

De moord op aartshertog Franz Ferdinand in Juni 1914, en

vooral de gebeurtenissen en toestanden, er aan voorafgaand en leidend tot den aanslag, hebben Stephen Graham stof geleverd tot zijn semi-historischen roman. Al laat hij zijn fantasie tamelijk vrij spel in dit verhaal van Servische revolutionairen, het geeft toch blijk te berusten op het resultaat van een vrij grondig onderzoek. Liefhebbers van dit genre romans vinden hier wel iets naar hun smaak.

DUINKERKEN (Anton van) ACHTER DE VUURLIJN. f 2.90 en f 3.90. Paul Brand, Hilversum.

Gebundelde literaire opstellen, van één onzer meest begaafde Katholieke schrijvers, voor een belangrijk deel gewijd aan historische onbekendheden.

Het is de groote verdienste van v. Duinkerken dat hij de ziel van den schrijver opdiept uit het werk, dat door hem wordt besproken en hiernaar de waarde afmeet. Dat hij belangstelling weet te wekken voor een Anthonis de Roovere, een Katharina Boudewijns en andere zoo goed als onbekenden uit vorige eeuwen, is een krachttoer die niet velen hem zullen nadoen. De meesten zullen in dergelijke gevallen niet boven een interessante „oudheden"-beschouwing uit komen.

En de waarde ligt juist in datgene waarmede v. Duinkerken belangstelling weet te wekken. Geen jaartallen, geen karakteristieke levensvoorvallen, doch de strijd van de meer of minder begaafde kunstenaar, gezien in het licht van den tijd waarin hij leefde.

Het tweede (kleinste) gedeelte van het boek bevat eenige meer algemeene artikelen uit het hedendaagsch literair gebeuren o.m. „De Kunst van het Bereikbare" en „Het Paal-Manifest" welke destijds bij publicatie nog al de aandacht trokken.

Ondanks de juiste visie op verschillende onderwerpen laten deze opstellen een eenigszins gewilden indruk na. Vergelijkingen, die het „doen moeten", zijn te veel gezocht en derhalve lijdt het zeer goede proza van v. Duinkerken hier schade.

Op de laatste bladzijde van dezen zeer mooien bundel wordt Chesterton aangehaald. Heeft deze geniale schrijver niet onbewust eenigen invloed uitgeoefend die aan de laatste bladzijden niet ten goede is gekomen?

Voor ieder die belangstelt in litteratuur een aanbevolen boek.

VALERIU MARCU. LENIN, SAMENZWEERDER EN DICTATOR IN HET OOSTEN. Ned. bewerking door C. C. Bender. (347) Allert de Lange, A'dam.

Valeriu Marcu's boek over Lenin is een werk van beteekenis. In brillanten, te brillanten stijl verhaalt hij jeugd, ballingschap en dictatuur van Wladimir Iljitsch Oeljanow, die den politieken naam Lenin van zijn broer overnam.

Sommige momenten, bv. het oproer te Petersburg op 8 Maart 1927, zijn uitstekend beschreven. Valeriu Marcu beheerscht zijn stof en geeft een overzichtelijk panorama van de woelige tijden, waarin Lenin geleefd heeft. Lenin zelf domineert het geheel: hij is de samenzweerder en dictator. Bronnen vermeldt de auteur niet; men heeft hem te gelooven op zijn woord.

De Nederlandsche bewerker echter heeft zijn taak al te licht opgevat. Het is eeu uiterst slordige vertaling (vermoedelijk uit het Duitsch), die vertaler noch uitgever eer aandoen. Wie zonder blikken of blozen neerschrijft „literaten" i.pl.v. „litteratoren", „kiescampagne" i.pl.v. „verkiezingscampagne" „zoo te zeggen" i.pl.v. „om zoo te zeggen", „Vlamen" i.pl.v. „Vlamingen", toont zich geen geroepen „bewerker". Deze nonchalance heeft mij de lectuur voortdurend veronaangenaamd.

Het boek is met merkbare sympathie voor Lenin en Leninisme geschreven, zoodat al te eenvoudige lezers door Marcu's voorstelling misleid worden. Wij zouden het voor ontwikkelden voorbehouden wenschen.

Romans en Verhalen

HELMAN (Albert) SERENITAS. Roman (127) f 2.60 en f 3.60. De Gemeenschap, Utrecht. 1930.

In „Serenitas" behandelt Helman het geval van een lichamelijk niet volgroeide, die daardoor niet is als andere menschen, dikwijls als een onnoozele beschouwd wordt, maar in den serenen vrede zijner ziel een zonnestraal is voor zijn omgeving. Het is jammer, dat Helman, die een der beste en breedst aangelegde Katholieke auteurs is, niet altijd den gelukkigen greep heeft, zoodat zijn latere werk (*Hart zonder Land* en *Serenitas*) geen lectuur is die ohne weiteres kan worden aanbevolen. Dit is te meer te betreuren, daar de geestelijke onderstroom van *Serenitas* zoo sterk en zuiver religieus is. Een strengere en tactische reserve zou Helman goed doen. Wie dagelijks verkeert met boeken van de uiteenloopendste geestesrichtingen, verliest gemakkelijk het zuivere aanvoelen van wat de groote gemeente ergeren kan. Litterair achten wij *Serenitas* geen vooruitgang na *Hart zonder Land*. Was dit laatste als een serie gebrandschilderde ramen, origineel van lijn en koloriet, *Serenitas* is vaak van een vrij banale realiteit.

UNDSET (Sigrid) OLAV AUDUNSZOON OP HESTVIKEN. (634) f 4.45 en f 5.90. Vert. door Dr. A. Snethlage. J. M. Meulenhoff, A'dam, 1930.

Dit werk van de Noorsche schrijfster volgt op „Kristin Lavransdochter". Het thans in Nederlandsche vertaling verschenen „Olav Audunszoon op Hestviken" is de eerste helft van den reusachtigen roman. Hier is weer het volle talent van Sigrid Undset aan het werk: zij beeldt haar Middeleeuwers tot zielsechte menschen, wier harten kloppen op elke bladzijde, in elken regel van het boek. De schrijfster is thuis in het dertiende-eeuwsche Noorwegen als een botanicus in zijn plantentuin. Menschen, dieren en dingen hebben voor haar geen geheimen. Olav Audunszoon leeft en ademt in dit boek; hij trekt zich terug van God en menschen onder den ondragelijken druk van een geheim, een moord begaan op den verleider zijner vrouw. Hij wordt een hard en bitter mensch onder de dwingelandij zijner verzwegen zonde. En naast Olav treden de talrijke andere figuren op, de teere Ingun, Olavs vrouw, zijn kinderen, zijn verwanten en bekenden, allen menschen die we ons nabij voelen. Het leven der meesten is een ontzettende tragedie, maar er straalt een bevrijdend licht uit van Christus' kruis en zoo overwint het goddelijke ten slotte toch al het menschelijke. Een roman van diep Christelijke opvatting, die echter niet voor iedereen geschikt is. Slechts menschen die *in jaren en ontwikkeling meer dan volwassen zijn,* kunnen in het algemeen dit boek lezen.

MICHEL (Ernest) PARALYSE. Roman uit het intellectueele leven. (65) f 2.00 en f 2.75. Uitg. „Foreholte", Voorhout.

De ondertitel „Roman uit het intellectueele leven" is te weidsch

voor de 65 magere bladzijdetjes die dit boekje telt. Michel is een handig stijlvirtuoos die door ongewone verbeeldingen soms verrassend werkt. Maar zijn opgezweept visionairisme vermoeit spoedig. „Paralyse" verhaalt van een jongen man, die na een geloovige jeugd, atheïst wordt en daarna het geloof in Christus weer terugvindt. Eenige diepere waarde of beteekenis kan ik in „Paralyse" niet ontdekken. De geest is bij Michel wel gewillig, maar het talent is zwak.

QUERIDO (Is.) KATER DON JUAN. (92) f 1.50 en f 1.90. Nederl. Keurboekerij, 1930.

„Kater Don Juan", „De oude Jongere" en „Purien" zijn de drie schetsen, shortstories, of hoe men 't noemen wil, die dezen bundel samenstellen. Belangrijk zijn ze niet. Querido viert hier weer, vooral in nummer één en twee, zijn onuitstaanbare woordpassie bot. De zinnen struikelen over de woorden. In het eerste verhaal hindert erg het vermenschelijken der dieren-gevoelens, vooral waar het over 't sexueele gaat. Daarom achten wij het boekje slechts geschikt, niet interessant, voor volwassenen.

GIDE (André) SYMPHONIE PASTORALE. (152) f 1.50 en f 2.25. Vert. door P. C. Nagel. Nederl. Uitg. Mij., A'dam, 1930.

„Symphonie Pastorale" is een dier met verfijnde kunst geschreven verhalen, zooals Gide dat kan. Het zijn dagboekbladen van een Dominee in het Jura-gebergte, die een blind verwaarloosd kind in huis haalt, het opvoedt en zijn geestelijke ontwikkeling leidt, tot er langzamerhand een sterke wederzijdsche liefde ontstaan is. Tegelijk heeft de oudste zoon van den Dominee liefde voor het meisje opgevat. Haar vrij onverwachte dood klaart de situatie op.

Het is weer een moreel en religieus probleem dat Gide hier behandelt; maar hij stelt het geval niet zuiver. De aanvankelijk idyllische liefde tusschen dominee en pleegkind groeit uit tot een verslindenden hartstocht. Hoe kan deze liefde, die in haar begin en in haar wezen goed is, ongemerkt zondig worden? Dit is het probleem, waar Gide sceptisch tegenover staat. Doch de zaak is vrij eenvoudig. Wat aanvankelijk sympathie was, verandert in hartstocht en dit is in de gegeven omstandigheden verboden. Voor *ontwikkelde volwassenen*, die onderscheiden kunnen.

COHEN (Jozef) ABéLARD EN HELOïSE. (139) f 2.75 en f 3.50. Hollandia-Drukkerij, Baarn, 1930.

Deze „roman eener liefde" behandelt voor de zooveelste maal het onstichtelijke geval: Abélard-Heloïse. Litterair beschouwd heeft hij zijn qualiteiten. De Middeleeuwsche toon en sfeer zijn uitstekend getroffen: de zegswijze is altijd raak en scherp. Het zijn meer typen dan individuen die Cohen laat optreden: Fulbert is dé vrek, Julius

van Meaux is dé geboren twiststoker, Abélard en Heloïse zijn dé blinde verliefden zonder meer. Is de verwikkeling niet oorspronkelijk, de inkleeding is het des te meer; zij verraadt de hand van een meester.

De moraal van het boek is alles behalve Christelijk. Het geluk der liefde, der niet door God en wet geordende liefde, wordt er bezongen in bekorende klanken; het is een bedwelmende lofzang op den hartstocht, op de alverwinnende macht van Amor. De ongehuwde liefde staat er in veel bekoorlijker licht dan de door God bezegelde. Om deze reden moeten wij 't boek in zijn geheel ontraden en achten wij 't streng voorbehouden voor *geestelijk volkomen rijpe* en *ontwikkelde menschen.*

FEUCHTWANGER (Lion) SUCCES. (601) f 6.75 en f 7.90. Vert. door Anthonie Donker. Em. Querido, A'dam.

Satire kan een kunstuiting zijn, maar wanneer een auteur van bepaalde ideeën en instellingen een totaal verkeerde voorstelling geeft; dingen schrijft die per sé onwaar zijn; zich, in 't algemeen, schuldig maakt aan eenzijdigheid en onrechtvaardigheid, met haat als motief en stimulans, dan ontstaat een pamflet. Dit boek *is* een pamflet — 600 dicht bedrukte bladzijden groot zelfs, en Anthonie Donker heeft zijn naam aan de vertaling willen verbinden.

Een lijvig pamflet over Beieren in de jaren 1920-1923; over zijn regeerders; over zijn z.g. corrupties vooral in de rechtspraak — advocaat Geyer was zelfs bezig een boek te schrijven: „Geschiedenis van het onrecht in Beieren van den wapenstilstand in 1918 tot heden", en hij kon, op een gegeven moment, geval 237 registreeren —; over den aard zijner bewoners in 't algemeen: bierdrinkend, worstelend, immoreel; over het passiespel in Oberammergau, o.a. — het betrokken hoofdstuk vol onwaarheden is walgelijk. Erkend moet worden dat Feuchtwanger zijn werk, technisch bezien, knap geschreven heeft.

In bijna 125 korte hoofdstukken, hard, fel, scherp, flitsend, laat hij, als een film, heel de geschiedenis dier jaren, zooals zijn eenzijdige visie die wilde zien, de revue passeeren. Waar het in zijn kraam te pas komt wringt hij er ook wel gebeurtenissen in, die vroeger of later plaats grepen. Middelpunt van alles is het „Proces Krüger", het proces van den museumbeheerder, die, omwille der politieke intrigues der Beiersche regeerders, onschuldig de gevangenis ingaat. Actueele gebeurtenissen worden er verder in verwerkt, een enorm aantal persoonlijkheden uit alle standen — verscheidene ervan herkent men onder hun vermomming — treden er in op. Domineerend onder hen is Johanna Krain, de minnares van Krüger, — later huwt zij hem in de cel —; zij is bovendien de meest onbevredigende, daar haar levenshouding in tegenspraak is met haar handelingen en ondernomen stappen ten bate van Krüger.

Overal in elk land en onder elke maatschappelijke ordening, geschiedt onrecht; hier heeft de haatvisie van Feuchtwanger alles eenzijdig, bijna caricaturaal verwrongen.

Alleen zij, die den schrijver kunnen corrigeeren, door hun kennis der contemporaine geschiedenis en het bezit van algemeene menschenkennis, zoodat zij zich niet laten beinvloeden door het suggestief geschrijf van Feuchtwanger, kunnen dit boek zonder gevaar lezen. Daar het bovendien op veel plaatsen vlakweg gemeen is, raden wij het feitelijk niemand aan.

SNOEK (L. S.) WRAK HOUT. (196) f 2.25 en f 2.90. Hollandia-Drukkerij, Baarn, 1930.

„De Roman van een Pension" luidt de ondertitel. De schrijver heeft blijkbaar lang in Parijs geleefd; werd het boek in goed Fransch vertaald, dan zou niemand het werk voor een buitenlandsch product houden. Het speelt in de pas voorbije jaren en wemelt van toespelingen op recente gebeurtenissen. Het geval is met onmiskenbaar talent geschreven en gecomponeerd en toch boeit of ontroert het niet. Er zit te weinig voortgang in, te weinig stijging. De moord op het einde is al te onverwacht. Het eendere pensionleven van elken dag is te egaal van kleur om sterk te ontroeren.

Er wordt nog al vreemd geredeneerd hier en daar over spiritisme en aanverwante verschijnselen; de liaison der twee hoofdpersonen wordt al te simplistisch als natuurlijk en behoorlijk, ja als onvermijdelijk voorgesteld. Kortom deze pensionmenschen houden hun gedachten al te zorgvuldig buiten de Christelijke levenssfeer, zoodat het geen boek is voor iedereen. Ontwikkelde volwassenen kunnen het echter zonder schade ter hand nemen.

FINK (Georg) MIJ HONGERT. (239) f 2.50 en f 3.50. Vert. door J. M. Palen. W. de Haan, Utrecht.

Aan het slot van zijn boek zegt de schrijver: „Ik denk niet aan het proletariaat dat zich laat gelden, dat waardigheid voelt, vervuld van een politiek ideaal, maar aan de armen. Aan den vijfden stand. Wanneer er in een zaal duizend armen zitten, voor de deur staan er nog armeren".

Liefde voor deze menschen is de drang geweest, waardoor dit boek is geschreven. Wij ervaren de toestanden van de laagste lagen der Berlijnsche bevolking voor, tijdens en na den oorlog. Doorheen de deernis van de levens een teere liefdeband tusschen een moeder en kind.

Het zou een onjuiste zienswijze zijn dit werk van Georg Fink om zekere bladzijden te veroordeelen, temeer daar de literaire kwaliteiten niet gering zijn. Maar slechts *een rijp lezer* mag dit boek in handen nemen daar enkele bladzijden gewaagde passages over het sexueele leven bevatten. Tevens moet de meening van den schrijver

dat deze menschen in hun ondeugd rein zijn omdat zij de zonde als zoodanig niet kennen, in het juiste verband worden begrepen.

Het feit dat de schrijver op harmonische wijze de noodzaak van Liefde voor deze minsten onder de menschen naar voren heeft gebracht omdat hierdoor „zij misschien vrijer ademen" zal aan menigeen voorbijgaan.

KRISTENSEN (Erling) DE KONING DER SCHOOIERS. (324) f 4.25 en f 4.90. Vert. door A. en E. Rosendahl-Huber. „Elsevier", A'dam.

Kristensen moet een schrijver zijn die nog beloften inhoudt, want zijn boek is niet af, niet voldragen. Het handelt over veenarbeiders, die een moeitevol bestaan leiden aan den rand van 'n moeras. Eén hunner, bijgenaamd „De Koning" weet na veel tegenstand en spot, het moeras droog te leggen. De hierdoor ontstane voorspoed voor de eertijds arme bewoners voert tot onderlinge afgunst en haat. Ten slotte steekt hij, die de oorzaak was der lotsverbetering, doch zelf hiervan de minste vruchten plukte, den dijk door. Zelfmoord van „De Koning", doordat hij zich werpt in het binnenstroomende water, is het einde.

Het boek geeft mooie passages; vooral waar de ruwheid van de bewoners naar voren treedt, blijkt de schrijver een goede uitbeeldingskracht te bezitten. Scherp komt tot uiting de eensgezindheid in de armoede, de verdeeldheid bij de welvaart. De tragiek van de hoofdpersoon, die in zijn streven om aan zijn lotgenooten verbetering te brengen, bij het slagen hiervan door hen wordt voorbijgezien, is een oud probleem dat ons in deze kleine gemeenschap juist wordt geschetst. Voor volwassenen is het minstens een interessant boek.

CINELLI (Delfino) DE VALSTRIK. Uit het Italiaansch door C. Smits-de Wit. (203) f 1.75 en f 2.50. Ruys, Zeist, 1930.

Het is doodjammer dat dit mooie boekje moreel niet zuiver op de graat is. Als novelle is het een model. Geen psychologisch geanalyseer, maar handeling en verwikkeling, frisch, spannend, stijgend tot het einde. Een jachtopziener wreekt zich op een strooper, die hem eens mishandeld heeft, door zijn heer, den Marchese, bij diens vrouw te brengen op hetzelfde oogenblik dat de jaloersche strooper den Marchese (in werkelijkheid is het een pop die de jachtopziener gemaakt heeft) in het veld meent dood te schieten. Als de strooper de waarheid ontdekt, wordt hij zwakzinnig. Heel dit bedenkelijk geval wordt verhaald met de gnuivende pret in het verbodene van de Decamerone en de oude Fransche fabliaux. Om deze reden is het boekje *af te keuren.*

YOLAND (James) DE OMROEPER. (288) f 2.90. „De Branding", De Bilt.

Op den titel staat dat dit een moderne radio-roman is, opgedragen aan de meest bekende Nederlandsche Omroepers. Het radio-bedrijf speelt er dan ook een groote rol in. Jim Te Wechel is de meest bekende omroeper van de N.I.C.O. en maakt bij een bezoek van eenige dames en heeren aan de studio kennis met een paar aardige jonge meisjes, die later nog eens terug komen om meer op de hoogte te komen. Molly en Els worden groote vrienden met Jim Te Wechel. Molly is een modern meisje dat conventie schuwt en Els, door consciëntieuze ouders opgevoed, hecht meer aan de gebruikelijke vormen. Eerst meent Jim, dat hij zijn hart verloren heeft aan Molly, maar hij hoort bijtijds dat zij niet veel voor hem voelt. Dan gaat zijn genegenheid op Els over, in wie hij zijn levenskameraad vindt. De roman is eenvoudig genoeg, maar het boek zal vooral bij radioliefhebbers in den smaak vallen, omdat zij op ongezochte wijze veel over het bedrijf te weten komen.

BEEDING (Francis) DE VIJF FLAMBOUWEN. (441) f 1.25. „Jacob van Campen", A'dam.

Koning Peter van Roemenië, een jongen van 'n jaar of tien, wordt uit den trein, waarmede hij naar zijn vaderland terugreist, opgelicht door de vijf Flambouwen, een bende schurken, die om hun eigen zak te spekken een revolutie in Roemenië willen ontketenen en den koning van zijn kroon berooven. Een secretaris van den Volkenbond, bevriend met de gouvernante van koning Peter, wordt zonder dat hij het gewild heeft in deze lastige zaak gewikkeld, waarbij zijn leven meer dan eens gevaar loopt. De Flambouwen zijn voor geen klein geruchtje vervaard, maar de gerechtigheid zegeviert ten slotte, koning Peter komt terecht en John Baxter mag de vriendschapsbanden met Ann een beetje nauwer aan halen. Geschikte lectuur voor volwassenen.

SEGHERS (Anna) HET OPROER DER VISSCHERS VAN ST. BARBARA. (140) f 1.90 en f 2.75. Vert. van Nico Rost, „Servire", Den Haag.

Anna Seghers is acht en twintig jaar, ze heeft den Kleistprijs voor 1928 verworven en Nico Rost geeft een goede vertaling van dit kleine tendentieuze boekje, dat slechts voor zeer weinig lezers geschikt is.

Het geeft een beeld van het visschersleven in het zoogenaamde „Hongernest" waar hard wordt gewerkt tegen karig loon. Opstand en staking worden als onvermijdelijk gevolg van den honger beschreven. Een deerne uit een volkslogement vergooit zich aan de ruwe bezoekers, wat door de schrijfster nogal plastisch wordt weergegeven. Daarom achten wij dit boekje, dat overigens heel mooie pas-

sages heeft, lang niet voor iedereen geschikt en kan het niet onder de verheffende lectuur gerekend worden.

PHILLIPS OPPENHEIM (E.) JEANNE. (259) f 1.20. Vert. door N. B. Elvé, Seyffardt, A'dam.

Wat 'n gezellige „pan" kan Oppenheim soms in zijn boeken ten tooneele voeren; 'n prinses, 'n Goliath, die visscher schijnt te zijn, 'n troepje valsche spelers, 'n schatrijke erfgename, 'n luchthartig jongmensch, dat erin vliegt en als hij het bedrog ontdekt, kalmpjes wordt opgelicht, 'n oud kasteel met onderaardsche gangen, en 'n eiland met 'n allerpoëtisch landhuisje, het leven in de sociëty op z'n ergst en het leven op een oud vervallen slot waar maar 'n paar kamers bewoonbaar zijn. Allemaal tegenstrijdigheden, die het talent van Oppenheim samenvoegt tot een behoorlijk geheel, waaruit een zijner spannendste romans ontstaan is. Volwassenen.

FAIRLIE (Gerard) DE IDEALE VROUW. (272) f 1.25 en f 1.90. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys, A. W. Bruna & Zoon, Utrecht.

Na een lange afwezigheid komt Murray in Engeland terug en omdat er geen „kind of kraai" op hem wachten, besluit hij in dezelfde herberg te gaan logeeren, waar hij, voordat hij op reis ging een nacht heeft doorgebracht. Dit besluit is het begin van een serie avonturen en moeilijkheden, waarin hij gewikkeld wordt door den moord op den ouden professor: Weighton, een geleerde, die in de nabijheid van de herberg in een groot huis woont, waar hij proeven doet, voor zijn uitvinding noodzakelijk. Murray krijgt door een toeval den laatsten wil van den professor in handen, waarin deze z'n uitvinding op een geheimzinnige manier vermaakt aan een zekere Yolande, die hij moet gaan zoeken. Deze niet zoo eenvoudige opdracht maakt de zaak nog moeilijker voor hem, maar hij zet dapper door en ontvangt op het einde een belooning waarvan hij zelfs niet heeft durven droomen. Een handlangster van den schurk die het op de uitvinding van den prof. begrepen heeft, gedraagt zich niet altijd even netjes, daarom is dit boek geen lectuur voor iedereen, maar voorbehouden voor rijpere lezers.

COURTHS-MAHLER (Hedwig) HET GEHEIM VAN MARLENE LASZBERG. (240) f 1.50 en f 2.25. Met autorisatie vertaald door A. E. C. Verhard-Berkhout, J. T. Swartsenburg, Zeist.

Zooals de Alster en de Elbe door de Hanse-stad: Hamburg, stroomen zonder ophouden, zoo blijft de stroom van de romans van haar inwoonster: Mevrouw Hedwig Courths-Mahler voortdurend vloeien. Ook dit is weer een van de variaties op het bekende thema: twee liefhebbende harten, die door een onoverkomenlijken scheidsmuur van elkander gescheiden zijn, worden op het juiste moment door het omverhalen van den muur, door een of

ander precies op tijd komend ongeluk, onuitsprekelijk gelukkig gemaakt. Voor de liefhebsters een aardige tijdpasseering.

ANET (Claude) HET DRAMA VAN MAYERLING. (227) f 2.25 en f 2.90. Geautoriseerde vertaling van Fenna de Meyier, Boekerij „De Voortganck", A'dam, 1930.

Dit boek voert ons terug in den tijd, dat Weenen nog een der vroolijkste steden van Europa was, en het keizerlijk hof voortdurend de bewonderende genegenheid van de Weeners tot zich trok. Meesterlijk geschreven, brengt het ons langzaam aan tot de tragische climax waarin het leven van den jongen en zoo geliefden kroonprins onderging. Het drama van zijn onverwachten dood is nooit geheel en al opgehelderd, maar in dit boek worden de oorzaken die er toe geleid hebben en de gevolgen daarvan, zoo natuurlijk verteld of de schrijver er zelf getuige van geweest is. De figuur van het mooie meisje: Marie Vetsera, een slachtoffer van haar dwepende liefde voor den kroonprins en de gewetenlooze koppelzucht van een familielid van den Aartshertog, is zoo beschreven, dat al onze sympathie naar haar uitgaat. Jammer alleen dat de schrijver zich niet heeft kunnen weerhouden om den kroonprins eenige „hiebe" op de Jesuieten ten beste te laten geven, maar aangezien het boek om de stof welke het behandeld *voorbehouden* is voor ontwikkelde lezers, zullen dezen daarover zich wel het juiste oordeel vormen.

FOSTER (Geo. C.) DE LEVENSLOOP VAN JOHN WODEN. (336) f 2.25 en f 2.90. Geautoriseerde vertaling van Titia Gorter, Bruna & Zoon, Utrecht.

Om de belangstelling van de lezers op te wekken begint dit boek met een soort voorwoord van den volgenden inhoud:

„Dit is een interessante en ongemeene geschiedenis. De held is John Woden, een roekeloos type, dat geld verdient als water, en zeer veel succes heeft met alles wat hij doet. Al zijn nakomelingen echter mislukken."

Woden verheft zich tot een hooge maatschappelijke positie en heeft vele en afwisselende avonturen.

Ten slotte wordt hij gewikkeld in een romantische liefdesgeschiedenis met een buitengewoon mooi Amerikaansch meisje.

Er is schoonheid in dit boek; het is het verhaal van een zeer krachtig man. Een merkwaardige geestverschijning voegt er niet weinig aan toe, om het verhaal interessant te maken.

Dit alles mag misschien voor neutrale lezers, die het met de moraal zoo nauw niet nemen, waar zijn, wij beschouwen de figuur van John Woden uit een geheel ander oogpunt en moeten eerlijk zeggen dat hij, ondanks zijn enorm succes in de wereld niet anders dan een zelfzuchtig, goddeloos mensch is, die heel wat op zijn kerfstok

heeft, vooral waar het vrouwen betreft, waarom wij dit boek *zeer voorbehouden* en voor onervaren lezers totaal *ongeschikt* achten.

SHERRIFF (R. C.) en BARTLETT (Vernon) DE GROOTE REIS. (324) Vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys, Scheltens & Giltay, A'dam.

Verleden jaar werd door het gezelschap van Ed. Verkade, het tooneelstuk: De Groote Reis, opgevoerd, dat vele menschen ontroerde door zijn waarachtige tragiek. Het boek, waaruit het tooneelstuk werd getrokken, is niet minder ontroerend. De jonge James Raleigh, die op school een ware heldenvereeniging heeft voor den ouderen Dennis Stanhope, komt in den grooten oorlog als piepjong luitenant, ingedeeld bij de compagnie van Stanhope, in de loopgraaf, waar zij zes dagen moeten doorbrengen in de voorste linies. Stanhope lijkt niets meer op den ietwat pedanten jongen man tegen wien de kleine jongens op school zoo hoog opkeken. Drie oorlogsjaren, doorgebracht in de voorste linies aan het front, hebben hem totaal veranderd, zijn zenuwen zijn altijd in de hoogste spanning en hij drinkt voortdurend om deze de baas te blijven. Toch is hij een kraan en zeer gezien bij zijn mannen, om zijn rechtvaardigheid en dapperheid, en met hen medeleven. Raleigh wordt bij zijn aankomst in de loopgraaf allesbehalve vriendelijk door hem ontvangen, hij schaamt zich voor zichzelf, vooral om de zuster van Raleigh, met wie hij verloofd is, hij kan het idee niet van zich afzetten, dat Raleigh gekomen is om hem te bespionneeren. Deze blijft echter in hem zijn held zien, en aan het einde als de jongen door een granaatscherf doodelijk getroffen in de armen van Stanhope sterft, vindt deze in een ontroerende teederheid de oude vriendschap voor zijn jongen makker terug. Rondom deze beide figuren staan anderen, als Osborne „Oompje", zooals hij door de jongeren genoemd wordt, Trotter, Hibbert, Mason, allen met hun eigenaardigheden scherp geteekend.

Het boek is uit den aard der zaak geen lectuur voor heel jonge menschen, maar voor ouderen om aan te bevelen.

STUWE (Eline) HOTEL „DE RESIDENTIE". I. (316) II. (322) p. d. f 4.50 en f 5.90. P. N. van Kampen & Zn., A'dam.

Deze schrijfster heeft zich reeds op allerlei gebied bewogen om stof voor haar romans te verzamelen. In dit boek geeft zij het leven in een groot hotel, hier en daar een vluchtigen kijk op het bedrijf, maar vooral beschrijft zij den invloed, welke dit rustelooze bestaan op menschen, die het beleven, uitoefent.

Mevrouw Westerfeldt is eigenaresse van het groote Hotel „De Residentie" in Den Haag, dat zij na den dood van haar vroeg gestorven echtgenoot geheel alleen beheert. Haar zoon heeft haar, toen hij volwassen werd, verlaten, omdat hij zich altijd achteruitgezet voelde bij het bedrijf. Hij trouwt en sterft in den vreemde, zijn kin-

deren verweesd achterlatend, want ook zijn vrouw is overleden. Grootmoeder neemt de twee kinderen, Marianne en Paul tot zich. Marianne is een flink, sterk meisje, dat steeds in een wrokkend verzet tegen het hotel en alles wat daarin omgaat, leeft, Paul is een zachte zwakke jongen, die den vrede tusschen Grootma en Marianne, welke telkens dreigt verstoord te worden, tracht te bewaren. Marianne hunkert naar een weeldeleventje. Een der meest geziene gasten, een echte lady-killer, André van Hogenlanden achtervolgt Marianne met zijn attenties. Paul wordt ziek, moet naar het Zuiden, Grootmoeder laat het bedrijf in de zorgen van haar kleindochter en den vertrouwden Gérant over. Van die gelegenheid maakt Marianne gebruik om met André een snoepreisje naar Parijs te maken. Door den gérant verwittigd komt Mevrouw Westerfeldt dadelijk terug, telegrafeert het jonge meisje, dat zich uit het paradijs verdreven voelt, als zij in Den Haag een strenge Grootmoeder onder de oogen moet komen. De gevolgen van haar lichtzinnigheid blijven voor Marianne, die zich in alles een rasegoïste toont, niet uit. André's fortuin is totaal verspild, hij redt zich door een schatrijk adelijk meisje te trouwen. Paul sterft ten gevolge van een poging om Marianne te zoeken, die in een wanhoopsbui is weggeloopen; na zijn dood laat het meisje haar Grootmoeder alleen om haar schande te verbergen en de oude vrouw zoekt haar troost in het bedrijf. Een vlot en aangenaam geschreven boek, dat de toestanden raak schetst, maar om het gegeven, tot de zeer voorbehouden lectuur behoort.

SIDGWICK (A.) VAN ALLERLEI SLAG. (256) f 2.50 en f 3.50. Vertaling van C. F. van der Horst. W. de Haan, Utrecht.

Van allerlei slag zijn de vier kinderen van Mevrouw Colmar, waarover zij in dit boek voortdurend zelf aan het woord is. Zeer geestig vertelt zij van den ernstig bedachtzamen Henri, van Eva, de getrouwde dochter, haar man en kinderen, van Victor, die met Kitty trouwen wil en vooral van Gerda, de onevenwichtige jongste, die telkens een andere vlam en een andere „hobby" heeft, waardoor zij haar familie in voortdurende opschudding brengt en haar Moeder van de eene plaats naar de andere doet reizen om de zaken weer recht te zetten. Tusschen alles door komen de schermutselingen met de trouwe gedienstige Sophie, die telkens haar dienst opzegt en weer gesust moet worden. Voor oudere lezers een humoristisch boek, dat een aardig kijkje geeft op het leven van een moderne en mondaine veelgeplaagde grootmoeder.

WYNNE (Pamela) HET EENZAME HUIS. (247) f 1.90 en f 2.50. Van Holkema & Warendorf, A'dam.

De romans van Pamela Wynne bewegen zich bijna allen in eenigszins gewaagde sferen. Hier trouwt Mavis Carter, oudste dochter van een armen dorpsdokter met Dr. Weston, die in een eenzaam

oud huis woont met een huishoudster, waar hij slechte praktijken uitoefent. Mavis begrijpt niets van de vreemde dingen, die zij vermoedt dat in huis voorvallen, maar haar zuster Winnifred, die bij haar logeert, opent haar oogen, terwijl zij zelf een jong meisje uit Dr. Weston's handen redt. De vader van dit arme kind, Sir Barstairs is haar zoo dankbaar, dat hij haar met een jonger zusje te logeeren vraagt. Dr. Weston is nu genoodzaakt een andere manier te zoeken om aan den kost te komen, hij neemt nu zwakzinnigen en rustbehoevenden in huis, waarbij een jongen is, die hij op last van de moeder, langzaam vermoordt want de jongen is een rijke erfgenaam, en de ontaarde moeder wil zich zijn bezittingen toeëigenen. Mavis leeft in een voortdurende wanhoop, zij kan deze schurkenstreken niet aanzien, en besluit zich van het leven te berooven. Sir Harry Bastairs redt haar, krijgt haar lief, belet Weston met zijn misdadig opzet door te gaan, die juist op het goede moment door een auto overreden wordt, om geen echtscheiding te hoeven aanvragen.

Een zeer voorbehouden roman uitsluitend voor menschen met veel levenservaring.

CATHER (Willa) DE STRIJD VAN DEN AARTSBISSCHOP. (269) f 2.25 en f 2.90. Drukkerij „Helmond", Helmond.

Omstreeks 1850 was de toestand der R.K. Kerk in Nieuw Mexico in zeer ontredderden staat. Jean Marie Latour werd daar benoemd als Apostolisch Vicaris en gaat erheen in 1851 met zijn vriend Father Vaillant om de orde te herstellen en de vele ingeslopen misbruiken uit te roeien. Dit mooie boek geeft een idee van de bijna onoverkomelijke moeilijkheden welke Mgr. Latour te overwinnen had. Hoewel hun godsvrucht vurig is gebleven, hebben de priesters allerlei verkeerde gewoonten aangenomen, zij drijven handel, nemen het niet zoo nauw met het coelibaat, leven in grooten overvloed, terwijl hun omgeving doodarm is, enz. Met leede oogen en antipathie worden de maatregelen van den nieuwen Bisschop beschouwd en zelfs tegengewerkt, maar Father Latour houdt vol en strijdt den goeden strijd tot het einde toe. De vele verkeerde toestanden worden in dit boek onomwonden genoemd, daarom achten wij het een aanbevelenswaardig boek voor rijpere lezers, die er zeker van zullen genieten.

COLLOMB (Joseph) HET GEESTELIJK PORTRET. (243) f 1.50 en f 2.25. Vert. door Jhr. R. H. G. Nahuys. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Het is uiterst moeilijk om den dader van den moord op rechter Robert Graigin te vinden, maar Galt, die op zich genomen heeft om te achterhalen, wie de misdaad begaan heeft, is toegerust met zulke buitengewone eigenschappen, dat hij den dader vindt langs psycho-analystischen weg. Erg teer van geweten is deze zonderlinge detective niet, maar hij bereikt zijn doel en brengt het verhaal tot

een zeer verrassende en treffende ontknooping. Het boek is ontspanningslectuur, voorbehouden voor rijpere lezers.

RöNNE (Jörgen Falk) ROND DEN DORPSVIJVER. (164) f 1.90 en f 2.50. Uit het Deensch vert. door G. J. Risselade-Garrer, „Elsevier", A'dam.

Bij het lezen van dit verhaal kwamen ons onwillekeurig de woorden van het aardige gedicht van Pater B. van Meurs: „Van de pomp die piepte, niet meer piepte en weer piepte", voor den geest:

„Daar kwamen in den morgenstond,
Als ooievaars, die kleppen.
De boerendames uit het rond,
Om water uit te scheppen,
En over Jan en alleman........" enz. Jörgen Falk Rönne, de Deensche predikant heeft in zijn genre veel overeenkomst met dezen geestigen Jesuiet. Hij bezit een stillen sprankelenden humor, die zich door alles heen baanbreekt. In dit boek vertelt hij van het mooie eiland, over hetgeen er rond den dorpsvijver al zoo gebeurt. Er komen zich drie verschillende vreemdelingen vestigen op het eiland: de man, die de goedgeloovigheid van die eenvoudige bewoners denkt te gebruiken om zijn eigen zak te spekken, een paar dames die rust behoeven en al gauw zich met de binnenlandsche politiek bemoeien, en de man, die het goed meent met de eilanders, hen vooruit wil helpen, allerlei nieuwigheden wil invoeren, over inpolderen spreekt en op zijn eigen land de daad bij het woord voegt, maar geen van deze menschen kan het op den duur volhouden; tegen de vasthoudendheid van de eilanders kan niemand op en als men er niet geboren is, kan men er niet gedijen. Een boek dat wij velen in handen wenschen.

CORVIN (Michaël) DE HEIMELIJKE STRIJD. (245) f 1.50 en f 2.25. Geautoriseerde vertaling van J. H. Akkermans. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Deze ietwat breedsprakige avonturen-roman behandelt het gegeven van een ondernemend jong meisje, dat aan het groote dagblad: „de Welt" verbonden, door den hoofdredacteur wordt uitgezonden om in Engeland eens rond te neuzen, stof voor artikelen te verzamelen; maar eenmaal in Londen gekomen, doet zij de ontdekking, dat zij feitelijk als spion in het vreemde land werkzaam is en zonder het te weten opgenomen is in de gelederen van den Geheimen Dienst van haar vaderland. Zij besluit dapper haar plicht te doen, nu zij er voor staat, maakt vele spannende avonturen mee, maar brengt het er goed af. Ontspanningslectuur, die er zijn mag, voor volwassenen.

HORLER (Sydney) CHIPSTEAD, VRIJBUITER VAN DEN G. D. (272) f 1.90. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

Een schrikwekkende figuur: „De Gemaskerde" heeft Sir Robert Heddingley, hoofd van den G. D. in Engeland, opgelicht en spoorloos doen verdwijnen. Zijn aangenomen dochter telegrafeert Chipstead om zoo spoedig mogelijk naar Londen te komen om „De Gemaskerde" te ontmaskeren en Sir Heddingley te redden. Dat deze opdracht van het meisje dat hij liefheeft zoo eenvoudig niet is, moet Chipstead tot zijn schade ondervinden. „De Gemaskerde" is een oude rat, niet zoo gauw in den val loopend, als zijn achtervolgers wenschen...... Chipstead ten einde raad neemt den Chef van de Parijsche Sureté in den arm en met diens hulp gelukt het hem den misdadiger te pakken te krijgen. Een echt boeiend verhaal voor ouderen.

PACKARD (Frank L.) DE VERDERE AVONTUREN VAN JIMMY DALE. (224) f 2.25 en f 2.90.

PACKARD (Frank L.) JIMMY DALE EN DE GEHEIMZINNIGE STEM. (210) f 2.25 en f 2.90. Johan Mulder, Gouda.

Tot zijn groote teleurstelling is de „Tocsin" weer ontsnapt aan de liefderijke zorgen, waarmee Jimmy Dale haar omringde en daarom heeft hij zijn vermomming weer aangebracht, om haar in de misdadigerswereld, waar zij de moordenaars van haar vader zoekt, te achterhalen. Voordat hij zijn doel bereikt, wordt hij gewikkeld in vele avonturen en is hij in staat veel misdaden goed te maken, zeer tegen den zin van de dievenbende. Menigmaal loopt zijn leven groot gevaar, maar eindelijk lukt hem in samenwerking met de „Tocsin" de schurken onschadelijk te maken, waarna hij met zijn geliefde Marie van een welverdiende rust genieten mag in zijn gewone gedaante van millionair. Avonturen-romans voor groote menschen.

PACKARD (Frank L.) BLONDE MARIE. (230) f 2.25 en f 2.90. Johan Mulder, Gouda.

Ook in dit boek vermomt zich iemand uit de betere kringen, om te verkeeren in de onderwereld. Rhoda Gray komt door zonderlinge omstandigheden er toe om zich als Zigeuner-Nan te bewegen tusschen allerlei geboefte, hun geheimen af te luisteren en zooveel mogelijk hun plannen te verijdelen of ongedaan te maken. Zij komt in groote moeilijkheden en de „Avonturier" redt haar. Een zeer fantastisch verhaal, dat dienen kan tot ontspanningslectuur voor volwassenen.

WALLACE (Edgar) HET GEHEIM VAN DE VERBORGEN KAARS. (232) f 1.50 en f 1.75. Vert. door A. C. G. Schoonderwoerd. Johan Mulder, Gouda.

Het moet wel een eigenaardige gewaarwording zijn, wanneer je kalmpjes met je vrouw in een aardig huisje buiten leeft van je zuurverdiende geld, als je door de sluwe intriges van een aartsschurk, eerst in de gevangenis en wanneer je onschuld bewezen en je vrijspraak afgekondigd is, opgelicht wordt, en bijna twee jaren zuchten moet in een onderaardschen kerker in dat vreeselijke land: Albanië. Dit overkomt den held van dit verhaal allemaal omdat hij nu toevallig de vrouw getrouwd heeft, waarop de Griek Kara zijn slechte hart gezet heeft. Is het wonder, dat...... maar, neen, stop.... de clou vertel ik niet...... dat zou alles bederven. Het is een echt Wallace-boek voor groote menschen.

GAGERN (Kurt von) DE SATAN DER ZUIDZEE. I. (256) II. (207) Vertaling van J. H. Akkermans. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Deze twee deelen van Kurt Gagern's reisavonturen vertellen ons van zijn ervaringen op Borneo, een onzer Indische bezittingen, en zijn ondervindingen zijn nu juist niet allen van aangenamen aard. Sinds jaren wordt de kust van dit eiland onveilig gemaakt door een zeeroover, die een heele vloot tot zijn beschikking schijnt te hebben. Von Gagern besluit met zijn vriend Jeswell dien Satan der Zuidzee onschadelijk te maken, maar dat besluit is gemakkelijker genomen dan uitgevoerd en de beide dappere mannen maken avonturen mee, waarbij ons de haren te berge rijzen. Zij moeten den schurk achtervolgen tot in Egypte, waar hij eindelijk de straf voor zijn misdaden ontvangt. Er komen beschrijvingen van zulke gruwelijke wreedheden in deze boeken voor dat zij voor *jongeren* ongeschikt zijn.

FLEERACKERS S.J. (E.) KRONIJKEN. (167) Bode van het H. Hart, Alken.

Een bundel geestige vertellingen en schetsen voor Jan en alleman geschikt.

WHITE (Red.) DE VIJF KNOOPEN. (224) f 0.75 en f 1.10. Stella-Editie, A'dam.

Mr. Flower is een schurk, die niets in de wereld ontzien heeft om tot fortuin en aanzien te komen. Hij heeft schatten geroofd in Indië, menschen vermoord, schepen laten zinken.... kortom allerlei monsterachtige daden gepleegd. De wraak van twee Maleiers achtervolgt hem tot in Engeland waar hij met zijn nichtje in een schitterend huis woont, en hij wordt gedood door het koord met de vijf knoopen. Een zeer spannend verhaal voor volwassenen geschikt.

TRACY (Louis) HET HUIS OM DEN HOEK. (224) f 0.50 en f 0.75. Stella-Editie, A'dam.

Wat daar niet allemaal gebeurt in dat huis om den hoek! Om van te rillen! 'n Verhaal om niet van uit te scheiden. Voor iedereen.

RINEHART (Mary Roberts) DE WENTELTRAP. (269) f 0.75 en f 1.10. Stella-Editie, A'dam.

Juffrouw Innes heeft voor de zomermaanden een landhuis gehuurd, waar zij zich voorstelt om met haar neef en nicht rustig te verblijven om van de natuur te genieten. Maar de mensch wikt en.... Alles gaat verkeerd in dat huis, zij heeft dag noch nacht rust. Er gebeuren vreeselijke dingen en de ontknooping is verrassend. Geschikte lectuur.

KOENEN (Marie) QUEM MITTAM? Uit het Levensverhaal van Petrus Canisius Noviomagus. (93) f 0.60. Geert-Groote-Genootschap, 's-Hertogenbosch.

Marie Koenen heeft eenige grepen gedaan uit het leven van Petrus Canisius; met haar erkend romantiseertalent heeft zij enkele scenes in hun historisch milieu geplaatst en zoo een aardig verhaal geschreven, dat ons onzen grooten landgenoot werkelijk van nabij doet kennen. Wellicht zijn het slechts vooroefeningen voor een toekomstigen roman. Uit dit kleine boekje blijkt reeds, dat Canisius een groote figuur was in een troebelen tijd, een man die tegen zijn grootsche taak was opgewassen.

COURTHS-MAHLER (H.) HET GEHEIM EENER NAAMLOOZE. (261) f 1.50 en f 2.25. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Op het titelblad staat aangegeven dat dit een vooroorlogsche roman is, het geen wij graag gelooven. Veel verschil met een naoorlogschen roman van Mevr. Courths-Mahler is er niet in te bespeuren. Dagmar Ruthart, een rijke bankiersdochter heeft Gunter Friesen liefgekregen, terwijl hij verloofd was met een ander meisje. Deze verloving wordt verbroken, Friesen komt in moeilijke omstandigheden, waarin Dagmar hem tracht te helpen door hem brieven van een Naamlooze te schrijven. Later staat haar vader er op dat zij graaf Taxenburg huwen zal, die dan blijkt niemand anders te zijn dan haar geliefde Gunter. Eenige misverstanden volgen, waarna het geluk hun deel wordt.

Ontspanningslectuur voor volwassenen.

Fjedor Dostoïevsky

† 1881 28 Januari 1931

door F. A. BRUNKLAUS.

Zelden vallen herdenkingsdagen van geboorte of dood van de grooten op wetenschappelijk, staatkundig of artistiek gebied samen

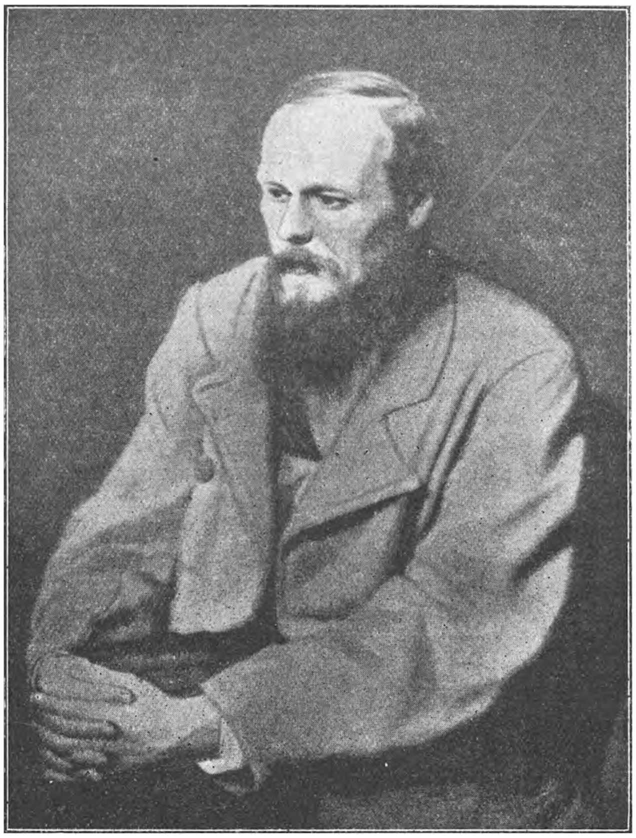

FJEDOR DOSTOIEVSKY

met de hoogconjunctuur van hun roem. Eenige jaren geleden, bij de Beethovenfeesten in '27, hebben we de juistheid dezer eenigszins tragische waarheid kunnen ervaren, toen verschillende schrijvers-over-muziek zich beijverden de reuzen-gestalte, die Beethoven voor zijne bewonderaars had aangenomen, tot kleiner proporties terug te brengen. En hebben diezelfde musiceerende schrijvers of schrijvende musici ook de Schubert-feesten niet te baat genomen om, — zij het op zachtzinnige wijze, — den draak te steken met de „himmlische

Länge", waaraan de symphonieën van dezen Weener meester lijdende zijn?

Aan deze feiten komt men, als vanzelf, te denken, als men de huidige waardeering voor de figuur van Dostoïevsky vergelijkt bij den invloed, dien hij nog niet zoo lang geleden op de vele daartoe ontvankelijke geesten uitoefende. — Blijven we nu nog maar alleen in Nederland. De tijd, dat hier elke debutant-in-de-letteren door de jongere critici getaxeerd werd volgens zijn Alioscha-, Dmitri- en Iwan-gehalte, is wel voorbij. Het grif geloof in de sproke, als zou elk dichter een cocktail wezen van Karamazoff-elementen werd voor verstandiger inzichten prijs gegeven.

Wil men duidelijk het verschil zien tusschen de Dostoïevsky-vereering van tijdens en vlak na den oorlog en de redelijker waardeering, nu voor hem gevoeld; — dan leze men Coster's schitterend, magistraal en boeiend Dostoïevsky-essay, — een droom, die al te ver van den achtergrond der werkelijkheid is afgeweken, — en daarna het opstel „De Wedloop", dat hij voor den tweeden druk aan genoemd essay toevoegde, en dat het teleurgesteld ontwaken uit dien droom genoemd kan worden.

Velen hebben gemeend, dat Fjedor Dostoïevsky een nieuw evangelie aan de wereld was komen brengen. Hij heeft echter s l e c h t s (!) draagkracht en diepte van sommige plaatsen uit het H. Evangelie op ontstellend suggestieve wijze tot het besef van zijn lezers doen doordringen.

Te hoog stonden de Evangeliën in de waardeering van dezen godsdienstigen Rus, dan dat hij zichzelf een Evangelist gewaand zou hebben.

Neen, hij was geen vijfde Evangelist en wist ook, dat hij 't niet was........

Merkwaardig is 't feit, dat waar de beteekenis van Fjedor, als de apostel eener nieuwe, gelukkiger menschheid eenigszins tanende is, de waardeering voor zijn werk en voor de literaire waarde ervan nog tamelijk ongeschokt bleef. Nog steeds eert men hem, als grondlegger van den psychologischen roman, en zijn boeken, als de geniaalste momenten in de geschiedenis van dit genre.

Spottend heeft men eens van Wordsworth's gedicht „The Idiot Boy" gezegd, dat men zelf idioot moest wezen om zoo'n gedicht te kunnen schrijven. Het getuigt van het diep respect, dat Dostoïevsky niet alleen literatoren en medici, maar ook den „gewonen" lezer met zijn „De Idioot" heeft afgedwongen, dat de uitspraak, dat slechts een epilepticus zóó de epileptische aanvallen beschrijven kan, als de groote Fjedor dit deed, bij zijn lezers in geenen deele eenigen spotlust vermag op te wekken.

Dit immers is één zijner groote verdiensten geweest, dat hij door

zijn werken ertoe heeft bijgedragen, dat de verachting, die men in vroeger eeuwen voelde voor de ongelukkigen naar ziel en lichaam, langzaam aan verkeerde in een begrijpend mededoogen.

Dit was één zijner groote verdiensten, zooals het één zijner groote fouten was, dat zijn apologie voor een grenzenloos medelijden vaak in een apologie der grenzenloosheid te ontaarden en de orde, de hiërarchie der waarden, aan te tasten dreigt. En in dit verband moet men het geval begrijpen van een jongen Katholiek, die in den trein „De Idioot" lezende, bij zekere passage een hevigen aandrang kreeg het boek uit 't coupé-raam te werpen. Dat hij dit niet deed, was alleen, omdat hij, een nuchter Hollander zijnde, zich herinnerde, hoeveel hij voor het boek betaald had......

Fjedor Dostoïevsky heeft zich innig verwant gevoeld aan de schuldigen en boetelingen, de epileptiekers en menschheid-minnaars zijner romans. En uit het verhaal van zijn leven blijkt wel duidelijk, dat hij zich daaraan wel verwant mòest voelen......

Te Moskou werd hij geboren, den 31 October, 1821. Zijn vader was arts en directeur van één der belangrijkste ziekenhuizen der stad. Fjedor kwam zoodoende, al spoedig met de menschelijke ellende in aanraking.

Op 15-jarigen leeftijd moest hij zijn moeder verliezen: een vrome, liefde-volle vrouw. Een jaar later gingen hij en z'n broer studeeren te Petersburg, — Leningrad zeggen de Sovjets, — en Fjedor maakte daar een zwaren tijd door. Hier leerde hij voor 't eerst armoede kennen, want z'n vader, wiens vermogen een flinken knauw gekregen had en die tot overmaat van ramp nog troost ging zoeken in den drank, liet ten laatste na om nog een sou voor z'n zoon opzij te leggen.

Hier, te Petersburg, leerde Fjedor ook, wat eenzaamheid is; want spoedig na hun aankomst bleek, dat zijn broer wegens z'n zwak gestel daar niet blijven kon, en werd deze naar Reval ter school gedaan. Zoo bleef dus Fjedor alleen achter in een omgeving van protsers, kleingeestigen en ruwe spotters.

Eenigen tijd later werd zijn vader vermoord gevonden. Dit bericht greep den jongen Dostoïevsky zoozeer aan, dat hij na een hevige smartrazernij, als levenloos, ineen zakte. Dit waren de eerste verschijnselen van de ziekte van Moeschkien en vele anderen zijner roman-figuren: de epilepsie.

Op jeugdigen leeftijd reeds werd literaire roem Fjedor's deel. Door zijn roman „Arme Menschen" kreeg zijn naam voor 't eerste wijdere bekendheid.

't Was in die periode, — hij was pas afgestudeerd, — dat hij zich inliet met wat voor jongere Russen wel altijd een even gevaarlijk, als geliefd speelgoed zal blijven: de politiek. Het gevolg van

deze precaire occupatie, — ik bespreek hier Russische toestanden, — was, dat men hem op een goed oogenblik voor een hoogst gevaarlijk samenzweerder aanzag, hem van zijn bed lichtte en naar Siberië op transport zette.

In die Siberische gevangenschap, waarvan hij in „De Herinneringen uit een Doodenhuis" ons zoo treffend verhaalt, rijpte de onschuldig veroordeelde Dostoïevsky tot den volledigen, menschelijken mensch, dien hij zich in zijn grootere werken betoont.

Na zijn vrijlating volgen er in Fjedor's leven eenige nogal wilde jaren. Zijn herwonnen vrijheid scheen hem, als een felle koorts, bevangen te hebben. En het zal wel uit die felle periode zijn, dat hij zijn zoo verderfelijke passie voor de roulette heeft overgehouden.

Het belangrijkste werk van de velen, die hij in de eerste jaren na zijn vrij-lating schreef zijn de reeds genoemde „Herinneringen uit een Doodenhuis". Doch de reeks zijner beroemdste werken zette hij eerst in met zijn „Schuld en Boete", waarvan hij de laatste passages dicteerde aan zijn nieuwe secretaresse, Anna Grigorievna, waarmee hij later huwde en die de geduldige, toegewijde deelgenoote werd van 't ontzettende leed, dat hem vele jaren lang dreigde te overstelpen.

Zijn speeldrift bracht hem tot de grootste armoede en zijn epilepsie bracht groote stoornis bij zijn werk. Hoe geweldig z'n scheppend genie was blijkt wel hieruit, dat hij in dien tijd „De Idioot" geschreven heeft.

Nog vele werken volgden, o.a. „Demonen", „Groeijaren", „De Droom van een Belachelijk Mensch", „De Zachtmoedige", en „De Gebroeders Karamazoff", dat de kroon op zijn vele en veelzijdige literaire werkzaamheid zette.

Met zijn „Dagboek van een Schrijver", een door hemzelf uitgegeven en volgeschreven tijdschriftje werd hij in z'n laatste levensjaren de leider der Russische jeugd en van allen, wien, in hun verlangen naar meer waar geluk, zijn idealen lichtende signalen toeschenen.

Na een leven van lijden, van gevangenschap in Siberië, ballingschap in Europa en aanvankelijke miskenning in 't eigen land, stierf Fjedor Dostoïevsky den 28sten Januari 1881, als de meest gevierde Russische schrijver, op den vooravond van zijn wereldfaam.

10 P. K.

door P. v. d. VALK.

Ware verrukking over het leven is slechts mogelijk indien het besef, het weten van de diep-geestelijke waarde welke het heeft, in daden wordt omgezet.

Onze huidige samenleving maakt een geweldige crisis door, waarvan de afloop nog niet is te voorzien. In vergaderingen, brochures, dagbladartikelen wordt van Katholieke zijde aangetoond wat er ontbreekt, waarheen het moet, doch nog is niet helder omlijnd de sociale weg waarlangs de mensch zijn geestelijk evenwicht zal terugvinden.

ILJA EHRENBURG

In Christus alleen is geluk mogelijk, hierover is men het in het Katholieke kamp eens. Zooals men ook eendrachtig beseft de noodzaak der persoonlijke beleving, het opgaan van het individu in het geloof.

Er is echter een probleem dat brandend is door de hevigheid waarmede het zich allerwege opdringt.

Het is de nieuwe vorm van slavernij welke de grootindustrie in den arbeid heeft gebracht.

Dagelijks trekken duizenden en duizenden in de industriecentra op naar de fabrieken. De poorten nemen de massa's op onder het schrille geluid der sirene's en acht uren later worden ze weer uitgeworpen. Dan wordt de vrijheid hergeven aan menschen wier zielen verdord zijn door vreugdeloozen arbeid, wier hersenen verdoofd zijn door het urenlange razende tempo van één simpele handbeweging.

Weergaloos geraffineerd zijn de middelen, uitgevonden om te voldoen aan den schreeuw van geluk welke over de wereld weerklinkt. De ondernemers realiseerden, bewust of onbewust, dat bij een ware bevrediging der massa van hun geestelijken honger, het zich dan noodzakelijk baanbrekende eeuwigheidsbesef zou leiden tot een beeindiging der economische machtspositie van enkelen.

Hierdoor is het dat zij uit zelfbehoud, waarbij „goddank" ook nog hun winstzucht welvaart, gingen exploiteeren en aanmoedigen verstrooiïngen, die ten slotte leegte, angstwekkende leegte achterlaten.

Elken dag weer razen de machines, wordt gezwoegd op stukwerk; men formeert ploegenstelsels voor dag en nacht, rationaliseert, mechaniseert. Want de productie moet omhoog, men streeft naar grooter afzetgebied, naar hoogere winsten.

Het gaat hier om bevrediging van economischen machtswellust.

Slechts langzaam is de diepe tragiek in den nieuwen staat van den arbeid tot den mensch doorgedrongen.

Het is een enkeling die hieruit zijn voordeel haalt.

Het is helaas tot dusverre een enkeling die den waren loop der dingen voorziet.

Het devies: „recht op geluk" is de strijdkreet geworden zoowel van den intellectueelen als handarbeider, maar waarin dit geluk bestaat, is nog slechts bewust bij hen die de harmonie zien, ook voor ons huidig technisch tijdperk, tusschen Leven en Waarheid. Opnieuw moeten de Kruistochten worden ondernomen om te veroveren de bolwerken der grootindustrie en deze te herscheppen in oorden waar de ziel zich zelf blijft.

Van den bekenden Russischen schrijver Ehrenburg is 'n boek verschenen en vertaald: 10 P. K. Het Leven der Auto's.[1])

Op grandioze wijze wordt ons hier in een brok literatuur getoond wat van den mensch is geworden in de hooggeroemde 20e eeuw met trustvorming en daarmede onafscheidelijk verbonden rationalisatie en mechanisatie.

Geen beter voorbeeld had de schrijver hiertoe kunnen nemen dan de auto, het symbool van de snelheid waarmede de moderne mensch als het ware tracht te ontkomen aan de steeds wederkeerende vraag van zijn ziel: Waarom?

Het is geen roman. Het is een maatschappelijk journaal dat in hevig-geladen proza aan ons voorbijtrekt.

Enkelingen worden ons getoond, verwordenen door het telkendage weer aandraaien van schroeven in steeds sneller tempo.

Arbeid die den geest doodt, ondanks 8-urendag, ondanks goede woningen.

Arbeid, waardoor de mensch is gedaald tot een stuk mechanisme. Daarnaast de koele berekening der kopstukken, die van geen menschen, van geen zielen weten, doch slechts nastreven afzetgebied, hoogere productie en hoogere winsten.

En de mensch is de slaaf van de hiertoe gevormde organisatie. Overal vindt men den onderworpene. In de fabriek, op de kantoren, op de beurs, in de kunst, in de wetenschap, op de schoolbanken. Ja zelfs onder den zonnebrand der tropische landen moet de inboor-

---

[1]) *Ilja Ehrenburg.* 10 P. K. Het Leven der Auto's. Vert. door Manja Zwalf. f 2.50 en f 3.50. W. de Haan, Utrecht.

ling zijn taak in steeds sneller tempo vervullen, gedreven door de dwangmaatregelen van hoogere slaven, die blank zijn. Christus zeide: „Gaat en onderwijst alle volkeren" en dit is tot dusverre nog maar op onvolkomen wijze gelukt.

De grootindustrie zeide: „Gaat en onderwerpt alle volkeren aan den mammon" en het lukt, het zal volkomen lukken, indien de Christusvolgelingen niet paraat zijn.

Ehrenburg moet met zijn talent hebben gewoekerd om dit boek te kunnen maken tot wat het is: een beangstigende kreet over het lot dat de menschheid wacht.

En dit is juist de groote waarde van zijn werk dat het velen, voor wie over de toestanden slechts een vermoeden bestaat door lezingen of simpele courantenbrichten, de oogen opent door de intensiteit waarmede het wordt gezegd. Doorheen de woorden hooren wij nu de deernis, dan de machtige golf van verontwaardiging.

Het boek neemt ons mee in het snelheidsbeeld dat als onderwerp is gekozen om plotseling te remmen en te vragen: Tot waar zijn wij gekomen? Dan het beeld van een mensch, klein onderdeel in het ontzaggelijk raderwerk der grootindustrie, maar ongelukkig, diep ongelukkig, verslagen door de heerschappij der materie.

Een onontkoombare beklemming beheerscht ons als de laatste bladzijde van het boek is beeindigd, waarmede tevens is bewezen dat dit werk van Ehrenburg, hoe knap ook, een groot tekort in zich draagt.

In heel het boek is geen enkele aanduiding, de schrijver schijnt er zelfs geen vermoeden van te hebben, dat er nog een Christendom bestaat, hetwelk ook nu niet zal nalaten zijn invloed te doen gelden.

De analyse is gegeven, de synthese ontbreekt.

Dat dit als eerste noodzaak voor dit werk moet worden gesteld, is uit artistiek oogpunt onjuist. Doch hier dient er mede rekening te worden gehouden dat één van de meest brandende sociale problemen is aangeroerd, zij het dan ook in een zeer goeden literairen vorm. Het zou te begrijpen zijn dat na lezing van dit boek de eerste impuls is: optrekken en neerslaan deze zielmoordenaars.

Maar dan dient begrepen te worden dat er ook onder hen zijn die niet bewust zien de verwording welke het door hen doorgevoerde stelsel veroorzaakt.

Ook zij moeten bekeerd worden tot het geloof onzer Vaderen. Openlijke aanduiding van de middelen welke tot redding moeten dienen had waarschijnlijk een te theorethische tendenz aan het boek gegeven.

Doch een Katholiek kunstenaar zou hebben gewezen, zou hebben moeten wijzen naar menschen, welke ondanks alles de harmonie in het Leven voor zich wisten te bewaren en bewust ervaren wat zij ontberen.

De nood zou er ons niet minder om aangrijpen en de bladzijden zouden naar de verlossing heenwijzen.

Eén oplossing duidt de schrijver aan, de rust, de altijddurende rust, welke niet verstoord kan worden. Wij kunnen dit sterk beluisteren in de beschrijving over het sterven van een koelie in de tropen, een Heveaboomkerver, voor wie dertig stokslagen het einde hebben verhaast.

Het menschelijk werktuig ligt voor een afgodsbeeld:

„De koelie kan niet lezen, doch de koelie is zeer moe. Tien jaar heeft hij menschen gereden en vier jaar heeft hij boomen gekerfd. Hij ligt op den grond voor God en God belooft hem slechts het eene, dat eene, wat zelfs dikke bronzen goden kunnen beloven: grootmoedige rust.''

Wanneer dit ook maar eenigszins als synthese is bedoeld, zou de strekking fataal zijn.

Doch daarnaast, daarboven staat veruit de aanklacht, de geweldige noodzaak van het helder besef der maatschappelijke misordening.

Wanneer dan voor ons Katholieken de gebiedende plicht bestaat tot omvorming in een harmonie met het gebod van Rechtvaardigheid van den Schepper, dan moet dit boek worden gelezen door hen die overtuigd zijn van de mogelijkheden in het eeuwigjong Katholicisme, ook voor onzen tijd.

Want Christus heeft den weg aangegeven.

Het is aan zijn volgelingen dezen te banen.

CORTI (Egon Caesar Conte) HET HUIS ROTHSCHILD IN ZIJN OPKOMST EN BLOEI 1770-1871; met een korte schets van latere jaren. Geautoriseerde bewerking van L. J. Kleyn. (589) f 7.50 en f 8.90. H. Meulenhoff, A'dam.

Vanaf den grondlegger van het beroemde bankiershuis der Rothschilds, Amschel Meyer Rothschild, tot de thans nog levende leden der familie wordt in dit boek de geschiedenis beschreven der Rothschilds, waarvan de naam alleen reeds op ieders verbeelding werkt.

Het is een geschiedenis van energie, doorzettingsvermogen, geluk, slimheid, intriges, een geschiedenis ook van uiterst interessante persoonlijkheden, die, steeds den familieband nauw aanhoudend in den loop van 150 jaar, hun geweldige macht telkens aan hun opvolgers overgaven. 't Is meer nog; want daar de Rothschilds hun clientèle altijd onder de regeerders der verschillende staten vonden, is de geschiedenis van hun Huis tevens een politieke- en economische historie der laatste $1^1/_2$ eeuw. De geweldige macht van het geld wordt er wel overduidelijk in gedemonstreerd, zoo goed als het egoisme, daarmee nauw samengaand. Zoo beschouwd, zou men sommige bladzijden zelfs onsympathiek kunnen noemen.

Het is een knap geschreven werk, uitstekend gedocumenteerd — achterin vindt men een uitgebreide opgave der geraadpleegde litteratuur — goed vertaald en schitterend uitgevoerd, wat papier, druk en foto's betreft.

Uit Boeken en Bladen

„De Paal" heeft onder de nieuwe redactie van Kerssemakers, Henri Bruning, Ernest Michel en Ernst Voorhoeve een Kerstnummer uitgegeven, dat goede illustraties en eenige mooie verzen van Henri Bruning bevat.

„Toen hij een knaap was stond hij in den dag
gelijk een zwaard staat in den greep eens krijgers —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —
Toen steigerde de dag: een fel, onstuimig ros
stoof driest en brieschend door de strakke landen;
hoog in het zael de Krijger; manen woeien los
en woeien wapprend om de greep der kalme handen."

Ernest Michel étaleert het volgende staaltje van Christelijken ootmoed:

„Wij zijn zoo moe en vragen God wat wij toch moeten doen
indien gij kwaamt, o jonge communisten!
en de priesters nederschoot als holle vaten
die 't leven hier bepleistren met hun grauwe graf
van ongeloof en heel dit lauwe lamme volk maken.
Zij vielen echter *voor* gij schoot reeds af
en velen vielen al veel vroeger af.
Wel hooploos is de strijd voor ons.
Het leven in dit land is laffer dan een spons
in het moeras der zielen, en der geesten slijk......
En gij die luie satans in soutanen ziet,
gij hebt geen ongelijk
dan op dit allerlaatst moment
dat gij uw mitrailleuren aanlegt
op het Allerheiligst Sacrament.
Dan zal ik rechtop voor u staan,
O vrienden, vreemde Russen —

Dit onwaardig gebral werd gedrukt op de persen van „Het Sinjaal" te Alphen (N.B.), persen, die tevoren wel door priesterhand gezegend zijn en die ook de volgende zeer wijze woorden van Ton Kerssemakers afdrukten: „Ik heb een sterk vertrouwen in de aard van die beslissing (de uitspraak der Kerk omtrent de gebeurtenissen, te Konnersreuth), omdat vooral opvallend is: de gehoorzaamheid waarmee ze haar Geestelijke Leidsman volgt; de nederigheid waarmee zij al het stompzinnige touristengedoe.... langs zich heen laat gaan; de onbewogenheid waarmee zij de...... „wetenschappelijke" onderzoekingen hun gang laat gaan en de liefde waarmee zij *stilletjes en bescheiden, langs alle luidruchtigheid om haar heen,* slechts naar Christus schijnt te kijken."

„Opwaartsche Wegen", het orgaan der Protestantsche Jongeren, beziet het conflict ter Braak — De Gemeenschap op zijn wijze. G. Kamphuis schrijft daarover:

PAGANISTEN CONTRA ROOMSCHEN.

Reeds eenigen tijd is een gedeelte der „Vrije Bladen" in een arena herschapen,

waar een felle strijd gevoerd wordt tusschen de jongeren van „De Gemeenschap" en van eerstgenoemd blad ter verdediging van eigen en bestrijding van anderer beginsel. Beiden brengen hun sterkste kampvechters in het veld. Eenerzijds scherpt Menno ter Braak al zijn vernuft om zijn tegenstanders op de meest felle wijze aan te vallen van zijn relativistische wereldbeschouwing uit, zooals hij die zoo voortreffelijk ontwikkelde in „Het Carnaval der Burgers"; anderzijds staan Engelman en Kuyle voor de Roomsche kerk in de bres.

Opvallend is hierbij de geestelijke hoovaardij van den modernen verstandsmensch Ter Braak. Niet minder eigenaardig is echter de naïviteit van Engelman, die meent, dat „de geloofseenheid der middeleeuwen" nù het leven weer een bepaald aspect zou kunnen geven. Onbegrijpelijk, dat deze intellegente jongeren niet vatten, dat God „in geest en waarheid" wil aangebeden zijn, en door geen enkele cultuur in haar vormen vast gehouden kan worden, zonder het gevaar te loopen Hem te verliezen, ook niet door de middeleeuwsche. Als men dat begrepen had, was er nooit een Reformatie noodig geweest en waren we nu ongetwijfeld dichter bij de uiterlijke openbaring van geloofseenheid, dan inderdaad het geval is.

Dat de geloofseenheid zelf een nauwe band blijft, wordt misschien te weinig gevoeld. Wat Engelman schrijft en citeert over de geloofsart. onderschrijven we immers gaarne.

Kenmerkend is ook het als basis van wereld en levensbeschouwing noemen der scholastiek in plaats van tot de Heilige Schrift zelf terug te keeren. Pas voor den Protestant was het weggelegd te beginnen met het opbouwen van een philosophie op grond van de Schrift zelf, na al de moeizame en ontegenzeggelijk geniale pogingen tot synthese van Christendom en antieke filosofie, waar al de knappe koppen der scholastiek en eeuwen voor noodig waren, en die toch een in den grond valsche synthese moest geven, welke faktisch meermalen tot uiting kwam in allerlei zonderlinge processen tegen „ketters" die, niettegenstaande ze goede geloovigen waren, toch in wetenschap en filosofie het hoofd moesten stooten tegen de voor hun geweten onmogelijk te aanvaarden consequenties van genoemde synthese. Desniettemin blijven ook wij het betreuren, dat dit imperialisme van een uiterlijke kerk de aanvankelijke eenheid van een geestelijke kerk, „niet met handen gemaakt", later onmogelijk maakte.

Tenslotte wil ik niet nalaten te wijzen op de afkeurenswaardige gewoonte om elke niet Roomsche een Geus te noemen (Zie „De Vrije Bladen" afl. 11 p. 305). Het minste historisch besef zou iemand er toch van weerhouden dien eeretitel aan een paganist toe te kennen.

Van Diverse Pluimage

KOHLBRUGGE (J. H. F.) SYSTEMATISCH EN BESCHRIJVEND LEERBOEK DER VOLKENKUNDE. (392) f 11.50. J. B. Wolters, Groningen-Den Haag.

Al werd dit boek in de eerste plaats geschreven voor de studenten in de aardrijkskunde als inleiding tot colleges in de vergelijkende volkenkunde, het is ook uitstekend bruikbaar voor den ontwikkelden leek. Vooral daar niet te diep gegaan wordt — het werk is een inleiding — en hoofdzakelijk de typische, de gëisoleerde of de meest primitieve volkeren behandeld worden.

De schrijver neemt de monophyletische afstamming van den mensch aan. In afwijking van de meeste werken op dit gebied, welke voor een indeeling naar de physische kenmerken de verschillen in hoofd- of schedelvormen volgen, werd hier, voor deze indeeling den voorkeur gegeven aan de verschillen in huidskleur, haar en neusvormen. Waarbij natuurlijk erkend wordt, dat geen enkel physisch kenmerk absolute waarde heeft.

Niet in 't minst ontleent het boek zijn waarde hieraan, dat de schrijver, waar hiertoe aanleiding bestaat, ook cultuur-beschouwingen geeft. Zoo b.v. in het hoofdstuk: „De invloed der Europeesche Kaukasiërs op andere rassen" waar,

kort, maar zeer scherp en duidelijk de funeste gevolgen aangegeven worden, waaronder de rassen leden, welke tot de Europeanen in een verhouding van onderworpenheid kwamen te staan.

Deze „Inleiding", geschreven in een helderen betoogtrant, is een zeer bruikbaar werk voor studeerenden en belangstellenden in volkenkunde.

DE BELIJDENISSEN VAN DEN H. AUGUSTINUS. Vert. door J. A. van Lieshout. Augustijn. In keurb. f 3.75. Wereldbibliotheek, A'dam, 1930.

De nieuwe vertaler van Augustinus' Belijdenissen heeft getracht niet slechts zoo getrouw mogelijk weer te geven „wat er stáát", maar tevens ook „wat er bewéégt" in dit allerpersoonlijkste proza: de toon en het rhythme. Hij is daarin o.i. op verblijdende wijze geslaagd. En zoo voegt zich bij de reeds bestaande vertalingen der beroemde Belijdenissen een nieuwe, die haar bestaansrecht heeft. Een werk als dit, dat raakt aan de diepste goddelijke en menschelijke waarheden, dat in sidderende woorden den zielegang, den omkeer van een uitverkoren denker en misschien nog uitverkorener „voeler" beschrijft, dat zielstoestanden weergeeft, opgevoerd tot in hoogste potentie, zulk een werk behoort gemeengoed te worden voor alle menschen van eenige ontwikkeling. Het openhartige boek van den Kerkvader is natuurlijk geen lectuur voor onvolwassenen, maar voor rijpe ernstige lezers blijft het een onvergetelijk gewin.

BIRGER FORELL. WAAR OOST EN WEST ELKAAR ONTMOETEN. Uit het Zweedsch vertaald door Christine Doorman. (300) f 4.90 en f 5.90. J. Ploegsma, Zeist, 1930.

Ds. Birger Forrel, enkele jaren Zweedsch predikant te Rotterdam, thans te Berlijn, ook jaren lang scheepsdominé is wel een man om veel belangrijks te vertellen over de verschillende godsdiensten. Hier vooral als metgezel van Dr. Otto, die in opdracht van de Duitsche regeering om een internationaal instituut op te richten tot onderzoek en vergelijkende studie der verschillende godsdiensten in het Oosten, geheel Britsch-Indië doorreisde, heeft hij met het Hindoeisme en Mahomedanisme kennis gemaakt. Voor de theosophie is hij niet erg enthousiast. De Katholieke Kerk heeft hij nauwelijks ontmoet. De Hindoeistische godsdienstoefeningen en bedienaars betitelt hij gaarne met mis, altaar, hoogmis, priester, abt, maar de ingewikkelde systemen zijn duidelijk weergegeven en herinneren aan het werk van pater Alphons Väth S.J. Vele zijner opmerkingen komen ons erg naïef voor. Ds. Gunning nam het initiatief tot de vertaling, die onberispelijk is en rijk van photo's voorzien. Merkwaardig is de Hollandsche ex-zee-officier, die als kluizenaar en professor is verbonden aan de z.g. Djungeb-Hoogeschool in het Himalaya-gebergte opgericht door Swzini Dyananda.

WERTHEIMER (Oscar von) CLEOPATRA. (295) f 5.95 en f 6.90. Geautoriseerde Bewerking naar het Duitsch door Dr. N. J. Beversen. Leopold, Den Haag, 1930.

Bij een proef, onlangs genomen bij eerste-jaars universiteitsstudenten, kon Cleopatra het niet verder brengen dan een slecht befaanmde juffrouw uit de vierde eeuw. Ziehier nu een werk in grootschen stijl, dat het resultaat eener diepgaande studie weergeeft van de in elk geval belangwekkende figuur der Egyptische koningin. 's Schrijvers doel was volstrekt niet haar tot een vlekkelooze heilige te verheffen, maar zij zal door verklaring van haar omgeving en tijdgeest, een geheel anderen indruk maken dan die van een monster van wellust en wreedheid. Voor klassiek ontwikkelden is het dan ook een genot Caesar (vooral in zijn befaamd stervensuur), Antonius, Cicero e.a. zoo ten voeten uit beschreven te zien. De wetenschappelijke historicus laat zijn lezers meeleven door zeden, gewoonten, kleederdrachten, gebruiksvoorwerpen nauwkeurig te beschrijven. Door dit gedocumenteerd werk wordt duidelijk, hoe men te verstaan heeft, hetgeen van Cleo-

patra gezegd wordt: In de omgeving van deze vrouw heerschte de dood, hoeveel leven zij ook schonk.

HET BOEK DER ELECTRISCHE WONDEREN. Uit het Engelsch vert. door Ir. J. A. Pennink. (315) f 4.50. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Het is in onzen tijd van techniek, van radio, telefoon, stofzuiger, kortom nu bijna alle gebruiksvoorwerpen uit onze omgeving door electriciteit gedreven worden, een uitkomst zulk een echt wetenschappelijk en tevens echt populair handboek over de electriciteit. Het is gelukkig vertaald door iemand, die Engelsch en Hollandsch verstaat, maar ook vakman is. Het is maar even verlucht met 96 foto's behalve de vele verduidelijkende figuren. Beter en duidelijker aanbeveling is er niet dan opsomming der hoofdstukken: I. Hoe electriciteit wordt opgewekt. II. Thermische en waterkracht centrales. III. Electrische verlichting. IV. Zeer hooge temperaturen door electriciteit verkregen. V. Telefoon. VI. Telefooncentrale. VII. Draadlooze telegraphie. VIII. Draadlooze telefonie. IX. De ontdekking van X-stralen. X. Het gebruik van X-stralen in de geneeskunde. XI. Bij industrieele en wetenschappelijke ondernemingen. XII. Het electrisch overbrengen van beelden. XIII. Televisie. Een allernuttigst, ook voor den niet-vakman begrijpelijk boek. De vertaler behoeft, zooals de schrijver dit deed, niemand te bedanken voor het corrigeeren der drukproeven.

FOERSTER (Dr. F. W.) CHRISTUS EN HET MENSCHELIJK LEVEN. 3e druk. J. Ploegsma, Zeist, 1930.

Dit boek beleeft in enkele jaren reeds een derden druk. Een verheugend verschijnsel. Foerster wijst hier den weg uit de moderne verwarring naar Christus als de verlossende Waarheid en het Leven. Het is een werk voor menschen van ontwikkeling, die bv. iets weten van Plato en Schopenhauer. In korte hoofdstukken bespreekt de schrijver de problemen van dezen tijd, alles bestralend met het licht van Jesus Christus. Hoewel hij zich nergens positief uitspreekt, doet het boek op vele plaatsen zeer Katholiek aan.

THEUNISZ (Dr. J.) BIMINI, een verzameling prozastukken van moderne schrijvers. (254) f 2.40 en f 3.25. N.V. Hollandia, Baarn.

Om jongelui, ook die de school nog bezoeken, met bekende Nederlandsche auteurs in kennis te brengen, heeft de verzamelaar korte complete verhalen bijeengegaard van Antoon Coolen, Jan Feith, D. Th. Jaarsma, A. M. de Jong, Agnes Maas-van der Moer, S. v. Praag, Marie Schmitz, J. W. Schotman, Th. Thijssen en — de verzamelaar sukkelt niet aan bescheidenheid — van zichzelf.

Stel u voor, — Jan Feith en A. M. de Jong, S. v. Praag en A. Maas- van der Moer, die het komend geslacht met onze litteratuur in contact moeten brengen.

De namen, behalve die van Coolen, — van wien men wel iets beters had kunnen vinden — vormen op zich zelf al commentaar genoeg.

Laten we het boek asjeblieft uit onze middelbare scholen weren.

GURLAND (R.) IN BOLSJEWISTISCHE GEVANGENSCHAP. (109) f 1.— en f 1.75. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Een Luthersch predikant, die tot de verovering van Letland, — in 1919, — door de Russische Bolsjewisten, aldaar zijn geestelijke werkzaamheid uitoefende, vertelt in dit boekje van zijn vreeselijke ervaringen in Russische gevangenschap, tot het hem gelukte te ontsnappen.

Het is een ijzig relaas van een gedeelte der bloedige misdaden waaraan de Communistische heilbrengers zich in dien tijd in de randstaten hebben schuldig gemaakt. Feiten en data staven de waarheid van het verslag. Uiteraard geeft de schrijver in zijn boek uiting aan zijn Evangelische geloofsovertuiging; hij laat zich daarin kennen als een eenvoudig en rotsvast geloovend mensch. Krenkend

voor een andere geloofsovertuiging is zijn verhaal dan ook niet zoodat wij ook Katholieken de lezing kunnen aanbevelen.

WALCH (Dr. Jan) BOEKEN DIE MEN NIET MEER LEEST. (176) Thieme & Cie., Zutphen.

Over vijf en twintig boeken worden door den auteur korte beschouwingen gehouden en deze heele serie is met de „meeste mogelijke willekeur uitgekozen". Zoo vinden we Maurits Lijnslager van Adriaan Loosjes, Defoe's Robinson Crusoë, Erasmus' Lof der Zotheid. Oltmans' Loevesteyn en meer dergelijke eenmaal gevierden, die thans door Dr. Walch weer onder schot worden genomen. En wanneer men „dien terugblik" leest dan krijgen die oude werken zoo iets aantrekkelijks, dan doen ze ons een zoet geweld aan om die oude vrienden weer eens op te diepen, om na te gaan welken indruk ze thans op ons maken. Op het eerste gezicht deed het vreemd aan Augustinus' Belijdenissen onder de vijf en twintig te zien, vooral in dit herdenkingsjaar nu Augustinus overal herdacht en herdrukt wordt. Maar de auteur ondervangt onze verbazing met de verklaring: „het wordt in bepaalde kringen nog wel degelijk gelezen".

Indien we „bepaalde" in „vele" veranderen, doen we Dr. Walch niet te kort en ontvangt Augustinus de waardeering, die deze heilige wijd en breed nog overal ondervindt.

LUGER (Johan) en SPIER (Jo) ARTIS ZWART OP WIT. (139) f 2.50. Andries Blitz, A'dam.

Na Amsterdam Zwart op Wit wordt ook Artis in deze twee kleuren behandeld. Op dezelfde vlotte geestige wijze als het eerste boekje verhalen schrijver en teekenaar over de dieren in „den bloeienden tuin, die Artis heet". Degene die meent een stukje historie of dierkundeles in dit werkje te vinden, zal het misschien teleurgesteld ter zijde leggen, maar een lezer die gevoel heeft voor humor en die een vluchtig schetsje of raak krabbeltje waardeeren kan, zal door dit bundeltje eenige genoeglijke uurtjes beleven. En wij hopen dat de beide Jo's niet zullen vergeten dat alle goede dingen in drieën bestaan en wij wachten nieuwsgierig op het derde zwart-op-witje.

BOORDAM (Dr. Felix) MENSCHENKENNIS. Handleiding tot het verkrijgen van gunstige resultaten in het practische leven en ter vermijding van teleurstelling en schade. f 1.90 en f 2.50. P. van Waesberge en Zn., R'dam.

Practische menschenkennis wenscht de schrijver den lezers bij te brengen. In een veertigtal hoofdstukken worden daarvoor recepten gegeven, waarin Dr. Felix Boordam zich „met opzet onthoudt van wetenschappelijke details". Zoo komen we op het terrein van aandoenlijke naïviteit. Een voorbeeld? In hoofdstuk 6 „Karakter-opbouw" lezen we: „X-beenen komen meer bij vrouwen voor dan bij mannen; hoe meer bij een man de beenen den X-vorm aannemen, des te sterker zullen ook vrouwelijke eigenschappen overheerschen". Logischer kan het niet. Die schrijver moet een humoristisch mensch zijn. En bladerend in zijn boek begrijpen we dat hij korte armen moet hebben, flauwe neiging tot X-beenen, een peervormig gelaat, kleinen mond, dicht bij elkaar staande kiezen, zacht-golvend haar, binnenwaarts afgesleten schoenzolen, enz enz. Een zeer vermakelijk boek. Wij hopen dat de schrijver het zoodanig bedoeld heeft.

PUTNAM (David Binney) ALS SCHOOLJONGEN NAAR DE POOLSTREKEN. (174) f 2.25 en f 3.25. M. J. Meulenhoff, A'dam.

Voor H.B.S.-ers om van te watertanden. Een jongen van dertien jaar naar de Galapes eilanden en het jaar daarop naar Noord-Groenland! David is een zeer flinke jongen en bijzonder pienter voor zijn jeugdigen leeftijd. Vele jongens zullen denken, als ze zijn frissche reisbeschrijving lezen: „Ik wou dat mij zoo iets

overkwam. Wat zou ik mijn best doen!" De kapitein van het schip waarmee de reis gemaakt werd, Bob Barlett zegt in een voorrede dat het boek juist geschreven is om andere jongens een beetje te laten verlangen, „om hun hart sneller te laten kloppen bij de gedachte dat er in die groote wereld nog zooveel te zien is". Vele foto's verduidelijken dit leerzame boek.

LAUWERIKS (Jan) MODERNE WONINGINRICHTING MET AFBEELDINGEN. (87) f 1.50. Brusse, R'dam.

Lauweriks toont in dit aardige boekje de vele mogelijkheden aan die bestaan om een woning gezellig te maken. De eerste bladzijden geven goede wenken voor het koopen van meubelen, waarna de verschillende vertrekken van een huis met hun aparte eischen worden bezien; tot slot worden détails behandeld zooals gordijnen, lampen, serviesgoed, e.d. Vele mooie foto's verduidelijken den tekst. Achter in het boekje is een lijstje geplaatst waarin adressen en prijzen te vinden zijn en dat maakt het dubbel nuttig voor degenen die zich gaarne smaakvol en economisch inrichten. Wanneer we Brusse als uitgever noemen dan sluit dat vanzelf in dat de uitgave er onberispelijk uitziet.

DIJK (Evert van) OVER DEN OCEAAN. (233) f 3.50 en f 4.50. Met talrijke foto's van den tocht. Inleiding van A. H. G. Fokker. Voorwoord van Kingsford Smith. Scheltens & Giltay, A'dam.

Van de vele boeken welke in den laatsten tijd verschijnen over groote en gevaarlijke reizen per vliegtuig vinden wij dit wel een van de meest aantrekkelijke. Over deze heldhaftige Oost-West vlucht: Europa-Amerika, welke wij in de couranten met ademlooze spanning gevolgd hebben, hier te hooren vertellen door de voornaamste deelnemer, heeft zijn bijzondere bekoring. Heel gemakkelijk hebben Van Dijk en zijn tochtgenooten het niet altijd gehad op hun vlucht: regen, mist, geen verbinding met de aarde, wolken, alles wat een vlieger hinderen kan, hebben zij meegemaakt op hun reis. De vele mooie foto's geven een goed idee van dezen „heldenfahrt" van dezen koenen Nederlandschen vlieger. Voor grootere jongens ook een mooi boek.

SPRUIT (H. C.) ZWIJGEND TEEKENEN. 5 Mapjes. f 1.25. Daamen. Den Haag.

Een goede handleiding voor den klasonderwijzer, die teekenles moet geven zonder zelf een bolleboos in dat vak te zijn.

KOBER (Dr. A. H.) IN EN OM HET CIRCUS. (317) f 3.75 en f 4.90. Met illustraties naar origineele foto's. Geautoriseerde vertaling door J. Van Doveren. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Dit boek werd geschreven door iemand, die jaren lang met de circussen Sarrasani en Hagenbeck reisde en circusmenschen van allerlei nationaliteiten bestudeerde. Daardoor is hij in staat ons het circusleven van een geheel anderen kant te laten bezien, dan buitenstaanders gewoonlijk doen. Hij schildert de artisten met al hun goede kwaliteiten en ook met hun zwakheden, maar vooral laat hij uitkomen hoeveel inspannig en volhardende arbeid er van deze kunstenaars voortdurend geëischt wordt. Zij krijgen hun succes waarlijk niet voor niets, maar verdienen het eerlijk, terwijl hun leven gewoonlijk aan een zijden draadje hangt. Voor ouderen die belang stellen in het circusleven een onderhoudend boek.

LUNS (Huib) EERSTE TIEN WANDELINGEN IN ROME. (132) f 2.90. Brusse, R'dam.

Wanneer we hooren over tien wandelingen met Huib Luns, dan weten we al van te voren dat er iets goeds geboden wordt. Zoo ook dit boekje, het vierde van de wandelreeks, die gelukkig steeds blijft groeien en nog veel belangrijks gaat

brengen. Luns leidt ons door Rome en hij doet dit met de gave van het woord en de warmte van een kunstenaarsziel. Zijn gidsen is begrijpend genieten en velen die Rome eens bekeken, zullen eerst bij het doorlezen van dit boekje de stad op de zeven heuvelen ZIEN en geheel waardeeren. Een aandachtige lezer zal veel leeren uit hetgeen Luns over dit mooie deel van Italië vertelt, en vele kunstwerken die anders onbegrepen zijn voorbijgeloopen, hebben thans aparte kleur gekregen door den tekst en de 71 mooie illustraties van dit zeer aan te bevelen boekje.

Jeugdboeken

CAPPELLEN (Willem van) OOME KEESJE VERTELT. (190) Geill. door Albert Hahn Jr. Mulder & Co., A'dam.

De vele verhalen en sprookjes, welke Oome Keesje in het kinderuurtje voor de Radio vertelt, zijn hier bijeen verzameld en vormen met eenige raadsels een gezellig kinderboek.

BRINKGREVE (Dien) KERSTVERTELLINGEN. (88) f 1.90. Met platen van Nans van Leeuwen. G. B. Van Goor Zonen, Gouda.

Een bijzonder mooi kerstboek voor kinderen, dat wij warm aanbevelen.

PILON (H.) DE DOLINGEN VAN DIKSPRIET. (128) f 0.80. Met illustraties van O. Verhagen. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Een allerleukste vertelling over een „mierenkereltje" dat op reis gaat om een geur te achterhalen. Aanbevolen voor de kleintjes.

NESBIT (E.) WIJ MET ONS VIJVEN EN MADELEINE. (224) f 1.90 en f 2.75. Vertaling van N. van Krimpen-Brunt. Met bandteekening en platen van Claudine Doorman. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Voor kinderen van 12 jaar en ouder een gezellig boek.

BENARD (Emmy) JONGEMEISJESDROOMEN. (192) f 1.75. Geill. door Mia van Oostveen. Van Holkema & Warendorf, A'dam.

Praten en droomen jonge meisjes over niets anders dan over jongens? Dit boek zou 't ons doen gelooven.

LOKHORST (Emmy van) OVERGANG. (225) f 3.90. H. J. W. Becht, A'dam.

Over het geheel is dit boek meer geschikt voor ouderen om te leeren waaraan het vaak ontbreekt, dan voor de jonge meisjes zelf.

HOEFFELMAN (Marie) AMMY VAN LIJNDEN. (244) f 3.25 en f 3.90. L. J. VEEN, A'dam.

Onbewust van het verdriet, dat al vroeg in haar leven is gekomen, (haar moeder is van haar vader weggegaan met een dokter) leeft Ammy van Lijnden, een aristocratisch jong meisje, vroolijk op haar pensionnaat in Frankrijk. Bij den dood van haar zusje hoort zij alles. Zonder deze onverkwikkelijke geschiedenis, zou dit keurig uitgegeven boek een mooi beschaafd meisjesboek zijn, maar nu is het voor onze meisjes niet toelaatbaar. Jammer!

SCHIPPERS (W.) HERMIEN. (143) f 0.65. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Vertellingen van een jongemeisjes-leven, eenvoudig en goed geschreven, protestantsch getint.

PéTILLON (Willy) OP 'T HUIS TERVUERE. (204) f 2.90. Van Holkema & Warendorf, A'dam.

Een alleraardigst boek voor grootere jonge meisjes, waarop niets valt aan te merken. Aanbevolen.

LAAN (Dick) DE RAAD VAN ZEVEN. (219) Koloniale Boekcentrale, A'dam.

De idee van dit jongensboek is goed: hoe een eenigszins slappe, aan eigen kunnen twijfelende jongen, wordt veranderd in een flinken boy met zelfvertrouwen.

De wijze waarop, is echter wel iets te fantastisch-onmogelijk; ook kunnen wij er niet mee accoord gaan dat joggies van veertien jaar zich reeds het hart voelen ontroeren door een vriendinnetje. Al gebeurt er niets bepaald onbehoorlijks, dit element missen we liever in een jongensboek.

Om deze reden kunnen we het boek niet aanbevelen.

FABRICIUS (Johan) EIKO VAN DEN REIGERHOF. (222) f 2.50 en f 3.50. H. P. Leopold, Den Haag.

Het verhaal verplaatst ons in den tijd na de vrijmaking der lijfeigenen, waarin sommige ridders zich maar heel slecht konden schikken. Een boeiend jongensboek voor den leeftijd van 15-16 jaar.

BRONKHORST (Elise) LOEKIE EN HAAR CLUBJE. (153) f 0.75 en f 1.20. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Het gaat er gezellig toe in dat clubje van aardige meisjes. Geschikt.

KOSTER (Maren) RIE. f 0.75 en f 1.20. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Er is nogal eens misverstand tusschen Tante Chris, die bij Rie in huis de plaats der moeder inneemt en Rie, maar zij leeren elkander begrijpen en dan breekt de zon in Rie's leventje door. Aardig boek voor meisjes van 10-12 jaar.

LOMAN (Mies) NORA'S GEHEIM. (230) f 1.90. H. J. W. Becht, A'dam.

Zulk een zware last is het „Geheim" voor Nora geworden, dat zij ernstig ziek wordt, in ijlkoortsen iets loslaat van hetgeen haar hartje bezwaard heeft, waardoor Moeder haar helpen kan, wanneer zij weer in staat is om eens kalm te praten. In het geheim steekt geen kwaad, en in het boek ook niet. Een echt gezellig meisjesboek.

DOORMAN (Christine) DICKY. (192) f 1.25.
„ „ DICKY'S BAKVISCHJAREN. (180) f 1.25.
„ „ DICKY IN AMERIKA. (187) f 1.25. Geill. door H. Pieck. H. J. W. Becht, A'dam.

Nu, die Dicky mag er zijn! Dit zijn alle drie gezonde, vlot geschreven meisjesboeken met goede strekking, voor onze meisjes om dol op te zijn.

HEIDE (Enny van der) UIT RIEK EN JETTY'S SCHOOLJAREN. (159) f 0.75 en f 1.10. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Lief boek voor meisjes van acht tot twaalf jaar.

Henri Pourrat en de roman van de eer

(*Drie romans, die ieder moet lezen*[1])

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Er is een zedelijk gevoel, dat den Franschman door de eeuwen heen meer dan ieder ander dierbaar was, zonder dat hij nochtans het alleenbezit daarvan voor zich mag opeischen. Het is een gevoel, dat hij met vurige trouw heeft beleefd en waarvan de Fransche literatuur van welhaast de laatste negen eeuwen de bevoorrechte spiegel werd. Er is dan ook geen letterkunde, die met haar kan wedijveren betreffende de kwaliteit en kwantiteit der beelden, welke zij ons in dit opzicht in bonte verscheidenheid weerkaatst.

HENRI POURRAT

Ik wilde spreken van de eer, de ziel van de Fransche ziel, de ziel ook van de Fransche letterkunde. Er is een literatuur, losgemaakt van moreele overwegingen, die van sommige zijden als *waar* wordt aangemerkt. Het is de kunst te spelen met het schoone of eenvoudigweg van het schoone te genieten. Is deze conceptie van de kunst niets dan een ijdel dilettantisme in ieder tijdvak van het menschengebeuren, het is dat meer dan ooit in den tijd van heftige stroomingen en ondergrondsche beroeringen, dien wij beleven. Of is het niet waar, dat onze tijd minder dan ooit gelegenheid laat tot spel?

Wel begrijpt daarom die kunstenaar zijn taak, die zijn schepping beschouwt niet als een vermaak voor zich en anderen, maar als een onderricht, als een „tonique", dat slijtende krachten en energieën herstelt, als een hulpe, die ons waardigheidsgevoel doet aan-

[1]) Henri Pourrat, *Gaspard des Montagnes*. Ed. Albin Michel. Paris.
„ „ *A la Belle Bergère*. idem
„ „ *Le Pavillon des Amourettes*. idem

groeien. En als ik nu de namen releveer van zoovele grooten onder de Fransche schrijvers als Montaigne, Corneille, Racine, Molière, Vauvenargues, Montesquieu, Lamartine en Vigny, als ik bovendien wijs op de goede *Chansons de geste* uit de Middeleeuwen, zal het een ieder duidelijk zijn, dat de Fransche literatuur haar inspiratie door de eeuwen heen gevonden heeft in een der rijkste, diepste en zuiverste bronnen van de menschelijke moraliteit, de meest toegankelijke tegelijk voor groote en schoone verbeeldingen: het eergevoel.

Vragen wij ons af, wat nu eigenlijk dat eergevoel is, dan vinden wij, mijns inziens, wel een der best geformuleerde definities bij den bekenden Franschen philosoof Emile Faguet, als hij zegt: „L' honneur est un sentiment, qui sans envisager l'utilité personelle, et même en la méprisant, sans envisager l'utilité sociale quoique en ne la méprisant pas, mais ne s'y arrêtant point, nous persuade que nous sommes les esclaves de notre dignité, de notre noblesse, de ce qui nous distingue d'être jugés par nous inférieurs à nous; et qui nous assure fermement qu'à cette dignité, qu'à cette noblesse, qu'au soin de ne pas déchoir nous devons sacrifier tout, même la vie."

Waar in directen zin in deze begripsbepaling, noch van nederigheid, noch van matigheid, noch ook van naastenliefde of zelfs rechtvaardigheid sprake is, waar dus een geheele wereld van menschelijke verplichtingen volkomen buiten deze levensdiscipline valt, zal het pogen van hen, die, in navolging van sommige wijsgeeren, de eer tot beginsel der moraal of tot het voorwerp van een nieuwe cultus zouden willen trachten te verheffen, noodzakelijkerwijze tot vruchteloosheid gedoemd zijn. Wel zal echter een ieder erkennen moeten, dat het eergevoel, als boven begrepen, in nauw verband staat met ieder der hier aangegeven deugden. Ik zou het daarom, zooal geen moraal op zich, dan toch het meest krachtdadige *natuurlijke* hulpmiddel willen noemen in 's menschen strijd voor vervolmaking. Het is als een exquise bloem, die in stille straling haar kelk heft in den tuin van ons zedelijk leven en die, wanneer zij geworteld staat in den bodem van ons genadeleven, haar weldoende geuren wijd rond zich spreidt.

De ziel, waarin deze bloem opbloeit, wordt tot een warme haard van toewijding, brandend van een onweerstaanbaar verlangen zich te schenken aan een schoone zaak en geen zaak is haar schooner dan die der rechtvaardigheid.

Met vele van deze zielen nu — ik moge het reeds zeggen — brengt Henri Pourrat ons in aanraking en iedere nieuwe kennismaking is een nieuwe bekoring, die ons hart betooverend geboeid houdt, zelfs lang nadat wij het boek gesloten hebben. De helden van deze romans worden meermalen tot verheven voorbeelden van deugdbetrachting en als wij in gedachten samen zijn met *Gaspard des Montagnes*, de hoofdfiguur uit deze werken, rijst de gestalte

voor ons op van dien legendarischen held, de onsterfelijke belichaming van de eergedachte in de Fransche middeleeuwsche literatuur, Roeland: „Jamais de moi n'aurez mauvais exemple".

Welnu, het is verdrietig het te moeten constateeren, maar in dit jaar, 1930, is de eer ziek, onrustbarend ziek. Wilt gij in deze naoorlogsjaren ouderwetsch of belachelijk lijken, dan moet gij eens over eer spreken in het bijzijn van jongeren. Maar dan èrnstig, zonder dat op uw gezicht de bescheiden glimlach te zien is, waarachter het den mensch mogelijk is iedere te stoute of ondoordacht-uitgesproken meening te verbergen. Het zal u vergaan als mijzelf: gij zult om U heen een kring van meewarige of ongeloovige gezichten zien en op al die lippen de verwonderde vraag aflezen: „Wat? Gelooft gij nog aan een eergevoel, nu lang reeds dat verouderde gevoel plaats maakte voor de practische begrippen van *eerlijkheid* en *fatsoen?"*

Droef symptoom van onzen tijd van opvoeding tot burgerdeugden: de oude beproefde deugd van eer onttroond door de twee genoemde profane gevoelens; de oude, Fransche eer, afgelegd als een juweel, dat niet meer gedragen wordt. Voor die velen werd de eer tot een overblijfsel van een overdreven gevoel van trots: een waardigheidsbewustzijn, dat weleer zeer zeker in staat was de ziel tot stoute daden en heldhaftige opofferingen te vervoeren, maar dat vaker nog den mensch schrijnend zielewee bracht, hem deed lijden om eigen tekortkomingen, hem deed lijden ook om de beleedigingen, die anderen hem toebrachten. En is het niet waar, dat een gevoel, dat den mensch zooveel bijzondere smarten bracht en brengen kan, weinig meer past in onze eeuw, waarin de practische waarden alle andere, zelfs hoogere zedelijke waarden dan de eer, trachten te verdringen?

En weinigen, zeer weinigen zijn diegenen onder de jongeren, — ook in ons land —, die nog weten, wat het is beleedigd te worden. Men lacht, men spot, men minacht of men treurt, maar beleedigingen kent men niet meer, wil men niet meer kennen, noch voor zich, noch jegens anderen.

Waarom toch zou men zich bij zijn verslindend werk en zijn verterende zorgen nog den kommer op den hals halen van zich beleedigd te voelen? Intusschen ligt in deze geesteshouding der jongeren één der medeoorzaken van de verwijdering tusschen hen en het voorgaande geslacht.

Wel verre is de tijd, waarin Madame de Sévigné over haar tijdgenooten schreef: Les Français sont jolis, assurément, il faut que tout leur cède pour les actions d'éclat et de témérité.

Maar niet verre schijnt het oogenblik, waarop men deze illustere woorden niet meer herhalen zal en kwade geesten voorspellen den dood van de eer in het tweede of derde geslacht van onze eeuw.

Het is inderdaad een teekenend feit, dat het woord nauwelijks meer gehoord wordt in openbare redevoeringen of op het moderne tooneel. Bij zeer gewichtige omstandigheden wordt het een enkelen keer nog eens gesproken, maar halfluid, als voelde men de behoefte zich te verontschuldigen voor het gebruik van zoo'n gala-term. En zeker is het óók waar, dat wanneer een woord zoo wegsterft, het daarin uitgedrukte idee ook veel van haar leven heeft ingeboet.

Als volgens het bekend geworden woord van den tooneelschrijver Emile Augier „het fatsoen zijn ziekte heeft zooals de wijnstok" het is even waar, dat de eer er verscheidene heeft. Het zal een ieder duidelijk zijn, hoezeer gevoelens als die van trots, ijdelheid, op hartstocht rustende liefde en eerzucht het eergevoel vermogen aan te tasten. Inderdaad waren zij in ieder tijdvak van de Fransche geschiedenis zijn kwaadaardigste vijanden.

In onze dagen echter woedt meer dan ooit een andere ziekte en geldt in breede kringen als wachtwoord het overigens door minister Guizot goed bedoelde, opwekkende woord: „Verrijkt U!" Dit woord, door velen letterlijk opgevat, maakte den rijkdom tot een nieuw princiep van maatschappelijke distinctie en de Parijsche Beurs, die in 1826 werd ingewijd, droeg overeenkomstig de opvattingen van den ontwerper min of meer het karakter van een tempel, die een nieuwe aera inwijdde. En als dan in diezelfde jaren in de comédie van Balzac: *Mercadet*, een der personnages, de „Faiseur", een zilverstuk omhoog steekt en roept: „*Voilà l'honneur moderne!*" mogen de toenmalige toeschouwers zulks aanhoord hebben met een hekelend schouderophalen, de tijd heeft uitgewezen, dat Balzac hier profetische woorden heeft gesproken en dat, terwijl *l' Avare* van Molière een karakter van alle tijden beeldde, de *Mercadet* van Balzac als de zedenschildering van een nieuwen tijd moet beschouwd worden. Een tijd, waarin het woord van Horatius: *regina pecunia*, opnieuw bewaarheid is geworden, ja overtroffen wordt waar velen het geld maakten tot het voorwerp van een ware cultus. . . . . De eer is wel zéér, zéér ziek in onze dagen.

Velen onzer toch leven niet meer, de wereld leeft in hen. En het heiligdom van onze ziel is overweldigd en geprofaneerd door vreemde machten. Ons intieme leven is tot den weg geworden, waarlangs onbekenden, gevaarlijke onbekenden, voorwaarts schrijden. Langs al onze zintuigen komt het uiterlijke leven onzen geest binnen en al verdedigen wij ons, wij loopen ernstig gevaar ten prooi te vallen aan de wanorde van gedachten, daden en woorden. Verworden wetten en wereldlijke gewoonten dreigen de wet te worden, aan onzen wil opgelegd. Ons zedelijk leven wordt geleidelijk aan tot een geheel van conventionneele gebaren. Eenige resten van tradities of van godsdienstige schijnheiligheden nemen voor velen de plaats in van het verheven godsdienstig leven, dat wij eenmaal kenden. En

vulgaire vooroordeelen belemmeren ons gezonde denken. Bedrieglijke drogredenen en stelspreuken, waarvan onze twintigste-eeuwsche wereld oververvuld is, en die ons toeschetteren uit krant, schouwburg of bioscoop, krijgen meer en meer vat op de zielen, die zich niet harnassen met het schild van ons geloof. Wat blijft er van de eer in zulke dagen?..........

Wat er van blijft? Vraag dat den schrijver Henri Pourrat. En hij zal U voor de eeuwige verwondering stellen, waarvoor Frankrijk immer weer zijn belangstellende vrienden plaatst. De verborgen hulpbronnen van waardigheidsbesef, de natuurlijke smaak voor het eerbare en ook de Fransche evenwichtszin; de „mesure", de steunlagen ook van offervaardigheid, waarover de ziel van dit volk beschikt, behoeden het weliswaar niet voor schommelingen en dalingen in het zedelijk levenspeil, maar wèl bezitten deze natuurlijk-Fransche gevoelens de magische kracht om juist op de critieke oogenblikken, waarop men den aanstaanden ondergang van een bepaalde deugd zou willen voorzeggen, deze met meer schittering dan ooit te voren te voorschijn te roepen. De geschiedenis van Frankrijk is daar het onweerlegbaar bewijs van; de gunstige ontvangst, die Henri Pourrat's trilogie overal te beurt valt, een nieuwe getuigenis. Zijn stem toch roept luide een sluimerend bewustzijn wakker: *zijn stem is de roepstem van de eer.*

De schrijver Henri Pourrat voert ons binnen in de landelijke stilte van Auvergne's dreven, leidt ons naar de serene hoogvlakten, die zijn land beheerschen. Geen enkel perspectief gaat verloren voor ons oog: naar het Noorden spreidt zich de bont-geschakeerde boschen moerasstreek, die de Loire omzoomt; naar het Zuiden overschouwt onze blik de romantieke verten van het Rhônedal en de Provence. Vergeefs poogt ons oog zich te verzadigen aan de massieve, fijn-gestyleerde Notre-Dame van Chartres of aan het dartel lijnenspel van Saint-Trophime's kloostergangen: ons hart drinkt zich dronken aan het bedwelmende schouwspel van Albi's feeërieke kathedraal en aan de magische fontein van Vaucluse.

Voor Henri Pourrat spreekt iedere horizontlijn haar eigen tale; primitief en onsamenhangend als die van Auvergne's elzenbosschen en verwilderde meidoornhagen; duister en hol als die van zijn steile kloven en ontoegankelijke spelonken; grillig en sibyllisch als die van zijn nimmer-verstillende winden; onheilspellend-raadselachtig en dof als die van zijn eenzame, ontzielde vulkanen.

De geheimenis van deze betooverende talen ontsluiert de schrijver ons en hij ontleedt de groote les, die besloten ligt in de contouren van de beelden, waarvan de silhouetten met den hemel schijnen saam te vloeien tot eenzelfde substantie: hij leert ons de stem

Gods beluisteren, die uit deze natuur in altijd-onverzwakte accoorden opklinkt.

Hier herinnert zich de mensch de voorwaarden en het doel van zijn bestaan, hier weet hij zich in zijn veelvuldige nooden tot den barmhartigen Redder te keeren. In deze omgeving is er stilte voor onzen geest, die iederen dag weer tot een publieke markt wordt omgevormd, waar duizenderlei zaken elkaar het terrein betwisten; stilte voor den mond, die zich zoo vaak ontwijdt door jalouzie en haat, vleierij en leugen; stilte voor het hart, dat, in zichzelf gekeerd, den weg terugvindt in den doolhof van duistere hartstochten. Stilte, stilte...... dat is: bevrijding......

De boeken van dezen schrijver zijn werken vol levenssappen en vol geuren, of, juister nog, werken, waarin zijn kunst de geuren weet vast te leggen en te sublimeeren. Zij brengen een weinig natuur terug in ons te kunstmatig twintigste-eeuwsche leven en zijn als een adem, die onze levenskracht verfrischt en tot nieuw leven wekt. Een onbestemd verdriet, een heimwee welt in ons hart, als wij bij lezing van deze boeken constateeren moeten, hoe welhaast iedere dag, dien wij van onze gerationaliseerde beschaving beleven, ons méér verwijdert van de natuur, die de schrijver ons hier in al haar levenwekkende frischheid voorhoudt. Ik geloof nu je woorden, Henri Pourrat:

„Si l'homme ne garde le contact avec le monde des champs, *il risque de se déshumaniser*. La civilisation mécanique même nous contraint de demander plus à ce monde que nous ne lui demandions hier."

Inderdaad stelt gij hier een vreeswekkende diagnose van de kwaal, die velen onzer tijdgenooten heeft aangetast. Wij zijn bezig ons ware levensrhythme te verliezen, dat wil zeggen: langzaam te sterven. Het wàre mechanisme, dat ons leven moet regelen, is ontzet geraakt. Nog een weinig tijd en wij zullen in geen enkel opzicht meer deel kunnen hebben aan de reserves van levenswijsheid en poëzie, die God in Zijn schepping heeft besloten. Zijn wereld toch omringt ons en heeft op ieder oogenblik ons hart en onzen geest te bevruchten. Maar deze kiemen komen slechts tot rijpheid, wanneer wij de krachten, die God in onze natuur legde, tot ontwikkeling brengen. Al wat zoo niet in ons binnenste gevormd wordt, verlaat onzen geest, zonder hem verrijkt en zonder eenige potentie verkregen te hebben.

Wij meenen dan te leven en het is ternauwernood de oppervlakte onzer ziel, die is beroerd door een welhaast levenlooze stof. De machines, die wij in onzen dienst gesteld hebben, dissocieeren noodlottigerwijze meer en meer ons wezen en breken de geheimzinnige en wonderbare eenheid, die aan onze natuur ten grondslag ligt en die de menschelijke scheppingen behoort te kenmerken.

Wij worden machines op onze beurt: kijk-automaten voor het bioscoopdoek; gehoor-apparaten aan onze radiotoestellen; „robots", wanneer wij den voet zetten op de pedalen of de hand leggen om het stuurrad van onze auto's. Wat blijft er onder deze omstandigheden over van de bewondering, dien men eenmaal den mensch als zoodanig toedroeg? En wat is er veelal van den mensch geworden?

De machines hebben hem ontwricht en dreigen zijn menschzijn te verwoesten. Daarom moèten wij weer in aanraking komen met de natuur en moèten wij ons terugvinden in het open veld of in het dichte bosch, waar de stilte ons onszelven rekenschap doet geven van de ontreddering, die in ons is. Verbazing grijpt ons aan en wij voelen ons als kinderen, die met verwonderden blik en onzekeren vinger een leertijd beginnen, die ons leiden moet tot de kennis van onze normale levensverrichtingen. Welnu, men beginne dien leertijd onder de bekoorlijke leiding van Pourrat en ontkome zoo aan den knellenden band, die onze activiteit dreigt te verlammen.

In deze boeken is het Katholicisme een intens-levende actualiteit. Eerbied voor de rechten van den evenmensch, een hoog besef der menschelijke waardigheid, een loyale onderwerping aan het wettig gezag, de liefde voor het lijden, de zelfopoffering van ouders en kinderen, de kuischheid der maagden en jongelingen, de onthechting aan geldbezit, de liefde voor de nederigen en hulpbehoevenden, een heldhaftige offervaardigheid van ieder oogenblik en onder iedere omstandigheid, kortom, alle deugden, waaraan ons geloof zijn eeuwige en onverzwakte vitaliteit te danken heeft, worden hier gepreekt.

Wil dat zeggen, dat het goede onbetwist deze harten beheerscht? In geenen deele. Ook dezen helden is niets menschelijks vreemd. Ook hier zijn er velen, die hun levensgeluk afmeten naar de mate van de voldoening, die zij kunnen schenken aan lichamelijke instincten en vleeschelijke driften, maar méér zijn zij, wier genietingen en levensblijheid direct afhankelijk is van het Leven, dat wij moeten beleven. En verkwikkend is het met deze zielen om te gaan. Vergeefs wendt de booze geest ook hier zijn listen en lagen aan: fortuinen, met moeite vergaard, gaan in rook op; hebzuchtigen brengen alles aan hun winstbejag ten offer; moordzuchtige roovers belagen de onschuld; gierigaards doen eigen en anderer geluk in den goddeloozen kolk van hun begeeren verzinken.

Maar dan is Gaspard des Montagnes daar met zijn vrienden, in wie zich ten naasten bij alle deugden der vroegere ridders vereenigd hebben. Gaspard vooral, wiens lichtend voorbeeld tot de baken wordt, die allen voorgaat. Gaspard, de „débrouillard", die voor geen moeilijkheid terugschrikt en immer gereed is den zwakke hulp te bieden. Soms grijpt de pathetiek van dit werk ons bij den keel en doet ons naar adem snakken, maar weer is het dan Gaspard,

die door zijn „vaillances" en zijn „gentillesses", — zooals de ondertitel ons zijn daden kwalificeert —, plotseling de van onheil overzware atmosfeer lichtend doorbreekt en er in slaagt het onheil af te weren. Verder zijn er nog die onbetaalbare grappen van Gaspard, die menigmaal het burleske aan het tragische doen grenzen. Zijn figuur domineert, in waarheid, op magistrale wijze, heel het verhaal. Hij weet alles, hij heeft een schranderen, scherpzinnigen geest; hij heeft een alzijdige ervaring en dient een ieder van goeden raad.

„Il était de ces hommes qui changent autour d'eux tout le train d'un pays." Hij verandert ziel en aspect van het bergleven rondom zich: van mijlen uit het rond komt men om zijn recepten en zijn meeningen vragen, maar vooral zoekt men bij hem in oogenblikken van ontmoediging de vurige wilskracht en de ontembare geestdrift, die van hem uitgaan als een vuur, dat zich aan ieder meedeelt die het nadert. Menigmaal vindt de schrijver Pourrat klemmende accenten, waar hij spreekt over dezen held:

„Il donnait aux garçons l'ideé de cette liberté qui regarde tout en face et qui ne craint homme qui vive à la rencontre.... Quand il vous parlait de la droiture, en homme qui sait son coeur, il vous empoignait, vous arrachait de terre; on se taisait comme sous le coup de la foudre......"

Toch kent ook hij zijn levenstragiek: in stilte lijdt deze trooster der bedroefden om zijn liefde voor Anne-Marie, die geen bevrediging kan vinden, omdat zij eenmaal onder drang van haar vader een onwaardige huwde.

Om Gaspard heen, beweegt zich het dorpsleven in al zijn bedrijvigheid, roeren zich de monden der babbelzieke oudjes, spuwen de booze tongen haar venijn en klinken luidruchtig de kwinkslagen op...... Andere keeren vraagt Gaspard ons hem te volgen langs berg- of veldweg. En welk een gids vinden wij in hem: hij kent alle liederen van zijn land, hij onderscheidt iedere trilling van deze levenbrengende lucht, iederen geur, aangedragen door den wind. En wij ondergaan met hem de kostbare gewaarwordingen en ontroeringen, die wij ervoeren jaren terug, als wij, alleen te midden der dingen van de natuur, die smaakten uit de volheid van onze onbevangen kinderharten.

Is het nog noodig na deze woorden iets te zeggen over de hooge waarde, die deze kunst van Pourrat voor het tegenwoordige Frankrijk en ook voor ons, Nederlanders, vertegenwoordigt?

Das Reformationsfest

door J. v. H.

Enrica von Handel-Mazzetti, die de vorige maand zestig jaar werd, heeft nog niets van haar jeugdige schrijfdrift ingeboet. Getuige haar pas verschenen „Reformationsfest",[1]) een lijvig boek van 465 bladzijden, waarin zij verder spint aan de geschiedenis van Frau Maria (vgl. Boekenschouw Nov. 1929).

Handel-Mazzetti's boeken blijven een verheugenis. Zij ontvlucht het droevige heden, het Oostenrijksche heden, om in den droom van het verleden, een verleden dat haar fantasie in felle kleuren kleedt, een blijder wereld te hervinden. Dat verleden wordt haar werkelijkheid. zij droomt haar sprookje, haar heerlijk tragisch sprookje, ten einde, zij bouwt het uit en vervolgt het tot in de uiterste détails. Met angstvallige zorg streeft zij naar het behoud der historische kleur tot in woordgebruik en zinswending, tot in de geringste bijkomstigheid. Met de accuratesse der oude Vlaamsche Meesters bewerkt zij haar tafreelen en ciseleert zij haar figuren, met een liefde en een toewijding, die niet meer van onze dagen zijn. Geen bladzijde geeft zij uit de hand, die niet van haar meesterschap en haar volmaakte stijlverzorging getuigt.

E. VON HANDEL-MAZZETTI

Dit tweede deel brengt de groote tragische verwikkeling. Het „Spiel von den zehn Jungfrauen", dat werd opgevoerd ter eere van August den Sterke, die een bezoek bracht aan Quedlinburg, heeft plaats gehad. De Koning blijft aandringen bij de hertogelijke Abdis Elisabeth von Holstein, om Fräulein Maria te mogen meenemen naar het hof en Elisabeth, gedrongen door den nood van haar volk en slechts redding vindend in 's Konings hulp, bezwijkt. Zij staat hem zelfs een tête-à-tête met Maria toe op haar kamer. Dit wordt haar onheil. Schubart, de zwervende boekverkooper, is teruggekeerd in Quedlinburg en hoort van de handelwijze der hertogin. Hij meent dat zij Maria's deugd heeft opgeofferd en uit opstandig rechtsgevoel, alsook uit onbewuste liefde voor haar, pleegt hij een aanslag op de Abdis openlijk in de kerk, tijdens de godsdienstoefe-

[1]) *Enrica von Handel-Mazzetti.* Das Reformationsfest. Frau Maria. Zweiter Teil. Kösel & Pustet. München, 9.50 M.

ning van het Reformationsfest. Hij schiet echter mis en treft de arme Maria. Zwaar gewond wordt zij naar het Stift gebracht.

Hier maakt de schrijfster gebruik van een haar dierbaar motief, dat ook in vroegere werken reeds voorkomt: naar oud Duitsch recht kan een onbesmette „Jungfrau" een ter dood veroordeelde redden van den dood door hem ten huwelijk te vragen. In Maria is een groot medelijden, dat onbewust in liefde uitgroeit, ontstaan met den boosdoener, wiens kind heeft meegespeeld in het spel „von den zehn Jungfrauen". Zij zal hem redden door zich zelf te offeren. Zij wordt zelfs Katholiek op haar ziekbed om hem te kunnen huwen. Nu verhardt zich al de deugd en geestkracht der Abdis-hertogin tot formalistische strengheid: het arme Fräulein Maria moet het Quedlinburger Stift verlaten. Op een baar wordt zij uitgedragen om ergens in de stad een voorloopig onderkomen te vinden. Hier eindigt het tweede deel dezer trilogie, op een oogenblik van hoogspanning.

Er zit gang en verwikkeling in dit tweede deel: alles spitst zich toe tot uiterste spanning, de atmosfeer is geladen van ontstellende gebeurtenissen. De schrijfster heeft al haar plastische kracht, haar warm gemoed en haar fantasie in werking gesteld om een hoogtepunt van ontroering te bereiken met dit „Reformationsfest". En het is haar gelukt. Deze roman heeft niets van de zakelijkheid, den nuchteren realiteitszin der hedendaagsche romankunst. Het is en blijft een romantisch sprookje, een schoone droom uit voorbije tijden; de menschen leven er met lichte en donkere harten, worden bewogen door grootsche, schoone en door sombere, zwarte gevoelens. De lotgevallen en gebeurtenissen volgen niet met de ijzeren natuurlijkheid der realiteit, maar vallen uit de handen eener tooverprinses. Zij, Handel-Mazzetti, beheerscht het lot met haar tooverstaf en roept het onvoorziene te voorschijn naar haar welgevallen.

Men vrage niet naar strenge motiveering van handeling en verloop; dan zou men te kort komen. Het is moeilijk denkbaar, dat het tête-à-tête van den Koning en Maria zulk een tragische explosie kan teweeg brengen, dat de deugdzame Elisabeth tot zulk een onmenschelijkheid als het wegzenden van Maria in staat is, dat het tengere Fräulein zelf tot zulk een oplossing als het huwelijk met Schubart besluiten zal. De aanslag van Schubart op de hertogin is allerminst waarschijnlijk van werkelijkheid. Maar in dit prachtig gestoffeerde sprookje vervallen die eischen van overtuigende werkelijkheid: Handel-Mazzetti vertelt en ensceneert het zoo en wij gelooven haar onvoorwaardelijk. Haar rijk gedrapeerde romantiek is te bekoorlijk en te ontroerend om schoolmeesterachtig den vinger te leggen op wat zich van de wereld der werkelijkheid verwijdert. Haar grandiooze figuren schrijden zoo koninklijk, dat zij niet gemeten worden met den maatstaf van alledags-menschen.

Magna res est caritas! Deze lijfspreuk der schrijfster is het groote motief van al haar boeken. Fräulein Maria belichaamt op haar beurt

deze waarheid: zij is de „caritas" in haar liefderijkste gedaante, de hemelsche en aardsche „caritas" in eenen, zooals Handel-Mazzetti ze zich graag voorstelt. Het schoonste en lieftalligste is haar niet goed genoeg om deze geduldsheldin uit te beelden tot een wonder van schuldelooze menschelijkheid. Hoe verder de hooge Abdis zich verliest in al te verstandelijke hardheid, in koude hooghartigheid, des te genegener voelt de lezer zich getroffen door de onberekende en onberedeneerde liefde van Maria. Zij wordt de martelares der liefde.

Een wonderlijke schepping van Handel-Mazzetti's kunst is het kind van den zwerver Schubart. Als een licht-elf speelt en beweegt hij zich door heel het boek; nergens treedt hij naar voren, krijgt hij scherp omlijnde gedaante, hij spreekt in halve woorden en zinnen, uit slechts vage gedachten en gevoelens. Maar hij veroorzaakt een sfeer van feeërieke teerheid en onschuld, hij legt een zachten glans over alles en heeft zijn invloed op het geheel. De ruwe zwerver wordt er door verzacht en door het kind heen gaat de liefde van Maria uit naar den vagebond.

Een opvallende tendens in dezen romancyclus, waardoor hij aan hedendaagsche stroomingen raakt, is de trek naar eenheid van Christelijke belijdenissen. „Ut omnes unum sint" luidt het motto van het „Reformationsfest", en niet zonder reden staat er op het titelblad: „Geschrieben und herausgegeben im Erinnerungsjahre der Confessio Augustana". Lutheranisme en Katholicisme staan hier niet vijandig tegenover elkaar; het oude Stift hangt nog te vol van Katholieke herinneringen, de godsdienstzin der Stiftsdames zit nog vast in allerlei Katholicismen. Ook hier moet de „caritas" eenheid brengen. Fräulein Maria is onbewust reeds lang Katholiek; haar overgang heeft plaats zonder eenige innerlijke moeilijkheid. De schrijfster heeft wel opzettelijk deze tegenstelling gekozen om op haar manier den weg naar de oplossing te wijzen. Magna res est caritas!

Toen Handel-Mazzetti, een kwart-eeuw geleden, haar eerste romans publiceerde, werd zij onmiddellijk als een eerste-rangstalent begroet in het Katholieke Kamp en daarbuiten. Met de jaren zijn de opvattingen en inzichten gewijzigd en de schrijfster, die haar persoonlijken aanleg en smaak bleef volgen, kwam min of meer buiten de stroomingen des tijds te staan. Een nieuw werk van haar hand is niet meer een „Ereignis" als twintig jaar geleden. Er zijn trouwens weinig ondermaansche dingen, die zoo spoedig verouderen of de volksgunst verliezen als romans. Dat haar eerste boek, Meinrad Helmperger, onlangs nog een volksuitgave mocht beleven, bewijst echter, dat er blijvende krachten in haar schuilen. Het malgré tout eeuwig romantische in den mensch vindt in haar boeken iets dat altijd bekoren zal: dramatische conflicten, rijk gedrapeerde tafreelen, felle hartstochtelijkheid, een ontroerende gemoedswarmte en dit alles in een taal van het kostbaarste smeedwerk.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

LAVALLIèRE (Eve) MA CONVERSION. 15 fr. N. R. F. Gallimard, Paris, 1930.

Eve Lavallière was tot 1917 een Parijsche tooneelster, toen zij plotseling eclipseerde om nooit meer te verschijnen. Wat was er gebeurd? In een dorpje bij Tours was zij tijdens haar zomervacantie door Gods genade getroffen, had aan alles vaarwel gezegd en wilde voortaan slechts voor God leven. Aan dit voornemen is zij trouw gebleven en in grooten ootmoed en geduld is zij in '29 gestorven.

EVE LAVALLIèRE

Dit alles wordt beschreven in „Ma Conversion", meestal met de woorden van Eve Lavalliere zelf: driekwart van den inhoud vormen de brieven, die zij schreef, hoofdzakelijk aan den pastoor van Chanceaux-sur-Choisille, die haar weer met God en Kerk verzoende. Met „litteratuur" hebben deze brieven niet te maken, maar zij zijn de onmiddellijke en trouwe uitstorting eener door lijden en gebed gelouterde ziel, die aldoor hechter verwortelt in God. In Frankrijk wordt het boekje gretig gekocht en gelezen: de tegenstelling tooneelster-heilige werkt prikkelend op de fantasie. Wat er zijn waarde aan geeft, is het zielsonmiddellijke, het ontroerend menschelijke en het tastbare der genade-werking. Het is in zekeren zin jammer dat door deze correspondentie een uiterst vreemde geschiedenis loopt omtrent Eve's dochter, een geschiedenis die het boekje voorbehoudt, minstens voor volwassenen. En ook op dezen zal ze nog een eigenaardigen indruk maken.

GIRAUDOUX (Jean) AVENTURES DE JéRôME BARDINI. 15 fr. Emile, Paul Frères, Paris. 1930.

Giraudoux is een brillant schrijver, te brillant. Op den duur

vermoeit zijn geleerde fantasie. Bladzij op bladzij schiet hij zijn vuurpijlen af, die uiteenspringen in een vonkenregen van vernuft. De historie van Jean Bardini is allermerkwaardigst. Hij is een onrustig mensch die het nooit lang in een bepaalde situatie uithoudt. In 't begin van het boek verlaat hij vrouw en kind en vlucht naar Amerika; daar ontmoet hij een Duitsch Gretchen, die haar leven verdeelt tusschen muziek en zwemsport. Zij trouwen, maar de verbintenis kan niet duren. Stephy verlaat hem, daar zij voelt dat hij van haar vervreemdt en bij de Niagara ontmoet hij een jongen, die hem een zuivere bewondering inboezemt. Met een ouderen vriend keert hij echter naar Frankrijk terug.

Bardini vertegenwoordigt een type, het type dergenen die zich door sociale banden beklemd en van hun natuurlijke levensvrijheid beroofd voelen. Niemand, noch vrouw noch kind, mag zich in hun levenskring dringen. Onrust, onbevredigdheid is het kerngevoel hunner ziel. Het is tenslotte de onrust, het eeuwige heimwee der ziel naar God die deze menschen ongelukkig maakt. Bardini, en ook Giraudoux, weet het en zinspeelt er op aan het eind van het boek. Voor lezers van verhalen is dit boek een vrij dwaze gril, voor wie tusschen de regels lezen kan, biedt het meer en dieper. Het is een boek voor volwassen menschen, ook wegens de sensueele bladzijden die erin voorkomen.

MALRAUX (André) LA VOIE ROYALE. Roman. 15 fr. Grasset, Paris, 1930.

„La Voie Royale" is het eerste deel van een serie die den gezamenlijken titel „Puissances du Désert" zal dragen. Het verhaal speelt in Indo-China, waar Claude en Perken het binnenland intrekken om den ouden „Koningsweg" en langs zijn boorden tevens oude kunstschatten te vinden. Soms houdt Malraux zijn lezers in ademlooze spanning, op andere plaatsen verveelt hij door onbelangrijk geredeneer. Hij is een kunstig schrijver, die wel eens tot gekunsteldheid en overdreven beschrijfmanie vervalt. Anderzijds vraagt dit boek de volle aandacht van den lezer wegens Malraux' voorliefde voor mystificaties, voor duistere, onklare aanduidingen. Zoo bevredigt dit boek litterair niet volkomen ondanks de kracht van zijn proza.

Moreel hebben wij zeer ernstige bezwaren tegen de „Voie Royale". Het werk biedt enkele grof erotische scènes, die met het hoofdthema niets te maken hebben en haast den indruk wekken van erbij gesleept te zijn. Er wordt op bruut cynische wijze gesproken over dingen die men heilig hoort te houden. Sexueele aberraties hebben voor Malraux alle begrip van zonde verloren. Freud en Proust hebben hem blijkbaar sterk beinvloed. Om deze reden achten wij Malraux' roman een bedenkelijke aanwinst. Hij was beter ongeschreven gebleven: niemand zal er iets bij verliezen dit boek ongeopend

te laten. Voor menigeen bergt het ernstige gevaren binnen zijn bladzijden.

Duitsch

SCHNACK (Friedrich) GOLDGRäBER IN FRANKEN. (206) 3.50 M. 5 M. Ein Roman. Verlag Jakob Hegner in Hellerau.

Dat deze roman door een dichter geschreven is, merkt men op iedere bladzijde. De zwakke zijde ervan is, dat hij bestaat uit een reeks van door elkander loopende gedichten en niet één groot gedicht is. De atmosfeer van het sprookjesland, overgebracht in het bedrijvige moderne leven, is er wonderbaar in weergegeven. Er is sprake van een ouden gouddelver, die wel arm is, maar toch met zorg eenige vroeger in Amerika gedolven nuggets, op zijn hart bewaart en onder de aarde overal de stem meent te hooren van het wachtende goud; van een paar jongens, die werkelijk een schat vinden en wier toekomst daardoor verzekerd wordt; van een in stilte opbloeiende liefde tusschen twee voor elkander geschapen kinderen: van de geheime macht der muziek; van een man die zijn geluk beproeft met spelen, van zijn waanbeelden, het verteerd worden door den hartstocht en het uiteindelijk rust vinden in den dood door zelfmoord, van nog veel andere dingen: alles wel samengesteld, maar toch niet samengeweven tot één groot gelukkig makend sprookje. Al is het geheel wat ongemotiveerd, de ware poëtische bezieling der onderdeelen maakt het lezen van dit boek tot een waar genot. Voor volwassenen.

FRIEDRICH SCHNACK

DIERS (Marie) DIE WITWEN VOM TWESTER MOOR. Roman. (216) 3 M. en 4.75 M. Max Seyfert Verlag, Dresden.

Het volksgeloof leert dat de weduwen van de Twesterhoeve in een Pommeraansch polderland zich verplichten hun mannen op jeugdigen leeftijd om te brengen. De sfeer van vreemde gedruktheid,

waarin de harde arbeiders in een eenzaam polderland leven, en waardoor hun daden en gedachten onbewust beheerscht worden als door vreemde machten, die uit de zwoele dampen van het moeras opstijgen, hun godsdienstigheid vermengd met een portie bijgeloof, hun ruwe zeden en hun trouw aan den ondankbaren bodem, worden in dit boek op de eigen wijze weergegeven, die ons met de menschen doet meeleven. We ondergaan den vloek, die op het geslacht Hagenbeck rust, als de ééne stamhouder na den ander drie geslachten lang omkomt in omstandigheden, die het mogelijk maken de weduwe aan den dood van haar man schuldig te verklaren. Wat beteekenen voor zulke menschen argumenten of waarschijnlijkheid? Ze ondergaan het noodlot, hun gedachten worden geboren, men weet niet hoe, uit de atmosfeer der omgeving. Goede wil en trouwe plichtsvervulling vermogen hier niets. De overwinning is alleen wat gekunsteld en gewild romantisch. De schrijfster heeft zich zelf uit den druk niet kunnen bevrijden langs natuurlijken weg. Er komen teruggevonden schatten, voornemens van zelfmoord en verbranding ondanks nood van waardepapieren bij te pas om het zich terugtrekken van den laatsten Hage Hagenbeck, het opnieuw en nu gelukkig huwen van de laatste weduwe en het overnemen van het vaderlijk erfgoed door den tweeden zoon, aannemelijk te maken. Toch is het geheel nog een zeer mooie roman voor ieder volwassene, die in staat is de Jörn-Uhl-stemming van dit boek mee te leven.

THOMAS (Adrienne) DIE KATRIN WIRD SOLDAT. (327) Ein Roman aus Elsass-Lothringen. Propyläen-Verlag, Berlin. 4 M. en 6 M.

Zoo erg als in den titel, maakt de schrijfster het niet in het boek; daar wordt Katrin slechts Roode-kruiszuster en verpleegster van door Metz trekkende of in Metz verblijvende gezonde en zieke soldaten. Als oorlogsboek heeft het misschien zijn waarde. Het maakt den indruk van werkelijke ondervinding. En memoires van Roode-Kruis-verpleegsters zullen er niet zooveel uitgegeven zijn. Als roman is het op den duur wat saai. Dat eeuwige gelamenteer over den geliefde aan het front en die altijddurende beschrijving van iederen dag nieuw aankomende en vertrekkende soldaten, zonder dynamiek in de eigenlijke tragiek der geschiedenis, vermoeit op den duur sterk. Als de fictie, dat het de uitgave van een dagboek van een meisje van 14-19 jaar is, slechts een kern van waarheid bevat, is het te begrijpen, dat de beschrijving van een gymnasiasten-liefde, die blijkt ernstig te zijn doch veel te ontstuimig en te weinig innerlijk, waarheidsgetrouw zijn kan. Doch het is niet de waarheid, die een kunstwerk schept. De onbeholpenheid in uitdrukking en compositietalent mag er in gedemonstreerd worden: daarvoor (om onbeduidendheid en saaiheid mee te leven) behoeven we geen boeken te lezen; die levert het dagelijksch leven zelf overvloedig op. Ik zou overdrijven als ik het geheele boek saai noemde. Het begin, dat een soort

van Freudiaansche aanhankelijkheid van een meisje van 14 jaar aan een volwassen man beschrijft en het tweede deel, dat het langzaam groeien en de onhandige verwikkelingen van een gymnasiasten-liefde behandelt laten zich heel goed lezen. Alleen het verloop van het derde deel heb ik met moeite kunnen doorworstelen. Voor volwassenen.

Engelsch

SOMERSET (Maughham W.) CAKES AND ALE. (270) 7/6. William Heineman, Ltd. London.

De verwikkeling van Somerset Maugham's nieuwste roman is eenigszins opgezet en uitgewerkt als een tooneelspel. Hij is trouwens een tooneelschrijver van beteekenis, meer dan romancier — in dien zin dat de beste kwaliteiten van den „playwright" aan dit werk besteed zijn: de personen treden scherp omlijnd en levend op, de verhaaltrant is bondig en frisch, op 't juiste oogenblik worden nieuwe feiten toegevoegd en op bijzonder handige wijze wordt de lezer, via Mr. Ashenden ingelicht over gebeurtenissen, welke plaats hadden vóór het verhaal begint.

De roman speelt beurtelings in het verleden — de jaren 1880-1890 — en het heden, daar een der hoofdpersonen Edward Driffield is, een beroemd Victoriaansch schrijver, wiens leven gedeeltelijk, als jeugdherinnering, verteld wordt door den auteur Ashenden. Daardoor ontstaat de gelegenheid bijzonder interessante dingen te vertellen over het litteraire en gewone leven van veertig jaren terug en van dat van den tegenwoordigen tijd. Het afwisselend behandelen dier twee geven het boek een ongewone bekoring.

In de moderne hoofdstukken is een der gelukkigst getroffen karakters die van Alroy Kear, het type van den middelmatigen romanschrijver, die er „komt" door het nauwlettend volgen van den publieken smaak en het zich handig op den voorgrond plaatsen. Het best geslaagd lijkt de auteur ons wel in de uitbeelding van Rossie, de charmante, ietwat banale, maar volop levenslustige eerste vrouw van Driffield. Haar gedragingen zijn wel het logische gevolg van haar karakter, dat goed volgehouden wordt. Daar is verder Ted Driffield zelf, — reeds dood vóór de roman begint. Eenige sensatie werd gewekt, toen enkele critici in Engeland Somerset Maugham verweten in Driffield een „unfriendly picture" van Thomas Hardy te hebben geleverd. Maugham heeft er scherp tegen geprotesteerd. Toch treffen, in dit verband, enkele bijzonderheden wel, o.a. waar verhaald wordt dat enkele van Driffield's werken verontwaardiging wekten bij het preutsche Victoriaansche publiek. Men weet dat Hardy daar ook onder geleden heeft.

Cakes and Ale is een knap geschreven, interessante roman —

het einde brengt nog een merkwaardige verrassing — dien wij gaarne aanbevelen.

BUSH (Christopher) MURDER AT FENWOLD. (313) 7/6. William Heineman Ltd. London.

Het monopolie voor het schrijven van detective-romans berust ontegenzeggelijk bij de Britsche schrijvers. Conan Doyle heeft waarlijk wel school gemaakt. Ieder schrijver in dit genre heeft zich zijn eigen scherpzinnigen speurder geschapen, die de ingewikkeldste problemen oplost. In dezen knap opgezetten en uitgewerkten roman is het de „private detecive" Franklin, die 't geheim van Revere's dood moet oplossen. Is Leeke de moordenaar? Of Leila, Castleton, Carter, of een der andere verdachten? De volwassen lezer-liefhebber van dit soort lectuur trachte deze vraag te beantwoorden vóór hij het einde bereikt heeft.

CUMING WALTERS (J.) ROMANTIC CHESHIRE. Illustrated by Frank Greenwood. 10/6. Hodder & Stoughton, London.

Wie van plan is gedurende het komend zomerseizoen een bezoek te brengen aan Engeland, — niet aan Londen of een dergelijke groote stad —, maar aan het binnenland, schaffe zich, indien hij zijn keus op Cheshire laat vallen, dit magnifieke boek aan. Cuming Walters beschrijft Cheshire als „a land of small streams, trickling to dimpled nooks, plashing gently by shady pleasaunces, rippling by little towns". Hij vertelt met enthousiasme en kennis van oude „Halls" en „Abbeys", maar ook van de schoonheid der steden en dorpen dezer bekoorlijke streek. De mooie teekeningen verhoogen de waarde van het boek.

HUTTEN (Baroness von) PAM'S OWN STORY. (288) 7/6. Hutchinson, London.

De Pam-boeken van deze schrijfster zijn over de heele wereld bekend, en zij zullen dus ongetwijfeld reeds heel wat kwaad gesticht hebben. Want moreel staan zij laag, terwijl zij bovendien litterair geen cent waard zijn. Waarschijnlijk heeft zij gedacht, dat menschen, die de drie Pam-romans tot „best sellers" maakten, nog wel een vierde vervolg konden gebruiken, zelfs in dezen economisch slechten tijd. Ergo heeft zij thans Pam zelf maar eens aan 't werk gezet — voor de afwisseling — en haar haar eigen historie laten schrijven. Wie de reeds verschenen romans kent, begrijpt al wel van welk slag *Pam's Own Story* is, en hij kan het boek dus met een gerust hart ongelezen laten; wie ze niet kent, willen wij adviseeren er ook maar geen kennis mee te maken.

Duitsche Overpeinzingen

door F. L.

Alle kunst ontstaat uit scheppingsdrang. Deze uit zich, wat zijn algemeenste, nog vóór de eigenlijke beeldvorming liggende openbaring betreft, in het levensgevoel. „Sturm und Drang", zooals deze de klassieke bloeitijden der geschiedenis plegen vooraf te gaan, kondigen in het individu het scheppingsproces aan. Zoodra deze aandriften uit de raadselachtige en verborgen diepten der ziel verzwakken of uitblijven, is het gedaan met de scheppingskracht. Verspreidt zich een zekere vermoeidheid over geheele generaties, dan zijn daarvan geen kunstwerken van beteekenis meer te verwachten.

Het zag ernaar uit alsof door de Duitsche litteratuur van voor den oorlog een angstwekkend gevoel van afmatting ging. Uitgeput scheen alle scheppende kracht. Hoe was dat gekomen en waarin openbaarde het zich?

Toen na de stervende Romantiek het „jonge Duitschland" met luid rumoer in de litteratuur binnenviel, toen reflexie en analyse den stillen droom der ziel verdrongen, toen de dichters zich meer met politiek en staatkunde gingen bemoeien, niet om als sterren hun licht daarover uit te stralen, maar om als massaleiders op te zweepen, toen met het machtig groeiende courantenwezen feuilleton en journalistiek Schillers aesthetische brieven en Lessings dramaturgie trachtten te vervangen, toen kon men veilig voorspellen: Nu is de doodsrit eener litteratuur begonnen, men heeft de eeuwigheid aan den tijd verkocht en wat slechts tijd is, zal zich van zelf uitputten. De eene school volgde op de andere, niet zoo zeer overeenkomstig het groote rythme der natuur van sterven en opstanding als wel volgens de grillige invallen van de mode.

Daar er echter nog een ander soort levensgevoel voorhanden was, daar de politieke resultaten lokten en er cultureel een ontzaggelijke vooruitgang plaats vond, daar met reusachtige afmeting de fabrieken en steden groeiden, de theaters en kunsttempels uit den grond schoten, daar er ongeloofelijk veel te doen, te doorvorschen, te beschrijven, te ordenen viel, daar de vooruit fladderende fantasie nog verdere mogelijkheden in eindelooze rijen van sprookjesachtige ontwikkelingen voor zich zag, kon er geen scepsis opkomen. Vereenzaamde reuzen, die afgezonderd hun weg gingen als Hebbel bv., bleven immers alleen. Critici der maatschappij en samenleving als Ibsen werden bewonderd — en toch niet begrepen. Nooit toch luistert men naar Cassandra, zoolang Troje niet in brand staat! Wat zou men ook van de poëzie verlangen? Slechts de nood dwingt eischen te stellen. De bourgeoisie, die het groote publiek vormde, ontbrak niets. Zij zat altijd aan gedekte tafels, had een dak boven zich en een goed functioneerenden staat om zich heen, gezelschap, schandalen, bals, concerten, vacantiereizen, stipte levering van allerlei

Zuidvruchten en steeds versche tafelboter — dat was alles te krijgen en wie ook een en ander daarvan ontberen moest, de couranten hadden de groote kunst geleerd de menschen van het eene ontbijt tot het andere allerinteressantst te onderhouden en een liefelijke romanlitteratuur deed hun uitgeleide.

Wereldoorlog, revolutie, honger en armoede moesten eerst eens stevig ontnuchteren. Met bloed en ijzer moest geschreven en in dood en ondergang moest duidelijk gemaakt worden, wat nu reeds alle draaiorgels in de straten uitstrooien, dat er namelijk verschil bestaat tusschen uiterlijke cultuur en innerlijke beschaving.

Als een heete en alles verbrandende stormwind kwam het expressionisme. Het was een ontstellende en ongearticuleerde kreet van verlangen en Sehnsucht der in oorlogsellende dooreengeschudde menschheid. Van Sehnsucht naar inhoud voor hun innerlijke leegte, naar waarden die bestendiger en hechter waren dan de vroegere, die door den dood daarbuiten en door den nood overal waren weggeblazen als schuim.

Het begin was vol belofte. Men bezon zich weer op het eeuwige, absolute en er voltrok zich een wending naar het metaphysieke, zoo niet een wedergeboorte der metaphysica. Want in de philosophie, die bevrucht was door de idealistische stroomingen van het Neo-Kantianisme, drong een phenomenologische beschouwingswijze krachtig naar voren. In tegenstelling met het relativisme der natuur-, met het historicisme der cultuurwetenschap, verlangde men naar een ethica der waarden. Men wilde de wereld als eenheid omvatten; men wilde niet meer gedeeltelijke successen, gedeeltelijke hervormingen, maar de vernieuwing van den geheelen mensch en men waagde zich aan het laatste, aan de grondproblemen van het menschenleven. Voor den expressionistischen dichter was de inhoud van het menschelijke niet meer uit te putten met de ervaringen en gevoelens van den enkeling, in het private en huiselijke. Hij wilde veeleer slechts zulke individueele ervaringen artistiek verwerken, waardoor zich het „leven" in zijn algemeenheid manifesteert en belichaamt. De verhouding van den mensch tot het Absolute werd het probleem van het expressionisme. Schouwing van het Goddelijke, verzinnelijking van het bovenzinnelijke, verzichtbaring van het onzichtbare begeerde men. De kunst moest weer religie worden, het gedicht een gebed en het kunstwerk een schijnsel van hooger licht. De kunst moest een middel zijn tot innerlijke loutering. De dichter wilde weer vroom en religieus zijn en zich niet daarover schamen. Religie moest hem weer zijn „ontvouwing van kiemsgewijs ingeboren zielswerkelijkheid" en een opstijgen van het physieke naar het geestelijke, in en naar God omhoog. — Drie metaphysisch-ethische gedachten traden in de jonge poëzie van het expressionisme bijzonder op den voorgrond: de „menschheid" of „de mensch an sich"; de magische verbinding der individuen onderling; de mogelijkheid eener ziels-

verbondenheid tusschen verwijderden of tusschen levenden en gestorvenen. Het geloof aan den mensch openbaarde het hooge idealisme der jeugdige dichters: het beteekende, dat in ieder mensch iets leeft en werkt, dat in staat is hem boven zijn lichamelijk ik, boven zijn armzalige, leelijke, tegenwoordige werkelijkheid te verheffen. Tolstoi en Dostojefski, die reeds eenmaal ten tijde van het naturalisme — toen slechts stoffelijk en technisch — de Duitsche litteratuur beïnvloed hadden, werkten nu opnieuw en veel intensiever door hun ethos, hun goedheid, door hun van menschenleed ontroerde zielen. (Onbillijk is in dit verband het verwijt van gebrek aan vaderlandsliefde tegenover een jeugd, die door het nationale heen het menschelijke zocht — geen litteraire beweging in Duitschland, ook de Romantiek niet ten tijde der bevrijdingsoorlogen, heeft zooveel bloedige offers moeten brengen ter verdediging van het vaderland.)

Doch de dichters van het expressionisme zaten ondanks hun louteren en zuiveren wil gevangen in alle klemmen der tijdsellende, der algemeene geestelijke ontwrichting en der bloedende Sehnsucht, der klein-burgerlijke verzadigdheid en der felle, tot in den dood gaande offervaardigheid. Zij toonden het duidelijkst de symptonen der algemeene ziekte. Bijzonder opvallend moest het ziekteverschijnsel zich voordoen in de lyriek, die immers vóór alles persoonlijke belijdenis is. Het nieuwe der gebeurtenissen werd voor fijnvoelende lyrische zielen tot iets dwaas monsterachtigs en het beleefde drong en dreef tot een uitdrukking, die geen maat kende en alle tot nu toe geëerbiedigde vormwetten doorbrak.

Hun werken groeiden onder een ontzettenden gevoelsdruk, die het wordende als uit donkere schachten omhoogperst en het geen rust of ruimte gunt om afgerond en evenwichtig of ook maar organisch waar te worden. Hun beelden verdrongen elkaar, stootten over en door elkaar heen, als hitste een onverbiddelijk jager achter opgejaagd wild, als wierp een vulkaan den inhoud dezer dichterzielen onberekenbaar en woedend in de hoogte, als vond de heete fantasie geen rust in den storm der gevoelens en vizioenen. Hun menschelijkheid scheen bedreigd, hun geesten en zinnen waren in opwinding en cirkelden fanatisch om stoffen, die hun minder duister hadden moeten wezen. Zoodoende schenen zij wankelender, geschokter of mateloozer en ongezonder dan zij innerlijk waren. Zij drongen naar het Goddelijke, wierpen hun problematische opwinding voor het Allerheiligste, haalden het met folterende hevigheid en vaak al te menschelijken greep naar zich toe en schenen anderzijds toch weer verstrikt in zwoele zinnelijkheid, waaruit dan weer gigantische vizioenen van Sehnsucht ten hemel stegen.

Een onbeteugeld gevoel, zoo hoorde men toentertijd de verdedigers van het expressionisme zeggen, verlangt ook een onbeteugelde uitdrukking, wil de uidrukking tenminste waar zijn. Daarop

kan men antwoorden, dat zuiver aesthetische ontroering, dus de werking die de waarde van een kunstwerk bepaalt, slechts ontstaat wanneer alle deelen van het geheel naar eenheid streven. Daarvoor echter moeten zij in zich zelf en in hun verband verstaanbaar zijn. Woordkunst is krachtens haar wezen tot nauwkeuriger weergave der gedachte geroepen dan eenige andere kunst. Zij verloochent haar eigen aard, wanneer zij door onverstaanbaarheid het wezen der dingen verhult, terwijl zij 't juist aanschouwelijk heeft te maken.

Het valt niet te betwijfelen, dat velen met eerlijke en blijde geestdrift streefden naar hetgeen Novalis in zijn beschouwing „Europa und die Christenheit" („Europa heeft geen toekomst meer tenzij: de Christelijke!") als zijn ideaal had uitgesproken: de redding der wereld door de Christelijke gedachte.

Doch de hoop van het expressionisme, nieuwe scheppingskracht te kunnen mobiliseeren in den menschengeest, werd verijdeld.

Nu is dus de trein blijven stilstaan, fluit op het verlaten spoor en uit alle vensters kijken menschen: Ja, wat nu?.... De mogelijkheden schijnen uitgeput. Naturalisme, Symbolisme. Expressionisme, wat kan er verder nog komen? Zeker, materiaal voor iets nieuws is er nog wel te vinden. Er zijn nog wel dingen in Indië en China, aan den Noordpool en op de Himalaia die we niet kennen. Ook kan men nog met succes gaan snuffelen in oude, voorbije culturen. En daarvan kan men prachtige boeken maken met de zeldzaamste illustraties. Maar dit alles is hoogstens prikkelend, niet een vernieuwende bron. Anderen — en niet de minsten — vereenigen zich tot groepen om dichters uit vroeger tijd, die in steeds nieuwe uitgaven verschijnen. Eichendorff, Anette von Droste-Hülshoff, Wilhelm Raabe, Adalbert Stifter, Jean Paul en andere kleinen en grooten, binnen- en buitenlandschen werken zoo in stilte verder. Doch dat is meer scheppen uit vroegeren voorraad dan levende ontwikkeling. Natuurlijk verschijnen er nog werken van talent. Het ontbreekt eigenlijk niet aan dichters. Maar zij staan buiten verband met de volksgemeenschap. Zij peinzen eenzaam door en penseelen figuren op het doek. Het publiek gaat voorbij, blijft even staan en vraagt dan geeuwend: wanneer komt het volgende? Een echt litterair leven, een gemeenschappelijk opgaan in een gemeenschappelijk levensgevoel, dit is nergens of slechts zeer karig te bemerken. Vele der nieuwere werken zeggen uitdrukkelijk in hun tot „Edelfäule" gerijpte schoonheid, dat in dezen vorm het niet meer te overtreffen allerlaatste voor ons staat. Zij doen aan als laatsten uit 'n oud geslacht, die alle oorspronkelijke kracht in zenuwachtigheid en bleeke voornaamheid hebben omgezet, maar geen sterken nabloei meer beloven. Een duidelijke taal spreekt ook de overproductie van litteratuurgeschiedenissen. Er zijn er meer dan 'n dozijn verschenen in de laatste jaren en evenveel zijn er aan 't verschijnen of in voorbereiding. Zeker, zij boeien door nieuwe gezichtspunten, door weerspie-

geling der feiten in eigenaardige koppen, zij worden aldoor rijker, aldoor betrouwbaarder, aldoor aantrekkelijker, maar zij blijven geschiedenis, pijnlijk aanduidend dat de daden gebeurd zijn — en dat men sluiten kan........ Wel heeft de algemeene toestand van het Duitsche volk ook in de litteratuur de stemming beinvloed. Wij zijn allen moe geworden, zeer moe. Waar moet de scheppingslust vandaan komen, wanneer het behoud van 't naakte leven zooveel krachten verslindt? Maar er verschijnen toch boeken in overvloed, er zijn toch geheel nieuwe klassen onder het litteraire publiek getreden, en bovendien viel een verzwakken der scheppingskracht reeds te constateeren, voor dat de uiterste nood ons drukte.

Ja, wat nu?

Diepere geesten speuren, waar het hapert. Toen de uiterlijke wereld was stukgeslagen, ging men zich onwillekeurig tot de innerlijke wenden. Dit lag reeds in het expressionisme, dat zijn vloek zoo geweldig over de ziellooze civiliseering had geslingerd. Maar het kwam niet over een ondichterlijke „activiteit" heen. Elke actie veronderstelt immers idealen en idealen produceert men niet, doch men aanvaardt ze. Men moest zich dus, graag of niet, weer met oude idealen inlaten. Mystiek, kerk, godsdienst in 't algemeen traden weer op den voorgrond der belangstelling. En hier treffen de grondproblemen der litteratuur samen met die der hedendaagsche philosophie; alleen zoekt men op litteratuurgebied naar nieuwe bronnen. Van binnen uit met het einddoel van het kosmische. Zooals men in de philosophie uit Kant's categorieën tracht te ontkomen, wijl men daarin een verenging van het bestaan voelt, zoo wil men in de litteratuur uit de grenzen van het individueele in de stroombeddingen van het universum. Er werd ook reeds ingezien, dat het niet enkel om nieuwe kennis, nieuwe schouwing gaat, maar om leven en tragiek. Wordt tragisch! zoo roept Frank Thiess in zijn „Gesicht des Jahrhunderts". Er mogen en moeten daarbij scherven vallen, ja dood en ondergang. Heeft het algemeene sterven in zijn geheel eenigen zin, dan moet die gevonden worden in het tragische, d.w.z. in de erkenning en ervaring, dat physiek lijden ter zedelijke loutering onmisbaar is. Dit gevoel van het tragische sluit echter de noodzakelijkheid van het geloof in. Zal de held der tragedie sterven voor een idee, dan moet hij daaraan gelooven. Hier ligt ten slotte de beslissing. Dit is ook de reden, waarom leidende geesten in 't Westen naar het Oosten uitzien als naar de bakermat der oorspronkelijke religie. Ex oriente lux! Merkwaardig blijft 't echter dat zij daar niet zien, wat Dostojefski eens, daarmee het verborgenste geheim der menschelijke scheppingskracht onthullend, zoo onnavolgbaar diep en eenvoudig den grijzen Sossima in de broeders Karamazof laat zeggen:

„Veel is er op aarde voor ons verborgen; als vergoeding daarvoor werd ons echter het geheimzinnige, wonderlijke speuren gege-

ven van een levenden band tusschen ons en een andere wereld, een verheven en hoogste wereld, ja, en ook de wortels onzer gedachten en gevoelens zijn niet hier, maar veeleer in andere werelden. Dat is het ook, waarom de philosophen zeggen, dat men het wezen der dingen op aarde niet begrijpen kan. God nam zaadkorrels uit andere werelden en zaaide ze op deze aarde uit, en zijn tuin ontbloeide en alles schoot op, wat kón opschieten. Het opgeschotene echter leeft en blijft levend slechts daardoor, dat het met andere werelden in verbinding te staan zich bewust wordt: als echter dit gevoel in U zwak wordt of zelfs sterft, dan sterft ook dat wat in U opgeschoten was. Dan zult gij onverschillig worden voor het leven en het zelfs haten! Zoo denk ik daarover........"

Ziehier een ander woord, dat geheel den ernst van den toestand onzer hedendaagsche litteratuur duidelijk maakt, een woord van Goethe: „Het eigenlijke, eenige en diepste thema der wereldgeschiedenis, waaraan alle andere ondergeschikt zijn, is het conflict tusschen geloof en ongeloof." Vandaag zijn deze woorden even nieuw en waar als toen ze geschreven werden. En, niet waar, in tijden waarin het godsdienst-probleem in alle klassen der menschheid woelt en werkt als een giststof, wordt geloof en ongeloof een zoo gebiedend alternatief, dat het tot een laatste, innerlijke beslissing dwingt.

Max Scheler's „Vom Ewigen im Menschen" eindigt met apodictische zekerheid en klaarheid aldus: „Verlossing uit den ontzettenden chaos onzer dagen ligt enkel en alleen in den terugkeer tot de grondwaarheden der religie. Wie echter hedentendage zijn religieuze positie slechts behouden wil, wie niet in de religie het positieve heilmiddel voor de lijdende menschheid durft te zien en *in blijde liefde haar dit heilmiddel ook wil schenken,* die zal ook het bescheiden doel van zelfbehoud niet meer bereiken. Zijn zaak zal van den aardbodem verdwijnen."

Zeker, in het veelvormige complex, dat de stroomingen der hedendaagsche litteratuur opleveren, is in ieder geval met eenige zekerheid te zien, dat een waardevol gedeelte onzer dichters na veel zoeken en tasten dicht bij het nieuwe land is, dat aan de zwerftochten der vlucht uit het leven een einde zou kunnen maken.

Hier worden eenige namen genoemd van Katholieke dichters, wier tot nu bekend geworden werk ofwel reeds de vervulling of tenminste de beste belofte gebracht heeft. Het komt daarbij niet zoozeer op het aantal aan als wel op de kracht hunner uitbeelding en dat zij werkzaam wordt: Hermann Stehr, Peter Dörfler, Leo Weismantel, Hermann Bahr, Franz Herwig, Ruth Schaumann, Gertrud von Le Fort, Paula Grogger, Dolores Viëser, Richard von Schaukal, Richard Knies, Oberkofler, Franz Johannes Weinrich, Gottfried Hasenkamp, Jakob Kneip, Ernst Thrasolt, Heinrich Federer, Richard Billinger, Heinrich Suso Waldeck, Johannes Kirschweng e.a.

Weliswaar is onze nieuwe Duitsche litteratuur sterk beinvloed

door den religieuzen golfslag der vreemde buitenlandsche litteraturen. Van de Franschen is het vooral Paul Claudel, met de groote, liturgische taalkracht zijner drama's, zijn aesthetische geschriften en zijn briefwisseling met Jacques Rivière; George Bernanos met zijn romans „Le soleil de Satan", „L'Imposture" en „La Joie"; Emile Baumann met zijn prachtigen „Saint-Paul"; Henri Ghéon met zijn mysterie-spelen; Francis Jammes met zijn lieflijke, vrome romans en gedichten en Julien Green, een Anglo-Franschman, met zijn beide boeken „Le Voyageur sur la terre" en „Leviathan". Van de Spanjaarden is het Unamuno, zooals ook Calderon weer meerdere malen gespeeld wordt. Van de Italianen Giovanni Papini. De Engelschen hebben ons hun origineelen Chesterton geschonken en de Noren hun Sigrid Undset en hun Olav Duun.

Alles wel beschouwd: het is een begin, een beloftevol begin, hopen we, dat het de vervulling brengt. Want de dichter heeft de groote gegevens van leven, godsdienst en gemeenschap, die voor velen anders een raadsel blijven, uit te beelden, opdat wij ze met *zijn* oogen beter, dieper en krachtdadiger zien.

BROUWER (Johan) DE PSYCHOLOGIE DER SPAANSCHE MYSTIEK. (284) Proefschrift. Paris. A'dam. 1931.

De heer Brouwer heeft de stoute, maar gelukkige gedachte gehad te dissereeren over een veraf onderwerp, de Spaansche mystiek. De mystiek van Teresa en Juan de la Cruz is van zoo classieke Katholiciteit, van zoo ongetroebleerde vergeestelijking, dat zij bij uitstek *de* mystiek der Kerk mag heeten. Het gezichtspunt, waartoe de niet-Katholieke schrijver gekomen is, verschilt nauwelijks van het onze. Slechts hier en daar blijkt een niet-Katholiek, althans niet Katholiek gevormde aan het woord. Zijn bewondering voor de Spaansche mystiek en haar dragers breekt door elke regel heen. De fout die haast alle dissertaties aankleeft, dat zij namelijk een te breed, bijna niet te bewerken fundament leggen voor wat verder wordt opgebouwd, is ook hier voelbaar, hoewel Brouwers verbazende belezenheid hem gewoonlijk den juisten weg doet kiezen. Het best lijkt hij ons in zijn karakterizeeringen bijv. van Teresa, van Augustinus, van den realiteitszin der Spaansche mystiek (bl. 238) etc. Wij hebben hooge bewondering voor de intuïtieve kracht van den schrijver, waarmede hij zich in deze gedachten- en gevoelswereld, die hem aanvankelijk toch vreemd geweest is, verplaatst heeft. Met eerbiedig begrijpen spreekt hij over de hoogste mystieke toestanden. Wel gelooven we, dat een nog diepere kennis der Scholastiek hem goed zou doen, zelfs noodzakelijk is. De schrijver heeft het plan, zijn begonnen werk met nog twee deelen te vermeerderen. Belangstellend zien wij deze tegemoet. We kunnen Brouwers studies veilig een verrijking der Katholieke mystieke litteratuur noemen.

Het is jammer dat dit boekdeel wemelt van drukfouten en — wat erger is — dat het aldoor lezen van Romaansche talen Brouwers Germaanschen zinsbouw beïnvloed heeft. Zijn stijl is hinderlijk on-Hollandsch, gebrekkig dikwijls. Bij een heruitgave van dit deel zou bladzijde na bladzijde ongewerkt dienen te worden. Belangstellenden bevelen wij dit werk gaarne aan: het kan slechts juiste gedachten over mystiek verspreiden en verzuimt zelfs allerminst in het spoor van Teresa en San Juan den nadruk op het onmisbare der ascese en het voorzichtig-zijn met mystieke verschijnselen te leggen.

Romans en Verhalen

LEWISOHN (Ludwig) DE VERGEEFSCHE VLUCHT. Uit het Amerikaansch vert. door Mevr. Tels-Elias. (254) f 4.25. Johan Mulder, Gouda.

Door het begin van zijn roman te laten spelen in het klassieke land der jodenvervolgingen, in Rusland, en het einde in het land der vrijheid — de Vereenigde Staten, heeft de auteur wel goed laten uitkomen hoe vergeefsch de vlucht was — en is. Elke nieuwe jodengeneratie — Lewisohn legt het begin van zijn boek in 1840 — is ontevreden met de mate van vrijheid die zij bezit, stelt hooger eischen, tracht haar doem van jood-zijn te ontvluchten door naar een gebied te trekken dat meer kansen daartoe biedt, — om zich tenslotte toch weer in haar meer of minder verachte positie terug te vinden.

Het duidelijkst en volledigst heeft Lewisohn dit laten uitkomen in de ontwikkelingsgang van Arthur Levy die, in zijn Amerikaansche omgeving, half aan 't jodendom ontgroeit, maar overigens door geboorte en eeuwenoude rastradities daaraan verbonden blijft. Het dualisme in zijn geest is aangrijpend, vooral wanneer hij zich door diepgaande studie — hij is zenuwspecialist — op een hoog standpunt van onbewogenheid tracht te plaatsen.

In de geschiedenis van den enkeling wordt hier de tragiek van het gansche ras onmeedoogend schel belicht. De kunstenaar, die tevens jood is, heeft met een wetenschappelijke koelbloedigheid, die hem zelf zeer moet hebben gedaan, een psychologische studie van het oude ras gemaakt, en het resultaat daarvan op schitterende wijze in zijn roman verwerkt. In de personen van Arthur Levy en eenige anderen ziet de lezer den liberalen jood zoo reëel en levensgetrouw vóór zich, dat hij hen in zijn eigen omgeving onmiddellijk zou kunnen aanwijzen.

Slechts op enkele plaatsen werkt de auteur, wat Christenen en Joden betreft, te veel met zwart en wit; ook de Phariseeërs-beschouwingen moeten we als onjuist kwalificeeren, terwijl het z.g. authentieke verhaal in het negende boek ons in den gegeven vorm als niet authentiek voorkomt. Maar in zijn grootste en voornaamste deelen geeft de roman blijk van een buitengewoon juiste, scherpe visie en verrassende objectiviteit.

De Vergeefsche Vlucht (oorspronkelijke titel: The Island Within) behoort tot het beste, wat Lewisohn tot nu toe geschreven heeft. Alleen voor ontwikkelde volwassenen, die gewend zijn hun lectuur aan eigen, zelfstandig denken te toetsen. De vertaling is zeer goed.

SJOLOCHOW (Michail) DE STILLE DON. Uit het Russisch vert. door S. v. Praag. (486) f 3.90. Servire, De Baanbreker, Den Haag.

Indien het waar is, wat het portret van Sjolochow laat vermoeden, dat hij nl. nog een jongeman, feitelijk een jongen is, — dan staan wij met verbazing tegenover het sexueele weten van dit jong-

mensch. Een weten zoo grondig, dat hij het instinctenleven der Don-Kozakken weergaloos zeker heeft kunnen beschrijven — zeker — en zonder eenige reserve. En juist door zich deze reserve niet op te leggen, heeft hij het kunstgehalte van zijn epos verlaagd. Wat anders een gaaf, harmonisch geheel was geworden — de kleurige, plastische uitbeelding der gansche eigenaardige, primitief-levende Kozakkengemeenschap, — waarin het volk, de steppe, de rivier, de bosschen, de jaargetijden, elk hun evenredig deel innamen, werd thans onevenwichtig verwrongen. Talrijke schitterende fragmenten zijn in het boek aan te wijzen, waar de schildering blijk geeft van zoo intense observatie, waar de stof zoo naar het leven gemodelleerd is, dat het Kozakkendorp, zijn zoo verscheiden bewoners en het omliggende landschap reëel levend en zichtbaar worden. Maar hier en daar werpt de auteur vlekken op zijn kunstwerk door zijn brute beschrijvingen, die vermeden konden zijn, zonder dat het doel zou geleden hebben. Die vlekken zijn van dien aard, dat wij het boek niet kunnen aanbevelen.

ASCH (Schalom) PETERSBURG. Uit het Jiddisch bewerkt door M. J. Molanus-Stamperius. (344) Koloniale Boek Centrale, A'dam.

Het eerste deel der trilogie (Duitsche titel: Die Sintflut) is thans in het Hollandsch vertaald. Het speelt in het Petersburg van vóór den oorlog en wel in de kringen der Joden, die door hun positie van rechtsgeleerden, handelslui en industrieelen verstrekkenden invloed op het economisch leven in Rusland oefenen. De schrijver geeft blijk uitstekend thuis te zijn in de kringen door hem beschreven; daardoor is zijn boek overtuigend. Maar diep indringend werkt het niet op den lezer. We spraken dan ook opzettelijk van „beschreven". Want Asch beschrijft; hij is volledig, verliest zich in allerlei details, — waardoor zijn roman bovendien brokkelig wordt — maar suggestief is hij niet en slechts heel weinig figuren — als bv. Sachary — leven werkelijk voor de verbeelding van den lezer. De aard van enkele beschrijvingen is bovendien zoodanig, dat slechts die ontwikkelde volwassenen, welke een geldige reden, als bv. litteratuurstudie, kunnen aanvoeren, van dit, overigens opmerkelijk, specimen van Jiddische romankunst kennis kunnen nemen.

OTT (Leo) MUZIKALE CONFECTIE. (244) f 2.90. Andries Blitz. A'dam.

„Muzikale Confectie" is een roman uit de wereld der kleine artisten, der Café- en theatermusici. De schrijver is er goed in thuis. Men leeft er luchtigweg van den eenen dag in den anderen zonder zich veel om diepere quaesties te bekommeren. Het boek zelf is vlot en luchtig als het leven zijner helden. Moreele bezwaren wegen er niet zwaar; over wat wij als zonde en misdaad beschouwen, glipt

men onnadenkend heen. Dit dwingt tot een zekere reserve: volwassenen, die meer gelezen hebben, kunnen ook dit boek lezen.

De schrijver verstaat het vak om een leesbaren roman te schrijven: iets diepers of waardevollers moet men hier niet zoeken. De personages zijn dragelijk gekarakteriseerd. Het is echter te veel „litteraire confectie" dan dat het lezers met litteraire eischen bevredigen zal. Hoofdthema vormt het leven en streven van Rino Waals, een café-musicus van talent, die carrière maakt en ten slotte door een Amerikaansche firma geëngageerd wordt. 't Beste in het boek is de milieuschildering dezer artistenkringen met hun vlug vergeten zorgen en belangen, hun smeulende idealen en hun luchthartige levensbeschouwing.

TOYOHIKO KAWAGA. GA UIT IN DE STRATEN. Bewerkt door J. Wagenaar. f 2.90 en f 3.90. Ruys' Uitg. Mij., Zeist.

Toyohiko Kawaga is een Japansch dominée, die in romanvorm zijn ervaringen beschreven heeft, opgedaan in de sloppen van Kobé. Als jong intellectueel heeft hij tijden van scepsis en wanhoop gekend, tot hij onverwacht een ethisch Christendom omhelst. aan alle toekomst vaarwel zegt en onder de allerarmsten en gedegenereerdsten van Kobé gaat leven, voortaan armoede en nood met dezen deelend. Bewonderenswaardig is de geestkracht en zelfverzaking in dezen mensch. Zijn geloof is slechts een zeer vrijzinnig Christendom, maar zijn naastenliefde groeit in het heldhaftige.

Als verhaal leest men het boek met spanning: Kawaga is een geboren schrijver, die de Westersche techniek volkomen beheerscht. Het Japansche leven, dat hier beschreven wordt, heeft voor Europeesche lezers bovendien den prikkel van het nieuwe, onbekende. De schrijver is een scherp observeerder en bezit de gave, zijn menschen en omgeving levend en natuurwaar voor ons te herscheppen. Een boek, dat ik met veel voldoening heb doorgelezen. Wegens de rauwe toestanden die het ongeschminkt beschrijft, blijft het voorbehouden voor volwassenen met eenig corrigeerend inzicht.

BENOIT (Pierre) DE MYSTERIEUZE GRAVIN. Vert. door J. Feitsma. (194) f 1.90 en f 2.50. B. J. Smit en Co., A'dam.

Dit boek is de vertaling, een goede vertaling, van „La Chatelaine du Liban". Pierre Benoit is een verbazend virtuoos in het ensceneeren van spannende verhalen. Hij is, hoewel hij geen reizen gemaakt heeft, in heel de wereld thuis, kent de gewoonten van alle volken, het climaat en de gesteldheid van alle landstreken. Hij goochelt met mystificaties en onopgehelderde situaties. Maar hij is te handig en te vlug om een groot schrijver te zijn: hij wil gelezen worden. Naar onzen smaak is hij niet serieus genoeg. Hij kruidt zijn verhalen graag met pikante bijzonderheden. Zoo ook hier. Het Europeesche deel van Beiroeth's bevolking is wat al te luchthartig. De

hoofdfiguur uit den roman — de mysterieuze Gravin staat op het tweede plan — is niet veel meer dan een nietswaardige ploert, die zijn verloofde en zijn land verraadt voor een schoone duivelin. Waarschijnlijk is Benoit's verhaal juist niet: het is spannend, maar ook niets meer dan spannend. De zwoele atmosfeer zal niemand goed doen. Slechts volwassen ontwikkelde lezers komen voor de lezing van dit boek in aanmerking.

COURTHS-MAHLER (Hedwig) MET VUUR GESPEELD. (251) f 1.50 en f 2.25. Met autorisatie uit het Duitsch vert. door A. E. C. Vuerhardt-Berkhout. J. T. Swartsenburg, Zeist.

In dezen roman behandelt de schrijfster een eenigszins précair onderwerp. Een jonge mooie vrouw Vera, is gehuwd met een veel ouderen man, dien zij niet liefheeft, maar om zijn geld genomen heeft. Zij maakt kennis met een luchthartig jongmensch, aan wien zij al de liefde die zij haar man onthoudt, geeft. Heinz wil echter niets dan een gewone flirt en verder niets, zoodat Vera geen wederliefde vindende, wanhopig in het water springt, waaruit Heinz haar redt. Daarna komt alles weer op zijn pootjes terecht, Vera ziet in, dat zij het mis had tegenover haar man, Heinz betreurt zijn lichtzinnigheid, en ook de andere personen waarover dit verhaal gaat, worden gelukkig, zooals bij Courths-Mahler te doen gebruikelijk is. Voorbehouden.

LINCOLN (Joseph C.) MARIGUSTA. (224) f 2.50 en f 3.25. Naar het Amerikaansch bewerkt door Christine Kamp. L. J. Veen, A'dam.

Na den dood van kapitein Hall blijft Mary-Augusta geheel alleen op de wereld over. Haar vader heeft zijn beide vroegere compagnons tot haar voogden benoemt, maar zij weifelen om deze opdracht te aanvaarden. Het zijn een paar eigenaardige typen, die twee, met gouden harten. Eindelijk besluiten zij om Marigusta voor 'n poosje te logeeren te vragen en zich tot niets te verbinden. Deze logeerpartij duurt voort tot Marigusta volwassen is en door bijzondere omstandigheden in staat is haar „Ooms" iets terug te betalen van het vele dat zij stilzwijgend voor haar geofferd hebben. Een heel mooi, echt gezond boek in een uitstekende vertaling, dat wij gaarne aanbevelen voor iedereen.

SEAMARK. PEGGY. (224) f 0.75 en f 1.10. Geautoriseerde vertaling van J. C. H. v. d. Bovenkamp, Stella-Editie, A'dam.

Heel onschuldig wordt Peggy in dezen roman van avonturen en liefde gewikkeld, doordat zij op Waterloo-Station in Londen een geheim stuk aanneemt van een haar onbekend heer die haar voor een ander aanziet. Gelukkig blijkt zij voor geen klein geruchtje vervaard en komt zij heelhuids uit al die verschrikkelijke avonturen te voorschijn met haar lieven Bill.

Geschikte lectuur voor groote menschen.

PARRISH (Randal) SHEA VAN DE IERSCHE BRIGADE. (238) f 1.25 en f 1.75. Ned. Boekhuis, Tilburg.

Deze schrijver weet hoe hij een spannend en tegelijk onschuldig verhaal moet schrijven. Avonturen bij de vleet, 'n geheimzinnig kasteel, soldaten, krijgsliederen, 'n onweerstaanbare held, roovers, kortom, alles wat een ontspanningsroman aantrekkelijk en boeiend kan maken. Aanbevolen voor iedereen.

VIERSSEN TRIP (G. W. van) MIENTJE WATSINGA IN DEN HEILSTAAT. (210) f 3.90 en f 4.90. Brusse, R'dam.

De titel van dit boek geeft ons een ietwat onbehagelijk gevoel, maar het verhaal zelf is zoo kwaad nog niet. Mientje Watsinga, een meisje uit den deftigen burgerstand met zeer ambitieuse ouders, wordt op een kunstacademie door een mannelijken medeleerling ingelicht over de leerstellingen van het socialisme. Zij laat zich overtuigen en maakt front tegen het gehate kapitalisme.

Haar familie slaat met veel angst en ergernis deze ontwikkeling gade totdat Mientje totaal van de wijs is. Zij wordt bij een familielid ingekwartierd, die haar tot vrede brengt met zichzelf en anderen, en haar gezondheid en vroolijkheid weergeeft. Voor niet ontwikkelde lezers voorbehouden lectuur.

VEEN (Jeanne) ONVEILIGE HAVENS. (220) f 2.90 en f 3.90. Mij. T. V. D. Z. v. d. Ned. Uitg. A'dam.

Dit boek behandelt het gegeven van een zedelijk laag gezonken man, die met een rein onwetend meisje trouwt. Zijn familie weet dat hij feitelijk niet trouwen mag, maar laat het huwelijk oogluikend toe, want dan zal hij wel tot rust komen! Mia, het arme slachtoffer van deze grove zelfzucht, is doodongelukkig als zij tot inzicht komt, krijgt een anderen man lief, wil scheiden, maar haar geliefde sterft, voordat het zoover komt. Alles en alles bij elkaar een wel goed geschreven, maar toch af te keuren boek.

FOREST (Ellen) WESTERSCHE HARTEN IN OOSTERSCHE TEMPELS. (203) f 3.50 en f 4.50. H. Meulenhoff, A'dam.

In een prettig-gedrukt boek vol goede foto's verhaalt Ellen Forest over een reis naar het Oosten. Ze doet dit in romanvorm, streng doorgevoerd, zoodat op de laatste bladzij de „Hij" en de „Zij" elkaar sprakeloos en schreiend in de armen vliegen. Ellen Forest weet onderhoudend te vertellen en vlecht handig in de dialogen beschrijvingen van de bezienswaardigheden, die de reizigers tegenkomen. De heele geschiedenis draait om een Pa en Ma, die met hun Lotte over Parijs en Arles in Marseille komen en daar aan boord gaan. Na een interessante zeereis met vele aanlegplaatsen, bereiken zij Siam. Lotte schrijft lange brieven naar haar familieleden in Holland en vertelt daarin over een Mrs. Aisanne, een Engelsche, die met een

Japannees is getrouwd en zich doodongelukkig voelt. Als gescheiden vrouw keert ze naar haar vaderland terug, wat Lotte weer diep rampzalig maakt, omdat de ex-Japansche op hetzelfde schip terugreist als Alex Vaughan, een journalist, die meewerkt als hoofdpersoon op de laatste bladzijde van het boek. Zeer vlot en onderhoudend geschreven.

BRIDGES (Victor) DE MAN VAN NERGENSHUIZEN. (375) f 1.25 en f 1.75. Vert. door F. Van Velsen. Nederlandsch Boekhuis, Tilburg.

Een boek dat van het begin tot het einde in spanning brengt. De hoofdpersoon, Mr. Burton, is de zuivere dubbelganger van een rijk man, die in Londen een luxe-leven lijdt. Vroegere politieke tegenstanders staan dezen richard naar het leven; daarom vraagt hij Burton om eenige weken zijn plaats in de society in te nemen, voor welk akevietje hij zijn dubbelganger een flink sommetje zal betalen. Al heel spoedig ondervindt Burton de gevolgen van de ruil, die hij heeft gedaan, want hij wordt met een revolver bedreigd door een aardig jong meisje, dat later toch zoo kwaad niet blijkt te zijn. Hij komt alle avonturen heelhuids te boven en het spreekwoord: waar twee ruilen, moet één huilen, gaat in zijn geval niet op, want het aardige meisje wordt zijn bruid. Echte ontspanningslectuur voor volwassenen.

RHODES (Kathlyn) DE PALMENSTAD. (341) f 2.15 en f 2.90. Geautoriseerde vertaling van C. E. Kwak-Stroman. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Deze Engelsche schrijfster verstaat de kunst om op uitnemende wijze een roman in elkaar te zetten. Zij weet spanning in haar intrige te brengen en een sfeer van vreemde landen en volken, die boeit van het begin tot het einde. In dit boek is Sylvia, een eenvoudig Engelsch meisje, dat voor 'n poosje komt logeeren bij haar oom en tante: Sir en Lady Denzil Wilkinson, in Constantinopel, de hoofdpersoon. Zij bemerkt al gauw dat er bij haar oom iets hapert en komt met behulp van 'n jongen secretaris, bij Sir Denzil werkzaam, achter de waarheid. Haar oom zucht sinds jaren onder de afpersingen van 'n Turk: Rissik, die hem onder bedreiging van het openbaren van 'n misstap van zijn gestorven eenigen zoon, de grootste sommen afhandig maakt. Om zijn vrouw te sparen voldoet Sir Denzil aan de drieste eischen van den schurk. Sylvia neemt het compromiteerende bewijs van den misstap bij een bezoek aan den Turk weg, waardoor zij hem voor altijd tot haar vijand gemaakt heeft. De wraak van Rissik is verschrikkelijk, maar hij is er ten slotte zelf de dupe van. Een mooi verhaal ter ontspanning voor groote menschen.

GéRARD (Louise) DAGEN VAN BEPROEVING. (322) f 2.15 en f 2.90. Vert. door P. Bolkestein-Van Zanten. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een kijkje in het leven van een leerling-verpleegster in een Lon-

densch ziekenhuis, en wij kunnen niet zeggen, dat het dezen meisjes gemakkelijk gemaakt wordt om haar diploma te halen. Joyce Willoughby weet ervan mee te praten; ondanks haar oprecht en zonnig karakter, haar aangeboren tact om met zieken om te gaan, wordt haar het leven door sommige hoofdverpleegsters aardig verzuurd. Er is in haar leven vroeger iets gebeurd, dat zij een groote schande vindt, maar waaraan zij geen schuld heeft, en zij leeft in voortdurende vrees, dat haar geheim in het ziekenhuis bekend zal worden en haar daar verjagen zal, want dan weet zij niet meer wat zij beginnen moet, om aan den kost te komen. Dit ongeluk gebeurt. Joyce verlaat het ziekenhuis, verbergt zich in de volksbuurten, maar de man, die haar, ondanks haar afwerende houding heeft liefgekregen, achterhaalt haar en dan is haar leed geleden en breekt de zon voor haar door. Voor rijpere lezers een boeiende roman ter ontspanning.

GéRARD (Louise) DE SCHAT VAN LADY VISMé. (317) f 2.15 en f 2.90. Vert. door C. A. Dermout-Visser. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Omdat het hoofd der familie Lousada zoo hevig naar een stamhouder verlangt, dat hij in staat zou zijn den boodschapper, die hem de tijding van de geboorte van een meisje zou wagen te brengen, van kant te maken, en ook omdat hij het geheim van den schat van Lady Vismé, een der vrouwen van het geslacht Lousada, alleen aan een mannelijken erfgenaam zou willen vertellen, besluiten de tante en haar zoon, het meisje, dat geboren is, Héon te noemen en voor een jongen te laten doorgaan, zoolang haar vader, die door een beroerte getroffen werd, nog leeft. Het kind is doodongelukkig onder deze huichelarij, die zij volhoudt alleen om haar verlamden vader een genoegen te doen. Uit dit begin ontwikkelt zich een zeer spannende roman, die wij onder *voorbehoud* kunnen aanbevelen voor ontwikkelde en rijpere lezers.

SUTHERLAND (Joan) DE GROOTE VERGISSING. (320) f 2.25 en f 2.90. Vert. van C. C. Kwak-Stroman. A. W. Bruna & Zoon, Utrecht.

Een roman met het tempo van een film, spelend in de eerste kringen van New-York, waar Guy Lanier zich doodschiet, omdat hij tegen de spilzucht van zijn vrouw en haar harteloosheid niet meer op kan. Zijn dochter: Suzanne, komt voor alles alleen te staan, de moeder is niet in staat om alles te regelen en het pleegdochtertje Marilyn gaat onder haar eigen zorgen gebukt en draagt een bitter geheim met zich om. Zij is verloofd met David Lanier, den eenigen zoon, beeldhouwer, die buitenslands vertoeft om een groot werk af te maken en die zijn vriend Lionel Moreton heeft opgedragen om eens naar Marilyn om te zien. Dat doet Lionel dan ook, met een verrassend gevolg. Hij houdt van Suusje en komt op een goeden dag te voorschijn met de tijding, dat hij zich verloofd heeft met de verloofde van zijn vriend: Marilyn. Dit doet hij om haar geheim te

bewaren, waaraan zijn, door een auto-ongeluk omgekomen, broer schuld heeft. Intusschen heeft Mama zich ook weer verloofd, 'n paar weken na den dood van haar man, en gaat trouwen. Susanne tracht haar verdriet te vergeten in zorgen voor anderen en uitgaan, totdat Marilyn in een toestand van overspanning haar geheim prijs geeft en Susanne begrijpt waarom Lionel zoo gehandeld heeft. Een kijkje in het mondaine leven dat niet meevalt. Een goed geschreven boek voor ouderen.

HILL (Headon) VIJANDEN DER GERECHTIGHEID. (219) f 0.75 en f 1.10. Stella-Editie, A'dam.

Ten einde raad neemt Julian Penfold, Med. Dr. de betrekking van waakhond aan bij den rechter Grasmere, wiens leven bedreigd wordt door een misdadigersbende, waarvan hij er een tot een zware straf veroordeeld heeft. Nadat zijn leven meermalen aan een zijden draadje heeft gehangen, slaagt Penfold erin om den rechter voorgoed te bevrijden van zijn belagers. Geschikte lectuur.

WIJHE-SMEDING (Alie van) GRILLIGE SCHADUWEN. (148) f 3.40 en f 4.25. „De Tijdshoorn", Huis Ter Heide (U.)

Bij de eenvoudige bewoners van het oude stadje Enkhuizen heeft Mevrouw Van Wijhe-Smeding deze vertellingen afgeluisterd en opgeteekend. Het zijn ongelooflijke spookgeschiedenissen van vader op zoon overgeleverd, die ons de overtuiging geven, dat het geloof aan het mysterieuze en bovennatuurlijke bij kleine luyden nog zeer levendig is; de duivel speelt een angstwekkende rol in deze vertellingen. Een boek van Alie Van Wijhe-Smeding, dat volwassenen gerust in handen kunnen nemen.

SAVI (E. W.) DE ZONDERLING VAN RAJNALA. (346) f 2.15 en f 2.90. Vert. door Henriette Rappard. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Diep verborgen in een oude bungalow heeft Harding zich voor iedereen verscholen, omdat hij de menschen na zijn misstap, die overal bekend is, niet meer onder de oogen wil komen. Hij is in de gelegenheid een goede daad te verrichten, door een jong meisje dat in een hevigen storm te water is geraakt en dreigt te verdrinken, te redden, met verachting voor eigen levensgevaar, en haar daarna op zijn huisboot te verplegen, terwijl hij zichzelf voortdurend overwint en verloochent. Dit meisje, dat alleen een groote bezitting beheert, haar door haar vader nagelaten, wordt na velerlei verwikkelingen, het geluk zijns levens. Een knap geschreven roman ter ontspanning voor rijpere lezers.

WELLS (Carolyn) WIE VAN DE GASTEN? (324) f 2.15 en f 2.90. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Lang en breed is er op de partij gesproken over misdaden, en

over de beste methode om een moord te begaan, waarbij de dader niet achterhaald zal worden. Dan gebeurt er dien avond een afschuwelijke moord, en alle aanwijzingen loopen dood, totdat Fleming Stone er bij komt met zijn helper Fibsy, die den moordenaar ontmaskeren. Voor oudere lezers een boek om in één spanning uit te lezen.

SABATINI (Rafael) DE ROMANTISCHE PRINS. (372) f 2.15 en f 2.90. Geautoriseerde vertaling van Leo Witte. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een belangwekkende roman van Sabatini, die zich grootendeels op Nederlandsch grondgebied afspeelt in den tijd van Philips van Bourgondië. Antoon van Egmond, neef en wapenbroeder van den hertog, broeder van den beruchten Adolf van Gelre, heeft zich dat toonbeeld van ridderlijkheid, Jacques De Lalaing, tot voorbeeld gekozen en wordt daarom als een dolend ridder door iedereen uitgelachen. Hij is verloofd met Katharina van Bourbon, maar verlaat het hof en zijn verloofde, als hij Vrouwe Katharina ziet minnekoozen met een Fransch edelman. Op zijn tocht komt hij in Zeeland en ontmoet daar onder bijzondere omstandigheden: Johanna Claessens, een rijke poortersdochter, aan wie hij zijn hart verpandt. Zij worden gescheiden, Johanna trouwt met een rijken jongen man uit Middelburg en ontmoet Antoon kort na haar huwelijk op een feest ter eere van den Hertog. Dan eischt hij haar ziel voor zich op, al het overige mag haar man hebben. Zij stemt daarin toe, want haar ziel is altijd bij hem. Haar echtgenoot wordt valsch beschuldigd van verraad tegen den hertog, en ter dood veroordeeld. Om hem te redden gaat zij den stadhouder smeeken, die haar zoo begeerlijk vindt, dat hij haar alles belooft, als zij toestemt hem ter wille te zijn. Zij offert zich op, om daarna te hooren dat haar offer tevergeefsch was, want haar man is opgehangen. Antoon van Egmond strijdt voor zijn vriend, den hertog tegen den koning van Frankrijk en droomt van Johanna, die hij om hulp hoort roepen. Zoo gauw hij kan, gaat hij naar haar toe, om haar gebroken van verdriet en schaamte te vinden, waarna zij samen het geluk zullen trachten te veroveren. Een boek, dat aan goed ontwikkelde, oudere lezers aangename lectuur verschaffen zal. Flink voorbehouden.

BAUM (Vicki) INCIDENT IN LOHWINCKEL. (262) f 2.50 en f 2.90. W. De Haan, Utrecht.

In Lohwinckel gebeurt zelden iets dat de sleur van het alle-dagleven breekt. Als er dus in de buurt een auto-ongeluk plaats heeft, waarbij de chauffeur gedood wordt, en de overige reizigers bij de eerste lui van het plaatsje moeten worden ondergebracht, komt er zooveel leven in de brouwerij, dat de zaken verkeerd dreigen te gaan. De vrouw van den altijd zoekenden en hard werkenden Dokter Persentheim, krijgt wel het leeuwenaandeel van de beroering in Loh-

winckel, want Peter Karbon, dien zij verpleegt na het ongeluk, maakt haar duchtig het hof, zoodat zij geheel en al uit haar evenwicht geraakt en er hard over denkt om haar man en dochtertje, met haar slavenleven in den steek te laten, en met Peter, die haar alles even mooi voorspiegelt mee te gaan. Maar zij komt net op tijd tot bezinning en het incident in Lohwinckel sluit met een eenigszins bevredigende oplossing. Geen boek voor jonge menschen. Zeer voorbehouden lectuur.

SALT (Sarah) MODERN MINNESPEL. (265) f 2.75 en f 3.40. Boekerij „De Voortganck", A'dam.

Deze roman, die een beeld wil geven van den modernen tijd, speelt in den deftigen middenstand van Londen. Wat klinkt dat eigenaardidig „deftige middenstand" als we denken aan de onevenwichtige, verdwaasde, drinkende, jazzende, overspel plegende mannen en vrouwen welke in dit boek zonder pardon geteekend worden. Laura, de voornaamste figuur is een jong verwend vrouwtje, dat een man heeft die haar verafgoodt en een allerliefste baby. Om haar man te straffen voor een afdwaling, werpt zij zich in de armen van een anderen man en sterft na een bloedspuwing op de flat van haar minnaar. Om van te walgen! Geen lectuur voor ons.

IVANS. LICHTEN OP DE KUST. (254) f 1.25 en f 1.90. No. 12 der tweede G. G. Serie. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

In dit verhaal vergast de alombekende biograaf van Geoffrey Gill, Mr. Hendriks ons weer eens op een zeer belangwekkend voorval uit het leven van den beroemden detective. Door het herkennen van een zeldzamen ring aan de vingers van de vrouw van een Spaanschen Grande op een avondfeest bij den schoonvader van Mr. Hendriks in Londen, wijst Lady Auckland G. G. den weg naar het ontdekken van een misdadigersbende, die de kust van Dalmatië, sinds lang onveilig maakt. Meer vertellen van dit zeer boeiend boek willen wij niet, men leze zelf deze „Ivans", welke een van de beste is, voor iedereen geschikt.

FAIRLIE (Gerard) IN DE KLAUWEN DER GIEREN. (260) f 1.25 en f 1.90. Geautoriseerde vertaling van L. V., A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

Afgrijselijke misdaden gebeuren in Londen, altijd op Zondagavond. Scotland Yard is ten einde raad, alle voorzorgen zijn tevergeefsch en schijnen reeds te voren door de misdadigers gekend te zijn. De minister, Sir William Blandyche, besluit ten slotte om zijn neef, Robin Murdoch, een agent van den Geheimen Dienst in den arm te nemen en hem op het spoor van de bende te zetten, waarvan een der leden hem bekend is als de „Raubvogel". Deschamps van de Sureté komt uit Frankrijk over om met hem samen te werken. Heel gemakkelijk wordt het Robin niet gemaakt, hij waagt zijn leven,

maar door de scherpzinnigheid van zijn verloofde wordt hij op het laatste moment uit de klauwen der gieren gered. Een detective-verhaal, dat een beetje griezelig aandoet om de geheimzinnige gewaden, waarin de schurken zich hullen, en de gruwelijke moorden welke zij plegen. Daarom niet voor jongeren.

FAIRLIE (Gerard) HET MUSEUM DES DOODS. (258) f 1.25 en f 1.90. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

De eerste boeken van dezen schrijver waren behoorlijke detective-romans, die den lezer in voortdurende spanning hielden, maar in dit verhaal gaat Fairlie toch een beetje te ver om aan de ongezonde sensatie-zucht van zijn lezers te voldoen. Hij voert in dit boek zulk een monster ten tooneele dat men er van rilt. Een misdadig krankzinnige laat door zijn satellieten overal jonge meisjes vermoorden, omdat hijzelf vroeger door een vrouw bedrogen werd. 'n Gruwelijke geschiedenis.

HORLER (Sydney) IN DE DUISTERNIS. (272) f 1.90. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

In dit verhaal speelt de vrijbuiter van den G. D.: Chipstead, een groote rol om het meisje te bevrijden, dat wordt vastgehouden om achter de geheimen van haar meester, den Min. van Buitenlandsche Zaken, te komen. Tegelijk met haar redt hij een jongen man, die door een lichtzinnige advertentie in de handen der schurken gevallen is. Een zeer boeiend verhaal voor volwassenen.

WILMA KERSTKINDEREN. (179) f 2.90 en f 3.90. Houtsneden van Dirk Boode. „Holland", A'dam.

Dit mooi uitgegeven boek bevat acht origineele schetsen, allen ietwat protestantsch getint. Zij zijn uit het werkelijke leven gegrepen en getuigen van diep en fijn gevoel. Het zou ons te ver voeren wanneer wij den inhoud dezer kerstverhalen een voor een gingen weergeven, wij volstaan dus met de waardeering dat zij voor ontwikkelde lezers aangename lectuur zijn.

WELLS (Carolyn) SLAPENDE HONDEN. (324) f 2.15 en f 2.90. Vert. van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een van de nieuwere Amerikaansche detective-verhalen, waarin op het laatste oogenblik de beroemde speurder pas te voorschijn komt om in een handomdraaien het meest geheimzinnige raadsel op te lossen en den misdadiger, al is hij nog zoo'n groote huichelaar, zelf meezoekend naar den moordenaar, aan te wijzen.

Uiterst spannend boek, om een précaire verhouding, voorbehouden voor rijpere lezers.

LUBELEY (Ignatia) BABETTE. (111) f 1.20. Ruys, Zeist.

Een historische schets uit de Fransche omwenteling, waarin Raymond du Braysot, een edelman, om niet van gebrek om te komen notarisklerk geworden is. De dochter van zijn peter, Babette heeft hem in stilte lief en ziet hem met leede oogen naar Parijs vertrekken, waarheen hij geroepen is door zijn oom Leblanc. Hij maakt daar de verschrikkelijke omwenteling mee, ziet hoe Marie-Antoinette onthoofd wordt en hoe slecht het zijn vrienden gaat. Na twee jaar krijgt hij van een gewezen klerk van zijn oom een paspoort om naar Engeland te vertrekken. Raymond gaat daar slechts voor enkele maanden heen, want hij heeft heimwee naar z'n stil dorp, waar hij geboren werd. Daar gekomen wachten hem bittere ontgoochelingen: al zijn vrienden zijn door de republikeinen vermoord.... Babette is van verdriet gestorven. Voor ouderen een boeiend verhaal.

DUDLEY (Owen Francis) DE SCHADUW OVER DE AARDE. (166) f 1.75 en f 2.50. Geautoriseerde vertaling van L. v. d. Biesen. A. N. Govers, Den Haag.

Een vlotgeschreven roman, die het leven weergeeft in zijn volle werkelijkheid en waaruit men leert hoe dat leven vanuit een godsdienstig oogpunt beschouwd moet worden. De gesprekken in dit boek zijn natuurlijk en geven een juiste oplossing van het lijdensprobleem der menschheid. Raak, echter zonder overdrijving wordt den tegenstanders van den godsdienst geantwoord op de opwerpingen tegen den kloosterlijken staat.

Het is een zeer leerzaam boek en zal door den aandachtigen lezer meermalen ter hand genomen worden. Volwassenen.

FAUSTO (Maria Martini) DE WONDERLIJKE DAGERAAD. (239) f 2.25. Uit het Italiaansch vertaald door Carla Simons. Mij. T. V. D. Z. v. d. Ned. Uitg. Bond, A'dam.

Met welk doel is dit boek geschreven?......Een jonge man wordt in den oorlog ernstig gewond. Voor zijn verder leven zal hij gedeeltelijk verlamd blijven. De schrijver beschouwt zijn ziekte als een wedergeboorte en maakt van het verhaal een samenweefsel van verschillende periodes uit zijn leven: de knaap, — de jongeling voor zijn verwonding, — zijn leven daarna. De feiten en de wijze waarop zij beschreven zijn, rangschikken dit boek onder de zeer voorbehouden lectuur.

NES-UILKENS (G. van) DE ZOEKER. (199) f 3.25 en f 3.90. Van Holkema & Warendorf, A'dam.

Legende, sprookje en fabel komen gedrieën bij een uitgever en bieden een manuscript aan als antwoord op een advertentie, waarin een „modern sprookje voor volwassenen" gevraagd werd. De uitgever zet zich neer en leest. „Er was eens........" zoo begint het en dan volgt een verhaal over een natuurjongen, (de menschelijke ziel) die met een varken en een geitje ver van alle wereldrumoer af,

een leven leidt, „dat zich nauwelijks verheft boven dat der redelooze natuur zijner omgeving”. Deze Joris Goedbloed wordt door Levensdrang meegenomen, die hem alles wil laten zien en hem daarom overal mee naar toe neemt. Het maakt alles diepen indruk op Joris, die zich ontwikkelt tot Eelhart en later, wanneer Waarheid hem geleidt, Liefde wordt.

Het boek bevat heel mooie passages, maar de schrijfster is van meening dat het Evangelie, godsdienst en bidden, wel eens herzien mochten worden. Ze trekt daar stevig tegen van leer, in enkele maal rake, maar meerendeels onware bespiegelingen, die duidelijk en uitwerken van dit sprookje te hoog heeft willen grijpen. Zij heeft doen uitkomen dat Mevrouw van Nes-Uilkens bij het opbouwen het niet aangekund en vervalt daardoor vaak in klaterende nonsens. Hinderlijk in dit boek is ook de woordkeus. Soms worden we vergast op goed verzorgde taal, maar daarnaast staan tal van banale uitdrukkingen, die dit sprookje tot iets goedskoops maken.

Het boek is geillustreerd en wel door een zeer vaardige hand. Helaas ontbreekt de naam van den teekenaar en die mocht onder dit knappe werk heusch wel vermeld worden. Die zuivere crayonteekeningen winnen het beslist van den tekst. Aan te bevelen is dit boek niet.

ZEGGELEN (Marie van) TWEE AMSTERDAMSCHE JOFFERS. (248) f 4.75 en f 5.50. Met illustraties van Lizzy Ansingh. Scheltema & Holkema, A'dam.

Hoe verplaatst ons dit boek in het Amstelredam van Vader Vondel. Zou wel iets anders ons beter van die deftige en toch zoo bedrijvige sfeer kunnen doordringen dan b.v. de wandeling van de twee vriendinnen: Agneta Block en Grietje van Rijn naar het huis van Vondel in de Warmoesstraat? Of het bezoek aan de kermis? En de feestelijke opvoering van „De Leeuwendalers” dan, waarbij heel de stad tegenwoordig was? Uit dezen roman van de twee Amsterdamsche Joffers spreekt het leven van de aloude roemruchte Veste tot ons, als leefden wij zelf in dien tijd, toen er nog geen sprake was van verkeersregelingen, van schoonheidscommissie's en andere moderne dingen. Neen, de burgers van vroeger konden na hun kerkgang gemoedelijk een praatje maken op een der bruggen zonder gevaar te loopen door een of ander dol vehikel overreden te worden. Met groote liefde heeft de schrijfster de historische figuren van Agneta Block en Grietje van Rijn geteekend en wij kunnen dit mooie boek met warmte aanbevelen en in handen van velen wenschen, omdat het zoo hoog boven vele boeken, welke tegenwoordig verslonden worden, uitstaat.

HURST (Fannie) MILLIOENEN. (301) f 2.90 en f 3.90. Bewerking van Jeanne van Schaik-Willing. H. P. Leopold, Den Haag.

Dit is het zesde boek van Fannie Hurst dat Leopold op de Hol-

landsche Boekenmarkt brengt en evenals bij de meeste van de reeds verschenen boeken, betreuren we dat dit talentvolle werk zwoele toestanden teekent en wel zoo scherp omlijnd, dat het slechts aan hen, die hieroverheen kunnen lezen, gegeven is, dit overigens prachtige werk te genieten. „Zij die de minste behoeften hebben, zijn de goden het meeste nabij", zoo haalt de schrijfster Socrates op de eerste bladzijde aan en we beseffen de waarheid van deze woorden, wanneer we het geraffineerde luxe-leven van de multi-millionairs hebben gevolgd en geluisterd hebben naar de holle klanken van rammelend goud, die in het vooruitstrevend Amerika jong en oud opjagen en dat met een alles tartende goddeloosheid. Geld, steeds meer geld, is het ideaal van de businessman, die, nadat hij zich in zenuwsloopende jacht, millioenen heeft weten te vergaren, zich de meest onzinnige luxe-artikelen aanschaft, waarvan alleen de attractie is, dat anderen zoo iets niet kunnen betalen en daarom wel met afgunst naar al die knaleffecten zullen staren. De feesten die de dollarjagers geven getuigen van decadente fantasie, zich spitsend om de overprikkelden „coûte que coûte" emotie te verschaffen.

In „Millioenen" wordt ons een kijk gegeven op het leven van Amerikaansche zakenmenschen, die, alhoewel klein begonnen, door het goed exploiteeren van warenhuizen een schielijk succes bereikten. Het is een prachtig boek en wij waardeeren Fanny Hurst als een zeer begaafd auteur. Maar wanneer de mensch uit jacht naar genot verdierlijkt, dan is het beter niet meer te luisteren naar de stem die daarvan verhaalt, al gebeurt dit nog zoo meesterlijk. Daarom zéér, zéér voorbehouden lectuur.

STRAATSMA (A. K.) VAN MENSCHENHARTEN EN MENSCHENGELUK. (155) f 1.90 en f 2.75. „Holland", A'dam.

't Zijn maar drie korte schetsen, en ze spelen in uithoeken van het platteland, maar alle drie zijn ze met talent geschreven; ze zijn van het leven afgekeken en geven blijk van menschenkennis.

Zoo leven ze er op 't platteland: de oude egoistische heereboer, die, — goed voor iedereen zichtbaar, — een flinke gift in 't kerkzakje deponeert, zich daarmee een faam van weldadigheid bij de menschen verovert, en er den hemel mee denkt te veroveren; de oude gevestigde boeren en boerinnen, die fanatiek aan hun hofstede en grond gehecht zijn, en die met alle harde wilskracht, waarover ze beschikken, zich verzetten tegen een huwelijk van hun kind met een „niet-inboorling", in dit geval een heertje uit de stad. Er schuilt zelfs een tikje humor in de wijze, waarop vrouw Bouwma den pretendent voor haar dochter weet af te poeieren.

Ook de derde schets, een strijd tusschen de liefde voor het meisje en die voor de oude moeder is goed, zij 't hier en daar ietwat overgevoelig, uitgebeeld. Aanbevolen.

BARBE (Henriëtte) HELEEN TERWOGT. (164) f 2.90 en f 3.90. C. A. J. van Dishoeck, Bussum.

Een novelle, die enkele episoden behandelt uit het leven van een „werkende vrouw", Heleen Terwogt, die, na den dood van haar man, een moeilijken, en dikwijls teleurstellenden, strijd om het bestaan moet voeren als spraakleerares. 't Zijn feitelijk niet meer dan wat snapshots, maar het talent waarmee ze vastgelegd zijn — slechts bij enkele merkt men wat onbeholpenheid op — wettigen het vermoeden dat de schrijfster tot grooter werk in staat is, waarbij ze haar stof dieper en voller zou kunnen bewerken, dan ze hier gelegenheid had. Volwassenen zij het boekje aanbevolen.

BLIJSTRA. GRAPHISCHE VOORSTELLING. (94) P. H. Vermeulen, A'dam.

Huwelijksontrouw, hebzucht, homosexualiteit, zijn voor den schrijver blijkbaar de eenige aspecten van het leven, waard in graphische voorstellingen vastgelegd te worden. Over zijn intellectueel, maar immoreel woordenspel, — vervat in eenige prozastukjes en een paar één-acters —, hangt een dufheid en een dorheid, welke noodzakelijk ontstaan, wanneer elk nobel motief in den mensch ontkend wordt. De auteur is te eenzijdig in zijn visie op het leven, terwijl zijn talent te beperkt is om voor het, door die eenzijdigheid ontstane gebrek aan waarheid en schoonheid, op andere wijze compensatie te geven.

De hoofdfiguur in „*Overwegingen*" en de meeste figuren in de één-acters vallen op door hun quasi-diepzinnigheid, maar inderdaad hopelooze banaliteit en futloosheid. Het moderne proza heeft ons, gelukkig, wel iets beters te bieden dan deze graphische voorstellingen.

Niemand zal zijn geest schade doen, wanneer hij dit boekje ongelezen laat. Beter nog: sterk afgekeurd.

ROHMER (Sax) DE ONDERWERELD VAN NEW-YORK. (236) f 2.90 en f 3.90. Bewerkt door A. D. Hildebrand. Allert de Lange, A'dam. 1931.

In nog maar weinig romans uit de misdadigerswereld, welke in den laatsten tijd zoozeer in den smaak schijnen te vallen, zijn de groote moderne uitvindingen als radio, en televisie zóó verwerkt en gebruikt om het verhaal tot een spannend geheel te maken, als in dit boek van Sax Rohmer. De geheimzinnige figuur, die in het Centrale Hoofdkwartier de orders voor de verschillende misdaden aan de goed georganiseerde bende geeft, is zoo sluw, zoo goed verborgen, dat de ontknooping voor elk lezer een ware verrassing zal zijn. De vertaling is zeer goed, wij kunnen alleen niet begrijpen, waarom de afkorting van Hoofd-Kwartier: H. Q. moet zijn in plaats van H. K. Voor rijpere lezers boeiende ontspanningslectuur.

Van Diverse Pluimage

VRIES (Dr. F. C. de) VREDES-POGINGEN TUSSCHEN DE OUD-BISSCHOPPELIJKE CLERESIE VAN UTRECHT EN ROME. Van Gorcum & Comp. Assen, 1930.

De reeds vroeger verschenen publicaties van Bennink Jansonius, Dupac de Bellegarde, Rev. Neale en anderen vinden in dit werk van den heer De Vries een gedegen aanvulling. Deze put uit het rijke archief der Cleresie in het seminarie te Amersfoort en deelt uit de correspondentie, die van 1703-1774 tusschen bevoegde en onbevoegde personen gevoerd is, verschillende belangrijke bijzonderheden mee omtrent de kans van een verzoening tusschen de oud-katholieken en de Kerk van Rome. Gegeven de mentaliteit der oud-bisschoppelijke cleresie, die niet van plan was „vrede te koopen louter door onderwerping" of, zooals de schrijver zelf zich uitdrukt „de geweldige tegenstelling tusschen de oude clericale rechten en Romeinsch hoogepriesterlijk machtsbegeeren", lijkt mij de kans om den afgebroken draad weer aan te knoopen, in alle fasen dezer besprekingen zeer gering geweest te zijn. Dat de beruchte P. Norbert zijn medewerking bij deze vredespogingen verleende, zou hem tot eer strekken, als we er niet tevens een ondergrondsche bestrijding der Jezuieten in bespeurden. De gemeenschappelijke afkeer tegen de Jezuieten, in deze correspondentie als „de zoogenaamden" aangeduid, zou een onvaste basis van een vaag accoord kunnen vormen. Het is daarom verklaarbaar, dat op paus Clemens XIV alle hoop was gebouwd: „Nimmer", zegt de Vries, „waren de omstandigheden zoo gunstig voor een verzoening als na den val der Jezuïeten-orde. Maar met Clemens XIV is ook de hoop op vrede tusschen Rome en Utrecht grafwaarts gegaan".

Het verslag van markies Nicolini, die in 1747 de Hollandsche Missie bezocht, bevat merkwaardige beschouwingen, waarvan we alleen deze releveeren: „Een eigen bisschop is noodig, omdat de pastoors er aan wennen gaan zonder orde en regel te leven, en ieder voor zich den bisschop spelen".

Overigens kan men dit werk geen aangename lectuur noemen. Niet alleen omdat de schrijver niet duidelijk genoeg uit laat komen, waar hij zelf en waar zijn bronnen aan het woord zijn, maar ook omdat er naast veel belangrijks nog meer onbelangrijks ter tafel komt en die 18de-eeuwsche uitvoerigheid vermoeiend werkt op onze aandacht.

Al is de inleiding niet bijster vriendelijk gesteld, toch kan deze ons niet beletten deze bronnenuitgave aan te bevelen aan al diegenen, die door den aard hunner studie zich dieper in het vraagstuk dezer afdeeling wenschen te steken.

RICHTSTÄTTER S.J. (Karl) EEN MYSTIEKE UIT DEN MODERNEN TIJD. (393) f 2.90 en f 3.50. Vert. door A. van Lierop Pr. R. K. Boekcentrale, A'dam.

Dit boek verhaalt het leven en biedt een aantal brieven van de Duitsche kloosterzuster Emilie Schneider, die in 1859 op negen-en-dertig-jarigen leeftijd te Dusseldorf overleed. Zij was een vrouw van hooge natuurlijke begaafdheid en van buitengewone deugd: de mystieke wegen, waarlangs God haar leidde, bleven verborgen voor haar omgeving, doch liggen voor ons open in haar brieven. De schrijver is een autoriteit op mystiek gebied en heeft met liefde en zorg dit leven samengesteld. Het proces der Zaligverklaring van Emilie Schneider is te Rome aanhangig gemaakt. Moge deze biografie in veler handen komen en opwekkken tot een leven van edelmoedige getrouwheid in den dienst van den Meester, zooals deze verborgen kloosterzuster er een geleid heeft. De vertaler begaat enkele onjuistheden: „der liebe Gott" wordt niet door „de lieve God", maar door „de goede God" vertaald. Het Duitsche „Heiland" is in Nederlandsch Katholiek spraakgebruik „Zaligmaker" of „Verlosser", niet „Heiland".

MARITAIN (Jacques) RELIGION ET CULTURE. (115) 7 fr. Desclée de Brouwer & Cie., Paris.

Onder leiding van Jacques Maritain en Charles Journet verschijnt er bij Des-

clée de Brouwer et Cie te Parijs een serie verhandelingen over actueele onderwerpen. „Questions disputées" hebben de leiders haar gedoopt en het eerste nummer, naar ik meen, vormt het boven vermelde boekje. Er staan frappante waarheden in, geformuleerd met de scherpte en klaarheid van inzicht, die we van Maritain kennen. De Thomistische beginselen en opvattingen vormen de basis van Maritains beschouwingen, die zich lang niet tot algemeenheden bepalen. Terloops raakt hij problemen, die half Europa vertroebelen: Maritain zet ze plotseling in een scherpen lichtstraal.

Dit eerste nummer wekt hooge verwachtingen omtrent de nog komende. Voor ieder, die klaar wenscht te zien in de hedendaagsche sociale, economische, politieke en kerkelijke verhoudingen, voor ieder die een krant leest, zijn deze boekjes van hooge waarde.

DEELEN (J. B.) VAN MAN EN VROUW. Een boek voor gehuwden. (185) f 2.75 en f 3.50. Malmberg, Den Bosch. 1931.

Een ervaren medicus schrijft hier een boek over het huwelijk. Hij zegt dingen, die zijn wetenschap, en dingen die zijn ondervinding en menschenkennis hem geleerd hebben en voor veel gehuwden zou het een weldaad zijn dit boek te lezen. Zijn standpunt is het zuiver Katholieke; maar Deelen beschouwt vooral de psychische en physische zijden van man en vrouw en toont dat de Katholieke huwelijksopvatting de zuiver en exclusief door de natuur aangewezene is. Hij verwijdert zich nergens te ver noch van het ideaal, noch van de werkelijkheid. Tegenover de vele werken, die hedentendage over huwelijk, liefde en moraal geschreven worden vanuit on-Katholiek, dikwijls rebellisch standpunt, staat dit boek als een sterk Katholiek getuigenis.

Toch gelooven wij niet, dat het wenschelijk is dat dit boek in *alle* gehuwde handen komt. Eenvoudige zielen laten het beter ongelezen en gelukkig gehuwden hebben het niet noodig. Voor wie niet tot deze categorieën hoort heeft het boek zijn waarde. Men houde het echter zorgvuldig buiten de handen van jonge menschen en (in 't algemeen) van niet gehuwden.

AMUNDSEN (Roald) MIJN LEVEN ALS ONTDEKKINGSREIZIGER. (224) f 2.90. Geautoriseerde vert. van F. L. v. Julien. A. W. Sijthoff. Leiden, 1931.

Een interessant boek, dat ook uitstekend vertaald is.

Amundsen vertelt ons, hoe hij reeds als kleine jongen ernaar verlangde de Noordpool te ontdekken. Hij trainde daartoe z'n lichaam en z'n wil, las boeken over vroeger gedane ontdekkingsreizen en verrijkte zijn geest door ernstige studie met alle kennis, die hij noodig had. Hij ontveinst ons niet de vele moeilijkheden, waarmee hij te kampen had. Moeilijkheden van allerlei aard: geldgebrek, afgunst enz. Zijn energie deed hem echter telkens slagen.

En dan beschrijft hij ons achtereenvolgens de verovering van de Noord-Westelijke doorvaart, de ontdekking van de Zuidpool, een vlucht over de Noordelijke IJszee en ten slotte: de vlucht over de Pool met de „Norge". Deze vlucht maakte Amundsen met den Amerikaan Ellsworth, als medeleider der expeditie en met den Italiaanschen officier Nobile als piloot.

Men leest dit leerrijke boek met het grootste genot van het begin tot het einde.

Het is geschikt voor iedereen. Ook onze jeugdige studentjes zullen er veel uit kunnen leeren!

BLOY (Léon) HET BLOED VAN DEN ARME. (211) f 2.20. Vert. door Ton Kerssemakers. Het Sinjaal, Alphen. 1930.

Léon Bloy heeft de onsterfelijke verdienste Jacques Maritain tot de Kerk te hebben gebracht. Hij is een „grand Chrétien" geweest met bewonderenswaardige eigenschappen; maar zijn boeken zijn van een verbitterde genialiteit, van een Katholicisme in convulsies. Wel ziet hij scherp de nooden van den tijd, maar

hij stapelt overdrijving op overdrijving, aanklacht op aanklacht en wordt aldus de Don Quichote der Katholieke gedachte.

Erger wordt dit, wanneer ongeroepenen dit bedrijf overnemen. Ton Kerssemakers acht het noodig de Léon-Bloy-rol in Nederland te spelen en zijn werken voor ons te vertalen. Een minder gelukkige onderneming! De lezers, voor wie de Apocalyptische boeken van Bloy beteekenis hebben, verstaan allen Fransch. Wie geen Fransch kent, is daardoor reeds onbekwaam om de boeken van Bloy te lezen: ze kunnen voor zoo iemand slechts verwarring stichten. Ton Kerssemakers wil ongetwijfeld als een zuurdeesem zuiverend en versterkend inwerken op het Nederlandsche Katholicisme: dit is echter nooit gelukt dan langs wegen van bovenmenschelijken deemoed. De Bergrede is geen Tribune-program en geen stakersmanifest. De boeken van Léon Bloy zijn met groote voorzichtigheid te hanteeren.

VIRULY (A.) „VOOR VRIJ?....CONTACT!" (275) Andries Blitz, A'dam.

De aviatiek staat in het teeken van de volle belangstelling. Omdat het volk feitelijk niet veel er van weet (verder dan de woorden Holland-Indië-tocht, oceaanvlucht, vliegongeluk e.d. gaat de kennis niet) heeft de vliegenier A. Viruly een nuttig werk gedaan door op geestige wijze over het leven van den vlieger te vertellen, — hoe hij zich voelt tegenover zijn toestel, — hoe hij zijn beroep beschouwt — en dit bezien door een vliegbril, die pasklaar gemaakt is voor het publiek, dat wel iets meer van Soesterberg en omgeving af wil weten. Een interessant boek dat door de vele mooie foto's nog in aantrekkelijkheid wint.

BROOKS (C. Harrey) HANDSCHRIFT EN KARAKTER VOLGENS DE METHODE SAUDEK. (170) f 2.25 en f 2.90. H. P. Leopold, Den Haag.

Nu Graphologie een serieuse klank gekregen heeft, verschijnen er heel wat werkjes over deze wetenschap, en in die rij schaart zich het boekje van Harry Brooks, die met tal van voorbeelden het Nederlandsche handschrift onder de loupe neemt en daar zeer interessante opmerkingen over maakt. Men zegt weliswaar: „een grapholoog wordt geboren en niet gemaakt", maar dat neemt niet weg, dat velen die zich interesseeren voor de ontleding van het karakter met behulp van een handschrift wel dit boekje lezen. Wij zijn alvast zeer blij met de uitspraak dat onduidelijk schrift op een oprecht karakter wijst en hopen dat in het vervolg alle zetters er van af zien om aan die oprechtheid te tornen.

BRIAULT (M.) LA PRODIGIEUSE VIE DE RéNé CAILLIE. (161) OU LA DECOUVERTE DE TOMBOUCTOU. Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

Dit boekje verlucht met mooie gravures, geeft een beknopte beschrijving van den moeilijken tocht. ondernomen door René Caillié om in Tombouctou, de binnenlanden van Afrika door te dringen. Het is juist een eeuw geleden dat Caillié zijn gevaarvolle onderneming volvoerde en het hem mocht gelukken na veel lijden en ellende zijn doel te bereiken.

Interessant is de beschrijving van de zeden en gewoonten der stammen, die hij op zijn tocht ontmoette. De schrijver heeft met dit werk ons aan het eeuwfeest willen herinneren. De beknoptheid ervan doet het verlangen ontstaan naar een meer breedvoerige beschrijving van deze onderneming. Het kan door iedereen gelezen worden.

THIJSSE (Dr. Jac. P.) UIT DE LEVENDE NATUUR. 4 deeltjes à f 0.85 per deeltje. Geillustreerd door Sj. Kuperus. D. A. Daamen, 's-Gravenhage.

Deze boekjes zijn geschreven voor de lagere school, maar wij kunnen ze alle natuurliefhebbers aanbevelen, omdat zij zoo handig en eenvoudig een goed overzicht geven, van het vele schoone, dat er op het gebied van vogels en insecten in ons land te vinden is.

VOLKER. DE TUIN VAN EPICURUS. (45) P. N. van Kampen en Zoon, A'dam, 1930.

In de klassieke versmaat der oude epische dichters heeft Volker eenige Vergiliaansche herderszangen geschreven. Maar al dat klassicisme speelt zich af in het Hollandsche polderland:

Over den toren is 't eenzame veld met oneindige verten
Of een grillige lijn van boomen en torens.

Waarom dit bundeltje „De Tuin van Epicurus" heet, is niet duidelijk. Volker hanteert de oude versmaat zeer behendig.

BREHM (A. E.) HET LEVEN DER DIEREN. Voor Nederland bewerkt door Dr. P. G. Buekers. (635) In prachtband f 12.50. Scheltens en Giltay, A'dam.

Dit kostbaar uitgegeven, prachtig geillustreerde werk van den bekenden Zoöloog Brehm bevelen wij ieder vakkundige en belangstellende in het dierenleven gaarne aan. Er komt niets in voor, wat de Katholieke overtuiging en opvatting zou kunnen kwetsen.

LEHEN S.J. (P. de) DE WEG VAN DEN INWENDIGEN VREDE. Uit het Fransch vert. door F. van de Looveren. II Deelen. f 2.80. Museum Lessianum, Leuven, 1930.

Dit werk van den Franschen Jezuiet, Pater de Léhen, heeft nog al succes beleefd. De Duitsche vertaling bereikte reeds het 115de duizendtal. Overeenkomstig zijn titel handelt het vooral over de wegen naar den inwendigen vrede, minder over de kloosterlijke en buitenkloosterlijke ascese. Treffend van oorspronkelijkheid is het niet: de auteur gaat aldoor te rade bij de groote geestelijke schrijvers en bekommert zich niet om compositie of vorm, om schoonheid of literatuur. Hij beoogt slechts het nut der lezers. En dit doel bereikt hij ongetwijfeld. Wie lectuur zoekt, die tot heiliging voert, vindt hier zijn gading. Het werk is zorgvuldig en in goed Nederlandsch vertaald en met zorg uitgegeven.

LEGENDEN VAN DE STERRE DER ZEE. (107) Uitg. Mij. Gebr. van Aelst, Maastricht.

„Dit boekje", zoo vermeldt de calophon......,werd geschreven door Ad. Welters, Kapelaan aan de O. L. Vrouwenkerk te Maastricht, de platen werden gemaakt door den kunstschilder George Tielens, Sittard."

Het keurig uitgegeven werkje bevat een elftal aardige legenden van „de Sterre der Zee", het bekende Maria-beeld in de O. L. Vr. Kerk der Limburgsche hoofdstad.

SCHOETERS S.J. (K.) DE HEILIGE JOANNES BERCHMANS. (292) f 1.60. Bode van het H. Hart. Alken, België.

Met veel zorg en studie heeft Pater Schoeters het leven van den H. Joannes Berchmans bewerkt. Behalve de vroegere werken en biografieën over den Heilige, heeft de schrijver ook de aanteekeningen van Berchmans zelf benut, die onlangs te Rome gevonden werden en die de Heilige schreef in het laatste jaar voor zijn dood. Dit Heiligenleven is er een van de goede soort. Het zal ook in Holland een welkome bijdrage zijn tot nadere kennismaking met dezen bijzonder Nederlandschen Heilige, die heeft uitgemunt in de specifiek Nederlandsche heroïciteit, voortdurende getrouwheid en edelmoedigheid in het gewone en alledaagsche.

RETRAITE-DAGBOEK VAN DEN ZAL. CLAUDIUS DE LA COLOMBIèRE. Vert. door M. Schuurmans S.J. (164) f 0.55. Uitg. Bode van het H. Hart. Alken, België.

Dit boekje behoort eenigszins tot de klassieke ascetische litteratuur der Socië-

teit van Jesus. Het heeft al het frissche en spontane van onberekende mededeelingen, gedaan zonder opzet of bedoeling. Een Heilige spreekt er tot God en tot zich zelf.

BERNET KEMPERS (Dr. K. Ph.) DE ITALIAANSCHE OPERA. (185) f 2.50 en f 3.25. H. J. Paris, A'dam.

Langs eenvoudige voor een ieder bevattelijke lijnen, teekent de schrijver ons den weg die de ontwikkeling der Italiaansche opera in den loop der eeuwen gevolgd heeft van Peri tot Puccini, de beroemde componist van de meest geliefde opera van den tegenwoordigen tijd: La Bohème.

Voor de liefhebbers van Italiaansche opera-muziek zal dit werk, waarin vele mooie photo's van componisten zijn opgenomen, een prettige handleiding zijn en degenen, die tegenstanders zijn van de Italiaansche opera, zal het misschien tot een milder oordeel brengen. Wij bevelen dit mooie boekje gaarne aan.

EEN SCHOONE EN WONDERLIJKE HISTORIE VAN DEN ZWAANRIDDER. Naar het oude Volksboek opnieuw vertelt door Joh. Vorrink. N.V. Servire, Den Haag, 1930.

Joh. Vorrink heeft het oude volksboek, dat de Zwaanriddersage verhaalt, in hedendaagsch Nederlandsch overgebracht. Victor Stuyvaert heeft de kostbare uitgave van mooie houtsneden voorzien. Het is geen sprookjesboek voor kinderen.

UNE APôTRE AUX POSTES. Marguerite Marie Graux. (56) Desclée De Brouwer et Cie., Paris.

Een korte biografie van een meisje, Marguerite Marie Graux, employée op een Telegraafkantoor te Parijs. Haar voorbeeldig leven, haar groote deugd en zielenijver worden hier in 't kort beschreven.

OVER DE CHRISTELIJKE OPVOEDING DER JEUGD. ENCYCLIEK VAN ZIJNE HEILIGEID PAUS PIUS XI. Opnieuw vert. door F. A. J. v. Nimwegen C.s.s.R. (64) f 0.75. Drukkerij Henri Bergmans & Co., Tilburg.

ROYEN O.F.M. (P. Dr. Gerlach) KOLLEWIJNSPELLING EN TAALWETENSCHAP. (112) f 1.40. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg, 1930.

WITTE VONKEN VAN DEN H. PASTOOR VAN ARS. Verzameld en vertaald door Jac. van Hal. f 1.50. „Het Sinjaal", Alphen N.B. 1930.

De Pastoor van Ars is bekend om zijn markante uitspraken. Jac. van Hal heeft links en rechts gezocht in wat er van den Heilige staat opgeteekend en dit als „Witte Vonken" in een klein bundeltje uitgegeven. Het zijn frissche, origineele gedachten en spreuken, die als „vonken" uit zijn brandend hart zijn gespat, soms even humoristisch gekleurd. De wijsheid van dezen wonderbaar eenvoudige is altijd wijsheid van hoog gehalte, van allerzuiverst evangelisme: zijn leven en zijn gedachte ligt gekristalliseerd in deze uitspraken.

MISCELLANEA AUGUSTINIANA. P. P. Augustijnen der Nederl. Provincie, 1930.

Dit lijvig en kostbaar uitgegeven Gedenkboek ter eere van Sint Augustinus bevat een twintigtal artikelen en beschouwingen over den grooten Kerkleeraar, niet slechts in 't Nederlandsch, maar ook in 't Duitsch en Fransch. Als „Nachschlagewerk" vooral, als een soort encyclopedie over den Heilige zal het zijn waarde blijven behouden.

LAMA (Friedrich Ritter von) THERESE NEUMANN VON KONNERSREUTH. (124) f 1.25. Teulings, 's-Hertogenbosch.

Voor allen die belangstellen in het geval Therese Neumann van Konnersreuth,

is dit boekje een goede inleiding. Het is geschreven door een vurig verdediger van Therese als „een gestigmatiseerde van onzen tijd". Menig lezer zal er iets gereserveerder tegenover staan dan Friedrich Ritter von Lama. Ter orienteering van den gewonen lezer, die geen tijd of gelegenheid heeft alles over Therese Neumann te lezen, heeft het boekje zijn waarde.

BILT (E. F. van de) en WIJFFELS (H. C. M.) BEKNOPTE GESCHIEDENIS DER NED. LETTERKUNDE. (224) f 1.90 en f 2.40. Malmberg, 's-Hertogenbosch.

Dat deze handleiding voor middelbaar onderwijs een *derden druk* mocht beleven, bewijst op zijn minst haar bruikbaarheid, temeer daar er geen gebrek is aan Geschiedenissen der Nederl. Letterkunde voor Schoolgebruik.

Varia

„Die literarische Welt" bespreekt in een harer laatste nummers den toestand van het Katholicisme in Frankrijk, bijzonder in de intellectueele kringen:

So genügte es, dasz durch den Weltkrieg eine neue Atmosphäre geschaffen war, und viele stellten sich wieder um die Altäre.

Einige Zahlen mögen das beweisen. 1927 verpflichteten sich am Polytechnikum in Paris 2455 Studenten und „alte Herren" durch öffentliche Unterschrift zu gemeinsamer Osterkommunion. An der Zentralschule (Zivilingenieure) waren es 2171; in Saint-Cyr (Militärschule) 1323 usw. Die Missionierung der „roten Bannmeile" von Paris, an der namentlich auch viele gebildete Laienhelfer und -helferinnen beteiligt sind, die seit der Trennung von Kirche und Staat annähernd hundert neue Kultstätten zu verzeichen hat, ist ein weiterer Beweis dieser Erneuerung.

Am stärksten tritt sie jedoch in der Literatur in die Erscheinung. Das religiöse Buch is einer der begehrtesten Artikel. Geschäftige Verleger benutzen die Konjunktur. Flammarion, der eben noch La Garçonne zu verantworten vermochte, gibt jetzt Sammlungen heraus wie: *Notre Clergé, Les belles Fêtes, Les grands Pélerinages.* Der Verlag Crès eröffnet *Le Livre catholique*;Grasset *Les grands Ordres monastiques* und *La Vie chrétienne.* Gallimard gibt soeben der Schauspielerin *Eve Lavallières* ergreifendes Bekehrungsbuch heraus. Grasset hat mit *Baumans,* des Laien, Paulusbiographie gröszten Erfolg (annähernd 100 000 Exemplare!). Er hat der neuen Zeitschrift der katholischen Schriftsteller (*„Vigile"*) eine glänzende Ausstattung gegeben. Heiligenleben werden so anziehend, dasz auch Skeptiker sie wieder lesen, ja sogar sie zu schreiben versuchen (Mme Delarue-Mardrus!). Es ist schwer, all das richtig zu deuten, und es steckt sicher auch Anempfindung drin. Aber der Umbruch ist deutlich.

Das öffentliche Leben füllt sich langsam wieder mit religiösem Gehalt bzw. die religiöse Wirklichkeit, das göttliche Leben, das

Leben der gottergriffenen Menschen, das Leben der Gott dienenden Kirche beginnt sich geheimnisvoll zu entschleiern. Die Menschen wissen noch nicht recht, was das bedeutet, und doch erwarten viele in banger Sehnsucht gerade daher alles Wesentliche der Erneuerung.

De „Nouvelles littéraires" vertellen van de volgende „supercherie", waarvan de geleerde, Michel Chasles, het slachtoffer werd:

Chasles s'était mis en tête de revendiquer pour Pascal l'honneur de la découverte de l'attraction universelle. Notre Chasles fut la victime de ce nationalisme antianglo-saxon. Un certain Vrain-Lucas le fit prévenir qu'il était possesseur de toute une correspondance écrite de la main même de l'auteur des Pensées et dans laquelle Chasles pourrait trouver toutes les preuves utiles pour rendre à Pascal la gloire dont se parait Newton.

Michel Chasles marcha: il ne lui en coûta que deux cent mille francs. Nous sommes en juillet 1867. Il est nécessaire de remarquer que, presque aussitôt, des savants s'élèvent contre l'authenticité des lettres pascaliennes remises à Chasles. L'érudit éditeur des Pensées, Faugère, parfaitement familiarisé avec l'écriture de Pascal, se refuse à suivre Chasles dans sa crédulité. Un détail, et qui rappelle un peu l'histoire de Glozel, un détail est particulièrement significatif: parmi les signatures de Pascal étudiées par Faugère pour son édition des Pensées, parue en 1844, une venait d'être reconneu fausse, fausse sans conteste; or, c'est précisément celle-là que Vrain-Lucas avait imitée, à cause de sa relative simplicité. l'Académie des Sciences nomma une commission pour arbitrer le différend Chasles-Faugère, mais elle ne put arriver à une décision, Chasles s'étant refusé à indiquer l'origine des documents.

C'est que déjà Vrain-Lucas faisait miroiter devant le savant géomètre bien d'autres trésors: près de trente mille pièces de toute sorte, lettres de rois de France, lettres de papes, lettres de Jeanne d'Arc, d'Atilla, de César, de Cléopâtre, de Judas Iscariote, etc....., lettres de Molière, de Racine, de Rabelais, deux précieux documents relatifs à la fondation de l'Académie française, etc.....

L'opinion du public éclairé était presque dès 1868 faite, et bien faite. Mérimée écrivait alors à son ami Panizzi: „Il suffit de lire trois lignes pour s'apercevoir, que ce n'est pas là le style de Pascal."

Ce n'est qu'en 1869, que la supercherie fut officiellement avouée. En septembre, Vrain-Lucas fut arrêté: il confessa son extraordinaire mystification. Il avait composé 27.320 pièces émanant de 660 personnages différents. Il fut condamné à deux ans de prison. Chasles reprit ses études de géométrie. Il ne devait mourir qu'en décembre 1880, onze ans plus tard.

Jeugdboeken

VOLLEWENS-ZEYLEMAKER (Greta) HOE EEN MESTKEVERTJE KONING WERD. (80) f 0.95.

VOLLEWENS-ZEYLEMAKER (Greta) VAN EEN HAAN EN EEN HENNETJE. (79) f 0.95.

BRINKGREVE (Dien) BIJ GROOTMOEDER. (79) f 0.95. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Weer drie alleraardigste deeltjes van de serie: Gezellige uurtjes. Voor onze kleintjes van 'n jaar of zeven.

KASTNER (Erich) EMIEL EN ZIJN DETECTIVES. (168) f 1.40 en f 1.90. Vert. door Joh. Kuiper. „De Voortganck", A'dam.

Wat 'n dol gezellig boek! Voor kinderen om te lezen en te herlezen, om niet genoeg van te krijgen! En voor ouderen om van te genieten.

BRINKGREVE ENTROP (J. H.) TOTTIE'S WEEK-END. (190) f 1.— en f 1.75. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Tottie mag 'n paar dagen buiten doorbrengen en geniet er reusachtig. Prettige lectuur.

KONING-COETERIER (Jeanne) DE DOLLE AVONTUREN VAN WAAGHALSJE. (72) f 1.90. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Allerliefste vertelling voor kleuters over een driest konijntje.

MARTENS (B. F.) TOEN JANTJE DROOMDE. (16) f 0.25.

MARTINUS (Br.) MARIA'S LIEVELING. (16) f 0.25.

MANCHE (Louis) HOE DE APEN ONTSTAAN ZIJN. (16) f 0.25.

ZWEGERS (B. V.) DE KABOUTERS EN DE ROOIE KOOL. (16) f 0.25. Malmberg, Den Bosch.

'n Viertal keurige prentenboeken voor kleine kindertjes. In orde.

ASSCHER-PINKHOF (C.) KNUS IN EEN HOEKJE. (48) f 0.75.
„ „ „ HOOR EENS EVEN. (48) f 0.75.
„ „ „ OM STIL TE LUISTEREN. (48) f 0.75.
„ „ „ ZET WIJD JE OOREN OPEN. (48) f 0.75.
Gebr. Kluitman, Alkmaar.

'n Nieuwe serie aardige vertellingen en snoezige plaatjes om met Moeder samen door te kijken. Mooi verzorgd.

BEGGER (P. A.) SPROOKJES VAN DEN TUIN. (90) f 1.95 en f 2.50. De Baanbreker, Servire, Den Haag.

Twaalf keurig uitgegeven sprookjes van al wat in een tuin leeft en groeit. Fantastisch en ongemeen.

KRIENEN (Ch.) HET ZEPPELINGJONG. (198) f 1.60 en f 2.50. P. D. Bolle, R'dam.

'n Alleraardigst jongensboek, dat wij kunnen aanbevelen.

TARKINGTON (Booth) PENROD. (313) f 2.25 en f 2.90. Uit het Engelsch door H. Van der Leeuw. P. den Boer, Utrecht.

Penrod is de bijnaam van een jongen van elf jaar, die heel wat kattekwaad uithaalt. Hij is een raadsel voor zijn vader en moeder en verandert elken dag Hij

wordt zeer humoristisch beschreven in al zijn uitingen en verschillende nuances en Penrod is een heel vermakelijk boek voor iedereen.

KRIENEN (Charles) DE TWEE VISSCHERS VAN DE VIJF SLUIZEN. (181) f 1.— en f 1.75. Kluitman, Alkmaar.

Frans en Karel maken het soms wel eens een beetje al te bont, maar zij meenen het toch goed. Voor grootere jongens.

STAMPERIUS (J.) UIT HET LEVEN VAN EDISON. (158) f 0.75 en f 1.20. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Een jongensboek, dat zijn vijfden druk binnen korten tijd beleefde, mag er zijn. Aanbevolen.

ARENDS (W. F.) Ia JOLIGE H.B.S.-AVONTUREN. (187) f 1.60 en f 2.50. P. D. Bolle, R'dam.

Bij alle pret en jool denken de jongens ook aan hun werk. In orde.

GIEBER (Karel) DE EENZAME BERK. (192) f 1.60 en f 2.50. P. D. Bolle, R'dam.

Een heel mooi verhaal voor jongens en meisjes van 'n jaar of 14.

VORDEN (Pieter van) ALKMAAR VOOR DEN PRINS. (198) Mij. t.V.d.Z.v.d. Ned. Uitg. Mij.

Er wordt veel gevochten. Vredesideeën propageeren doet dit boek niet, overigens niet kwaad voor groote jongens.

FEENSTRA (Elly) IJDELTUITJE. (206) f 1.90. Geïllustreerd door Titus Leeser. Andries Blitz, A'dam.

Langzamerhand leert IJdeltuitje af alleen interesse voor mooie kleeren en kapsels te hebben door den omgang met goed opgevoede, niet verwende kinderen. Voor grootere meisjes een alleraardigst boek.

WöRISHOFFER (S.) GERED UIT SIBERIë. (216) H. J. W. Becht, A'dam.

Deze lotgevallen van een verbannen familie zijn zeer belangwekkend. Het boek lijkt ons echter minder geschikt voor jongens en meisjes, omdat de schrijver soms vergeet dat hij voor kinderen schrijft. Voor groote menschen is het een goed boek.

BECK (Ch.) EEN KAMPEERTOCHT VAN DE WATERVOGELS. (190) f 1.25. H. J. W. Becht, A'dam.

Onder leiding van Japie hebben de jongens een heerlijke vacantie in het kamp. Echt gezellig boek voor onze jongens.

WYNBERG (Netty) NOORTJE. (206) f 1.60 en f 2.50. P. D. Bolle, R'dam.

Noortje is het lievelingetje thuis, 'n schat van 'n meisje. Dit verhaal van haar lotgevallen is geschikt voor meisjes van 13-14 jaar.

TRAUTWEIN (F.) TINEKE. (149) f 1.—. Met het stempel van den Keurraad voor Roomsche Jeugdlectuur. De Spaarnestad, Haarlem.

Een aantrekkelijk boekje met het stempel van den keurraad en daarbij een allergezelligste vertelling.

De Kleine Rudolf

door J. v. H.

Er valt in den herfst soms een rijpe vrucht van haast vergeten vruchtboomen. Arthur van Schendel verraste het vorig jaar met zijn gaaf en evenwichtig boek „Het Fregatschip Johanna Maria", geschreven met de hartstochtlooze koelheid der Klassieken, maar met de moderne toewijding tot in het minutieuze, de piëteitvolle détailverzorging, waarmee Flaubert zijn romans bewerkte. Het is Hollandsch werk van stevig Hollandsche makelij, maar het is meer dan Hollandsch-degelijk; de zeewind waait erdoor en de kruidenlucht van verre stranden.

AART VAN DER LEEUW

Van Schendel heeft zijn fregatschip een ziel ingestort: het is een levend wezen geworden met herinnering aan veel zeeën en havens, aan stormen en averijen. De gezonde oud-Hollandsche zeemanszin is hier, meer dan in de lugubere, soms macabere verhalen van Slauerhoff, tot poëzie geworden. De droomende romanticus van Schendel, met zijn voorliefde voor het middeleeuwsche Zuiden, is hier teruggekeerd tot de Hollandsche werkelijkheid, maar die werkelijkheid op haar best, in den strijd met golven en stormen.

Het fregat is de held van het verhaal, geen zeeschuimer, geen vliegende Hollander, doch een doodgewoon koopvaardijschip, hou en trouw als de bootsman Jacob Brouwer met zijn weinig gecompliceerde ziel, zijn effen gemoedsleven en zijn levensliefde voor het langbevaren schip. Arthur van Schendel beschrijft dit scheepsleven, de scheepsstemmingen en de eigenaardige verhoudingen tusschen schip en bemanning in proza van zuivere, krachtige structuur, solied en hecht, spijkervast als het fregatschip zelf.

Dit werk staat buiten den polsslag van den tijd: geen enkele der actueele vragen en problemen vindt er zijn neerslag in. De dichter heeft het opgebouwd in stilte, op de werf van zijn geest, tot het van stapel liep onder veler bewondering.

Een andere late vrucht van een minder in de belangstelling staande was op het eind van het voorbije jaar „De kleine Rudolf" van Aart van der Leeuw[1]), evenals van Schendel een oudere, die met dit boek ineens weer de aandacht trekt. Van der Leeuw heeft reeds twintig jaar lang gedichten en prozawerken gepubliceerd; zijn „speelman"-vertelling ligt nog versch in 't geheugen als iets eigens en oorspronkelijks. Maar al het vroegere kon wel eens vergeten worden voor zijn allernieuwste werk, het zeer merkwaardige, van een sterk en nog groeiend talent getuigende „De kleine Rudolf".

Er wordt van bepaalde zijde voortdurend geklaagd over het verval van het Nederlandsche proza, of dit een entiteit, een wezen op zich zou vormen. Maar is het proza op zich zelf wel iets anders dan een „oerstof", een materia prima, waaraan de forma, het idee, de verbeelding van den schrijver, wezen en waarde geeft? Het proza zal noodzakelijk rijzen en dalen met de begaafdheid en de geïnspireerdheid der schrijvers; zoolang er boeken als deze verschijnen, is er aan „het proza" niet te wanhopen.

„Herinneringen uit een sousterrain" heet een novelle, een der bijtendste, wreedste, onmenschelijkste van Dostojefski. Met een verscheurend cynisme schrijft daarin een eenzame, een verlorene over zijn gevoelsleven en ervaringen: het is werkelijk sousterrain-leven, in lichamelijken en geestelijken zin. Deze „Herinneringen" kunnen het uitgangspunt voor van der Leeuws „Rudolf" geweest zijn; ook hij begint met herinneringen uit een sousterrain. De sjofele Rudolf, het geïncarneerde kantoormannetje, maar tevens dichter en droomer, die zijn klein bestaan opsmukt met de beelden zijner lectuur en zijner fantasie, herinnert trouwens in velerlei opzicht aan de bekende ambtenaartjes, die in de werken der oudste Russen, Gogol en Dostojefski vooral, optreden. Eenzelfde liefde en eenzelfde humor hebben ook Rudolf geschapen. De humor, waarmede de zelfbespiegelende Rudolf zijn heden en verleden overpeinst, heeft iets bitters, iets gewrongens soms: men voelt een enkele maal te veel den schrijver aan het woord; zoo kan Aart van der Leeuw over zijn geestescreatuur, niet Rudolf over zich zelf schrijven.

Maar in zijn geheel, welk een meestelijke schepping is die Rudolf! Dit klein-burgerlijk leventje, dat in de realiteit geen mensch zou interesseeren, wordt door Aart van der Leeuw in den glans der schoonheid geheven. Vanaf den eersten zin, waarin „de bel overgaat met een klank als van gebarsten ijzer..... la cloche fêlée" houdt hij ons gevangen in zijn ban, ligt dat eeuwig ondefinieerbare over zijn werk, dat een boek schoon maakt. De betoovering, het geheim der kunst, is begonnen. Waarom boeien ons Werther en Madame Bovary, Anna Karenina en Raskolnikof, Eline Vere en Kristien Lavransdochter? Een werkelijke Werther, een werkelijke Raskol-

---

[1]) *Aart van der Leeuw.* De kleine Rudolf. Nijgh en van Ditmar. (272) R'dam. 1930.

nikof, een werkelijke Eline Vere — gesteld dat we hun geheimen kenden — zouden ons medelijden wekken, misschien onzen afkeer. Wanneer onze eigen gevoelens en daden met feillooze accuratesse geregistreerd werden, zouden we een onbelangrijk, wellicht een weerzinwekkend relaas krijgen van een menscheninnerlijk, dat hoogstens vrij wel waardeloos materiaal zou uitmaken. Doch laat een schrijver, een dichter ditzelfde levensrelaas zuiveren en omscheppen in den smeltkroes zijns geestes, en het grijpt den verst van ons afstaande aan.

Aart van der Leeuw is een dichter: de belangelooste dingen tilt hij in een ander licht dan het alledaagsche, in den stralenkring der ziel; er gaat leven en zin uit van Rudolfs ouden flambard, van zijn inktkoker op het kantoor, van de struiken in zijn tuintje, van een deurknop of een voetenveger. Is het „de klank als van gebarsten ijzer" die dèze bel ineens belangrijk maakt en met eigen leven vult, omdat ze den toegang opent tot een verwaarloosd sousterrain en dus een gebarsten klank mòet hebben? Ongetwijfeld is het ook dàt. Aart van der Leeuw ziet de dingen in concrete vormen en kleuren en daardoor bereikt hij een onmiddellijkheid van plastiek, zoodat we Rudolfs omgeving ons tastbaar nabij voelen. Rudolf zelf is een levend mensch, een klein menschje, die zijn reëele verlangens als gekooide vogels binnen de enge wanden van kantoor en woonkamer gevangen houdt, maar die daarnaast gaat spelevaren op de wolken zijner droomen. En het is de verbinding dezer tegenstrijdigheden, aldoor gezien door de Aladien's-lamp van van der Leeuw, die Rudolf toch weer tot een ongewoon mensch maakt.

Niet aldoor blijft de betoovering. Zij wordt herhaaldelijk gebroken, als Rudolf zijn nicht Martha gaat bezoeken. Deze Martha doet, vooral in het eerst, wat onwezenlijk aan, een meisje dat de stad uitvlucht om op een hoeve te gaan dienen en dat later een eigen boerderijtje opzet. Door heel het verhaal blijft zij te schimmig en vaag omlijnd, de scherpe concretiseering van den schrijver blijft hier in gebreke. Hij komt weer op dreef na Rudolfs vacantie bij Martha, als de eenzame zijn sousterrain ontruimen moet en naar de woning van Jeanne, een misvormde als Rudolf zelf, verhuist. De streng orthodoxe atmosfeer dezer woning, het verengende, benauwende dat hier de zielen en de dingen doortrokken heeft, is voelbaar door heel dit hoofdstuk. Deze fletse, misdeelde Jeanne bloeit op in het zwakke straaltje genegenheid dat Rudolf haar schenkt: in al te groot medelijden vergeet hij zich zelf en zijn „waardigheid" en als hij met haar trouwen moet, is het een huwelijk zonder liefde. Het is weer het oude sousterrain-leven, waartoe Rudolf vervallen is, een leven in de schemering, waar de dagen gevuld zijn van leed. Doch juist de overmaat van druk wekt hem uit zijn slaafsche sluimering: voor een oogenblik herleeft een ondernemende, krachtdadige Rudolf.

Doch Aart van der Leeuw is een dichter, die nog een happy-

end-roman durft schrijven. Jeanne sterft en met Martha vindt Rudolf nog het late geluk, buiten op de hoeve.

Van der Leeuw schrijft in dit boek een zeer persoonlijk proza, van geheel eigen tournure, zwaar van zin, gewrongen soms van gedachten-wending, een proza dat den moeilijk te bevredigen Potgieter zou bekoord hebben. „De kleine Rudolf" doet trouwens om meer dan één reden aan Potgieters voldragen novellen denken. De lotgevallen van dit misschapen kantoorheertje hadden door Potgieter kunnen geschreven worden. Niet omdat Potgieter kantoorman was en enkele van Rudolfs vrijgezellenallures bezat of omdat hij zijn „Pennelikker" schreef, denken we aan hem, maar omdat er een verre verwantschap bestaat in zien en voelen en schrijven tusschen van der Leeuw en den hooggestemden Gidsredacteur. Ook Potgieter had een merkwaardig medegevoel met dit soort „Vernederden en Gekrenkten"; ook hij met zijn aristocratischen zin voor het eigene, persoonlijke, schreef zooals niemand anders, hoe stijf en gewrongen ons zijn proza nu ook aandoet. Aart van der Leeuw echter beschrijft Rudolfs lotgevallen als een twintigste-eeuwsch auteur, met een anderen kijk op het leven, op de dingen om hem heen, met scherper inzicht in het zielsgebeuren, met een andere norm van waardeering. Het proza van dit boek is van een voorname verzorgdheid, het heeft „standing". Het is niet soepel en vlot, maar 't bezit een jonge spierkracht, het is zwaargeladen van zin en houdt de aandacht vast, onafgebroken. Het is „dichterlijk proza" in den eenig goeden zin: het heeft iets eigens, prikkelends, het heeft het rythme eener persoonlijkheid. Het is niet de spontane taal der ziel: men gevoelt dat het is heengegaan door de werkplaats van een scherp controleerend verstand. De drang van den dichter om al wat slap en banaal is, te vermijden, blijft waaksch in van der Leeuw, doch verleidt hem een enkele maal tot gezochtheden of tot een Potgieteriaansche plechtigheid, die afsteekt bij het onoogelijke, simpele van Rudolfs figuur. Wanneer Rudolf, van der Leeuw over het ontwaken op een zonnigen morgen zegt: „de eenige herinnering aan de buien van gisteren is een overdaad van edelsteenen, gehecht aan de punten der halmen, en op het loof van de takken vergeten. Een schrik van vreugde gaf dat in de vroegte bij het opstaan, om, in plaats van den regen, dien je verwacht had, de onbewolkte zon te begroeten, als een vlammend wiel langs je dakvenstertje wentelend", dan lijkt ons dit op of over de grens van den juisten smaak. „Hij bemint niet de ijdele woorden, hèm eer je het best met bedaardheid en een korstje, dat je van de kaas gesneden hebt" zegt Rudolf al te plechtstatig van een huiskat.

Ondanks alles heeft Aart van der Leeuw zijn oude natuur niet verloochend: de schrijver van dit verhaal is dezelfde als de dichter der vroegere bundels, de eenigszins pastorale, idyllische zanger der kleine Hollandsche natuur, die het altijd meer gezocht heeft in de intense beleving van het kleine dan in de expansie naar en de om-

vademing van het groote. Ook is het pessimisme bij hem nooit inheemsch geweest: hij heeft zijn wereld, zijn bloeiende, levensvolle wereld, altijd bezien met een blijden oogopslag. Het leed der menschen heeft hem nooit zoo weerloos in zijn greep geklemd, dat hij het blije en vreugdeschenkende in wereld en leven voorbijzag. Dit teekent wellicht een verouderende, vooroorlogsche levenshouding. Dat Aart van der Leeuw deze levenshouding durft handhaven en er niet minder om geëerd wordt, bewijst de kracht van zijn persoonlijkheid en zijn talent. „Leven", zoo heeft hij eens gezegd, „is het begrijpen van oogenblikken die bevrucht zijn door het eeuwige, en gevuld met oneindigheid. Altijd moet er voor mij een huwelijk zijn van het ding en de onbegrensdheid. Liefde voor het ding alleen zou mij tot naturalisme voeren, en daarheen gaat mijn richting niet, liefde voor de oneindigheid allèen zou mij het aardsche doen verzaken, en dat wil ik evenmin."

„De kleine Rudolf" getuigt van ditzelfde levensinzicht, al zijn van der Leeuws begrippen omtrent het eeuwige en oneindige niet heel duidelijk: het verblijf in het sousterrain is een voorbijgaande fase en eindigt in de vreugde van het buitenleven. Rudolfs schemering is een morgenschemering, die overgaat in een stralenden dag. Zoo is dit een boek geworden van levensblijheid, iets zeldzaams in de huidige litteratorenwereld. De dominante der jongere schrijvers in de laatste jaren, ten minste van een bepaalde groep dier jongeren, is een extreme en radicale vertwijfeling aan wat men „den zin des levens" pleegt te noemen. Als verdoovingsmiddel en ersatz wordt naar het avontuur, naar de opgejaagde intensifieering der beleving, naar een soort levensopium gestreefd. Dit eindigt bij den een in moede berusting, bij den ander in cynisme, een derde blijft knagen aan de spijlen zijner kooi. Slechts weinigen veroveren een leefbare levenshouding.

Tegenover dit exotisme staat Rudolfs eind-idylle, waar hij in de geschiedenis doctoreert en zwelgt in lentegroen en dierenweelde, als een curieuze antiquiteit, als een terzijde van de heerschende litteraire strooming. Kenmerkend voor de thans geldende waardeering is het allerminst.

Aart van der Leeuw heeft met „De kleine Rudolf" niet een boek geschreven van overweldigende grootheid en kracht, maar hij heeft een eigen licht ontstoken over een bijzonder menschenleven, hij heeft een ontroerend gedicht geschreven dat ons eenige uren ontvoert uit de platte werkelijkheid.

Thomas Mann *)

door P. VAN DER VALK.

De na-oorlogsche geestestoestand, die als een vloedgolf over de wereld is gekomen en in het bijzonder Europa doet trillen tot in zijn grondvesten, heeft ook een ontzaggelijken invloed gehad op de literatuur: De kunstenaar moest als kind van zijn tijd, de werking hiervan wel tot in de diepste diepten van zijn ziel ervaren.

Zij die na 1918 bewust het Leven gingen bezien en ontdekten de structuur van een ontredderde wereld, voelden in zich oplaaien een kracht die verbrijzelen wilde in matelooze hevigheid, om op de puinhoopen van een zieltogende beschaving een nieuwe maatschappij op te bouwen.

Het was de oerdrang naar geluk die hen dreef naar vele stelsels die schoon van leuze, bij verwezenlijking leegten in de zielen achterlieten.

Zelfs onder de Katholieken heeft deze chaotische geestesberoering grooten invloed gehad en wij kunnen het beleven in de scheppingen die eenerzijds doordrongen van het intense godsdienstbesef, van een geest die terugwees onverbiddelijk naar het begin van het Christendom, anderzijds het bereiken hiervan slechts mogelijk zag door een totale hervorming van de huidige samenleving.

In een korte reeks van jaren heeft echter het feit der evolutie, dat bijna steeds het uiterlijk waarneembare leven beheerscht, zich waarschijnlijk ook hier weer doen gelden.

Het geluid verstilde en veranderde in een heenwijzen door den kunstenaar, zonder verbrijzeling van het heden, naar het ideaal: de verheffing der menschen.

Al kunnen niet scherp-omlijnd bij de laatst verschenen kunstproducten werken worden aangewezen die van dezen geest zuiver zijn doordrongen, toch is in dichtbundels en proza van den laatsten tijd een zwenking merkbaar.

Niemand zal misschien, en terecht, het rechtstreeks uitspreken, doch de geest die waait door zijn boek moet ons intens aangrijpen en opwekken.

Waarom deze inleiding tot een levensbeschouwing over Thomas Mann? Om hen, wier belangstelling verder reikt dan de huidige voor het lezerspubliek als norm gestelde Engelsche en Amerikaansche ontspanningslectuur, aan te moedigen toch ook Thomas Mann te lezen, ondanks dat deze schrijver tot dusverre in zijn arbeid geen teekenen geeft van de geschetste naoorlogsche mentaliteit. In 1875 te Lübbeck geboren en behoorende tot een oude, rijke koopmansfamilie, is Thomas Mann van huis uit eenigszins aristocratisch.

Voor onze dagen van jachtend, modern leven beteekent het

---

[1]) *Thomas Mann.* Die erzählenden Schriften in drei Bänden. Fischer. Berlin, 18 R. M.

lezen van Mann's werken een krachtsinspanning die menigeen zal doen terugschrikken. Hierbij komt dat zijn arbeid geheel en al ge-

THOMAS MANN

rangschikt moet worden tot de vooroorlogsche periode en vreemd is aan de geweldige spanning die onze huidige samenleving ondergaat.

Integendeel, het proza van Thomas Mann is nagenoeg zonder heftigheid en herinnert aan ingespannen, gedegen arbeid waardoor

langzaam een boek is gegroeid. „Die Buddenbrooks" waarmede het grootste succes is behaald, is hiervoor één van de meest tastbare voorbeelden.

Toch zou het achteloos voorbijgaan der producten van dezen schrijver een ontkenning zijn van het schoons dat in strijd is gegroeid. Thomas Mann behoort o.i. niet tot de hoogst begenadigde kunstenaars, hetgeen allereerst blijkt uit de compositie van zijn werk. Men voelt den opbouw, men bemerkt soms tusschen de regels door den auteur aan zijn schrijftafel. Het leven stormt niet op ons af in zijn verschillende nuances om te ontroeren, te doorsidderen ons diepste verlangen.

Hierdoor ontstond datgene wat juist in de dichtkunst zoo veelvuldig valt waar te nemen, doch ook hier in het proza bij Thomas Mann duidelijk merkbaar is: een verfijnde techniek die dikwijls verbergt het gemis aan diep-ontroerenden inhoud. Thomas Mann heeft getoond te zijn een waardig lid van een werkzaam geslacht, zooals in het algemeen het Duitsche volk bekend is om zijn taaie, onverwoestbare arbeidskracht. Hierdoor is het mogelijk geweest dat hij met zijn talent, juist door deze onverzettelijke wilskracht en hoewel het niet geniaal was, werk heeft geleverd dat niet alleen aan tijdgenooten, doch ook aan de historie nog iets te zeggen zal hebben.

Wanneer wij bedenken de aloude waarheid, dat God den mensch zijn gaven geeft met de redelijke verplichting deze te gebruiken, dan heeft Thomas Mann aan deze wet op de meest volkomen wijze voldaan. Hoevelen hebben niet met of zonder schuld het kostbaar bezit van het kunstenaarsschap onbenut gelaten.

Nog een aanduiding welke heenwijst op een zekere beperktheid in het scheppingsvermogen van dezen schrijver is het feit dat in vele zijner boeken de ervaringen zijn verwerkt uit eigen leven. Thomas Mann heeft niet die scherpe verbeeldingskracht om zich in problemen buiten hem om zoo in te leven dat een kunstwerk kan worden geschapen.

Het onbetwistbaar element van eigen familieverhaal in het bekendste werk „Die Buddenbrooks" is hiervoor wel het beste bewijs. Ondanks dat is toch de wereldliteratuur hierdoor verrijkt met een familietragedie welke slechts zelden als kunstwerk zal worden overtroffen. In dit boek speelt zich af de ondergang van een voorname familie, levende in een sfeer van burgerlijkheid, doch de personen worden ons in hun diepste wezen uitgebeeld waardoor inmenschelijk leed doorbreekt op vele bladzijden. Thomas Mann weet hier een diepe bewogenheid te wekken, die tot mededoogen wordt. Wij hebben hier een boek dat, vòor den oorlog geschreven, ook geheel buiten de wilde bewogenheid van onzen tijd staat. De lezer, die zelf sterk de beïnvloeding ondergaat van het heden, zal zich sterk moeten concentreeren om de schoonheid op te diepen die in dit werk verzonken ligt.

Naast zijn groote romans heeft Thomas Mann ook nog een aantal kleinere werken geschreven, waarvan die uit zijn lateren tijd, vooral wat betreft de taal, tot zijn beste scheppingen behooren. Een van de meest kenmerkende verhalen voor de zielsontwikkeling van Mann is wel „Tonio Krözer". Hierin wordt ons geteekend het weifelen van een kunstenaarsziel tusschen het buitengewone, het voor den „normalen" mensch onevenwichtige, en het verlangen naar het burgerlijke, het doodgewone dagelijksche leven.

Als wij een dergelijk boek lezen en moeten terug denken aan datgene wat in onze literatuur na 1880 is gebeurd, dan heeft Thomas Mann hier met ongeëvenaarde juistheid den moeitevollen strijd van een dergelijk conflict beschreven. Niet een minachting voor de sleur, waarin de gewone mensch vervalt, integendeel! de geest van deze novelle doet ons gevoelen, dat het besluit om te ervaren de grondelooze drang van het kunstenaarsschap, wordt genomen om hierdoor diepere vreugde te brengen aan hen wier leven gaat langs de lijnen van regelmaat.

„Ich bewundere die Stolzen und Kalten, die auf den Pfaden der grossen, der dämonischen Schönheit abenteuern und den „Menschen" verachten — aber ich beneide sie nicht. Denn wenn irgend etwas im stande ist, aus einem Literaten einen Dichter zu machen, so ist es diese meine Bürgerliebe zum Menschlichen, Lebendigen und Gewöhnlichen."

Deze regels door Tonio Kröger geschreven aan zijn vriendin Lisawetha Iwanowna moeten uit het diepste van Mann's innerlijk zijn voortgekomen.

De ontwikkeling van Thomas Mann moet wel het hoogtepunt hebben bereikt in „Der Tod in Venedig" dat tot het zwaardere literaire genre moet worden gerekend. De teekening van de hoofdpersoon, een kunstenaar, is meesterlijk en vele bladzijden kunnen tot de schoonste worden gerekend, welke de moderne literatuur heeft voortgebracht. Toch staan wij ook hier weer voor één van die uitingen welke uit eigen ervaring zijn verteld, althans gedeeltelijk. Deze kunstenaar, Gustav Aschenbach, is nl. groot geworden door de wilskracht en het doorzettingsvermogen waarmede zijn arbeid werd verricht. Thomas Mann moet er wel van overtuigd zijn dat hij zijn talent slechts door moeizamen arbeid tot een groote hoogte heeft kunnen opvoeren. Men vermoedt achter de woorden den gevoerden strijd om het gestelde probleem uit te diepen, te komen tot een analyse die zuiver de werkelijkheid weergeeft.

Onder deze omstandigheden is het volkomen gegrond te vermoeden dat een schrijver zich spontaner zal uiten in klein werk. Bij Thomas Mann kunnen wij dan ook uit de vele, door hem geleverde novellen er verschillende aanwijzen die, juist doordat het gestelde probleem minder „gedétailleerd" is uitgewerkt, tot een zuiver kunstproduct zijn geworden.

Dan vraagt Thomas Mann geen bijzondere concentratie van ons

om in de schoonheid van zijn arbeid door te dringen, doch ligt deze open voor ons.

Als uitzondering moeten worden vermeld de enkele bijzondere, haast absurde geestegevallen die Mann in den aanvang van zijn schrijversloopbaan heeft geschreven. Hierin kan alleen het opkomend talent worden bewonderd. De synthese in deze werkjes is totaal onbevredigend.

Na den oorlog is de belangstelling in het bijzonder naar Thomas Mann uitgegaan, doordat hem de Nobelprijs voor Letterkunde 1929 ten deel viel. Of dit ten gevolge heeft gehad dat men hem met algeheele waardeering is gaan lezen, valt te betwijfelen om de redenen die wij in den aanvang van dit artikel hebben aangegeven.

Toch is nog een buitengewoon eigenaardig boek door hem geschreven dat waarschijnlijk er tevens toe heeft bijgedragen om hem candidaat voor den Nobelprijs te stellen.

Misschien ondergaat menigeen een rilling als hij dit ongeveer 1000 bladzijden tellende boek „Der Zauberberg" wil gaan lezen.

Hoe kan het ook anders in deze tijd van gemiddelde 100 K.M. snelheid. Het feit der short stories is in dit verband een psychologisch zeer goed verklaarbaar verschijnsel.

De Tooverberg is voor ons juist daarom zoo'n eigenaardig werk omdat de tijd hierin een groote rol speelt. Deze rol bestaat hierin dat de tijd voor de personen in het boek niet meer bestaat en de lezer, gevangen in de suggestieve beschrijving, dezen eveneens vergeet.

Het verhaal verplaatst ons naar een sanatorium in de Zwitsersche bergen waar t.b.c.-lijders genezing zoeken. De eene maand verglijdt na de andere, de jaren vormen een schakel en de kuur ondergaat een eindelooze verlenging, niet in de eerste plaats om wille der ziekte, doch omdat de persoonlijkheid zich geheel heeft ingesteld op deze kleine afgezonderde gemeenschap hoog in de bergen. Meesterlijk heeft Thomas Mann deze ontwikkeling of liever decadentie in de hoofdpersoon Hans Castorp aangegeven. Dit jonge mensch gaat een zieken neef voor 14 dagen bezoeken en deze korte periode is voor deze ontvankelijke persoonlijkheid voldoende om onder de bekoring te komen van dit eenzijdig georienteerd bestaan.

Hij zou waarschijnlijk nooit in zijn leven als t.b.c.-lijder zijn gesignaleerd, doch op den Berg heeft men hem spoedig als zoodanig ontdekt. De scrupuleuze wijze waarop de twee dokters, zelf menschen die met het bruisende leven beneden zoo goed als geen enkele gemeenschap meer hebben, elk geval behandelen, hebben hen spoedig den jongen Castorp doen beinvloeden. Van opzet is hier geen sprake. De eenzijdige sfeer waarin ook zij in den loop der jaren hebben geleefd, heeft hun oordeel als medici zoo beinvloed dat een mensch, die op „Der Zauberberg" vertoeft, automatisch sympthomen van de t. b. c. moet vertoonen.

Deze ideeëngang is dan ook voor den lezer alleen aanvaardbaar als hij zich in het boek heeft ingeleefd en den afzonderingsstaat van het sanatorium aanvoelt.

Het is moeilijk te gelooven, dat de vermelding van alle dagkleurigheden die het leven op den Tooverberg vullen, toch het boek boeiend kunnen maken. Hiermede bewijst Thomas Mann echter zijn meesterschap, doordat de feiten van thermometer aanleggen, rusten, wandelen en doktersonderzoek ook voor ons belangrijk worden. De woorden en de zinsbouw zijn in volslagen harmonie met den geest van het boek. Misschien heeft de bedoeling niet bij Thomas Mann voorgezeten, doch in elk geval is dit werk tevens een aanwijzing geweest voor het vóór den oorlog sterk op den voorgrond tredende gemis aan energie dat in vele kringen voorkwam. De lange gesprekken gevoerd onder de intellectueele patienten, het doelloos praten zonder daden te stellen over ideëele zaken, is van toepassing op een mentaliteit die, zij het dan niet algemeen, een verschijnsel was van vóór den oorlog.

Thomas Mann heeft er voor gezorgd dat deze gedachtewisselingen op den „Tooverberg" nog doelloozer werden.

De tijd verloopt, ongeweten voor hen die op den Tooverberg hun bestaan in eentonigheid slijten. Deze eentonigheid is voor dezen echter het allesomvattende geworden. Het is niet moedwillig interessant gemaakt, neen het is zoo. Ook aanvaardbaar voor ons, geen medelijden welt in ons op; zij hunkeren niet naar iets anders.

De schoonheid van het leven is vervaagd, is vervlakt.

Slechts een sterkere macht van buiten-af kan verandering brengen. En deze komt door het uitbreken van den grooten wereldoorlog. Het voorspel, de moord te Serajewo wordt nog teruggebracht tot de heerschende sfeer op den Berg, totdat de bladen de zware spanning waarin Europa verkeerde, ook aan het bergsanatorium mededeelen.

Toen kwam de kentering, welke Thomas Mann ons in het bijzonder met den held Hans Castorp laat meemaken. Deze ondergaat een innerlijke verruiming, zijn geest ervaart iets van het leven daarbuiten. Wat voor velen angst beteekende, bracht hem redding. Hij weet zich te bevrijden en stort zich als 't ware naar beneden waar „die Heimat glich einem Ameisenhaufen in Panik".

En dan weet de schrijver nog op suggestieve wijze te vertellen over datgene wat aanleiding is geweest tot den geestelijken toestand waarin de beschaafde menschheid zich nu bevindt, de verschrikking van den oorlog.

„Sie werfen sich nieder vor anheulenden Projektilen, um wieder aufzuspringen und weiter zu hasten, mit jungsprödem Mutgeschrei, weil es sie nicht getroffen hat. Sie werden getroffen, sie fallen, mit den Armen fechtend, in die Stirn, in das Herz, in Gedärm geschossen."

Ziehier de jammer, de ellende, welke voor Hans Castorp een bevrijding was geworden.

Thomas Mann besluit zijn boek met eenige woorden aan Hans Castorp waarbij hij vraagt naar datgene, waarnaar onze arme wereld nu heftig zoekt.

„Augenblicke kamen, wo dir aus Tod und Körperunzucht ahnungsvoll ein Traum von Liebe erwuchs. Wird auch aus diesem Weltfest des Todes, auch aus der schlimmen Fieberbrunst, die rings den regnerischen Abendhimmel entzündet, einmal die Liebe steigen?"

Christus wacht de menschheid met Zijn liefde. Zij heeft slechts te komen.

De werken van Thomas Mann vormen lectuur voor ontwikkelde volwassen lezers.

BALANS. Algemeen Jaarboek der Nederlandsche Kunsten. 1930-'31. Leiter-Nypels, f 4.90 en f 5.90. Maastricht.

Het letterkundig Jaarboek „Erts" is een *Algemeen Jaarboek der Nederlandsche Kunsten geworden,* dat getuigen moet van het streven en willen der Nederlandsche kunstenaars. Dat „streven en willen" is blijkens deze Balans in rijke mate aanwezig, maar het bereikte effect is niet overweldigend. De samenstellers zijn de vijf letterkundigen, die ook de Erts-redactie vormden en voor het litteraire gedeelte meer dan bevoegd zijn, doch nu alle kunsten in deze Balans vertegenwoordigd gingen worden, zou men ook vakkundige redacteurs over heel de linie verwacht hebben. Engelman bijv. was een der aangewezenen geweest. De letterkunde komt in Balans, het *algemeen* Kunstjaarboek, opvallend minder tot haar recht dan in de Erts-jaarboeken.

„Balans" hinkt te zeer op tegenstrijdige tendenties. Hoewel er geenerlei aanspraak gemaakt wordt op volledigheid, heeft men toch „een actueelen greep willen geven, een willekeurige ordening van jonge Nederlandsche kunst in den ruimsten zin". Zoodoende heeft dit jaarboek iets onbevredigends: er is te veel en er is te weinig van alles. Typografisch heeft Leiter-Nypels het boek uitstekend verzorgd. Het is geen boek voor de huiskamer.

GREEVE S.J. (H. de) S. O. S. Beschouwingen voor de Vasten. Zwart-witteekeningen van Henk Asperslagh. (280) f 7.50 en f 9.50. Govers, Den Haag.

De schrijver dezer lijdensbeschouwingen is een man van groote welsprekendheid en van onbetwijfelbare originaliteit. Ik kan me voorstellen, dat wie het boek openslaat, in één adem verder leest tot het einde. De frissche oorspronkelijkheid dezer beschouwingen maakt het boek tot een aantrekkelijke lectuur, vooral voor die lezers die niet zoo gemakkelijk de hand naar de gangbare ascetische werkjes uitstrekken. Bij lezing van het eenmaal reeds gehoorde heeft ons de weelderige beschrijvingskunst van den auteur, zijn rijke fantazie en rake voorstelling, nog meer getroffen. De verluchter, Henk Asperslagh, is dikwijls geslaagd in zijn illustreerende teekeningen, zoodat er een duur, maar ook kostbaar boek ontstaan is, dat aan de hoogste eischen van drukkunst beantwoordt.

S. O. S. is een werk van kanseleloquentie en men heeft het te toetsen aan de normen van het genre. Toch zouden wij in de zondeschildering eenige reserve gewenscht hebben. De zonde sluipt binnen in minder opzichtige kleuren, in onschuldiger vermomming, als verkapte deugd zelfs, ook onder de allerbesten. Men huivert profijtelijker over eigen zonde dan over der wereld boosheid. Een boek dat wij volwassenen van harte aanbevelen.

Louis Bertrand — Uit zijn boeken

door F. J. WAHLEN.

Toen het lente was aan de Riviera en de oranjeboomen en olijven op de hellingen rond de Baie des Anges openbloeiden en zoet geurden onder de koesterende Paaschzon, die alles in wit en goud zette, — toen was ik in Antibes. Dáár, niet ver van Nice, in zijn wonderlijk zomerverblijf „La Solle" boven op de heuvels, waartegen, beneden, het blauwe water van de oude Wereldzee klotst, dáár woont Louis Bertrand. Tusschen olijfboomen en bloeiende rozelaren, temidden eener subtropische plantenweelde en zijn „edele Italiaansche flora", — in dat zalig Kustland, met welks kunstmatige heerlijkheid hij den draak steekt, maar dat hem toch, ongetwijfeld, de levendige kleuren van Afrika wel te binnen brengt, — haar azuren hemel, haar meedoogenlooze zon, haar felkleurige daken, haar breede en ronde baaien „vol mollige, lieflijke bochten, als die van Napels", — dáár zet Louis Bertrand, de romancier van „Pépète" en van „la Cina", zijn moeizaam en meesterlijk Werk voort. Want dat is nog lang niet af! Wie weet, wordt niet nu en dan het verleden, wanneer hij diep in zijn mijmeringen van een scheppend genie verzonken is, weer even teruggerold? Langvervlogen beelden doemen weer op...... Zóó immers zag ook zijn grootste bezieler, St. Augustinus, tot zelfs de luttelste bijzonderheden uit zijn prilste kindsheid weer op de film van zijn geheugen voorbijflitsen...... Indien Louis Bertrand zoo óók mijmeren kan en als een Augustinus zich het verleden weer tebinnen roepen voor zijn groote autobiografie, — wàt ziet hij dan? Wàt schrijft hij neer op de pagina's zijner jaloersch geheim gehouden „Confessions?"...

LOUIS BERTRAND

Hij werd in 1866 te Spincourt (dep. v.d. Maas) geboren. Zijn eerste herinneringen zijn die aan de klokketorens van Lotharingen,

aan de ernstige gezichten dier menschen van het Woëvre-plateau, met hun grauw-gore huid, welke doet denken aan „door regen bezwangerde luchten en de vale kleur van hennep". Van dat Woëvre, met zijn hoogvlakten en stilstaande wateren, met misschien 'n moeras, of 'n eenzaam troepje populieren; — en dan, bij 't vallen van den nacht, 'n langgerekt gekrijsch, het kwaken van een fladderende troep ganzen, — wàt is daarvan overgebleven bij Louis Bertrand? Pst! — laten we stilletjes weggaan uit die tochtige en vochtige en ietwat troostelooze atmosfeer, — en *Mlle de Jessincourt* in haar land van Woëvre maar laten verkniezen.

Van den Afrikaanschen knaap, Augustinus, heeft Bertrand gezegd: „Er is immers zoo weinig noodig, om de verbeelding van een welbegaafd kind een vlucht te doen nemen!" Hij, Louis Bertrand, hééft zijn vlucht genomen; hij staat geteekend vanaf zijn jongensjaren met het kenmerk van den Latijn; het licht en het koloriet van het Zuiden hebben hem aangetrokken, toen hij ingewijd werd in het licht der Oudheid. Ah, — Helena, Medea, Ariadne, Phedra, die enkele klanken hebben hem beurtelings, — hij heeft 't openlijk beleden! — verrukt en met droefheid vervuld. En Titus Livius, die hem van Sophonisba verhaalt, — de groote Virgilius, die in zijn jeugdige ooren de gulden tooverwoorden doet weerklinken: „Dido, Carthago", ze roepen in hem, na zóóvele eeuwen, weer éénzelfde echo op, als waarvan de ziel van den jongen scholier te Madaura, Augustinus van Thagaste, eens trilde.

Daarna, in den herfst van 1884, werden het de kille muren van het lyceum Henri IV, te Parijs, welke het contrast met zijn ontwikkelende ideeën-wereld nog verscherpten. Louis Bertrand heeft ergens een beschrijving gegeven van dien ongeduldigen drang eener jonge ziel, die hunkert naar het licht en den hemel boven de Middellandsche Zee, naar de landen van zon en klassieke schoonheid. Die zieledrang, die zich door de kille mist in het Noorden heenscheurt, weg van de alledaagsche koude realiteit zijner sombere steden, was hij het óók niet die een Hooft, Goethe, Shelley, Lamartine naar Italië dreef? Die zoovele Afrikaansche avonturiers bezielde, zooals éérst boeken en dan 't leven-zelf dat Louis Bertrand hebben doen kennen en hem dreef, verre van vrienden en leermeesters, verre buiten Parijs, naar de ruïnes van Timgad of de palmentuinen van El-Kantara?

In die paar jaar te Parijs hield Bertrand weinig of geen gemeenschap met de toenmalige Parijzer „modernen". Hij zal later in hen de wufte tijdgenooten zijns leermeesters, St. Augustinus, herkennen. Bij dezen, hoewel in een 1500-jarig verleden, als bij genen, zijn jonge tijdgenooten, zal Bertrand, hoewel nog geen 25, reeds denzelfden ongezonden wansmaak terugvinden van ijdele woordkunstenaars en decadente sophisten, die goochelen met ideeën terwille van de goocheltoeren en *niet* om de ideeën. Het is het zelfgeprezen geslacht der „Intellectueelen", waarmee hij, zoo goed als iedereen,

'n oogenblik kennis gemaakt heeft. En hij spreekt uit eigen ervaring, als een bekentenis, wanneer hij in zijn „St. Augustinus" zich laat ontglippen: „Verlies van geloof gaat meestal samen met het ontwaken van den zinnenlust. 't Is de rede niet, die den jongeling van God doet afkeeren, — 't is zijn vleesch".

We doen goed, den jongen Bertrand een paar jaar alléén te laten. Totdat we wéér een bekentenis of een nieuwe vertrouwelijke mededeeling tegenkomen...... „Men krijgt al een voorgevoel van de haven, waarin men eenmaal belanden zal; men ziet de te vervullen taak, het werk, dat wacht; en dat alles komt U voor oogen in een vervoering van héél het wezen" (bl. 80, St. Augustinus). Op het oogenblik, dat hij afscheid neemt van den directeur der normaalschool, Georges Perrot, wien hij eenige jaren later een mooi boek zal toewijden, weet Louis Bertrand niet met zekerheid, welke die haven zal zijn, — welke taak hij te vervullen heeft. Wèl vermoedt hij, dat zijn weg dezelfde is, die eeuwen lang door de mannen uit het Noorden werd gevolgd, — de weg naar warme landen. In Aix-en-Provence, dat Versailles van het Zuiden, bemerkt hij wel, 't Beloofde Land al te naderen. Hij slentert er langs de oevers van de Arc, het Aquae Sextiae der Romeinen, langs de antieke huizen, onder het lommer van platanen. Boven zijn beroepsbezigheden op school en het saaie leven van een norsch provinciestadje uit, trok dat land van Provence hem, door de welwillende aantrekkelijkheid van zijn hemel en zijner landschappen, tot grootere werken en hoogere ambities. Gedurende dat voorjaar in de Provence heeft hij er als 't bewustzijn zijner krachten ontvangen, als de eerste belofte voor de toekomst, wier algeheele openbaring niet lang meer uitblijven zal.

II.

Ah, — hoe benijdt hij nu den jeugdigen leeraar, dáár in de haven van Algiers aan wal stappend! „Over alles liet hij begeerige oogen gaan, als had hij zich willen voeden met wat daar leeft in dat vruchtbaar land, waar hij voortaan zelf ging leven"....

„Dat land, waar hij voortaan zelf ging leven", waar hij zou willen sterven, — deze frase uit zijn „Sang des races" slaat op Afrika! Terwijl de nieuwe leeraar van het lyceum langzaam de Rue de la Lyre of de Rue Bab-Azoun van dat Algiers volgt, waarvan hij nu medeburger geworden is, laat hij vele zinsneden door het hoofd gaan, waaruit de glorie van Afrika zingt, de bewondering der Westerlingen en de stom-geslagen verbeelding in haar eerste roes.

Afrika ziet hij eerst nog met de oogen van degenen, die hem zijn vóórgegaan. Allerlei beschrijvend proza komt hem in het geheugen; verzen van Gautier, waarin als blanke plekken op het mulle woestijnzand de namen schitteren van El-Kantara en Tougourt.

Hij is nu leeraar, — evenals St. Augustinus was; en, in 't voor-

bijgaan, ook hij heeft wel eens een lichten glimlach gehad, waarin men misschien een plooi van bitterheid kon bespeuren. „Voor een professor, die slagen wil, had hij nog wel ergere gebreken; hij was geen intrigant en verstond de kunst niet, zich te doen gelden", zegt hij van den rhetor van Carthago (bl. 106, St. Augustinus).

Bij zijn vertrek uit Parijs had Georges Perrot hem ongetwijfeld den raad ingefluisterd, een thesis uit te werken. Te Algiers werkt Bertrand dan ook aan zijn „Fin du Classiscisme", waar hij achter de literatuur van de periode van Louis XVI, dat „Louis XVI-gedoe" zijner tijdgenooten sarcastisch zoekt te treffen; en ráákt ook!

Want het verloopen van het Romantisme heeft dezelfde karakteristieken en gebreken van het einde van 't Klassicisme. Eenzelfde onrust en ijle illusie sleepen zoowel de Achttiende Eeuw als de Negentiende mee in hun verval, naar een *Terugkeer tot het Klassieke*. Eenzelfde bloedloos Alexandrinisme heeft het imiteerend Werk van Chénier bezield, als de latere dichters van de „Parnasse". En Bertrand's boek, waarin achter den jongen geleerde reeds de doelbewuste strijder en cultuurbouwer zich doen gelden, wordt een requisitoir tegen de neo-Alexandrijnsche school. Louis Bertrand houdt niet van dit soort „edelsmeden der taal" eener lang-vervlogen periode van bas-reliefs en friezen. En waarom niet?

Omdat Bertrand een àndere Oudheid liefheeft! Niet meer 'n stoffige periode der conventioneele Oudheid; — 't is de veelkleurige Oudheid, de levende en bewegende Oudheid der godenoffers, waaruit het knapperend vet walmt en druppelt, waar men door bloederigen modder van het tempelplein waadt. „Laat ons dan maar gauw de fries van het Parthenon en haar decoratief van offeraars met hun schoone vormen vergeten......" (bl. 300, St. Augustinus).

Louis Bertrand versmaadt zelfs niet een Oudheid, nòg feller en schriller van koloriet, — warm nog van de grappen der oud-Italiaansche „fabula Atellana" en de Aristophaneske kluchten. Wanneer Bertrand van Apuleus spreekt, dan voelt men, dat hij het heeft over een gevaarlijken meester, waarop hij zich slechts met de noodige wijzigingen inspireert. „De kleuren van zijn stijl zijn schreeuwerig", zegt hij, „de tonaliteit is zonder harmonie, de schilderingen volgen elkander zonder verband op, de schitterende figuren worden door een stijve omgeving als 't ware gevangen gehouden". En zoo somt hij de gebreken op van den rhetor van Madaura; gaan we nu zeggen, dat deze eveneens de gebreken zijn van Louis Bertrand? De kwaliteiten dier gebreken, zoo ge wilt.

Om hem te geleiden door de landen van fel licht en schrille kleur, blijkt het Alexandrinisme àl te kleurloos, te teerhartig en menschenschuw. Hoewel hij Flaubert's Carthago in „Salammbô" tè Phoeniciaansch achtte, verdedigde hij het tegen de chicanes der oudheidkundigen, die hij bijna voor „schoolvossen" uitmaakte. Zelfs zou hij, — om zijn schuld te voldoen, zegt hij, — de stem des Meesters weer doen klinken, van den „levend-begravene". En

door nog onuitgegeven bladzijden van Flaubert te doen verschijnen, diens Afrikaansch meesterwerk van nieuwe commentaren voorzien. („Gustave Flaubert", 1912; „Flaubert à Paris, ou: le Mort Vivant", 1922).

Maar Flaubert leerde hem vooràl, dat „er nog iets sterkers is dan de tijdgeest en de verwoesting eens rijks, zooals bijvoorbeeld: de ziel van een land, die eeuwig blijft voortbestaan in zijn bewoners...." Flaubert leerde hem 't verleden in het heden te zien, het heden terug te vinden in 't verleden. Het hedendaagsche Frankrijk verschilt immers zóózeer van het oude Afrika, — het moderne Afrika niet. „De zeden van Afrika zijn door de eeuwen heen niet veranderd".... De lap kleurige stof, welke de kleine Bedouïnen tot kleeding dient, 't breede snoeimes in de hand der Algerijnsche landarbeiders, hun kegelvormig hoofddeksel, — zijn dat niet de antieke *chlamyde,* het schitterende snoeimes op de Romeinsche mozaieken, de *petasus* en het hoofddeksel van Mercurius op de Grieksche vazen?

„Le Passé Vivant", — hij benijdt Henri de Regnier dien titel en neemt hem bijna over. Professor en kunstliefhebber, laat hij in zijn geheugen, tegen den achtergrond van het hedendaagsche, zijn klassieke herinneringen levend worden. Overal ziet hij weer, als kern van het bestaande, de Oudheid. En in dat land van luchtspiegelingen doemt de antieke stad telkens weer aan zijn horizon op; de herinneringen raken spontaan los, vreemd, grillig; — de kikvorschen, die kwaken in Bou-Saada, zijn de kikkers van Aristophanes; de ezels op den landweg stappen zóó uit de raadselachtige fabelen of uit de „Metamorphozen" van Apuleus. Evenals zijn gedachtengang de lang-uitgewischte wegen van Timgad weer doet voortbestaan en de oude tempels op hun verminkte kolommen heropbouwt, zóó brengt de aanstekelijke sympathie van zijn enthousiasme nieuw leven terug in Afrika's doode dingen. Met Augustinus heeft hij dan ook *geleefd,* — tot diens leerlingen behoord. Hij óók redetwistte met Alypius en Nebridius. Of liever, — neen; Bertrand is den onsterfelijken bisschop van Hippo gaan zoeken in diens doode tijdsperiode. Hij heeft hem triomphantelijk in ons midden terug gebracht. St. Augustinus leeft nu het Afrikaansche leven van heden, het leven onder de Arabieren. En op het oogenblik dat de hagiograaf St. Augustinus van tusschen de dooden opwekt, leent hij den grooten Afrikaan vaak zijn eigen herinneringen, — zelfs de herinneringen zijner louter romantische helden. Van een Ramon of van Rafaël, — herinneringen aan tochten over lange heirbanen; met op de binnenplaatsen der landelijke herbergen de opeengestapelde balen en hoopen paardentuig, naast de watertroggen en regenputten; herinneringen aan die kleine herbergkamertjes, wier deuren half openstaan op de lange balkon-gaanderij boven de binnenplaatsen dier herbergen. (bl. 31, St. Augustinus).....

Maar in die gretige sympathie, waarmee hij de helden uit een ver verleden tot zich trekt en ze zoomaar annexeert, — daarin dient

men vooral een levenskracht te zien, welke het verleden voedt met de eeuwige levenssappen van heden, om 't opnieuw te doen bloeien. De geschiedenis, — volgens de romantici, — brengt slechts wat nieuw leven in de verflenste kleuren van oude fresco's en maakt door verlevendigde tinten de ongewoonheid van zijn koloriet en de afstand, welke ons van vervlogen eeuwen scheidt, méér duidelijk opvallend voor onze oogen. Voor Louis Bertrand, integendeel, moet de verre achtergrond van het verleden op den voorgrond teruggebracht worden. Dàt is het doel van den historischen roman, van het hybridisch, hoewel vruchtbaar genre, dat 't een geheele wereld weer heropbouwt uit enkele stoffige briefwisselingen en midden in een desolate vlakte een levende stad toovert, waar oudheidkundigen niet veel meer dan enkele verstrooide marmerblokken een historische identiteit gegeven hebben. Het gaat er niet om, een nieuwe laag verf over vervaagde lijnen te smeren, om de vormen wat te verlevendigen; 't is noodig ons de atmosfeer-zelve van een vervlogen eeuw weer te doen inademen. En daarom gaat Louis Bertrand, alvorens het tweede deel van zijn „Cardénio" te schrijven, de lucht van Versailles inademen; of ook, alvorens „l'Infante" te schrijven, gaat hij den half-Franschen, half-Spaanschen horizon opnemen, waartegen zijn avontuur zich afspeelt.

Ik weet niet, of er in Frankrijk geen „School der Opstanding" zou moeten opgericht worden, om daar Louis Bertrand een plaats in te geven. Want zoo men hardnekkig voortgaat hem te klassificeeren in de „School des Levens", dan dienen we 't eerst eens te worden over dat woord. Louis Bertrand heeft altijd ontkend, er een dweependen Cultus van het Leven op na te houden, zooals oppervlakkige critici hem toeschrijven. Die „ergerlijke wanstaltigheden, gruwelen, abnormaliteiten of platheden, onder voorwendsel, dat *zulks bestaat*, dat dit *tot het leven der realiteit behoort"*, — neen, Louis Bertrand kàn ze niet aanvaarden. Kunst, integendeel, is iemand's uiting van vrije verkiezing; en zoo hij al „dat wat de kenteekenen-zelve van het leven draagt" verkiest, — men versta dan goed, dat *zijn* keuze is: het geregelde, het redelijke, de harmonie der dingen. 't Leven is *niet* de beuzelachtige gisting van de huidige minuut, van het *hic et nunc*! Want, — leeft St. Augustinus heden niet met een machtiger leven, dan..... wij?

Deze kunst-philosophie, welke de geschiedenis en de philologie langzaam als een bezinksel in hem achterlieten, kreeg héél zijn kracht en zijn fellen zieledrang in de beschouwing, de contemplatie, in zijn meditatie over Afrika. Want dit nieuwe land, waartoe hij was voorbeschikt, is hij maar zoo niet oppervlakkig gaan bezien; hij heeft het willen begrijpen, doorgronden; hij heeft uit zijn contact met Afrikaansche landstreken en de menschen ervan de philosophie-zelve van zijn Afrika weten te halen. En zoo is zijn Afrikaansch epos tot een héële reeks werken over Afrika gegroeid, waarvan de meest-bekende zijn: Le Sang des Races (1899), la Cina

(1901), Sanguis Martyrum (1918), le Mirage Oriental (1909), le Livre de la Méditerrannée (1911), St. Augustin (1913), Autour de St. Augustin (1921), les Villes d' Or (1921).

III.

Van de twee groote mannen, wier biografie Louis Bertrand heeft geschreven, is het zeker niet *Louis XIV*, die mij de grootste toeschijnt, maar St. Augustinus. Bertrand wijst ons erop, dat „Louis XIV" en „Sint Augustinus" van éénzelfde geslacht zijn, — deze de „Latijn van Afrika", gene de „moderne Latijn". Maar Louis XIV, deze „scherpzinnige en positieve Latijn", heeft zeker niet gedurende zijn lange, schitterende regeering zulke hemelsche uren gekend, als die, waarin Hippo's toekomstige bisschop in de koelte van den nacht naast zijn heilige moeder Monica zat te mijmeren en extatisch de sterren gadesloeg. Hij heeft den „zin van het aardsche" gehad, dàt geef ik toe, hoewel niet eens altijd den zin van het mogelijk-menschelijke; maar den zin van het hemelsche heeft Louis XIV toch zeker *niet* gekend.

Wij erkennen overigens, dat die „zin van het aardsche" de eerste der politieke deugden is. Al te lang hebben wij dien zin miskend, om nu niet den prijs te beseffen van zoo'n positieven geest, welke de onveranderlijke grondbeginselen verbindt met het besef der veranderlijke realiteiten. Voor ons na-oorlogsch Europa, dat moeizaam zijn weg naar een evenwicht zoekt te vinden, is Louis XIV één der meester-figuren, wier voorbeeld wij met vrucht kunnen overwegen. Zijn geschiedenis, zooals door Bertrand gegeven, is niet een verhaal uit het verleden, dat onze nieuwsgierigheid ternauwernood gaande maakt; zij spreekt ons, integendeel, van ons eigen stormachtig-bruisende leven, van ons politiek leven van elken dag. Méér kunnen wij er hier niet over zeggen.

Tot slot: — Afrika had Louis Bertrand de verhevenheid van het Latijnsche klassieke beschavingswerk bijgebracht, — 't bezielde hem óók met het diep besef van Frankrijk's Christelijke beschaving. Toen hij op zekeren dag te Biskra het bronzen standbeeld van één der grootste Werkers aan die taak aanschouwde, — Kardinaal Lavigerie, — moest hij wel denken aan die diepgewortelde overeenstemming, welke in Afrika tegelijk zijn Occitanië, Frankrijk en het Katholicisme vereenigde. De geste van Kardinaal Puig, uit de laatste bladzijden van „la Cina", symboliseerde reeds die overeenstemming. Tijdens den herfst van 1892 had Louis Bertrand, staande op een kade in de haven van Algiers, bij de met rood gedrapeerde lichter, waarop de lijkkist van Kardinaal Lavigerie werd overgebracht, reeds toen het gevoelen gehad, dat Afrika en het Christendom opnieuw het verbond sloten, hetwelk eeuwen geleden door den Islam verbroken werd. Door Afrika was Bertrand de kunst genaderd, opgegaan naar roem en naar schoonheidszin. Door Afrika is hij óók ge-

komen tot het geloof. Welke geheimzinnige macht stijgt er dan wel op uit dien met martelbloed gedrenkten bodem, welke eveneens den jongen Psichari den zin van het goddelijke zou bijbrengen? Stijgt zij soms op uit de woestijn, — die „monotheistische woestijn", volgens Renan, — die ons, naar het woord van Bertrand, „den zin der eenheid en ondoorgrondelijke oneindigheid van God" geeft?

Wie zal 't zeggen?.....

Niemand beter dan Louis Bertrand-zelf, die jaren geleden al in de „Revue des Jeunes" zijn belijdenis heeft neergeschreven. Maar de diepste en geheimste drijfveer, welke de dolende zielen tot God terugvoert, kon hij niet kennen, — niemand kan dat ooit! „De bekeering is 'n innerlijke gebeurtenis", zegt de auteur van „St. Augustinus" (bl. 159), „een daad Gods, die aan alle voor de rede bevattelijke orde ontglipt"....

Daar heeft zich in Bertrand's realistisch proza een nieuw schoonheidsbeginsel doen zien, als een nog teer schijnend licht. In de voorrede van „la Fin du Classicisme", hetwelk hij al in het begin van zijn loopbaan schreef, brengt hij de herinnering aan een Spaanschen tocht. In het museum van het Prado, te Madrid, had een schilderij van Velasquez hem geboeid: „De Smidse van Vulcaan". — 'n Smid, halfnaakt, houdt een vurig stuk metaal op het aanbeeld; zijn helper is op het punt den zwaren voorhamer daarop te doen neerkomen. Maar in dit bescheiden Spaansch decor doemt nu een nieuwe persoonlijkheid op. „De lichtende afstraling van zijn hoofd smelt ineen met de lieflijk warme sfeer van een verdoezelde avondschemering".... 't Is Apollo! Wat komt deze jonge god hier doen, temidden dezer ruwe arbeiders? Welke beteekenis mag deze vreemde voorstelling wel hebben? „Deze eenvoudige mannen, in wier aangezichten het eerste gloren der menschelijke gedachte weerstraalt bij den aanblik van een goddelijken bezoeker, — is dat niet de realiteit, zooals de klassieke kunst haar beseft heeft? De natuur, bezocht en verlicht door een god, die de vurige ziel eens dichters heeft?"

De „goddelijke bezoeker" is neergedaald in het Werk van Louis Bertrand, dat hij met zijn idealen weerschijn verlicht. Maar, — Apollo is 't niet! De auteur van „St. Augustinus" wéét dat wel; en hij heeft het den goddelijken auteur van het Boek der Wijsheid nagezegd: „De ziel der Ouden was rauw en vol eigenwaan......"

Dit was waarachtige „Goddelijke Bezoeker", Hij, die op zekeren dag aan tafel ging zitten met de mannen uit Emmaüs, die wellicht handwerkslieden waren, zooals de personnages van Velasquez, of kleine marktleurders, zooals Pépète, zwervers, zooals Rafaël, — van Louis Bertrand.....

Buitenlandsche Letteren

Fransch

CENDRARS (Blaise) RHUM. 15 frs. Grasset, 1930.

Blaise Cendrars draagt zijn boek: „Rhum, l'Aventure de Jean Galmot" op aan de „jeunes gens d'aujourd'hui, fatigués de la littérature pour leur prouver qu'un roman peut aussi être un acte". Hij heeft blijkbaar genoeg van de „litteratuur" en dit boek bewijst dat de litteratuur genoeg van hem heeft. Met Litteratuur heeft het niets te maken. Als de daad zelf roman wordt in plaats van de weergave der daad, houdt vanzelf alle kunst op. Men keert terug tot den croniekstijl, tot het zuiver noteeren der feiten: alle fantazie, alle vinding wordt buitengesloten.

Den inhoud van „Rhum" vormen leven en lotgevallen van Jean Galmot, die in Fransch Guyana een fabelachtig fortuin wist te winnen, in zijn vaderland werd aangeklaagd en gearresteerd en in 1928, teruggekeerd in de kolonie, vergiftigd werd. Zijn leven is een en al avontuur en Blaise Cendrars stelt hem voor als een edel mensch, die het slachtoffer wordt van zijn naijverige vijanden. Het boek is een felle aanklacht tegen het beleid en de rechtspraak der Fransche regeering. De schrijver verheerlijkt de daad, het avontuur: alle litteraire verfraaiing, schikking, vinding, gemoedsbeschrijving, enz. stelt hij buiten werking; de feiten moeten voor zich spreken. Zoo laat zich dit avonturenboek lezen als een verslag van ongewone gebeurtenissen, maar een diepe ontroering, een aangrijpenden indruk wekt het niet.

GIONO (Jean) REGAIN. 15 frs. Grasset, 1930.

Jean Giono is een jong auteur, die met zijn eerste romans „Colline" en „Un de Baumugnes" een zeker succes gehad heeft. Hij stamt uit het bergachtig gedeelte der Provence, waar ook al zijn romans zich afspelen. Een Heimat-dichter in den vollen zin. Zijn boeken herinneren onwillekeurig aan het werk van Antoon Coolen, die echter een veel pittoresquer, fleuriger en pittiger auteur is, al beantwoorden Giono's werken meer aan de gangbare eischen van een roman. Er zit tot nu toe weinig stijging in zijn talent: deze, zijn derde roman „Regain" valt tegen na de twee voorgaande. Het thema komt overeen met Knut Hamsuns „Hoe 't groeide", dat ook het model geleverd heeft voor den onlangs in Duitschland verschenen roman „Brot" van Karl Heinrich Waggerl. Een grondvaste, bodemvergroeide werker vestigt zich in een onontgonnen streek, er komt hem op een of andere wijze een vrouw toegewaaid en beiden vinden den kost met den grond te bewerken. Het gegeven heeft voor natuurbeschrijvers iets aanlokkelijks: zij blijven echter gemakkelijk steken in naturalisme. In „Regain" is de held een eenzame achterblijver op een ontvolkt gehucht, die, wanneer er toevallig een vrouw in zijn verloren hoek verzeild raakt, met haar het boerenbedrijf weer aanvangt. Maar Giono blijft ver achter bij Hamsun en zelfs bij Waggerl.

Hamsun schrijft een geweldige hymne aan de vruchtbare aarde, Giono een dragelijk verhaal van eenzame menschen. Het eenzijdige bij allen is, dat zij hun helden als louter natuurmenschen voorstellen, voor wie er niets bestaat dan zon en regen en aarde. Bij Giono wordt de lijfsbegeerte in zeer drastische termen beschreven.

LARROUY (Maurice) LES SEPT SACREMENTS. 15 frs. Les editions de France. Paris, 1930.

„Roman d'un Marin" luidt de ondertitel van dit boek. De zeven sacramenten leenen het een na 't ander hun naam als opschrift boven de zeven hoofdstukken, een tamelijk gezochte en gewrongen handelwijze. De schrijver is zee-officier en kent het marine-leven door en door: de Christelijke zedenwet schijnt voor Fransche mariniers niet te bestaan. Toch speelt het Katholicisme zijn rol in den roman en Larrouy staat er respectueus tegenover. Maar het is iets volkomen uiterlijks, een zaak van traditie en gewoonte, een cultuurvernisje dat op het menscheninnerlijk geen invloed heeft.

Litterair is deze roman vrij onbeduidend. Het is romantiek uit de vorige eeuw. Een zee-officier is voogd over het kind van zijn gestorven vriend, een wees, die verliefd op hem raakt, hoewel zij hem slechts kent uit berichten en brieven. Als hij in de Zwarte Zee de bemanning van een in brand geraakt Russisch schip redt en op zijn kruiser neemt, is daar een avonturierster onder, die zich in zijn al te intieme gunst weet in te nestelen. Dit verwart hem in een net van onoplosbare moeilijkheden. In Frankrijk teruggekeerd, blijkt de avonturierster gehuwd te zijn, zoodat voogd en pupil elkaar ten slotte in liefde vinden. Aan avonturen en wonderlijke lotgevallen ontbreekt het in dezen roman niet, maar het is alles te onwezenlijk en onmogelijk. Er komt een negerfamilie in voor, die de huishouding voert bij het weeskind en de humor, waarmede deze menschen beschreven worden, is het beste van het boek. Wie dezen roman ongelezen laat, verliest niet veel.

Duitsch

SCHREYVOGEL (Friedrich) TRISTAN UND ISOLDE. (235) Staackmann-Verlag. 3.30 M. en 5.20 M. Leipzig, 1930.

Marke, Tristan und Isolde! De namen, die het drietal hoofdfiguren van dezen roman dragen, toonen reeds aan dat de schrijver meer het typische, het altijd weerkeerende van het geval dan 't individueele beoogt. Hij plaatst zijn menschen midden in het moderne sport- en machineleven. Marke is een grootindustrieel, Tristan een sportkampioen, die een leidende positie krijgt in Marke's fabrieken: Marke's vrouw voelt zich als bij noodlot tot Tristan getrokken. Het einde is dat Tristan en Isolde in wilde auto-vaart den dood tegemoet rijden.

Schreyvogel heeft het oude gegeven op origineele en verdien-

stelijke wijze vernieuwd en moderne tendensen en opvattingen in zijn roman verwerkt. Voor Marke is ook de mensch een machine; alles moet de ijzeren wet der machinale orde volgen. Maar in het geval Tristan-Isolde ondervindt hij dat de mensch zich niet mechaniseeren laat. Schreyvogel heeft deze tragedie geschreven in een scherpen, strakgespannen stijl, in een filmachtig tempo: heel de Godverlaten leegte van dezen sport- en machinetijd schreit op uit dit boek. Er is zelfs geen belofte, geen uitzicht op vrede en verlossing en zoo laat de lezing onbevredigd: waarom, waartoe werd dit boek geschreven? Het is slechts een aangrijpende klacht over het onbestendige en stuurlooze wezen: mensch. Een aloud geval wordt belicht in nieuwe omstandigheden. Voor rijpe lezers.

HEYCK (Hans) DER STRUDEL. Roman. (266) 4.50 M. en 6.50 M. Staackmann, Leipzig, 1930.

„Der Strudel" behandelt het thema van Goethe's Wahlverwandschaften. Twee echtparen leeren elkaar kennen en sluiten vriendschap, die spoedig ontaardt in hartstochtelijke liefde tusschen de diagonale echtgenooten. Een précair gegeven, dat Hans Heyck uitwerkt in sterk erotische tafreelen. Doch de natuurlijke zedenwet laat zich niet straffeloos verwringen: de reactie begint bij hem die haar 't eerst overtrad. Alles verloopt en lost zich op in noodzakelijke tragiek. Deze menschen hebben zich volkomen van God en Christendom losgemaakt; het zijn cultuurheidenen, maar ook zij gaan ten gronde aan den inbreuk op de hoogere orde of herstellen zich in de juiste verhouding.

Hans Heyck is een schrijver van qualiteit: of hij de stormachtige zee beschrijft aan den uitersten Noord-Westhoek van Duitschland of de grillige vormen van het Karwendelgebergte of het jachtende leven te Berlijn, overal is er een dichter aan het woord. Tegen veel verschijnselen in het moderne leven neemt hij stelling: zijn boek getuigt van een uitgesproken conservatisme. Het motief „Deutschland über alles" klinkt hier en daar door. Maar hij vergeet alle conservatisme in het beschrijven van bedenkelijke situaties; hier legt hij zich al te weinig reserve op. Ook dit boek toont weer eens overduidelijk de volkomen „Haltlosigkeit" waarin ontelbaren geraakt zijn omtrent hoogere orienteering, omtrent zedenwet en levensdoel.

HALUSCHKA (Helene) DER PFARRER VON LAMOTTE. Roman. (222) geb. 6.50 M. Kösel & Pustet, München.

Lamotte heet het Jura-gebergte op de Fransch-Zwitsersche grens, waar een pastoor geleefd heeft (zoo verhaalt Helene Haluschka) dien alle dorpen het konden benijden. De verhouding van een zelfvergeten, heilig Pastoorke tot zijn kudde is een der weinige idyllen, die we nog altijd aanvaarden, misschien te gemakkelijker omdat we in het leven van den Pastoor van Ars deze idylle historisch betuigd vinden. Aan hem herinnert deze „Pfarrer von Lamotte".

Dit boek over een verloren dorpje in de bergen doet een oogenblik de nooden van den dag vergeten. Litteraire pretenties heeft het niet; het doet niet aan naturalisme of verbitterd realisme, maar vertelt op eenvoudige wijze het wel en wee van Lamotte en zijn Pfarrer. Hier en daar is de humor wat gewild en zijn de situaties wat geoutreerd. Doch Helene Haluschka weet haar verhaal in te kleeden; zij heeft onberispelijke momenten en het afgelegen dorpje leeft voor ons als een idylle uit een betere wereld.

Engelsch

LAMBOURNE (John) TROOPER FAULT. (335) 7/6. John Murray, London.

De bereden Zuid-Afrikaansche politie doet hoofdzakelijk dienst in de afgelegen districten van het gemeenebest, waar zij dagen lang patrouille rijdt door het „Veld". Geharde kerels, die over uithoudingsvermogen en den noodigen moed moeten beschikken. Hun leven is afwisselend saai en vol gevaarlijke avonturen. De schrijver heeft zelf zes jaar in het corps gediend; het is dan ook duidelijk dat hij veel persoonlijke herinneringen in zijn roman heeft verwerkt. Hij vertelt van den zwaren recrutentijd, het leven in de depôts en op de verafgelegen buitenposten, de zware patrouille-tochten. Er mee verweven is de geschiedenis van Hilda van Niekerk, een Hollandsch-Zuid-Afrikaansche, en van Bordola, die een opstand der inlanders tegen het gezag der blanken wilde ontketenen.

Trooper Fault is meer dan een gewone avonturenroman, door het talent waarmee de auteur menschen en toestanden teekent, vooral ook door den pittigen drogen humor die er in sprankelt. 't Is dan ook wel jammer, dat hij het met de moraal niet nauw neemt, hier en daar feitelijk zelfs godslasterend is. Ook huldigt hij blijkens een episode in het boek, het beginsel dat men bv. een doodelijk gewonde om het leven mag brengen indien deze daar toestemming toe geeft. De roman behoort daarom tot de lectuur, voorbehouden voor volwassenen.

APEX: THE UNEASY TRIANGLE. Four Years of the Occupation. (276) 7/6. John Murray, London.

Een stukje geschiedenis uit den tijd der bezetting van het Rijnland door de Geallieërden, geschreven door een anoniem Engelsch officier. Dit, uit dagboek-aanteekeningen ontstane, werk is vooral hierom belangrijk, dat de schrijver talrijke voor-oorlogsche relaties in Duitschland bezat, met wie hij onofficieel in contact kwam, zoodat hij meer en beter heeft gezien dan anders het geval kon zijn. Het is een merkwaardig boek dat een goed idee geeft van de gevoelige, lastige, soms pijnlijke verhouding tusschen bezetting en bevolking. Elk der bezettende mogendheden blijkt haar eigen opvatting der toe te passen houding ten opzichte der bevolking gehad te

hebben. Reden, waarom het tusschen Britten, en de Franschen en Belgen, — welke beide laatsten één lijn trokken —, dikwijls niet al te goed boterde. De belangrijkste politieke en militaire gebeurtenissen in het bezette gebied worden verder behandeld, gezien van Britsch standpunt natuurlijk.

Als bijdrage tot de geschiedenis der na-oorlogsweëen, gekruid met talrijke persoonlijke herinneringen, is *The Uneasy Triangle* een belangrijk boek.

FOWLER (Sydney) THE BELL STREET MURDERS. (256) 7/6. George G. Harrap & Co., Ltd. London, Bombay, Sydney.

Het interessante van *The Bell Murders* is vooral hierin gelegen dat de auteur uitstekend den indruk weet te wekken zelf geheel buiten het verhaal te staan. De gebeurtenissen volgen elkaar zoo eenvoudig en logisch mogelijk op, van eenige stuwing in een bepaalde richting door den schrijver is geen sprake, hij staat feitelijk geheel aan de zijde van den lezer. Het element van spanning wordt er eigenaardig door vergroot; slechts het einde is eenigszins onbevredigend, daar, — ofschoon de roman op zichzelf staat — het definitieve slot der geschiedenis van Wilfrid Ralston's uitvinding eerst in een nog te verschijnen vervolgroman zal plaats hebben.

Een goede detective.

HUDDLESTON (Sisley) BETWEEN THE RIVER AND THE HILLS. A Normandy Pastoral. With 34 illustrations. (315) 12/6. George G. Harrap & Co., Ltd. London.

't Is geen oppervlakkige „sight-seeing" waarvan Mr. Huddleston verslag geeft. Sedert jaren woont hij in Normandië; land en volk heeft hij geobserveerd met het oog van den artist, van den folklorist, van den natuurliefhebber en van den denker. Juist waarschijnlijk wijl hij buitenlander is, heeft hij beter en scherper de typeerende eigenaardigheden van deze streek opgemerkt, dan een Franschman had vermogen te doen. Wat zijn artistenoog, getraind nog door een lang verblijf, van

SISLEY HUDDLESTON

de schoonheid van het land opmerkte, heeft hij in dit boek vastgelegd; dit langdurig verblijf ook te midden der bevolking heeft hem tevens in staat gesteld een studie te maken der mentaliteit van het volk. Het resultaat ervan heeft hij harmonieus weten te combineeren met zijn natuurbeschrijvingen. De stijl is opmerkelijk door den lichten, zachten humor daarin verwerkt.

Wat het geestelijk leven betreft: van het door hem beschreven land, zegt hij ongetwijfeld rake dingen over de verslapte godsdienstigheid der Normandische Franschen; echter geeft hij hier ook blijken het volk niet volledig gepeild te hebben. Vooral bv. in het hoofdstuk „Formalism and Faith". Zijn visie van ongeloovige heeft hem daar te veel beïnvloed.

Over 't geheel genomen echter een zeer opmerkelijk boek over een land dat ook veel Hollanders bekend is. Uitsluitend echter voor ontwikkelde volwassenen.

De tusschen den tekst verspreid staande illustraties zijn staaltjes van prachtige fotografiekunst.

GEYL (Prof. Dr. P) GESCHIEDENIS VAN DE NEDERLANDSCHE STAM. (268) f 7.50. Uitg. Wereldbibliotheek.

Het valt niet te ontkennen dat Prof. Geyl hier een ontzaggelijken arbeid heeft ondernomen die niet zal nalaten in breede kringen de belangstelling te trekken. In deze „Geschiedenis van de Nederlandsche Stam" heeft de schrijver alle volken en volksgroepen betrokken voor wie het Nederlandsch de moedertaal is. Dat de groot-Nederlandsche beweging door dit werk op historische gronden haar bestaansrecht zeer belangrijk zal kunnen motiveeren, is zonder twijfel. Daar in dit eerste deel het tijdvak tot de zestiende eeuw wordt behandeld, zal zooals de schrijver overigens zelf reeds in zijn voorwoord aangeeft, het moeilijkste werk ten opzichte van de groot-Nederlandsche gedachte moeten worden verricht in het nieuwere geschiedenistijdperk. Toch valt in dit eerste deel reeds scherp op de ruime behandeling van de stof, geheel brekend met de eng-nationalistische behandeling der Nederlandsche Geschiedenis zooals wij die tot dusverre kenden.

De invloed van het Christendom op de Noordelijke landen wordt ons op de juiste wijze geteekend en naast waardeering wordt niet nagelaten te wijzen op verkeerde practijken, die helaas in de middeleeuwen al te vaak voorkwamen. Opvallend is dat het ontstaan van de Hervorming en de daarmede nauw verband houdende 80-jarige oorlog dikwijls een hulde is aan Calvinistisch doorzettingsvermogen en het behoud van het Roomsch-Katholicisme in Zuid-Nederland aan dwingende politieke invloed wordt toegeschreven. Wij meenen dat dit gedeelte eenigszins eenzijdig is bestudeerd evenals de figuur van Willem v. Oranje, die als de „redder" wordt beschreven.

In dit verband bemerken wij een tegenstelling met andere moderne geschiedkundige beschouwingen.

Overigens wordt hier een interessant boek gegeven dat van invloed zal zijn op de tot dusverre gevolgde methode om de historie van het Noord-Nederlandsche Volk tevens op te dringen als die van den Nederlandschen stam.

Romans en Verhalen

HAMSUN (Knut) NIEUWE AARDE. Vert. door S. van Praag. (303) f 3.90 en f 4.90. „De Gulden Ster", A'dam.

De jonge dichters en artisten van Noorwegen zullen met dit boek van Hamsun wel niet zeer ingenomen geweest zijn. Het is een bijtende satyre op het parasietenbestaan en den verwaanden eigendunk der schrijvers, eener groep van schrijvers. Daartegenover stelt Hamsun de menschen van den handel, die door de schrijvers als kruideniers veracht, maar als geldschieters aanbeden worden; zij zijn de nuttige menschen in de maatschappij, die hun tijd niet verknoeien en de welvaart van het land bevorderen. De dichters uit *Nieuwe Aarde* zijn een bende verachtelijke, eerlooze tafelschuimers.

Deze roman staat niet op gelijke hoogte als „Hoe 't groeide", of „Het laatste hoofdstuk", hoewel de meesterhand van Hamsun overal merkbaar is. De uiterst eenvoudige, natuurlijke verhaaltrant, de ongekunstelde verwikkeling, de ongeforceerde, speelsche karakter- en menschenschildering zijn volkomen Hamsuniaansch. Hamsun bereikt zijn doel met sobere middelen. De wijze, waarop Irgens (natuurlijk een dichter) de verloofde van Ole Henriksen, Aagost, van dezen weet los te maken en voor zich te winnen en de radeloosheid van Ole, wanneer hij dit ontdekt, zijn met groot talent beschreven. Een raadselachtige, niet volkomen verklaarde figuur is Coldevin. Een boek voor elk volwassene.

DIXELIUS (Hildur) SARA ALELIA. Vert. uit het Zweedsch door S. van Praag. (480) f 3.90 en f 4.90. „De Gulden Ster", A'dam.

Sara Alelia is een boek van bijzondere kracht. Als de bergen, de bosschen en meren een stem hadden en vertellen konden, dan zouden ze vertellen als Hildur Dixelius. De auteur bezit de visionaire zekerheid der groote schrijvers: geen oogenblik heeft men het gevoel, dat zij weifelt of zoekt. Zij beweegt zich in haar wereld, of zij alle geheimen kent van menschenziel en menschenlot. Men vergeet de schrijfster om mee te leven met haar menschen, om te ademen in haar bosschen, in haar heete zomers en koude winters. Het is geen roman, wat hier geboden wordt, het is een „saga" een groot-epische verbeelding: de helden schrijden groots en machtig door ons geestelijk gezichtsveld. Dit gezichtsveld is het Noordelijke Zweden, een armoedig land met lange winters en met een schaarsche, armoedige bevolking, waar de predikanten heroïek hun ambt uitoefenen of aan den drank verslaven, waar in zich zelf opgesloten menschen zich aan den Bijbel troosten of hun leven naar dwaze bijgeloovigheden regelen.

Dit werk is een volkomen Christelijke roman. Christelijk is de polsslag, is het rythme van het boek. Het protestantsch-religieuze in zijn beste gedaante is in de leidende figuren beleving geworden. God is de ongeziene en onbeschreven Hoofdpersoon van dit verhaal. Sara Alelia, de heldin, de zachte buigende vrouw uit het begin, herstelt haar misstap en groeit uit tot een oud-Bijbelsche gestalte, met een

wonderlijken glans om zich heen van grootheid en geloofskracht. Een boek voor volwassenen.

BIBER (Max) GAS, GRANATEN EN SOLDATEN. (198) Ned. bewerking van Mr. E. Franquinet. Goffin, Maastricht.

Uit de meest gelezen oorlogsboeken krijgt men den indruk dat het kanon- en geweervuur alle Christendom uit de loopgraven zou verdreven hebben en dat de oorlog overal weer den oermensch heeft te voorschijn geroepen. Zoo wordt het begrijpelijk dat er geloovige menschen naar de pen grijpen om dien eenzijdigen, dus valschen indruk weg te nemen. Uit reactie vervallen zij gemakkelijk in de fout van te idyllisch te worden en den oorlog als een te sportieve liefhebberij te beschrijven. Geheel vermeden heeft Biber deze begrijpelijke fout niet. Ook is het waar dat wij nu na zooveel agitatie en oorlogslectuur den oorlog anders bekijken dan de menschen van 1914, '15, '16 en '17.

„Gas, Granaten en Soldaten" is in alle geval een boek dat ieder in handen gegeven kan worden. Het bezit echter niet de qualiteiten die de bekende oorlogsboeken van Remarque en Renn bezitten. Tot de litteratuur behoort het niet; voor lezers die louter ontspanning zoeken, is het aanbevolen lectuur. Ook jongere lezers, voor wie de meeste oorlogsboeken niet geschikt zijn, kunnen dit boek veilig ter hand nemen.

MIDDENDORP (Herman) HET SPOOKHUIS IN DE VENDéE. (212) f 2.— en f 2.75. Allert De Lange, A'dam. 1931.

Het is langen tijd geleden dat wij iets hoorden van den trouwen kroniekschrijver van den beroemden detective: Henry Crampton, maar met dit verhaal haalt Dr. Eduard van Buuren zijn schade in. Niettegenstaande hij zelf niet tegenwoordig was bij de ontmaskering van het spook in het oude kasteel van Casséville, beschrijft hij de gebeurtenissen zoo levendig, dat men ervan onder den indruk komt en het boek niet uit handen legt voordat men weet hoe de vork...... (hier het spook!) aan den steel zit. Geheimzinnige kelders, 'n brief van 125 jaar oud, 'n allerliefst jong meisje met haar bien-aimé, hypnotisme, en meer geheimzinnigheden maken dit verhaal tot een van de boeiendste in zijn soort voor ouderen.

ELKSTER (K.) HET LEVEN GEEFT EN NEEMT. (295) f 4.50. Vert. van N. Basenau-Goemans. J. M. Meulenhoff, A'dam. 1930.

Niemand minder dan Sigrid Undset zegt van dit boek, dat het behoort tot die boeken, welke men herhaaldelijk weer ter hand neemt, nadat men ze eens gelezen heeft, terwijl men andere werken reeds lang vergeten heeft. Dit is een oordeel dat wij geheel kunnen onderschrijven. Deze eenvoudige familieroman is met een warmte geschreven, zooals wij zelden vinden in den tegenwoordigen tijd.

Die dappere moeder, die al haar illusies één voor één heeft moeten opgeven in het stille saaie leven van elken dag in het kleine plaatsje, waar haar man ambtenaar is en waar het als een ontspanning geldt om de graven op het kleine kerkhof te gaan sieren met versche bloemen, de meisjes en jongens, haar kinderen, waarmede zij tracht mee te leven en die haar telkens in hun vreemde geslotenheid ontglippen, zijn gevoelig beschreven. Hier en daar breekt een glimpje humor door den ernst van het leven van die menschen heen als de zon op een mistigen dag soms even komt doorstralen en ook dit maakt dit boek menschelijk als het leven zelf, waardoor het tot lectuur geworden is voor hen die een goed en degelijk boek, dat rustig gelezen moet worden, op prijs weten te stellen.

WALLACE (Edgar) DE VROUW IN 'T SPEL. (218) f 2.25 en f 2.90. Vertaling van C. M. Van Goorde. „De Combinatie", R'dam.

Is dit een echte Wallace? Een boek van den man, die de spannendste avonturenromans letterlijk uit zijn mouw schudt? 't Is haast niet te gelooven, dat hij dit verhaal, dat speelt in 'n klein saai stadje in Engeland en dat den voortdurenden kleingeestigen strijd tusschen de vele kerkgenootschappen, waarbij sommigen in een hinderlijke dweepzucht vervallen, beschrijft, werkelijk geschreven heeft..... Maar.... zijn naam prijkt op 't titelblad... wij moeten het dus gelooven. Een geschiedenis uit de jeugd van Lady Beatrice, welke door een dweper ontdekt wordt, geeft spanning aan het boek, dat overigens goede lectuur is voor 'n Amsterdamsch overstapje.

WALLACE (Edgar) DE MAN IN DE MONNIKSPIJ. (221) f 2.25 en f 2.90. Vert. van J. van Duyne. „De Combinatie", R'dam.

Eenigen tijd geleden werd door het Rotterdamsche Tooneelgezelschap een uit dezen roman getrokken tooneelstuk opgevoerd, dat volle zalen trok, omdat het zoo gezellig-griezelig was. De schurk: Boundary, de man met de zwarte sluike haren, zware borstelige wenkbrauwen, breeden neus, groote wreede handen...... De held: de geheimzinnige figuur in de Monnikspij, die de wandaden van den schurk verijdelt en straft, de andere held: een knappe jonge detective, de heldin: een mooi meisje, door den misdadiger opgelicht en door den eersten held gered...... Een ontspanningsroman, die door menigeen zal verslonden worden.

STAAL (C. Pzn.) ZELDZAME TROUW. (143) f 0.65. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

De bloedbruiloft, beter bekend onder den naam van Bartholomeusnacht, 24 Augustus 1572 wordt ons in al z'n verschrikking verteld.

Een oude dienstknecht stelt alles in 't werk om z'n meester en

vriend, evenals diens zoon op te sporen en ze uit hun gevangenis te bevrijden.

Zijn waarlijk „zeldzame trouw" wordt beloond.

In 't verhaal komt een bisschop voor, die men een gemeene en vuile rol laat spelen. We rangschikken het boekje daarom onder de voorbehoudene.

VERBEEKE (Dr. Jules) DE KROMME WEG. (250) f 2.50. „De Combinatie", R'dam.

Dit boek is opgedragen in naam van de millioenen dooden, die vielen in den grooten oorlog 1914-'18 aan alle menschen van dezen tijd ter waarschuwing, óók voor het komende geslacht.

John Littlemount, redacteur van een der grootste Engelsche bladen, The Times, bracht zijn vacantie door in de Schotsche Hooglanden toen de wereldoorlog uitbrak. Hij werd door de Directie teruggeroepen en men vroeg hem of hij naar het front wilde vertrekken teneinde juiste berichten te kunnen doorzenden. Hij vertrok.... en maakte den oorlog mee als...... dagbladschrijver. Hij vertelt wat hij heeft gehoord en gezien op de slagvelden, in de loopgraven, aan de Aisne, in de lazarets. Als we over oorlog spreken hebben de meesten onzer geen begrip van wat „oorlog" is.

Laten zij dit boek lezen, om eenigszins de oorlogsellende te kunnen begrijpen. Wellicht zullen zij het dan met den schrijver eens zijn, dat alleen de liefde de heelmeester kan zijn om deze kapotte wereld te genezen.

Het goed en vlot geschreven boek is zeer geschikt voor volwassenen.

D'ARTILLAC BRILL (P. J.) TJO. Een brokje Indo-leven. (55) f 2.25 en f 2.90. Hollandia, Baarn.

De schrijver geeft in 't kort den levensloop weer van een Indisch ambtenaarszoon, die door verduistering van geld zich genoodzaakt ziet in het leger dienst te nemen. Na de volbrenging van zijn diensttijd krijgt hij een betrekking bij de spoorwegmaatschappij. Op een gegeven oogenblik krijgt hij woorden met zijn chef en deze verwijt hem zijn oneerlijkheid van vroegere jaren. Met zijn ontslagname eindigt dit eerste verhaal hetwelk nog gevolgd zal worden door twee andere. Het boek is uitsluitend voor oudere lezers.

KNOX (Ronald A.) DE DRIE KRAANTJES. (269) Geautoriseerde vert. van Teo de Witte. Het Ned. Boekhuis, Tilburg.

Mr. Mottram was voor een bedrag van een half millioen verzekerd bij een der grootste maatschappijen van Engeland „de Onbeschrijfelijke" genaamd. Dit bedrag zou hem op 65-jarigen leeftijd worden uitbetaald. Toen hij bijna 63 jaar oud was verklaarde 'n specialist hem, dat hij nog hoogstens twee jaar te leven had. Had deze

dokter inderdaad gelijk, dan verviel de polis, vergiste hij zich eenige weken, dan werden de erfgenamen verblijd met een half millioen. Mr. Mottram, die onder geen enkele voorwaarde dit groote bedrag aan de Maatschappij wilde schenken, pleegde eenige weken na de verklaring van den dokter, *zelfmoord*. Hij had echter alles zoo geregeld, dat men evengoed kon denken aan *moord*. Na zijn dood wordt dit door de politie en door een detective van „de Onbeschrijfelijke" uitgezocht en nageplozen. Voor de liefhebbers wel aardig om dit te volgen.

Het boek kan door iedereen gelezen worden, voor jongeren echter is het niet gemakkelijk te volgen.

FEITSMA (J.) DE STRIJD OM DE IJMUIDERSLUIS. (216) „De Steenuil", A'dam.

Een prettig aangenaam verhaal! De held ervan maakt een reis om de wereld ten einde een persoon te vervolgen, die ervan verdacht wordt de teekening der IJmuidersluis te hebben gestolen.

Teruggekeerd in Amsterdam bemerkt hij op een dwaalspoor te zijn. — Twee dagen later echter vindt hij de teekening terug! — Aardige illustraties vinden we hier en daar tusschen den tekst.

Het boek zal met plezier gelezen worden en is geschikt voor oud en jong.

WERELDBIBLIOTHEEK NEGENDE WINTERBOEK 1930-1931. (118) f 2.— en f 3.25. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, A'dam, 1930.

Een winterboek dat er zijn mag! De prachtige autotypieën in vier kleuren naar schilderijen van Hans Memlinc, Jan van Eyck, Anton Mauve, om maar enkele te noemen, zijn den prijs alleen al meer dan waard. Er zijn eenige mooie kleine verhalen en schetsen van Ernst Claes, C. M. Van Hille-Gaerthé, Anton van Duinkerken, en anderen in opgenomen, die tot de betere lectuur behooren. Jammer dat bijdragen van anderen het voorbehouden maken en niet geschikt voor iedereen.

KELLER (Paul) HET GROOTE DéMASQUé. (238) f 2.90 en f 3.90. In het Ned. bewerkt door Minny Musaph-Blijdenstein. Ned. Keurboekerij, A'dam, 1930.

„Feriën vom Ich" is de titel van dit fantastische boek van Paul Keller dat grooten opgang maakte bij het verschijnen, en deze titel geeft beter den algemeenen indruk van den inhoud weer dan de Hollandsche, van deze overigens goede vertaling.

Een jong dokter vol hooge idealen, maar zonder geld ontmoet een Amerikaan, eveneens idealistisch gestemd en finantieel goed gesitueerd, en zij besluiten om hun ideeën te verwerkelijken en een huis te stichten, waar overmoeide, overspannen menschen zich geheel van zichzelf los kunnen maken om gesterkt in de maatschappij terug te

keeren. Tegenwerking en spot worden hun niet gespaard, maar zij gaan onverdroten op den ingeslagen weg voort. Met buitengewone fantasie heeft de schrijver dit onderwerp behandeld, zonder de grens naar het onmogelijke te overschrijden. Voor ontwikkelde lezers een zeer mooi boek.

SEVENSMA-THEMMEN (G.) DADEN DIE KEEREN. (350) f 3.90 en f 4.90. „Holland", A'dam.

Dit verhaal op christelijken grondslag werd voor andersdenkenden geschreven. Naar onze begrippen is het wat zwaar op de hand... er wordt zoo weinig in gelachen.... maar toch de beschrijving der verschillende personen en hun strijd met het leven en hun houding tegenover God dwingen onze bewondering af. De eene, zwak en weifelend zich langzaam losmakend van het geloof zijner jeugd terwille van zijn vrouw, de algeheele onderwerping en alles vergevende liefde der oude gebrekkige moeder, een ander wrokkend en worstelend met den Heer, zich afwendend en toch weer terugkeerend.... het zijn allen menschen, die voor ons leven en ons bij blijven.

Hier en daar veroorlooft de schrijfster zich om de Katholieken 'n duwtje te geven, dat is te betreuren, maar goed ontwikkelden kunnen het boek wel lezen.

KYNE (Peter B.) OCHTENDGLOREN. (180) f 2.50 en f 3.25. Vert. van Betsy Kater. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Heeft de onsterfelijke geschiedenis van Dr. Jekyll en Dr. Hyde Peter B. Kyne geïnspireerd voor dit boeiend en frisch verhaal? Wij zouden het bijna gelooven, want ook hier is de heldin, iemand met een dubbele persoonlijkheid, 'n arm, mishandeld, achtervolgd meisje: Penelope Gatlin, dat zonder haar schuld bij een misdadigersbende terecht komt, in haar slechte tijden daarmee huist en meedoet, waarvan zij, als zij weer normaal is, niets weet. Een inspecteur van politie en een bekwaam zenuwspecialist nemen haar in hun bescherming en redden haar van den ondergang. Een echt spannend boek voor ouderen.

HOOG-NOOY (Annie de) HET GEDROOMDE PARADIJS. (244) f 3.25 Johan Mulder, Gouda.

Als wij ons niet vergissen is dit het vierde boek van deze jeugdige Katholieke schrijfster, waarin zij de hedendaagsche toestanden, onder de jonge meisjes in de uitgaande wereld heel raak schetst, een eigenschap, welke haar boeken wel niet voor iedereen geschikt maakt, maar die toch te apprecieeren is, omdat zij dikwijls den vinger op wondeplekken van onzen tijd legt.

In dit verhaal verwerkt zij het gegeven van een jong meisje uit de arbeidende klasse, dat aangetrokken door de verlokkingen eener groote stad, de liefde van een braven jongen versmaadt, haar huis ver-

laat om in Amsterdam in betrekking te gaan. Zij begaat een kleine onregelmatigheid, die ernstige gevolgen voor haar heeft. Door de schuld van een jongen bonvivant raakt ze in nog grooter moeilijkheden, maar wordt gelukkig op tijd door haar moeder naar huis gehaald, waar ze na haar dwaasheid te hebben ingezien, den geduldigen jongen gelukkig zal maken. Het is een goed geschreven, goed bedoeld boek, zonder al te groote prikkeling voor volwassenen.

BOTCHKAREVA (Maria) YASHKA. (310) f 1.50 en f 2.25. Boeijenga. Sneek.

Maria Botchkareva werd in 1889 geboren als derde dochter van zeer arme Russische ouders, moest, toen zij grooter werd, zoo spoedig mogelijk helpen den kost te verdienen als dienstmeisje, en had 'n slavenleven. Zij vertelt heel eenvoudig haar geheelen levensloop, die haar geleid heeft tot commandante van het vrouwenregiment „Het Bataljon des Doods". Haar ondervindingen en lotgevallen vormen één langen lijdensweg en 't is ongeloofelijk dat 'n vrouw zooveel verdragen kan, zonder te sterven van ellende. Wanneer heel haar verhaal niet zoo sober verteld was, zou men aan de waarheid ervan gaan twijfelen, maar de eenvoud ervan maakt het nog indrukwekkender. En na lezing van deze tragedie komt ons onwillekeurig de verzuchting op de lippen: Van de ramp van 't Bolsjewisme, Spaar ons Heer! Uit den aard der zaak is dit levensverhaal alléén lectuur voor goed ontwikkelde, rijpere lezers.

OYEN (Henry) DE SNEEUWBRANDER VAN HET HELKAMP. (326) f 2.25 en f 3.25. Vert. door Frank C. Welch, J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een tot nu toe hier onbekende schrijver wordt met dit boek door den uitgever Philip Kruseman bij ons ingeleid. Wij kennen Gregory, Seltzer, Zane Grey, die ons het leven in kampen en woestijnen hebben beschreven, maar van Henry Oyen hadden wij nooit gehoord. En hij mag er zijn! Hij geeft ons in dit boek het leven van 'n rijken verwenden leeglooper Toppy Treplin, die uit pure baldadigheid in 't helkamp terecht komt en daar onder den sneeuwbrander aan 't werk gezet wordt, totdat hij van spierpijn geen raad weet. Het ruwe leven van het kamp wordt onomwonden geschetst, wreedheden worden door den sneeuwbrander voortdurend en zoo onmenschelijk mogelijk bedreven, de man is een echte duivel.... maar Toppy Treplin kan hem aan en maakt een eind aan zijn meesterschap over het kamp. In 't tweede gedeelte van het boek wordt de langzame bekeering van den sneeuwbrander verteld. Frisch geschreven boek, wat ruw, maar voor ontwikkelden, gezonde lectuur.

AYRES (Ruby M.) DE ROMAN VAN EEN BOEF. (204) f 2.25 en f 2.90. Ned. bewerking van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", R'dam.

Ditmaal heeft de bij de dames zoo geliefde schrijfster een geheel

ander onderwerp voor haar roman gekozen dan wij gewoonlijk van haar gewend zijn. Zij heeft als held van het verhaal een uit de gevangenis ontslagen man aan U voor te stellen, die voordat hij tot zes jaar veroordeeld werd, in de beste kringen verkeerde, en voordat hij in handen van schurken viel, een rijk man was. Een der afzetters heeft hij in een opwelling van drift neergeslagen en daarvoor zijn straf ondergaan. Ontslagen, komt hij eerst bij zijn broer, die hem niet meer zien wil, maar hem wel geld wil geven om over zee te gaan. Dit weigert hij, hij wil in Londen blijven en zich wreken op de menschen die hem dit hebben aangedaan, op zijn meisje, dat hem in den steek heeft gelaten, op den schurk, die hem tot ondergang gebracht heeft. Hoe het hem vergaat met zijn wraakplannen, kan elke meer volwassen lezer te weten komen, bij het ter hand nemen van dit niet onaardige boek.

GREGORY (Jackson) IN DEN GREEP DER WILDERNIS. (276) f 2.25 en f 3.25. Vert. door Henriette Rappard. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De aantrekkelijkheid van de boeken van Gregory schuilt wel voor een groot deel in hun frischheid en gezonden kern. Hier is geen zwoele, ziekelijke, mondaine sfeer en bevrediging van lagere hartstochten, maar er waait 'n frissche wind door het verhaal van den dapperen Jim Glennister, die met Jet Norcross, 'n echten schurk, vecht om het bezit van de oude ranch waar een goudmijn verborgen moet zijn. De ontdekking ervan doet aan 'n sprookje denken, en het aardige jonge meisje, de feitelijke bezitster van al dien rijkdom, weet niet wat zij er mee beginnen zal, maar daarop weet Jim wel raad. Aanbevolen voor groote menschen.

WOOD (Willy) DE MOOR VAN DE MONTE MADONNA. (189) f 0.75 en f 1.10. Stella-Editie, A'dam.

't Schijnt, dat als 'n Moor beleedigd is, hij niet rust voordat hij zijn beleediger met huid en haar vernietigd heeft. Dit verhaal gaat over de wraak van Meno, den Moor, die in een Spaansch stadje uitgelachen werd, en een verschrikkelijke wraak neemt. Veel bijzonders is het niet, maar iedereen kan het lezen.

MANDELE (Egbert C. van der) DE STEILE WEG. (256) f 3.50 en f 4.50. Ned. Keurboekerij, A'dam, 1930.

Dit is een mooi opgezet werk..... deze fijne ontleding eener vrouwenziel. De moederliefde zegeviert over hartstocht. Het leven van Hilda Schuyt gaat langs moeilijke paden en veel innerlijken strijd. Ondanks haar vurig temperament, dat haar doet verlangen naar een tweede huwelijk, heeft zij den heroïeken moed zich dit te ontzeggen omdat zij voelt dat zij dan in haar moederplichten te kort zal schieten. Haar jongen heeft haar geheel en onverdeeld noodig en zij ziet bijtijds in, dat zij op de eerste plaats aan haar kind behoort te den-

ken. Met teere vingers heeft de schrijfster dit zieleprobleem aangeraakt, haar heldin is een gewoon mensch en falen is menschelijk, het moet ons dus niet verwonderen als Hilda ook een zwak oogenblik heeft, waardoor zij dit boek gemaakt heeft tot een belangwekkenden roman voor rijpere en ontwikkelde lezers.

BERVOVICI (Konrad) DE WOLGA-BOOTMAN. (96) f 0.45. Vert. van J. van der Kamp. „De Combinatie", R'dam.

Dit boek geeft een verhaal naar de film van dien naam, waarin op ruwe wijze verschrikkelijke toestanden in Rusland worden getoond. Wreedheid en hartstocht vormen schering en inslag. Niet aan te bevelen, maar voorbehouden.

WALLACE (Edgar) KAMER 13. (216) f 2.25 en f 2.90. Geautoriseerde vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", A'dam.

„O, zèg lui, we hebben zoo'n allerleukste, gezellige club! Moet je bepaald 'ns komen, zèg.... 't is er dolletjes gewoon!..." Het hedendaagsche jongemeisje, dat deze extatische uitroepen slaakt om haar „club" (spreek uit clab) op te hemelen, zou „griezelig", inplaats van „leuk" en „eng" voor „gezellig" gezegd hebben, wanneer zij de Higlow-club had willen qualificeeren, waar in de geheimzinnige kamer 13 een schot gelost wordt en waaruit later de „lui" verdwijnen zonder een spoor na te laten. Het kost Captain Gray heel wat, voordat dit zaakje tot een goed einde gebracht is.... en het boek is een van de spannendste van Wallace... en dat wil heel wat zeggen.

WALLACE (Edgar) HET VALSCHE SPOOR. (223) f 2.25 en f 2.90. Geautoriseerde vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", A'dam.

Op den omslag staat: „Edgar Wallace, de koning der vertellers", en wij moeten toegeven dat deze schrijver de kunst verstaat om een spannend verhaal in elkaar te zetten, waarbij de lezers de verzoeking bijna niet kunnen weerstaan, om eens heel eventjes op de laatste bladzijde te kijken, wie den moord bedreven heeft... of zij het goed geraden hebben.... en in negen van de tien gevallen zullen zij het glad mis hebben. Kijk niet achterin, waarde lezers, maar volg liever bladzijde voor bladzijde hoe Sooper, de chef der politie van afdeeling I, den misdadiger, stap voor stap volgt en eindelijk op verbluffende wijze aan de kaak stelt. Volwassenen.

WELLS (Carolyn) MISS MYSTERIE. (212) f 2.25 en f 2.90. Vert. van Th. J. J. Bosloper. „De Combinatie", R'dam.

Met 'n verbijsterenden spoed, die aan een filmbeeld doet denken, verplaatst deze schrijfster ons in 't midden van haar roman. Hóe de menschen zijn, waarover zij schrijft, komt er niet op aan, er gebeurt een moord in een kamer met gesloten deuren en daarmede alleen hebben wij te maken. Verder is er 'n paar dagen te voren een

geheimzinnige jongedame in de plaats komen wonen, die, zooals de voetstappen in de sneeuw hebben uitgewezen een bezoek aan den vermoorden professor heeft gebracht op den avond, dat hij stierf, en dan zijn we waar we wezen moeten. We gaan ijverig meezoeken met Fleming Stone en Tibsy en vinden de oplossing; een van de onmogelijkste, waarvan wij ooit gehoord hebben, maar brengen hulde aan de knappe speurders, die dit raadsel hebben opgelost. Ontspanningslectuur voor oudere lezers.

WEISER S.J. (Franz) WALTER KLINGERS WERELDREIS. (192) f 1.50. Uit het Duitsch vert. door L. Uten S.J. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Hoe Walter Klinger een wereldreis maakt op de „Lincoln" als verslaggever van „de Express" en hoe deze reis door zijn kennismaking met Pater Schlagenberg hem tot een geheelen omkeer in zijn leven brengt door zijn bekeering tot het geloof zijner moeder, wordt op aantrekkelijke wijze verteld in dit goed geschreven verhaal, dat voor oud en jong geschikt is.

WALLACE (Edgar) HET GEZICHT IN DEN NACHT. (220) f 2.25 en f 2.90. Geautoriseerde vert. van J. Feitsma. „De Steenuil", A'dam.

Stel U voor dat U midden in den nacht uit een diepen, rustigen slaap ontwaakt en ineens op den muur tegenover uw bed een griezelig verlicht gezicht ziet verschijnen, dat behalve den vorm niets menschelijks heeft.... om te rillen, niet waar? Nu, zoo iets ondervindt Audrey Bedford, de heldin van deze geschiedenis, waarin het geheimzinnige gezicht verschijnt om allerlei menschen een doodelijken schrik aan te jagen. Hoe het gebeurt en welke misdaden er achter zitten lezen de liefhebbers in dit uiterst boeiend verhaal geschikt voor volwassen personen.

PACKARD (Frank L.) VAN NU AF AAN. (191) f 2.25 en f 2.90. Johan Mulder, Gouda.

Herhaaldelijk verschijnen in den laatsten tijd z.g. detective-romans, die tot opzet hebben te bewijzen dat gevangenisstraf de menschen, welke deze moeten ondergaan, niet beter maakt. Dave Henderson heeft 'n goeden inborst, gaat met slechte vrienden om, en steelt als hij de kans krijgt, honderdduizend dollar. Hij wordt gepakt, zit zijn lange straf uit, heeft het geld zoo goed verborgen, dat niemand het in dien tijd gevonden heeft en is van plan als hij uit de nor komt, er eens goed van te gaan leven. Om hen, die op hem loeren te misleiden, geeft hij in een onbewaakt oogenblik, zijn vertrouwen aan een vriend in de gevangenis, die het geld voor hem moet gaan halen, omdat hij eerder vrij komt. Deze man is eerlijk, maar Dave wantrouwt hem. Die eerlijke mensch wordt de goede geest, welke Dave er toe brengen wil, het geld, dat hij gestolen heeft terug te geven. Hierover gaat dit verhaal, dat voor oudere lezers wel geschikte lectuur is om een winteravond genoeglijk te passeeren.

Bij Sir Philip Gibbs

door KEES VAN HOEK.

Pall Mall: Londen's selectste quartier, waar al de enorme heerenhuizingen, vroeger de town-seats van den hoogen adel, gemetamorphoseerd zijn in clubs. Want zelfs een Markies van Londonderry of een Hertog van Norfolk kan zich bij den tegenwoordigen levensstandaard en belastingen niet meer veroorloven hier, in de onmiddellijke entourage der Koninklijke Paleizen, in statie te blijven wonen. Doch men houdt de deftige straten, „thoroughfares" zegt het ge-

SIR PHILIP GIBBS

meentebestuur van Westminster als het over de wegen in en rond St. James's gaat, voornaam. De clubs zijn neergestreken in Pall Mall, niet de gewone clubs, doch die wier lidmaatschapskaart als een doopbewijs in de upper-ten, de high-society geldt!

Zulk eene is de „Reform Club", de oude bastille der Whigs, thans nog het bolwerk der oudste en voornaamste liberale geslachten. Cobden was hier lid en Gladstone, de Grand Old Man, clubpresident. Nauwelijks heeft de lakei mijn kaartje van de vestibule in de hall gebracht — zoo iets is een ware ceremonie in de Reform Club! — of Sir Philip Gibbs komt me al tegemoet. En hoe wonderlijk anachronistisch is zijn vlotte sportieve verschijning, een blauw sportpak met slap zijden overhemd en boord, binnen

deze piqué-gesteven deftigheid. Zelfs zijn hartelijke stem detoneert hier even. Doch het meest verrasten mij zijn begroetingswoorden: „En hoe maakt U het, mijn waarde Heer?" werd mij in voortreffelijk Hollandsch, doch met een kostelijk Engelsch accent gevraagd!

Onmiddellijk in het Engelsch overgaande, verzekert mij Sir Philip dat hij slechts enkele klaargemaakte zinnen geleerd heeft. „Waar deed U die kennis op?", vroeg ik geïnteresseerd.

„Ik heb zoo'n kleine maand in Den Haag gewoond, in April 1909, en het grootste deel van mijn tijd bracht ik in het paleis Noordeinde door. Toen ik kwam was die mooie kastanjeboom nog kaal, toen ik wegging stond hij in vollen bloei. Ik kan me nog als ware het pas gisteren gebeurd, dien morgen van den 30sten voorstellen; wij hadden de nachtwake in een zaal van het paleis doorgebracht, een klein internationaal wereldje journalisten, toen plotseling Baron Van Geen binnenkwam. Hij wilde een deftig protocol gaan voorlezen, stopte na eenige woorden abrupt en juichte „Messieurs, c'est une Princesse!" Wij vlogen letterlijk het Paleis uit, race-ten naar het Postkantoor. Ik zie me nog hollen, met Hamilton Fyfe, het tegenwoordige Lagerhuislid; de menschen kwamen uit hun ramen hangen of op de balcons staan, wij schreeuwden steeds naar boven.... „princesse"... „princesse"..... en verloren er bijkans onzen adem mee!"

We zijn intusschen de zwaar belooperde trap opgegaan en Sir Philip kiest zich aan de balustrade een gezellig zitje uit. Terwijl hij met den butler de samenstelling van onze volumineuze afternoon-tea bespreekt, heb ik alle gelegenheid zijn markanten kop op te nemen, het hooge breede voorhoofd, de vriendelijk bezorgde grijze oogen en den ietwat spottend geestigen mond.

„U bent dus in de journalistiek Uw schrijvers-carrière begonnen", sluit ik bij het Princesse-verhaal aan.

„Niet heelemaal; mijn vader was ambtenaar aan het Ministerie van Onderwijs, ik begon na mijn schooltijd in de schooluitgaven-afdeeling der bekende uitgevers Cassels. Dat trok mij heelemaal niet aan, alleen de naam van het binnenhofje waarin ons gebouw stond — „La Belle Sauvage Yard" — beviel me. Toen ik 21 jaar was, werd ik redactioneel leider van een krantensyndicaat dat romans voor feuilletons en korte verhalen kocht. Mijn eerste koopje was Arnold Bennett's „The Grand Babylon Hotel", ik durf het U maar fluisterend te vertellen, want Bennett is ook lid van deze club en hij heeft het me nooit vergeven"....

„Heeft U hem dan zoo'n klein prijsje geboden?"

„Heelemaal niet; maar mijn eerste offerte nam hij niet aan. Toen inviteerde ik hem te lunch en deed hem een aanbod voor alle rechten van dezen roman, mijn prijs deed hem verstellen en hij hapte er gretig in. Wij verdienden er later wellicht honderd maal zoo veel aan, en dat heeft hij nooit goed kunnen zetten. In een van z'n reminiscenties vertelt hij van die lunch, met den zakelijken jongeman wiens van het sigarettenrooken gevlekte nicotinevingers hem zoo opgevallen waren, en hoe hij overduveld werd door het ongehoord hooge aanbod. Ofschoon mijn vingers nu niet meer door de passie voor nicotine geteekend zijn, is hij 't nog steeds niet vergeten", voegt Gibbs er met een komisch geresigneerde zucht aan toe.

„In 1902 kwam ik aan den staf van de „Daily Chronicle". Het was de tijd waarin Northcliffe begon op te komen. Zijn zakengenie begreep dat de kranten tot dusverre uitermate taai waren, en hij voelde ook handig aan hoe de groote massa, die tengevolge der populariseering van het onderwijs zoo langzamerhand „semi-educated" raakte, langzamerhand geleerd had te gaan lezen en met open oogen de wereld in begon te kijken. Northcliffe begon met zgn. beschrijvende journalisten aan te stellen, van een hoogere orde dan de eenvoudig verslaggevende reporter. Het was voor mij een uitstekende training, ik moest naar stakingen, huwelijken, rampen en plechtigheden! Moest uiteraard vlug leeren arbeiden en terzelfdertijd een verhaal creëeren dat het volk smaken moest als een werkelijkheid geworden novelle. Zoo kwam ik in 1909 in Holland, zoo ging ik in 1912 naar den Balkanoorlog aan de zijde van Turkije's tegenstanders."

„Tot mijn groote kans kwam: oorlogscorrespondent in den wereldoorlog, voor een concern van meer dan veertig Engelsche kranten, onder welke de „Daily Telegraph".

„Dat moet U wel diplomaat gemaakt hebben?"

„Ja, het was uiterst moeilijk. Vooral French moest weinig of niets van de persmuskieten hebben. Onder Douglas Haig verbeterde dit sterk, hij zag de waarde onzer collaboratie in. Doch het bleef voorzichtig werk. We mochten natuurlijk nimmer kritiek oefenen, nooit ook de juiste verliescijfers aangeven. Dikwijls was het zelfs niet geoorloofd aan te duiden welke Regimenten in een bepaalden veldslag betrokken waren. Doch weten, deden wij alles, niemand was in den oorlog zoo goed op de hoogte als de officieel geaccrediteerde oorlogscorrespondenten. Wij konden alle rapporten lezen, alle legers bezoeken. Op 20 Februari 1918, in het midden van den grooten terugtocht schreef ik een artikel om ons volk te waarschuwen tot een uiterste krachtsinspanning. Wij stonden met onze ruggen tegen den muur, doch ik verwonder er mij nog steeds over dat de censuur toen dat artikel doorliet."

„Heeft U voldoening van Uw oorlogsreportage gehad?"

„Heel veel appreciatie, in Amerika zijn al mijn telegrammen herdrukt en in boekvorm uitgegeven. De Koning decoreerde mij na den oorlog persoonlijk. Ik heb mijn K.B.E. dat me het recht geeft den titel Sir te voeren niet anders dan aan de schrijftafel verdiend; die vier en 'n half jaar voortdurend aan het front in Vlaanderen en Frankrijk zijn soms zeer gevaarlijk geweest. In 1916 publiceerde ik een boek „The Soul of War" en ik heb daarin getracht de ontzettende verschrikking van den oorlogsgeesel te leggen, zooals ik die ondervonden heb. Later schreef ik nog „Realities of War" een opsomming van al mijn ondervinding uit die bittere oorlogsjaren."

„Interesseert U zich voor den huidigen zondvloed van oorlogsliteratuur?"

„Uiteraard, doch ik erger mij over de beklemtooning van de sexueele nooden in die boeken. Geloof mij: de tijden waren te hard en de verschrikkingen te groot dan dat „Sexe" zoo preponderant een plaats in kon nemen als de meeste schrijvers der oorlogsboeken ons thans willen doen gelooven. Doch van al deze literatuur reik ik aan Arnold Zweig's „Sergeant Grischka" gaarne den eerepalm."

„Van mijn eigen romans is „The Middle of the Road" bij verre het succesvolste geworden, er zijn thans meer dan honderd vijftig duizend exemplaren van verkocht, wellicht wijl het verhaal geteekend is tegen een achtergrond van het na-oorlogsche Europa, inclusief Rusland. Ik had nl. in 1922 Rusland bezocht om de Regeering te rapporteeren over den hongersnood." Een oogenblik valt een stilte, dan zegt Gibbs zacht...... „Ik dacht dat ik in de loopgraven en op de slagvelden het allerergste gezien had, doch deze Russische hongersnood vertoonde mij tafreelen nog erger dan die uit den oorlog........"

„U schrijft feitelijk twee zeer verschillende genres boeken?"

Sir Philip onderbreekt me: „Ik verdeel ze zelf in ernstige boeken en in romans, waarmede ik natuurlijk niet wil zeggen dat ik het met mijn romans niet zoo ernstig meenen zou! Mijn jongste groote boek behoort tot het eerste soort. In „Since Then" heb ik een geschiedenis der wereld na den oorlog geteekend, een historisch en philosophisch overzicht, analyseerend uitgewerkt."

De butler was intusschen met de thee gekomen en terwijl Sir Philip toast met boter bepleistert, breng ik het onderwerp van ons gesprek naar lichtere regionen. „Wat denkt U van de hedendaagsche literatuur in Engeland?" informeer ik zoo terloops.

„Die is over het algemeen werkelijk brilliant, doch wanordelijk

en met een sterke tendentie de zedelijkheidsnormen maar geheel over boord te gooien. Ik geloof niet in de „folly" van l'art pour l'art. Deze destructie is zeer gevaarlijk, doch heeft tenminste ook één lichtzijde: het doet de menschen denken, het bevrijdt en zuivert het intellect der menschen van de nog zoo sterk hangende nationale vooroordeelen, van snobbisme en stupiditeit. Op het Europeesche vasteland heeft men dit proces reeds een eeuw geleden doorgemaakt. Ik hoop nu alleen maar dat ook bij ons een constructieve periode zal volgen."

„Hoe ziet U dan den huidigen toestand van Uw land en Uw volk?"

„Ik weet niet wat de toekomst brengen zal. Soms komt het me voor dat we in het geheel niet een bewuste toekomstlijn volgen. Wij hebben den juisten middenweg tusschen vrijheid en discipline nog niet gevonden. Ik zou U weer willen verwijzen naar „Since Then" waar ik in het laatste hoofdstuk een analyse heb trachten te geven van onze na-oorlogsche mentaliteit. Dat laat zich in eenige woorden van een interview moeilijk zeggen. U weet, ik ben Katholiek, mijn vader was een bekeerling. Ik zie in mijn land den invloed der Staatskerk snel en van dag tot dag vallen. Dit heeft tengevolge dat een groot aantal onzer voornaamste geesten steeds sterker naar de Katholieke Kerk met haar onverwrikbare autoriteit overhelt, doch terzelfdertijd kan er geen twijfel aan bestaan dat de groote massa in Engeland hard op weg is naar een modern heidendom."

„En wat het land betreft?"

„Economisch staan we er ernstig voor, wij hebben onze suprematie als industrieel land verloren en zullen die nooit meer terug kunnen winnen. Het is niet erg, dat we wat minder rijk zijn, als het geld maar beter verdeeld raakt. De tijd nadert snel dat Engeland verschillende zeer onplaisante maatregelen zal moeten nemen om z'n eigen organisme te cureeren."

„Hoe maakt Uw zoon het?" vroegen wij tenslotte den auteur.

„Daar doet U een goed werk mee", verzekerde de trotsche papa mij lachend, „dat U *Anthony* Gibbs niet in Uw interview vergeet. Nauwelijks van het Jezuieten College Stoneyhurst heeft hij zich als schrijver een reputatie gemaakt. „Little Peter Vacuum" bereikte reeds elf drukken, „Heyday" was ook succesvol, doch „Young Apollo" vind ik persoonlijk zijn beste boek. Zijn geest is heel anders dan de mijne, hij, de vijf en twintigarige, is veel realistischer, veel ironischer, heeft ueberhaupt een veel sterker ontwikkelden zin voor humor dan ik. En het parfum van jeugd, vroolijkheid en lach dat

over zijn werk hangt, schijnt grooten indruk te maken op de jongere generatie."

Het offficieele interview eindigde in de club met die warme woorden van aanbeveling voor schrijver's zoon, Gibbs II! Doch toen Sir Philip meestapte naar het Lagerhuis, waar dien laten middag de nieuwe schoolwet der regeering in debat zou komen, op die wandeling langs de Mall en door Whitehall, voorbij al die enorme regeeringspaleizen, kwam de filosoof-journalist-schrijver te mediteeren over het lot van groote en kleine landen. „Ik weet niet of de partijtwisten en de algemeene moeilijkheden ook zoo drukken in het land der „princesse" doch de herinnering aan de vrede en distinctie, welke ik steeds in Holland onderging, doen me soms wel eens daarheen terugverlangen te midden van al het rumoer dier getourmenteerde wereld, waarvan Londen maar al te zeer het middelpunt is...."

Londen: Voorjaar 1931.

WACHTERS (H. J. J.) LUTHER. (488) f 3.50 en f 4.50. R.K. Boekcentrale, A'dam.

De Luther-studie van H. J. J. Wachters verscheen voor het eerst in 1917 en dat thans hiervan een tweede uitgave is verschenen waarin de nieuwste beschouwingen zijn verwerkt, kunnen wij niet anders dan toejuichen.

Zelden hebben wij een voor iedereen lezenswaardig Lutherboek gezien als dit, waarbij tevens de buitengewoon breede behandeling van het onderwerp opvalt. Hier is een Katholiek aan het woord die niet nalaat Luther te bezien als een die „is en blijft voor ons de groote geesel Gods, de man door Gods Voorzienigheid toegelaten om in diep-gezonken tijden Christus' Kerk tot het besef te brengen van haar zedelijken val", zooals Prof. Dr. J. Hoogveld het in zijn voorrede uitdrukt.

Zelfs daar waar omtrent Luther minder fraaie dingen moeten worden gezegd, laat de schrijver niet na psychologische en andere redenen aan te voeren welke hiertoe hebben kunnen leiden. Vele bronnen, zoowel van voor- als tegenstanders zijn bestudeerd, om een zoo veel mogelijk juist idee te krijgen over de Luther-figuur. De donkere zijden van zijn leven zijn niet sensationeel behandeld om op deze wijze den mensch Luther naar beneden te halen. Integendeel, wij meenen zelfs dat dit onderdeel sober is behandeld en dat hetgeen ook voor onze dagen nog als vaststaand wordt verteld doch niet gedocumenteerd is te bewijzen, onvermeld is gebleven.

Het is waarschijnlijk overbodig te vermelden dat het Katholiek beginsel in geen elk opzicht is verwaarloosd, hetgeen juist de waarde ervan voor den Katholiek verhoogt.

Zij die iets meer van Luther willen weten en tevens begrijpen, kunnen in dit boek hun wetenschap opdoen.

Wat Paul Bourget het jongere geslacht heeft te leeren

door Dr. B. M. BOEREBACH.

I.

Eenmaal en nog geen honderd jaar geleden stelde de kunstenaar er zijn eer in vóór alles een rechtschapen en nobel mensch te zijn: *un honnête homme,* zooals het in de zeventiende-eeuwsche taal luidt. De zonderlinge, individualistische duizeling, die den mensch in den tijd der romantiek beving, deed den dichter, den schilder, den musicus of den acteur termen vinden om zich buiten het kader der algemeen geldende wetten te stellen en hij schiep een nieuw genre mensch: *den kunstenaar,* zonder meer. Niets is erbarmelijker vinding van het negentiende-eeuwsch vernuft dan de theorie *van de kunst om de kunst.* Het is absurd de kunst te beschouwen als een doel op zichzelf, „une fin en soi", terwijl zij slechts één der vormen is van onze geesteswerkzaamheid.

En even ongerijmd en ijdel is het van den kunstenaar te verlangen, dat hij heel zijn leven wijden zal aan het steriel — en in zich egoïstisch — pogen te komen tot een volmaakten uitdrukkingsvorm. Immers, hoogstens zal de kunstenaar er in dit geval in slagen, om met meer of minder oorspronkelijkheid een zeer individueel en betrekkelijk *aspect* van het uit te beelden schoonheidsobject weer te geven.

Deze formule, met al wat zij aan trots inhoudt, als zij laatdunkend spreekt van een mogelijk of zelfs noodzakelijk niet-begrepenworden door de massa, met al wat zij aan dwaasheid bevat, als 't betreft het beroep, dat zij doet op de instemming en het begrijpen door de „elite", houdt veel meer gevaar in voor den schrijver dan voor de andere kunstenaars. De rol toch van zijn kunst ligt hierin, dat hij den mensch een superieur vergeten brengt door hem te vermeien met de analyse van hem eigen gevoelens en ontroeringen en hem bekende verlangens en strevingen.

Als het werk van den schrijver deze rol niet vervult, beantwoordt het niet aan zijn doel. En de afwijzende houding, die bijv. een Anatole France zijn leven lang tegenover dergelijk werk heeft aangenomen, moge iets theatraals gehad hebben, haar dieperen grond vond zij in deze eenige overweging. Vanaf den dag, waarop de schrijver — romancier of dichter — geen natuurlijke belangstelling meer wekt, hetzij om de verveling, die van zijn zinloos werk uitgaat, hetzij om de pretentieuze duisterheid, waarin hij het product zijner schepping hult, doet hij beter zijn verder leven aan andere dingen te wijden.

De theorie van de kunst om de kunst is ten slotte alleen voor een verstandelijk-aanvaardbare interpretatie vatbaar, wanneer wij met voorbijgaan van haar oorspronkelijken zin, ze tegenoverstellen

aan een *zuiver utilaristische* kunst, dus één, die zich *uitsluitend* laat leiden door moreele, politieke, sociale, religieuze of humanitaire overwegingen. Romans en tooneelstukken „à thèse", moraliseerende vertellingen of tendentieuze gedichten staan niet in *direct* verband met de kunst, zonder nochtans daarvan om hun bijzondere strekking van het domein der kunst noodzakelijk uitgesloten te zijn. Echter ligt het primaire doel der kunst niet in een overweging van onmiddellijke utiliteit.

Niet dat de woordkunst in een daad bestaat, waaraan geen consequenties verbonden zouden zijn: het is geen „acte gratuit" zooals de Franschman het typeerend zegt. Maar zij moet niet tot *eerste* doel hebben: *te overtuigen, te leiden* of *te besturen*.

De les, die in deze daad besloten kan liggen, gaat er *ten overvloede* van uit en de resultaten van haar werking zullen veelal des te doeltreffender zijn, naarmate zij minder gewild schijnen.

Ongelukkigerwijze echter verliezen zeer veel jonge schrijvers — vooral romanciers — den zin voor *algemeene ideeën*, terwijl toch aan deze ideeën vrijwel ieder literair werk zijn *blijvende* waarde ontleent. Zoo zien wij het sinds een tiental jaren gebeuren, dat de jongere schrijvers hun werk niet meer opbouwen volgens vast-afgebakende, zij het dan soms verborgen directieven en dat dit werk zich niet meer ordent volgens de overwegingen en de begrippen, die de schrijver zich vormde of gevormd had omtrent het menschelijk bestaan en zijn voorwaarden. En in dit opzicht vertoont de Nederlandsche literatuur een veel schrijnender tekort dan de moderne Fransche letterkunde.

Toch zien wij ook in Frankrijk, hoe de meest bestudeerden en de verstandigsten onder de moderne schrijvers den dubbelen invloed ondergaan van de Duitsche philosophie van het „worden", die zoo niet verwoestend, dan toch ontbindend werkt in het domein van het verstandelijk denken en van de Engelsch-psychologische school, waarvan de minutieuze ontledingen den geest weerhouden van breede visies. — Gelukkig wordt de Freud-doctrine in Frankrijk in deze jaren zichtbaar-snel teruggedrongen naar de bescheiden, ondergeschikte plaats, die deze psychologie van het onderbewustzijn behoort in te nemen in het geheel der groote geestelijke stroomingen — bewustzijnstheorieën — van de voorgaande eeuwen —.

Een schrikbarender symptoom is echter, dat vele andere schrijvers zich laten vervoeren door het gemak, waarmede zij de pen hanteeren en veelal het instinct doen hoogtij vieren, terwijl zij zelfs een La Bruyère niet kennen, zoo min als zij er zich rekenschap van geven, dat men een boek moet leèren samenstellen. „Ars longa, vita brevis", luidde reeds het eerste der aphorismen van Hippocrates, hetgeen Baudelaire op zijn manier vertaalde door:

„Bien qu'on ait du coeur à l' ouvrage,
L' Art est long et le Temps est court."

En zelfs de „nonchalante" fabeldichter La Fontaine blijft hier niet achter, als hij in de eerste regels van zijn gedicht *Quinquina* deze woorden neerschrijft:

„Nous nous sommes prescit une étude infinie:
L' Art est long et trop courts les termes de la vie."

Als zeevaarders zonder compas, gaan vele jongere schrijvers heen over den oceaan van onbeschreven bladzijden, terwijl zij als bagage niets anders voeren dan wat jeugdherinneringen, wat brokstukken van ideeën en eenige brooze, verwarde indrukken, die zij in woord gaan verklanken. Is het wonder, dat deze onervarenen ten speelbal worden aan ieder der winden van wetenschappelijke innovatie's, psychische theorieën en voorbijgaande leerstellingen, die hun oorsprong dikwijls vinden in een der duistere cenakels, die in het letterkundig leven van ieder volk hun oorsprong vinden?

Zoo ontstond in onze dagen veel werk, soms onberispelijk van vorm en puur van klank, dat weliswaar onze zinnelijke verbeelding nog bevredigt of streelend tegemoet komt aan bepaalde behoeften van ons hart, maar in de zinledigheid waarvan ons verstand geen voedsel meer te vinden vermag en dat onzen geesteshonger onverzadigd laat.

„L'on se livre avec ferveur au plaisir d'admirer ce qui mérite de l'être, mais nulle admiration n'est sterile et rien n'enrichit l'âme tant qu'elle n'a pas pris son pli définitif comme un grand exemple. L'attitude d'un jeune homme devant les chefs-d'oeuvre c'est celle des sept Lorrains au tombeau de Napoléon: une leçon voilà, ce qu'il leur demande et quelle leçon? *Un art d'écrire,* oui; *plus profondément, un art de vivre,* schreven Pierre Varillon et Henri Rambaud, twee jonge Fransche schrijvers naar aanleiding van „*Une enquête sur les maîtres de la jeune littérature*", door hen ingesteld in de *Revue Hebdomadaire,* nu eenige jaren geleden.

Un art de vivre....... De mogelijkheden toch, die den taalkunstenaar worden geboden, gaan die van den musicus of den schilder ver te boven. Zij immers stellen in staat te naderen tot het waarlijk onuitsprekelijke, te komen tot de zuiver spiritueele werkelijkheden, die noch in klanken, noch in vorm kunnen vastgelegd worden: *de gevoelens* en *de ideeën,* die niet dan elementair en gebrekkig kunnen vertolkt worden door muziek of andere kunsten.

Wij komen hier tegelijk aan een nieuw gevaar, dat den schrijver dreigt. Gemakkelijk immers zal hij zich door het prestige van klank en vorm laten beheerschen en zelfs groote schrijvers zijn aan de betoovering van het woord niet ontkomen.

Herinneren wij ons slechts de namen van een Théophile Gautur, een Mallarmé, de Goncourts en zelfs een Hugo......

Als zij tot de blijvend groote litteraire figuren behooren, is het ondanks de onevenwichtigheid tusschen klank- en vormenschitte-

ring eenerzijds en de zinledigheid van gedachte anderzijds, die hun werk op menige plaats vertoont. Echter vertegenwoordigt deze tekortkoming in het werk van genoemde schrijvers niet anders dan de gebreken, die de deugden van welhaast ieder werk aankleven, terwijl de moderne schrijvers om hun schromelijk gebrek aan heldere begrippen veelal gedoemd zijn tot een onevenredige en onredelijke klank- en vormvergoding, waarachter zij vergeefs trachten de innerlijke zwakheid en het ephemeere van hun schepping te verbergen. „Dilettantisme” heette deze houding aan het eind van de vorige eeuw. En een der grootste bestrijders er van droeg den naam van Paul Bourget.

(Wordt vervolgd).

Van Diverse Pluimage

v. NELL-BREUNING S.J. (Oswald) BEURS EN MORAAL. Naar het Duitsch bewerkt door Mr. F. B. M. Wobbe. (255) f 3.90 en f 4.75. Lecturis, Eindhoven.

Zij, die als rechtvaardig mensch regelmatig met de verschillende beursmanipulaties in aanraking moeten komen door den aard hunner werkzaamheden, zullen wellicht door de helaas angstwekkende afstand welke bestaat tusschen de beurs en de moraal, meenen in dit boek sensationeele onthullingen te kunnen lezen.

Niets is minder waar. De schrijver heeft het doel gehad een proeve te geven „eener op den grondslag van den rechtvaardigen prijs opgebouwde moraal-theologische beginselenleer van de beurs”.

Het streng-logisch behandelde probleem toont ons mogelijkheden die, met inachtname van de huidige omstandigheden, het ideëele benaderen door het onverbiddelijk vasthouden aan de wetten van God. Dit boek dient door Katholieken die door studie of arbeid met het beurswezen in aanraking komen, gelezen of liever in studie te worden genomen. Zij zullen dan zien wat het huidige systeem voor verkeerds in zich draagt en hoe het vaak lijnrecht in strijd is met de moraal.

ARON (Marguerite) UN ANIMATEUR DE LA JEUNESSE AU XIIIe SIèCLE. (395) 20 frcs. Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

Hij, wiens levensbeeld in de serie: „Temps et Visages”, thans is opgenomen en die terecht wordt aangediend als een bezieler der jeugd is de gelukzalige Jordanus van Saxen, Jordanus Nemorarius, generaal van de Predikheeren van 1222 tot 1237. We staan verslagen bij het lezen van de geweldige werken, door hem tot stand gebracht. In die 15 jaar stichtte hij 240 kloosters en richtte 4 nieuwe provincies op. Engeland, Duitschland, Frankrijk, Nederland, België, Italië, Oostenrijk-Hongarije heeft hij doorreisd. Niet minder werk heeft de schrijfster gemaakt van het inwendig leven van dezen grooten pionier, talrijke oorspronkelijke anecdoten zijn in de diepgaande studie verwerkt, waaruit zijn geleerdheid, zijn onbaatzuchtigheid, zijn nederigheid en zijn blijmoedigheid blijken. Prachtig vooral is de schildering van het Middeleeuwsch Parijs als universiteitsstad. Merkwaardig is ook beschreven de stichting der eerste Dominicanessenkloosters onder Diana d'Andalo.

ANDREWS (C. P.) INDIë EN DE STRIJD TEGEN HET WESTEN. (192) f 2.50 en f 3.50. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Een rustig, bezadigd pleidooi met stevige bewijzen voor de beweging van

Mahatma Gandhi, door een Engelsch predikant, die jaren lang in het moederland en in Indië heeft gewoond. Uit de opsomming der redenen van den wrok van Indië tegen Engeland komt men tot de overtuiging, dat de commissie-Simons van Lord Birkenhead bitter weinig goeds tot stand heeft gebracht, dat Indië gekomen is tot de politieke jaren des onderscheids en dat vooral de naoorlogsche cynische tijdgeest er geen goed aan heeft gedaan. Het is een vicieuse cirkel als men redeneert: Indië kan niet alleen staan zonder Engeland. Het boek herinnert voortdurend aan het geruischlooze, gladgesmeerde raderwerk der Engelsche staatsmachine in Sheehan's Luc Delmege.

TIHAMéR (Dr. Tóth) REINE JEUGDRIJPHEID. Vert. door Dr. A. Cardijn. (216) f 1.50. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Hoevelen zou het goed hebben gedaan in hun jeugd een dergelijk boekje gelezen te hebben! Op aantrekkelijke, aanschouwelijke en toch uiterst kiesche man'er licht het den jongen voor in het moeilijke vraagstuk van het geslachtelijk leven. Het heeft op andere werkjes van dit soort voor, dat het zich alleraangenaamst laat lezen; het mist voor ernstig nadenkenden echter genoegzame diepgang. Bij de uiterst delicate stof hadden we voor ons land nog gaarne een gezaghebbend inleider gezien, die twijfelachtige plaatsen met zijn naam dekte of geschrapt of verbeterd had. Om het ons soms boertig aandoend Vlaamsch en om de typographische verzorging zal een Nederlandsche uitgave op een Hollandschen jongen beter uitwerking hebben. Overigens warm aanbevolen.

HIJ! LAAT TOEKOMEN UW RIJK. Uit het Fransch vert. door J. Sommer Pr. A. N. Govers, Den Haag.

Een stichtend boekje met heerlijke gedachten ter overweging, door pakkende voorbeelden verduidelijkt. De ongenoemde schrijver heeft niet de minste orde gebracht in de behandeling van zijn stoffen. De armoedige vertaling is zeker niet frisscher geworden door de nimmer goed te praten, verregaande slordigheid.

FRANQUINET (E.) VOGELS VLIEGEN BOVEN LIMBURG. (55) f 0.90. A. Goffins, Maastricht 1930.

Een keurig fleurig propagandageschriftje om allen schrik en vooroordeel te bannen, die er bestaan tegen het vliegen. Vooral vliegen als toerisme verdedigt de schrijver; geestdriftig en onderhoudend vertelt hij van zijn gewaarwordingen, zwevend boven het mooie Limburg. Het is verlucht met 16 foto's.

MüLLER LYER (F.) DE ONTWIKKELING DER BESCHAVING. (400) f 5.90 en f 6.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Dit boek, waarin accoord gegaan wordt o.a. met meeningen van Huxby, Darwin, Haechel en Bölsche, is voor ons niet bruikbaar.

SLUITER (Dr. C. H.) BOUW EN WEZEN DER MATERIE. (200) f 2.90 en f 3.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Een samenvatting der populaire lezingen in den loop van 1929 door Dr. Sluiter gehouden voor den microphoon der A. V. R. O.

DE SMET S.J. (P. J.) De groote Zwartrok. 1e Deel. NAAR HET ROTSGEBERGTE. (200) f 1.50. Vert. door F. J. Kersten. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Dit boek bevat een tiental brieven van de hand van P. J. De Smet S.J., waarin hij op zeer onderhoudende wijze zijn eerste reizen in het Indianenland beschrijft. Wat een moeilijkheden heeft de missionaris ondervonden en met wat een vuur vertelt hij daarover! In levendige kleuren schildert hij ons de zeden en gewoonten der verschillende volksstammen, die hij heeft bezocht en lief gekregen. Het doet

goed in contact te komen met dien „zielen-trapper", zooals Pater De Clippele S.J. hem in zijn voorrede noemt. Voor allen, die iets gevoelen voor het heerlijke missiewerk een mooi en leerrijk boek.

KARGEL (J. G.) TUSSCHEN DE EINDEN DER AARDE. (160) f 1.— Naar het Duitsch door E. Barth-van Marle. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

De zendeling, tevens schrijver van dit werkje, maakt in gezelschap van Dr. F. W. Baedeker een reis naar Siberië, om er de gevangenissen te bezoeken. Zij vertrekken vanuit St. Petersburg om daar van Siberië over China wederom terug te keeren.

De heer Kargel geeft ons met groote levendigheid de verschillende reisbeschrijvingen; hij geeft ons een kijk op den toestand der gevangenissen en niet zonder huiveren maken wij kennis met die ongelukkige dwangarbeiders.

Een zeer interessant boekje voor volwassenen.

KLöTZEL (C. L.) BRITSCH-INDIë IN DEN SMELTKROES. (270) f 3.90. W. de Haan, Utrecht.

Een actueel werk, gezien de tegenwoordige Ghandi-beweging. De schrijver behandelt op 'n prettige, leerrijke wijze de politieke toestand in dit land. Ook de zeden en gewoonten van het volk zijn uitvoerig beschreven.

Een boek, dat gelezen moet worden door een ieder die belang stelt in Britsch-Indië.

PELLETAN (Eugène) JAROUSSEAU. De Prediker in de Woestijn. (251) f 2.10 en f 2.90. Uit het Fransch vert. door H. Weiland. D. A. Daamen, Den Haag.

Jarousseau was een der predikanten, die, ten tijde van Lodewijk XVI, een protestantsche gemeente in Zuid-Frankrijk bestuurde. Volgens den schrijver een naïef geloovend man, die de lange reis naar Parijs aflegde om den koning meer vrijheid van godsdienst voor zijn geloofsgenooten te vragen. De voorstelling van zaken is eenigszins eenzijdig, beter gezegd, onjuist; gelijk meer gebruikelijk, worden politieke gebeurtenissen, als de Bartholomeusnacht, in verband gebracht met godsdienstige motieven.

Blijkbaar slaat de vertaler de ontwikkeling van de lezers niet bijster hoog aan; van woorden als apotheose, académie, acht hij het noodig, die in een voetnoot te verklaren. Blijkens dergelijke voetnoten schijnt hij ook te veronderstellen dat namen als George Washington, Pythagoras, de oude Frits, den lezer onbekend zijn.

Wegens de, op meerdere plaatsen, onjuiste voorstellingen kunnen we het boek niet aanbevelen.

NIEROP (Mr. H. A. van) SCHETS VAN HET BANKWEZEN. Volksuniversiteitsbibliotheek. (195) geb. f 1.90. Erven Bohn, Haarlem, 1930.

In dit keurig uitgegeven boekje bespreekt Mr. H. A. van Nierop helder en overzichtelijk alles wat met het Bankwezen in verband staat: het geld en de verschillende vormen, waarin de geldcirculatie zich gerealiseerd en waartoe zij met verloop van tijd gevoerd heeft. Niet slechts voor beginnende vakmenschen, maar ook voor leeken die in het bankwezen belang stellen, is dit werkje een uitstekende orienteering.

De groote Katholieke schrijvers in het Buitenland

door J. v. H.

Voor U sprekend[1]), geachte toehoorders, over de groote Katholieke schrijvers van heden, zal ik mij om twee redenen moeten beperken, vooreerst omdat mijn tijd kort is, en ten tweede omdat ik er zelf niet alles van weet. Het onderwerp is te uitgebreid voor mijn menschelijk vermogen.

Katholieke litteratuur of: de werken van Katholieke schrijvers! Er zijn moeilijk grenzen te trekken om aan te geven wat daarbinnen en wat daarbuiten valt. In Nederland gaan er van niet-Katholieke zijde voortdurend stemmen op, die beweren dat de Katholieke Nederlandsche schrijvers niet Katholiek genoeg zijn. Donker in „Den Gulden Winckel" en Nijhof in „De Gids" hebben onlangs nog deze beschuldiging gelanceerd. Maar de aanklacht hangt wel samen met de grondopvatting omtrent religie in het algemeen. Wij Katholieken, beschouwen den godsdienst meer als een verstandszaak, die natuurlijk het gevoelsleven niet onberoerd laat, hoewel er individueel een voorbeeldig Katholiek leven denkbaar is, waarin de gevoelselementen tot een minimum gereduceerd zijn. Buitenstaanders baseeren alle godsdienstig geloof vrijwel op het gevoel, meer op instinctieve krachten dan op het verstand en zoo is het consequent, dat zij van een geloovige verwachten, dat zijn gevoelsleven doordrenkt zij van geloofsinhoud. Poëzie is nu eenmaal meer een product van al die mysterieuze krachten, die wij onder den naam gevoel samenvatten, dan van het verstand. Dit verschil van opvatting verklaart althans eenigszins de teleurgestelde verwachting van vele niet-katholieke critici. In de Latijnsche landen zal het verschil tusschen een Katholiek en niet-Katholiek schrijver vaak nog moeilijker te constateeren zijn. Daar heerscht een sterker en zuiverder, een „bodenwüchsiger" Katholieke cultuur: de van de kerk vervreemden zitten ondanks alles nog verworteld in Katholieken bodem en ademen nog min of meer Katholieke lucht in. De geloovigen zelf hebben minder de eeuwigdurende behoefte om te getuigen, om hun geloof naar voren te brengen dan de Katholieken der hervormingslanden. Zij zien de dingen der wereld in harmonischer verband met de grondwaarheden van het Katholicisme dan wij. In het Noorden gaat het Katholicisme graag geharnast, strijdvaardig en voortdurend bereid tot weerstand. Zoo is het voor de Latijnsche landen onmogelijk de juiste grens aan te geven. Een schrijver als de Spanjaard de Unamuno, in Nederland geen onbekende, heeft boeken geschreven, die een Zaligverklaring nauwelijks in den weg zouden staan; daarnaast echter ook heel andere.

Het zuiverst Katholieke en litterair belangrijkste werk van het

[1]) Dit artikel is een K.R.O.-toespraak.

vorig jaar — het kwam uit op het eind van '29 — is wel het epische drama of dramatische epos. „Le Soulier de Satin" van den meest Katholieke der Fransche schrijvers, Paul Claudel. Claudel is een typisch Latijnsch-Katholieke verschijning, die buiten de Romaansche sfeer niet denkbaar is. Voor hem en zijn poëzie is alle water doopwater, alle tarwe hostie-tarwe en alle wijn miswijn, d.w.z. hij ziet de aarde en haar elementen, hij ziet wereld en leven in het licht der menschwording Gods, der verlossing en der verrijzenis. De menschwording Gods heeft het zegel eener sacrale wijding gedrukt op alle dingen: hij ziet het lichaam als een toekomstig te verrijzen en te verheerlijken lichaam, hij ervaart den geheimen zin van Paulus' woord, dat de geheele schepping „verzucht en als in barensweeën verkeert, de verheerlijking der kinderen Gods verwachtend".

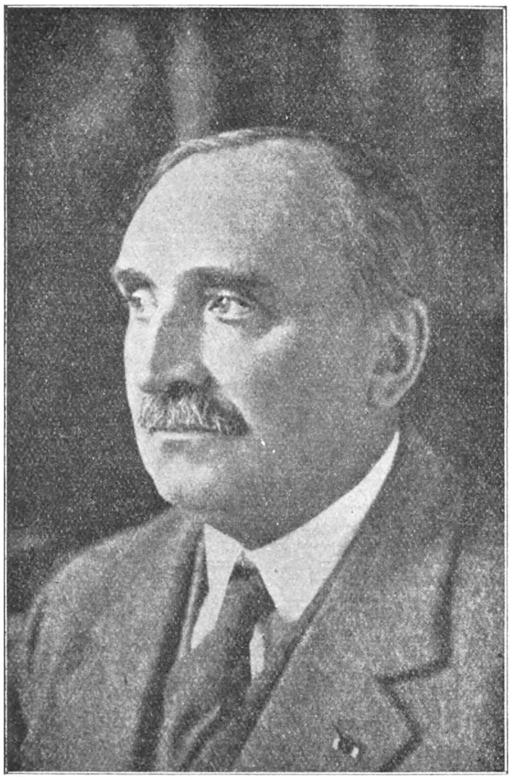

PAUL CLAUDEL

De beste beschouwing over „Le Soulier de Satin" verscheen in het allesbehalve Katholieke Maandschrift „La Nouvelle Revue Française", waaruit ik het volgende citeer. „Met het doel het Katholieke Poëem in zijn volle integriteit te verwezenlijken heeft Claudel deze ontzaggelijke parabel gedicht, een meesterwerk van machtige kunst, dat in zijn afwisseling, in de kracht en den rijkdom zijner middelen de textuur der schepping zelf navolgt, dat een soort investituur verleent aan de hiërarchisch geordende vermogens onzer natuur. Claudel wordt gedreven door een ideaal als van een kathedraalbouwer, het ideaal eener schoonheid waartoe hemel en aarde medewerken...... Claudel heeft willen getuigen door een werk, dat de limiet der kunst haast doorbreekt, dat de poëzie, de Katholieke

poëzie, een systeem is van algeheele transformatie van de elementen der wereld". Aldus de „Nouvelle Revue Française". Zijn titel ontleent het drama aan een daad van Donna Prouhèze, de heldin van dit onspeelbaar lange stuk, die vreezend dat haar hartstocht haar zal meesleepen en haar de goddelijke orde zal doen overschrijden, haar satijnen schoentje in de handen van het Madonnabeeld neerlegt. En de Madonna beschermt haar. In het beslissende oogenblik wint haar geweten het op de kwellende, jaren lang gekoesterde liefde voor den geweldigen Don Rodrigue. Deze Don Rodrigue is de hoofdfiguur uit dit hemel en aarde omspannende werk. Hij is een Titanenfiguur met donkere afgronden in zijn ziel, die stijgt tot de steilste hoogte van menschenmacht, die het buiten God meent te kunnen stellen en àldoor wordt opgejaagd door de liefde voor een vrouw, waarvan hij bij goddelijke wet gescheiden blijft; maar ten slotte wordt hij, gebroken en vernietigd, voor oud vuil meegegeven aan een bedelnon.

Claudel heeft zich bij dit werk geïnspireerd op de groote poëzie van den Bijbel, op Shakespeare en Calderon. Niet slechts naar de stof, maar ook naar den geest leeft het geheel in den bloeitijd der Spaansche cultuur, de zestiende eeuw. De steile Romantiek, het intransigente Katholicisme, het felle realisme en de levende mystiek dier cultuur hebben dit drama opgebouwd.

Een ander werk van streng Katholieke structuur en inspiratie en van meer dan gewone beteekenis, is de tweedeelige roman van Sigrid Undset „Gymnadenia" en „Het Brandende Braambosch". De Noorsche schrijfster, die in Nederland reeds ingeburgerd is sinds „Kristien Lavransdochter", heeft hier de middeleeuwen verlaten en is teruggekeerd tot den modernen tijd. Zij beschrijft in deze boeken den levensgang van Paul Selmer, een jongen intellectueel die na troebel sensueele ervaringen, onvoldaan over de levenshouding en de geestesinstelling van zijn omgeving, den weg vindt naar het Katholicisme en daarin zijn zielehonger, zijn drang naar het hoogere en betere gestild voelt. Dat dit door en door Katholieke werk niet slechts binnen den geloofskring geprezen wordt, blijkt uit een bespreking van Kurt Münzer in het liberale tijdschrift „Die Literatur". „Men beweerde", zegt hij, „dat Sigrid Undset een niets dan Katholieke schrijfster was geworden, een propagandiste der Roomsche leer, een fanatieke dogma-geloovige; van alle scheppende inspiratie verlaten, zou zij een bekeering, een verleiding tot het Katholicisme geschreven hebben. Niets daarvan! met een geestesvrijheid en Ueberlegenheit, zooals men ze bij Katholieken zelden vindt, behandelt zij de groote religieuze quaestie. Zij is zonder ook maar de minste afbreuk, als Katholiek de persoonlijkheid gebleven, die haar vroegere werken schiep. Zij is zèlf wel vervuld van dat verheven Christendom, waartoe haar held zich ontwikkelt in den roman. Dit is het derde groote epos van Sigrid Undset en dat men zich niet zoo willoos eraan overgeeft, ligt slechts daaraan, dat het in den tegenwoordigen tijd

speelt. Dit boek komt zoo onmiddellijk uit ons zelf, uit onze eigen zielehouding, uit onze persoonlijke conflicten en complexen, dat juist deze enge betrekking ons afstoot." Aldus Kurt Münzer. Ook in Noorwegen zelf is het werk als een Sigrid Undset waardig product gewaardeerd. Over Undsets beteekenis is reeds dikwijls gesproken. Zij hanteert haar pen als een wichelroede, die de diepste en verborgenste bronnen der ziel met onfeilbare juistheid ontdekt. Zij beschikt met koninklijke heerschappij over de geheimen van natuur en menschengemoed: voor haar indringende schouwing wijken alle nevels en gaan alle sluiers open. Als spelenderwijze vormt zij haar menschen, tot ze gigantisch uitgroeien in gestalten die onvergetelijk blijven. Ondanks haar epische breedte, haar wijd uithalen, waardoor haar romans tot de lengte der oude sagencycli uitdijen, is zij een der meest gelezen schrijvers van het oogenblik.

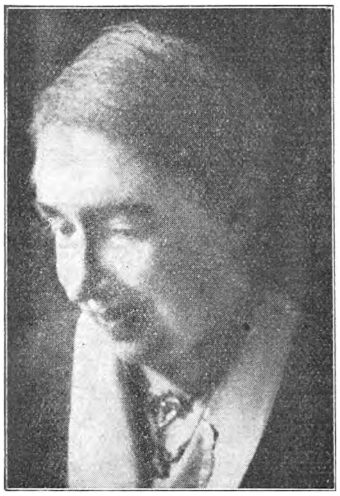
ENRICA VON HANDEL-MAZZETTI

Naast Sigrid Undset mag Enrica von Handel-Mazzetti vermeld worden, die met de twee deelen van haar „Frau Maria" — het derde zal den roman voltooien — de lijn van haar vroeger werk heeft doorgetrokken. Is Sigrid Undset een sterk Noorsche natuur, de schrijfster uit het oude cultuurland Oostenrijk, waar de Germaansche kracht getemperd en bezield werd door Zuidelijke levensblijheid en vormschoonheid, is geheel en al kunstschrijfster. Niet dat in haar geen sterke natuurkracht werkzaam is, die vooral in haar eerste werken soms nog onbedwongen doorbrak, maar zij styleert haar helden en heldinnen meer naar haar persoonlijken smaak en sympathieën dan naar de norm eener inspireerende natuur. Haar lezend, gevoelen we aldoor de structuur van haar eigen gemoed, haar geestdrift en haar strijd, haar innerlijke weerstanden. Ondanks het kunstmatige, het soms gewrongene en gewilde van den opzet en den uitbouw harer boeken, is en blijft zij een groot schrijfster. Er welt in haar een nooit uitdrogende bron van fabuleerkunst; haar vermogen om zich in een tijdperk, in een atmosfeer, in een cultuurstadium in te denken en in te leven, blijft verbazing wekken.

In „Frau Maria" beschrijft zij het wel en wee van een Stift voor adellijke dames te Quedlinburg in het begin der 18de eeuw. Frau Maria is een echt Handel-Mazzettiaansche figuur, een wezen van sneeuwblanke naïviteit, een kind uit een andere wereld, een

wereld van bloemen, van morgenrood en lenteglans. Maar naast deze menschenfee plaatst de schrijfster toch ook weer figuren, die zwaar zijn van menschelijkheid, de Abdis-Hertogin Elisabeth, koning August van Saksen en tallooze anderen. En zoo spint zij het lange, lange sprookje van Frau Maria, onwerkelijk en ver af en toch weer ontroerend en aangrijpend van diepe en nabije natuurlijkheid.

De merkwaardigste Katholieke roman van 1930 in Engeland is wel „Robert Peckham" van Maurice Baring, een schrijver, die juist den laatsten tijd in Frankrijk geïntroduceerd wordt. Baring heeft reeds veel romans gepubliceerd, die meestal spelen in de diplomatenwereld en zich kenmerken door een zekere gereserveerde distinctie, het ideaal van den gentleman. In „Robert Peckham" keert zich Baring tot de historie en behandelt in historische verkleeding een echt Engelsch probleem, den strijd tusschen de liefde voor zijn land en den trek naar Rome en het Roomsche geloof. In het grafschrift ligt de geheele tragedie opgesloten: „Hier ligt Robert Peckham, Engelschman en Katholiek, die na Engelands breuk met de Kerk, Engeland verliet, omdat hij in zijn land niet leven kon zonder het geloof en in Rome aangeland, daar stierf, omdat hij niet leven kon buiten zijn land". Baring geeft zijn verhaal in den vorm van een autobiografie van Robert Peckham zelf: zoo verplaatst hij ons ongemerkt in de eigen sfeer van dien tijd. De groote interessen en hartstochten der 16de eeuw leven in dit sobere, voorname boek.

Het nieuwste, geruchtmakende werk van Papini, „Gog", is een boek, dat bijzonder „geistreich" is, maar dat het aflegt tegen zijn voorganger „Sint Augustinus". In dit laatste boek riep de doordringende, breede, religieuze geest, die Papini is, de schim van den grooten Kerkvader voor ons op in zijn menschelijke en goddelijke gebondenheid; „Gog" is, voor ons gevoel, geschreven met een al te breeden en sarcastischen grijnslach. De krachten van het Katholicisme gaan al te zeer schuil achter geestigen spot: het meest Katholieke aan dit werk is de naam van den schrijver.

PAPINI

Naast deze bekende grootheden hebben allerlei minder beroemden de Katholieke litteratuur, als we 't zoo noemen willen, verrijkt. Een feit van beteekenis in het afgeloopen jaar was de oprichting van het Katholieke tijdschrift „Vigile", waarvan de namen Jacques Maritain en François Mauriac als de leiders, voor ingewijden wel ongeveer de richting en den geest aangeven. De

Katholieken zochten een nieuw vaandel om zich eronder te vereenigen. Het is trouwens opvallend dat meerdere groote Parijsche uitgevers, Crès, Flammarion, Plon, Grasset, Gallimard om het hardst religieuze werken, historische, hagiografische en andere, op de boekenmarkt brengen. Dit wijst op een vernieuwing der godsdienstige behoefte onder de lezende massa. Grooten bijval vond onder andere het onlangs verschenen leven der vroegere actrice en latere boetelinge Eve Lavallière.

De laatste roman van Mauriac „Ce qui était perdu" toont wel den wil van dezen Katholieken schrijver om het geloofsterrein hoe langer intenser in zijn kunst te betrekken. Tot nu toe heeft hij in zijn essay's herhaaldelijk van zijn Katholicisme getuigd, doch zijn romans deden menigeen daaraan twijfelen. Met „Vigile" en met „Ce qui était perdu" heeft hij wel alle onzekerheid omtrent zijn geestesrichting weggenomen. Litterair lijkt ons zijn laatste roman niet zijn beste. Het is een begin, dat een vervolg vraagt: dan zal wellicht blijken dat het onsamenhangende, het verspreide der motieven in de compositie slechts schijnbaar is.

HENRI BORDEAUX

Henri Bordeaux behoort reeds tot een oudere generatie. Hij heeft vroeger boeken geschreven, die de wanhoop der bibliotheekbedienden uitmaakten; zóó werden ze stukgelezen. „Tuilette", dat na-oorlogsche toestanden beschrijft, en „Murder-party", uit de „Revue des deux Mondes" van '30, zijn zeer spannende romans, vooral de laatste, waarin uit een soort gezelschapsspel een tragedie groeit; maar boven het niveau van een goed gecomponeerd en goed geschreven verhaal, zooals er tientallen geschreven worden, komt Bordeaux niet uit.

De bekende tooneelschrijver Henri Ghéon, die in '29 de tijden van den Pastoor van Ars voor ons opriep met zijn driedeeligen roman „Les Yeux de l'Enfer et du Ciel"; een werk van eigenaardige compositie, publiceerde in '30 „La vieille Dame dans la Rue", een jeugdliefde, waaraan hij dertig jaar geleden reeds schreef. Bijzondere waarde heeft het boekje niet; het is meer een amusante „Spielerei", dan een zwaar serieuze roman.

Een schrijver van frissche, landelijke originaliteit is Henri Pourrat, wiens „Pavillon des Amourettes" in '30 verscheen. Zijn ideo-

logieën wortelen in de grandioze Fransche traditie, en zuigen haar levenssappen uit het oude en steeds nieuwe Katholicisme. Het is geen binnenkamer- of salonromantiek die hij schrijft, maar het romantisch doorweven leven van het stille Auvergne van een honderd jaar terug.

In Duitschland wordt de Katholieke litteratuur met zeer mannelijke kracht hoog gehouden door de vrouwen Gertrud von le Fort en Ruth Schaumann. De eerste, die in haar vroegeren roman „Das Schweisstuch der Veronika" het oude en nieuwe Rome tot een harmonischen achtergrond had vereenigd, is in haar jongste werk de eeuwige stad trouw gebleven. „Der Papst aus dem Ghetto" speelt in het Middeleeuwsche Rome. Toch grijpt dit boek minder aan dan schrijfsters eersteling. Men mist erin het persoonlijke, het doorleefde, wat haar eerste werk zoo aanschouwelijk, zoo levensecht maakte. — Een dichteres van bijzondere inspiratie is Ruth Schaumann. Haar legendenbundel: „Der blühende Stab", is, naar ik meen, haar eerste prozawerk. Als ik het vergelijken moest, zou ik het plaatsen naast Helmans „Hart zonder Land". Het proza van Ruth Schaumann is een stille kristalklare stroom: elk woord is een kracht, een schoonheid op zich en toch voegt zich alles met uitersten eenvoud in den loop van 't geheel. Het bezit een innigheid, een volheid van ziel, die een geheel eigen atmosfeer scheppen, ongeveer als „De Queeste naar het Hart". Het eeuwige, het Goddelijke, Jesus Christus zelf, beheerschen den achtergrond dezer legenden: men wordt onmerkbaar ontvoerd aan de nabije realiteiten van het alledagsleven. Men ademt een andere lucht, leeft in een andere wereld, in de wereld van schrijfsters droom. De suggereerende kracht van haar voorstelling en zegswijze is ongewoon sterk. Haar kunst bloeit op uit de overwegend religieuze bezieling van haar gemoed. Het stille werk dezer bekeerlinge is poëzie van het zuiverste gehalte. Naast dit legendenboek verscheen nog een bundel gedichten van haar hand „Die geliebten Dinge", wel een der beste van dit gedichtenarme jaar.

Het beste werk van Peter Dörfler in 1930 — hij gaf nog een ander boek uit — is: „Die Lampe der törichten Jungfrau". Deze romanschrijvende priester zet de traditie van Heinrich Federer door. Zijn figuren zijn gewoonlijk krachtige, als uit den bodem gegroeide menschen, met sterke hartstochten en diepe gemoedsaffecten. In dit werk beschrijft hij in markant proza den moreelen ondergang van een gezin: temidden dier aan lager wal rakenden stelt hij de sterke figuur Apollonia, een wees, die karaktervast haar weg gaat en houvast biedt aan haar wankelende omgeving. — In tegenstelling met Peter Dörfler, die zijn romanwereld liefst met menschen van te lande bevolkt, is Franz Herwig in zijn latere werken de beschrijver van grootstadproblemen en -conflicten. Deze Magdeburger, die is opgegroeid met het expressionisme, heeft een serie romans gepubliceerd, waarin hij afgronden van ellende en verwording openslaat, maar waarin ook de goddelijke lichtstraal schijnt. In 1930 verscheen

„Fluchtversuche", een werk dat het vervolg vormt op twee voorgaande. In al deze boeken leven kinderen Gods naast kinderen der wereld: het grootstadleven golft er veelvormig doorheen, conflicten ontstaan en lossen zich op, maar Herwig, die wel de wereld beziet van uit zijn geloovig standpunt, bezit helaas! niet de scheppende en beheerschende kracht om een volkomen bevredigend geheel. een harmonische visie op zijn wereld te geven. De wil is bij hem sterker dan het talent. Zijn opvattingen over Katholieke kunst heeft hij uitgesproken in een brochure van eenige jaren her, waarin hij het Katholieke van een werk vooral daarin zoekt, dat er die bijzondere orde en harmonie van het eeuwige licht heerscht, waarin het Katholicisme alles beschouwt. Na één bladzijde, één zin reeds moet men gevoelen: hier spreekt een Katholiek. Inordening van alle dingen naar God, dit is het kenmerkende van een Katholiek kunstenaar.

Meer Heiligenroman dan hagiografie is „Die Heilige Elisabeth" van Franz Johannes Weinrich. De ziel der Middeleeuwen en de ziel der H. Elisabeth leven in dit boek. Het is een schoone verbeelding, meer dan een schoone historie, die Weinrich schrijft, vol van menschelijken weemoed en leed, maar ook vol van grootheid, van kracht en Godsliefde. Een wonderinnige Heiligenziel, die trilt als een blad, gevoelig voor eigen en anderer smart, maar die zich spant in strakke bezieling onder den adem Gods, zoo heeft de dichter Weinrich ons deze heilige gravin van Thüringen uitgebeeld.

In Engeland bekommeren zich de beste Katholieke schrijvers niet onmiddellijk om litteratuur, doch allereerst om de levende idee. De Dioskuren Belloc en Chesterton, van wie de eerste het Romaansche, de ander het Angelsaksische element in de Engelsche cultuur tot uiting brengt, zijn nog altijd schrijvers, wier ideeën vrucht zetten in minstens twee werelddeelen. De min of meer belangrijke romans van Miss of Mr. die en die vallen weg naast de springende bronnen van levend water, die hùn boeken meestal vormen. Belloc's „Richelieu" is veel meer dan een biografie van den genialen staatsman: het is een geschiedenis der erfzonde van het Nationalisme, van welke erfzonde de noodlottige Kardinaal de Adam is. Een anderen, minder succesvollen Kardinaal-staatsman behandelde de ongelooflijk vruchtbare Belloc in zijn eveneens in '30 verschenen biografie van Cardinal Wolsey.

Chestertons hoofdbijdrage in 1930 is „The Resurrection of Rome", wederom een boek van grillige genialiteit. Chesterton is een levend bewijs van Sint Paulus' woord: „de Waarheid zal u bevrijden". Ondanks zijn Katholieke gebondenheid is Chesterton de meest speelsche en vrije geest van Europa. Als men Europa, wat gezocht, met den getroubleerden Koning Lear wilde vergelijken, dan zou Chesterton zijn „jester", zijn hofnar wezen. In Rome ziet Chesterton de stad der altijddurende verrijzenis, de stad die zich telkens weer vernieuwt, de stad der onsterfelijke vruchtbaarheid. Ook hier is

het Katholicisme hem weer de metaphysica van het gezond verstand.

Minder bekend dan Belloc en Chesterton, maar van niet minder vigoureuze, temperamentvolle intellectualiteit is de priester Ronald Knox, die in zijn boek van dit jaar „Caliban in Grubstreet" een bijtende satyre schreef op de verwarring der geesten in Engeland. De drie laatste auteurs vertegenwoordigen een nieuw type van den Katholieken schrijver, zooals hij ook elders, in Nederland in de persoon van van Duinkerken, in Frankrijk in die van Henri Massis optreedt, menschen die de schoonheid van het woord slechts als zuiver erkennen in dienst van het menschgeworden Woord. Intellectualistisch georiënteerd is de idee hun liever dan de impuls, blijft de schoonheid hun onvoorwaardelijk weerschijn der Waarheid.

De bekeerlinge Sheila Kaye Smith, die een gevestigden naam bezit als schrijfster van goede romans, publiceerde dit jaar een boek dat in Anglicaansche kringen speelt en waarin haar Katholicisme niet zoo merkbaar is. De verdeeldheid der Anglicaansche geestelijkheid in geloofszaken vormt een der tragische factoren van „Shepherds in Sackcloth". Het einde van het boek vormt het aangrijpende tafreel, waar de oude rector Bennet, na het vertrek van zijn Bisschop, met wien het tot een breuk gekomen is, de rekening van zijn leven opmaakt en God niets kan aanbieden dan wat oude schapen, daar hij zijn invloed op de jonge verloren heeft.

Ik heb mij beperkt tot de Katholieke schrijvers. Er zou nog veel te zeggen zijn over religieuze, zelfs Katholieke werken van niet-Katholieke auteurs. Het godsdienstig vraagstuk blijft ten allen tijde een bron van inspiratie en ook het niet geloovig deel van Europa, dat groot werd door het Katholicisme, kan zich moeilijk ontworstelen aan deze atavistische herinneringen.

BOEKBEOORDEELING.

HENDRICHS S.J. (F.). DE GOUDEN KETEN DER WAARHEID. f 0.30 5de Druk. Govers, Den Haag.

Een boekje dat binnen een paar maanden in 25 duizend exemplaren verspreid wordt, „voorziet werkelijk eens in een behoefte". Het is een — ik zou haast zeggen — geniale gedachte geweest van Pater Hendrichs om een dergelijk boekje samen te stellen. Misschien is er hier en daar nog iets aan te perfectioneeren, maar de opzet van een dergelijken Catechismus voor volwassen Katholieken en niet-Katholieken is van een groote verdienste. Voor leeken is het een klein Encyclopedietje over geloofszaken.

MAGNUSSEN (Ingeborg). MIJN THUISKOMST. Vert. door H. S. f 0.25 Limburgsche Boek- en Kunsthandel. Heerlen, 1930.

Ingeborg Magnussen verhaalt in deze brochure haar overgang van een orthodox Bijbelvast Lutheranisme tot het Katholicisme. Haar bekeeringsgeschiedenis is tot een diepzinnige, gedachtenrijke beschouwing der Katholieke leer geworden. Voor Katholieken en Katholiseerenden is dit korte geschriftje in zijn onopgesmukten eenvoud en mannelijken waarheidszin troostende en sterkende lectuur.

Wat Paul Bourget het jongere geslacht heeft te leeren

door Dr. B. M. BOEREBACH.

II

„Het is de groote kunst voor den mensch te blijven", herhaalde Goethe immer weer met bijzondere voorliefde. „Le chef d'oeuvre de l'homme est de durer" klinkt het voortdurend in Bourget's werken en wetenschappelijke artikelen.

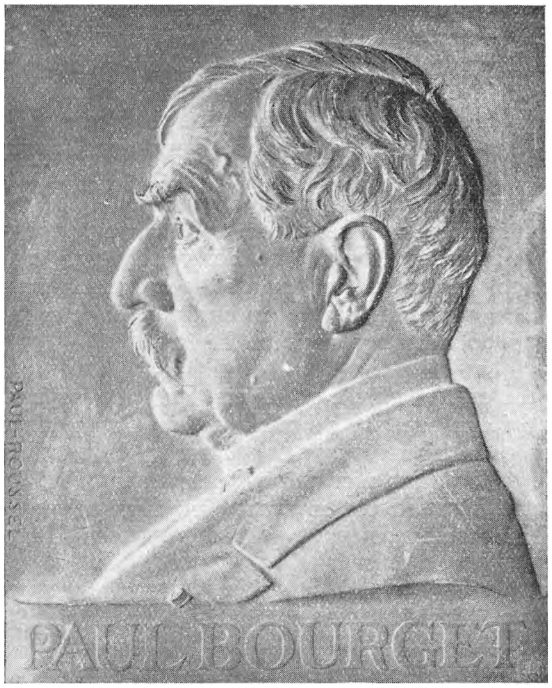

PAUL BOURGET

Hoezeer dat devies van den meester van Weimar in strijd is met de koorts tot innovaties, die ook in Frankrijk sinds de tragische breuk van '89 voortdurend is toegenomen en nog aldoor schijnt te blijven toenemen sinds een oorlog, waarin het toch overduidelijk gebleken is, dat het land zijn redding uitsluitend te danken heeft aan den heropbloei van zijn vele atavistische deugden. Helder houdt Bourget deze laatste waarheid in ieder van zijn nieuwe romans zijn landgenooten voor.

Vóór alles deze oude beproefde deugden te versterken; met een meer en meer bedachtzame volharding te strijden voor het ongerept voortleven van wat Frankrijk tot in onze dagen overbleef van zijn oude geestes- en maatschappij-disciplines; een zoo niet wantrouwende, dan toch uiterst behoedzame houding aan te nemen ten opzichte van die proefnemingen, die deze laatste beginselen dreigen aan te tasten; het gemeenschapsleven vooral niet te zeer als een spel van improvisaties, dat voor onbepaalden tijd altijd weer opnieuw kan begonnen worden; dit leven integendeel als een continuïteit te beschouwen, die zoo hecht en lang

mogelijk dient gehandhaafd te blijven, ziedaar eenige van de richtlijnen van de maatschappelijke gedachte, die Paul Bourget voortdurend zijn lezers voorhoudt.

Juist in tegengestelden zin werkt in Frankrijk de openbare overheid en tegelijk ook helaas! een publieke opinie, die als vergiftigd werd door de valsche schittering van groote, onbegrepen woorden als evolutie en vooruitgang.

Waar voor velen het woord vooruitgang synoniem werd met verandering, wijst Bourget er voortdurend op, dat men niet kan voortgaan, indien men den voet geen vasten steun geeft op den bodem, van waar men voorwaarts schrijdt. Met andere woorden: iedere vooruitgang veronderstelt gedeeltelijke permanentie. Het synoniem van vooruitgang is ontwikkeling. Is het dan geen eenvoudige eisch van het gezond verstand, dat men diè organisaties, die men als beproefd en deugdelijk erkennen moet, intact laat en zelfs beschermt? En zoo mogelijk tracht er nog verbetering in aan te brengen?

Dat is toch een maatschappelijke gezondheidswet van de meest elementaire evidentie. En alleen op dèze zuiver redelijke gronden al, is Frankrijk aan de Katholieke Kerk haar vollen steun verschuldigd. Wee het land, dat tegen beter weten in, op grond van een verkeerd geinterpreteerde democratische gedachte reageert in een zin, die in lijnrechten strijd is met de traditie, waaruit een volksziel gegroeid is. En wee den geleerde, die in de ondeugd vervalt de lijn van zijn gedachten niet te redresseeren, als zijn theorieën door de reëele feiten gelogenstraft worden.

„Tout homme est l'addition de sa race", heeft een Fransch philosoof Blanc Saint-Bonnet gezegd. „Tout peuple est l'addition de son passé", klinkt het waarschuwend uit Bourget's geschriften. Den zin van dat verleden in een volk veranderen roept een breuk te voorschijn tusschen onze voorouders en ons en beteekent de verwoesting van het vaderland en de vaderlandsche ziel. En een voortdurende bedreiging ligt in de geestesziekte, waarmee velen van de jongeren behept zijn: namelijk te leven voor het oogenblik alleen met ontkenning van gisteren, a fortiori eergisteren, kortom van heel het werk van het voorgaande geslacht: een ziekte, die Paul Bourget kenmerkend: *la momentanité* doopte.

Het zal niet moeilijk vallen na de bovenstaande uiteenzettingen te begrijpen, dat ook de Fransche moderne literatuur meer dan in vroegere eeuwen ledig raakte van substantie en ledig ook van innerlijk, vooral zedelijk leven. En toch is het Fransche volk van nature een volk van humanisten en moralisten. Het houdt van de dingen der ziel en heeft bij het onderzoek daarvan een diepte bereikt, die nimmer overtroffen werd in spijt van alle Freud-theorieën. Daarom is het zaak, dat deze volksziel zich zelf terugvinde en weer zich zelve worde. Dat deze ziel alle vergaarde conventie afwerpe en

het veld van de kunst zoo wijd mogelijk verbreede. Men heeft haar doen gelooven, dat de moraal geen plaats kon vinden in de kunst, dat ware kunst niet dienstbaar gemaakt zou kunnen worden aan religieuze of moreele doeleinden. De moraal, dat verheven bezit van onze beschaving, een zoo bij uitstek menschelijke zaak! En men begreep niet, dat met de uitschakeling van den rechtvaardigheidszin en het moreele gevoel uit de letterkunde men er tegelijk die groote conflicten uitbande, die de verheven superioriteit van een kunst als van Racine et Corneille uitmaakte; men vergat of scheen te vergeten, dat men daarmee het verheven menschelijke aan de kunst ontnam en haar overleverde aan het pure zinnenleven, aan het primitieve driftenleven die, beide, het meest vulgaire en animale, het minst rijke deel ook van ons wezen vormen.

En terwijl niemand gulhartiger erkent, dat er vele talenten schuilen onder de jonge Fransche schrijvers, vraagt Bourget dezen, dat zij weer oprecht worden met zichzelven en anderen, dat zij weer volledige menschen worden — volledig van zieleleven vooral, dat zij Franschen zullen zijn, die zich met ijver en liefde zullen zetten aan de oplossing van de nobele en ernstige problemen van het maatschappelijk leven; menschen, die zullen denken alvorens de pen ter hand te nemen, die in zich zullen cultiveeren den rechtmatigen trots en een groote menschenliefde, nederigheid en zelfverloochening, die zich ten slotte verre zullen houden van schreeuwende en leugenachtige reclame-theorieën en luidruchtige manifestaties, opdat de Fransche literatuur als in de afgeloopen eeuwen weer moge worden de meest menschelijke en de meest oprechte van Europa.

Intusschen is zijn onverpoosde werken tot een levend voorbeeld geworden voor die velen. Ieder jaar verrijkt zich zijn oeuvre en doet ons voor nieuwe verwonderingen staan. Nu eens is het een roman als *Nos actes nous suivent*, die zich voor nauwelijks twee jaar geleden voegde bij de zeer groote voorgangers: *le Disciple, l'Etape, l'Emigré, le Démon de midi.* Dan weer brengt een nieuw critisch werk als: *Au service de l'orde* onze gedachten terug naar de onvergelijkelijke *Essais de psychologie contemporaine.* Iedere steen, door dezen grooten architect en onvermoeiden werker toegevoegd, geeft meer volmaaktheid aan het geheel van het bouwplan, dat hij nu reeds zestig jaar geleden ontworpen heeft.

Op den dag, waarop Paul Bourget zijn „exegi monumentum" zal laten hooren, zal daar een monumentaal gebouw opgerezen zijn, van magistrale conceptie, van rechte lijnen en schoone ornamenten, waarvan wij nu reeds den top zich hoog ten hemel zien heffen.

Reeds bij het begin van zijn schrijversloopbaan stuurde Bourget zijn werk welbewust in de richting, waaraan het in onze dagen zijn grootheid heeft te danken. Anatole France heeft de herinnering vastgelegd aan die edele gesprekken, die 's avonds en tot in den nacht gewisseld werden onder de hooge boomen van het „Luxembourg"

en van de avenue de l'Observatoire, waar *„Paul Bourget, presque adolescent encore, apportait ses fines analyses et ses élégantes curiosités!"* Weinig kon de „dilettante" van de *„Jardin d'Epicure"* toen de kracht vermoeden die onder die élégance schuil ging. Maar hij en geheel het denkende Frankrijk zou die kracht ervaren op den dag, waarop *le Disciple* verscheen. En zelfs de volgende geslachten ondergingen in geest en hart den weerklank van den droeven en dieproerenden ernst van het Voorwoord van dit boek. Het gedachtenleven en de taal van Frankrijk hadden in 1889 — het jaar van de verschijning van genoemd werk — lang het gevaar van een doodelijk verval geloopen. Door zijn fijnen taalzin en zijn groote ontwikkeling vermocht Anatole France de taal te redden. Wie zou de Fransche hoofden en harten redden? Dat was Bourget. De *Disciple* en zijn voorbericht werden de woorden, die bevrijding brachten en die aan de Fransche letterkunde haar waardigheidsbewustzijn en haar zedelijke grootheid teruggaven.

En welke waren die woorden? M. Paul Bourget verklaarde voor de eerste maal onomwonden, dat de literatuur *een dienende rol heeft te vervullen.*

„Dienen" wordt zijn levensdevies. En rondom zich verzamelde hij vanaf dien dag de schrijvers, die evenals hij bereid en geschikt waren om „dienaren" te zijn. Zoo was hij het die den jongen, toenmaals onbekenden Barrès van *Sous l'oeil des Barbares* zijn levenstaak wees en het den jongen „dilettante" van dat oogenblik mogelijk maakte zijn rol van geestelijken vader der jongere geslachten aan de zijde van Bourget en Maurras te vervullen. En nog immer verwekt Bourget dienaren onder de jonge talenten, voor wie hij zich meer dan een meester, een vriend betoont.

„Toujours je me suis dit, depuis que je suis vieux, en supputant le peu de jours qui me restent à vivre: „Ces derniers jours, je les emploierai à servir encore", legt hij een der hoofdpersonen uit *La Vengeance de la Vie,* zijn voorlaatst-verschenen boek, op de lippen.

Balzac noemde zich „docteur ès sciences sociales". Is Balzac dezen naam waardig, Paul Bourget is het méér. *„Wij zijn",* zeide hij eens tot Henri Bordeaux, *„getuigen",* waardoor hij verstond, dat het werk van den criticus, van den romancier vóór alles een waarde van objectieve en nauwgezette waarneming moet hebben. Echter voegde hij er aan toe: *„Maar getuigen, aan wie het niet verboden is tot de oorzaken terug te gaan."*

Zoo heeft hij niet opgehouden te speuren naar de oorzaken waaruit de kwalen voortkomen, die onze tegenwoordige maatschappelijke orde dreigen te verstoren. En hij is er toe gekomen een leerstellig geheel van doctrines samen te stellen, waarin diè moreele en maatschappelijke wetten vóór alles haar plaats vinden, die door het individu, het volk of de maatschappij niet overtreden worden, zon-

der dat er individueele ontwrichting of maatschappelijke crisis uit geboren worden.

Paul Bourget behoort tot de phalanx van geesten, die door de onverschrokkenheid, waarmee zij reageeren op de dwalingen en utopieën van hun tijd de waarheid ten slotte zóóveel overtuigingskracht bijbrengen, dat de boosaardige hardnekkigheid, waarmee die dwalingen zich staande houden, op een bepaald oogenblik plotseling gebroken wordt. Zulke mannen behooren tot twee aera's: die, welke rond hen zieltoogt en die, welke, dank zij hun onverpoosd streven mede, eenmaal zal geboren worden.

En hoewel zoon van de negentiende eeuw, zal zijn vriendschap voor Taine en Barbey d'Aurevilly, hem niet weerhouden een scherpe critiek te oefenen op het romantisme, het scepticisme en het fetichisme van den vooruitgang zoodat hij zijn machtig aandeel zal hebben in de renaissance die zich in het Fransche geestesleven begint af te teekenen.

Het is als romanschrijver dat Bourget meer succes heeft dan als criticus. *Cruelle Enigme* en *Un crime d'amour*, waarvan de lectuur den Katholiek verboden moet blijven, vestigden onmiddellijk zijn naam als romanschrijver. Zij verleidden het publiek door het elegante realisme, maar vooral door de diepgaande psychologische analyses, die er in voorkwamen. Zonder de hereditaire en physische invloeden, die zich in het leven der opeenvolgende geslachten doen gevoelen, te loochenen of zelfs te verkleinen, ging Bourget te midden van de groote naturalistische strooming van zijn tijd terug naar de groote meesters op zielkundig gebied, die de zeventiende eeuw had gekend. En hij zag, als zij, in de menschelijke natuur een conflict van hartstochten en verlangens, maar tevens de mogelijkheid om te komen tot de vorming van een sterken wil, *een persoonlijkheid* en zulks ondanks de zwakheden, den herhaalden val en de beproevingen, waarmee deze zielestijging noodzakelijkerwijze gepaard gaat. Daarom ook legde hij een klemmenden nadruk op de waarschuwende en leidende, door velen verloochende stem van het geweten.

In *le Disciple* verklaart de schrijver dit geweten verantwoordelijk niet alleen voor de eigen daden op zich, maar tegelijk voor den terugslag, dien zij rondom zich vinden. Hij toonde in dit werk een zoo niet geheel onverwachte, dan toch tot dan toe ongekende strengheid van oordeel, waaruit duidelijk de smartelijke bekommernis, sprak, die hem met betrekking tot het menschenleven had aangegrepen.

Vanaf *le Disciple* opent zich een wijd en onverstoord perspectief in het grootsche werk van den schrijver: nimmer meer is hij de zuiver-belangstellende toeschouwer van het menschelijk gebeuren; iederen keer weer gaat hij terug naar de oorzaken en geeft hij zich rekenschap van het waarom der gebeurtenissen. In *Cosmopolis* — eveneens voorbehouden aan volwassen lezers — analyseert hij de

mentaliteit der cosmopolietische kringen, die men in alle wereldsteden als Parijs, Rome en Caïro ontmoet. Mogen karakter- en nationaliteitsverschillen evenals godsdienst- en rassevijandschappen zich soms minder duidelijk aan het oog vertoonen en als weggewischt lijken, een familie-drama is voldoende om ze in volle heftigheid weer te voorschijn te roepen. In *l'Etape* waarschuwt hij voor een overijld doorvoeren van een slecht begrepen democratische gedachte, en teekent ons de wanorde en anarchie, die uit een en ander kunnen voortspruiten. *Un divorce* en *le Démon de midi* leeren ons hoe de Katholieke godsdienst alleen een oplossing kan brengen voor de diepe smarten en zwakheden, die aan ons leven onafscheidelijk verbonden zijn. In *Nos actes nous suivent* en *la Vengeance de la Vie* legt hij er den nadruk op, hoe de door ons geconcipieerde en gestelde daden onvermijdelijk haar gevolgen met zich voeren.

Waar de ontleding van de romantechniek van dezen grooten schrijver in het bestek van dit artikel geen plaats meer kan vinden moge ik met de volgende algemeene opmerkingen besluiten. Zonder vooropgezette ideeën zette Bourget zich eenmaal aan de studie van de maatschappelijke organisatie, zonder dat hij er zich nog rekenschap van vermocht te geven, waarheen zijn studie hem zou voeren. Maar ten slotte kwam hij tot de erkenning van de noodzaak van een regelend moreel gezag voor individuën en volkeren-groepen, die zonder dat gezag voortdurend bedreigd zouden worden door de ergste en moordendste anarchie. En Paul Bourget liet zich opnemen in den schoot van onze Moederkerk.

BOEKBEOORDEELING.

HOMEROS. ODYSSEUS' DOOL. (Zang V tot zang XIII). (255) Vert. door Nico van Suchtelen. Geb. f 2.50. Wereldbibliotheek, 1930.

Nico van Suchtelen heeft het meest romantische gedeelte der Odyssee in eigenaardig rythmeerend proza vertaald, een proza, dat ik dactylisch zou willen noemen en dat het Grieksche rythme gelukkig imiteert. Odysseus' lotgevallen lijken op een hedendaagschen avonturenroman, maar geschreven in een tijd, toen de menschen nog geen haast kenden, toen men nog verhalen kon met weidsche gezapigheid. In deze wereld is alles „pour le mieux dans le meilleur des mondes". Alles wordt idyllisch geidealiseerd.

De vertaling leest aangenaam. Voor niet klassiek gevormden is dit boekje een gelukkige kennismaking met de vroegste periode der Grieksche cultuur. Het is een werk dat slechts volwassenen in handen worde gegeven.

THOMAS (Fred) STERVENDE BINNENZEE. (96) Uitg. 't Kasteel van Aemstel. 1930.

De „Stervende Binnenzee" is natuurlijk de Zuiderzee, waarvan Fred Thomas hier op onderhoudende wijze vertelt. Hij heeft ze bevaren in allerlei richting, de stille stedekens bezocht aan haar kust en de verloren eilandjes in haar boezem. Vlot en levendig beschrijft hij verleden en heden van al het merkwaardige, dat de Zuiderzee bespoelt. Een boekje dat de stemming nalaat van een aangename herinnering.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

PéROCHON (Ernest) MARIE-ROSE MéCHAIN. 15 fr. Plon, Paris. 1931.

Er ligt een werkelijke bekoring over dit boek van Ernest Pérochon, dit weemoedige boek over verijdelde jongemeisjesdroomen, over voor-oorlogschen welstand en na-oorlogsche ellende. Pérochon beschrijft hier op kleine schaal de veranderingen en verwoestingen, die de oorlog veroorzaakt. Middelpunt van het verhaal is de maire-familie Méchain, die haar eenigen zoon verliest en gaandeweg verarmt. Grootmoeder, moeder en kleindochter verhuizen naar de nabij gelegen stad en lijden er een kommervol bestaan. Marie-Rose, de kleindochter, slaat zich dapper door het ontgoochelingsrijke leven heen, ondanks desillusie en tegenslag. Houvast aan iets hoogers en beters dan de karige voldoeningen van het alledaagsche leven hebben deze menschen niet: hun eng bestaan zit vastgeregen in wat conventioneele fatsoensbegrippen.

Frisch en levensecht vertelt Pérochon van deze provincie-bewoners: hij componeert zijn roman naar juiste verhoudingen en teekent zijn menschen met groote scherpzinnigheid. De groote omkeer, dien de oorlog brengt, voltrekt zich langzamerhand als onder den druk van een somber noodlot. De meesten zijn er niet tegen bestand en verliezen alle levensenergie, doch Marie-Rose komt haar geestescrisis te boven en vindt zich zelf terug in een arbeidzaam leven. Een goed geschreven en onderhoudend boekje.

BAILLY (Auguste) LE FIGUIER MAUDIT. 12 fr. Fayard et Cie., Paris, 1931.

Françoise Dornier komt na den dood van haar zuster als huishoudster bij haar verweduwden schoonbroer, dokter Landry, dien zij reeds jaren hartstochtelijk bemint. Maar wijl zij geloovig en trotsch is, houdt zij zich op een afstand. Een enkele maal echter bezwijkt ze. Haar strijd laat haar geen rust; ze verliest haar geloof en kwijnt een dorren ouderdom te gemoet, „le figuier maudit".

Het boek is onrein in strekking en uitwerking, een inmoreel product. De dagelijksche, vooral nachtelijke strijd van Françoise met haar troebele fantasieën is, hoe menschelijk ook, geen aanbevelenswaardige lectuur. Bailly is van meening, dat de menschelijke instincten onbedwingbare natuurkrachten zijn, die hun vrije doorbraak moeten hebben. Moreele overwegingen zijn atavismen of scrupels: de mensch leve zich uit. Wie dit niet doet, is een „figuier maudit". Er ligt over dit boek, zooals over alle heidensche werken, een lustelooze levenswanhoop: de ziel wordt er doodgedrukt onder den drang der lijfsbegeerten. Het boek lijdt bovendien aan eenzijdig Freudisme: het leven wordt uitsluitend gezien als een sexueele obsessie. Een noodlottig boek in alle opzichten.

BEDEL (Maurice) PHILIPPINE. 15 frs. Gallimard, Paris, 1930.

Philippine is een aardige satyre op het Fascisme. Maurice Bedel is een laaiende vijand van Mussolini en vindt het Fransche regiem een paradijs naast de terreur in Italië. Tevens hekelt hij bepaalde Parijsche toestanden, zoo het in beheer nemen van periodieken door zakenmenschen. Belangrijk als letterkundig werk is dit romannetje niet. Bedel schrijft meestal prikkelende actueele gevalletjes, die een tijdlang de menschen bezig houden, maar spoedig vergeten zijn. Over tien jaar zal zich nauwelijks iemand „Philippine" herinneren. Het boekje is een charge, die een oogenblik amuseeren kan.

Een rijke bazarbezitter koopt een Revue en reist met zijn dochter Philippine naar Rome, van waaruit hij lofzangen over het Italiaansche regiem aan zijn tijdschrift opzendt. Te Rome komt hij voortdurend met de politie in aanraking: ten slotte wordt hij zelfs uit het land gezet. Maar hij ziet in alles slechts de bezorgdheid en de goede organisatie van het Fascisme. Philippine heeft er intusschen een fiançé bij gewonnen.

LANSON (G.) LE MARQUIS DE VAUVENARGUES. 12 frs. Hachette, Paris, 1930.

Luc de Clapiers, Marquis de Vauvenargues, is een schrijver uit den Voltaire-tijd, die de laatste jaren bijzonder de aandacht is gaan trekken. Miss May Wallas heeft een paar jaar geleden een gedegen werk over hem geschreven; in Frankrijk verschenen er meerdere studies over hem. Blijvend zal die belangstelling wel niet zijn: Vauvenargues' werk is daarvoor te onbeduidend. Het aantrekkelijke in hem is een zekere frissche natuurlijkheid en gevoeligheid: overigens moraliseert hij er even vervelend op los als zijn 18de eeuwsche confraters. Hij was officier en stierf op 32-jarigen leeftijd. Vriend van Voltaire, was hij vol eerbied voor het religieuze, maar vervreemd van het Katholicisme, een typische verschijning in dien tijd van geestesvervlakking en nuchterheid. Het rationalisme grenst gewoonlijk aan sentimentaliteit. Vauvenargues hoedt zich voor die uitersten, ofschoon zijn theologie geheel beheerscht wordt door het heerschende Deïsme.

Lanson heeft dit alles heel zorgvuldig, een beetje taai, in dit boekje beschreven. Voor vakmenschen heeft 't zijn beteekenis.

Duitsch

WEINRICH (Franz Johannes) DIE HEILIGE ELISABETH VON THüRINGEN. (330) 8.50 M. Kösel & Pustet. München, 1930.

De dichter Franz Johannes Weinrich heeft zich geïnspireerd op de Heilige Elisabeth om een beeld van Middeleeuwsch leven te ontwerpen. Het is meer roman dan Heiligenleven, meer verbeelding dan historie. In breede fresco's schildert hij leven en bedrijf der Hongaarsche koningsdochter. Slechts een dichter kan de dertiende-eeuw-

sche atmosfeer zoo zuiver voelen en weergeven, kan een zoo bontgekleurd tafreel schrijven, waar zonde en deugd, zelfzucht en opoffering, Godsliefde en aardsgezindheid vlak naast-een huizen. Elisabeth zelf is van een albasten doorzichtigheid en puurheid: haar sterke liefde voor echtgenoot en kinderen loutert zich in de reinste Godsliefde. Haar liefde voor de armen en noodlijdenden is een ware hartstocht. Kracht en teederheid wonen samen in haar ziel en het is die vereeniging, die haar zoo hemelsch menschelijk en menschelijk hemelsch maakt. Deze schoone verbeelding geschreven te hebben bewijst het bijzondere talent van Weinrich. Hij dingt niets af op de hoogheid van Elisabeths heiligheid en deugd en laat ons toch haar menschelijkheid voelen in de stormen, die over haar ziel komen. Het is een wondermooi boek, geschreven in beeldrijke taal en met indringend begrijpen van de sidderingen eener Heiligenziel.

KOHNE (Gustav) DIE VON HABICHTSHORST. Roman. (200) 3.50 M. en 5.50 M. Grunow, Leipzig, 1930.

Gustav Kohne schrijft stoere romans over stoere menschen met ouderwetsche zeden en tradities. Het Hanoveraansche land met zijn Saksische boeren is het terrein zijner verhalen. „Die von Habichtshorst" vormen een boerengeslacht, dat van ouder op ouder een groote hoeve bewoont en met taaie verbetenheid zijn goeden naam handhaaft voor zijn omgeving. Tot aan den grooten oorlog verloopt alles in het oude spoor; doch de oorlog ontrooft den ouden boer eenige zoons en de ontredderde toestand van daarna verwoest zijn fortuin en slaat de geheele familie uiteen. Het boek eindigt in groote verbittering.

Een roman in den traditioneelen trant, een pleidooi voor vaderlandszin en landelijke zeden. Kohne verstaat het in sobere trekken een karakter uit te beelden, een gebeurtenis te schilderen. Zijn methode doet wat ouderwetsch, wat naïef zelfs aan, maar er ontstaan toch krachtige figuren onder zijn hand, menschen zonder eenige sentimentaliteit, die met verkropt gemoed weerstand bieden aan de nooden en rampen van den tijd. De oude Habichtshorst wordt een tragische figuur in zijn zwijgende verstarring, in zijn machteloosheid tegen een onverbiddelijken ondergang. De na-oorlogsche toestanden onder de boerenbevolking zijn hier goed beschreven. Het is geen salonromannetje, maar een boek van schorsruwen ernst, van boersche stevigheid en diep menschenleed.

HERMANN (Georg) NOVEMBER ACHTZEHN. Roman. 7 M. Verlagsanstalt, Stuttgart, Berlin. 1930.

Als achtergrond van de ziele-verwikkelingen, in dezen roman verhaald, dienen de voor Berlijn zoo merkwaardige dagen van den vooravond en den morgen der November-revolutie van het jaar 18. Toch is deze achtergrond geen loutere tooneeldecoratie: de schrijver wil rond de geschiedenis van twee menschen een voorstelling

geven van de gevoelens, die Berlijn beheerschten op dat historisch moment. Veelal gaan de openbare gebeurtenissen — zelfs diep ingrijpende — zonder veel inwerking voorbij aan het geïnteresseerd toeziende publiek: men tracht zich te handhaven en de gewelddadige beïnvloeding van buiten af te weren. Maar tegen het dag na dag indruppelende vocht der oorlogspsychose, trachtten de menschen zich vergeefs te weren: zeker de bewoners van een stad als Berlijn. Op den duur leefden ze alleen nog maar oorlog, wat van zelf in een walg voor den oorlog omsloeg. Men onderging den oorlog en zijn gevolgen meer dan men hem meemaakte. Men wist in Berlijn dat een revolutie onvermijdelijk was en met even groote zekerheid voelde men, dat zij in het leven van het Duitsche volk voorloopig slechts oppervlakkige veranderingen kon teweeg brengen. Als middelpunt dient de geschiedenis van een journalist op jaren, die hoewel getrouwd, een liefdesbetrekking begonnen heeft met een jong meisje. Zijn huwelijk is van den beginne ongelukkig geweest: al lang leeft hij gescheiden. Het eenige wat hem teroughoudt van een echtscheiding is, dat hij zielsveel houdt van zijn kinderen en de scheiding van hen onmogelijk kan verwerken. Totdat hij op den avond van den eersten gedenkwaardigen dag uit zijn apathie wordt wakkergeschud door een ietwat melodramatische zelfmoordpoging van zijn geliefde. Als hij 's morgens weer met zijn Nuckelino het „omgewentelde" Berlijn bezoekt, staat zijn besluit vast, alle pogingen aan te wenden om tot een wettelijke echtscheiding te geraken. Beide gezichtspunten zijn machtig mooi tot een werkelijk levend geheel in elkaar gezet. „Ein wahres Kunstwerk der Darstellung" zegt het prospectus: dezen keer met recht. Het werk is geschreven in een weemoedig-stil-spottenden toon, kan schaterlachen, glimlachen en ernstig zijn, zonder ooit bijtend te worden of den ernst al te ernstig te nemen. Het getuigt van een zeldzame taalbeheersching en een buitengewoon interessante, direkte, eenigszins naar het dialect zweemende uitdrukkingswijze. De vlotte taal pakt zoo onmiddellijk, dat men het werk gerust op iedere willekeurige bladzijde kan openslaan en beginnen te lezen: de rake manier van zeggen boeit terstond, afgezien van iederen inhoud. Jammer maar, dat deze niet genoeg aan den vorm beantwoordt. Een door het heele werk loopende sceptische levenshouding, die spot zelfs met wat de schrijver zelf nog waardevol vindt, het in de heele verwikkeling van het verhaal aansturen op de noodzakelijkheid der echtscheiding, en een nauwelijks-omsluierde abortus-beschrijving maken, dat het een boek is voor zeer weinigen.

LIPPERT (Peter) DIE KIRCHE CHRISTI. 3.50 M. en 5.— M. Herder & Co., Freiburg im Breisgau.

De bekende Jesuiet Peter Lippert heeft met dit nieuwe boek over de Katholieke Kerk eenigszins gebroken met de tot dusverre over het algemeen gevolgde apologetische behandeling van dit pro-

bleem. Hij heeft getracht de H. Kerk uit te beelden als „geloofsobject" in den diepsten zin van het woord, zich daarbij niet baseerende op tastbare historische bewijsvoeringen. Wij meenen dat een op deze wijze geschreven werk over de Kerk juist voor onzen tijd van het grootste belang is. Het meer en meer naar voren tredende religieus sentiment van den mensch, na een periode van streng-materialisme, zal zeer zeker in deze „Kerkgeschiedenis" veel vinden, dat harmonisch meeklinkt met de eigen zielsgesteltenis.

Een verdere groote verdienste van dit boek is dat het schitterend geschreven is, waartoe deze behandeling van stof zich juist leende. Dit alles maakt het boek tot één van de merkwaardigste en belangwekkendste werken, die in onzen modernen tijd over dit onderwerp verschenen en de apologetische waarde er van, juist omdat het niet apologetisch is in den zin zooals wij hebben uiteengezet, kan niet genoeg worden gewaardeerd.

Dit boek moet worden gelezen door den ontwikkelden Katholiek, terwijl ook zoekende andersdenkenden buitengewoon veel zullen halen uit de beteekenisvolle hoofdstukken van Pater Lippert's werk.

Engelsch

KAYE-SMITH (Sheila) SUSAN SPRAY. (375) 7/6. Cassell & Co., Ltd. London.

Deze „History of a female preacher" is beduidend beter dan Kaye-Smith's vorige roman „Shepherds in Sackcloth"; het wil ons zelfs voorkomen dat *Susan Spray* een der beste romans is tot nog toe door haar geschreven.

Het is duidelijk dat de schrijfster de figuur van Susan niet gecreëerd heeft om van een eigenaardige godsdienstige beweging te vertellen, maar om den ontwikkelingsgang van 'n merkwaardige vrouw te kunnen vastleggen. Een vrouw, wier geestelijke en physieke verlangens vreemd beheerscht worden door een religieuze geëxalteerdheid. Het is een artistieke prestatie van Kaye-Smith dat zij in de figuur van Susan — die het tot leidster van een secte, „the church of Jehovah-Jireh", weet te brengen — aannemelijk heeft weten te maken, dat haar motieven gedeeltelijk zuiver, gedeeltelijk valsch waren. Vrij sterk zelfs en eenigszins ironisch worden de ongunstige zijden van Susan's karakter belicht; toch blijft de indruk dat zij een vrouw is van zeer bijzondere geesteshoedanigheden.

Wij noemden dit een der beste romans tot nog toe door Sheila Kaye-Smith geschreven, wegens de diepgaande karakteranalyse van Susan, — die boven alle andere figuren blijft domineeren —, beinvloed door haar godsdienstige aspiraties en drie huwelijken, de voortreffelijke milieuschildering, de merkwaardig goed getroffen 19de eeuwsche sfeer en het vlot verloop van het verhaal.

Hoe grondig de schrijfster studie moet hebben gemaakt van ver-

schillende 19de eeuwsche toestanden blijkt uit talrijke details van den roman, bv. in het eerste deel, spelend omstreeks 1840, — het beruchte hongerjaar.

Een roman, dien wij gaarne aanbevelen.

SINCLAIR (Upton) ROMAN HOLIDAY. (271) Bernhard Tauchnitz, Leipzig.

Het is wel een eigenaardig-vernuftige intrigue, welke Upton Sinclair voor zijn *Roman Holiday* heeft gevonden. Een Amerikaansche jongeman, Luke Fater, verongelukt tijdens een autorace, ligt eenige weken buiten bewustzijn en beleeft dan, in een hallucinatie, een leven, in het Rome van ruim honderd jaar voor Christus, dat eigenaardig identiek is aan zijn werkelijk bestaan. Zooals bekend, is Upton Sinclair een fel criticus van allerlei Amerikaansche toestanden — men denke aan „Oil" en „Mountain City" — die in dit opzicht waarlijk geen blad voor den mond neemt. Ook in de merkwaardige stof, die hij zich in *Roman Holiday* koos, heeft hij ruimschoots gelegenheid gevonden, van zijn maatschappelijke kritiek te laten blijken. Tevens is hij een knap en vlot verteller; ook van deze eigenschap van zijn talent is *Roman Holiday* een goed specimen.

Een roman, welke aanbevolen kan worden voor ontwikkelde volwassenen.

BOEKBEOORDEELING.

SPARENBURG (A.) DE BIJBEL, GELEZEN DOOR EEN NUCHTER MENSCH. f 2.25 en f 2.90. Hollandia-Drukkerij, Baarn, 1930.

De heer Sparenburg voelt veel voor het Nieuwe, maar niets voor het Oude Testament. De Bijbel van het Oude Verbond is voor hem niet veel meer dan een sprookjesboek uit overouden tijd, toen de menschheid nog ruw en simpel van zeden was. Van des Bijbels goddelijken oorsprong is bij hem geen sprake.

Dit boek is vierkant in strijd met het Christendom en zijn dogma's, zoodat het voor Katholieken verboden lectuur vormt.

LEEUWEN (W. L. M. E. van) EPIEK EN LYRIEK. (350) f 3.50 en f 3.90. J. B. Wolters, Groningen-Den Haag.

De verzamelaar heeft leesboek en woordkunst in één werk vereenigd. Terecht werd de lectuur als hoofdzaak beschouwd en werd de woordkunst in voetnoten ondergebracht, zóódanig, dat de docent de behandeling dier stof naar omstandigheden kan uitbreiden.

De uitvoering is bijzonder goed, de buiten-tekst-platen voldoen aan artistieke eischen; maar de keuze van enkele stukken, o.a. een essay van Emerson, noopt tot de verklaring, dat het boek ons voor onze middelbare scholen minder geschikt lijkt.

Aanteekeningen bij Aldous Huxley

door P. W. ASSMANN.

„I find nowadays that I simply don't want to be up-to-date. I have lost all desire to see and do the things, the seeing and doing of which entitle a man to regard himself as superiorly knowing, sophisticated, unprovincial."

Deze bekentenis in een der laatste bundels essays — *Do What You Will* — door A l d o u s H u x l e y in het licht gegeven, doet eenigszins zonderling aan voor den man, die sedert eenige jaren doende is het moderne leven van zijn land te observeeren — talentvol, maar vanuit een beperkten gezichtshoek, — en die, vooral sedert de verschijning van zijn roman *Point Counter Point* een steeds belangrijker plaats is gaan innemen in een bepaalde phase van het cultuur-litteraire leven van Engeland.

ALDOUS HUXLEY

Door de toenemende bekendheid, welke de werken van Chesterton, Belloc, Noyes ten onzent verkrijgen, terwijl die hunner tegenstanders hier nog weinig geïntroduceerd zijn, kan men er licht toe komen de positie, welke de meeningen dier Katholieke auteurs in hun land innemen, als invloedrijker te beschouwen dan inderdaad het geval is.

Het is zeker een feit dat, telkens wanneer een nieuw werk van hen verschijnt, de critiek blijk geeft van verrassing over een bepaalde zienswijze, aan welke, over 't geheel, nog geen aandacht was geschonken, en genoodzaakt is de juistheid daarvan te erkennen. Het is hun enorme verdienste dat inderdaad een kentering van talrijke meeningen door hen bewerkstelligd wordt, — dat zij noodzaken tot een herziening van waarden, tot dusver als ontwijfelbaar juist aanvaard.

Maar in het cultuur-litteraire Engeland bestaat nog een sterke anti-christelijke strooming — erfenis van afgeloopen decennia, — in bijzonderheden steeds zich wijzigend, maar in wezen steeds zich gelijk gebleven. Tot haar voorname richtinggevers behoort A l d o u s H u x l e y, (geb. 1894) in wien het bloed van zijn grootvader, — Thomas Henry Huxley — „Darwin's Bulldog" — zich niet heeft verloochend.

In 1920 debuteerde hij als prozaschrijver met een verzameling „short stories" *Limbo*, met korte tusschenpoozen gevolgd door bundels essays, reisbeschrijvingen, korte verhalen en eenige romans.

Hij laat zich daarin kennen als een buitengewoon scherp opmerker, een goed stylist, die het verstaat zijn ideeën suggestief en in brillanten stijl te uiten, vooral ook als een cynicus, maar als een bevooroordeeld, en daardoor beperkt, denker, die meer dan eens blijk geeft het historisch Christendom slecht te kennen.

Enkele der stellingen, door A l d o u s H u x l e y in zijn essays opgezet, kunnen voldoende aangeven in welke richting zich zijn denken voornamelijk beweegt. Zoo beweert hij o.a. dat „monotheism and polytheism are the rationalisations of distinct psychological states, both undeniably existent, as facts of experience, and between which it is quite impossible for us, with the merely human faculties at our disposal, to choose". En verder: „one psychological fact is as good as another, there is no conceivable method of demonstrating that God is either one or many".

Telkens ook weer kan men hem er op betrappen het historisch christendom zoo slecht te kennen, dat hij daarin bestrijdt, wat er in 't geheel geen deel van uitmaakt. Hij gaat te keer tegen „dualism and manicheeism" en weet niet dat de Kerk deze reeds lang geleden veroordeelde.

Waar H u x l e y zich tegen het geloof richt, maakt hij een meer dan rijk gebruik van cynisme, daardoor tevens van de zwakheid zijner overtuiging blijk gevend. Humor, satyre, cynisme hebben hun rechten, maar deze strekken zich niet zoover uit, dat zij de voornaamste levenskwesties mogen en kunnen oplossen. Schouderophaling en verachting zijn geen oplossingen; een grap doet imbeciel aan in groote vraagstukken. Het zal het ongeluk veler lezers van H u x l e y zijn, dat zij, begoocheld door zijn schitterenden, suggestieven stijl, dit niet zullen weten te onderscheiden.

Het ware wezen der dingen ziet A l d o u s H u x l e y niet: zijn zelfbeschouwing stuit tenslotte op een ondoorgrondelijk duister, zijn intellect ziet daardoor alles in een samenhang van nutteloosheid, belachelijkheid; hij moest wel cynicus worden, pessimist; en 't is dan ook een zinledige, in alles onvoldaan latende, beklemmend doellooze en meedoogenlooze wereld, die hij zich in zijn boeken schiep. Een wereld, waarin zich slechts die sujetten bewegen, voor wie niet de noodzakelijkheid bestaat, de regeling hunner hartstochten door een hoogere Macht te laten vaststellen. Een slechts gedeeltelijk reëele wereld, maar die voor hem, den paganist, volle werkelijkheid is.

Een wereld, die velen als de hunne zullen herkennen.

De lezer, die bevoegd is kennis te maken met A l d o u s H u x l e y, kan dit het best doen door zijn roman *Point Counter Point* te lezen. Het is de massale roman van een brok modern leven, individueel en sociaal, waarin personages van allerlei pluimage optreden: artisten, geleerden, bohémiens, nietsdoende rijke dames, een-

voudige volksvrouwen, communisten, fascisten, cynici, gewetenlooze praatjesmakers, wellustelingen, sterken van geest, wilszwakke tobbers. Allen meesterlijk geplaatst in hun eigen omgeving, met een sterk persoonlijk leven, — in zooverre slechts met elkander overeenkomend dat H u x l e y in hen allen iets heeft gelegd van zijn minachting voor het leven, van zijn overtuiging der onrechtvaardigheid en der doelloosheid daarvan. De eenige, eenigszins bindende gedachte, welke hen allen bijeenhoudt, is die van zijn koude, cynische levensbeschouwing. Een roman tenslotte, waarin A l d o u s H u x l e y heel zijn sterk litterair talent heeft ontplooid.

De eerste bladzijden reeds, waarin de gevoelens ontleed worden van den man, wiens hartstochten voor de vrouw, die voor hem haar echtgenoot heeft verlaten, zijn geluwd, kenmerken de meesterhand. Het is trouwens typeerend voor zijn talent dat hij er bij al zijn figuren in slaagt, onmiddellijk tot in het onderbewuste door te dringen, en de eigenlijke, diep verborgen motieven voor hun handelen te openbaren en te analyseeren. Walter Bidlake, Burlap, Lady Edward, John Bidlake (deze is buitengewoon goed geteekend), Spandrell, Rampion, Marjorie, Philip Quarles, Everard Welbley, om enkele der personen te noemen, danken er ieder hun, van elkander verschillende, geheel zelfstandige individualiteit aan.

Datzelfde talent heeft voorkomen dat zij marionetten werden, ofschoon verscheidene den auteur een spreektrompet zijn van zijn ideeën. In dit verband is vooral merkwaardig de figuur van den bohémien Rampion. Hem laat hij op uiterst cynische, minachtende wijze zich uiten over de door God gewilde sexueele orde, waar tegenover hij het sexueele leven van het antieke heidendom plaatst, door hem voorgesteld als het volle, gave, harmonieuze leven. Op welke wijze hij van Rampion gebruik maakt om, in dit verband, aan een intens kwaadaardigen haat, uiting te geven, kan blijken uit het volgende citaat. In een vriendenkring laat hij hem zeggen, sprekend over „sex":

„You hate the very source of your life, its ultimate basis, for there's no denying it, sex is fundamental. And you hate it, hâte it!" „Me?" It was a novel accusation. Spandrell was accustomed to hearing himself blamed for his excessive love of women and the sensual pleasures.

„Not only you. All these people." With a jerk of his head he indicated the other diners. „And all the respectable ones too. Practically everyone. It's the disease of modern man. I call it Jesus's disease on the analogy of Bright's disease. Or rather Jesus's and Newton's disease; for the scientists are as much responsible as the Christians. So are the big business men, for that matter. It's Jesus's and Newton's and Henry Ford's disease. Between them, the three have pretty well killed us. Ripped the life out of our bodies and stuffed us with hatred."

Rampion was full of his subject. He had been busy all day on

a drawing that symbolically illustrated it. Jesus, in the loin-cloth of the execution morning, and an overalled surgeon were represented, scapel in hand, one on either side of an operating table, on which, foreshortened, the soles of his feet presented to the spectator, lay crucified a half-dissected man. From the horrible wound in his belly escaped a coil of entrails which, falling to the earth, mingled with those of the gashed and bleeding woman lying in the foreground, to be transformed by an allegorical metamorphosis into a whole people of living snakes. In the background receded a landscape of hills, dotted with black collieries and chimneys. On one side of the picture, behind the figure of Jesus, two angels — the spiritual product of the vivisectors' mutilations — were trying to rise on their outspread wings. Vainly, for their feet were entangled in the coils of the serpents. For all their efforts, they could not leave the earth.

„Jesus and the scientists are vivisecting us", he went on, thinking of his picture. „Hacking our bodies to bits."

„But after all, why not?" objected Spandrell. „Perhaps they 're meant to be vivisected. The fact of shame is significant. We feel spontaneously ashamed of the body and its activities. That's a sign of the body's absolute and natural inferiority."

„Absolute and natural rubbish!" said Rampion indignantly. „Shame isn't spontaneous, to begin with. It's artificial, it's acquired. You can make people ashamed of anything. Agonizingly ashamed of wearing brown boots with a black coat, or speaking with the wrong sort of accent or having a drop at the end of their noses."

Waar H u x l e y de Kerk en haar geschiedenis voorwerp van zijn critiek maakt, slaat hij overigens kapitale blunders. Zonder blikken of blozen beweert hij o.a., sprekend over den stichter der Anglicaansche Kerk: „But Henry VIII had lusted after a young woman and desired a son; and because Pope Clemens VII was in the power of Henry's first wife's daughter's cousin, he would not grant him a divorce".

Gelijk begrijpelijk, draagt *Point Counter Point* een eenigszins essayistisch karakter; dat het echter als geheel een roman is gebleven, zegt wel iets van H u x l e y 's talent. Toch zit in het boek weinig gang; deze is hortend en stootend; zoodra een nieuwe persoon optreedt, wordt het verhaal onderbroken om een bladzijden lange, diepgaande beschouwing over den betrokkene te houden. Al staat daar dan weer tegenover dat de nieuwe figuur levend en reëel den lezer voor het geestesoog staat. Bovendien maakt H u x l e y weinig onderscheid tusschen belangrijk en onbelangrijk; bijna al zijn personages staan op het eerste plan, en daar hun aantal vrij groot is, werd hij verplicht aan allen zooveel aandacht te schenken, dat de roman wel eenigszins een brokkelig samenvoegsel is geworden.

Tenslotte, het bestaan in den mensch van nobele, onzelfzuch-

tige motieven ontkent de auteur vrijwel. Waar zij een enkele maal even een teeken van leven geven, zijn de bezitters daarvan dom, onbeholpen, en worden deze motieven de oorzaken van hun uiteindelijk ongeluk, als bv. bij Ethel Cobbett.

De laatste regel van den roman is typeerend voor de cynische sfeer, die over het geheel hangt. Na verteld te hebben, hoe de redacteur-uitgever Burlap, door zijn gedrag ten opzichte van Ethel Cobbett, — een vriendin zijner overleden vrouw, — het meisje tot uiterste wanhoop en tenslotte tot zelfmoord brengt, waarna hij in de meest opgewekte gemoedsstemming een nieuwe idylle begint met zijn huishoudster, eindigt Huxley zijn roman met een laatsten schrijnenden dissonant: „Of such is he Kingdom of Heaven".

(Het is vanzelfsprekend dat alle werken van Aldous Huxley tot de uiterst voorbehouden lectuur behooren.)

BOEKBEOORDEELING.

BERGGRAV (Eivind) DE ZIEL VAN DEN GEVANGENE. Ervaringen en waarnemingen uit de strafgevangenis te Oslo. (206) f 1.90 en f 2.90. Uit het Noorsch door Mej. B. Knoest. G. J. A. Ruys, Zeist.

De schrijver is sedert 1925 predikant aan de strafgevangenis te Oslo, waar hij zich met de grootste liefde en zorgzaamheid van zijn taak kwijt. Hij heeft een godsdienstig-psychologische studie gemaakt van de gevangenen, aan zijn geestelijke zorg toevertrouwd, en de resultaten daarvan in zijn boek neergelegd. Toegevend dat het den niet-gevangene onmogelijk is zich geheel te verplaatsen in den zielstoestand van den ingeslotene, geeft deze predikant toch blijk dit gedaan te hebben zoover dit den niet-gevangene mogelijk is. Hij bepaalde zich tot de z.g. normale gevangenen, en heeft een interessant boek samengesteld van scherpzinnige menschenstudie, waarin de christelijke naastenliefde een groote rol speelt, en overgevoeligheid gelukkig ontbreekt.

De lezing van *de Ziel van den Gevangene* kunnen wij aanbevelen.

SCHABERT (Dr. O.) MARTELAREN VAN ONZEN TIJD. Vert. van Truida de Pijper. (172) f 2.90 en f 3.90. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Toen in den eersten tijd na den wereldoorlog de Randstaten te lijden hadden van de invallen der Russische Bolsjewisten en van binnenlandsche communistische oproeren, zijn o.a. in de Baltische landen een aantal Luthersche predikanten vermoord. Dr. Schabert heeft, voor zoover dat mogelijk was, hun namen en geschiedenis te boek gesteld, en daardoor eens te meer de misdaden van het bolsjewisme gebrandmerkt. Er aan vooraf gaat de geschiedenis dergenen, die tijdens de revolutie van 1905-1906 hun leven lieten.

Het uiteraard Protestantsch getinte boekje is een aangrijpende kroniek geworden.

Bij Daniël Defoe's Eeuwherdenking

door L. v. WELDEREN.

D a n i ë l   D e f o e stierf op 26 April 1731 te Moorfields; thans, twee eeuwen na zijn dood, gaat men hem herdenken als een der meesters van het Engelsche proza, als den auteur, die met zijn *Robinson Crusoe* de „age of discovery" afsloot en tevens de groote romanciers inleidde van 't midden der 18e eeuw: Richardson, Fielding, Imollet, als den grondlegger der Engelsche romankunst. Want D e f o e was feitelijk de eerste werkelijke schrijver van den Britschen roman, — den realistischen roman,— al ging zijn belangstelling nog hoofdzakelijk uit naar avonturenbeschrijving. Maar in dit genre bereikte hij een perfectie, zijn personnages waren uiterlijk zoo reëel, dat het naar de volkomenheid van den roman, — die, waarin de uitbeelding van het psychologische is opgenomen — nog maar een enkele stap was.

DANIEL DEFOE

D a n i ë l   D e f o e werd waarschijnlijk in 1659 in Londen geboren als zoon van 'n slager, en aanvankelijk opgeleid voor „noncorformist minister". Hij verwierf zich 'n veelzijdige kennis, maar ging, vóór 't einde van z'n studie in den handel, en maakte eenige reizen door Europa. Zijn handelscarrière werd afgesloten met een bankroet; als een goede noot van zijn moraliteit, die niet bijster gunstig moet zijn geweest, kan aangevoerd worden dat hij zijn schulden later nauwgezet betaald heeft. Inmiddels had hij zich, met zijn onstuimigen aard volop in het rumoerige politieke leven van zijn tijd geworpen. Waarschijnlijk heeft hij deelgenomen aan den opstand van Monmouth, werd later partijganger van den stadhouder-koning Willem III, en bracht onder Queen Anne eenigen tijd in de gevangenis door. Eerst na het schrijven van *Robinson Crusoe*, toen hem zijn eigenlijk talent bleek en hij zijn groote romans begon te schrijven, trok hij zich eenigszins terug uit het ergste politiek gewoel. Op het einde van zijn leven verloor hij, door een grootendeels onbekend gebleven oorzaak, het

grootste deel van zijn vermogen, en stierf in 1731 in betrekkelijke armoede.

D e f o e heeft ontzaglijk veel geschreven en over allerlei onderwerpen, pamfletten, essays en romans.

Van zijn pamfletten en essays zijn de merkwaardigste: *Essays on projects* (1698), waarin hij met allerlei voorstellen van sociale hervormingen, zijn tijd ver vooruit was.

The true born Englishman (1701) geschreven ter verdediging van Willem III, door zijn vijanden gescholden als een buitenlander, onwaardig te regeeren over „true-born Englishmen". Vlijmend ironisch maakte hij daarin de pretenties belachelijk van een volk dat „was the most mixed in Europe". Dit pamflet verwierf hem de vriendschap van den koning, terwijl het hem tevens voor het eerst in ruimere mate de publieke aandacht bezorgde.

The shortest way with the Dissenters (1702) was een inmenging in den strijd tusschen de Dissenters en de High Church Party. In veertig pagina's heerlijke ironie maakte hij de High Church Party zoo geweldig belachelijk, dat het resultaat gevangenschap en boete was.

Belangrijker, ten opzichte van het nageslacht, was zijn werkzaamheid als journalist, in welke kwaliteit hij de eerste geweest is. Nog tijdens zijn verblijf in de Newgate-gevangenis stichtte hij *The Review*, de voorlooper van de *Tatler* en *Spectator* van Steele en Addison. *The Review*, aanvankelijk eenmaal per week verschijnend, daarna tweemaal, tenslotte driemaal, werd de oorsprong van het latere dagbladwezen. Hoofdzakelijk door D e f o e alleen geschreven, geeft *The Review* het beste beeld van zijn veelzijdige kennis en enorme werkzaamheid.

Maar voor de eigenlijke litteratuur zal D a n i e l D e f o e altijd van beteekenis blijven door zijn *The life and strange surprising adventures of Robinson Crusoe, of York, Mariner...... related by himself*, (1719). Het maakte onmiddellijk deel uit van de wereldlitteratuur, en is tot op den huidigen dag een der meest gelezen boeken ter wereld. De inhoud is natuurlijk algemeen bekend; minder wellicht dat D e f o e het idee van zijn boek ontleende aan het verhaal van een zekeren Alexander Selkirk, een lid van Dampier's expeditie, die in 1704 deserteerde naar het eiland Juan Fernandez, en daar eenige jaren alleen leefde. Het was D e f o e 's bedoeling zijn fictie voor werkelijkheid te laten doorgaan; men weet dat hij daar op buitengewone wijze in geslaagd is. In dit soort realisme bleek zijn eigenlijk talent te liggen. Veilig kan beweerd worden, dat noch vóór, noch na hem een auteur in staat was aan fictie zoo'n schijn van absolute waarheid te geven; D e f o e 's schepping is de autobiografische fictie in de tot dusver hoogst bereikte volkomenheid. De hulpmiddelen, waarvan D e f o e voor zijn suggestie van waarheid gebruik maakte, waren vooral het scheppen van atmosfeer, het vermelden van allerlei details, waarop hij telkens weer met de grootste

nauwkeurigheid terugkwam, een bijzonder eenvoudige en zuivere stijl, het geniaal aanvoelen van wat binnen de grenzen van het waarschijnlijke lag.

Het succes van zijn *Robinson Crusoe* was zoo groot, dat in tijd van drie maanden drie edities verkocht werden.

Toen de nu zestigjarige Defoe zich zijn eigenlijk talent geopenbaard zag, heeft hij dit in de volgende jaren benut tot het schrijven van een aantal romans, waarin de, geniaal te noemen, kwaliteiten, in *Robinson Crusoe* vastgelegd, telkens opnieuw tot uiting kwamen. Een der beste daarvan is *The Journal of the Plague Year*, of, zooals de titel in de tweede uitgave luidde, *A History of the Plague* (1722). Naar den achtergrond der belangstelling gedrongen door de vermaardheid van *Robinson Crusoe*, is het als specimen van D e f o e 's kunst het lezen overwaard. Het doet zoo reëel aan, dat het lang als werkelijke historie werd beschouwd, terwijl ook de hedendaagsche lezer nog zich, als 't ware, geweld moet aandoen, het bij „fiction" in te deelen.

Merkwaardig is tenslotte nog wel dat D a n i e l D e f o e een der grootste Engelsche prozaschrijvers is geworden, wiens eeuwfeest waard is herdacht te worden, terwijl hij nooit met eenige opzettelijk artistieke bedoeling zijn zuiver Engelsch geschreven heeft.

BOEKBEOORDEELING.

WIELINGA (Dr. B.) DE HEERLIJKHEID VAN HET OOSTEN. (400) J. H. Kok, Kampen, 1930.

Dit, zooals de schrijver het zelf noemt, „zeer eenvoudige en zoowel wetenschappelijk als letterkundig pretentieloos journalistiek verhaal" is de zuivere weergave van een menigte van indrukken, welke een geloovig en godsdienstig mensch ondergaat bij een reis naar het Heilige Land. Met groote toewijding en piëteit worden de verschillende H. Plaatsen beschreven en al kunnen wij Katholieken, het niet overal eens zijn met den protestantschen samensteller, er is in dit mooie boek veel te vinden, dat goedgevormde ontwikkelde Katholieken tot verheffende ontspanning kan strekken.

COFFIN (Arnold) L'ART PRIMITIF ITALIEN LA PEINTURE. (191) 10 fr. en 15 fr. Desclée De Brouwer, Paris.

Uit de rijke schatten van Italië's primitieven, heeft de samensteller van dit mooie werk 'n vierentwintigtal bijeengegaard, welke hij zoo populair mogelijk beschrijft, terwijl hij tegelijk de kunstgeschiedenis van de dertiende en veertiende eeuw voor ons doet leven. Reproducties van onsterfelijke genieën als Filippo Lippi, Ghirlandaio, Jacopo Bellini, Perugini, en anderen versieren het boek van deze „Collection Connaître" dat, de prijs in aanmerking genomen, een mooie uitgave genoemd mag worden. Jammer dat onder de derde illustratie een verkeerde titel gedrukt staat, welke in den inhoud goed staat. Een aanbevelenswaardig boek voor allen die genoeg van de Fransche taal kennen om daarin nader kennis te maken met de prachtige Italiaansche primitieven.

Romans en Verhalen

GüIRALDES (Ricardo). DON SEGUNDO SOMBRA. Uit het Spaansch vert. door J. Slauerhoff en R. Schreuder. (304) f 3.90 en f 4.90. Stols. Maastricht, 1930.

Dit boek van den Argentijn Güiraldes is het heldendicht der „Gaucho's" en der „Pampa's". Beider leven is hier met meesterhand vastgelegd en tot een eenheid verbonden. De gaucho kan niet buiten zijn pampa en de pampa leeft eerst door den gaucho. Er heeft zich onder deze paardrijders en veedrijvers een eigenaardige romantiek ontwikkeld, een epische trek naar het groote en wijde, naar het nobele en verbazingwekkende, die in hoofdzaak het aantrekkelijke van dit boek uitmaakt. Don Segundo Sombra is een held, een ridder in zijn soort, ruw, koelbloedig en dapper, met mysterieuze verten in zijn ziel, de verten der pampa zelf. We begrijpen, dat de verteller van dit verhaal zich onafscheidelijk met hem verbonden voelt en zijn beeld als ideaal in zich omdraagt.

Het is een nobel boek, dit gaucho-verhaal, een boek dat verwijdt, dat den einder openrukt, dat het bloed opjaagt en het hart doet kloppen voor verre, vreemde menschen, die andere, vaak betere idealen hebben dan wij. Het is geschreven met den vasten worp van een lassowerper, ruw en krachtig, direct uit de ziel. Het is helaas! geen jongensboek: daarvoor is het te ongegeneerd. Voor volwassenen is het een waardevol boek.

KINCK (Hans E.). HERMAN EK. (311) f 3.90 en f 4.90. „De Gulden Ster", A'dam.

Herman Ek is, als ik me niet vergis, het eerste werk van Kinck, dat in het Nederlandsch vertaald is. Het is een merkwaardig boek met sterke kwaliteiten. Den hoofdinhoud vormt de ontwikkeling, van den zonderlingen, abnormaal instinctieven mensch, Herman Ek. Hans Kinck is een schrijver met eigenaardige intuïties in het subconsciente, in het grillige ongemotiveerde driftenleven. Herman Ek groeit onder zijn hand tot een demonisch wezen, vol unheimliche krachten en huiveringwekkende afgronden.

Maar ondanks alles is dit geen boek, dat boeit of bekoort of ontroert. De menschen die erin optreden, leven niet onder dien magischen sluier, die ons fel en innig met hen doet meeleven. De schrijver heeft zijn figuren wellicht te cerebraal, te liefdeloos geschapen: hun menschelijkheid is te weinig bloedwarm en medegevoelwekkend. Er is geen liefde in het boek, geen schrijversliefde voor zijn geesteskinderen. Bijna alle figuren worden ons voorgesteld in afstootende menschelijkheid. Er komen enkele kras erotische tafreelen in voor; om deze reden blijve het boek voorbehouden voor rijpe ontwikkelde lezers.

VAN ROOIJEN (G.). DEVOTIELICHTJES. (68) f 2.00. „Het Sinjaal", Groesbeek.

G. van Rooijen is een verteller van geheel eigen allure, iemand

die ongetwijfeld de kunst van het vertellen met persoonlijk accent, verstaat. Nu is mij een verteller om de vertelling d.w.z. zonder al te veel bijbedoelingen, nog het liefst en ik hoop van harte, dat G. van Rooijen in deze bijbedoelinglooze richting moge uitgroeien. Dit bundeltje doet wat vreemd aan, doordat er veel monniken en zusters een wat eigenaardige rol spelen. Meer dan een zal het verontwaardigd dichtslaan of het, geintrigeerd, toch verder uitlezen. En het verdient dit laatste. Wanneer de schrijver zich niet al te bezorgd maakt over „het verval van het hedendaagsche geloofsleven" — tenminste als hij zich tot schrijven zet —, dan kan hij een zeer eigen plaats gaan innemen; hij toont het talent ervoor te bezitten.

LJESKOW (N. S.). DE ONSTERFELIJKE. (130) f 1.50 en f 2.50. „De Gulden Ster", A'dam.

Ljeskow is een Russisch schrijver uit de vorige eeuw, die niet onder de drie, vier allergrootsten gerekend wordt, hoewel hij een verteller in groot formaat is. Het blijkt weer uit deze novelle „De Onsterfelijke". Het Russische dorps- en provincieleven vult elke bladzijde van dit boekje, dat dorpsleven dat sinds de revolutie van aanschijn veranderd is. Een der kleurigste gedeelten van „De Onsterfelijke" vormt de beschrijving der bedevaartplaats, waar een ontstellende menigte het graf van een wonderdoener komt vereeren. Ljeskow spot hier wat erg met de gebruiken der Russische kerk; door heel het boekje trouwens bespeurt men den vijand van het officieele Russische Christendom. Maar Ljeskow is een geboren verteller; kleurig en markant zet hij zijn personages en hun lotgevallen in het juiste licht. Voor volwassenen.

YOUNG (Francis Brett). MIJN BROEDER JONATHAN. (462) f 4.25 en f 4.90. Vert. door J. Wink-Nijhuis. Van Holkema & Warendorf, A'dam, '31.

Welk een verademing om na de vele in het rustelooze tempo van dezen tijd geschreven verhalen dit bezonken, rustig geschreven boek van Young onder de oogen te krijgen. Deze schrijver haast zich niet, hij is bijna langdradig in de teekening van zijn personen, maar van een langdradigheid, die weldadig aandoet. Hij doet denken aan Dickens in zijn wijze van groepeering en schetsen van de eigenaardigheden zijner helden en heldinnen, hoewel hij van deze niet zulke caricaturen maakt als de groote Engelsche schrijver kon doen. Mijn Broeder Jonathan....... de titel doet reeds den inhoud vermoeden, en daarom zullen wij er niets over zeggen. Een bijzonder mooi boek voor ernstige lezers.

WHITE (Fred M.) DE STEMPEL DER STILTE. (216) f 0.50 en f 0.75 Vert. door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. Stella-Editie, A'dam.

Een der aardige deeltjes van de Stella-Editie, waarin een goede en een kwade geest: dubbelgangers, naar het uiterlijk, een verwoeden strijd voeren om de victorie. Voor iedereen geschikt.

DELLY. VERGULDE ELLENDE. (160) f 0.95. Ned. Bewerking door H. H. J. Maas. J. J. Romen & Zn., Roermond.

't Is lang geleden, sinds het laatste boek van M. Delly, de in Katholieke Fransche gezinnen zoo geliefde schrijfster, in Hollandsche vertaling verscheen. Dit is niet een van haar beste werken, maar de lotgevallen der hoogadellijke familie Lendau en die der Lienkwitzen vormen een echt boeiend verhaal voor de huiskamer, dus voor iedereen geschikt.

SELTZER (Charles Alden) ZIJ WIST WAT ZIJ WILDE. (224) f 2.25 en f 2.90. Johan Mulder, Gouda.

Het is geen katje om zonder handschoenen aan te pakken, die dochter van Matthew Ballinger en haar vader krijgt zoo genoeg van haar kuren en bevliegingen, dat hij haar gaan laat, als zij na een hevige scène dreigt weg te loopen. In het geheim laat hij haar door een trouwen knecht volgen. Ellen heeft geen kwaad hart, zij krijgt de gelegenheid om voor haar vader een zeer belangwekkend zaakje in orde te brengen en pakt die gelegenheid even moedig en doortastend aan, als zij haar paard in toom weet te houden. Dan duurt het niet lang of een verzoening tusschen vader en dochter volgt en Ellen maakt bovendien den man die haar liefheeft gelukkig. Een boek uit de Tom Mix-serie voor volwassenen geschikt.

RHODES (Kathlyn) EEN HUWELIJK UIT WRAAK. (283) f 2.15 en f 2.90. Vert. door J. G. H. van den Bovenkamp Jr. J. Philip Kruseman, Den Haag.

„Een huwelijk uit wraak" of „Hoe ver de zelfzucht eens mans kan gaan" zou de tweede titel van dezen roman kunnen luiden, want, omdat hij door een meisje teleurgesteld wordt, besluit Owen Rose om zijn typiste, een allerliefst meisje, dat hem bovendien van harte liefheeft te trouwen en haar tot meesteres van zijn huis te maken. Hij trekt een groot lot uit de loterij, maar hij waardeert het niet en de arme Mrs. Rose begrijpt hem niet en voelt zich diep ongelukkig. Zij besluit ten slotte om een wanhopigen stap te doen, maar ziet bijtijds haar dwaasheid in en Owen, die dan pas ontdekt, dat hij zijn kleine bescheiden vrouwtje bemint, boet zijn zelfzucht met eenige dagen vol bitter zelfverwijt. Deze mooie roman is ontspanningslectuur voorbehouden voor ervaren lezers.

WHITE (Grace Miller) SUSAN UIT HET STORMLAND. (298) f 2.25 en f 3.25. E. J. Van den Steen-Sonneborn. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De heldinnen uit de boeken van Grace Miller White vertoonen zeer veel gelijkenis met elkaar en zijn allen van hetzelfde type. Ook hier is Susan een jong meisje, rein, mooi, nederig, lief, en zij ontwikkelt zich ter gelegener tijd tot een heldin. Verder is er een zalvende huichelaar, een braaf mannetje met een kijvende vrouw, en

een met de beste bedoelingen bezielde jonge man. Eerst is Susan geheel afhankelijk van den schurk, maar later krijgt zij den moed zich aan zijn macht te ontworstelen, en den man te winnen, naar wien haar hart uitgaat. Voor wie er van houdt, prettige lectuur, maar niet geschikt voor jongeren.

WHITE (Grace Miller) HET SPOOK VAN GLEN GORGE. (379) f 2.25 en f 3.25. Vert. door L. P. A. D. Van Son. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Het is een eigenaardig volkje, waartusschen deze roman speelt. Van de „squatters" in New-York zullen velen nooit gehoord hebben. Bij voorkeur kiest deze schrijfster de personen uit haar romans tusschen deze arme menschen van 'n zigeunerachtig type. Een daarvan is Lib Doolihunt, die de toekomst voorspelt uit een pot met loog, spookverschijningen organiseert en bevel voert over de squatters. Zij toont een geboren heerscheres te zijn, want haar bevelen getuigen van veel doorzicht en zij voorkomt groote ongelukken. Peg is een jong meisje, dat de heldin van het verhaal is, en haar grootmoeder helpt met haar spookverschijningen. Over het geheel een boek voor niet al te eenvoudigen, omdat de taal hier en daar erg ruw is.

WILTON (Louis R.) DE ZILVEREN SPIN. (209) f 2.25 en f 2.90. Geautoriseerde vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", A'dam.

Deze Amerikaansche schrijver is een nieuweling in de wereld der detective-romans; het is voor de eerste maal, dat er vertaalde werken van hem op de boekenmarkt verschijnen, en zij mogen er zijn. Wilton weet hoe zijn lezers geboeid te houden en is een geboren verteller. De Zilveren Spin heeft reeds vele menschen in het ongeluk gestort en vermoord....... en de man die zich achter dit embleem verbergt is een duivelachtig sluwe schurk, die alleen door een nog slimmeren detective van de Yard ontmaskerd kon worden. Boeiende lectuur ter ontspanning.

WILTON (Louis R.) HET TAPIJT DAT DOODT. (218) f 2.25 en f 2.90. Geautoriseerde vert. van J. Feitsma. „De Steenuil", A'dam.

De titel doet een sensatie-verhaal van het zuiverste water vermoeden en werkelijk de schrijver is er in geslaagd om bij den lezer zulk een spanning te wekken, dat men de bekoring niet weerstaan kan om het boek achtereen uit te lezen. Dr. Shipley maakt het eerst kennis met een slachtoffer van het tapijt dat doodt en zijn gestaalde zenuwen worden geschokt door den schrik. Dan volgen nog andere slachtoffers en het kost Scotland Yard de grootste moeite om de vraag op te lossen, wie die moorden bedrijft en hóe ze bedreven worden. Lectuur om een lange reis in een boemeltrein te veraangenamen.

WREN (P. C.) DE MAMMON DER GERECHTIGHEID. (235) f 2.90 en f 3.90. Bewerkt door A. D. Hildebrand. Allert de Lange, A'dam.

Wren heeft naam gemaakt met zijn zeer bijzondere verhalen uit het leven in het beruchte vreemdelingenlegioen in Afrika. In dit boek beweegt hij zich op een geheel ander terrein. Hij beschrijft hierin het leven van 'n Engelschen jongen, zoon van 'n predikant, die door zijn vader gehaat en door zijn moeder nooit uit het oog verloren wordt. De zenuwspecialist zegt dat de jongen lijdt aan een moeder-complex, welke diagnose door Mevrouw Dashwood Coxe als onzinnig op zij geschoven wordt. Zouden er werkelijk vrouwen bestaan als deze? Erger dan vampieren, wreeder dan tijgers, listiger dan slangen, schijnheiliger, zelfzuchtiger dan de duivel zelf? Wren teekent ons hier wel 'n heel bijzonder exemplaar. Zij drijft haar eenigen zoon in 't ongeluk en vindt zichzelf nog 'n toonbeeld aller deugden. Voor lezers met onderscheidingsvermogen 'n boeiende ontspanningsroman.

SPRINGER (Norman) HET BLOEDSCHIP. (96) f 0.45. Vert. van J. van der Kamp. „De Combinatie", R'dam.

'n Verhaal van 'n door en door slechten kapitein, die zijn bemanning laat ronselen door 'n nog slechter kroegbaas, 'n schoone lady en 'n paar dappere helden, naar de bekende film van denzelfden naam. Er komen zeer vele sterke uitdrukkingen en ruwe woorden in voor, daarom is het niet geschikt voor jonge menschen, maar voorbehouden voor ouderen.

SABATINI (Rafael) TE VUUR EN TE ZWAARD. (285) f 2.75 en f 2.90. Geautoriseerde vertaling van E. J. Van Den Steen-Sonnehorn. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Brr.... wat 'n weertje!..... De regen klettert tegen de ramen en de wind giert in mijn schoorsteen..... 't Is fijn om nu te zitten in 'n lagen stoel bij den haard met 'n boek van dien prachtigen Sabatini, dien verteller bij uitnemendheid. Zou het ook zoo gestormd hebben in dien nacht toen de deftige Spaansche Grande: Don Pedro De Mendoza y Luna, aanspoelde op de klippen bij Trevanion Castle, waar hij den volgenden dag gevonden werd door Lady Margaret? Veel plezier heeft de Engelsche jonkvrouw niet van haar vondst gehad, want Don Pedro heeft zich als een ploert tegenover haar gedragen. Door zijn schuld valt zij in handen van de Spaansche Inquisitie en wordt als kettersche veroordeeld om op den brandstapel te sterven. Gelukkig weet haar trouwe minnaar: Sir Gervase, de aandacht van Koningin Elisabeth op haar ontvoering te vestigen en deze, maar al te blij, dat zij den Spaanschen koning in 't vaarwater kan zitten, schrijft Z. M. 'n brief, die niet malsch is, welke Sir Gervase mag overbrengen om zijn liefste te redden. De Inquisitie was geen pretje zooals Sabatini ze beschrijft; de paters en broeders worden als echte dwepers voorgesteld, waarom, jammer genoeg, dit boek niet voor iedereen, maar voor rijpere lezers voorbehouden is.

BRAME (Charlotte M.) EEN WARE MAGDALENA. (196) f 2.25 en f 2.90. Ned. bewerking van J. H. v. d. Bovenkamp Jr. „De Combinatie", R'dam.

Zoo onschuldig als een pas geboren lammetje is Miriam Grey, een zeventienjarig meisje, opgevoed door een al te strenge tante, wanneer zij Sir Vivian leert kennen. Deze heer maakt er een studie van, onschuldige meisjes in zijn net te vangen en hij weet zoo mooi te praten, dat Miriam hem gelooft en met hem mee gaat om bij hem te gaan wonen. Twee jaar duurt deze onwettige verhouding, dan maakt de „Sir" er een einde aan, want hij moet een rijke erfgename trouwen, omdat zijn beurs hopeloos leeg is. Miriam's oogen gaan open, in haar wanhoop doet zij een poging om zich te verdrinken, maar wordt gered door een edelen ridder, die haar helpt aan 'n betrekking, waar zij weldra in de gelegenheid komt een andere vrouw van een verkeerden stap terug te houden. Zij neemt al de moeilijkheden van haar leven op als een boete voor haar misstap en brengt ook later Sir Vivian er toe om zijn fouten te boeten. Voor jonge menschen is dit boek niet geschikt, het is ontspanningslectuur voor ouderen.

OYEN (Henry) DE STRIJD OM DE KONINGSDENNEN. (304) f 2.25 en f 3.25. Vert. door Frank C. Welch. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De vader van John Peabody heeft van alles met hem geprobeerd en zendt hem ten laatste naar zijn broer in Peabody-Point, waar hij in het houthakkerskamp een plaats krijgt onder den naam van „Modder". Zoolang hij niet getoond heeft, wat er in hem zit, wil de oude John hem niet als neef erkennen. Maar de jongen heeft nu eindelijk in den harden kamp om tegen ervaren houthakkers op te werken, een taak gevonden, die hij zijner waardig vindt en hij streeft ernaar om zoo spoedig mogelijk zijn oom: John, de Wolf bijgenaamd, bewijzen te geven dat hij geen „Modder" is. In den strijd om de prachtige koningsdennen, staat hij aan de spits en brengt hij dezen tot voldoening van den ouden John door kalm overleg, voorzichtigheid en moed tot 'n goed einde. De schrijver weet zonder overdrijving genoeg spanning in zijn verhaal te brengen om het boeiend te maken en heeft ons hiermede een echt frisch boek gegeven, voor volwassenen geschikt.

BRUNCKLAIR (V. J.) DE MONNIK IN HET WESTEN. (428) f 2.75 en f 3.50. „Regenboog", Antwerpen.

Het is ons gelukt het boek tot het einde door te lezen — omdat 't moest —; we kunnen ieder slechts adviseeren 't ons niet na te doen.

In een taaltje, waarschijnlijk bedoeld als epische woordkunst, maar inderdaad belachelijk door zijn bombastische zinnen, en topzwaar door de namaak-Russische psychologie, wordt er hoofdzakelijk een revolutieverhaal in verteld uit Satapriё, een denkbeeldig land dat klaarblijkelijk bedoeld is, iets weg te hebben van Rusland.

Enkele aanhalingen kunnen den lezer eenig idee geven van dit proza. Een landheer treurt om den val van zijn dochter o.a. op de volgende wijze: „Had zich bij haar een latente erfelijke tare uit den oernacht der onbewustheid losgeworteld, om haar, ondanks strengen levenswandel en gedegen kultuur, willoos te storten in een cloacum van veilheid?"

En wat de juffrouw betreft:

„Zij zou den kwijlzoen der verslijking op haar wang dulden en de schending van dit onrein lichaam, waarvan de zinverdwaasde roes haar laatste zielewelzijn had versmeuld. Misschien rozenkranste eenmaal om haar heen het bidsnoer van ontschaduwde dagen."

In de daarop volgende passages besluit zij „haar besmeurd lichaam" nog meer te „offeren", opdat haar val „grondeloos" zou zijn — waarna de „benedijding vaardig kon worden"!

Enz.

Niemand zal, hopen we, nieuwsgierig naar het boek zijn. Bovendien moet het, o.a. wegens de geschiedenis van bovenbedoeld gevallen juffertje, afgekeurd worden.

MEYERE (Victor de) DE BEEMDVLIEGEN. (233) f 2.25 en f 2.90 „De Regenboog", Antwerpen.

Een echt Vlaamsche plattelandsroman van klein-dorpsleven, van partijtwisten, van humor, van misdaad, van tragische ellende, — alles, zooals het reilt en zeilt in een Vlaamsch dorpje bij Antwerpen.

De Meyere kent Vlaanderen en zijn bewoners; men herkent wat hij opmerkte en neerschreef; typen, als den Hittentit leven inderdaad. Volwassenen.

STEUART (John A.) DE JOOD. 2 Deelen. (200 en 203). Per deel f 3.25 en f 4.90. Daamen, Den Haag.

Een roman die een schrikkelijk beeld geeft van het leven in de achterbuurten van Londen, waarvan Lloyd George in 1929 zeide: „Drie millioen van onze medeburgers leven in krotten en sloppen, die een schande zijn voor ons land". Het ellendeleven, daar, van menschen, die zelden de wijde lucht of een grashalmpje zien, waar veel ondeugd welig tiert, maar toch ook de deugd nog niet geheel ondergegaan is. Duidelijk ook laat de schrijver uitkomen welk een vruchtbaar operatieterrein huisjesmelkers er voor hun schandelijke praktijken vinden.

Een roman, eenigszins Protestantsch getint, voor volwassenen.

BERGERS (Theo). HET POESJENELLENSPEL. Met teekeningen van E. Hermans. (108) f 1.50. „Regenboog", Antwerpen.

Het Poesjenellenspel of Marionnettenspel of Poppenkast.

De schrijver vertelt ons hoe deze „schouwburg" ontstaan is en wat ze voor het volk beteekent. Wie kent niet de bekende Poppen-

kast van den Dam te Amsterdam? En zoo vinden we die poppentheaters in alle landen van de wereld.

Een paar tooneelstukjes, door de poppen opgevoerd, sluiten het boekje (wel wat vulgair). Voor belangstellenden wel aardig om eens door te lezen.

GOMPERS (Joseph). MAäSIEJOTH. WONDERE VERHALEN. (146) f 2.90 en f 3.90. Leiter-Nypels, Maastricht.

De ondertitel „Wondere Verhalen" is zeer juist. De schrijver geeft ons een aantal Joodsche legenden uit de 15e en 16e eeuw, die ons een inzicht geven in de wonderlijke mentaliteit der Joden uit dien tijd.

Een zeer interessant boek voor oudere lezers.

DE PILLECYN (P.). DE RIT. (166) f 1.50 en f 2.25. „Regenboog", Amsterdam-Antwerpen.

Alweer verhalen, die zich afspelen in den gruwelijken oorlog van 1914.

De schrijver geeft ons hier een zestal vertellingen, waarvan er eenige zelfs het lezen niet waard zijn! „De laatste Kerstnacht van Majoor Franb" is zelfs zeer af te keuren, waarom het boekje tot de voorbehouden lectuur behoort. Zulke boeken verrijken onze litteratuur niet!

HOLMAN DAY. DE ROODE LAAN. (288) f 0.75 en f 1.10. Vert. door Mr. M. A. Kwitser. Stella-Editie, A'dam.

Een lijvig boekdeel van de bekende Stella-Editie. Een smokkelgeschiedenis, waarbij de dochter van een woekeraar bemind wordt door een bandiet en een douanier. Deze laatste draagt Evangeline, die op kostschool tot een vroom en braaf meisje is opgegroeid, een oprechte en ware liefde toe. Na ontzettende moeilijkheden wordt zij toch diens vrouw.

Het boek kan gelezen worden door volwassenen.

WHITE (Fred. M.). WAAR LIEFDE WOONT. (192) f 0.50 en f 0.75. Vert. door J. G. v. d. Bovenkamp Jr. Stella-Editie, A'dam.

Een ingewikkeld verhaal, waarin heel veel personen voorkomen. Het kan door iedereen gelezen worden.

MITFORD (Bertram). DE WATEREN DER ONRUST. (205) f 0.75 en f 1.10. Stella-Editie, A'dam.

Een avontuurlijke roman. In een grot, waarin ieder die er zich in waagde het leven liet, lag een zeer groote schat verborgen. Eindelijk gelukte het twee personen levend en met de gevonden schatten uit de grot terug te keeren. Geschikte lectuur voor iedereen.

HARMELEN (Jeanne van). EMMY VAN HEMERT. (221) f 2.25 en f 2.90. E. J. Bosch Jbzn., A'dam.

Een eenvoudige huiselijke roman doortrokken van een echt christelijken geest. Emmy van Hemert heeft altijd een onbezorgd, rustig leventje geleid bij haar Tantes in huis op een klein dorp, waar niet veel afwisseling is, totdat zij den man ontmoet, dien zij met heel haar hart liefkrijgt. Dan kan zij zingen: „Meine Ruh ist hin, mein Herz ist schwer"......" Door een samenloop van omstandigheden denkt zij, dat hij niets om haar geeft en zij trouwt met een ander. Dapper onderdrukt zij haar neiging voor Leo en haar man vermoedt niets van haar geheim. Zijn vroege dood maakt haar vrij om ook Leo gelukkig te maken. 'n Tikje sentimenteel is 't wel, maar leesbaar voor iedereen.

GERARD (Louise). DE DANSER. (203) f 2.25 en f 2.90. Vert. van J. H. G. v. d. Bovenkamp. „De Combinatie", R'dam.

Testamenten van zonderlinge oude dames hebben al heel wat beroering in de wereld der erfgenamen te weeg gebracht, als men tenminste de vele verhalen, die daarop gebaseerd zijn, gelooven mag. Daphne Neville heeft alle moeilijkheden, die uit haar kennismaking met „de danser" voortvloeien ook aan zulk een zot testament te danken. Eerst lijkt de danser een zeer minderwaardig, diepgezonken jongmensch te zijn, maar de zuiverende invloed van Daphne, maakt zijn goede hoedanigheden wakker en hij valt op den duur toch wel mee. Een zeer romantische geschiedenis, die om sommige episodes niet geschikt is voor jonge menschen.

BOWER (B. M.). SIOUX BLOED. (190) f 0.75 en f 1.10. Stella-Editie, Amsterdam.

Een verhaal uit het wilde Westen: Een liefdesgeschiedenis, waarin een Indianenmeisje de hoofdrol heeft.

Het boek kan door iedereen gelezen worden.

DINE (S. S. van). DE MOORD IN HET MUSEUM. (217) f 2.25 en f 2.90. Vert. van Henriette Rappard, „De Combinatie", R'dam.

Scarabees en Pharao's hooren gewoonlijk bij elkaar als snoeken en water, maar de zeldzame blauwe scarabee met de inscriptie van een der vroegere Pharao's, hoort als bewijsstuk bij den moord in het museum op Benjamin H. Kyle. Philo Vance, welbekend detective te New-York neemt de leiding van het onderzoek op zich en het duurt zoo lang, voordat hij genoeg bewijzen bijeen verzameld heeft om de hand op den moordenaar te kunnen leggen, dat deze alweer bijna 'n nieuwen moord heeft kunnen beramen en volbrengen, als het slachtoffer niet net bij tijds gered werd. Sergeant Heath lacht bij de ontknooping in z'n vuistje want hij heeft 't van 't begin van 't onderzoek af gezegd, wie de moordenaar is, al waren er toen geen bewijzen genoeg om dien slimmen duivel te veroordeelen. Boeiend boek ter ontspanning voor volwassenen.

ROHMER (Sax). DE DOCHTER VAN FU-MANCHU. (191) f 2.25 en f 2.90. Vert. van Jeemka. „De Combinatie", R'dam.

Als booze droomgestalten komen en gaan de figuren uit deze zonderlinge voortzetting van de geschiedenis van Dr. Fu-Manchu aan ons voorbij. Is de geheimzinnige Chineesche dokter niet dood? Achtervolgt hij nog steeds de Petrie's met al hun connecties tot in het derde geslacht? Is hij de moordenaar van Sir Lionel Barton, de bekende Oriëntalist? Dr. Petrie en Sir Nayland Smith gaan er op uit om het antwoord op deze vragen te zoeken en komen zelf in den val terecht door de fantastische figuur van de dochter van Fu-Manchu voor hen uitgezet, waar de lezer ze moet achterlaten. Treinlectuur voor ouderen.

GERARD (Louise). EEN SPAANSCHE VENDETTA. (253) f 2.25 en f 2.90. Bewerking van Henriette Rappard. „De Combinatie", R'dam.

Altijd dachten wij, dat een Italiaansche vendetta al heel erg was, maar bij een Spaansche dito te vergelijken is een Italiaansche nog maar suikerwater. Louise Gerard schijnt er veel van te weten, want zij schrijft dezen roman over een vendetta in Spanje, die meer dan driehonderd jaar voortduurt en vreeselijke gevolgen heeft gehad voor de beide families die er in betrokken zijn. Castillo Perez en zijn zuster Isabel zijn de slachtoffers van den haat van het geslacht Arnaud, dat hen op leven en dood achtervolgt. Russell, een dapper Engelschman maakt een einde aan al die ellende, waardoor de vendetta tot rust komt. Geen boek voor jongere, alleen voor rijpere lezers.

AYRES (Ruby Mc.). ZES WEKEN OP ZEE. (203) f 1.25. Vert. van Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna & Zn., Utrecht.

Het luie leventje aan boord van een stoomschip is oorzaak van menig meer of minder onschuldige flirt. Serena Lawley moet, om haar gesloopte zenuwen tot rust te brengen een zeereis maken, 'n remedie, welke haar door menigeen benijd zal worden, maar zij ziet er het genoegen niet van in. Zij is 'n zeer verwend schepseltje, dat met haar sierlijk neusje in den wind op alles en iedereen met minachting neer kijkt. John North heeft haar al gauw door en geeft haar een niet onaardig lesje, dat uitstekende gevolgen heeft, want de zes weken op zee brengen haar niet alleen haar gezondheid, maar ook haar levensgeluk.

Dit verhaal wordt gevolgd door een ander: *George, die in Allah geloofde*, dat eveneens tot de geschikte ontspanningslectuur behoort.

GREY (Zane). OP LEVEN EN DOOD. (188) f 2.25 en f 2.90. Vert. van J. H. G. v. d. Bovenkamp Jr. „De Combinatie", R'dam.

Hij, die het vlugste kan schieten is heer en meester van „Revolverland". Dit ondervindt Jim Traft, die bij zijn oom, den ouden Jim Traft komt, om baas te worden van zijn uitgebreide bezittingen.

Oude Jim heeft het in zijn hoofd gehaald om een hek te laten zetten om zijn gebied, en jonge Jim moet er voor zorgen, dat het er komt: hoe dat doet er niet toe. Heel Cibeque is woedend om dat hek; het afrasteren van grond is tot dan toe iets ongehoords in die streek. Jonge Jim heeft dan ook veel te verduren en het meisje dat hij liefheeft eveneens, maar zijn moed en vastberadenheid laten hem niet in den steek, en hij overwint ten slotte. 'n Echt boek van Zane Grey. Frissche, gezonde lectuur.

MAAS (H. H. J.). DE HOOFDZONDEN OP HET LAND. (160) f 0.95. J. J. Romen & Zonen, Roermond.

De titel zal vele lezers en lezeressen al nieuwsgierig maken.

De schrijver brengt ons in een klein dorpje in de buurt van de Peel. De menschen denken, dat ze o! zoo braaf zijn, de een denkt zich al beter dan de ander. Hierin echter schuilt juist hun groote domheid en vloeien de kwalen voort van afgunst en kwaadsprekerij, waardoor de gemoederen in beroering worden gebracht. Er wordt gevochten, geplaagd en gesard en ten slotte eindigt het met doodslag waarbij men helaas den verkeerde te pakken heeft. Het boek is geschikt voor groote menschen.

ZIELENS (Lode). HET JONGE LEVEN. (207) f 1.75 en f 2.50. „Regenboog", Amsterdam-Antwerpen.

De titel: „Het jonge leven" doet ons denken aan iets moois, iets fijns, iets wat met graagte gelezen zal worden.

De Vlaamsche schrijver doorvoelt de kinderzieltjes in deze verhalen. Zij zijn gegrepen uit het volle volksleven. Lief en leed maken zij door in het gezin, waar vader en moeder zoo vaak de zon doen schuil gaan achter diep-donkere wolken; en wij voelen onder 't lezen de snaren trillen van het mooie instrument, de „kinderziel",

Een heel mooi boekje voor volwassenen; ook wel voor onze meer ontwikkelde jongens en meisjes.

BRèTE (Jean de la). EEN DONKERE WEG. (160) f 0.75. Vert. door H. H. J. Maas. J. J. Romen & Zonen, Roermond.

Een eenigst kind, 'n jong meisje, met een fijn besnaarde, kunstzinnige ziel, moet met zingen in theaters en tingeltangels den kost verdienen voor haar vader en hare moeder. Vader is weggeloopen; waarheen weet men niet. Het meisje verkeert in een wereld vol gevaren en bederf. Hare ziel snakt naar iets beters, iets mooiers. Zij komt in aanraking met iemand, die haar het „Ware Geluk" leert kennen, zij bekeert zich en is gelukkig.

Alhoewel de bekeeringsgeschiedenis wat sentimenteel is, zal het toch graag gelezen worden.

Voor onze jongere lezers is het minder geschikt; voor volwassenen prettige lectuur.

BOLHUIS (E. G. v.). ONDERGANG. (223) f 1.90 en f 2.50. Boek en Periodiek. Goddard, Den Haag.

Geld heeft al wat vreugde en droefheid teweeg gebracht in de wereld!

Het boek bevat twee verhalen. In het eerste zijn het twee neven, die Oom Bart Brouwer gaarne zagen doodgaan om de spaarduiten onder zijn bed te kunnen wegnemen. Een bij hem inwonend man neemt het geld weg, toen Brouwer plotseling naar het ziekenhuis moest, en verbergt het onder den grond. — Bij zijn thuiskomst mist hij het geld en — sterft.

Nòch de dief, nòch de neven komen in 't bezit van den schat maar een bloemist, die het huis koopt, vindt na eenigen tijd de goudstukken en eigent ze zich toe. In het tweede verhaal stelt boer Bransen zijn neefjes te leur door op z'n ouden dag te trouwen met een arme boerenmeid. Deze laatste geschiedenis maakt het boek uitsluitend voorbehouden voor volwassenen.

TOUSSEUL (Jean). HET GRIJZE DORP. (263) f 2.75. Vert. door Marie W. Vos. Mij. voor Goede & Goedkoope Lectuur, A'dam.

Een waar, mooi boek, dit stukje leven van een klein joggie uit de Belgische Ardennen. Jean Clarambeau is een heel gevoelig kind, voor alle indrukken uiterst vatbaar.... er klopt een hart van een dichter onder zijn schamele plunje.... en hij heeft bijwijlen de geste van een grand seigneur. Zijn omgeving is ook uitstekend naar het leven geschetst. Voor *groote* menschen, want sommige beschrijvingen op moreel gebied zijn nogal realistisch.

RIJNSDORP (C.). KONINGSKINDEREN. (310) f 3.— en f 3.90 Konings, Baarn.

Zooals 't gewoonlijk gaat met romans, die geheel en al in een echt protestantsch milieu spelen, kunnen wij niet begrijpen, dat die menschen zich zoo verdiepen in allerlei zelfbespiegelingen en zich het leven zoo moeilijk maken. Ook in Koningskinderen is dit het geval. Het is een huiselijke roman in een klein plaatsje. Men is daar hopeloos ernstig, ziekelijk bezig met het napluizen van allerlei geestelijke zwarigheden, men kent er den blijen zonnigen lach van de echte kinderen Gods niet, al doet de titel vermoeden, dat men juist hen de koningskinderen noemt. Al dat sombere maakt het goed geschreven boek niet aantrekkelijk voor ons, maar voor wie er van houden, is het leesbaar. Voor meer ontwikkelden.

HUET (B. van). HET GEHEIMZINNIGE HUIS. (221) f 1.90. Geillustreerd door T. Leeser. H. J. W. Becht, A'dam.

De achtervolging van een dievenbende door een troepje dappere jongens. De zaak is echter 'n beetje anders dan de jongens het zich voorstellen. Een alleraardigst boek.

Van Diverse Pluimage

HENSEN (Mgr. Dr. A. H. L.) IN DEN HOLLANDSCHEN TUIN. (199) f 4.— en f 5.—. Wed. J. R. van Rossum, Utrecht.

Uit persoonlijke herinneringen, uit oude archieven heeft Mgr. Dr. Hensen deze schetsen verzameld en hij spreekt in zijn voorwoord den wensch uit, dat zij niet alleen gelezen zullen worden door Katholieken, maar ook door andersdenkenden, opdat de klove die dezen zoo dikwijls scheidt van ons, weer 'n beetje verder overbrugd moge worden en zij ons door het lezen van dit werk beter mogen leeren kennen. Wij kunnen niet anders doen dan dezen wensch van harte onderschrijven, want „In den Hollandschen Tuin" is een zeer aantrekkelijk boek, dat schetsen bevat welke vele Hollanders uit het hart gegrepen zijn zooals bv.: Uit mijn prille jeugd, waarin het leven van een jongen in Rotterdam zoo raak geteekend wordt, Bij Toorop in Domburg, De Mirakel-processie van weleer, Uit het laatste levensjaar van Broere e.a. Een goed werk, dit boek.

SLOTEMAKER DE BRUINE (Dr. J. R.) CHRISTELIJK SOCIALE STUDIEN. (304) f 6.50 en f 7.25. Ruys, Zeist.

Een Christelijk Sociale Studie is vooral in het huidige tijdperk van Socialisme en Communisme een onderwerp dat niet genoeg kan worden behandeld. Vooral ook omdat men bij de andere groepen maar al te dikwijls geneigd is om te spreken over sociaal onvermogen van het christendom ten opzichte van de huidige economische wereldstructuur.

In dit verband is het boek van Dr. Slotemaker de Bruine, ondanks de zeer interessante wetenswaardigheden, geen bevredigende studie. In de allereerste plaats is de studie meer historisch geweest dan, zooals mocht worden verwacht, een hoofdzakelijk analyseeren en nader toelichten van de verschillende stroomingen onder hoofd- en handarbeiders. Deze feiten hebben het werk wat betreft de beteekenis belangrijk geschaad. Iets wat ons verder van een vooraanstaand man als Dr. Slotemaker de Bruine ten zeerste heeft verbaasd is de herhaalde aanduiding van „roomschen". Slechts dan wanneer een vereeniging met name moet worden vermeld wordt van Roomsch-Katholiek gesproken. Verder wekt het boek sterk den indruk dat het Katholieke standpunt niet direct waardeerend wordt bezien, ofschoon het nergens diep indringen in de stof, ook in dit verband geen opgelegde bewijzen geeft.

Een van de meest belangwekkende hoofdstukken is wel dat waarin het Communisme wordt behandeld. Omtrent het ontstaan en den groei van deze beweging worden ons interessante gegevens verstrekt.

Voor hen wien het sociale probleem interesseert is het werk ongetwijfeld aanbevelenswaardig, doch de verdiensten er van voor het christelijk sociaal beginsel op zich, kunnen onbeduidend worden geacht.

HEYMANS (Charles S.) DE WARE MATA HARI. (350) f 2.90 en f 3.90. Leiter-Nypels, Maastricht.

De beruchte courtisane en spionne, — die zich voor Indische liet doorgaan maar in werkelijkheid de Leeuwardensche juffrouw Zelle was — heeft meer pennen in beweging gebracht dan zij verdient. Vooral na haar dood — men weet dat zij in 1917 als spionne te Parijs werd gefusilleerd, — zijn de meest onmogelijke en fantastische geschiedenissen in circulatie gebracht.

Dit voorval heeft Heymans er toe gebracht een uitgebreide studie van haar leven te maken, en de, tot haar juiste proporties teruggebrachte feiten, in boekvorm te publiceeren. De verdienste komt hem toe, dat hij daar vrijwel in geslaagd is. Men is echter geneigd zich af te vragen, waartoe het noodig was zooveel tijd en energie te besteden aan de geschiedenis van een dergelijk minderwaardig vrouwspersoon.

Als voornaamste verdienste zou desnoods kunnen gelden, dat de nagedachtenis van haar echtgenoot, Majoor Mac Leod, thans volkomen van laster ontdaan wordt.

Toch wil het ons voorkomen, dat de schrijver den echtgenoot wel iets te veel in bescherming neemt. Aan de zonde, bedreven vóór het huwelijk, die

haar zwaar wordt aangewreven, was de toekomstige echtgenoot in elk geval ook schuldig.

De stof wordt decent behandeld; de aard er van echter stempelt het boek: voorbehouden voor volwassenen.

CRUYSBERGHS KAN (K.) EN DU BOIS S.J. (Dr. X.) DE LEEK IN DE SAMENLEVING. (142) f 1.— Geloofsverdediging, Antwerpen.

In dit boekje werden een aantal pauselijke documenten verzameld, die uitsluitend Rome's leiding betreffen van de positie door den leek in de samenleving ingenomen. De brieven behandelen het maatschappelijk vraagstuk, de Katholieke actie, en de verzoening der volkeren.

De compilators geven telkens een bepaald pauselijk schrijven, dat elk onderdeel der stof beheerscht, waarna zij een aanvulling geven met citaten en overzichten van andere brieven.

Een boekje dat ons vooral van belang lijkt voor hen die actief deelnemen aan de Katholieke actie.

DOM BèDE CAMM. O.S.B. DE L' ANGLICANISME AU MONACHISME. (109) 5 fr. Journal d'étapes d'un converti.

DOM BèDE CAMM: MOINE ET MARTYR. Le Bienheureux John Robert. (315) 15 fr. Desclée de Brouwer, Paris.

Twee apologetische werkjes, apologetisch niet in opzet maar door den inhoud, zooals ieder boek, dat in eenvoudige feiten de werking der genade in Gods Kerk verhaalt, apologetische waarde bezit. Het eerste werkje geeft de bekeeringsgeschiedenis van Dom Bède Camm, die via Oxford tot Rome kwam. Een verlangen naar het religieuze leven, een vurige vereering van en onbeperkt vertrouwen op O. L. Vrouw. Op 9 Maart 1895 werd hij in St. Jan van Lateranen tot priester gewijd; vijf jaar vroeger had hij het ordekleed der Benedictijnen ontvangen, nadat hij in hetzelfde jaar tot de Kerk was teruggekeerd.

Een van zijn boeken geeft de geschiedenis van een der vele priesterhelden, die tijdens de vervolgingen onder Elisabeth en later, het woord waar maakten, dat Engeland het eiland der heiligen is. Het is de ordebroeder van Dom Bède Camm, John Robert, die in 1610 onder de regeering van Jacobus I voor het geloof als martelaar stierf.

SCHELVEN (Dr. Th. van) MODERNE ZIELKUNDE. (231) f 2.75. M. P. van Stockum en Zoon, 1930.

Een Freudiaansch georienteerd boek, dat zich bezighoudt met conflicten, die in 's menschen innerlijk kunnen optreden en met de manier waarop deze te genezen vallen. Begrip van de waarde van den godsdienst voor de oplossing van conflicten ontbreekt geheel en al. En Freud's theorieën zijn al te veel aangevallen dan dat het nog noodig is over den inhoud van dit boekje meer te zeggen.

VLETTER (Dr. A. de) IN MOEILIJKE JAREN. (158) f 1.90 en f 2.50. Hollandia, Baarn, 1930.

Dit „boekje voor ouders en opvoeders van jonge menschen van 12 tot 20 jaren", zooals de schrijver zijn pennevrucht betitelt, geeft een aardig overzicht over het wezen van de puberteitsjaren, de moeilijkheden der kinderen en die der ouders. Het is alles vrijwel aan de oppervlakte, maar dit maakt het voor den doorsnee-ouder hoogstens meer leesbaar. Over godsdienstige moeilijkheden, die in deze jaren toch nogal eens voorkomen, zwijgt de schrijver. Ouders, die last hebben met hun kinderen tusschen 12 en 20 jaar zullen dit boekje met vrucht lezen.

MGR. LAVEILLE. EEN-EN-DERTIG JAAR MISSIEZUSTER IN HINDOSTAN. (208) Museum Lessianum, Leuven.

Zooals we dat van den levensbeschrijver van Margaretha Sinclair kunnen verwachten, geeft de Vicaris-generaal van het bisdom Meaux in dit boekje het

beeld van Zuster Theoderine van het Bitter Lijden, van de Congregatie der Dochters van het Kruis ten voeten uit. 't Is bijna ongelooflijk dat een vrouw zooveel werk verzetten kan. Dit leven dier heldin in de moeilijke missie van Hindostan is vol van de ongewoonste avonturen, waardoor het behalve stichtende ook spannende lectuur is geworden.

PLUS S.J. (Raoul). DOOPSEL EN VORMSEL. Uit het Fransch door A. P. P. Kluivers. Pr. (149) f 1.90 en f 2.50. Teulings, Den Bosch.

De naam van Plus maakt een aanbeveling overbodig; hetgeen hij hier weer geeft over de felix Adae culpa, over het doopsel en de noodzakelijke aanvulling, het Vormsel, over zondeval en verlossing, is buitengewoon. Het is een prachtig boek voor volwassen bekeerlingen vóór hun doopsel, al wordt het ritueel van het doopsel der volwassenen niet behandeld. De alles overheerschende genaden en voorrechten van het doopsel laat hij helder uitkomen. De moeilijkheden tegen den kinderdoop, het lot der ongedoopte kinderen en volwassenen en aanverwante levensvragen vinden gereede oplossing. De vertaler, die goed werk leverde, had op zinnen van 18 regels bv. zesmaal de schaar moeten zetten.

ENCHIRIDION VAN DEN H. AUGUSTINUS. Bewerkt door Carel Bloemen. (171). f 3.—. Romen en Zonen, Roermond.

„Een Handboekje over Theologie" zou men dit bekende werkje van den Kerkvader kunnen noemen. Hij schreef het voor een zekeren Laurentius en spreekt daarin, naar zijn eigen bedoeling, over Geloof, Hoop en Liefde. De voornaamste theologische vraagstukken, waarover hij levenslang heeft nagedacht, raakt hij aan, quaesties dikwijls, die in Augustinus' tijd nog onbeantwoorde vragen waren, doch met verloop van tijd in de Kerk werden opgelost. Zoodoende vindt men hier een compendium van Augustinus' leer. Het boekje is met zorg bewerkt en keurig en smaakvol uitgegeven.

MERESCHKOWSKIJ (D.). NAPOLEON, DE MENSCH. Uit 't Russisch vert. door S. v. Praag. (229). Ploegsma, Zeist, 1930.

Napoleon werkt op de menschen als een sage-figuur en elke poging om hem neer te halen, zal op tegenstand stuiten. Mereschkowskij hààlt hem neer, zoodat er weinig groots van hem overblijft. Groote mannen gaat het als groote gebouwen: ze werpen groote schaduwen. Is het echter wel juiste historie-schrijving een man van zulke afmetingen te gaan uitrafelen, tot er slechts kleinheden overblijven? Ongetwijfeld is er veel in Napoleon af te keuren, maar zijn veelzijdige grootheid als natuurverschijnsel blijft en deze ondermijnt Mereschkowskij.

De schrijver is goed ingelicht en zijn boek leest spannend, maar van een voortdurend innerlijk verzet komt de lezer niet geheel vrij. Als zeer persoonlijke Napoleon-biografie heeft het boek zijn waarde.

KOHNSTAMM (Prof. Dr.). INDIVIDU EN GEMEENSCHAP. (356) f 3.50 en f 4.50. Daamen, Den Haag.

Een bundel verzamelde opstellen, vroeger reeds afzonderlijk in verschillende tijdschriften verschenen. Uit de behandelde hoofdstukken stippen wij o.a. aan: Staatspaedagogiek of persoonlijkheidspaedagogiek, aesthetische opvoeding en Daltonscholen, reisindrukken uit Engeland, reisindrukken uit Hesserveen, reisindrukken uit Hamburg, e.a. Onderwijsproblemen nemen een voorname plaats in; hier en daar neemt de auteur een voor Katholieken nogal aanvechtbare positie in. Eerlijk gezegd, was dit boek ons min of meer een teleurstelling; misschien komt dat omdat men van dezen schrijver interessante beschouwingen gewend is. De titel suggereert bovendien meer en andere dingen dan het boek geeft. En tenslotte zijn niet alle artikelen meer up-to-date.

MARIJN VAN DANTZIG. OVER MOTORISCHE SPREEKVOORSTELLINGEN EN HET STOTTEREN IN VERBAND MET VOORSTELLINGSTYPEN. (76) f 1.75 en f 2.10. Haga, Den Haag, 1930.

Een onderzoek, gebaseerd op de gegevens van een aantal behandelde personen, van zelfwaarneming en van litteratuur. Voor hen, die met spraakgebrekkigen hebben te maken, een interessante verhandeling.

SCHNITZLER (Dr. J. C.). KRANKZINNIGEN EN HUN VERPLEGING. 4e Druk. (116) f 2.—. J. H. de Bussy, A'dam, 1930.

Deze uitgave is bedoeld als leidraad voor verplegenden in krankzinnigengestichten. Het voordeel boven dikke handboeken is hier wel de bondigheid en kortheid, die den beginneling voor het kwijtraken van de groote lijnen behoedt. Als inleiding ook voor verdere studie uitstekend geschikt.

KIERKEGAARD (Sören). ANGST. Uit het Deensch vertaald door S. van Praag. (211) f 2.90 en f 3.90. De Gulden Ster, A'dam.

Onder den naam Vigilius Haufniensis, de waakzame uit Kopenhagen, schreef de beroemde Deen Sören Kierkegaard een theologisch-philosophische verhandeling over den angst. Schrijver heeft wel een persoonlijk geloof in Christus en de Openbaring, maar het blijft bij een persoonlijk geloof. Zijn opvattingen o.a. over de erfzonde — onschuld is onwetendheid bv. — strooken volstrekt niet met onze Katholieke opvatting. Wat hem niet lijkt, laat hij passeeren. Hij is een knap dogmaticus en een eerlijk strijder, goed op de hoogte ook met de Katholieke theologie. Voor vakmenschen blijft dit een werk van groote beteekenis, voor niet vakmenschen heeft de Kerk haar wijze maatregelen getroffen omtrent boeken, die expliciet over geloofszaken handelen.

ELSAR (D. van). MALAISE.

Het uiterlijk keurig verzorgde boekje, alsof het een bundeltje verzen was, heeft als eenige aanwijzing om het in bezit te krijgen in minuscule lettertjes den naam van den drukker J. van Leeuwen Scheveningen. 't Is een boekje met verbluffend veel materiaal en statistieken, het is nuchter en uiterst zakelijk behandeld en geeft zeer veel kijk op de uiterst actueele quaestie: De malaise. Het behandelt de oorlogsperiode, internationaal en nationaal bezien. Rusland als apart verschijnsel, niet een gruwelenrelaas, maar een zeer zakelijke beschouwing van het Bolsjewisme. Loonen en welvaart. Goederenmarkten. Effecten en geldmarkt, van New-York en Amsterdam uit bezien. Wie over de malaise wil praten, diene dit boekje te lezen. Dat onze tijden kunnen roemen op veel vernuft, zal er uit blijken, maar ook dat er een groot tekort aan gezond verstand bestaat.

ROMBOUTS (Fr. S.). GEWETEN EN GEWETENSVORMING. No. 57. Opvoedk. Brochurenreeks. (148) f 1.80. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

De opvoedkundige brochurenreeks brengt een nieuwe uitgave, die er zijn mag zoowel door haar actualiteit als door haar belangrijkheid van onderwerp: gewetensvorming, karaktervorming. Dit voornaamste onderdeel der opvoeding is in deze brochure de stof voor fr. Rombouts' verhandeling, ondergebracht in een theoretisch en een practisch gedeelte. In een tijd van gewetensontkenning en geweten-misvorming is dit boekje op zijn plaats en zal velen een goeden dienst bewijzen en houvast geven in de moeilijke opvoedingstaak ten opzichte van het kind. Van harte aanbevolen.

HERWIG (A. J.). PRACTISCH HANDBOEK VOOR HET KWEEKEN EN VERZORGEN VAN KAMERPLANTEN. (183) f 4.90. „Kosmos", Amsterdam.

Zouden er wel menschen bestaan, die niet van bloemen houden? Bloemen in den tuin,....... bloemen in huis...... hoe worden donkere dagen daardoor opge-

vroolijkt en wat geeft een goed geschikte vaas met bloemen een lichte tint aan een sombere kamer. Planten en bloemen geven cachet aan een huis en de verzorging ervan is een voortdurend pleizier voor de liefhebbers. Zij zullen den schrijver van dit mooie handboek dankbaar zijn voor zijn werk en van zijn uitgebreide ervaring in het kweeken en de verzorging van bloemen en planten in huis gaarne gebruik maken. De uitgave met de prachtige platen is in één woord schitterend.

BERNINK (J. B.) en vele medewerkers. DE LUISTER VAN HET LAND. (312) f 4.50 en f 5.90. Verlucht naar litho's van Jan Voerman Jr. en vele foto's van anderen. Schoonderbeek, Laren. N.H.

't Is bijna half Maart en de luister van het land is met een dik sneeuwkleed bedekt...... we genieten nog van de warme kachel en beklagen de stumpers, die er door moeten...... De Luister van het Land ligt voor ons en het mooie boek doorbladerend, komt over ons de sfeer van 'n zonnigen lentedag op de hei, waar de zoele frissche wind om je heen waait, en duizend geuren meebrengt.... of van een verrukkelijken dag doorgebracht in 'n punter op een van de wijde plassen, waar het riet suist en de geheimzinnige vogels welke daar huizen, hun typischen zang doen hooren. De prachtige foto's roepen herinneringen in je wakker aan heerlijke dagen buiten doorgebracht en het verlangen naar den zomer grijpt je aan. Een heerlijk boek, in een keurige uitgave, dat wij in vele handen wenschen.

VISSER (Piet). DE ZEVEN FONTEINEN. Munster, A'dam.

Dit boek bevat een veelbewogen bekeeringsgeschiedenis van een jongen man, opgevoed in streng-orthodox Protestantsch sectegeloof. Het boek is een eerlijke belijdenis en doet ons medeleven in de verschillende periodes van socialisme, communisme, geestelijk besef en de daarop volgende bekeering met het geheele gezin tot het Katholicisme. Hoewel het werk maar geringe litteraire waarde heeft, is het de spontane wijze van beschrijving die het lezenswaard maakt, en veroorzaakt dat wij met spanning het geestelijk proces volgen dat zich onder vele moeilijkheden voltrekt. Wij hopen dat het boek in handen van vele vroegere partijgenooten van den bekeerling mag komen en zij er minstens de oprechtheid in waardeeren.

VROKLAGE S.V.D. (B. A. G.). Mgr. PETRUS NOYEN. (192). St. Willibrord, Uden. (N.Br.)

Het heldenleven van een Bisschop-Missionaris der Kleine Soenda-Eilanden wordt in dit boekje met veel toewijding en aantrekkelijk beschreven. Aanbevolen.

HEERKES S.V.D. (P. Piet). FLORES DE MANGGARAI. (144) f 1.—. Missiehuis Uden. (N.Br.).

Pater Piet kan gezellig vertellen van zijn missiepost. Uitstekend boekje, vooral voor groote jongens.

LINDEN S.J. (C. van der). PATER DE SMET. S.J. (120) f 0.60. Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Pater De Smet is geen onbekende voor missievrienden... in dit boekje wordt zijn leven beknopt en met piëteit verteld.

DUCHAUSSOIS (Pater P. J.). HELDHAFTIGE VROUWEN. (107) f 1.50. Bewerkt naar het Fransch door Pater Peskens O.M.I. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

De geschiedenis van de missie der Grauwe Zusters van Canada in den poolcirkel onder de Indianen. Een boek van heldhaftige naastenliefde.

KOOY (John). HET BOEK VAN DE PERS. (230) f 2.90 en f 3.90. W. de Haan, Utrecht.

Een „roman van de Krant" noemt de schrijver dit interessante boek, waarin

hij de wordingsgeschiedenis van de pers op populaire wijze beschrijft en ons op beknopte, duidelijke en tevens aangename wijze vertelt wat er over dit onderwerp voor leeken nuttig is om te weten. Talrijke foto's van vele groote krantendrukkerijen zijn tusschen den tekst geplaatst en geven dit boek een eigen cachet.

KLUFT (G.). AARDRIJKSKUNDIG EXPEDITIEBOEK. (359) f 4.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Welk een gezegenden inval heeft deze heer Kluft gehad toen hij dit aardrijkskundig expeditieboek ging samenstellen. Hoe vaak zal het niet voorkomen, dat wij naar een of andere kleine plaats iets moeten verzenden en niet weten hoe ons pakje daar komen moet; ....en voor den handel lijkt ons dit practische boek van onschatbaar nut. Een keurige degelijke uitgave van een uiterst nuttig handboek.

Varia

1. In „Candide" gaf Albert Thibaudet onlangs een overzicht over de litteraire productie in Frankrijk in 1930. De slotsom is:

   1. De litteraire scholen hebben uitgediend, noch Surrealisme, noch Unanimisme, noch Populisme hebben zich kunnen doorzetten.
   2. De grootste invloed gaat nog steeds uit van Proust, Gide, Valéry en Claudel.
   3. De lyriek is hoe langer hoe meer aan het afnemen.
   4. De roman breidt zijn gebied uit met een sterke voorliefde voor het exotische.
   5. Er wordt hoe langer hoe meer (en goed!) vertaald.

2. Willy Haas schrijft in de „Literarische Welt" over het Theater:

„Das Unabsichtliche, Naive der gegenseitigen Beziehungen von Publikum, Theater, Dramatiker, das eine wahre Theaterkultur voraussetzt, ist in einer Zeit des Bildungsdünkels wie der heutigen vielleicht überhaupt nicht herzustellen. Man lese daraufhin etwa Shakespeare: welche ganz unglaubliche Unvoreingenommenheit des Publikums hier als Selbstverständlichkeit zugrunde liegt! Was für ein naiver Glaube an das Sinnvolle und Notwendige des dramatischen Geschehens — ein Glaube an das Sinnvolle, der doch gar keinen anderen Grund haben kann und auch zu gar keiner anderen Erkenntnis führen kann, als dasz das Geschehende eben „geschieht"!

In den protestantischen Ländern beginnt die Intellektualisierung des Theaters schon mit Lessing. Das katholische Wien, das sich an der Verbrennung des Hanswurst nicht beteiligte, hatte seine alte Theaterkultur bis etwa 1890. Hier war es — durch den Einflusz der Kirche — eine Selbstverständlichkeit, an den Sinn des Schauspiels zu glauben, ohne ihn ergründen zu wollen.

Ich glaube nun nicht etwa, dasz es noch einen Weg zurück gibt.

Man musz versuchen, das Theater neu zu schaffen, indem man es ganz aufopfert."

3. Bij de Uitgeverij „De Gemeenschap" te Utrecht zal dit jaar verschijnen „Katholieke dichters uit het tijdvak van de Contra-Reformatie", een bloemlezing samengesteld en ingeleid door Anton van Duinkerken. Van een vijftigtal dichters uit de periode 1527—1700 zullen in deze uitgave gedichten worden opgenomen, terwijl daaraan wordt toegevoegd een bibliographie van de katholieke dichtkunst uit het genoemde tijdvak.

De inleiding, die den ontwikkelingsgang der katholieke dichtkunst in verband met de toenmalige kerkgeschiedenis beschouwt, zal recht doen aan een verwaarloosd hoofdstuk onzer letterkundige geschiedenis. Het boek maakt deel uit van een serie, waarin de katholieke dichtkunst van Nederland wordt bestudeerd. Albert Helman verzorgt het deel over de dichtkunst der middeleeuwen, terwijl het derde deel (1700—heden) verzorgd zal worden door Anton van Duinkerken en Albert Helman in samenwerking. Ieder deel vormt een zelfstandige studie met bijbehoorende bloemlezing.

INHOUD

VAN DEN VIER EN TWINTIGSTEN JAARGANG VAN BOEKENSCHOUW 15 MEI 1930 — 15 APRIL 1931

ARTIKELEN

Sara Alelia. J. v. H. 1
Theodore Dreiser. P. W. Assmann. 6
Sint Jan van het Kruis. 11
Nederlandsch Tooneel. Nor. Heerkens. 34
Stefan George. De Dichter en Profeet. Johannes Mumbauer. .. 49
Macht en Geheim der Jezuieten. J. v. H. 57
De nieuwste Dichtwerken van Henriette Roland Holst. ....
Lidw. Diepenbrock. 61
Tusschen de Coulissen. 73
Dostojefski-Beschouwingen. J. v. H. 97
Een groot Katholiek Dichter; Alfred Noyes. Kees van Hoek. 104
Julien Green. Dr. d. B. S.J. 130
Giuliotti-Papini. Ellen Russe. 133
Het Wezen van het Katholicisme. J. v. H. 146
De Vasten der Heiligen. F. A. Brunklaus. 149
De Amerikaansche Tendenz-Roman. P. W. Assmann. 153
Leo Weismantel als Dramaturg. Nor. Heerkens. 179
Vijftig Jaar Tachtig of Het Feest der Jongelingen. 187
Le Rouge et le Noir. 1830. J. v. H. 193
Heilige en Romanheld. W. H. S.J. 200
Aanteekeningen over Samuel Johnson. P. W. Assmann. .. 204
De tweede Pioniersroman van Rölvaag. L. v. Welderen. .. 227
Een Mysticus van ons geslacht. Dr. N. Perquin S.J. 242
Twee „populistische" romans. J. v. H. 246
Een veelbesproken roman; Berlin Alexanderplatz. ....
P. de Bruin S.J. 250
De golfslag in onze Letteren. F. A. Brunklaus. 275
De groote waarde van Mauriac's kunst voor onzen tijd. ....
Dr. B. M. Boerebach. 289
Het carnaval der ketters. J. v. H. 299
Het gevaar. J. Henkton. 301
De Vlaamsche Letterkunde na „Van Nu en Straks". J. v. H. 324
Boeken en hun lezers in Old England. P. W. Assmann. 328
Lamartine bij het eeuwfeest van zijn „Harmonies". ....
Dr. B. M. Boerebach. 337
Tolstoi. J. v. H. 347
Ina Boudier-Bakker. Ph. Molkenboer. 366
Der Richter in der Karu. J. v. H. 373
Een Katholieke roman. J. v. H. 385
Anthony Trollope. P. W. Assmann. 392
Fjedor Dostoievsky. F. A. Brunklaus. 415

10 *P. K.* P. v. d. Valk. 421
Henri Pourrat en de roman van de eer. Dr. B. M. Boerebach. 433
Das Reformationsfest. J. v. H. 441
Duitsche Overpeinzingen. F. L. 450
De Kleine Rudolf. J. v. H. 481
Thomas Mann. P. v. d. Valk. 486
Louis Bertrand — Uit zijn boeken. F. J. Wahlen. 493
Bij Sir Philip Gibbs. Kees van Hoek. 517
Wat Paul Bourget het jongere geslacht heeft te leeren. (I) ..
Dr. B. M. Boerebach. 523
De groote Katholieke schrijvers in het Buitenland. J. v. H. .. 529
Wat Paul Bourget het jongere geslacht heeft te leeren. (II) ..
Dr. B. M. Boerebach. 538
Aanteekeningen bij Aldous Huxley. P. W. Assmann. 550
Bij Daniël Defoe's Eeuwherdenking. L. v. Welderen. 555

ILLUSTRATIES.

Hildur Dixelius. 3
Theodore Dreiser. 7
Sint Jan van het Kruis. 11
Paul Claudel. 15
Lod. v. Deijssel en H. Borel op bezoek bij van Eeden. ....
(N. R. Ct.) 38
David Herbert Lawrence. 42
Stefan George. 49
Titelblad van een van George's bundels. 52
Sint Ignatius. 58
Henriette Roland Holst. 62
Jacques Chardonne. 68
Caricatuur van G. Bernard Shaw. 75
Dostojefski. 99
Alfred Noyes. .... 105 - 111
Julien Green. 131
Papini. 134
De lyricus. 143
Karl Adam. 145
Menno ter Braak. 149
François Mauriac. 158
Myrtle Johnston. 162
Leo Weismantel met gezin. 181
Willem Kloos. 187
Stendhal (Jeugdportret) 194
„ (M. H. Beyle) 199
W. von Scholz, naar een litografie van Karel Bauer. 202
Boswell, Johnson, Reynolds, enz. 205
Elizabeth Madox Roberts. 214

O. E. Rölvaag. 228
R. S. Sorge. 241
Marcel Aymé. 249
Alfred Döblin. 251
Arthur van Schendel. 276
J. Slauerhoff. 277
Frédérique Mistral. 280
François Mauriac. 289
Menno ter Braak. 299
Georges Duhamel. 302
Francis Carco. 307
Urbain van de Voorde. 325
Marnix Gijsen. 326
Mrs. Amy Cruse. 329
De Lamartine. 339
Valentine de Lamartine. 341
Graf van Lamartine te Saint-Point. 343
Tolstoi. 347
Alan Sullivan. 345
Ina Boudier-Bakker. 367
Woonhuis van Hans Grimm te Lippoldsberg. 374
Sigrid Undset. 386
Sigrid Undset's landhuis. 389
Anthony Trollope. 392
Fjedor Dostoievsky. 417
Ilja Ehrenburg. 421
Henri Pourrat. 433
E. von Handel-Mazzetti. 441
Eve Lavallière. 444
Friedrich Schnack. 446
Aart van der Leeuw. 481
Thomas Mann. 487
Louis Bertrand. 493
Sisley Huddleston. 505
Sir Philip Gibbs. 517
Paul Claudel. 530
Enrica von Handel-Mazzetti. 532
Papini. 533
Henri Bordeaux. 534
Paul Bourget. 538
Aldous Huxley. 550
Daniël Defoe. 555

VARIA.

Frederik van Eeden (De „Literarische Welt" van 11 April) 37 — Hedendaagsche Ketterijen (Van Duinkerken) 39 — Het Vader-

land 40 — De Paal 41 — D. H. Lawrence 42 — Jan Engelman over Boutens (De Nieuwe Eeuw, begin Juni) 139 — Knuppels (De Paal) 139 — Menno ter Braak over Gerard Bruning (De Vrije Bladen) 139 — Dostojefski (L'Europien 18 Juni) 140 — Joh. Kirschweng over „Katholizismus als Stoff- und Formwelt" (Augustusnummer „Literarischer Handweiser") 231 — Anthology of bad Verses (De Litteraire Gids van 22 Augustus) 233 — Sine Nomine van Jan Engelman 233 — Manuel Gasser over Mistral (Literarische Welt) 278 — Fülop Miller (Bookman van Sept.) 280 — Superlatieven in de Boekenwereld 281 — Rectificatie 282 —Ant. v. Duinkerken (Lyrisch Labyrinth) 383 — „Die schöne Literatur" 383 — Jan Engelman tegen Menno ter Braak („De Vrije Bladen") 383 — Toestand van het Katholicisme in Frankrijk („Die Literarische Welt") 477 — „Supercherie" (Nouvelles Litteraires") 478 — Litteraire productie in Frankrijk („Candide") 575 — Theater („Die Literarische Welt") 575.

UIT BOEKEN EN BLADEN.

Marsman. Serum tegen Kanker. („De Vrije Bladen") 94
Urbain van de Voorde over Gezelle. (Nouvelles Littéraires) .. 95
Bruning (Henri) in „De Paal". 425
G. Kamphuis over het conflict Ter Braak („Opwaartsche Wegen") 425

A

Adam (Karl). Het Wezen van het Katholicisme. 146
Addison. Cato. 208
Agatha. Frieda en haar nichtjes. 144
Ajam (Tom). De vrouwelijke spion. 174
Albers (Martin). Twee broeders. 316
Aldus (G. A.). Blinde Hendrik. 262
Ammers-Küller (Jo van). De Opstandigen. 122
Vrouwenkruistocht. 122
Amundsen (Roald). Mijn leven als ontdekkingsreiziger. 473
Andrews (C. P.). Indië en de strijd tegen het Westen. 526
Andriessen (Suze). Augusta. 239
Constance de Wild. 144
Anet (Claude). Het drama van Mayerling. 409
Apex. The uneasy triangle. 504
Arcy S.J. (M. C. d'), Martindale S.J. (C. C.), Maritain (Jacques) e.a. A monument to St. Augustine. 259
Ardel (Henri). Eve et le serpent. 350
Arends (W. F.). De jolige H.B.S.-avonturen. 480
Aron (Marguerite). Un animateur de la jeunesse au XIIIe siècle. 526

Asch (Schalom). Petersburg. ... 458
Ashmann (Dr. H. P. J. M.). La culte de la sainte vierge et de la littérature française profane du moyen age. ... 44
Ashton-Wolfe (H.). Het onzichtbare web. ... 81
Asscher-Pinkhof (C.). Knus in een hoekje. ... 479
Hoor eens even. ... 479
Om stil te luisteren. ... 479
Zet wijd je ooren open. ... 479
Auer (Grethe). Bonvouloir, ein Roman aus den Vendeekriegen. 211
Augagneur (Marcel). Notre père. ... 256
Augustinus (St.). Belijdenissen. ... 387
Enchiridion. ... 572
Aymé (Marcel). La Rue sans Nom. ... 247
Ayres (Ruby M.). De tweede huwelijksreis. ... 28
Het lidteeken. ... 27
Verkeerd begrepen. ... 270
De roman van een boef. ... 513
Zij die met liefde spelen. ... 128
Zes weken op zee. ... 567

B

Bailey (Temple). Haar offer. ... 273
Muurbloemetjes. ... 32
Baily (Auguste). Le figuier maudit. ... 544
Balans. Algemeen Jaarboek der Nederl. Kunsten. ... 492
Balen (Mr. W. J. van). Het boekje van de tabak. ... 92
Portugal, de tuin van Europa. ... 381
Barbe (Henriette). Heleen Terwogt. ... 471
Baring (Maurice). Flying corps headquarters. ... 213
Robert Peckham. ... 163 - 533
Barnes (Margaret Ayer). Years of grace. ... 215
Bauer (Cl. M. H.) en Breebaart (K.). Kammetje, Akse en Vike. ... 238
Bauer (Cl. M. H.) Twee zwervelingen in Amerika. ... 230
Miesje. ... 239
Baum (Vicky). Menschen in 't hotel. ... 89
Incident in Lohwinckel. ... 465
Baumann (Emile). Les douze collines. ... 16
Saint-Paul. ... 436
Beach (Rex). Een zoon der goden. ... 271
Beck (Ch.). Een kampeertocht van de watervogels. ... 480
Bedel (Maurice). Philippine. ... 545
Beeding (Francis). De vijf flambouwen. ... 407
Been (Joh. H.) Het kapersjong. ... 335
Twee jonkers. ... 239

Begger (P. A.). Sprookjes van den tuin. 479
Béhaine (René). Au prix même du bonheur. 397
Belloc (Hilaire). Overschot en aanvoer. 91
Richelieu. 536
Cardinal Wolsey. 536
Belijdenissen van St. Augustinus. (De). 427
Benard (Emmy). Jongemeisjesdroomen. 431
Benoit (Pierre). Le soleil de minuit. 209
De mysterieuze gravin. 459
La Chatelaine du Liban. 459
Berg (Bengt). De laatste arenden. 93
Berg (C. C.). Pránâtjitrá, een Javaansche liefde. 321
Bergen S.C.J. (Wilbert van). De geschiedenis van vischhaakje. 240
Bergers (Theo). Het Poesjenellenspel. 564
Berggrav (Eivind). De ziel van den gevangene. 554
Bernanos (George). Le soleil de satan. 456
L'imposture. 456
La Joie. 456
Bernard (George). The Applecart. 77
De Keizer van Amerika. 77
Bernardszoon (Daan). Joost Dirksz. onder de vrijbuiters. .. 240
Berndorff (H. R.). Spionnage. 85
Bernet Kempers (Dr. K. Ph.). De Italiaansche Opera. 476
Bernink (J. B.). e.a. De Luister van het Land. 574
Bertrand (Louis). De boerderij in het bosch. 86
Pépète. 492
La China. 492
St. Augustinus. 495
Fin du Classiscisme. 496
Gustave Flaubert. 497
Flaubert à Paris. 497
Le sang des Races. .... 495 - 98
Sanguis Martyrum. 499
Le Mirage Oriental. 499
Le livre de la Méditerranée. 499
Autour de St. Augustin. 499
Les Villes d'Or. 499
Louis XIV. 499
Bervovici (Konrad). De Wolga-bootman. 515
Beskow (Nils). Gods Wegen. 334
Voor Gods Aanschijn. 334
Bethanië. Hoe Onze-Lieve-Heer leefde. 48
Betsy. Van drie kleine wijzen en een ster. 336
Beusekom (G. van) e.a. Het vogeleiland. 381
Biber (Max). Gas, granaten en soldaten. 508
Bibesco (Princes). De groene papegaai. 222
Bieger (N. K.). Het geheim van den Kriemelsberg. 147

Bieger (N. K.). Flips Indische lotgevallen. 144
Biggers (Earl Derr). En een vrouw verdwijnt. 87
Bilt (E. F. van de) en Wijffels (H. C. M.). Beknopte geschiedenis der Ned. Letterkunde. 477
Birger Forell. Waar Oost en West elkaar ontmoeten. 427
Birkner (Friede). Rafke's nieuwe chauffeur. 217
Blake (H. J.). Het genootschap van den bedelzak. 32
De oud-president van Costabella. 87
De wrekende hand uit het Oosten. . . . . . . 33 - 87
Het geheim van het kasteel Hobbemont. 33
Bloemlezing uit het mengelwerk van honderd almanakken. . . 287
Bloy (Léon). Het bloed van den arme. 473
Blijstra. Graphische voorstelling. 471
Boek der Electrische Wonderen (Het). 428
Boer (Jan). Groningsche sprookjes en vertellingen. 144
Bogaers (Adriaan). De tocht van Heemskerk naar Gibraltar. 276
Bojer (Johan). In den greep van het leven. 313
Volk aan de Zee. 313
Bolhuis (E. G. v.) De liefde van Cora Noret. 168
Ondergang. 569
Bolt (J. H.). Het conflict in jeugd en samenleving. 282
Bonifacius (Pater C.P.) De H. Paulus van het Kruis. 377
Boon C.s.s.R. (Jozef) Het leven van Peerke Donders. 192
Boordam (Dr. Felix). Menschenkennis. 429
Bordeaux (Henri). Tuilette. 209 - 534
Murder-party. 534
Bos (Fokko). De moord in het slop. 317
Bosker (A.). Literary Criticism in the Age of Johnson. 206
Boswell. Life of Johnson. 205
Botchkareva (Maria). Yashka. 513
Boudier-Bakker (Ina). De klop op de deur. 366
Moeders. 367
Twee voeten. 367
Armoede. 369
Bouman (L. F.). Het wonderenboek der luchtvaart. 190
Bourget (Paul). Le Disciple. 540
L'Etape. 540
L'Emigré. 540
Le Démon de midi. 540
Nos actes nos suivent. 540
Au service de l'orde. 540
Essais de psychologie contemporaine. 540
La Vengeance de la Vie. 541
Cruelle Enigme. 542
Un crime d'amour. 542
Cosmopolis. 542
Un Divorce. 543

Bower (B. M.). Sioux Bloed. 566
Bower (M. A.). Het eenzame pad. 86
Braak (Menno ter). Het Carnaval der Burgers. ...... 148 - 149
Brame (Charlotte M.). Een ware Magdalena. 563
Brand (Max). Dan Barry's dochter. 24
De dood van Dan Barry. 316
Een gewapend minnaar. 178
Mistral. 317
Op het spoor. 87
Brehm (A. E.). Het leven der dieren. 475
Brète (Jean de la). Een donkere weg. 568
Briault (M.). La prodigieuse vie de Réné Caillie. ....
ou la découverte de Tombouctou. 474
Bricard (R.). Le calcul vectoriel. 46
Bridges (Victor). De man van Nergenshuizen. 462
Brinkgreve (Dien). Kerstvertellingen. 431
Wat de zon vertelde. 238
Bij grootmoeder. 479
Brinkgreve-Entrop (J. H.) Tottie's weekend. 479
De nichtjes Jet en Ine. 144
Brod (Max). e.a. De vrouw van morgen zooals wij haar gaarne
zien. 283
Broedelet (Joh. W.) 'n Bont zestal. 217
Het late leven van Johannes Rozeboom. 21
Brom (Gerard). Herleving van de wetenschap in Katholiek
Nederland. 235
Katholiek. 284
Bromberg (Paul). Hannie Helmer. 48
Bronkhorst (Elise). Loekie en haar clubje. 432
Brooke (Hugh). The mad shepherdess. 19
Brooks (C. Harrey). Handschrift en karakter volgens de
methode Saudek. 474
Brouwer (Johan). De psychologie der Spaansche Mystiek. .. 456
Bruck (Christa Anita). Schicksale hinter Schreibmaschinen. 161
Bruggen (Kees van). De geschiedenis van het huis. 221
Brunclair (V. J.). De monnik in het westen. 563
Bründl (Georg). Ben Hur in Rom. 17
Bruning (Henri), Kerssemakers (Ton) en Michel (Ernst).
Eerherstel voor de jongere gedachte. .. 44
Bruno de J. M. (P. Fr.). Saint Jean de la Croix. 12
Bruijn (Cor). Keteltje in de Lorzie. 143
Keteltje's thuisvaart. 143
Het vonkende vuur. 384
Brysson Morrison (N.). Breakers. 257
Burger (Lisbeth). Als de ooievaar komt. 88
Burney (Fanny). Camilla. 329
Burroughs (Edgar Rice). Tarzan en het verloren Keizerrijk. 225

Bush (Christopher). Murder at Fenwold. 449
Busse (Hermann Eris). Der letzte Bauer. 254
Byron. Childe Harold. 275

C

Calcar (Leo van). Jim de voetballer. 239
Calcar (R. P. van). Over de psychologie van den angst en haar beteekenis voor de opvoeding. 237
Calverton (V. F.). Bankroet van het huwelijk. 236
Capellen (Willem van). Oome Keesje vertelt. 431
Carco (Francis). La rue. 307
Carra (Bruno). Sanya, de Egyptische vrouw. 23
Castiglione (Baldassare). De hoveling. 45
Cather (Willa). De strijd van den aartsbisschop. 412
Cats. Gedicht op de gelegentheyt van Staet. 275
Cavalier (Ru le) en Kettmann (George). De vlam der steden. 127
Cendrars (Blaisse). Rhum. 501
Chardonne (Jacques). Eva ou le journal interrompu. 68
Chesterton. The Victorian Age of Literature. 117
Chesterton (G. K.). The Resurrection of Rome. 536
Christie (Agatha). De wrekers. 175
Christie (May). Het legaat. 268
Vurige liefde. 217
Cinelli (Delfino). De valstrik. 406
Claes (Ernst). Zichemsche Novellen. 120
Claudel (Paul). Le soulier de satin. . . . . 15 - 530
Der Verkündigung. 232
Coffin (Arnold). L'Art Primitif Italien. La Peinture. 557
Cohen (Jozef). Abélard en Héloise. 403
De wijkende schemering. 318
Colette. Chéri. 291
Coleridge. Rime of an ancient mariner. 275
Collins. (Dale). The fifth victim. 72
Collomb (Joseph). Het geestelijk portret. 412
Colombière (Claudius de la). Retraite-Dagboek v. d. Zalige. 475
Conner (Sabra). De tocht met de zeeotter. 270
Conquest (Joan). Verleiding. 219
Constantinus (P. Ord. Cap.). Christus en Israël. 191
Corsari (Willy). Gestalten in een spiegel. 128
Corti (Egon Caesar Conte). Het huis Rothschild in zijn opkomst en bloei. 424
Corvin (Michael). De heimelijke strijd. 413
Coulon (Marcel). Dans l'univers de Mistral. 350
Courths-Mahler (Hedwig). De verloren ring. 321
In stilte getrouwd. 321
Het geheim eener naamlooze. . . 416

Courths-Mahler (Hedwig). Het geheim van Marlene Laszberg. 408
Gij zijt mijn uitverkorene. 124
Met vuur gespeeld. 460
In den vreemde. 177
Coward (Noël). Kletspraatjes. 74
Cramer (Dr. K.) e.a. Christendom en Bolschewisme. 380
Cramer (H.) en Cramer-Schaap (D. A.). De H.B.S. in tenten. 239
Crols Pr. (Fr.) Heeroom's nichtje en haar gezin. 33
Cruse (Mrs. Amy). The shaping of English Literature. 328
The Englishman and his Books in the Early Nineteenth Century. .... 328 - 332
Cruysberghs Kan (K.). en Du Bois S.J. (Dr. X). De leek in de samenleving. 571
Cullum (Ridgwell). De noodlottige overeenkomst. 29
Cuming Walters (J.) Romantic Cheshire. 449
Cummins (Miss). De lantaarnopsteker. 144

D

Daniels (R.). De Penge. 47
D'Artillac Brill (P. J.) Tjo. 510
Dashwood (Jane). Three daughters. 20
Davis (L. H.). Om een troon. 32
De Drie Stuivers Opera. 73
Deelen (J. B.). Van man en vrouw. 473
Deeping (Warwick). Mary Viner's keuze. 265
Buren. 317
Defoe. Robinson Crusoë. .... 239 - 275 - 555
Essays on projects. 556
The true born Englishman. 556
The shortest way with the Dissenters. 556
The Journal of the Plague Year. 557
Dekker (Maurits). De aarde splijt. 84
Deldogo (M.). De wraak van den negerknaap. 335
Deledda (Grazia). In de woestijn. 121
Dell (Ethel M.). Een eereschuld. 270
Delly. Vergulde Ellende. 560
Delteil (Josef). Don Juan. 113
De Smet S.J. (P. J.). De groote Zwartrok. 527
Deuifle (P. H.) en Schulten (P. R.). De weg der loutering. 381
Diers (Marie). Die Witwen vom Twester Moor. 446
Dine (S. S.). De moord in het museum. 566
Dixelius (Hildur). Sara Alelia. .... 2 - 250
Döblin (Alfred). Berlin Alexanderplatz. .... 69 - 250
Dodd (Catherine I.). Lords of Lattice. 400
Doeblin (Alfred). Berlin Alexanderplatz. 69

Dolinin (A. S.). Dostojefski's onsterfelijke geliefde. 376
Dom Bède Camm. O.S.B. De l'Anglicanisme au Monachisme. 571
Moine et Martyr. 571
Dominicus (Pater C.P.). Leven van den eerbiedwaardigen
Pater Dominicus, Passionist. . . 377
Dongen (Kees van). Rembrandt. 235
Donker (Anth.). Fausten en Faunen. . . . . 376 - 391
Doorman (Christine). Dicky. 432
Dicky's bakvischjaren. 432
Dicky in Amerika. 432
Dörfler (Peter). Die Lampe der törichten Jungfrau. 535
Dorgeles (Roland). Houten kruisjes. 170
Dorhout (U. G.). De Babo-club. 239
Petro de acrobaat. 47
Dorsten (Marie van). Henk uit het Hollende Paard. 336
Dostojefski (F. M.) Herinneringen uit het ondergrondsche. . . 80
Herinneringen uit een sousterrain. 482
De half volwassene. 169
De zachtmoedige. . . . . 169 - 420
Arme menschen. 419
Herinneringen uit een Doodenhuis. 420
Schuld en Boete. . . . . 97 - 420
Demonen. . . . . 97 - 420
Groeijaren. 420
De droom van een belachelijk mensch. 420
De gebroeders Karamazoff. . . . . 97 - 420
Dagboek van een schrijver. 420
De Idioot. 97
De legende van een Groot-Inquisiteur. 100
Dreest (Willem van). Het stuwende leven. 263
Dreiser (Theodore). A book about Myself. . . . . 6 - 10
An American Tragedy. . . . . 9 - 10
Sister Carrie. 10
Jennie Gerhardt. 10
The Financier. 10
The Titan. 10
The Genius. 10
Twelve Men. 10
A Galley of Women. 10
Droonberg (Emil). Eileen Malony's reis naar Klondyke. . . 224
Drouven (Ernest). Om een jongensziel. 166
Duchaussois (Pater P. J.). Heldhaftige Vrouwen. 574
Dudley (Owen Francis). De schaduw over de aarde. 468
Duhamel (Georges). Scènes de la vie future. 302
Duhamelet (Géneviève). Tout feu tout flamme. 114
Duinkerken (Anton van). Achter de vuurlijn. 401
Hedendaagsche Ketterijen. 39

Duinkerken (Anton van). Lyrisch Labyrinth. 383
Duncker (J. C. W.). De groote vergissing. 30
Dunn (Stanley C.). Desert snow. 355
Duynstee (D. Fr. X. P.) St. Aurelius Augustinus over Kerk en Staat. 286
Dworson (Ljoeba). Russische prentenboeken. 240
Dijk (Evert van). Over den Oceaan. 430

E

Een schoone en wonderlijke historie van den zwaanridder. .. 476
Eekel (Anna Hilaria von). Die Königreiche der Trine Hansen. 18
Ehrenburg (Ilja). De liefde van Jeanne Ney. 360
De steeg aan de Moskwa. 81
Eipper (Paul). Kinderen der dieren. 191
Kinderen. 191
Eje (Anders). Een millioen moeilijkheden om een millioen dollars. 25
Elsar (D. van). Malaise. 573
Elkster (K.). Het leven geeft en neemt. 508
Elsensohn (John). Arie. 315
Elzer (Margarete). Het huwelijk van Käthe Gernsbach. 177
Engel. De gouden blaren. 240
Erskine Stuart (Janet). De opvoeding van Katholieke meisjes. 382
Ervine (John). De eerste mevrouw Fraser. 76

F

Fabricius (Johan). Eiko van den Reigerhof. 432
Fairlie (Gerard). In de klauwen der gieren. 466
Het museum des doods. 467
De ideale vrouw. 408
Farrere (Claude). Le chef. 350
Fauconnier (Henri). Malaisie. 398
Fausto (Maria Martini). De wonderlijke dageraad. 468
Federer (Heinrich). In Franzens Poetenstube. 310
Fedin (Konstantin). Steden en jaren. 361
Feen (A. H. v. d.). Kasian en andere verhalen. 126
Feenstra (Elly). IJdeltuitje. 480
Feenstra (R.). Uit Pinkie's jonge dagen. 143
Feith (Jan). De melodieuse dood. 126
Feitsma (J.). De strijd om de IJmuidersluis. 511
Ferber (Edna). Niemandsland. 323
Fernholz (Henriette). Bedraengte Jugend. 70
Ferré (Fernand). Chaînes. 306
Ferwerda (G. S.). Mijn ervaringen in Sovjet-Rusland. 92
Feuchtwanger (Lion). Succes. 404

Feuvre (Amy le). Haar eigen keuze. 86
Fink (Georg). Mij hongert. 405
Fleerackers S.J. (E.). Kronijken. 415
Foerster (Dr. F. W.). Christus en het menschelijk leven. 428
Foppe (Leo). Heintje, de pechvogel. 239
Ford (Ford Madox). The English Novel. 116
Forest (Ellen). Een kilometerreis van 23000 K.M. 46
Westersche harten in Oostersche tempels. .. 461
Fort (Gertrud von le). Das Schweisstuch der Veronika. 535
Der Pabst aus dem Ghetto. 535
Foster (Geo. C.). De levensloop van John Woden. 409
Fowler (Sydney). The King against Anne Bickerton. 355
The bell street murders. 505
France (Anatole). Jardin d'Epicure. 541
Frank (Leo). Jongens op de ranch. 384
Franken (Tjebbo). Lentekalveren. 126
Frankenstein (Hermine). Das Martyrium der Treue. 400
Franquinet (E.). Vogels vliegen boven Limburg. 527
Freeman (R. Austin). Het schip der woestijn. 178
Het stof der aarde. 178
Frencken (Prof.). Pilatus. 76
Fülöp-Miller (René). Macht en Geheim der Jezuiten. .. 57 - 280

G

Gagern (Kurt von). De satan der Zuidzee. 415
Gallichan (Walter M.). Jeugdige ouderdom. 189
Galopin (Arnould). Herinneringen uit mijn gevangenisleven. 174
Galsworthy (John). On Forsyte' change. 312
Galvez (Manuel). Nacha Regules. 261
Gardiner (D. F.). Another Night, another Day. 400
Gearon (Patrick J. O. C. C.). Troost voor scrupuleuzen. .. 192
Geerlings (G. A.). Bij de kabouters in het bosch. 238
Geniet het leven. 93
George (Stefan). Die Fibel. 52
Hymnen. 52
Pilgerfahrten. 52
Algabal. 52
Bücher der Hirten und Preisgedichte, der Sagen und Sänge und der Hängenden .... Gärten. 53
Der Teppich des Lebens und die Lieder von Traum und Tod. 53
Gedenkbuch Maximin. 54
Siebenten Ring. 54
Stern des Bundes. 54
Das neue Reich. 56

Gérard (Louise). Dagen van beproeving. 462
De schat van Lady Visme. 463
De Danser. 566
Een Spaansche vendetta. 567
Gerbault (A.). Met mijn zeilboot den aardbol rond. 46
Gervasius O.M. Cap. (P.). Opvoeding tot rechtvaardigheid en godsdienstigheid. 192
Geyl (Prof. Dr. P.) Geschiedenis van de Nederl. Stam. 506
Gheon (Henri). Genesius. 76
De Goede Tuinman. 76
De Duivelsbrug. 76
Les Yeux de l'Enfer et du Ciel. 534
La vieille Dame dans la Rue. 534
Gibbs (Anthony). Little Peter Vacuum. 521
Heyday. 521
Young Apollo. 521
Gibbs (Sir Philip). The soul of war. 520
Realities of war. 520
The middle of the road. 520
Since Then. 520
Gide. L'Ecole des Femmes. 68
Gide (André). Les faux Monayeurs. 398
Symphonie pastorale. 403
Gieber (Karel). Het booze oog. 144
De eenzame berk. 480
Ginzkey (Franz Karl). Der Wundervogel. 17
Giono (Jean). Régain. 501
Giraudoux (Jean). Aventures de Jérome Bardini. 444
Giuliotti-Papini. Dizionario del Omo Selvatico. 134
Giuliotti. Polvere dell' Esilio. 134
Gompers (Joseph). Maäsiejoth. Wondere verhalen. 565
Goodier. S.J. Saints for sinners. 71
Goodwin (John). Roofvogels. 31
Gorki (Maxim). Matwej, de zoon van een non. 166
Uit mijn studententijd. 260
Gorter. Mei. 276
Gouti-Haoma. De witte vlam. 285
Graham (Stephen). St. Vitus day. 400
Green (Julien). Le voyageur sur la terre. .... 255 - 456
Leviathan. .... 131 - 456
Mont-Cinère. 130
Adrienne Mesurat. 132
Greene (Graham). De man in de mist. 122
Greeve S.J. (H. de). S.O.S. 492
Gregory (Jackson). Kapitein Cavalier. 218
Het spoor der smaragden. 266
In den greep der wildernis. 514

Greshoff (J.) Over den omgang met boeken. 92
Grey (Zane). De groote strijd. 323
Toen het westen ontwaakte. 268
Op leven en dood. 567
Gribble (Leonard R.). The case of the marsden rubies. 216
Grimm (Hans). Der Richter in der Karu u.a. Geschichten. 375
Groeneweg (J. J.). Het geheim van Ibrahim Ben Mouna. . . 238
Guido Gezelle's volledige werken. 192
Guïraldes (Ricardo). Don Segundo Sombra. 558
Gunnarson (Gunnar). Zwarte vogels. 358
Gurland (R.). In Bolsjewistische gevangenschap. 428
Gyp. Le coup du lapin. 16

H

Haar (Bernard ter). Sint Paulusrots. 276
Hall (Radclyffe). Adams kinderen. 170
Haluschka (Hélène). Der Pfarrer von Lamotte. 503
Hamsun (Knut). De ontwrichten. 119
Nieuwe aarde. 507
Handel-Mazzetti (Enrica von). Das Reformationsfest. 441
Frau Maria. 532
Hanhart (Dorette). Das spaete Schiff. 70
Harbou (Thea van). Metropolis. 23
Harmelen (Jeanne van). Emmy van Hemert. 566
Haugen (Christian). De reis naar planeet Ken. 33
Heerkes S.V.D. (P. Piet). Flores de Mangarai. 574
Heide (Enny van der). Uit Riek en Jetty's schooljaren. 432
Heller (Frank). Marco Polo's millioenen. 88
Hellinga-Zwart (T.). Het knusse vertelseluurtje. 335
Helman (Albert). Serenitas. 402
Hart zonder Land. 402
Hendricks S.J. (F.). De Gouden Keten der Waarheid. 537
Hensen (Mgr. Dr. A. H. L.). In den Hollandschen tuin. . . 570
Henty (G. A.). Door de Russische sneeuwvelden. 143
Lotgevallen van twee jongens in Transvaal. 144
Hermann (Georg). November Achtzehn. 546
Hers (Anna). De Almenhoeve. 334
Herwig (A. J.). Practisch Handboek voor het kweeken en verzorgen van kamerplanten. 573
Herwig (Franz). Fluchtversuche. . . . . 160 - 536
Hoffnung auf Licht. 160
Hess Binger (Eliza). Volksrijmpjes. 240
Het wijde land. 81
Heyck (Hans). Der Strudel. 503
Heydeman (W. J.). Mijn kruistocht door Indië. 284

Heyermans-Jurgens (Annie). De club der onafscheidelijken. .. 48
Heymans (Charles). De ware Mata Hari. 570
Hill (Headon). Vijanden der gerechtigheid. 464
Hille-Gaerthé (C. M. van). Kool en rozen. 22
Hilst (M. van der). De erfenis der Winterfelds. 28
Hoeffelman (Marie). Ammy van Lijnden. 431
Holman Day. De roode laan. 565
Hölscher (To). Eindelijk thuis. 129
Homeros. Odysseus' Dool. 543
Hondt (Gustaaf d'). Als 't harte onrustig is. 274
Honing (Dr.) en Tazelaar (Dr.). Het huwelijksprobleem in leven en litteratuur. 44
Hoog-Nooy (Annie de). Het gedroomde paradijs. 512
Hopkins Adams (Samuel). Brandende jaren. 171
Horler (Sydney). Chipstead, vrijbuiter van den G. D. 414
In de duisternis. 467
Ontmaskerd. 263
De vampier van Doone Hall. 323
De geheimzinnige mademoiselle. 324
Het zwarte hart. 364
Hornuny (E. W.). Een liefde in de wildernis. 33
Hotopp (Albert). Fischkutter H. F. 13. 116
Houwink (Roel). Marceline. 359
Huby S.J. (Père Vincent). Spiritual works. 259
Huddleston Slater (Dr. W. B.). Dokter en publiek. .. 137 - 284
Huddleston (Sisley) Between the river and the hills. 505
Huet (B. van). Het geheimzinnige huis. 569
Hughes (R.). Kinderen en piraten. 315
Huizenga-Onnekes (E. J.) en Ter Laan (K.) Groninger volksverhalen. 237
Humfeld (M. S.). R. S. Sorge. 241
Hurst (Fannie). Millioenen. 469
Hutchinson (A. S. M.) De onzekere bazuin. 225
Hutten (Baroness von). Pam's own story. 449
Huxley (Aldous). Do what you will. 550
Limbo. 550
Point Counter Point. 551
Huygens (Constantijn). Scheepspraet, ten Overlijden van Prins Maurits. 275
Hij! Laat toekomen Uw rijk. 527

I

Ibsen. De Meeuw. 78
Istrati (Panaït). Het licht aan de kim. 378
Ivans. Dubbel spel. 30
Lichten op de kust. 466

Ivans. Het masker. 176
Verborgen angels. 216

J

James. Portrait of a Lady. 83
The Ambassadors. 83
Janssen (J. F. P.). Rita. 335
Janssens (Al.). Het hedendaagsche anglicanisme. 45
Jan Toorop-herdenking. 43
Jan van het Kruis. (Sint). De opgang tot den Carmel. 11
Donkere Nacht. 11
Levende Vlam. 11
Jeans (Sir James). Het heelal, zijn bouw en zijn vraagstukken. 235
Jehu (Felice). Hanneke. 335
Johnson (Dr. Samuel). Irène. 205
Johnston (Myrtle). Relentess. 161
Hanging Johnny. 161
Jong (W. R. de) en Rossum (A. W. v.) Geschiedenis der openbaring van het nieuwe Testament. 334
Jongensjaarboek. (Het). 384
Jong van Beek en Donk (C. de)). Bij de waskaarsen. 125
Hilda van Suylenburg. . . 125
Jongh (Sophie de). Patienten. 217

K

Kan (Mr. J. B.) Sport als levensgeluk. 93
Kargel (J. G.) Tusschen de einden der aarde. 528
Kastner (Erich). Emiel en zijn detectives. 479
Kaye-Smith (Sheila). Shepherds in Sackcloth. 537
Susan Spray. 548
Keizer-Prins (Molly) en Strengholt (A. J. G.). Het boek van Amsterdam. 288
Keller (Paul). Het groote démasqué. 511
Kemeth Grahame. De avonturen van Mr. Mol. 336
Kenis (Paul). De Vlaamsche Letterkunde na „Van Nu en Straks". 324
Keppler (Mgr. von). Lijdensschool. 285
Kerr (Lennox). Backdoor Guest. 117
Kesnig (Herman). Het gouden kalf. 224
„Vrouwke". 315
Ketchiva (Paul de). Bekentenissen van een croupier. 85
Keulers (Dr. J.) Waar Jezus leefde. . . . . 283 - 382
Kierkegaard (Sören). Angst. 573
Kieviet (C. Joh.). De moord bij den hertenkamp. 174

Kinck (Hans 't). Herman Ek. 558
Kingmans (Hugo). David Gwijn. 25
Kist (Mr. J.). De ondergang van het rijk van Montezuma. .. 144
Klabund Borgia, het gevloekte geslacht[1]. 209
Kleyntjens S.J. (J.). en Knippenberg (Dr. H. H.).
Geldersche sagen. 284
Limburgsche sagen. 284
Brabantsche sagen. 284
Kloepfer (Walther). Het mysterie der eeuwige jeugd. 320
Kloerss (Sophie). Het recht van de spade. 32
Kloos. Inleiding tot Perk's Gedichten. 151
De Zee. 276
Kloppers (P.). Middernacht. 171
Klötzel (C. L.). Britsch-Indië in den smeltkroes. 528
Kluft (G.). Aardrijkskundig Expeditieboek. 575
Knox (Ronald A.). De drie Kraantjes. 510
Caliban in Grubstreet. 537
Knuvelder (Gerard). Het rampjaar 1830. 396
Vanuit Wingewesten. 237
Kober (Dr. A. H.). In en om het circus. 430
Koenen (Marie). Quem mittam? 416
Kohlbrugge (J. H. F.). Systematisch en beschrijvend leerboek
der volkenkunde. 426
Kohlhaas (Michael). Die Hügelhofe. 353
Kohne (Gustav). Die von Habichtshorst. 546
Kohnstamm (Prof. Dr.). Individu en Gemeenschap. 572
Kok (Truida). De Vlierkamp. 239
Kolbe (Mgr. F. C.). Shakespeare's way. 357
Komroff (Manuel). Coronet. 153
The Jugglers Kiss. 153
The Grace of Lambs. 153
Koning-Coeterier (Jeanne). De dolle avonturen van
Waaghalsje. 479
Koopmans (Marie). Het leven antwoordt. 165
Kooy (John). Het boek van de Pers. 574
Korff (Dr. A. B.). Een vacantiereisje naar Java. 144
Koster (F.). De club der Trekvogels. 335
Koster (Maren). Rie. 432
Kraemmer (Elias). Asyl. 314
Kramer (G.). Jan van Galen. 238
Kramer (J. G.). De tocht naar Chattam. 144
Kramer (M.). Fernando Malini, de jongen uit den woon-
wagen. 47
Krienen (Charles). De twee visschers van de vijf sluizen. .. 480

[1]) Staat foutief op blz. 209 onder schrijversnaam: Borgia; moet zijn Klabund.

Krienen (Charles). Het Zeppelingjong. 479
Kristensen (Erling). De koning der schooiers. 406
Krupskaja (N. K.). Herinneringen aan Lenin. 378
Kuhnert (A. A.). Vrouwen in oorlogsland. 127
Kuyle (Albert). Songs of Kalua. 277
Kuylman (H. E.). Roofgauw, de sluwe ulk. 238
Kvaran (Einar Hjörleifsson). Ranwigs liefde. 221
Kyne (Peter B.). Jim de veroveraar. 269
Ochtendgloren. 512

L

Laan (Dick). De raad van zeven. 432
Laan (Dirk). Het geheim van den zwarten monnik. 240
Laar (Otto de). Boutje. 48
Ladoue (Pierre). Sculpteur d'âme. 210
Lagerlöf (Selma). Het meisje van de Veenhoeve. 121
Lama (Friedrich Ritter von). Thérèse Neumann von Konnersreuth. 476
Lamande (André). Les leviers de commande. 210
Lamartine (De). Jocelyn. 338
Mémoires. 340
Correspondance. 340
Méditations. . . . . 341 - 342 - 343
Harmonies. . . . . 341 - 342 - 343
Discours sur le retour des Cendres de l'Empereur. 345
La Haranque contre le Drapeau rouge. . . 345
Le Manifeste de 1848 à l'Europe. 345
Lambourne (John). Trooper Fault. 504
Lamers (Jan). Heer Halewijn. Het geheim van Eemdaele. 144
De ridders uit den geheimen kelder. 47
Lanson (G.). Le Marquis de Vauvenargues. 545
La Rochelle (Drieu). Une femme à sa fenêtre. 69
Larrouy (Maurice). Les sept sacrements. 502
Laudy. Bethlehem. 75
Laveille (Mgr.). Een en dertig jaar Missiezuster in Hindostan. 571
Lauweriks (Jan). Moderne woninginrichting. 430
Lavallière (Eve). Ma conversion. . . . . 444 - 534
Lebbe (Pater). Kruisweelde. 86
Leeuw (Aart van der). De kleine Rudolf. 482
Leeuwen (W. L. M. E. van). Epiek en Lyriek. 549
Legenden van de Sterre der Zee. 475
Lehen S.J. (P. de). De weg van den inwendigen vrede. 475
Lennep (L. H. van). De sycomore bij den vijver. 363
Ionica Montilescu. 94
Lesturgeon (H. A.) en (A. Th.). Marie Antoinette en haar kinderen. 380

Letterkundige Almanak voor Vlaanderen. 327
Lewis (Sinclair). Dodsworth. 167
Lewisohn (Ludwig). De zaak Crump. 220
An American Tragedy. 221
The case of Mr. Crump. 221
De vergeefsche vlucht. 457
Ley (N. van der). De Kegelaars. 172
Lidt de Jeude (Jhr. L. v.). De genoegens van tafel en glas. .. 92
Lidt de Jeude (E. v.). Rob Erkman's laatste liefde. 169
De vreemde erfenis. 169
Liepmann (Heinz). Rijpende Jeugd. 172
Lincoln (Joseph C.). Marigusta. 460
Linden S.J. (C. van der). Pater De Smet. 574
Lippert (Peter). Die Kirche Christi. 547
Ljeskow (N. S.). De Onsterfelijke. 559
Lokhorst (Emmy van). Overgang. 431
Het Welzijn van den uitwendigen Mensch. 93
Loman (Mies). Nora's geheim. 432
Londres (Albert). The road to Buenos Ayres. 72
London (Jack). The Tramp. 117
Long (W. J.). Hoe de dieren spreken. 235
Lubeley (Ignatia). Babette. 468
Luber (Jet). Het gezin. 22
Lucas (H.). De mysterieuze apache. 82
Ludwig (Emil). Abraham Lincoln. 189
Michel Angelo. 92
Lueger (Johan) en Spier (Jo). Amsterdam zwart op wit. .... 138 - 288 - 429
Luns (Huib). Eerste tien wandelingen in Rome. 430
Lütken (Hulda). De eenzamen. 320
Lutz (Joseph Maria). Der Zwischenfall. 352

M

Maas (H. H. J.). De hoofdzonden op het land. 568
Maass (Joachim). Boheme ohne Mimi. 160
Mackenzie (F. A.). De hel in Rusland. .... 332 - 333
Mac Orlan (Pierre). La tradition de minuit. 159
Madjoe. Jonge jaren. 47
Magnussen (Ingeborg). Mijn Thuiskomst. 537
Malraux (André). La voie royale. 445
Manche (Louis). Hoe de apen ontstaan zijn. 479
Mandele (Egbert C. van der). De steile weg. 514
Mann (Thomas). Die erzählenden Schriften in drei Bänden. 486
De dood in Venetië. 79

Mann (Thomas). Mario und der Zauberer. . . . . 116 - 373
Mann-Bouwmeester (Theo). Mijn leven. 91
Maritain (Jacques). Religion et Culture. 472
Marijn van Dantzig. Over motorische spreekvoorstellingen en het stotteren in verband met voorstellingstypen. 573
Marsh (George). Van de grenzen des doods. 24
Martens (B. F.). Toen Jantje droomde. 479
Martet (Jean). Azrael. 397
Martin du Gard (Roger). Les Thibault. 67
Martinus (Br.). Maria's lieveling. 479
Matthieszen (Wilhelm). Im Turm der alten Mutter. 212
Mauriac. Ce qui était perdu. . . . . 294 - 296 - 297
L'enfant chargé de chaînes. 297
La robe prétexte. 297
Le Baiser du Lépreux. 158
Thérèse Desqueyroux. 158
Maximilianus (P. O. M. C.). St. Franciscus en zijn Donna in onze letteren. 283
Meeke (Mrs. Mary). Midnight Weddings. 331
Meekel (Kees). De dwerg. 89
Meier-Graefe (Julius). Vincent. 333
Meisjesjaarboek (Het). 334
Mendelssohn (Peter). Fertig mit Berlin? 398
Mereschkowskij (D.). Napoleon, de mensch. 572
Merlet (Herluf van). De soutane. 26
Merrick (Leonard). The little dog laughed. 164
Met „de Adelaar" naar de pool. 391
Meyboom (S. G. F.). Het Vrouwenjaarboek 2. 380
Meyere (Victor de). De beemdvliegen. 564
Michel (Ernest). Anti-homo. 44
Paralyse. 402
Middendorp (Herman). Het spookhuis in de Vendée. 508
Milton. Samson Agonistes. 207
Latin Elegies. 208
Miscellanea Augustiniana. 476
Mistral. Tresor dou Felibrige. 279
Mireio. 279
Calendau. 279
Lis isclo d'Or. 279
La reine Jano. 279
Lou Pouemo dou Rose. 279
Olivado. 280
Memori e Raconte. 280
Mitford (Bertram). De wateren der onrust. 565
Moederkerk (De). 391

Molt (E.). De kluizenaar in het woud van Glenchon. 144
Oranje boven. 240
Mont (Pol de). De gouden distel. 274
Montherlant. La petite Infante de Castille. 113
La vierge noire. 113
Moon (Grace). Tsie-Wie. 384
Nah-Tie. 335
Morand (Paul). Champions du monde. 114
Mornand (G. et P.). Le Gêneur. 255
Morrison (T. J.). Tony Potter. 258
Mulford (Clarence E.). Het erfgoed van Bob Corson. 223
Müller Lyer (F.). De ontwikkeling der beschaving. 527
Muno Seca (P.) en Perez Fernandes (P.). De groene Pleureuse. 76

N

Nanda. Toekomstplannen. 334
Nesbit (E.). Wij met ons vijven en Madeleine. 431
Nes-Uilkens (G. van). De zoeker. 468
Neumann (Alfred). Der Held. 308
Nierop (Mr. H. A. van). Schets van het bankwezen. 528
Niggli (Martha). Zwischen zwanzig und dreiszig. 70
Noyes (Alfred). The Book of Earth. 110
Creation. 110
The Opalescent Parrot. 111
The Loom of Years. 106
The Flower of old Japan. 107
Forest of the wild Thyme. .... 107 - 109
Forty Singing Seamen. 108
Drake. 108
Salute from the Fleet. 108
Tales of the Mermaid Tavern. 108
Canterbury Tales. 108
Collected Poems. 109
Ballads and Poems. 109
Selected Verse. 109
The Elfin Artist. 109
Robin Hood. 109
Some Aspects of Modern Poetry. 109
The Torch Bearers. 109
The Watchers of the Sky. 109
Noyes Hart (Frances). De moord in het donker. 170
Nuyens (P. J. J.). De rakker. 48

O

Ognjow (Nicolai). Kostja Rjabtsew op de universiteit. 165
Ommen (Clara van). Wennie en Victor. 20
O'Neill. Liefde onder de Olmen. 73
Emperor Jones. 74
Oosterkamp (J.) en Jacobs (H.). Van Mameren's leidraad bij beroepskeuze voor jongens en meisjes. 285
Oppenheim (E. Phillips). De eenoogige Boedha. 267
Gabriel Samara. 318
De geheimzinnige moord van Glenlitten. 29
De groote shan. 218
Jeanne. 408
De landverrader. 31
Matorni's wijngaard. 129
De monnik van Cruta. 177
Peter Ruff, de koning der detectiven. 24
De republiek van San Marino. 26
De valsche getuigenis. 25
Orczy (Baroness). De laatste avonturen van den rooden Pimpernel. 266
Ott (Estrid). Gerd en haar vrienden. 336
Ott (Leo). Muzikale Confectie. 458
Over de Christelijke opvoeding der jeugd. Encycliek van Zijne Heiligheid Paus Pius XI. 476
Oyen (Henry). De sneeuwbrander van het helkamp. 513
De strijd om de Koningsdennen. 563

P

Packard (Frank L.). Van nu af aan. 516
De verdere avonturen van Jimmy Dale. 414
Jimmy Dale en de geheimzinnige stem. 414
Blonde Marie. 414
De avonturen van Jimmy Dale. De vrouw in 't spel. 365
Palacio Valdes (Armando). De onverbreekbare band. 165
Palm (Johan M.). Het boek van de zee. 192
Panaït Istrati. De sponzenvisscher. 82
Panhuysen (Jos.). Het hoopvolle tekort. 357
Panzini (Alf). Gelsomino, 's konings nar. 322
Papini. Sant Agostino. 134
Sint Augustinus. 138
Gog. 533
Parrish (Randal). Shea van de Iersche brigade. 461

Pastoor van Ars. Witte Vonken van den Heiligen. 476
Patterson White (William). De cowboy-detective. 27
Pauli (Ebba). De Kluizenaar. 123
Paulsen (Alexis). Het onverzwijgbaar geheim. 43
Pedler (Margaret). Bescherming. 216
Het bittere erfdeel. 262
Zoolang de asch nog gloeit. 176
Pelletan (Eugène). Jarousseau. 528
Penning (Hugo). De graaf. 223
Perk. Mathilde. 188
Pérochon (Ernest) Marie-Rose Méchain. 544
Persyn (Dr. Jul.). Hendrik Ibsen. 190
Pétillon (Willy). Beatrix van Eldringen. 47
Op 't huis Tervuere. 432
Pieck (H.). Zwart en wit uit het roode Rusland. 332
Pillecyn (P. de). De rit. 565
Pilon (H.). De dolingen van Dikspriet. 431
Plantenberg-Marres (P.). Doda's gouden leed. 21
Plivier (Theodor). 's Keizers koelies. 124
Plus (Raoul). God in ons. 287
Doopsel en Vormsel. 572
Poll (Max van). De dreiging van het bolsjewisme. 283
Pompe (Prof. Dr. W. P. J.). Het keerpunt in het maatschappelijke leven. 287
Portretten van letterkundigen. 285
Potapenko (J.). De schipbreuk van het huwelijk. 364
Pourrat (Henri). Gaspard des Montagnes. 434
A la Belle Bergère. 434
Le Pavillon des Amourettes. .... 434 - 534
Praag (Siegfried van). La Judith, een groot actrice. 274
Pressensé (E. de). Huishoudstertje. 144
Prévost (Jean). Les Frères Bouquinquant. 247
Prévost (Marcel). De Man-maagd. 260
Prins (Henriette). In 't wonderbosch. 238
Proust (Marcel). A la recherche du temps perdu. 67
Przywara (Pater). St. Augustine and the Modern World. .. 259
Putnam (David Binney). Als schooljongen naar de poolstreken. 429

Q

Querido (Is.). Essay en critiek. 1. Groote figuren. 286
Kater Don Juan. 402

R

Raaf (Dr. K. H. De.). Problemen der poëzie. 45

Radcliffe (Mrs.). Mysteries of Udolpho. 331
The demon of Sicily. 331
Raedt-De Canter (Eva). Internaat. 358
Raine (William Mac. Leod). Phillis van de Heuvelen. 268
Rasmussen (Emil). Via del inferno. 167
De witte adelaar. 167
Rath (E. J.). Machtiger dan de sterren. 224
Ravage (M. E.). Opkomst en bloei van het huis Rotschild. 282
Revers (Gerard). De avonturen van Mop en Strop. 384
Reymerswael (Willem van). Haagsche satyren. 44
Rhodes (Kathlyn). De Palmenstad. 462
De rechte weg. 226
Woestijnzonde. 264
Een huwelijk uit wraak. 560
Ricard (Olfert). Jeugdleven. 190
Rice (A. H.). De vrienden van Meneer Bob. 384
Richardson. Pamela. 331
Richepaix (Jean). De liefde die doodt. 171
Richmond (Grace S.). Lathyrus. 175
Richtstätter S.J. (Karl). Een mystieke uit den modernen tijd. 472
Riemens-Reurslag (J.). Het Vrouwenjaarboek. I. 380
Riemkasten (Felix). Der Bonze. 161
Rijnsdorp (C.). Koningskinderen. 569
Rinehart (Mary Roberts). De wenteltrap. 416
De man in bed No. 10. 178
Roberts (Elisabeth Madox). The great meadow. 214
The Time of Man. 214
Roelants (Maurice). Van de vele mogelijkheden om gelukkig te zijn. 92
Roggeveen (Leonard). Draadlooze oogen. 384
Van den sneeuwman die praten kon. 144
Roggeveen-Bausch (Liesbeth S.). Gods-beelding astrologie... 45
Rohmer (Sax). Het mysterie der groene oogen. 270
De gele duivel. 317
De onderwereld van New-York. 471
De gouden Boedha. 270
Het mysterie van Low Fennel. 270
Het huis der schaduwen. 270
De dochter van Fu-Manchu. 567
Roland (Romain). Jean Christoffe. 67
Roland Holst van der Schalk (H.). Tolstoi. .... 346 - 350
Verworvenheden en Vernieuwingen. 61
Rölvaag. De Overwinning. .... 227 - 282
De groote stilte. 227
Rombouts (Fr. S.). Te wapen tegen het bederf onzer dagen. 238
Geweten en Gewetensvorming. 573

Romein (Jan). De dood van Nikephoros Phokas. 84
Ronhaar (Dr. J. H.). Palestina. 286
Rönne (Jörgen Falk). Het trio uit de vijfde. 239
Rond den dorpsvijver. 413
Rooyen (G. van). Devotielichtjes. 558
Rosenhayn (Paul). Het foto-mysterie. 33
Rosny Jeune (J. H.). L'enlèvement. 306
Royen O.F.M. (P. Dr. Gerlach). Kollewijnspelling en taalwetenschap. 476
Russell (Gravin). Boete. 269
Rutter (Owen). Gouden regen. 29

S

Saalborn (Arn.). Poëzie en proza. 236
Sabatini (Rafaël). De gerechtigheid van den hertog. 269
De romantische prins. 465
Te vuur en te zwaard. 562
Sadleir (Michael). Trollope, A Commentary. 392
Salburg (Edith Gräfin). Liesl und ihre Kinder. 399
Das Enkelkind der Majestäten. 399
Salomons (Annie). Verhalen uit het verre Oosten. 272
Salt (Sarah). Modern minnespel. 466
Savi (E. W.) Gevaarlijk liefdespel. 219
Smeulende vuren. 265
De zonderling van Rajnala. 464
Schaake-Verkozen (C.). Batikken op stoffen, papier, hout, leer e.a. materialen. 94
Schabert (Dr. O.). Martelaren van onzen tijd. 554
Schaumann (Ruth). Der bluehende Stab. . . . . 115 - 535
Die geliebten Dinge. 535
Schellekens (Nelly). In het land van den vrede. 47
Scheltema (Adema van). Grondslagen. 236
Schelven (Dr. Th. van). Moderne Zielkunde. 571
Schendel (Arthur van) Het Fregatschip Johanna Maria. . . . . . . 119 - 277 - 481
Scheyer (M.). Gisteren. 377
Schim van der Loeff (H. J.) en Barnhoorn (J. A.) Zielszieken en hun verpleging. 283
Schippers (W.). Hermien. 431
Schnack (Friedrich). Goldgräber in Franken. 446
Schneiders (Frans). Oden en satyren. 191
Schnitzler (Dr. J. C.). Krankzinnigen en hun verpleging. . . 573
Schoeters S.J. (K.). De Heilige Joannes Berchmans. 475
Scholz (Wilhelm von). Der Weg nach Ilok. 200
Perpetua. 201
Schotman (Johan Willem). De dans der demonen. 380

Schotman (Johan Willem). Het vermolmde Boedhabeeld. . . 380
Schreiner (Ernest). De harp. 270
Schreiner (Olive). Waldo de schaapherder. 240
Schreyvogel (Friedrich). Tristan und Isolde. 502
Schuil (J. B.). Hoe de Katjangs op de kostschool van Buikie kwamen. 239
Scott (Sir Walter). Rooie Rob. 126
Seamark. Peggy. 460
Sedgwick (Anne Douglas). Philippa. 356
Seghers (Anna). Het oproer der visschers van St. Barbara. 407
Seltzer (Charles Alden). Zij wist wat zij wilde. 560
Sevensma-Themmen (G.). Daden die keeren. 512
Sevestre (Norbert). In de klauwen van het mysterie. 86
Shakespeare. The Tempest. 275
Shaw. Helden. 78
De Keizer. 78
Sheridan (Clare). Nuda Veritas. 379
Sheriff (R. C.) en Bartlett (Vernon). De groote reis. 410
Sidgwick (A.). Van allerlei slag. 411
Siebe (Josephine). Harlekijntje in Zwitserland. 240
Simons (Eric). Dear England — portrait of an Englishman. 19
Simons (L.). Tot afscheid. 234
Sinclair (F. de). De Prins van Astrakan. 319
Sinclair (Upton). Het duizendjarig rijk. 172
Roman Holiday. 549
Sint Bernard. 282
Sjolochow (Michail). De stille Don. 457
Skolaster (Hermann). In de macht der toovenaars. 29
Slauerhoff. Schuim en Asch. . . . . 119 - 277
Sloan (Farquhar). The dividing Years. 118
Slotemaker de Bruine (Dr. J. R.). Christelijk sociale studiën. 570
Sluiter (Dr. C. H.). Bouw en wezen der materie. 527
Smit (W. A. P.). Folklore. 190
Smeets S. C. J. (H.). Blakende oogst. No. 3. De wildernis in. 240
Smulders (W.). De verloren zoon. 76
Snell (Edmund). The white owl. 163
Snoek (L. S.). Wrak hout. 405
Soendar Singh. Met en zonder Christus. 47
Somerset (Maughham W.). Cakes and Ale. 448
De Heilige Vlam. 74
Spalding S.J. (H. S.). Geheimzinnige sporen van Berenklauwen. 240
Sparenburg (A.). De Bijbel, gelezen door een nuchter mensch. 549
Spencer (Claire). Gallows orchard. 310
Speyer (Wilhelm). De katten van Maineweh. 90
Spierings (Kees). De Urugees. 384
Spit. De Fuik. 128

Spranger (E.). Psychologie der jeugd. 46
Springer (Norman). Het Bloedschip. 562
Spruit (H. C.). Zwijgend teekenen. 430
Staal (C. Pzn.). Zeldzame trouw. 509
Stamperius (J.). Uit het leven van Edison. 480
Steffers (L. A.). Een noodlottig sieraad. 86
Verraad en verraders. 86
De stille vijver in het bosch. 86
De geheimzinnige Dr. Knox. 178
De verdwenen geldschieter. 178
De juweelendiefstal op Domfield House. .. 178
Steffers (L. A.) (Jules van Dam). De moord in ....
Claringtonstreet. 32
Stendhal. Le Rouge et le Noir. 193
Armance ou quelques scènes du salon parisien vers
l'année 1827. 193
Chartreuse de Parme. 195
Stepan (Raoul). Monestié de Hugenoot. 127
Stoke (Melis). Een man van geld. 362
Straatsma (A. K.). Van menschenharten en menschengeluk. 470
Strecker (Karl). Rufe aus dem Dunkel. 254
Streeter Aldrick (Bess). Een fakkel in haar hand. .... 21 - 128
Steuart (John A.). De Jood. 564
Stuwe (Eline). Hotel „De Residentie". 410
Sueskind (W. E.). Het hellende vlak. 79
Sullivan (Alan). The magic makers. 354
Mr. Absalom. 18
Sutherland (Joan). De groote vergissing. 463
Omdat vader misdeed. 85
Sutorius (Anna). Het boek van kleine Erik. 144
Swalve (Wilko). De heilige plicht. 20

T

Tafel (Dipl. Ing. G.). Die Hebezeuge; Foerdermittel im ..
Betrieb. 46
Tarkington (Booth). Penrod. 479
Ter Braak (Menno). Het carnaval der burgers. .... 91 - 426
Ter Laan (K.). Groninger overleveringen. 379
Teyssen (M. R.). Groote mannen van alle natiën. 284
Thamér (Dr. Tóth). Reine Jeugdrijpheid. 527
Theunisz (Dr. J.). Bimini. 428
Thiess (Frank). Vrouwenroof. 260
Thomas (Adrienne). Die Katrin wird Soldat. 447
Thomas (Fred). Stervende Binnenzee. 543
Thompson (Edward). Het Oosten ontwaakt. 362
Thompson (Dorothy). Nieuw Rusland. 91

Thijsse (Dr. Jac. P.). Uit de levende natuur. 474
Thurneysen (Eduard). Dostojefski. 98
Thurston S.J. (Herbert). No Popery! 164
Tichelen (Th. v.). Beelden uit het Evangelie. ...... 287 - 382
Timmermans (Felix). Das Jesuskind in Flandern. 232
Pallieter. 232
Tolstoi. De Karamazofs. 346
De Idioot. 346
De Demonen. 346
Opstanding. .... 347 - 348
Anna Karénina. .... 348 - 349
Oorlog en vrede. 348
Tomlinson (H. M.). Great sea stories of all nations. 215
Tousseul (Jean). Het grijze dorp. 569
Toyohiko Kawaga. Ga uit in de straten. 459
Tracy (Louis). Godenzoon. 175
Het huis om den hoek. 416
Trautwein (F.). Tineke. 480
Treynor (Albert). Sneeuwblind. 267
Troelstra-Bokma de Boer (S.). Oud-Fransche sagen, volksoverleveringen en sprookjes. 93
Trollope (Anthony). The Warden. 395
Barchester Towers. 395
Doctor Thorne. 395
Framley Paronage. 395
The Small House at Allington. 395
The Last Chronicle of Barset. 395
Tsechov. Hedda Gabler. 78
Twintig Noord- en Zuid-Nederlandsche verhalen. 360

U

Undset (Sigrid). Olav Audunszoon op Hestviken. 402
Kristin Lavransdochter. 385
Olav Audunszoon. 385
Gymnadenia. .... 385 - 388 - 531
Der Brennende Busch. .... 385 - 389 - 531
De splinter van den tooverspiegel. 120
Une Apôtre aux postes. 476

V

Valeriu Marcu. Lenin, samenzweerder en dictator in het Oosten. 401
Valery-Radot (Robert). Le sécret de la nuit. 159
Van Nell-Breuning S.J. (Oswald). Beurs en moraal. 526

Veen (Jeanne). Onveilige havens. 461
Veen (Piet van). De gevaarlijke leeftijd. 271
Veenendaal (J. van). Tussie, het schepertje. 144
Vega (Garcilaso de la) en Balen (Mr. W. J. van). De tocht naar Florida in 1539. 381
Velde (Van de). Tijl. 184
Christoffel. 184
Vemor (Ella). Uit één gezin. 47
Verbeeke (Dr. Jules). De kromme weg. 510
Verbeeten (J. J.). Naar Lourdes. 336
Vergnes C.s.s.R. (R. P.). Vereeniging van den heiligen Vincentius van Paulo en hare werkzaamheden in Nederland. 285
Verhoeven (Bernard). Guido Gezelle. 43
Vermeer (Ernest). De lachende berg. 222
Veterman (Eduard). Godenschemering. 124
Viereck (George Sylvester) en Eldridge (Paul). Mijn eerste twee duizend jaren. 220
Vierssen Trip (G. W. van). Mientje Watsinga in den Heilstaat. 461
Viruly (A.). Voor vrij?......contact! 474
Visser (Piet). De zeven fonteinen. 574
Vletter (Dr. A. de). In moeilijke jaren. 571
Vletter (A. C. C. de). Dertien jongens en 'n plek wit zand. 143
Vlijmen (Fr. van). De club van 4 en 5. 47
Een wonderbare redding. 335
Volker. De tuin van Epicurus. 475
Vollewens-Zeylemaker (Greta). Hoe een mestkevertje koning werd. 479
Van een haan en een hennetje. 479
Zonnehuis. 384
Vondel (Joost van den). De Zeeleeu op den Teems. 275
Voorhoeve (Coby). Benita Terhaeren. 123
Vorden (Pieter van). Alkmaar voor den Prins. 480
Vries (Albert de). Verwondering. 26
Vries (Dr. F. C. de). Vredespogingen tusschen de oud-bisschoppelijke Cleresie van Utrecht en Rome. 472
De Vries (Maurits). De man zonder moraal. 364
Vroklage S.V.D. (B. A. G.). Mgr. Petrus Noyen. 574
Vijverberg (J.). Vogel-idyllen van vreemde kusten. 287

W

Wachters (H. J. J.). Luther. 522
Wade (Henry). The dying Alderman. 213

Wadsley (Olive). Tweestrijd. 123
Wagemakers (F. D.). Marcellin Champagnat. 382
Wagenvoort (Maurits). De vrijheidzoeker. 226
Waggerl (Heinrich). Brot. .... 352 - 501
Wahlen (Frans J.). Augustinus op zoek naar de waarheid. 43
Walch (Dr. Jan). Boeken die men niet meer leest. 429
Wallace (Edgar). Een raadselachtige moord. 270
De vrouw in 't spel. 509
De man in de monnikspij. 509
Het gezicht in den nacht. 516
Kamer 13. 515
Het valsche spoor. 515
Millioenen voor het grijpen. 125
De onbekende. 125
De vierde bezoeking. 319
Hindernissen. 31
Het geheimzinnige eiland. 88
Het geheim van de verborgen kaars. 415
Doodsvijanden. 87
Bosambo van de rivier. 321
Ontmaskerd. 322
Een gevaarlijk geheim. 86
Een huwelijksreisje. 173
De doodende wijsvinger. 173
De moord op Mr. Shelton. 173
Wallex. De moord om het document. 176
Walschap (Gerard). Adelaide. 83
Volk. 80
Wassermann (Jacob). Christophorus Columbus, de Don Quichote van den Oceaan. 189
Weeren (Ina). Sparrenheuvel. 48
Met z'n negenen. 335
Wegner (Armin T). Hoe Moni de wereld ziet. 363
Weinrich (Franz Johannes). Die heilige Elisabeth von Thüringen. .... 536 - 545
Weiser S.J. (Franz). Walter Klingers wereldreis. 516
Weiss (Ernst). Tierre in Ketten. 257
Weismantel (Leo). Der Totentanz. 179
Das Volk ohne Fahne. 179
Die Kommstunde. 182
Das Spiel vom Blute Luzifers. 183
Die Wallfahrt nach Bethlehem. 185
Der Kurfuerst. 185
Wells (Carolyn). Miss Mysterie. 515
Een geheimzinnige verdwijning. 322
Niets dan de waarheid. 218
De bronzen hand. 219

Wells (Carolyn). Slapende honden. 467
Wie van de gasten? 464
Wereldbibliotheek. Negende winterboek. 511
Werfel (Franz). Barbara of de vroomheid. 359
Werkendam (Edith). Het boekje van de flirt. 93
Wermerskerken (Henri van). Boy. 264
Wertheimer (Oscar von). Cleopatra. 427
Westerbrink-Wirtz (J. M.). Josephine. 267
Gerda. 336
Weyman (Stanley). De man met den pels. 28
Wharton (Edith). Levensdroesem. 82
The Custom of the Country. 83
Madame de Treymes. 83
White (Fred M.). De stempel der Stilte. 559
Waar liefde woont. 565
White (Grace Miller). In de schaduw der pijnboomen. 263
Het geheim van het stormland. 84
Tess uit het Stormland. 84
Jinnie, de roos uit het paradijs. .. 323
Susan uit het Stormland. 560
Het Spook van Glen Gorge. 561
White (William Patterson). Eigen rechters. 321
White Horse Eagle. Wij Indianen. 273
White (Red). De vijf knoopen. 415
White (William Patterson). Het geheim van Farm 88. 268
Wielinga (Dr. B.). De heerlijkheid van het Oosten. 557
Wilma. Kerstkinderen. 467
Vergezicht. 127
Wils (Ign. M. P. A.). Uit den Zouaventijd. Ignace Wils, Kolonel Commandant van het bataljon der Carlistische zouaven. 382
Wilton (Louis R.). De zilveren spin. 561
Het tapijt dat doodt. 561
Winkler (Bruno). Der Stern von Assisi. 212
Winter (H. de). Twee Hollandsche jongens. 240
Wit (Augusta de). De wijdere wereld. 261
Withof (Adele). De wondere werkelijkheid. 93
Wodehouse (P. G.). Money for nothing. .... 20 - 257
Fish preferred. 257
Wolfe (Thomas). Look homeward, angel. 311
Wolters (Friedrich). Stefan George und die Blätter für die Kunst. 309
Wood (Willy). De moor van de Monte Madonna. 514
Wörishoffer (S.). Gered uit Siberië. 480
Wren (P. C.). De Mammon der Gerechtigheid. 562
Wright (S. Fowler). Elfwin. 356
Wijhe-Smeding (Alice van). Grillige schaduwen. 464

Wijnberg (Netty). Noortje. 480
Wijngaarden (Dr. W. D. van). Het boek der wijsheid Amen-Em-Ope, den zoon van Kanecht. 379
Wynne (Pamela). Het eenzame huis. 411
Mademoiselle Dahlia. 90

Y

Yoland (James). De omroeper. 407
Young (Francis Brett). Mijn broeder Jonathan. 559

Z

Zeehandelaar (Dr. I.). Geestelijke hygiene. 237
Zeggelen (Marie van). Twee Amsterdamsche joffers. 469
Zenzinov (V.). Verwilderde kinderen in Rusland. 378
Zerkaulen (Heinrich). Musik auf dem Rhein. 115
Zernike (Elisabeth). De gereede glimlach. 218
Zey S.J. (Jac. J.). Claudius de la Colombière. 192
Zielens (Lode). Het jonge leven. 568
Zoomers-Vermeer (J. P.). Buiten de poorten. 361
Kinderen der sloppen. 361
Reintje van den watermolen. 144
Zwegers (B. V.). De kabouters en de rooie kool. 479
Zweig (Arnold). Sergeant Grischka. 520
Zweig (Stefan). Joseph Fouché. 262
Noodlotsuren der menschheid. 120